İSTİHBARATÇI BİR BEKTAŞİNİN HATIRALARI

ZABITA HAYATIMDA NELER GÖRDÜM NELER GEÇİRDİM?

Ali Rıza ÖGE

Hazırlayanlar
Ali BİRİNCİ-Yücel YİĞİT

POLİS AKADEMİSİ YAYINLARI

İSTİHBARATÇI BİR BEKTAŞİNİN HATIRALARI

ZABITA HAYATIMDA NELER GÖRDÜM NELER GEÇİRDİM

TTK Kütüphanesine
Ankara, 5 Ağustos 2018

Ali Rıza ÖGE

Hazırlayanlar

Ali BİRİNCİ-Yücel YİĞİT

2018

POLİS AKADEMİSİ YAYINLARI

Polis Akademisi Yayınları: 54

Kitabın Adı: İstihbaratçı Bir Bektaşinin Hatıraları
Zabıta Hayatımda Neler Gördüm Neler Geçirdim? Ali Rıza ÖGE
Hazırlayanlar: Prof. Dr. Ali BİRİNCİ-Doç. Dr. Yücel YİĞİT

ISBN: 978-605-4619-78-8
1. Baskı, 2018, Ankara, 1000 Adet

Kapak & Sayfa Tasarım: Samet PİNER

Kapak Görseli: Bektaşi Kıyafetiyle Ali Rıza ÖGE, *İBB Atatürk Kitaplığından;* Sağ Üst Köşede Beyoğlu Polis Müdüriyeti, Ali Rıza ÖGE'nin Eski Harflerle Basılı Nüfus Tezkeresi ve Sağ Kolunda İmzası, *C-6011 Numaralı Sicil Dosyasından.*

Baskı:
Sertifika No: 32910
Polis Akademisi Başkanlığı Basım ve Yayım Şube Müdürlüğü, Fatih Sultan Mehmet Bulvarı No: 218 06200 Yenimahalle – Ankara

Polis Akademisi Yayınları Sertifika No: 32910
Polis Akademisi Başkanlığı, Necatibey Cad. No:108 Anıttepe Ankara/Türkiye
Tel: +90 (312) 462 90 87-91-92-93 Faks: +90 (312) 462 90 95 www.pa.edu.tr

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

Son birkaç senedir Polis Akademisi Yayınları arasında hatıra türünden kitapların neşredilmesi dikkate değer ve sevindirici bir gelişmedir. Özellikle Son Dönem Osmanlı ve Erken Dönem Cumhuriyet tarihlerinde görev yapmış emniyet müdürleri ile polislerin hatıraları, hem polis tarihine ve kültürüne hem de yakın tarih araştırmalarına zenginlik katmaktadır. Zira "kamu kurumlarından çıkan evraklar her zaman resmi bir kisveye bürünmüştür. Dolayısıyla hatıralarda, resmi kisveden sıyrılmış olmaları hasebiyle ciddi bilgiler bulunur. Bir başka deyişle resmi vesikalar devletin, hatıralar halkın sesidir. Tarih de bu iki sesin korosundan müteşekkil değil midir? Bu iki sesin birbirinin yerini alması da gerekmemektedir. Lakin her iki kaynağın da tarih metodolojisinin süzgecinden geçirilerek bilgiye dönüşmesi elzemdir.

Devletin resmi vesikalarına karşı tarafın en manalı sesi, hiç şüphesiz hatıralardır. Hatıralar bir nevi resmi vesikalar ile başka kaynaklarda yer alan bilgilerin sağlaması, teyidi ve teftişidir. Nitekim hatıralar, tarihi gerçeğin ayrılmaz ve parçalanamaz mozayiğin birer unsurudur. Zamanın ruhunu doğru okuyabilmek ve o döneme ait bilgilerin sıhhi bir şekilde değerlendirilebilmesi için o döneme ait tüm hatıraların gözden geçirilmesi en doğru yoldur. Bu bakımdan en kötü ve değersiz hatırat yazılmamış olanıdır. Ayrıca kaleme alınan her hatırat, zamanın elinden kurtarılmış beşeri bir bilgidir. Burada şunu da ifade etmeden geçemeyiz: Her hatıranın doğumu kendisinden sonraki bir zaman diliminde gerçekleşir".

Kuşkusuz Kadimi mahlasıyla şiirler de yazan Bektaşi Babası Ali Rıza Öge'nin "Zabıta Hayatımda Neler Gördüm Neler Geçirdim ?" isimli hatıratının doğumu da ilk kez Cumhuriyet Dönemimde gerçekleşmiştir. Bu tefrika, Ali Rıza Öge'nin vefat ettiği 1957 yılında tamamlanarak Bursa Günlük Ticaret Gazetesinde ikinci kez yayınlanmıştır. Bahsi ge-

çen yazı dizisi 1982 yılında Bursa'da "Meşrutiyetten Cumhuriyet'e Bir Polis Şefinin Gerçek Anıları" ismiyle ailesi tarafından kitaplaştırılmıştır. 1934-1935 yılları arasında ilk defa basılan ve tarafımızca neşr edilen ilk tefrikada, bilhassa II. Meşrutiyet Dönemiyle alakadar emniyet hizmetleri, Ermeni meselesi, polis kültürü, istihbarat, başkentte gündelik yaşam gibi konularda kıymete haiz bilgiler bulunmaktadır. Sultan Abdülhamit'in tahtan indirilmesinden yaklaşık bir ay sonra 1175 yaka numarasıyla resmen göreve başlayan Ali Rıza Öge, çalışkanlığı, pratikliği, zekası gibi hususi karakterleriyle ön plana çıkmış ve Talat Paşanın korumalığına kadar yükselmiştir. İttihatçı sıfatıyla hatıralarını ancak Cumhuriyet Döneminde kaleme alabilen Kadimi Baba, mücbir şartlardan olsa gerek hem İttihat ve Terakki Cemiyeti hem de Talat Paşa ile ilgili pek fazla bilgiye eserinde yer vermemiştir. Zira Cemiyet hakkındaki bilgileri satır aralarında, Talat Paşayla ilgili olanlarıysa Abdülaziz Çaviş'in Mısır'a teslim edilmesi sürecinde bulmak mümkündür. Talat Paşanın sevdiği ve güvendiği bir polis olan Ali Rıza Bey, onun yakın korumalığı sırasında şahit olduğu olaylara hatıralarında yer vermiş olsaydı kim bilir belki de karanlık ve müphem bir çok tarihi olayın aydınlanmasına vesile olacaktı. Esasında hatıraların gidişatından anlaşılan şudur ki: Kendisinin bahsi geçen konularda pek fazla malumata sahip olduğu aşikardır. Ancak susmayı ve yazmamayı tercih etmiştir.

Tüm bunlara rağmen hatıralarda: Osmanlı Döneminde başkentte Emniyet Müdürlüğünün Kısm-ı Siyasi kısmında -1923'te siyasi işlerden sorumlu olan 1. Şubede Müdür Muavinliğine kadar yükselmiştir. Ermeni Masası serkomiserliği görevindeyken başkentteki komitacı Ermenilerin takibi, yakalanması gibi konularda detaylı ve kıymetli bilgiler bulunmaktadır. Yine devlete sadık Ermenilerle nasıl çalıştıkları ve ne şekilde iş birliği yaptıkları da hatırada mevcuttur. Ancak Mondros Mütarekesi sonrası başta İttihatçı lider kadro olmak üzere tehcir kararında ve sürecinde faal rol oynayan tüm kamu görevlileri gibi devletle iş birliği içerisindeki Ermeniler de komitacıların kurşunlarından ve baskılarından kurtulamamışlardır. Zira 1918 yılının Sonbaharından itibaren Ermeni meselesindeki rolü nedeniyle hayat, Ali Rıza Öge için zindana dönmüştür. Çünkü Ermeni komitacıları onu önce zehirlemişler sonra da ailesinin yanında kurşun yağmuruna tutmuşlardır. Özellikle ikinci suikast teşebbüsü hayatını alt üst etmiştir. Bu saldırının izlerini ve acısını, ömrünün son nefesine kadar çekmiştir.

İtilaf Devletleri tarafından İstanbul'un işgal edilmesinden sonra görevinden el çektirilen Ali Rıza Öge'nin maddi durumu daha da kötüleşmiş ve sahipsizlikten fakirleşmiştir. Görevinin ifasında hiçbir zaman emeğini esirgemeyen, vatanperver Serkomiser Ali Rıza Bey, bu hizmetlerine mukabil vefasızlığa uğramış ve yakın birkaç arkadaşı dışında da sahiplenen olmamıştır. Halbuki emniyet hizmetlerinde müfettiş, teknik takip ve izleme imkanlarının olmadığı bir dönemde kendisine teklif edilen elli iki bin liralık rüşvet ile daha sonra Samsun'da verilmeye çalışılan altınları reddedecek kadar abidevi bir şahsiyettir. Karakteri ve ahlakı, elli iki bin lira ve altınla test edilen Öge, memuriyete ara verdikten sonra ailesinin giderlerini karşılamak için önce tavuk yetiştirmeye sonra da fasulye üretmeye başlamıştır. Ancak şansızlıklar bir türlü yakasını bırakmamış ve bu iki teşebbüs de başarısızlıkla neticelenmiştir. Sağlam iradesinden asla taviz vermemiş ve mecbur kalmadıkça muhanete muhtaç olmak istememiştir. Hatta sefalet içerisindeyken ailesinin iaşesini ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere eşinin küpeleri ile evdeki bazı mobilyaları satmak zorunda kalmıştır. Tüm bu sıkıntılara mukabil karakterinden zerre ödün vermemiş ve devrin siyasi şartlarına uyum sağlamamış mümtaz bir kimliktir. Bir Bektaşi müridi sonradan Bektaşi Babası olmasına rağmen hiçbir zaman inançlarıyla devlet işlerini birbiriyle karıştırmamıştır. Hatıralarını dikkatli bir gözle incelediğimizde kendisinin Bektaşi olduğunu hiçbir zaman vurgulamamış, ön plana çıkarmamış ve inancını kimseye dikte ettirmemiştir. Hacimli hatıratında bunun izlerine Abdülaziz Çaviş'i Mısır'a teslimine nezaret ettikten sonra Kahire'yi gezerken Cebel-i Muazzama'da bulunan Bektaşi Tekkesinin ziyaret ederek Bektaşi Babası Lütfi'nin elini öptüğünde rast gelinmektedir. Eserde bu hususta başka bir bilgi de bulunmamaktadır.

Hatıra, mesleğine ilk adımını atan polisler ile bilhassa istihbaratçıların tecrübe kazanması bakımından oldukça mühimdir. Zira polis okullarının henüz emekleme döneminde olduğu ve istihbarat eğitiminin doğru dürüst verilmediği bir zaman diliminde işten kaytarmayan, gayret ve zekasıyla en iyi nasıl istihbaratçı olunacağını gözler önüne sermektedir. Zira görev icabı alkol almış, genelevlerde bulunmuş ve bin bir kılığa girmiştir. İttihatçı, Bektaşi ve istihbaratçı Ali Rıza Öge, karşılaştığı birçok olay da zekasını ve muhataplarının mimik ile psikolojilerini tahlil ederek, gözlemleyerek üstesinden gelmeyi bilmiştir. Yine emniyet personeli için mesleki mensubiyet, kurum kültürünün kısa sürede verimli ve etkin bir şekilde oluşabilmesi için Ali Rıza Öge hatırala-

rı gayet önemlidir. Ayrıca son dönem Osmanlı kolluk tarihinde emniyet çalışanlarının diyalogları, birbirlerine hitapları gibi hususlarda da polis kültürüne birikim sağlamaktadır.

Bugün bile tam olarak detayları bilinmeyen İstanbul'dan Ankara'ya silah ve insan sevkiyatının hangi aşamlardan geçerek gerçekleştirdiğine dair hatıralarda önemli detaylar yer almaktadır. Özellikle gizli cemiyetlerin çalışma usulleri hakkında da değerli bilgileri de kapsamaktadır. Yine hatıralarda o dönem İstanbul'unda yer alan toponomi hususunda da bilgiler vermektedir. Özellikle bugün mevcut olmayan emniyet binaları, karakolları ile cadde, sokak, han, hamam, kiliseler, park vesair mekanların isimlerini hatıralardan takip edilebilmektedir. Bunlara ilaveten hatıralarda bahsedilen eğlence mekanlarıyla, yeme içme kültürüyle ve hastaneleriyle o dönem İstanbul'unun folklorunu, sosyal hayatını ve kültürüne dair ip uçlarını da bulmak mümkündür. Eserde sadece İstanbul ile bilgiler mevcut değildir. Anadolu'nun değişik yerlerinde görev icabı bulanan Ali Rıza Bey, İnebolu, Samsun, Zonguldak, Erzurum, Kars, Tiflis gibi şehirlerle ilgili nefis tasvirlerde ve betimlemelerde de bulunmaktadır.

Mezar taşından da anladığımız üzere Kadimi namını kullanan ve II. Meşrutiyet Döneminde Beyoğlu Polis Müdüriyetinde göreve başlayan Ali Rıza Öge hatıralarını, Zaman Gazetesi'nde 20 Kânûn-ı Evvel 1934-15 Haziran 1935 tarihleri arasında "Zabıta Hayatımda Neler Gördüm Neler Geçirdim ?" adıyla yüz yetmiş iki tefrika ve on sekiz ana başlıkta sade bir Türkçeyle neşretmiştir. Yine birçok tefrikada ana başlıklara bağlı konuyla ilgili sayısız alt başlıklar da bulunmaktadır. Dizgi hatasından kaynaklandığını düşündüğümüz bir kusurdan dolayı tefrika yüz yetmiş bir rakamıyla bitmektedir. Toplam tefrika sayısının tutarsızlığının sebebi 21 Nisan ve 22 Nisan 1935'te yüz on yedi rakamıyla çıkmış olmasıdır. Esasında 22 Nisan 1935'ten itibaren tefrikanın yüz on sekiz numarasıyla devam etmesi gerekirdi. Yine tefrika, Zaman Gazetesinin 28 Mart 1935'te nüshasında basılmamıştır. Ayrıca dizgi hatasından dolayı 24-25 Nisan 1935'deki yüz yirminci ve yüz yirmi birinci tefrikalar mükerrer olmuştur. Tefrika numarasını, sayfa numarasından ayırt edebilmek için iki çizgi arasında, sayfa ortasında ve diagonal grafikle gösterdik. Eserde sadece on yedinci ve on sekizinci tefrika numaraları birlikte belirtildi.

Tüm çabalarımıza rağmen Zaman Gazetesinin 6-7-8 Kânûn-ı Sâni ile 16-17-18 Mart 1935 tarihleri arasındaki altı nüshasına ulaşılamadık. Dolayısıyla altı tefrika eksik olması icap ederken tefrika numarası takip ettiğimiz de sadece iki tefrikanın olmadığını tespit ettik. Eksik iki tefrikayı "Bursa Günlük Ticaret Gazetesi ile Meşrutiyetten Cumhuriyet'e Bir Polis Şefinin Gerçek Anıları" isimli kitaptan anlam bütünlüğünü bozmadan tedarik ettik. Buradan beslendiğimizi belli etmek için alıntıları köşeli parantez içinde italik olarak gösterdik. Ayrıca 31 Kânûn-ı Evvel 1934'te basılan Zaman Gazetesinde on iki numaralı tefrikanın alt kısmı yırtık ve silikti. Dolayısıyla yırtık ve silik kısımlardaki bilgiler de aynı usulle tedarik edildi. Yine Zaman Gazetesinde yazılan tefrikanın sonuç kısmında mana açısından bir kopukluk söz konusuydu. Özellikle görevden uzaklaştırılması ve iadesi hususu çok billur değildi. Okuyucunun bu noktada bir kopukluk yaşamaması için 1982'de basılan eserine yeniden başvurduk.

Zaman Gazetesindeki hatıratın diline sadık kalınılmaya çalışılmıştır. Eserin sonuna bir de kişi ve yer adları dizini ilave edilmiştir. Yine Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığında bulunan C-6011 numaralı özlük ve sicil dosyasında eski ve yeni harflerle yer alan önemli gördüğümüz bazı belgeler ile Bursa Emir Sultan Cami haziresinde bulunan kabrinden iki fotoğraf ve Harabati Baba Tekkesi de ekler kısmına konulmuştur. Hatıratı hazırlarken kelimelerin daha çok bugünkü okunuş biçimlerini tercih ettik. Günümüzde pek kullanılmayan nadir kelimeleri orjinaliyle yazdık. Ayrıca metnin noktalama işaretlerinde bazı düzenlemeler/düzeltmeler de yaptık. Eseri hazırlayanlar olarak ilavelerimizin açıkça belli olabilmesi için verdiğimiz bilgileri köşeli parantezle belirttik. Bugünkü cümle mantığı içerisinde bir anlamı olmayan veya yanlış anlamalara yol açabilecek noktalamaları kaldırdık. İmla ve yazım için Türk Dil Kurumunun 2012 tarihinde basılan "Yazım Kılavuzu" isimli eserinden faydalandık. Bunlara ilaveten eserin hazırlanması sırasında bize digital ve teknik destek sağlayan bunun yanında Ali Rıza Öge ilgili vesikaları, fotoğrafları ve kıymetli bilgileri bizlerden esirgemeyen Eyüp Şahin, İsmail Küçükkılınç, Ramazan Minder, Mehmet Akif Köseoğlu ile Kaan Erdoğan'a müteşekkiriz. Şayet onların yardımları olmasaydı hatıra anlamlı bir bütün oluşturmayacaktı.

Ali BİRİNCİ-Yücel YİĞİT
Ocak 2018, Anıttepe/Ankara

Ali Rıza Öge'nin Hayatı ve Eserleri

Ali Rıza Öge, kağıda dökülmemiş destan gibi bir hayat yaşamıştır. Bektaşi, divan sahibi şair, Bektaşi şiirleri derleyicisi ve emniyet teşkilâtının II. Meşrutiyet sonrasında en dikkate değer ve gayretli belli başlı mensuplarından biridir. Bu kitapta basılan hâtıraları ise bu meslek mensupları tarafından kaleme alınan hâtırat kitapları arasında tarih kaynağı olmak bakımından rakipsiz bir kıymettedir. Hayatı hakkında bilgi bulunmakla beraber aynı mehaza dayanılarak daha fazla bilgi vermek mümkündür[1].

1- Ailesi, Doğumu, Evliliği, Çocukları ve Ölümü

Ali Rıza, kendi ifadesiyle[2] 1299 sene-i Hicrîyesine müsadif 1298 sene-i Mâlîyesinin Eylül evâsıtında (Eylül sonu 1882) Edirne'ye bağlı Malkara'nın Cami-i Âtik Mahallesi'nde Tekke Sokağı'nda Hüseyin Efendi'nin ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Annesi Emine Hanım (Öl. 15 Haziran 1927) idi[3].

[1] Bu yazıda esas mehazımız sicil dosyasını (C. 6011) hemşehrim ve dostum emekli Emniyet Müdürü Eyüp Şahin beyin sayesinde temin edebildim, kendisine müteşekkirim. Ali Rıza Öge hakkında sadece bu sicil dosyasını kaynak ittihaz ederek ilk ve geniş bir biyografi yazısını neşretmiştir: *Eyüp Şahin, Mütareke Döneminde İstanbul Polisi*, Ankara, 2016, s. 178-182. Biz yazımızda bilhassa memuriyet tarihlerini vermeye çalıştık. Bu kitaba koyduğumuz Ali Rıza Öge merhumun resmini ve kabir taşı ile Kalkandelen Harabâtî Dergâhı resimlerini ise dostum Mehmed Âkif Köseoğlu lûtfetti.

[2] Bu doğum senesini 20 Temmuz 1911 tarihiyle yazdığı hâl tercümesi varakasında kendisi vermiştir. Bu varakası Emniyet Genel Müdürlüğü dosyasındadır. Doğum tarihi olarak daha sonra Hicrî 1297 senesini vermiştir: Ali Rıza Öge, *Bektaşi Şairleri*, s. 1736 (Atatürk Kütüphanesi, Nu.0-131).15 Temmuz 1946 tarihinde (s. 1) tamamlanmıştır. Mezar taşında ise 1298 senesi bulunmaktadır ki bunun Rumî sene olduğu açıktır. Nüfus kağıdının bir suretini kitabına (s. 427) koyan Mümine Çakır'ın 1881 tarihinde (doğrusu senesi olacak) doğduğu yolundaki tahmini (s. 17) doğru değildir: Mümine Çakır, *Kadîmî Baba- Hayatı ve Şiirleri*, Ankara, 2015, s. 427.

[3] Annesinin ölüm tarihi Ali Rıza Öge'nin yazdığı mezar taşı kitabesindedir. Kitabe

Manavzâde ismiyle tanınan ve kasabaya iki saat mesafede tarlaları bulunan bu varlıklı ailenin kendisinden sonra bir oğlu daha dünyaya gelmiş ise de Çanakkale'de şehit düşmüştü.

Ali Rıza Bey, üç defa evlenmişti. Bu evliliklerinin ikincisini Pakize Hanımla yaptı ve bu evlilikten iki oğlu dünyaya geldi. Halen torunları hayattadır[4].

Ali Rıza Bey, hayatının son senelerinde yaşadığı Bursa'da 14 Mart 1957 tarihinde[5] Hakk'a yürüdü ve Ulu Camii'den Emir Sultan Kabristanı'nda sırra erdi[6]. Sicil kaydına göre orta boylu, elâ gözlü, esmerce benizli ve herhangi bir noksanı olmayan bünyeye sahipti[7].

2- Tahsil Hayatı

1888 senesinde Malkara'da mekteb-i ibtidaiyesinde tahsil hayatına başladı.1893 Haziran ayında bu mektepten birinci olarak âlîyü'l-âlâ derece ile mezuniyetini takiben kasabanın rüştiyesine girdi. Buradan da 1896 Haziranında ikinci olarak ve yine âlîyü'l-âlâ derece ile mezun olmuştu. Malkara'da bir müddet müderris Hâfız Emin Efendi'den de ders okuduğunu, yine *Bektaşi Şairleri* (s. 1736) isimli eserinde bildirmiştir. İstanbul'da idadî tahsili gördüğünü ifade etmekte ise de bu hususta tam bir bilgi yoktur ve herhâlde pek az devam etmiş olmalıdır. Mezuniyetinden ise bahsetmemektedir.

Kendisinin zekâsını ve okuma hevesini takdir eden muallimleri babası Hüseyin Efendi'ye idadî tahsili için Edirne'ye göndermesini ısrarla tavsiye etmiş ise de esasen bir geçim meselesi bulunmayan ailesi ve bilhassa annesi bu fikre karşı gelmişti. Bunu takiben dört-beş ay kadar da İstanbul'da Çarkçı Mektebi'ne devam etmiş ise de sevmediği bu

için Ali Rıza Öge, *Bektaşî Şairleri*, s.1.

[4] Evliliği ve ailesi hakkında bilgi için: Mümine Çakır, *Kadîmî Baba- Hayatı ve Şiirleri*, Ankara, 2015, s. 26-27.

[5] Bu ölüm tarihi mezar taşındadır. 1982 senesinde Bursa'da basılan hâtıralarında 14 Nisan 1957 tarihi (s. 12) verilmiştir: Ali Rıza Öge, *Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bir Polis Şefinin Gerçek Anıları*, Bursa, 1982, 391 s. Bedri Noyan'ın kitabında ise Mart 1957 tarihi bulunmaktadır: *Bütün Yönleriyle Bektaşîlîk ve Alevîlik*, Ankara, 2003, C.VI, s. 270. Mümine Çakır'ın verdiği (age, s. 27) irtihâl tarihi de (14 Nisan 1957) yanlış olmalıdır.

[6] Ali Rıza Öge, age, s.12.

[7] Bu yazımızda başka bir mehaz göstermediğimiz bütün bilgiler Emniyet Genel Müdürlüğü'ndeki sicil dosyasından (C.6011) alınmıştır.

mektepten ayrılmıştı[8]. Kendi ifadesine göre Rumca tekellüme kâdirdi.

Ali Rıza Bey, 19 Mart 1906 tarihinde beş arkadaşı ile beraber Karaağaç Hasip Baba dergâhında, Hüseyin Zeki Baba'dan nasip ve Bektaşîlik icazet-nâmesi almıştı. İki sene kadar bu dergâha, dört-beş ay kadar da Kalkandelen Harabatî dergâhına derviş olarak devam etmiş ve daha sonra İstanbul'da Emniyet mesleğine girmişti.[9] Bu iklim kendisine tasavvuf ve şiir âleminin kapısını açmış ve bir ömür boyu bu yolun dervişi olmuştur.

3- Meslek Hayatı

A- Malkara'da Memuriyete İlk Adım

Ali Rıza Bey'in memuriyet hayatı (1896, Ağustos sonu) doğduğu Malkara'da Nüfus Kalemi'ne mülâzemeten başladı. Bu kaleme altı sene ve bir sene de Mahkeme-i Bidayet kalemine, yine mülâzemeten, devam ederken 1903 senesinde ismine askerlik kur'ası isabet ettiği zaman Edirne'ye sevk (6 Ekim 1903) edildi. Burada Nizamiye 9. Alay, 3. Taburu kalem odasında askerî vazifesini ifa ederken 23 Ekim 1906 tarihinde babası bedel-i nakdîsi ödediği için Malkara'ya döndü. Ocak 1910 tarihine kadar babasının nezdinde kalarak çiftliklerindeki işlere nezaret etti ve ticaretle meşgûl oldu.

Bu ayda polis olmak için İstanbul'a gelen ve istida verip muameleleri ikmâle çalışan Ali Rıza Bey, bütün redif efradı talim maksadıyla dört hafta silâh altına alındığı zaman kendisi de Harbiye Nezareti Ahz-ı Asker Komisyonu tarafından emsâli gibi celbedilerek Harbiye Nezareti'nde bulunan Nizamiye 4. Alayının 4. Taburunda dört hafta talime tâbi tutuldu.

B- Türk Emniyet Teşkilâtı'ndaki Seneleri

Ali Rıza Bey, Harbiye Nezareti'ndeki talimi hitamında 29 Mart 1910 tarihinde dört yüz kuruş maaşla polis silkine kayıt ve Beyoğlu Merkezi'ne tayin edilmişti. Beyoğlu bilhassa ecnebilerin ve Osmanlı Hristiyan unsurlarının ikamet ettikleri bir semt idi ve burada meslek icrası pek nâzik bir mesele idi. Bu tayininde Rumca bilmesinin de bir payı bulun-

[8] 23 Mart 1956 tarihiyle Bedri Noyan'a yazdığı mektep: Bedri Noyan Dedebaba, *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik*, Ankara, 2003,C.VI, s. 268-269.
[9] Bedri Noyan Dedebaba, age, Ankara, 2002,C.V, s. 149.

malıdır diye düşünmek mümkündür[10]. Bu mesleğe ilk adım atmasını takiben iki ay sonra ise bu defa taharri sınıfına ayrılmıştı. Eylül ayında (1910) İstanbul Polis Müdüriyeti taharri bölüğüne, becayiş suretiyle, nakledildi. Kasım ayında münhâl bulunan komiser muavinliği için müsabaka imtihanında ehliyetini ispat ettiği için 30 Aralık 1910 tarihinde, yâni mesleğe dahil oluşunun dokuzuncu ayında altı yüz kuruş maaşlı komiser muavinliği kadrosuna terfi ettirildi ve İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Kısm-ı Adlî Kaleminde mesaisine başladı.

Bu vazifesine devam ederken 26 Ocak 1912 tarihinde verdiği bir istida ile Selânik'e naklini istemişti. Yazdığına göre bu talebinin gerekçesi şuydu: "Polis silkine tarih-i duhûlümden bu ana değin vazife-i mukaddesimi can-siperâne bir surette hüsn-ü ifa etmekte isem de akrabalarımdan kısm-ı küllîsinin Selânik'te bulunduğu gibi ailem halkı da bu günlerde Selânik'e gitmek mecburiyetinde bulunuyorlar. Ailemin Selânik'te, âcizlerinin de burada kalmaklığım her iki tarafça birçok masraflara lüzum his ettirdiği gibi bu da bi't-tâbi mağduriyetimi mucip olacağı vareste-i arz ve izahtır. Binaenaleyh mütebaki hizmetimi Selânik'te ifa etmek arzusunda bulunduğumdan ve merhameten memuriyet-i hâliyemle Selânik'e naklim hususunu istida ve istirham ederim" demişti.

Ali Rıza Bey'in bu talebi kabûl edilmiş (27 Mart 1912) ve 30 Mart 1912 tarihinde İstanbul'dan ilişiği kesilmişti. Bu Selânik fâsılası hakkında daha fazla bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bu pek uzun devam etmemiş ve mezunen İstanbul'a geldiği ve bu defa da bu şehirde bir vazifeye nakli için istida vermesi üzerine arzusu hemen 23 Mayıs 1912 tarihinde vazifeye başlatılmış ve aynı gün Selânik'teki vazifesinden ilişiğinin kesilmesi için İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi'nden Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine bu nakil muamelesinin ifası hususu arz edilmişti. Yine 151 yaka numarasıyla İstanbul Polis Müdüriyeti'nde komiser muavinliği vazifesine dönmüştü.

Ali Rıza Bey bu sıralarda veya daha açık bir ifade ile 1912 senesinde Eylül ayı başlarında vazifeli olarak Mısır'a gönderildi. İstanbul'da bulunan ünlü fikir ve matbuat adamlarından Abdülaziz Çaviş'in kaleminden çıktığı zannedilen ihtilâlci beyannâmeler, Ahmet Muhtar isimli biri tarafından İstanbul'dan İskenderiye/Mısır'a getirildiğinde yakalanmış ve

[10] Ali Rıza Öge, age, s. 16; *Bektaşi Şairleri*, s. 1736.

bunların Abdülaziz Çaviş'in[11] kaleminden çıktığına inanılmıştı. İngiliz hükümetinin ve Ahmet Muhtar Paşa kabinesinde Şurâ-yı Devlet Reisi olarak bulunan Kâmil Paşa'nın da talepleri üzerine Abdülaziz Çaviş, deniz yoluyla Mısır'a gönderilmişti. Bu esnada, bir müddet muhafızlığını da yaptığı Talât Paşa'yı ziyaretlerinde yakından tanımak fırsatı bulduğu Abdülaziz Çaviş'in muhafızı olarak gemi yolculuğunda kendisine refakat etmesi hususunda Kısm-ı Adlî Müdürü Nazım Bey'den emir alması üzerine evine bile uğrama fırsatı bulamadan gemiye binmişti[12]. Bu yolculuğun tanıdığı bir fırsatla Kahire'de Mukattam semtindeki Kaygusuz Sultan Dergâhını da ziyaret etmişti[13].

Ali Rıza Bey'in meslekte liyakatinin ve ehliyetinin çok kısa bir müddet zarfında dikkati çektiği muhakkaktır. Bu itibarla İstanbul'un emniyet bakımından en hassas semti olan Beyoğlu'na ikinci sınıf taharri memuru olarak nakledilmesi (8 Mart 1914) bunun bir delili olarak gösterilebilir. 14 Aralık 1914 tarihinde yine aynı rütbe ile İstanbul Polis Müdüriyet-i Umumiyesi'nde mesaisine devam eden Ali Rıza Bey bu vazifesinde iken (3 Mayıs 1914) terfi ettirildi ve serkomiserlik rütbesine nail oldu. 1 Nisan 1917 tarihinde ise birinci sınıf merkez memurluğu veya başka bir ifade ile Kısm-ı Siyasî memurluğu rütbesine lâyık görüldü.

Ali Rıza Bey, I. Harb-i Umumî esnasında, kendi ifadesiyle, "siyasî kısmın Ermeni Masası Şefi" olarak çalışmıştı. Bu itibarla da Ermenilerin hedefi hâline gelmiş ve masasının "haber alıcı" memurlarından dördü de bu çeteler tarafından vurularak öldürülmüştü. Hepsi de Ermeni olan bu muhbirlerin isimlerini de vermişti. Ali Rıza Bey, İstanbul'da can emniyetinin kalmadığı bir vasatta 16 Nisan 1918 tarihinde vazifesinden istifa etti ve bir ay sonra 16 Mayıs'ta ilişiği kesildi.

Bu devredeki çok çileli hayatı hakkında yazdığı mektubu (5 Haziran 1935) önce Atatürk'e, daha sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne istida şeklinde (11 Kasım 1936) göndermiş ve malûlen tekaüdünü talep etmişti. Hayatı hakkında daha sonra basılan hâtıraları kıymetli bil-

---

[11] Abdülaziz Çaviş hakkında geniş bilgi için: Ömer Rıza Doğrul, "Abdülaziz Çaviş,"*İslâm-Türk Ansiklopedisi*, İstanbul, 1363-1944, C.2, s. 363-371; Daha muhtasar bilgi için: Muhammed Eroğlu, "Abdülaziz Çâvîş," *TDV İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, C.1, s. 187-188.

[12] Bu yolculuğun geniş bir hikâyesi için: Ali Rıza Öge, age, s. 171-197.

[13] Bu dergâhı ziyareti hakkında: Bedri Noyan Dedebaba, age, C. VI, s. 268; Dergâh hakkında: Bedri Noyan Dedebaba, age, Ankara, 2002, C.V, s. 223-236.

gileri ihtiva etmektedir.

Bu devrede eskiden Emniyet'te Evrak Müdürlüğü vazifesinde bulunmuş ve halen ticaret hayatında bulunan dostlarından Hakkı Şevki Bey'in Galata'da bulunan yazıhanesinde çalıştı. *"Her akşam evime gelirken Hakkı Bey bana üç beş lira vererek geçimim için olan imkânları esirgemiyordu"* cümlesinin altında bu günlerinin acı hâtıraları gizleniyordu[14].

Bu devrede geçim için düşündüğü bir hâl çaresi de refikasının köyü olan Beykoz'a yakın bir Müslüman köyü Akbaba'ya yerleşti ve burada tavuk ve sebze yetiştirmeye başladı. İş ortağı ise dünkü mesai arkadaşı Emniyet Müdürlerinden Murat (Ahmet M. Germen) Bey idi[15].

Bu sıralarda İstanbul'da, Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) şartlarını fırsat bilip asırlarca bir arada yaşadıkları Türklere karşı kayıtsız ve sınırsız bir düşmanlığa başlayan azınlıklar ve bilhassa Ermeniler, tehcirde çalışan devlet memurlarını ilk fırsatta katletmeye başlamışlardı. Beykoz'da Ziraat Mektebi'nin korucularından olan iki Ermeni çeteci tarafından 1 Mayıs 1919'da vurulan[16] Ali Rıza Bey dostlarının yardımıyla ameliyat olarak hayata tutunmuş ise de bu yaranın kendisine verdiği ağrıları uzun müddet taşımak zorunda kaldı. Dört senede dokuz ameliyat ile ancak kurutulabildi. Bu esnada kendisini ameliyat eden ünlü tabiplerden Orhan Abdi (Kurtaran) Beyi[17] ve Beykoz Belediye Tabibi Dr. Cemil'i hâtıratında da minnetle zikretmektedir[18].

Ali Rıza Bey, Mütareke günlerindeki bu gerçekten de ciddî yaralanma ve sıhhî durumundan dolayı malûlen tekaütlüğünü talep etmiş ise

[14] Geniş bilgi için: Ali Rıza Öge, age, s. 267.

[15] Hayatı hakkında: Eyüp Şahin, *Emniyet Genel Müdürleri*, Ankara, 2014, s. 108-111.

[16] Ali Rıza Bey, vurulma tarihi olarak önce sadece Mayıs (age, s. 285) daha sonra ise 1 Mayıs 1336 (age, s. 309) tarihini vermiş ve ancak değnekle yürüyecek hâle geldiği Aralık ayı sonuna doğru taburcu olduğunu bildirmektedir. 11 Aralık 1936 tarihiyle TBMM Başkanlığına verdiği istida da ise sadece 1335 senesini zikretmiştir. Atatürk'e yazdığı mektubunda ise 1 Mayıs 1335 tarihini vermiştir. Bu mektubu neşreden Mümine Çakır ise 1918 tarihinde (yâni senesinde) vurulduğunu yazmıştır. Bu yanlışı ve mektup için: Mümine Çakır, "Bir Bektaşi Babası Kadîmî'nin Mektupları," *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî*, Sayı. 59 (Güz 2011), s. 374, 396.

[17] Orhan Abdi (Kurtaran,1877-1948) için: Fethi Erden, *Türk Hekimleri Biyografisi*, İstanbul, 1948, s. 148-149; Müfid Ekdal, *Tıbhâne'den Nümûne'ye*, İstanbul, 1982, s. 54-56.

[18] Bu günler ve muhatap olduğu diğer tabipler hakkında geniş bilgi için: Ali Rıza Öge, age, s. 269-319.

de bir vazife gazisi olduğu açık ise de karşısına mevzuatın katı yorumu çıkarılmıştı. Bu talebinin mümkün olmaması üzerine durumunu bir de TBMM Başkanlığı'na arz etmiş ve bu vesile hayatının bu zor devresi hakkında da kıymetli bilgiler vermişti.

Kendi ifadesiyle bu devresindeki hayatı esas itibariyle şöyle idi:

"İstanbul Polis Kısm-ı Siyasîsi Ermeni Masası Şefi bulunduğum senelerde yalnız ödev uğrunda memleket için Ermeni komitacılarının hakkımda besledikleri kin öç alma yüzünden aldığım ağır yara hiçbir yerden yardım görmeyerek çoluk çocuğumun altındaki yatakları satarak Mütarekede bir sene hastanelerde yatmakla tedaviye çalıştığım hâlde yaram yine kapanmadı. 336'da Anadolu'ya geçerek üç sene istiklâl mücadelesinde yaralı olarak çalıştım. Anadolu'ya geçmekle üçüncü bir yağınçtan[19] canımı kurtarabildim. Dört sene taşıdığım bu yara bir sürü göynü ve acı devresinden sonra, yaşımla beraber vücudumu saran malûliyetimi sonuçlanmış ve bu malûliyet de hayatımı her gün hırpalamaktadır. İstifamın sebeplerine gelince; O zaman hükûmet yok, memleket İtilâf Devletleriyle yine içimizde yaşayan birtakım Rum ve Ermeni teröristleri tarafından idare ediliyor. Ve İngilizlerin şımarttığı Ermeni komitacılarının bir tek sözü, memur da olsa, derhal Arabyan Hanına götürülmesine ve orada öldürülmesine kâfi geliyordu. O zamanlar ödevimde kalsaydım şu iki hâlin olması benim için besbelli idi.

Ermeni komitacılarının ön vermesiyle İngilizler tarafından Arabyan Hanı zindanını götürülüp orada öldürülmek.

İstanbul zabıtasının hiç sözü geçmediği, yalnız bir gölgeden ibaret bulunduğu o sırada Ermeni komitacıları tarafından sokak ortasında öldürülmek. Nitekim birçok tehdit haberlerinden ve mektuplarından sonra uzun müddet saklandığım hâlde yine aynı komitanın kurşunu ile vurulmaktan yakamı kurtaramamaklığım da ikinci şıkkın açık bir örneğidir[20].

Buna diğer bir örnek olmak üzere şunu da bildirmek isterim ki Ermeni komitaları öç almak için evvelâ Kısm-ı Siyasîde yanımda çalışan dört haber alıcı memurdan Hamayak Aramyan'ı, Gedikpaşa'da evinin kapısı önünde; Artin Mığırdıçyan'ı, Beşiktaş'ta evinin içinde; Vladi-

[19] *Yağınç: Kötülük.*
[20] Ali Rıza Bey'in ismi Ermeni komitacılarının da hedefinde idi: Arşavir Şıracıyan, Bir Ermeni Teröristin İtirafları (Ter. Kadri Mustafa Orağlı), İstanbul, 1997, s. 70-82.

mir'i, Dolapdere'de kapısının eşiğinde; Vahe İhsan'ı ise Beyoğlu'nda kalabalık caddede öldürdüler[21]. Bunlara komitacılar tarafından tehdit mektupları da zabıtaya verildiği ve öldürülenler de belli olduğu hâlde hiçbirisi tutulmadı. Bunlardan bir kısmı bugün İstanbul'da iş görüyor. Ve para kazanıyor. Bu dört memurdan sonra sıra bana geldi. Ve beni de vurdular. Yine Mütareke yıllarında Dolapdere merkez memuru bulunan Ekrem, şimdi İstanbul Polis Mektebi Dahiliye Müdürü Nurettin, Komiser Muavini Fehmi, sekiz polis ile beraber Ermeni komitacılarının ön vermesiyle yakalanarak, Fransızların Kumkapı'daki hapishanelerinde sebepsiz kırk beş gün yatırılmışlardır.

Vurulduktan bir sene sonra Anadolu'ya kaçtığım sıralarda Büyük Savaş'ta yolcu baş komiseri olup bir müddet Ankara Palas otelini idare etmiş olan Ali Rıza, isim benzerliğinden ben zannıyla, Ermeni komitacılarının ön vermeleriyle iki defa Arabyan hanına ben olmadığım anlaşıldıktan sonra bırakılmıştır. Yine 332 yılında Eski Osmanlı Hükûmeti memlekette sözünü geçirirken komita büyüklerinden birini yakalamak için Pangaltı'da bir gazinoya gittiğimde aynı komitadan olduğu anlaşılan gazinocu Zakar Çilingiryan tarafından öteden beri bana karşı beslediği öç alma duygusu ile içmek üzere getirilen şuruba katılan bir madde ile zehirlenerek dört ay kan tükürmek suretiyle yatakta kaldım. Bu vak'a o zaman Kısm-ı Siyasî Müdürü olup şimdi Danıştay Başkanı Reşad Tamcı[22], o zaman Polis Müdür Muavini şimdi Manisa İlbayı Bay Murat Germen'ce de bilinmektedir.

Bu zehirlenmede o zaman polis başhekimi olup şimdi Tıbb-ı Adlî Morg Kurulunda bulunan Halid Naci (Tekin, 1881-1947)[23] tarafından tedavi edilmiştim. Yukarda yazdığım sebepler dolayısıyla memuriyette nasıl bulunabilirdim? Memuriyette kalsaydım yaşamaklığıma imkân kalmazdı.

Şunu da söylemek isterim ki Talât Paşa, Cemâl Azmi, Bahaeddin Şakir gibi Almanya'da Ermeni komiteleri tarafından vurulanlar da vu-

---

[21] Vahe Eseyan daha sonra Müslüman oldu ve Vahe İhsan adını aldı. Katili Arşavir Şıracıyan tarafından şehit edilmiştir. Şıracıyan hatıralarında 3 Mart 1920 tarihindeki bu cinayetini (s. 70-102) ve Berlin'de Bahattin Şakir'i ve arkadaşlarını nasıl öldürdüğünü sadist bir tavırla anlatmaktadır.

[22] Sonraki soyadı ile M. Reşat Mimaroğlu'dur. Nadir bulunan hâtıraları kıymetli bilgiler ihtiva etmektedir: *Gördüklerim ve Geçirdiklerim*, Ankara, 1946, C. I, s. 40; C.II, s.138, T. C. Ziraat Bankası Matbaası.

[23] Hayatı hakkında: Fethi Erden, age, s. 315.

ruldukları sıralarda memuriyette bulunmuyorlardı. Böyle olduğu hâlde ailelerine yirmişer bin liralık birer ev verildi.

Bu da bir nev'i hak gözetmek olduğuna göre yukarda bildirdiğim sebeplerden dolayı memuriyette bulunamadığımdan ve fakat vazife uğrunda kazandığım öç almadan ötürü vurularak malûl kaldığımdan gösterdiğim özürlerim kabul edilerek Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Başkanlığınca karar altına alınan şekilde tekaütlüğümün yapılmasının nazarı teemmüle alınarak muktezasının ifasına müsaadelerini derin saygılarımla dilerim."

Ali Rıza'nın Ankara tarafından verilen yeni vazifesi o sıralarda İstiklâl Harbi'nin en hassas günlerindeki mühim bir giriş kapısı olan İnebolu'da başladı. Esasen kendisi hakkında daha önce (21 Aralık 1920) Heyet-i İntihabiye tarafından cevaz-ı istihdam kararı verilmişti. 29 Ocak 1921 tarihinde İnebolu Emniyet Müfettişliği serkomiseri olarak vazifesine başlayan Ali Rıza Bey, aynı senenin 1 Haziran günü bu vazifesinden ayrılarak bu defa yine bu bölgede Samsun Merkez Memurluğu vazifesine başladı. Merkez Memurluğu kadrosunun lağvı dolayısıyla Samsun Serkomiserliğine tayini yapılmış ise de bu vazifeden de 20 Ağustos 1921 tarihinde, tespit edilemeyen bir sebeple, istifa ederek ayrılmıştır.

Bu istifadan altı ay sonra (1 Şubat 1922) tekrar bu defa Kars'ta Emniyet Müfettişliği rütbesiyle mesleğe dönen Ali Rıza Bey, 10 Nisan 1922 tarihinde, Dahiliye Nezareti'nin emriyle, ameliyat olmak için üç ay mezuniyetle, Ankara'ya geldi ve bilâhare (1 Haziran 1922) ikinci defa İnebolu'ya Emniyet Müfettişliği vazifesiyle gönderilmişti. Emniyet müfettişliği kadrosunun da lağvı (13 Haziran 1922) üzerine vazifesine 13 Haziran'dan itibaren serkomiserlik vazifesiyle devam etmişti. 26 Kasım 1922 tarihinde terfian Kocaeli Emniyet Müdürlüğüne tayin edilmiş ise de bu vazifesi ancak 24 Şubat 1923 tarihine kadar devam etmiştir.

Emniyet teşkilâtındaki son vazifesi İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdür Muavinliği olmuştu. 24 Şubat 1923 tarihinde başladığı bu son vazifesinden 30 Temmuz 1924 tarihinde azledilmişti.

Bu azlin sebebi İstiklâl Harbi'nden sonra İstanbul'u pasaportsuz veya ecnebi pasaportu ile terk eden Ermeni tüccarlardan ve Türk tebaasından Benon Değirmenciyan ile Karnik Sebuhyan'ın şehre girişine izin vermekle suçlanmasıydı. Bu meselelerde çok büyük miktarlarda rüşvet meselelerinin de karışık vasatında bu vesile ile bir bakıma ken-

dini tuzağa düşürmüşlerdi. Ancak bir sene geçmeden TBMM Memurîn ve Muhakemât Tedkik Heyeti Encümeni tarafından men-i muhakemesine karar (17 Mayıs 1925) verilmişti.

Böylece Ali Rıza Bey'in 29 Mart 1910 tarihinde İstanbul'da başlayan ve başlı başına bir destan olan emniyetteki meslek hayatı tam on dört sene sonra 30 Haziran 1924 tarihinde, yine bu şehirde, nihayete ermişti.

Ancak çok geçmeden meslek ahlâkındaki lekesizliği ve dürüstlüğü bir kere daha tescil edilmiş ve hakkında Emniyet-i Umumiye Heyet-i İntihabiyesi tarafından 22 Ekim 1925 tarihinde bir kere daha cevaz-ı istihdam kararı verilmişti. Bu karar üzerine kendisini yakından tanıyan Tekirdağ Mebusu Faik Öztrak ile o sıralarda oturduğu Maltepe'deki komşularından Afyon Mebusu Ali Çetinkaya'nın İzmir Emniyet Müdürlüğü vazifesini ısrarla teklif etmelerine rağmen Emniyet mesleğine bir daha dönmeyi düşünmemiştir[24].

B- Bursa İnhisarlar Müdüriyetindeki Görevi

Ali Rıza Bey'in Emniyet Teşkilâtındaki memuriyetini terk ettikten sonra çok geçmeden İnhisarlar İdaresi'ne girdiği ve buradan tekaüde ayrıldığı görülmektedir[25]. Ne yazık ki bu memuriyete başladığı ve bu vazifeden tekaüde ayrıldığı tarih bilgilerine ulaşamadık. Ancak 26 Şubat 1931 tarihli istidasını Bursa'dan yazdığına bakılırsa İstanbul'u cevaz-ı istihdan kararı üzerine Bursa'da ikamete başlamış ve bu şehirde ikmâl-i enfas etmiştir. Bu tarihli istidasında yazdığına göre memuriyeti Bursa Tütün İnhisarı dördüncü şube müdürlüğü idi. Daha sonra 11 Kasım 1936 tarihiyle TBMM Başkanlığına yazdığında ise memuriyet unvanını Bursa İnhisarlar Başmüdiriyeti sicil âmiri olarak belirtmiştir[26]. Nihayet Bursa İnhisarlar satış âmirliğinden tekaüde ayrılmıştı[27].

[24] Ali Rıza Öge, age, s. 389.
[25] Ali Rıza Öge, age, s. 12. İnhisarlara geçiş için bir tarih vermese de 22 Ekim 1925 tarihindeki cevaz-ı istihdam kararı üzerinden çok vakit geçirmeden işe başladığı açıktır.
[26] Mümine Çakır (Kadîmî Divanı, s. 26) 1942 senesinde tekaüde ayrıldığını yazıyor ve Bektaşi Şairleri (s. 1736) eserine atıfta bulunuyor. Ancak bu sayfada böyle bir emeklilik senesi görünmüyor.
[27] Ali Rıza Öge, *Bektaşi Şairleri*, s. 1736.

4- Yazı Hayatı

Ali Rıza Öge, irtihâlinden sonra uzun seneler boyunca sadece meslek hâtıraları ile hatırlanmıştı. Ancak son senelerde hem hakkında yazılar yazılmış ve hem de şiirleri neşredilmiş ve ismi daha geniş bir okuyucu zümresi tarafından bilinir olmuştur. Hemen bütün eserleri sadece kitaplarından ibarettir ve hâtıralarının tefrikaları hariç başka herhangi yazısı bilinmemektedir.

Kitapları

4.A- Kadîmî Divanı

Ali Rıza Bey'in çocuk yaşta şiir derlemeğe ve yazmağa başladığı bilinmektedir. Nitekim kendisi 15 Temmuz 1946 tarihinde tamamladığı *Bektaşi Şairleri* isimli derlemesinde elli senedir bu derlemeyi yaptığını açıkça ifade etmiştir. 1882 senesinde dünyaya geldiğine göre gerçekten de daha delikanlılık çağının başlangıcında şiir toplamağa başladığı muhakkaktır. Bektaşî dergâhlarına devam ve dervişlik ettiği iki buçuk sene zarfında ise şiir derleme ve yazma hususunda büsbütün bir şevk ve heyecanın gönlünde geliştiği ve bütün ömrü boyunca her fırsatta şiir yazdığı ve aynı zamanda Bektaşî şairlerinin şiirlerini derlediği görülmektedir[28].

Bu cümleden olarak şiirleri son senelerde Mümine Çakır[29] tarafından müstakil bir kitap hâlinde hazırlanmış ve Ankara'da bastırılmıştır: *Kadîmî Baba (Ali Rıza Öge) Hayatı ve Şiirleri*, Ankara, 2015, 427 s. Akçağ Yayınları: 1286

4.B- Bektaşî Şairleri

Ali Rıza Bey'in gerçek bir şair ve şiir âşığı olduğu anlaşılıyor. Her fırsatta hem şiir yazmış ve hem de Bektaşî şairlerinin şiirlerini derlemiştir. Kendisinin ifadesine göre topladığı şiirleri tek bir kitap hâline getirmek için 15 Temmuz 1946 tarihinde kağıt satın almış ve bu şiirlerin istinsahını tam altı ayda 15 Temmuz 1946 tarihinde (1849 s) tamamlamıştır. Güzel bir hat ile yazılmış bu şiir derlemesi hâlen Atatürk Kitaplığı'nda (Nu.0.131) bulunmaktadır.

---

[28] Şiirlerinden seçilmiş örnekler için: Bedri Noyan Dedebaba, age, Ankara, 2001, C.IV, s. 196-202.
[29] Şiiri hakkında Mümine Çakır'ın verdiği bilgileri tekrar etmiyoruz.

4.C- Hâtıraları

Ali Rıza Bey, bilhassa Mütareke'nin karmakarışık ve tehlikeli günlerinde İstanbul'da Osmanlı Devleti'nin otoritesinin neredeyse kalmadığı bir zamanda mesai arkadaşları birer birer öldürüldüğü ve artık meslek icraatı için bir imkân kalmadığı bir zamanda meslekten ayrılmak zorunda kaldı. Bu tedbiri de faydasız kaldı ve 1 Mayıs 1919'da Beykoz'da Ermeni komitacıları tarafından vuruldu. Uzun seneler boyunca bu yaralarının ızdırabını çekmek ve defalarca ameliyat olmak zorunda kaldı.

Meslek hayatındaki aksilikler bundan sonra da devam etti yeniden başladığı mesleğinden bir yanlışlık sebebiyle ikinci defa ilişiği kesildi. Kendisine yeniden mesleğe dönme imkânı tanınmış ve hattâ İzmir Emniyet Müdürlüğü teklif edilmiş ise de incinmişti. Büsbütün hırpalanmış bir gönül ile polislikten ayrılarak İnhisarlar İdaresi'ne girmiş ve Bursa'ya taşınmış ve bu şehirde ukbâya rıhlet etmişti.

Ali Rıza Bey'in gerçekten de II. Meşrutiyet'in çok hareketli ve çok uzun süren devresinin tam sekiz (1910-1918) senesindeki meslek hâtıralarını önce taze bir hâfıza ile çok vakit kaybetmeden kaleme alması metne ayrı bir zenginlik ve teferruat kazandırmıştır.

Bu hâtıralar önce Zaman (20 Kânun-ı evvel 1934-15 Haziran 1935) gazetesinde "Zabıta Hayatımda Neler Gördüm Neler Geçirdim?" başlığıyla, 172 tefrika hâlinde basıldı. Kitap hâlinde irtihâlinden tam çeyrek asır sonra Bursa'da *Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Polis Şefinin Gerçek Anıları* (1982, 391 s. Günlük Ticaret Gazetesi Tesisleri) başlığıyla basıldı. Bu baskının iç kapağında bulunan 1957 kaydı hâtıratın tamamlandığı seneyi işaret etmektedir[30].

Gerçekten bu tefrikadan önce de II. Meşrutiyet ve Mütareke devirlerine dair hâtırat tefrikaları basılmıştı. Bu tefrikaların en dikkate değer olanlarından biri "Ali Kemal İzmit'e Nasıl Sevk Edildi" (*Resimli Gazete*, 10 Kânun-ı Sânî- 7 Mart 1341) başlıklı olanıdır ve hâlen fiilen memur olan emniyetçilerin isimleri verilmemiştir. Diğer taraftan daha sonra bir kısmı gazete sayfalarında kalan ve bir kısmı da kitap hâline getirilen başka emniyetçi hâtıraları da bulunmaktadır. Bu hâtırat kitapları içinde belki de en ünlüsü doğrudan doğruya kitap hâlinde basılanı ise devrin

[30] Bu kaydı yanlış yorumlayan Mümine Çakır, kitabın iki defa basıldığını (*Kadîmî Baba*, s. 39) yazmıştır.

polis âmirlerinden Muharrem Alkor'un *Hrisantos'u Ben Öldürdüm* (İstanbul, 1952, 271 s. Nebioğlu Yayınevi) başlıklı hâtıratıdır.

Bunun dışında son senelerde bilhassa Mütareke devrine dair iki hâtırat tefrikası da kitap hâlinde basılmıştır. Bunlardan birincisi M. Sıfır imzasıyla tefrikalarını neşreden M. Razi Yalkın'ın *Bir Türk Casusunun Mütareke Hatıraları* (Haz. Serpil Sürmeli, Erzurum, 2007, 357 s. Atatürk Üniversitesi Yayınları) başlıklı tefrikasıdır.

Mütareke devrine dair değişik rütbelerdeki emniyetçilerin elinden çıkmış hâtıra metinlerine dair birkaç kitabı daha bu meyanda hatırlamak gerekir. Bunlardan biri de yine M. Razi Yalkın tarafından M. Sadık Poğda'dan[31] derlenen hâtıralardır: *Bulgar Sadık-Yakın Tarihin En Esrarlı Çehresi*, İstanbul, 1944, 312 s. İnkılâp Kitabevi[32].

Mütareke devrine dair kısa ama mühim bir başka hâtırat metni de bu devrin İstanbul Emniyet Müdürlerinden biri olan ve 3 Ocak-13 Mayıs ve 12-21 Haziran 1919 tarihlerinde bu makamda bulunan Miralay Halil Nedim Aşuroğlu'nun metni küçük ama değeri büyük hâtıralarıdır: Halil Nedim Aşuroğlu, *Mütareke Günlerinde İstanbul Polis Müdürünün Hâtıratı* (Haz. Ali Birinci-Yücel Yiğit), Ankara, 2016, 87 s. Polis Akademisi Yayınları.

Ali Rıza Bey'in yazdığı meslek hâtıraları bir polisin kaleminden çıkmış ve itina ile yazılmış en güzel ve kıymetli bir hâtırat metnidir. Bu hâtıratın sadece emniyet teşkilâtındaki senelere dair sayfalara münhasır kalmasına üzülmemek mümkün değildir.

Tarihin bir mehazı olmak bakımından ise II. Meşrutiyet ve Mütareke İstanbul'u için bu hâtırat kadar zengin bilgi ihtiva eden ikinci bir örneği bulunmamaktadır.

Hatıratta zikredilen isimlerin büyük bir kısmı hakkında, ne yazık ki pek bilgi bulunmamaktadır. Ancak bu eksikliğin giderilememiş olması bile hâtıratın bilgi değeri bakımından kıymetini azaltmamaktadır.

İstanbul'un çok hareketli ve karışık zamanları yapılan araştırmalarda, Bursa'da basıldığı için pek yaygınlaşmayan ve nüshası nâdir bulunan hâtıratın, hak ettiği nispette, değerlendirilmediği ve kullanılmadığı görülmektedir[33].

---

[31] Hayat hikâyesi için: Eyüp Şahin, age, s. 90-98.

[32] Bu kitabın Murat Sertoğlu tarafından ayrıca derlenmiş gibi görünen ayrı ve daha kısa bir metin hâlinde birkaç defa basılmış bir nüshası daha bulunmaktadır.

[33] Dört mehaza dayanan ve herhangi bir yeni bilgi getirmeyen bir yazıda hâtıratın değerine "tarihî birer belge niteliğindedir" cümlesiyle işaret edilmiştir. Ayrıca

Netice itibariyle bu yeni neşriyle beraber kıymetli ve hususiyetli eski bir meslektaşımız Ali Rıza Öge'nin hâtıraları bu yeni neşriyle, daha geniş bir ölçüde, bir kere daha gündeme gelecek ve hak ettiği alâkayı görecektir. Bu vesile kendisi ve hizmetleri de tarih okuyucuları tarafından daha derin bir şekilde tanınacak ve bir kere daha rahmetle anılmasına vesile olacaktır.

doğum ve ölüm tarihleri yanlış verilmiştir: Cafer Şen, "Ali Rıza Öge (Kadîmî)nin Hayatı ve Eserleri," *Kurgan Edebiyat*, Sayı. 5 (2012), s. 7-15.

ZABITA HAYATIMDA NELER GÖRDÜM

NELER GEÇİRDİM?

- 1 -

POLİSE GİRİŞİM, İLK MUVAFFAKİYETİM, BİR YUNANLI DOLANDIRICININ TEVKİFİ*

Rusya'da On Bin Lira Dolandıran Bir Yunanlı Beyoğlu Merkezinin Hatası Yüzünden Kaçmıştı... Bana Ehemmiyet Verip de Vazife Göstermiyorlardı...

Hayatta mücadele esas olduğu içindir ki ben de hayatımı mücadelelerle geçirmek için polis olmak istedim. Bu arzu ile 1325 [1909] senesinde polis olmak üzere müracaat ettim, müracaatım kabul edildi. Tahkikat yapıldı 1325 [1909]** senesi Martında Beyoğlu Polis Müdüriyeti kadrosunda 1178 numaraya polis kaydedildim.

Muameleyi resmiye bittiği cihetle millet ve memleketime namuskarane ve sadakatle çalışacağıma dair tahlifim için o zaman Beyoğlu Polis Müdürü bulunan Giritli Kemal'in nezdine çağrıldım. Odadan içeri girince kısa boylu, hafif şişmanca, gözlüklü bir zat masa başında oturuyordu, (Bu zatın Polis Müdürü Kemal olduğunu sonradan öğrendim) yanında da zayıfca iki zat bulunyordu. Bunlardan birisinin Beyoğlu Merkez Memuru Murat*** [Germen] diğerinin Taksim Merkez Memuru Nihat olduklarını bilahare öğrendim.

Üzerimdeki elbisem oldukça temiz ve yaşımda henüz yirmi beş idi. Kemal, Murat ve Nihat arasında yavaşça konuşmalar oldu. Biraz sonra tahlifim icar edildi. İçlerinden Murat biraz yüksek sesle.

-Hayır olmaz. Bu efendiyi ben alacağım dedi. Nihat da:

-Böyle efendiler bize lazımdır diyordu. Bu konuşmalardan beni paylaşamadıklarını anladım. Murat beni Beyoğlu Merkezine almak istiyor Beyoğlu Merkezi, ecnebilerle dolu olduğundan böyle polisler Beyoğlu Merkezinde bulunmalıdır ki ecnebilere karşı iyi polis göstermeliyiz gibi sözler sarfediyordu.

* Bütün bunlar İstanbul'da geçmiş vesikaya müstenit hakiki vakalardır.

** [Ali Rıza Öge, her ne kadar hatıralarına zihninden Beyoğlu Polis Müdüriyetindeki görevine Mart 1909'da başladığını ifade etmişse de sicil dosyasını incelediğimizde tam olarak 29 Mart 1910 tarihinde resmen göreve başladığı görülmektedir.]

*** Murat elyevm Manisa Valisidir. [Burada valiyken yediği dondurmadan zehirlenerek ölmüştür.]

Doğrusunu söylemek lazım gelirse bende, kalben henüz doğduğum ve fakat veçhen tanımadığım sakin ve sevimli görünen Nihat'ın maiyetine girmek istiyordum. Zira Murat'ın asık çehresi kendisinin sert bir zat olduğunu gösteriyor, ilk bakışta insana korku ve dehşet ilka ediyordu. Nihayet bu mücadelede Murat galebe çaldı. Beni de Beyoğlu Polis Merkezine verdiler. İstemeyerek Beyoğlu Polis Merkezine gittim.

1325 [1909] Senesi Meşrutiyet ilanının iptidaları, yani memlekette Meşrutiyet henüz yaşını doldurmamış idi. Polis de henüz layıkıyla tekemmül etmemiş, birçok noksanları olduğundan bana derhal resmi elbise veremediler, resmi elbise verilinceye kadar dahilde merkez memurunun kapısında nöbet bekleyeceğimi söylediler. Vazifem merkez memurunun kapısında sivil olarak nöbet beklemek oldu.

Polise kaydımın üçüncü günü idi. Bir sabah Rus tebasından iki zengin tüccar, polis vasıtasıyla bir Yunanlıyı merkeze getirdiler. Polise yeni girdiğim için her şeyi görmek, anlamak ve öğrenmek istiyordum. Bunlar merkeze girdikleri zaman Rusça hiddetli hiddetli bağırıyor ve bir şeyler söylüyorlardı.

Bu meseleyi merak ettiğim için arkadaşlardan sordum. Rusların getirdiği Yunanlı, Rusya'da bu iki tüccardan, zeytin tüccarı sıfatıyla ve kendilerine külliyetli zeytin satacağı bahanesiyle on bin lira dolandırdıktan sonra İstanbul'a kaçmış. Ruslar da dolandırıldıklarını anlayınca dolandırıcıyı takiben İstanbul'a gelmişler ve Beyoğlu'nda Yunanlıya tesadüf edince polise ihbar-ı keyfiyet ederek merkumu derdest ettirerek merkeze sevkettirmişler. Kalem odasında Yunanlı isticvap edildi. Ruslar da dolandırıcıyı polise teslim ettiklerinden emin bir halde tekrar vaziyeti anlamak üzere geleceklerini söyleyerek merkezden gittiler.

Yunanlı altı saat kadar isticvap edildi ve uzun müddet nöbet odasında kaldı. Bu müddet zarfında Yunanlıyı tetkik ettim. Esasen Rumca bildiğim için Yunanlı ile konuştum. Yunanlı kendisinin Rusya'ya gitmediğini ve bu işte bir yanlışlık olduğunu ve Ruslardan dava edeceğini musırran iddia ediyordu. Fakat simasında masumiyetine delalet edecek bir hal görünmüyordu.

Akşamüzeri Yunanlıyı kalem odasına tekrar celbederek bıraktılar. Sonradan öğrendim ki bu kabil maznunların [sanık] bırakılması icab ettiğinde kendilerinden kefalet alınır ve teminat-ı kaviyeye raptedilmeden salıverilmezlermiş.

Halbuki Yunanlı kefalet alınmadan ve teminata da rabtedilmeden salıverildiğini görünce hemen ikamet etmekte olduğu Timoni Sokağındaki otele gide-

rek otelin hesabını verip bavulunu da aldıktan sonra savuşur.

Bittabi bu firar hadisesinden, ne merkezin ve ne de kendisini zabıtaya teslim ettiklerinden dolayı müsterih bir halde neticeye intizar eden iki Rus'un haberi olmadığı gibi otelciye de müşterisinin dolandırıcı olduğu söylenmediğinden misafirin otel ücretini verince birdenbire otelden gitmesinden hiç şüphe etmez.

Akşamüzeri geç vakit Ruslar malumat almak üzere müracaat ettiklerinde, merkez kalem odasınca, tahkikat yapılmakta olduğu cevabı verilir. Fakat bu sırada kalem odasınca maznunun kefalet ve teminata raptedilmediği anlaşılınca memurları bir telaş alır. Hemen bir resmi polis, maznunu merkeze getirmek üzere otele gönderilir. On dakika sonra otele giden polis yalnız olarak avdet etmekle beraber maznunun otelden hesabını keserek gittiği cevabını verir. Bu cevabı alınca kalem odası şaşırır.

Ruslarda teslim ettikleri dolandırıcının kasten firar ettirildiği zehabına düşerek merkezde yaptıkları birçok gürültü ve patırdıdan sonra hemen Rus Sefarethanesine giderek şikayette bulunurlar. O zamanlar kapitülasyonlar mevcut olduğundan, Rus Sefarethanesi Hariciye Nezaretine müracaat ederek, iki büyük Rus tüccarı tarafından Beyoğlu Polis Merkezine teslim edilmiş olan Yunanlı dolandırıcının behemahal bulunması talebinde bulunur. Hariciye Nezareti de keyfiyeti Dahiliye Nezaretine bildirir. Nezarette Polis Müdüriyetini sıkıştırarak behemahal maznunun buldurulması emrini verir.

O zamanlar İstanbul ayrı, Beyoğlu ayrı polis müdürleriyle idare edilmekte olup İstanbul Polis Müdürü Azmi, Beyoğlu Polis Müdürü de Kemal idi. Bu hadise üzerine her iki polis müdürü de Beyoğlu Merkezine geldiler. Merkez memuru Murat'ın odasında toplandılar. Merkezde kıyamet kopuyordu. Polis müdürleri ve merkez memuru şedit emirlerle mutlaka firarinin derdest edilmesini bildirdiler. Merkezin serkomiserleri, muavinleri ve polis mevcutiyetinin yarısından fazlası firariyi aramaya gönderildi. Bir müddet sonra da polis müdürleri ve merkez memuru da merkezden çıkıp gittiler. Günün en mühim meselesi firarinin derdesti olmuştu.

Ben ise henüz üç günlük bir polis olduğum için bana hiç kimsenin ehemmiyet vermediğini görünce müteessir oldum. Halbuki maznunu en ziyade tanıyan ben olduğum halde bana bu hususta bir vazife verilmemesi izzet-i nefsimi yaralamıştı. Ben merkez memuru kapısında nöbet beklediğim için maznunla en ziyade ben alakadar olmuştum. Maznunun bütün eşkali hafızama nakşolunmuştu.

Galata'nın en ücra köşelerini tanıdığım gibi her gün vapurlara kaçırılan adamların nereden kaçırıldıklarını da Galata'da çok bulunduğum için bilirdim. Firar eden bir adamın derdesti için mutlaka eski bir polis olmak mı lazımdı? Firariyi derdeste gönderilenlerden pek çoğu Yunanlının şahsını bile görmemişlerdi.

Bana hiçbir vazife verilmemesi gururumu kırmıştı. Bir müddet merkez memurunun kapısı önündeki sandalyede düşünmeye başladım. Firariyi derdeste gidenlerden birçoğu maznunun simasını, eşkalini, benden soruyorlardı. Firari ablak çehreli, patlak gözlü, kırk yaşlarında kadar kısa boylu bir adamdı. Bir saat kadar sandalye üzerinde düşündüm. Merkezde hemen hemen kimse kalmamış gibiydi. Bu düşünce esnasında kendi kendime:

-Bu adam kimdir? Bir Yunanlı değil mi? O halde bu adam nereye gidebilir? Gitse gitse Yunanistan'a gider. Fakat nereden?

İşte bu cihet beni düşündürüyordu.

Polise girmezden evvel iki sene kadar tanıdıklarımdan birisinin Fermeneciler'deki yazıhanesine devam ettiğimden, Şarap İskelesinde, İngiliz, Rus, İtalyan, Yunan bandıralı şileplerden, İstanbul Limanında birkaç gün kalan vapurlarda bakkallık eden ve bombot tabir edilen birçok Yunanlılarla da tanışmıştım. Bunların içinde iki ortak Vasillerle Deli Tanaş isminde diğer bir bombot vardı ki bunlardan Vasiller, hem İngiliz Vapurlarına hem de Yunan Vapurlarına bakkaliye verirlerdi. Aynı zamanda sermayeleri de fazla idi.

Deli Tanaşı'n sermayesizliği ve şarlatanlığı yüzünden İngiliz Vapurları Tanaş'a iş vermediklerinden bunların araları açık olup daima birbirlerine karşı düşman vaziyetinde bulunurlardı.

- 2 -

MEŞHUR BİR YUNANLI DOLANDIRICIYI NASIL TEVKİF ETTİM?

Deli Tanaş Şöyle Diyordu: "Beni Açlıktan Öldürmek İstiyorlar, Ben de Başlarına Bir İş Açayım da Görsünler. Onlar Bir Adam Kaçırdılar!

Dün Çıkan Kısmın Hülasası:

(Meraklı hatıratını bu sütunlarda muhterem okuyucularımıza anlatan Türk zabıta memuru 1325 [1909] *senesinde 1178 sicil numarası*yla *polise kaydolunuyor ve kaydının üçüncü günü de iki Rus* tüccarı, *Polis Merkezine müracaat ederek sokakta tesadüf edip yakaladıkları bir Yunanlı dolandırıcıyı teslim ediyorlar. Bu iki Rus'un iddiasına göre Yunanlı kendilerini Rusya'da: "Size zeytin vereceğim diye 10.000 lira dolandırmış ve İstanbul'a kaçmıştır. Ruslar da Yunanlı dolandırıcının peşinden İstanbul'a gelip herifi yakalatıyorlar. Fakat bir tedbirsizlik neticesi olarak polis, dolandırıcıyı kefalete raptetmeden tahliye ediyor. Yunanlı da Timoni Sokağındaki otelinden bavulunu alarak ka*çıyor. Ruslar tahkikatın neticesini an*lamak için Polis Merkezine müracaat ediyorlar ve Yunanlının salıverilmiş olduğuna anlayınca köpürüyorlar. Merkez memuru, bütün memurlarını kaçan dolandırıcının peşine saldırıyor. Lakin henüz yeni bir memur olan hatırat sahibine ehemmiyet bile vermiyor. Halbuki yeni polis memuru Galata'yı iyi tanıyor ve dolandırıcının Yunanistan'a ka*çması ihtimaline binaen "bombot" *denilen deniz bakkalları arasında tahkikat yapmaya karar vererek merkezden izinsiz sıvışıyor...)*

Yazıhanede bulunduğum iki sene müddet zarfında yemeklerimi ekseriyetle daha ehven fiyatlı olan Şarap İskelesinde Sarı Yorgi'nin dükkanında yerdim. Bombotlar da daima bu dükkanda yemek yer ve şarap içerlerdi. Bu münasebetle daima bombotlarla görüşerek ve hemen her gün Deli Tanaş, Vasillerle kavga ettiğinden biz de bu kavgayı kızıştırır, seyrederdik. Şarap İskelesi polisin gözünden daima uzak kalan bir yer olduğundan buradan ekser zamanlar cüzi bir ücret mukabilinde vapurlara adam kaçırıldığını da bilirdim. O sıralarda yalnız yolcu vapurlarında vapurun hareketine kadar polis sandalı beklerdi. Fakat şilepler bundan istisna edilmişti. Şilepler açıkta demirliyor, esasen yük vapuru olduğundan polisler burada nokta beklemiyorlardı. Mer-

kezde sandalya üzerinde düşünmekte iken hatırıma Deli Tanaş ve Şarap İskelesi geldi. Acaba bu adam Şarap İskelesinden kaçmış olmasın? dedim ve Deli Tanaş'tan bu hususta istifade edemez miyim? diye düşündüm.

Hazır merkezde kimse yok merkez memuru da gitti. Böyle bir karışıklıkta üç günlük polisi kim hatırlıyacak? Merkez memuru burada olsa firariyi bulmamak için izin istesem, sen daha dün polis oldun, senin becereceğin iş değil, diyerek izin vermeyecek, ondan sonra da bir yere gidemeyeceğim. İyisimi merkez memuru bulunmadığı bir sırada ben de giderim.

Esasen nöbetim de bitmek üzere idi. O zamana kadar kablelvuku hislerim beni hiç aldatmamıştı. Bir hiss-i kablelvuku bu işte muvaffak olacağımı bana ihsas etti. Beni değiştirecek olan Polis Sabri'ye giderek:

-Rica ederim, birisinde biraz alacağım var, nöbetimin bitmesine yarım saat kaldı, benden yarım saat evvel nöbeti al, bende gidip paramı alayım, zira hiç param kalmadı. Kimseden de isteyemem, şimdi benim yarım saat evvel nöbetimi alırsan yarım saat yerine senin iki saat nöbetini beklerim diye ikna ettim.

Süratle merkezden çıkarak doğruca Şarap İskelesine gittim. Sarı Yorgi'nin dükkanında Panayot'un çırağı Köse Koço'dan başka hiç bir bombot yoktu. Koço ile dereden tepeden konuştuktan sonra sözü Deli Tanaş'a getirmek ve Deli Tanaş'ın nerede olduğunu anlamak için:

-Nasıl yine Deli Tanaş'ı kızdırıyor musunuz? dedim.

Koço, Deli Tanaş bugünlerde çok deli oldu. Her gün Vasillerle kavga ediyor, bugün Vasiller'in bir Yunan Vapuru geldi, Deli Tanaş da gitti. Bu deliye hiçbir vapur iş vermiyor. Tanaş da herkesin vapuruna musallat oluyor. Bu sabah Vasillerle kavga etti. Yine Vasil'in vapuruna gitti. Muhakkak orada bir de dayak yiyecektir, dedi.

Bende işi evvela Tanaş'tan anlamak ve bu düşmanlıklarından istifade etmek emeline düştüm. İki saat geçti, henüz Deli Tanaş görünmemişti düşündüm, daha dört saat kadar vaktim var, dört saat sonra nöbete gidecektim. Fakat merkezden izin de almadığım için korkmaya başlamıştım.

Henüz hiçbir iz bile yok. Bakalım Deli Tanaş veyahut diğer birinden istifade kabil olacak mı? Polisin usulünü bilmemekle beraber izinsiz merkezden de çıkılamayacağını hatırladım. Şarap İskelesinde daha iki saat beklediğim halde Tanaş'tan eser yoktu. Burada beklemek mi, yoksa merkeze dönmek mi lazım geleceğine dair bir türlü karar veremiyordum. Bu kararsızlık içinde idim ki birdenbire Deli Tanaş kayığıyla göründü.

Esasen deli olan bu adam bir haftadanberi hiçbir vapurda iş yapamadığı için bugün aklına eserek Vasiller'in vapuruna gitmiş ve vapurda iki ortaktan mükemmel bir de dayak yemiş, büsbütün zivanadan çıkmış bir halde iskeleye dönüyordu. Yüksek sesle:

-Rufyanos! diyerek yanımıza doğru gelmeye başladı. Köse Koço, Tanaş ile alaya başladı.

Koço, Kirye Tanaş bugün çok iş yapmışsın, kayığı boşaltmışsın, epeyce para kazandın galiba, bize birer şarap ısmarla bakalım.

Tanaş, bir haftadır bana iş vermiyorlar. Bende onların başına neler getireceğim diye hem küfrediyor, hem söyleniyordu. Zaten delişmen olan Tanaş bir haftadır da iş yapamayınca ağzından mütemadiyen küfür savuruyordu.

Ben esasen onun için geldiğim gibi vakit de geçtiği için onu biraz teskin ve hal-i tabiisine irca için kolundan tutarak:

-Kirye Tanaş, sen onlara bakma, bunlar keyifli, işleri de yolunda, eğlenecek adam arıyorlar, gel sana bir şarap ikram edeyim dedim. Tanaş ağzından tükrükler saçarak:

-Aman beyim, biliyorsun ki bu vapurlar evvelce benimdi. Denizde boğulsunlar, patlasınlar, bu Vasiller benim bütün vapurlarımı elimden aldılar. Kaptanlara beni deli diye söylemişler, şimdi bana iş vermiyorlar. Güya ben fena mallar satarmışım, bir gün gemicilerden birisinin karnı ağrımış, bunun benim sattığım fena mallardan olduğunu da kaptana söylemişler, "Bu adam delidir, bir gün gemicilerini de zehirler, demişler ben aç mı öleceğim ben fena mal satar mıyım?" dedi. Ben yine onu teskine çalışarak:

-Kirye Tanaş, sen onlara bakma, Allah büyüktür. Elbette sana da bir kısmet verir.

-Beyim karnını göstererek bende bir haftadır Ramazan var, çırağı da bıraktım, yemek yiyecek param kalmadı. Ben onlar gibi hırsızlık yapmam.

-Haydi birer kadeh içelim diyerek Tanaş'a bir bardak şarap içirdim. Biraz oturduktan sonra birer bardak daha içtik. Deli Tanaş gittikçe neşeleniyor, hiddetleniyor ve mütemadiyen küfürler ediyordu. Bir şarap daha içtikten sonra:

-Beyim, bu Vasiller beni açlıktan öldürmek istiyorlar ama ben yine onlara fenalık yapmak istemiyordum. Lakin bugün beni ikisi bir olarak vapurda dövdükleri için bende onların başına bir iş yapayım ki görsünler. Dün onlar bir adam kaçırdılar. Onu gidip polise haber vereyim de Deli Tanaş'ın vapurlarını elinden almayı o zaman anlarlar ve Deli Tanaş nasıl dövülür görsünler dedi.

Ben bu sözü işitince o kadar sevindim ki, sanki firariyi Tanaş bana teslim etmişti. Az kaldı:

-Aman Tanaş, bende o kaçan adamı arıyorum. Ben polis oldum, kim kaçırdı? Nereye kaçırdı? Bana söyle diye boynuna sarılacaktım. Tanaş'ın bu sözlerinden karşımda akıllı bir adam olsa idi rengimde hasıl olan ani tahavvülü derhal hissederdi. Ben ise derhal kendimi toplayarak soğukkanlılıkla:

-Aman Kirye Tanaş, polise böyle bir şey söylenir mi? Ya aslı yoksa, ya sen onlar için düşmanlık ediyor da iftira ediyorsan, o zaman hem seni burada çalıştırmazlar, sana hafiye derler, hem de senden namus davası ederler. Sakın böyle bir iş yapma, sen çok kızmışsın, hele bir bardak şarap daha iç bakalım dedim. Tanaş şaraba hiç dayanamaz. Bunun içindir ki bombotlar arasında "Beleşçi Tanaş" diye şöhret bulmuştu. Zaten biraz da aptal olduğundan herkes onunla alay ederdi. Bir şarap daha ısmarladım biz şarapları içerken aksi gibi Koço da içeri girdi.

Tanaşla yine alay etmeye başladı. Ben ise Koço'nun gelişine kızdım. Canım sıkıldı. Saate baktım, nöbet vakti geçiyordu. Tam Tanaş'ı söyletecek yerde Koço içeri girmişti. Canımın sıkıldığını hissettirmemek için cebrî nefsettim. Koço'nun da içeride olduğu bir zamanda bu bahsi açmak hiç de işime gelmiyordu.

Arkadaşımın nöbetinden iki saati bekleyeceğime dair söz verdiğim halde benim nöbetimi de bir saat geçiyordu. Bir taraftan Koço'nun mevcutiyeti Tanaşla tatlı ve hararetli mübahasemizi yarıda bırakmış, diğer taraftan henüz hiçbir ip ucu ele geçiremeden nöbet vaktimin geçmesi beni azap içinde bırakıyordu. Bu vaziyet karşısında muhakkak beni memuriyetimden tardederlerdi

-3-

MEŞHUR BİR YUNANLI DOLANDIRICIYI NASIL TEVKİF ETTİM?

Deli Tanaş: "Dün Bir Adam Kaçırdılar. Fakat Onlar Polisten Korkmazlar, Polise de Para Verirler" Dediği Zaman O Kadar Sevinmiştim ki!

Evvelce Çıkan Kısımların Hülasası:

(Hatırat sahibi "1325 [1909], *senesinde 1178 sicil numarası*yla polise kaydolunuyor ve henüz *üç günlük polisken merkeze bir Yunanlı dolandırıcı getiriliyor. Bu adam iki Rus* tüccarını 10.000 *lira dolandırmıştır. Dolandırıcı kefalete bağlanmadan merkezden salıveriliyor. Herif serbest kalınca hemen sırra kadem basıyor ve ortadan kayboluyor. Hat*ırat sahibi firariyi yakalamak için izin almadan *Galata'ya iniyor. Zira dolandırıcının Yunanlı olması dolayısıyla Yunanistan'a* sıvışması ihtimalini düşünmüştür. Galat*a'da birbirine rakip iki deniz bakkalı tanımaktadır. Bunlardan birisi olan "Deli Tanaş'ı" sarhoş ederek kendisinden malumat almaya çalışıyor...)*

Eğer bu işte muvaffak olursam yeni mesleğimde kendim için iyi bir mevki kazanmış olacaktım. Muvaffak olmadığım takdirde tardedecekler. Zaten ben de dört günlük polistim. Nihayet bu işte dört gün kaybetmiş olacaktım. Tanaşla beraber birer şarap daha yuvarlayınca cesaretim biraz daha arttı. Kendi kendime:

-Ne olursa olsun, polis oldum ne elbise verdiler, ne meç ne de tabanca. Onların bende alacakları yok, benim dört günlük hizmetim var. İsterlerse tardetsinler. Artık bir iştir oldu. Şimdi nöbet geçtikten sonra gitsem de faidesizdir. Çünkü "Dün polis oldu. Bugün izinsiz gidiyor. Bundan faide olmaz" diyerek bahusus bu firari meselesinden hiddetlenmiş olan merkez memuru benim izinsiz gittiğimi haber alınca derhal kaydımın terkinine emir verecektir.

Bir kere kimseye sormadan bu işe giriştim. Sonuna kadar devam etmek lazım! diye karar verdim. Ben bu düşüncede iken dükkanın içerisi birer ikişer dolmaya başladı. Kalabalık fazlalaştıkça bizim görüşmemiz de o nisbette güçleşiyordu. Canım fena halde sıkılmaya başladı. Tam fırsat ele geçmişken kaçırmak işime gelmiyordu. Tanaş da şarabın tesiriyle neşelenmeye başlamıştı.

Tanaş'ın bu neşesinden azam-ı istifade temini için Tanaş'ı bu kalabalık yerden başka bir yere götürmek lazımdı. Bir aralık:

-Kirye Tanaş, burası kalabalık olmaya başladı, haydi seninle başka bir yere gidelim de sana biraz nasihat vereyim. Zaten Vasiller seni sinirlendirmişler, belki şimdi onlar da buraya gelecekler. Neşemizi, keyfimizi kaçırmayalım, bugün bende biraz fazla yara var, seninle birkaç şarap daha içelim dedim. Bu sözüm üzerine oradan kalktık. Tanaşla beraber Galata Rıhtımının arka tarafında hem lokanta hem meyhane olan bir yere girdik. Birer şarap ısmarladım. Sözü şu suretle açtım:

-Eh, Tanaş söyle bakalım, derdin nedir? Şimdi burada Vasiller yok!

Tanaş fazlaca içmiş ve keyif bulunuyordu. Ona Vasiller'den bahsetmek kafi idi. Tanaş birdenbire masadan fırladı. Ayağa kalktı halinden pek hiddetli olduğu anlaşılıyordu. Şu suretle söze başladı:

-Beyim sen bu Vasiller'i bilirsin ama benim kadar bilmezsin. Bunlar benim elimdeki vapurların hepsini aldılar. Bununla da kalmadılar güya ben fena mal satıyormuşum. Gemicinin biri hastalanmış, bu da benim mallarımdan olmuş, ben gemicileri zehirliyecekmişim! Bütün bunlar beni mahvetmek ve bana iş vermemek içindir. Bugün de beni vapurda dövdüler. Halbuki ben onların öyle bir işlerini biliyorum ki onların bu işten benim malumatım olduğundan haberleri yoktur. Bugün benim bir sözümle polis onları derhal yakalar ve bir daha da iş yapamazlar. Mademki bugün beni dövdüler, ben de onları polise haber vereceğim

-Onların adam kaçırdığını söylüyorsun, bakalım bu iş doğru mudur? Senin onlara garazin olduğunu herkes biliyor. Buna inanacaklar mı? Polis gidip Galata'dan tahkikat yapacak, o zaman seninle Vasiller'in aranız açık olduğu ve bugün de onlardan dayak yediğin meydana çıkacak o zaman polis de işe ehemmiyet vermeyecek neticede sana herkes düşman olacak ve bir daha da seni Şarap İskelesine sokmayacaklar. Bunun iyisi sen bu işi bana etrafıyla anlat bakalım da polise haber verilecek bir şey midir? Eğer öyle bir şey varsa onu ben tanıdığım polislere söylerim, o zaman iş başka türlü olur. Eğer polise sen haber verirsen o zaman aranızın açık olmasından hem polis işe ehemmiyet vermez, hem de sana onlar bütün bütün düşman olur ve ve ismini de hafiye diye çıkarırlar.

Tanaş bu sözlerim üzerine biraz düşündü:

-Doğru söylüyorsun beyim, ben cahil bir adamım, bu kadar derin düşünemedim. Sana bu işi anlatacağım. Sen polise söylersen o zaman ben de onlar-

dan intikam alırım. Ben hükümete sadık bir Deli Tanaş'ım. Ben namuslu bir adamım. Onlar gibi hırsızlıkla, adam kaçırmakla iş görmem.

-Bunlar kimi kaçırdılar, kaçırdıkları adamı tanıyor musun?

-Dün bir adam kaçırdılar. Bundan kim bilir ne kadar para aldılar.

-Bunlar polisten korkmuyorlar mı?

-Onlar polisten korkar mı? Polise de para verirler dediği zaman sevicimden çıldıracaktım. Fakat bu ciheti kendisine hissettirmemek için kendimi zaptediyor ve bu işle alakadarmışım gibi görünmemek için:

-Mademki senin ekmeğinle oynuyorlar, elbette bir gün onlar da belalarını bulurlar. Hele birer şarap daha içelim diyerek bu işe ehemmiyet vermediğimi göstermek ve Tanaş'ı biraz daha söyletmek için şarap içmeye teşvik ediyordum. Yine sözü firar meselesine getirerek şu sözleri söyledim:

-Bunlar kaçırdıkları adamları iskeleden nasıl alıyorlar. Seninle araları bozuk, senden korkmuyorlar mı? Ya bir polis görür veyahut bir başkası görüp de polise haber veremez mi? Ben buna inanamıyacağım Kirye Tanaş dedim. Tanaş esasen biraz yaşlıca olduğu gibi çok söyler bir adam olduğundan içtiği şarapların tesiriyle çenesi büsbütün açılmış yüksek sesle bağırmaya başlamıştı. Kendisini ikaz için:

-Burada belki bir polis hafiyesi vardır. Senin sözlerini işitir de hem kendi başına iş açarsın hem de Vasiller'i yakalarlar deyince Tanaş devam etti:

-Kim isterse işitsin, benim kimseden korkum yok. Ben adam kaçırmıyorum. Kaçıranları haber veriyorum. Keşke burada bir polis olsa da söylesem onlardan intikam alsam dedi. Görülüyordu ki Tanaş bunları tamamıyla şarabın tesiriyle söylüyordu. Tab'an korkak olduğu gibi ayık olsa bu sözleri sarfedemeyeceğini de bilirdim. Sarhoşluğun tesiri onu Vasiller aleyhine sevkediyor ve onda intikam hislerini teşdit ediyordu. Onu tamamıyla söyletmek için:

-Galiba sen Vasiller'e çok kızmışsın da onun için böyle söylüyorsun. Yoksa onların sermayeleri varken böyle tehlikeli işlere hiç girerler mi? dedim. Bu sözüm üzerine Deli Tanaş tahammül edemeyerek şu suretle vakayı anlatmaya başladı:

-4-

MEŞHUR BİR YUNANLI DOLANDIRICIYI NASIL TEVKİF ETTİM?

Rüyalarımda Firarinin Derdestiyle Uğraşıyor Hatta Beni Aldattığı İçin Deli Tanaş ile Boğuşuyor, Onu Dövüyordum...

(Hatıratını yazdığımız zabıta memuru 1325 [1909]*'da 1178 sicil numarası*yla polis kaydedilerek B*eyoğlu Merkezine veriliyor. Kendisi henüz* üç günlük polis iken merkezden bir *Yunanlı dolandırıcı kefalete bağlanmadan bırakılıyor, herif de hemen* sıvışıyor. Yeni memur izin almadan *ve kimseye haber vermeden firarinin peşine düşüyor ve herifin Yunanistan'a kaçmak üzere bir ecnebi vapuruna sığınmış olması ihtimalini göz önüne alarak Galata'da bombot denilen deniz bakalları arasında tahkikata başlıyor ve tesadüfün yardımıyla Deli Tanaş ismindeki bombot kendisine ifşaatta bulunuyor ve kendisine şunları anlatıyor:)*

Onlar bugün beni vapurda dövdüler. Sonrada kaptana söylediler, beni vapurdan attırdı. Onlar sermayelerini hep böyle hırsızlıkla yapmışlardır. Ben deliyim ama akıllı sözler söylerim. Ben adam kaçırmam. Vasiller çok klefticidirler [üç kağıtçı-hırsız]. Hele o Küçük Vasil yok mu, hep bu işleri o yapar. Bak dünkü adamı nasıl kaçırdılar. Sana anlatayım da benim sözlerimde yalan var mı? O zaman anlarsın? Dün akşamüzeri Perşembe Pazarında deniz kenarındaki hurdacılardan sandal için bir kanca almaya gitmiştim. Ben fukara olduğum için yenisini alamam kırılan kancamın yerin ucuzca eski bir kanca almaya gitmiştim. Bize bir haftadır Ramazan var (Bombotlarda Ramazan tabiri iş yapılmadığı günler demektir). Kancayı aldıktan sonra işim de olmadığından şöyle bir kere gemi bozulan yere (Kalafat yeri) gideyim dedim. Deniz kenarına yaklaşmadan bir de baktım ki Vasiller'in kayığı orada duruyor. Kayıkta çırak yok, yalnız Küçük Vasil var. Vasil beni görmedi. Fakat ben Vasil'i gördüm. Kendi kendime düşündüm: "Bu zaman bunun burada ne işi olabilir?" dedim. Ve bundan şüphelendiğim için bir kenara saklandım. Vasil'i gözetlemeye başladım. Bombotların kayıkları yalnız Şarap İskelesinde bulunur. Kanunen orası bizim iskeledir. Malımızı oradan kayıklara alırız ve iş olmadığı zamanlar ya Şarap İskelesinde yahut Kabataş'ta veyahutta Salacak İskelelelerinde bulunabiliriz.

Kayık Burada Ne Arıyordu?

Vasil'in kayığının burada tenha bir yere çekilmesi şüphemi davet etti. Gözetmeye başladım. Yarım saat kadar bekledim. Ben kayığın içini tamamıyla görebiliyordum. Fakat o beni göremiyordu. Tam bu sırada üzerinde eski bir elbise, elinde yeni bir bavul, başında kasket, kısa boylu birisi geldi. Vasil hemen çantayı aldı. O adam da kayığa girdi. Adam kayığa girince Vasil bir küreğe o adam da diğer bir küreğe oturdu.

Ben Vasil'in çırağını tanırım, bu adam çırak yerinde değildi. Kürek çekmesinden de anladım ki bu adam acemidir. Kayık biraz açıldıktan sonra o adam içeri girdi (Bombot kayıklarının kıç tarafında mal bulunduğu için üzeri bir sırık ile tutturulmuş ve içine bir adam sığacak kadar muşamba ile örtülüdür). Kürekleri Vasil çekmeye başladı. Ben bunu görünce Vasil'in bir adam kaçırmakta olduğunu anladım. Evvela acaba yeni bir çırak mı aldı diye düşündüm. Fakat geç vakit iskeleye Vasil yalnız olarak kayıkla avdet ettiği için o adamı vapurlardan birine kaçırdığına kanaat getirdim. Zaten Vasil kayıkla kalafat yerinden ayrıldıktan sonra Şarap İskelesine geldiğimde Vasil'in çırağını da iskelede gördüm.

Vasil'in yanından çıkıp çıkmadığını sorduğum da hayır çıkmadım, Vasil acele bir iş için yalnız gitti dedi. Demek yanılmamışım gördün mü? Bu adamı şimdi polise haber vereyim ona aferin mi derler? dedi.

İlk Muvaffakiyet Müjdesi...

Tanaş'ın bu sözleri bana ilk muvaffakiyet müjdesi idi. Fakat bu işin bütün muvaffakiyetini kazanmak için daha yapılacak çok şeyler vardı: Vasiller'i çok iyi tanırdım. Onlar, Tanaş gibi deli, saf, bir iki şarapla insana dökülüverecek takımdan değillerdi, asıl şimdi en mühim mücadele başlıyordu.

Bu kadar ipucu elde ettikten sonra geri dönülmezdi. Bu adamı yakalamak için ne yapabilirdim. Ya dün akşam Vasil'in götürdüğü vapur kalkmış ise, bu da mühim bir mesele idi. Kapitülasyonlar mucibince memur sıfatıyla vapura da giremezdim. Sonra hangi vapurda olduğu da meçhuldür.

-Bugün limanda onların vapuru var mı?

-Solina'dan gelen "Aleksandros" isminde bir Yunan Vapuru vardır. Bugün limanda "Aleksandros" vapurundan başka bir vapur da yokdur. Diğerleri İngiliz, İtalyan vesaire vapurlarıdır.

Birer Şarap Daha!

Birer şarap daha içtikden sonra Tanaşla beraber birer ciğer tavası yedik. Hesabı görerek kalktık. Tanaş'a şu nasihati verdim:

-Siz nasıl olsa bombotsunuz bugün dargın yarın barışırsınız. Sakın polise bir şey söyleme! İcapederse ben söylerim ve sana da bir fenalık gelmez dedim ayrıldık. Şimdi ben iki mühim ve müşkül mesele karşısında kalmıştım. Birincisi hakikaten limanda Alekeandros isminde bir Yunan Vapuru var mıydı? Varsa elan limanda mıydı? Bu vapur limanda ise firari bu vapurda mıydı? İkincisi de Deli Tanaş'ın sarhoşlukla bu sözü başka bir yerde de sarfetmesi ihtimali idi. İkinci meselede birinci kadar mühim ve nazik idi. Mamafih Deli Tanaş'a bu hususta muktezi tembihatı da icra ettiğimden bir dereceye kadar müsterih idim. Vakit epeyce ilerlemiş idi. Şimdi ben ne yapacak nereye gidecektim? Akrabalarımın evi hayli uzak olduğundan oraya da gidemezdim. Otelin birinde yatmak mecburiyetinde idim. Hele merkeze gidemezdim. İzinsiz çıktığım için eğer bu mesele de bir muvaffakiyet elde edemezsem benim için polislik imkanı kalmazdı. Zaten polislikten ümidimi kesmiştim.

Bu sebeple Galata'da Yüksek Kaldırım'daki, "Tekirdağı Oteline" gittim. Gece hayli ilerlemişti. Derhal yatağa girdim fakat uyumak için değil. Çünkü böyle bir vaziyet karşısındı benim için uyumak imkanı mı vardı? Yatağa girmek firariyi derdest etmek için düşünmek ve bir plan tertiplemek içindi.

Gördüğüm Rüyalar...

Bütün gece plan tertibiyle meşgul oldum. Neticede işe evvela "Aleksandros" ismindeki Yunan Vapurunun limanda mevcut olup olmadığını tahkik ile başlamak lazım geldiğini, şayet böyle bir vapur, mevcut ise ne zaman hareket edeceğini öğrenecek ondan sonra Tanaş'ın Şarap İskelesinde olmadığı bir zamanda Vasillerle görüşmeye ve bunları korkutarak işi başarmaya karar verdim. Ve bu düşünce ile uykuya dalmışım.

Rüyalarımda firarinin derdestiyle uğraşıyordum. Vapuru aramaya gidiyorum, limanda böyle bir vapur yok. Eli boş dönüyorum. Deli Tanaş'ı görüyorum. Neden beni aldattığını, yalan söylediğini soruyorum. Bana gülüyor ve seni aldattım diyor. Ben de Deli Tanaş'ı dövmeye başlıyorum. Bu boğuşma esnasında uyanıyorum. Kendimi toplamaya gayret ediyorum. Kendimi yatakta görünce ferahlıyorum. Gözümü açtığım vakit henüz sabah olduğunu görünce hemen yataktan kalkıp sokağa fırladım. Derhal Kabataş'a gittim.

-5-

MEŞHUR BİR YUNANLI DOLANDIRICIYI NASIL TEVKİF ETTİM...

En Doğru Havadisi Buradan Alabilirdim. Çünkü Bombotlar Veyahut Satıcılar ki Bunlar da Ecnebi Vapurlarında Kartpostal Satarlar, Sabahları Kabataş'ta Beklerler.

Ne Haber Kara Oğlan?

Bunlardan "Aleksandros Vapurunu" tahkik etmeyi düşündüm.

Kabataş'a gittiğimde Musevi satıcılardan Karaoğlan namındaki Museviyi gördüm. Bunların da kayıkları daimi Şarap İskelesinde durur. Sabahları boğazdan gelen vapurlar Kabataş önünden geçtiklerinden ve ekserisi oralarda demirlediklerinden Kabataş'tan kolayca vapurlara giderler. Musevilerin ayrı vapurları yoktur bunlar her vapura girer çıkarlar. Bu sebeple Karaoğlanın yanına gidip öteden beriden konuştuktan sonra sordum.

-Ne haber Karaoğlan böyle erken gelmişsin nasıl vapurlarda iş yapabiliyor musunuz?

-Birkaç gündenberi işler durgun gidiyor. Evvelki gün üç İngiliz, bir İtalyan, bir Yunan Vapuru geldi. İngiliz Vapurlarında biraz iş yaptık. İtalyan Vapurunda iş olmadı. Yunan Vapurunda birkaç kartpostal satmıştım. Daha da alacaklardı. Vapur Vasil'in olduğu halde Deli Tanaş geldi. Orada Vasille Tanaş kavga ettiler. Kaptan Tanaş'ı aşağıya attı. Onun yüzünden bizi de çıkardı. Delinin yüzünden ben de zarar ettim. Dün akşam Vasil'i gördüm. Vapur kalkarken makinesinde bir sakatlık olmuş birkaç gün kadar burada kalacakmış bunun için erken geldim. Vasil'i bekliyorum Vasil gelince birlikte gidip rica edeceğim belki beş on kartpostal da ben satarım. (Musevilerin sattıkları kartpostallar açık saçık ve memnu şeyler olduğundan vapurda pahalıca satarlardı)

Vapuru da Bulmuştum...

-Bu vapurun ismi nedir?

-Aleksandros'tur. Ama kaptanı çok aksi bir adam. Vasil'e, yalvaracağım işte vapur şuradadır diye Kabataş açıklarındaki Yunan Vapurunu gösterdi.

Şansımın yardım etmekte olduğunu görüyordum. Zira "Aleksandros Vapurunun" limanda olması Deli Tanaş'ın ifadatını teyit ediyordu. O halde firarinin de bu vapurda bulunduğu muhakkaktı. Şimdi kati karar vermek sırası gelmişti.

Nasıl hareket edecektim? Vapurun içinde bir firari Yunanlı olup olmadığını sormak ve firarinin eşkalini tarif ederek Karaoğlan'dan istifade etmeyi zihnimden geçirdim. Fakat Musevinin, Vasil'in muavenetini isteyerek vapurda mallarını satmaktan başka bir gayesi olmadığı gibi firariyi de Vasil'den başka kime sorabilir. Aynı zamanda firariyi vapura götüren bir adam hiç böyle kendi aleyhinde netice verecek birşey söyler mi? O zaman iş bütün bütün bozulmaz mı? Hem Musevi kendi menfaatinden başka birşey düşünür mü? Hiç böyle polisi alakadar eden bir işe girişir mi?

Bu fikirden vaz geçerek Vasil'e bizzat müracaata karar verdim. Verdim ama nasıl? Ve ne yolda sorayım? Böyle uzun uzadıya düşünmekle vakit geçirmek de muvafık değil. Vakit geçiyor. Ne yapacak isem bir an evvel işe başlamalıyım. "Olursa ne âlâ olmazsa ben de kendime başka bir iş bulurum" diyerek bu ani kararla Vasil'i bulmak üzere yola çıktım. Doğruca Şarap İskelesine gittim. İskelede yalnız Deli Tanaş'ı gördüm. Ondan başka kimseler yoktu.

Heyecanlı Dakikalar...

İnsanlar için en sıkıntılı emek böyle mühim meselelerde boş yere vakit geçirdiği dakikalar olduğunu işte bugün ben de tasdik ettim.

Tanaş'a sordum:

-Kirye Tanaş ne o, bugün burada kimseler yok limana çok vapur mu geldi?

-Evet bugün birkaç İngiliz Vapuru gelecek bombotların hepsine iş var. Bizde yine Ramazan.

Halinden pek müteessir olduğu anlaşılıyor idi. Ben de kalben bu adama acıdım. Bir müddet oturduk, dikkat ettim dünkü firari meselesinden hiç bahis yok bittabi bende hiç birşey açmadım. Ben Vasiller'in gelmesini sabırsızlıkla bekliyordum.

-Vasiller'in de vapuru geldi mi?

-Evet onların iki vapuru geldi çok iş yapacaklar dedi. Bunun üzerine anladım ki Vasiller akşama kadar gelemeyecekler. Bir saat kadar şurada burada vakit geçirdikten sonra tekrar Şarap İskelesine gittim. Vakit öğle zamanı olduğundan, Sarı Yorgi'nin dükkanında yemeğe oturmuştum. Deli Tanaş'ta bir iki kadeh şarap içtikten sonra uyumak üzere kayığa gitti. Ben hem düşünüyor hem de Vasiller'i bekliyordum. Bir taraftan da yemek yemeğe çalışıyordum.

Tam bu sırada iskeleye, Vasil'in kayığı geldi. Küçük Vasil mal almaya gelmişti. Beni görünce başıyla bir selam verdi ve kendisine yemek, şarap ısmarladı bir masaya oturdu. Ben de ne var ne yok diye sordum.

Vasil Neler Anlatıyor?

-Bugün iki vapurumuz geldi kayıkta mal az idi onları Büyük Vasil'e bıraktım ben mal almaya geldim. Çocuğu mal almaya gönderdim o gelinceye kadar ben de yemek yiyeceğim dedi. Vasil'i bulunduğum masaya çağırdım. Hem yemek yeriz hem konuşuruz dedim. Geldi ve konuşmaya başladık.

-Kirye Vasil'i biz bir birimizi epeyce zamandanderi tanırız ben bombotların içinde sizi daha çok severim!

Sana mühim bir şey haber vereceğim ve bunu da sizi sevdiğim için söylüyorum. Ve buraya da sizi görmek için geldim. Beni iyi dinle de ona göre hareket edin. Dün akşam geç vakit bir meyhaneye gittim biraz rakı ısmarladım. Yanımdaki masaya iki sivil memur gelmişti. Konuşmaya başladılar ve rakılarını da içiyorlardı. Bunların konuşmalarından birisinin sivil polis olduğunu anladım. Sivil olan efendi arkadaşına birşeyler söylüyordu. Sözlerini dinlemeye başladım. Sivil polis diyordu ki evvelki gün Beyoğlu Polis Merkezinden, bir adam öldüren bir Yunanlı katil kaçtı bizi takibe gönderdiler. Bizden başka daha kırk polisi sivile sordular, bu Yunanlıyı arıyorduk, Yunanlı o akşam Perşembe Pazarındaki gemi bozulan yerde deniz kenarından bir bombotun kayığına binerek bombot tarafından limanda bulunan bir Yunan Şilebine kaçırılmış, fakat hangi vapura gittiğini öğrenememişler, bunu da deniz kenarlarında gezen ve sabahçı kahvelerinde geceleyen külhanbeylerinden biri görmüş, sivil polise haber vermiş, bunu ehemmiyetle arıyorlarmış.

Bunu kimin kaçırdığını bilmem, siz esnafsınız, sen ve arkadaşın böyle şeyler yapmazsınız. Sizin arkadaşlarınız arasında bu işi yapsa yapsa Deli Tanaş yapar. Ona söyleyiniz polis bu işin arkasındadır. Adım adım takip ediyor. Belki de şimdi hangi vapurda olduğunu tahkik ile meşguldür. Eğer bu adam Yunan Vapuruna kaçırılmış ise, hükümet Yunan Vapuruna girebilir. Çünkü bu

iş siyasi bir iş olmayıp cinayet işidir. Deli Tanaş kaçırmış ise onu Yunan Vapurundan alıp hemen bugün hareket edecek bir İngiliz Vapuruna koysun. Polis İngiliz Vapuruna giremez. Eğer polis bu adamı yakalarsa o adam bir daha bombotluk yapamayacağı gibi hapishanede çürür gider.

Bu Yunanlı büyüklerden birisini öldürmüş ben işittiğimi haber vermek için geldim. Sivil polis adamın eşkalini de söylüyor idi. Başında saç yokmuş, kısa boylu, patlak gözlü, kırk yaşlarında kadar bir adam imiş. Sen hemen Tanaş'ı ve arkadaşları gör de söyle size de bu yüzden bir fenalık gelmesin Çünkü sizin işiniz bozulur dedim.

-6-

MEŞHUR BİR YUNANLI DOLANDIRICIYI NASIL TEVKİF ETTİM?

Kayıkçı Laz Haykırdı: "Onda Silah Varsa Bende de Olta Var!

İlk İpucu!

Aynı zamanda gözlerim de Vasil'in çehresini tetkikten geri kalmıyordu. Vasil bu sözleri dinlerken rengi uçmuş sapsarı kesilmişti. Dikkat ettim ağzına aldığı lokmalar boğazından bir aşağı inmiyor, bunları şarap ile midesine adeta zorla indiriyor idi.

Ben kurşunu tam hedefe isabet ettirmiştim. Daha şimdiden muvaffakiyet neşesiyle yolda sevinçle Galata'ya doğru gidiyordum. Doğruca vakit geçirmeden Tophane İskelesine gittim. Oradan bir kayık tutarak vapuru tarassut etmek istiyordum.

Söylediğim sözlerin Vasil'de hasıl ettiği tesir, şaşkınlık firarinin Vasil tarafından vapura kaçırıldığına kahir bir delil idi. Ben ise onlara hami sıfatıyla bu işi söylemiş vaziyette kalıyordum. Benden hiçbir suretle şüphe edemeyecek ve hemen makinesi sakatlanmış olan vapurdaki firariyi yakalanmaması için başka bir vapura kaçıracağı muhakkak idi. İş bu şekle dökülünce dolandırıcının kucağımıza düşmesi için bizim iyi bir tarassut mahalli intihap ederek firariyi yakalamaktan başka işimiz kalmamıştı.

Ben tamamıyla anlamıştım ki polis firarinin bir vapura kaçırıldığını öğrendiğinden Vasil de bu belalı işten yakayı sıyırmak için elbette kendilerine seri

bir hattı hareket tayin edecek ve firariyi bir an evvel İstanbul'dan uzaklaştırmak çaresine tevessül eyleyecekti. Tophane İskelesine gidince oradaki mevcut sandallarla sandalcıları bir kere gözden geçirdim.

Bir Sandalcı Nasıl Kandırılır?

İçlerinde sandalı oturaklı, genişçe ve sahibi de dinç birisini görünce pazarlık etmeden hemen içine atlayarak Kabataş cihetini göstererek "Çek" dedim. Sandal biraz açılınca, sandalcıya ismini ve memleketini sordum Rizeli Hüseyin [Çimen] olduğunu söyledi. Kendisine dedim ki:

O Zamanlar Beyoğlu Merkez Memuru Olan Bay Murat. Halen Manisa Valisidir.

-Arkadaş, ben sivil polisim, şimdi burada görecek mühim bir işimiz var. Sana her suretle güvenerek o kadar kayık içinde seni intibah etdim. Seni mert, cesur gördüm. Bunun gibi hissiyatını okşayacak ve tahrik edecek bazı sözler söyledikden sonra:

-Şimdi beni iyi dinle! Yapacağımız iş çok mühimdir. Bu işte muvaffak olduğumuz takdirde bu muvaffakiyette senin de bir hisse-i iftiharın olacaktır. Ve sana hayli para da vardır. Hükümet bu iş için para sarfetmekten çekinmiyor. Bol bol bahşiş alacaksın. Kabataş önlerinde bir vapur var. Bu vapura, Müslümanlardan çok büyük ve zengin bir zatı öldüren bir Yunanlıyı kaçırdılar. Simdi biz o Yunanlıyı tutacağız. Nasıl kendine güvenebilir misin? Tutacağımız adam çok cesur, kuvvetli olduğu gibi aynı zamanda cani bir adamdır. Bunu şu karşı ki Yunan Vapurundan bir sandal ile çıkaracaklar ve başka bir vapura götürecekler. O sırada cani Yunan Vapurundan çıkarılıp da başka bir vapura götürülürken o sandalın üzerine gideceğiz herifi yakalıyarak bizim sandala alacağız, doğru deniz merkezine götüreceğiz dedim. Denizciler esasen çok mert ve cesur olmakla beraber son derece milliyetperver adamlardır. Bu sözlerim üzerine Hüseyin şu cevabı verdi:

Cesur Kayıkçı...

-Bana Rizeli Hüseyin [Çimen] derler. Beni bütün salondaki polisler tanırlar, bana öyle bir Yunanlı, üç Yunanlı vız gelir. Ben bir kişiye elimi uzatmaya

utanırım. Birkaç tane olsun da o zaman Laz Hüseyin'in nasıl bir adam olduğunu sen de gör. Galiba sen salon polislerinden değilsin? Burada olsa idin beni tanırdın.

-Biz sivil polis olduğumuz için biz polis müdüriyetine merbutuz, bizim işimiz daima böyle gizli işleri meydana çıkarmaktır.

-Şimdi biz vapurdan o Yunanlıyı mı alacağız?

-Hayır. Vapura gitmeyeceğiz. Vapurun uzaklarında bekleyeceğiz, vapura bir kayık gelecek kayıktan bir adam vapura girecek, biz de o sırada güya denizden balık tutuyormuşuz gibi denize olta gibi bir ip atarak, o adamın harekatını tarassut edeceğiz, vapura giren adam yanında başka birisiyle çıkar ve kayığa binip de açılırsa, biz de hemen o kayığın üstüne yanaşarak Yunanlıyı tutacağız. Asıl maharet buradadır. Çünkü herifte silah da vardır.

İsterse Top Bulunsun...

-Onda silah değil isterse top bulunsun. Belindeki küçük Laz bıçağını göstererek bunu gördünüz mü? Bu bıçak onun silahından daha büyük iş görür hem de bunun bir marifeti varsa o da silah gibi ses çıkarmamasıdır. Hele bir kere karşılaşalım da bakalım silahını çekecek vakit bulabilir mi? Hem mademki Yunanlı, vapurdadır ne için gidip vapurdan almıyoruz?

-Hükümet ecnebi vapurlarına girmek için sefarethanelere müracaat edecek birçok merasim yapılacak ondan sonra vapura polis girebilir. Halbuki o zamana kadar adam da vapur da buradan kaçmış bulunur. Biz burada maharetle iş göreceğiz.

-Pekala sen daha iyi bilirsin. Mademki öyledir senin dediğin gibi yaparız. Sen bana duracağımız yeri göster. Bende olta da var diyerek baş altından bir takım oltalar çıkardı. Biz sandalı "Aleksandros Vapurunun" epeyce uzağında Fındıklı sahillerine yakın bir yere getirdik orada vapurun iskelesini iyice görebilecek bir mevkide durduk ve balık tutmaya başladık. Bombot Vasil, meydanda yok bizim de gözlerimiz vapurun iskelesinde. Her ne kadar denize olta atmış isek de oltaya balık değil hazine gelse çekecek değiliz mütemadiyen vapuru tarassut ediyorduk. İki saat kadar beklediğimiz kayık gelmemişti ümidim kesiliyordu. Acaba Vasil ne yapıyor diyordum. Biz böyle ümidi kesilmiş bir halde iken İngiliz Vapurundan bir bombot kayığı ayrıldı, "Aleksandros Vapuruna" doğru gelmeye başladı. Artık ben gözlerimin bütün kuvvetiyle bombot kayığını takip ediyordum. Hüseyin'e de işte kayık geliyor çok dikkat et dedim. Hüseyin de benim gibi gözleri kayıkta tamamıyla dikkat kesilmişti.

-7-

MEŞHUR BİR YUNANLI DOLANDIRICIYI NASIL TEVKİF ETTİM?

"Gık" Dedirtmeden Herifi Bizim Sandala Attık. Vasil, Şaşırmış Beyim, Bana Kıyma, Mahvoldum! Diye Yalvarıyordu...

Tahminimiz gibi kayık "Aleksandros Vapuruna" yanaştı. Bombot merdivenden yukarı tırmandı. Şileplerde ekseriyetle gemicilerin inip çıkmaları için asma merdiven kullanılır ekseriya vapurların süvarileri bile bu merdivenden inip çıkar.

Bombot kayığının vapura yanaşıp da sandalcının vapura çıktığını görünce:

-Aman Hüseyin, dedim, şimdi gözlerimizi dört açalım ne olursa şimdi olacaktır. Çıkan adamı gördün. Bu adam şimdi yanında başka birisiyle inecektir. Aradığımız adam ikinci çıkacak adamdır. Bir buçuk saat kadar bekledik ne bombot göründü ne de başka bir adam. Güvertede ara sıra gemicilerin gezindiklerini farkediyorduk.

Acaba ne oluyor diye düşünmeye başladım. Heyecandan ölecektim. Ben bu üzüntüde iken bombot güvertede göründü ve yukarıdan merdivenle aşağı sandala indi. Onu müteakip yukarıdan bir iple bir bavul sandala indirildi. Bunu görünce:

-Hüseyin dikkat et ve hazır ol herifin bavulu sandala indirildi. Şimdi nerede ise kendisi de çıkacak iyi dikkat et.

-Merak etme bayım. Benim gözlerim, karanlık gecede, kara tarlada kara koyunu görecek kadar keskindir. Eğer sen iyi göremiyorsan biraz daha yaklaşalım.

-Hayır olmaz. Bombot beni görürse herifi vapurdan çıkarmaz. O zaman iş bozulur. Bizim bu kadar emeklerimiz de boşuna gider.

Adam Yerine Bavul...

Tam bu sırada sandal "Aleksandros Vapurundan" ayrıldı. İngiliz Vapuruna doğru gitmeye başladı. Kendi kendime acaba biz mi göremedik herif kayığa girdi mi? diye düşünmeye ve merak etmeye başladım ve sandalcıya sordum:

-Hüseyin kayık gidiyor, sakın biz görmeden herif sandala inmiş olmasın?

-Hayır bayım ben gözlerimi sandaldan ayırmadım yalnız yukarıdan kayıkçı indi bir de bavul indi. Bundan başka sandala bir kuş bile girmedi. İstersen üzerine gidelim.

-Katiyen olmaz. Anlaşılıyor ki vapurda kalan herif korkuyor. Evvela bavulunu gönderdi. Bavulu hariçten polis veyahut gümrük memurları soracak mı diye gözetliyor ve tecrübe ediyor. Eğer bavul salimen gideceği yere giderse ikinci defa sandalla da kendisi inecek zannederim. İyi tahmin etmiştim. Bombot kayığı biraz ilerideki İngiliz Vapuruna gitti. Bavulu yukarı çıkardı.

Derhal "Aleksandros Vapuruna" doğru avdete başladı. Artık iş tamamıyla anlaşılmıştı ki Vasil firariyi hemen hareket edecek olan İngiliz Şilebine aktarma edecek. Bavul götürüldü. Şimdi de kendisi gidecek.

-Hüseyin iş tahminim gibi çıkıyor. Yarım saat sonra iş istediğimiz şekilde olacak. Sende benliğindeki kuvveti göstermiş olacaksın.

-Nereden anladın?

-Yunan Vapuru limanda sakatlanmış gidemiyor. Herifi İngiliz Vapuruna kaçıracaklar. Görmüyor musun? İngiliz Vapurunun bacasından siyah siyah dumanlar çıkmaya başladı. Kayıkçı evvela herifin bavulunu götürdü. Sonra kendisini alacak. Bavulu götürürken etrafta memur, filan var mı diye gözetledi.

-Benim de aklım erdi. Şimdide herifi almaya vapura geliyor.

-Vapurla aramızda hayli mesafe var. Biz onun vapurdan hareket ettiği zaman buradan hareket edersek kayığa yetişebilir miyiz?

-Aradaki mesafe pek uzak değilse de mademki İngiliz Vapuru daha yukarıdadır, biz buradan yavaş yavaş yukarıya doğru ilerliyelim.

-Bu fikir de doğru ise de kayık bir kere Yunan Vapuruna yanaşsın, biz de ondan sonra hareket edelim. Bu suretle hareket etmemiz daha muvafık olur dedim.

Balık Değil İnsan Avı...

Bu suretle işi kararlaştırdık. Bu zamana kadar da sandal Yunan Vapuruna yanaşmıştı. Biz de sahili takiben yukarıya doğru ilerlemeye başladık. Sandalımızı Yunan Vapuru ile İngiliz Vapuru arasında münasip bir yere getirdik oradan tarassuta başladık. Kayık vapurdan açılıp da İngiliz Vapuruna gelinceye kadar biz çoktan önüne geçebilecektik.

Vakit hayli ilerlemiş akşam yaklaşmıştı. Bizim gözlerimiz Yunan Vapurunda idi. Bombot vapurun merdiveninden yukarı çıktı.

Biz heyecan içinde tarassuta devam ediyorduk. Kayıkçının vapura girmesinden on dakika sonra evvela bombot merdivenden indi onu müteakip ikinci bir şahıs da merdivenden inmeye başladı ve o da kayığa girince kayık hareket etti.

-Hüseyin haydi küreklere asıl, göreyim seni, kayığın geldiği istikamete çek. Ben sandalın içine yatacağım. Seni görseler bile yolcu vapurundan müşteri alacak zannederler. İçinde beni görürlerse telaş ederler. Kayığa yaklaştığın zaman öksür. Ben hemen kalkarım. Sakın yanlış bir hareket yapma? diyerek sandalın içine yattım. Hüseyin küreklere asıldı. Kuvvetli kuvvetli çekmeye başladı. Ben sandalın içinde itidalimi muhafazaya çalışmakla beraber:

-Aman dikkat et, yanlış bir hareket yapma, eğer herifleri şüpheye düşürür isek tekrar vapura dönerler, o zaman işimiz bozulur deyip duruyorum. Hüseyin şu cevabı verdi:

Ben Kurt Gibi Adamım!

-Ben kurt gibi bir adamım, bana bir kere söyledin ya artık ötesini düşünme. Ben Rize Dağlarında gezmiş bir adamım, böyle işleri bilirim. O adam benim elimden kaçamaz demesiyle bana da "kalk" demesi bir oldu. Ben sandalda doğrulduğum zaman bombot kayığı ile aramızda üç kürek boyu kadar yer kalmıştı.

Hemen dümeni sandala çevirdim. Vasil beni görünce rengi kireç gibi oldu. Şaşırdı. Elinden kürekleri bıraktı. Biz kayığa yanaştık kayığın tentenesi altında gemici kıyafetli, yüzü gözü kömür tozları içinde bir adam oturuyordu. Birdenbire tanıyamadım. O zamana kadar Hüseyin kayığa atlamış herifin bileklerine sarılmıştı. Hüseyin'e herifin başından kasketini çıkarmasını söyledim. Hüseyin herifi bir kere sallayınca başından kasket düştü. Daz kafası teşhisine yardım etti. Zira o kadar mahirane tebdil-i kiyafet etmişti ki birdenbire tanı-

makta müşkülat çektim.

Hemen herifi gık dedirtmeden bizim sandala attık. Vasil şaşırmıştı.

"Beyim ne var bu adam Yunan Vapurunda tayfadır, başka vapura gidiyor dedi. Ben heyecandan ve muvaffakiyetin verdiği neşe ve sevinç içinde bizim sandandalcıya şu emri verdim.

-Hüseyin çek salona...

-Aman beyim bana kıyma mahvoldum. Benim çoluk çocuk var. Biz ahbabız. Bu kadar senedir konuşuruz. Ayağını öpeyim, yapma.

-8-

MEŞHUR BİR YUNANLI DOLANDIRICIYI NASIL TEVKİF ETTİM?

Firarinin Derdestinden Haberi Olmayan Bay Murat Beni Görünce Kaşlarını Çattı: Nerede İdin? Senin Kaydını Sildik Dedi...

Al şunları da bizi bırak diyerek İngiliz şilinleri dolu bir kese çıkardı. Bir eliyle bizim sandala sarılmış, bir eliyle de para kesesini elime sıkıştırmaya çalışıyordu, Hüseyin'in, Vasil'in elinden keseyi almasıyla Vasil'in kafasına vurması bir oldu. Bir yumruk da Vasil'in göğsüne vurunca Vasil kendisini birlikte sandalının içine yığıldı. Yunanlı şaşırmış kalmıştı. Hüseyin onu yalnız bir eliyle tutmuş vuruyordu.

Kuvvetli Herif Bu mu?

Hemen Yunanlının bir iple ellerini bağlamasını söyledim. Hüseyin bu işi iki dakikada bitirdi ve bana da şu sözleri söyledi:

-Kuvvetli, cesur dediğin bu kel herif miydi? Ben de büyük ve kuvvetli bir adamla uğraşacağı mı zannediyordum. Bunu bizim on yaşındaki uşaklarımız bile bağlar.

Biz de muvaffakiyetle neticelenen bu işten sonra salona doğru yürümeye başladık. Vasil'in kayığını bizim sandala bağlıyarak onun vaatleri, yalvarma-

ları arasında salona geldik.

Artık bendeki sevinç, neşe ve gururu görmeli. Muvaffakiyetin verdiği tesir ile dört günlük polisin hissedeceği gururu elbette muhterem okuyucularım da takdir eder ve bunu çok görmezler.

-Salona gelince polisler bizi hayretle karşıladılar. Ben iskeleye fırlar fırlamaz hemen kendimi tanıttım. Beyoğlu Polis Merkezinden olduğumu, kayıkta bulunan herifin kaçak Yunanlı olduğunu, öteki herifin de bunu kaçıran Bombot Vasil olduğunu söyledim. Salondaki memurların yardımı ile önce elleri bağlı Yunanlıyı kayıktan çıkardık. Tabii bu arada dostumuz Vasil'i de Deniz Merkezine teslim ettik. Yanımda duran Koca Hüseyin yaptığı işin keyfini tam manasıyla yaşıyordu. Onun da gayretini oradakilere anlattıktan sonra bu mert Karadeniz adamına bir mecidiye verip ayrıca numarasını da aldım. Ama bu parayı ona vermek o kadar zor oldu ki, adam bu işi bir nevi askerlik görevi gibi görüp:

-Asker para alır mı diye beni bir hayli yordu. Sonunda yolcu salonunun komiseri, Hüseyin'i razı ederek parayı cebine koyabildi. Bundan sonra Deniz Merkezi Komiserine olayı tafsilatıyla anlattıktan sonra bana bir araba tedarik etmemde yardımcı olmasını rica ettim. Ayrıca yanıma bir de polis memuru verilmesini istedim. Biraz sonra kapıya gelen arabaya önce Yunanlıyı koyduk sonra yanına ben oturdum. Öteki arkadaşımızı da alarak Galatasaray Polis Merkezine doğru yolumuza koyulduk. Artık kendimi çocukluğumda okuduğum bir takım polisiye hikayelerin gerçek kahramanı olarak görüyordum.

Aslında bu kadar zor ve heyecan verici bir işi çeşitli bunaltılar içinde çözümleyerek bu derece kısa bir zaman içinde sonuç alabilmiş olmaktan hakikaten çok mutlu idim. Bazen kendi kendime şu Yunanlının yakalanması ile başlayan bu parlak başlangıç keşke olmasaydı da koca bir ömür bunca azap ve acı içinde yıllarca sürüklenmeseydi diye çok zaman düşünmüşümüdür. Fakat şu kader denilen alın yazısını kim değiştirebilirdi.

Dolandırıcı Kafeste...

Yolda giderken Deniz Merkezindeki polislerin ve özellikle komiserin benden kimlik sormamaları da garibime gitmişti. Ya sormuş olsalardı ne diyebilirdim. O zamanlar adet olduğu üzere taharri [istihbarat] *memurlarının yelek cebinde veya ceket içinde bulunan pirinçten yapılma plakalar vardı. Bunların hiç birinin bende olmaması işimi berbat edebilirdi. Ayrıca ne tabanca vardı ne de bu tabancanın üzerinde polis işareti. Hatta kemerim bile yoktu. Hülasa*

polisliğimi onlara kanıtlayacak hiç bir şeyim yoktu. Ama sanırım onlardan bir refakat memuru istemem bütün bu soruların kapısını kapatmış olabilirdi. Araba biraz sonra Beyoğlu Merkezine gelince ben hemen fırlayıp kaçağın elinden tutarak yanımdaki resmi polis arkadaşımla birlikte içeri girip nöbet odasına bıraktım. Fakat bu arada sağdan soldan birçok arkadaşlarımın beni acayip bakışlarla süzdüklerini fark ediyordum. Öyle ya daha üç günü bile dolmamış bir polisin iki saatlik iznini günlerce geçirip nereye gittiği belli olmayan benim gibi bir memura da başka türlü davranılamazdı. Onlar da benim tahmin ettiğim gibi kaydım çoktan silindiğini pekala biliyorlardı. Ama diğer taraftan kolumda üstübaşı kömür ve yağ lekeleriyle dolu olan bir adamla içeri girmemi de hayretle gözlemekteydiler. Zaten herifi tanımayan veya hiç görmemiş arkadaşlarım bu gelenin ne sebeple geldiğini pek çözememişlerdi. O sırada nöbet odasına gelen Giritli Zeki adındaki memur arkadaşım bana alaylı alaylı bakarak:

-O maşallah arkadaşım nerelerdesin. Boşuna zahmet edip geldin. Senin kaydının polisten silinmesi için Müdüriyeti Umûmîyeye çoktan yazıldı dedi. Ben buna hiç bir karşılık vermeden:

-Sen onu bırak da şu adamı burada iyi muhafaza edin. Eğer bu sefer de kaçacak olursa kendinizi zor kurtarırsınız, diyerek Yunanlıyı nöbet odasına bırakarak Merkez Memuru Murat Beyin odasına girdim. Murat Bey masasının başında asık suratıyla oturmuş önündeki yazıları okuyordu. Arada sırada kalın kaşları oynuyor ve yüzünde hiç de tatlı bir tek çizgi görünmüyordu. Hele bu firarinin şimdiye kadar yakalanmamış olması belki de onun öfkesinin temel nedeniydi. Bir ara başını kaldırıp beni önünde görünce bu cüretkarlığıma iyice sinirlenerek masasından hırsla fırlayarak bana hitaben sert bir dille:]

-İki gündür nerede idin?

-Efendim firariyi yakalamaya gittim.

-Kimden izin aldın? Sen kaç günlük polissin? Kimseye malumat vermeden ve izin almadan vazifeni nasıl terkettin? Yalnız arkadaşın Bay Sabri'ye birisinden alacağının tahsili için gittiğini söyleyerek ayrılmışsın bir daha da vazifene avdet etmedin bu nasıl iştir?

Emri Vicdanımdan Aldım…

-Ben izni vicdanımdan aldım. Çünkü ben de bu merkezin polisi bulunuyordum. Merkezimizde bir firar vakası oldu. Ben de bu merkezin bir ferdi

itibariyle merkezimizin felaketinde de saadetinde de müşterek değil miyim? Üç günlük polis olduğum için bana ehemmiyet verilmedi. Bütün arkadaşlarım firarinin derdestine gönderildi. Bana bu hususta bir vazife verilmediği gibi bana ehemmiyet atfedilmemesi de izzet-i nefsimi rencide etti, gururumu kırdı. Halbuki derdestine gidenlerin hiçbirisi firariyi tanımıyorlardı. Merkezde firariyi en çok ben tanıyordum.

Kendisiyle burada tam altı saat kadar konuşmuş ve bütün eşkalini hıfzetmiştim. Bu adamın takip ve derdesti için sizden izin istersem bana izin vermeyecektiniz. Üç günlük memur ne bilir ve ne yapabilir diyecektiniz. Ben ise arkadaşımı kandırarak nöbetim bitmeden yarım saat evvel firariyi derdeste gitdim.

-Artık çok laf istemez. Senin vazifen nihayet bulmuştur. Dört günlük bir polisin amirlerine malumat vermeden merkezden sıvışıp gitmesi kaydının terkinin, icap ettirir. Nizamname mucibince biz de senin terk-i kaydın için müdüriyete yazdık, haydi çık dışarı!

-Üç günlük bir polisin, bulunduğu merkezinin yüzünü ağartmasının mükafatı bu mudur? Ben iki gündür firarinin derdesti uğrunda birçok paralar sarfettiğim gibi birçok da tehlikeler geçirdim. Üzerimde on param kalmadı. Daha gözüme de uyku girmemiştir. Bu uğurda pek çok para sarfettiğim için firariyi getirdiğim arabanın da parasını verecek halde değilim. Lütfen aşağıda bekleyen arabacının parasını, firarinin derdestinde bana pek çok yardımı dokunan sandalcıya vaadettiğim mükafatı veriniz de zararı yok, bu uğurda kesemden sarfettiğim paralar da feda olsun. Yalnız buradan çıkarken yüzümün akıyla çıkayım dedim. Bay Murat'ın firariyi derdestimden haberi olmadığı gibi beni de evvela pek hiddetli karşıladığından firariyi derdest ettiğimi söyleyecek vakit bırakmamıştı. Firariyi derdest ederek getirdiğimi arabanın ücretini ve sandalcının bahşişini isteyişim hakkındaki son sözlerim, Bay Murat'ı, o sert adamı, birden bire yumuşatmıştı. Daha munis bir sesle:

Firariyi Yakaladım...

-Sen firariyi tuttun ve merkeze mi getirdin?

-Evet buradan ayrıldığım dakikadan beri firarinin peşinde idim. Bir dakika izini kaybetmeden tahkik ve takip ettim. Ancak şimdi derdestine muvaffak olarak buraya getirdim. Odanıza gelmekten maksadım da zat-ı alinize bunu arzetmekti. Fakat bana söz söyletmeden kaydımın terkininden bahsettiniz. Firari buradadır. Nöbet odasına teslim ettim. Emrederseniz getireyim.

-9-

MEŞHUR BİR YUNANLI DOLANDIRICIYI NASIL TEVKİF ETTİM?

Sandalcı Hüseyin, Verdiğim Parayı Almak İstemiyor "Biz, Hükümetimize Hizmet İçin Para Almayız. Zorlu Bir İş Olursa Bana Yine Gel" Diyordu...

-Getir bakalım! deyince hemen dışarı çıkıp herifin kolundan tutup Bay Murat'ın odasına getirdim. Bay Murat herifi görünce bir müddet durdu. Esasen herifi tanımadığı için bir müddet düşündü. Zili çaldı. Kapısında nöbet bekleyen polise: Nöbet odası memurunu çağırınız dedi. Bir dakika sonra nöbet odası memuru Muammer içeri girdi.

-Bu adamı alınız ellerine kelepçe koyunuz, bir daha kaçırmayınız diye şiddetli emirler verdi.

-Efendim arabacı kapıda bekliyor, müsaade ederseniz parasını vereyim deyince cebinden bir lira çıkarıp bana uzattı. Bu parayı al daha lazımsa vereyim dedi. Ben parayı bozdurdum arabacıya on kuruş verdim tekrar Bay Murat'ın odasına geldim. Bay Murat telefonla Beyoğlu Polis Müdürünü aramaya başladı. Telefonda Polis Müdürü Bay Kemal'i bulunca: Bay Kemal yeni yazılan polisin kaydının terkinini yazmıştım. O polis firariyi bulmuş merkeze getirdi. Şimdi her ikisi de yanımdadır. Lütfen zat-ı aliniz de geliniz dedi. Telefonu kapadı.

Ben dışarı çıkmak üzere müsaade istedim verdiği paradan üzerimde doksan kuruş kaldığını, daha yarım lira verecek olursa bu paraları da sandalcıya vereceğimi söyledim.

-Dur bakalım seninle biraz konuşalım dedi ve bu işi nasıl takip ettiğimi ve ne suretle derdest ettiğimi sordu. Bu sırada Bay Kemal yanında Bay Nihat olduğu halde kapıdan içeri girdiler. Bay Murat vaziyeti kısaca anlattıktan sonra bana hitaben:

-İşte baylar da geldiler şimdi söyle bakalım bu adamı nasıl derdest ettin bütün tafsilatıyla anlat dedi. Ben de karilerimce malum olan şekilde bütün tafsilatıyla meseleyi anlattım.

-Bunlar güzel fakat sen üç günlük polis iken izin almadan gitmişsin. Polis Nizamnamesi bu kabil memurların kaydını siler sen ise bunu büyük bir hizmetle ödediğin için bizi memnun ettin. Bir daha böyle hareket yapma. Bu adamı derdest edeceğini nasıl anladın?

-Efendim, polis olduğum zaman bana elbise verilmediği için bay memurun odasında nöbet bekliyordum. Yunanlıyı burada altı saat kadar gördüm ve tetkik ettim. Rumca bildiğim için kendisiyle de görüştüm. Firar hadisesinden sonra merkezin bütün memurları derdestine gönderildi.

Halbuki firariyi benim kadar yakından tanıyan yoktu. Gidenlerin bir kısmı hemen hiç tanımıyorlardı. Bana hiçbir vazife verilmedi. Ben ise yeni polis olduğum için bay memur ve komisere söyleyerek izin istersem bana verilecek cevap şu olacaktı: Sen üç günlük polissin, bu iş senin işin değil. Halbuki böyle büyük maceralara karışmak için polis olmuştum. Böyle bir fırsat bekliyordum. Maalesef bu fırsat üç günlük polis olduğum güne tesadüf etti. Bir firariyi yakalamak için mutlaka eski polis olmak lazım gelmez zannederim.

-Bay Murat bu polisi, merkezine almak hususundaki ısrarında haklı imişsin dedi. Ben bu sözden cüret alarak:

Sandalcı Hüseyin Unutulmamalı!

-Baylar, Sandalcı Hüseyin'in firarinin derdestinde mühim hizmeti olmuştur. Ben kendisine alelhesap bir mecidiye verdim, ayrıca mükafat da vaatetmiştim.

Bay Murat bana bir lira vermiştir. Bu paradan on kuruşunu arabacıya verdim doksan sekiz kuruş yanımdadır. Sandalcıya ne münasip görürseniz verelim. İleride yine böyle adamlardan istifademiz olsun dedim. Bay Kemal bana beş lira verdi. Bundan iki lirayı kayıkçıya verirsin üst tarafı da senin yaptığın masrafa mukabildir bu para yeter mi?

-Yeter Bayım zaten Bay Murat da vermişti iki lira doksan sekiz kuruşu kayıkçıya veririm bu para onu memnun eder dedim. Bunun üzerine Bay Murat nöbetçi komiserini çağırdı:

-Bu memur bundan sonra benim emrimde bulunacaktır. Buna başka vazife verilmeyecektir. Onun vazifesini ben tayin edeceğim dedi. Ben de rahat bir uyku uyumak üzere odadan çıktım. Yatağıma gittim. Fakat polislerden rahat yok ki hepsi etrafımı almışlar. Firariyi nasıl yakaladığım soruyorlardı. Ben ise yorgunluktan ve uykusuzluktan bitap bir halde idim onları güçlükle başımdan savarak uykuya daldım. Beni kimse nöbete kaldırmadığından sabaha kadar

deliksiz bir uyku uyudum.

Ertesi gün uykudan kalkınca merkez memurunun yanına gittim. Bir daha izinsiz bir yere çıkarmıyım ya? Bay Murat'tan bugün, sandalcı Hüseyin'in parasını vermek için müsaade istedim. Verdiler. Hüseyin'i Tophane İskelesinde buldum. Orada bir kahveye götürüp bir kahve ısmarladım. İki lira doksan sekiz kuruşu kendisine verdim.

-İşte dünkü hizmetinin mükafatı dedim. Hüseyin parayı almak istemedi. Biz hükümetimize hizmet için para almayız. Dün bir mecidiye vermiştin ya? Bu bana yeter dedi ise de ısrarım üzerine parayı aldı. Çok memnun bir tavırla şu sözleri söyledi:

-Beyim, bir daha böyle değil, daha zorlu bir iş olursa buraya gel, Rizeli Hüseyin diye beni sor, ben hemen koşarım. Ateşe saldırsan giderim. Nasıl bizim çorbacı şimdi rahat rahat oturuyor mu? diye sordu. Ben de:

-Çok rahat ediyor, dedim. Hüseyin'e veda ederek merkeze avdet ettim. Bizim kayd-ı terkininin de geri alındığını söylemeye hacet yok zannederim.

BAŞKIMCI DERVİŞ HİMA'NIN TAKİBİ

Yeni Bir Vazife...

Bu vakadan sonra gündüzleri merkez memurunun kapısında nöbetçililik vazifesini görüyor, akşamları da merkez memuru karakolları teftişe çıkınca beni de beraber alıyordu. Merkez Memuru Bay Murat çok sert, çok titiz, aynı zamanda vazifesine aşık, müstakim, derin bir nüfuzu nazara malik, cevval, hiç yorulmak bilmez bir zat idi.

Akşam yemeğini müteakip merkezden çıkar, tenha sokaklardan birdenbire karakollara girer, hele bir memuru vazifesi başında görmesin, derhal ceza verir. Karakollarda ve nöbet yerlerinde bulunan polisler, Bay Murat gelecek diye, müşkül vaziyetlerinde bile vazifelerinden ayrılamazlardı. Nöbet vazifesinin müddeti bitmiş olsa bile arkadaşı gelmeden, hiç bir memur terk edemezdi.

Bir akşam karakolları teftişten sonra merkeze avdet ederken yolda Bay Murat bana dedi ki:

-Arkadaşlarından Bay Fevzi'yi bir vazifeye tayin etmiştim. Bir aydan beri bu işte bir muvaffakiyet gösteremedi.Vakıa vazifesinin de pek mühim olduğunu takdir ediyorum. Bu işe seni memur etmek istiyorum nasıl yapabilir misin?

-10- ARNAVUT BAŞKIMCI DERVİŞ HİMA'YI NASIL TAKİP ETTİM?

Arkadaşım Polis Fevzi Bir Türlü Uyanmak Bilmiyor "Daha Erken, Diyerek Yatağında Öbür Tarafa Dönüyor, Uyuyor Uyuyordu...

Derviş Hima'nın Takibi Faslından Dün Çıkan Kısmın Hülasası:

(Hatıratını yazdığımız zabıta memuru kendiliğinden hareket ederek merkezden kaçan bir Yunanlı dolandırıcıyı yakaladıktan sonra, Beyoğlu Polis Merkezinde kıymet ve ehemmiyeti artıyor ve Merkez Memuru Bay Murat kendisini doğrudan doğruya emrine alıyor ve maiyet memuru yapıyor. Bir akşam kendisine şu suali soruyor:

-Arkadaşlarından Bay Fevzi'ye vazife verdim, bir aydan beri çalıştığı halde bir şey yapamadı. Bu mühim işe seni memur edeceğim. Nasıl kendine güvenebiliyor musun? Hatıratın muharriri de Bay Murat'a şu cevabı veriyor:)

-Hayatta yapılamayacak iş yoktur zannederim. Mühim olduğundan bahsettiğiniz o vazifeyi bir kere de bana veriniz. Muvaffak olmaya çalışırım.

-Evet ama bu iş öteki gibi değil. Mühim bir adamı takip etmektir. Kendini hissettirmeden onu takip edeceksin. Evinden çıktığı dakikadan itibaren akşam evine girinciye kadar, girip çıktığı yerleri ve görüştüğü adamları, o günkü harekatı hakkında akşamları bana bir rapor vereceksin. Nasıl bu işi de yapabilir misin?

-Demin de söyledim ya? Dünyada insanlar için yapılamayacak iş yoktur. Bir kere işin ne olduğunu, takip edilecek adamın kim olduğunu söyleyiniz. Emrettiğiniz dakikadan itibaren işe başlar, muvaffak olmaya çalışırım.

Derviş Hima Kimdir?

-Vereceğim vazife çok mühimdir. Bu gibi işlerle uğraşacak memurun her şeyden evvel son derece ketum olması lazımdır. Yarın sana arkadaşların vazifeni sorarlar, ne gittiğin yeri, ne de takip ettiğin adam hakkında hiç bir kimseye, hatta arkadaşlarına bile katiyen bu hususta bir şey söylemeyeceksin. Arna-

vutların İstanbul'da bir kulüpleri vardır. Bu kulübe, *Başkım Kulübü* derler. Bu kulübün en mühim erkanından Derviş Hima isminde biri vardır. Evi Beyoğlu Parmak Kapı'da Saatçi Çıkmazındadır.*

Fakat Derviş Hima'nın evi tenha bir yerde olduğundan, evinden çıktığını görmek için durulacak hiçbir yer olmadığını Bay Fevzi söylüyor. Bu sebepten bir aydan beri kendisini takibe muvaffak olamadı. Derviş Hima da çok yaman bir adamdır, öyle kolay takip edilemez. Çok kurnazca hareket etmek ve kendinizi hissettirmemek lazımdır. En ufak bir tedbirsizlik işi sezdirir. Ben Bay Fevzi'ye söyleyeceğim, yarın beraber gidiniz, evi sana göstersin, beraberce takip etmeye gayret ediniz dedi. Merkeze geldiğimizde Bay Fevzi'yi çağırdı. Yarın beraber gideceksiniz. Evi, Derviş Hima'yı gösterirsin. Beraberce takip edersiniz. Girip çıktığı, görüştüğü adamları tanımaya gayret ediniz dedi.

Takibi Çetin Bir Adam!

Biz odadan çıktıktan sonra, Derviş Hima ve evi hakkında Bay Fevzi'ye bazı sualler sordum:

-Bu adam nasıl adamdır ki takip edilemiyor? Kaç yaşında var? Eşkalini bir kere tarif et.

-Derviş Hima uzun saçlı, sert bakışlı, korkunç simali bir şahıs olup kırk yaşlarında kadar bir adamdır.

-Onu neden bugüne kadar takibe muvaffak olamadın?

-Evi Beyoğlu Parmak Kapı'da Saatçi Çıkmazında, öyle tenha bir yerde ki hiç duracak bir yer yok, sokak ortasında da beklenilmez ya? Evinden çıkınca beni görürse bir daha takip edemem, evinden çıkınca birçok sokaklar var. Birisi Alman Hastahanesi önüne çıkıyor. Birisi Füruzağa cihetine, diğer sokaklar da Taksim ve Beyoğlu'na çıkıyor. Hangisinde bekleyeceğimi ben de şaşırdım.

Bugüne kadar muhtelif sokaklarda bekledim ancak iki defa tesadüf edebildim. Birisinde beni gördüğü için, diğerinde de bir arabaya bindiği cihetle takip edememedim. Çok yaman bir adam, civa gibi, takip edilir şey değil dedi. Bay Fevzi'nin Derviş Hima hakkında söylediği sözler beni düşündürdü. Mamafih ben bu adamı takip edeceğime kanaat getirerek kendisine bazı şeyler daha sordum.

-Bu evin etrafında bakkal dükkanı, kahve ve meyhane gibi hiçbir şey yok mu?

* Bu sokak sonraları açılmıştır.

-İyi dikkat etmedim ama böyle birşeyler olmayacak, olsa idi görürdüm.

-O halde şimdi hemen yatalım, sabah gayet erken kalkarak herkes uykuda iken bir kere bana şu evi göster dedim ve sabah nöbetçisine bizi çok erken, şafak sökmeden kaldırmasını da tembih ederek karyolama gittim ve yattım. Yatak içinde hep Derviş Hima'yı düşünüyor, plan tertip etmeye çalışıyordum. Fakat evi görmeden birşey yapmak kabil olamayacağı için sabaha intizaren uyudum.

Uykusu Ağır Bir Memur...

Henüz şafak sökmemişti, uyandım. Saate baktım, sabaha bir saat var. Derhal Bay Fevzi'ye gittim. Seslendim seslendim nerede? Bay Fevzi'yi yatağıyla sürükleseniz haberi yok. Güç hal ile uyandırabildim.

-Yahu haydi kalk vazifeye gideceğiz.

-Yarı uyanık daha gece. Bu vakit nereye gidilir? Biraz daha uyu, sabah olsun öyle gideriz.

-Birader, biz evi halk uykuda iken görecektik, tam vakittir, sen elbiseleri giyinceye kadar ancak sabah olur dedim. Bin müşkülatla yatağına oturtabildim. Ona hemen giyinmesini söyleyerek ben de giyinmek üzere yatağıma gittim. Bir taraftan giyiniyor, diğer taraftan da kendi kendime düşünüyordum. Öyle ya. Geçen sefer nasılsa bir düşeş oldu, Yunanlıyı yakaladım.

Bakalım şimdi ne yapacağız?

Bay Fevzi bir aydır bu adamın arkasında gezdiği halde bir türlü takibine muvaffak olamamış. Ben ne yapacağım? Bay Murat da bu adamın müthiş, yaman bir adam olduğunu söylemişti. Bu işte muvaffak olamazsam evvelki muvaffakiyetim neye yarar?

Bir taraftan giyiniyor, bir taraftan da bunları düşünüyordum. Beş dakika zarfında giyindim Bay Fevzi'nin odasına gittim. Bir de ne göreyim, bizim kahraman yine yatmış! Bir daha seslendim. Gözlerini açarak yatakta olduğu halde şu sözleri söyledi:

-Birader bu zaman kalkılır mı? Daha vakit çok erken, sen de yat, biraz uyu, sonra kalkar, çaylarımızı içer, öyle gideriz diyerek yatağın öte tarafına döndü. Bu vaziyet karşısında ben şaşırdım kaldım. Ben kıdemsiz polis olduğum için daha fazla ısrar edersem arkadaşımı gücendiririm diye de düşündüm. O dakikada bu memur hakkındaki kanaatim şu oldu: Akşamdan sabaha kadar yattığı halde henüz uyumak isteyen bir memur elbette her hangi bir takipte muvaffak

olamaz. Diğer polisler akşamcı, sabahçı nöbet bekledikleri ve bu akşamdan sabaha kadar uyuduğu halde böyle mühim bir vazifede uykusunu feda edemeyecek kadar canını severse ondan iş beklemek de abes değil midir?

-11- ARNAVUT BAŞKIMCI DERVİŞ HİMA'YI NASIL TAKİP ETTİM?

Derviş Hima'nın Evi Civarında İki Dükkan Vardı. Yok Diyen Arkadaşıma Bunları Gösterince Şaşırıp Kalıverdi!

Bir aydan beri muvaffak olamadığı vazifede söylediği kadar zor olmasa gerek diyerek maneviyatım yükselmeye başladı. Ben Bay Fevzi'nin yatağının başında bu düşüncede kendisi de horul horul uyumakta idi.

Uyku Değil Baş Belası!

Bu sırada sabah nöbetçisi geldi. Beni ayakta görünce:

-Ben de sizi kaldırmaya geliyordum. Mademki uyanmış ve giyinmişsiniz bana hacet kalmadı diyerek geri dönmek üzere iken yanına kadar gittim:

-Birader Bay Fevzi kalkmıyor. Bir defa uyandırdım yine yattı. Halbuki bizim işimiz erken olacak. Şunu sen de bir kere kaldır diye rica ettim. Nöbetçi Bay Zeki eski bir memur olduğundan:

-Ben nasıl kaldırırım? Bu adamın uykusu o kadar ağırdır ki evvelce nöbete kaldırırken de ne kadar zahmet çekerdim dedi ve yatağına sokularak karyolayı sallamaya başladı. O da güçlükle uyandırabildi. Bin müşkülatla elbisesini giydirebildik. Ona elbisesini giydirip de merkezden dışarı çıkarmaya kadar akla karayı seçtim. Merkezden çıktık. Bu defa da başka bir müşkülat karşısında kaldım:

-Ben sabah çayımı içmeden bir yere gidemem, demez mi?

Eğer o dakikada Derviş Hima'nın evini bilsem, kendisini tanısam, onu beklemeden gideceğim. Ne çare ki bunların hepsini bana gösterecek olan kendisi olduğundan ben de bilmecburiye çaycıya girdim. Ortalık aydınlanmış,

sabah olmuştu. Ben çayımı içtim, o hâlâ kahvaltı etmekle meşguldü. Artık dayanamadım. Zaten yataktan kalktıktan sonra da on beş, yirmi dakika yüzünü yıkamakla vakit geçirmişti. Bu hali pek canımı sıktığından ve kendisi de pek uyuşuk birisi olduğundan şu sözleri biraz da hiddetle söyledim:

-Birader, dün akşam nasıl konuştuk? Sabah erken kalkıp evi görecektik. Senin yataktan kalkman, yüzünü yıkaman bir saat sürdü. Şimdi de burada istirahat eder gibi çayını aheste aheste içiyorsun. Bu gidişle Derviş Hima değil, bütün halk sokaklara ve işlerine gidecek, biz hâlâ iki dakikalık yere gidemeyeceğiz. Görüyorsun ya, sokaklar gelen geçenlerle dolmaya başladı dedim. Ve bir iki ısrarım üzerine kendisini adeta zorla dükkandan dışarı çıkarabildim.

Yola düzüldük. Hem gidiyor, hem de kendi kendime düşünüyordum. Takip memurunun gayet çevik, hassas olması lazımgelirken, bizim arkadaş da bunların hiç birisini göremiyordum. Bunu nasıl olmuşta sivil memur yapmışlar? Nasıl olmuşta bu kadar zeki, kurnaz ve cevval olduğunu söyledikleri bir adamın takibine tayin etmişler? Doğrusu hayret ettim. Saatçi Sokağına yaklaşmaya başlayınca bana sokakları gösteriyor. Daima işin müşkülatından bahsediyor:

-Buralarda nasıl durulabilir? Bay Murat da bir aydanberi bu adamı takip edemiyor, rapor veremiyorsun diyor. Şimdi sen de göreceksin ya? Evi görünce işin ne kadar müşkül olduğunu anlarsın. İşte geldik, Derviş Hima'nın evi şudur dedi. Ev hakikaten çıkmaz bir sokak içinde ve sokağa girince yirmi adım kadar gidince solda bir ev idi. Ben derhal etrafıma bakındım. Bir de ne göreyim? Tam çıkmaz sokağa sapacak yerde her iki köşede de birer dükkan yok mu? Henüz sabah olduğundan bu dükkanların her ikisi de kapalı idi.

-Bay Fevzi, hani ya evin yakınlarında dükkan gibi birşeyler yok diyor idin? İşte burada iki dükkan var. Bunlar senin işine yaramadı mı?

-Dükkanlara hayretle bakarak, ben bunlara dikkat etmemişim. Derviş Hima'nın pek yaman bir adam olduğunu söylediklerinden heyecanımdan buralarda dükkan olduğunu fark edememişim. Zaten ben buradan yalnız bir defa geçtim. Her gün caddelerde bekliyordum.

-Takip edeceğin adam caddede beklenir mi? Öyle yapınca altı ayda bile o adama tesadüf edemezsin dedim ve biraz ileriye doğru yürüdük. Biraz sonra dükkanın birisi açıldı. Baktım ki bu dükkan bir bakkaliye dükkanı. Bundan istifade edemeyeceğimize kanaat ettim.

Biraz sonra diğeri de Alman Hastahanesine sapacak yerde köşebaşındaki dükkan da açıldı. Bunun bir rakı deposu, aynı zamanda küçük bir meyhane olduğunu görünce meserretime payan yoktu. Ey dedim, gördün mü, şansım

burada da bana güler yüz gösterdi. Bunun meyhane oluşu bize mühim muvaffakiyetler temin edecektir. Ve yavaş yavaş meyhaneye girdik. İsminin Paskal ve memleketinin Kırkkilise olduğunu sonradan öğrendiğim meyhaneciye Rumca selam vererek yüzümüz sokak tarafına gelmek üzere bir masaya oturduk ve bir şişe rakı ısmarladık. Vazife icabı bazen rakı da içilirmiş.

İçkili Mezeli Bir Tarassut...

Takip edeceğimiz şahsın eşkali hakkında bir akşam, evvel refikim biraz malumat verdiği için, her ne kadar arkadaşımın dereden tepeden söylediği bir takım saçmaları dinliyor isem de gözlerim mütemadiyen sokakta idi.

Arkadaşımın ne kadar patavatsız bir adam olduğunu meyhaneye girdikten sonra büsbütün anladım. Orada sarfı icap etmeyen ve zarar vermesi melhuz bulunan sözleri söylememesini kendisine tembih için, meyhaneciye karşısındaki bakkaldan mezelik biraz peynir almasını rica ettim. Meyhaneci bakkal gidince Fevzi'ye:

Burada merkeze ait söz sarfından seni men ediyorum. Burada söyleyeceğin sözler ancak kadın ve kız sözü olacaktır. Sabah sabah böyle mahmurluk bozar gibi meyhaneye gelip de rakı içen adam muhakkak bir eğlence evinden gelmiş olur ki onların da söyleyeceği akşamki eğlentilere ait olur.

Hem sakın Derviş Hima evinden çıkarsa telaş gösterme! diye tembihat yaptım. Meyhaneci peyniri getirdi ve peyniri kalmadığından özür diledi. Birinci şişenin son kalanını kadehlere boşalttım. Bizim arkadaş bir hamlede içti. Ben içmedim ve bu içişine de canım sıkıldı. Bana da mütemadiyen içsene diyordu.

Çaya Değil Rakıya da Düşkün...

Halbuki biz oraya içmek için değil, bir vazife ifası için gitmiştik. Önümüzdeki şişenin çabuk bitmemesi lazımdı. Eğer şişe biterse o zaman ya kalkmak veyahut başka bir şişe getirtmek lazımdı. Tam ikinci şişenin geldiği zaman beklediğimiz adam çıkarsa o zaman ne yapacaktık? Ya şişeyi birden içmek veyahut şişeyi olduğu gibi bırakarak gitmek lazımdı.

Bu iki şık da meyhanecinin nazarı dikkatini celbedecek, o zaman oraya ne maksatla gittiğimiz anlaşılacaktı. Belki bunu meyhaneci Derviş Hima'ya da söyleyebilirdi. Ben dolu kadehimi içtim. Mütemadiyen refikime: Dün akşam gittiğimiz yerde Agop'un sululuğu olsaydı daha iyi eğlenecektik gibi sözler söylüyor ve bu suretle vaktimizi geçirmeye çalışıyordum.

-12-

ARNAVUT BAŞKIMCI DERVİŞ HİMA'YI NASIL TAKİP ETTİM?

Arkadaşım, Derviş Hima'nın Evinden Çıktığını Görünce Telaşa Başladı. Az Kalsın Meyhaneci Bizim Memur Olduğumuzu Anlayacaktı!

Tam bu sırada bulunduğumuz meyhanenin önünde, bana tarif edilen eşkal üzerine kendisini derhal teşhis ettiğim ve Derviş Hima olduğunu anladığım zat Beyoğlu tarafına doğru yürümeye başladı ve geçti. Arkasında filozofvari saçları kendisini derhal tanıttırıyordu. Ben bunu anladım. Arkadaşıma sormaya lüzum görmeyerek meyhaneciye borcumu verdim. Eğer arkadaşa sorsa idim bir takım hareketlerle işi çaktıracağına şüphem kalmamıştı. Nitekim bu hareketini yine yapmaktan geri kalmadı.

Bu Kadar Alıklık Fazla...

Ben meyhaneciye parayı verince refikim sokağa doğru başını çevirdi. Derviş Hima'yı görünce, heyecan içinde kolumu dürttü, işte gidiyor demeye başlayınca hiddetle kendisine baktım, sükut etmesini işaretle anlattım. İyi ki meyhaneci refikimin bu telaş ve hareketini görmedi. O sırada fıçılardan birisini boşaltıyordu. Derviş Hima da epeyce ilerlemişti arkadaşımla meyhaneden çıktık Derviş Hima'nın gittiği tarafa doğru yürümeye başladık. Yolda refikime:

-Arkadaş sen çok telaşçı adamsın. Senin bana dün akşam tarif ettiğin eşkal ile ben kendisini tanıdım. Ve senin telaş edeceğini tahmin ettiğim için sana göstermedim.

Ben parayı verdikten sonra kendisinin biraz uzaklaşmasını bekliyor, onun için yerimden kalkmıyordum. Sen ise onu görünce heyecana kapıldın, telaşla bana gösterdin. Senin bu hareketini meyhaneci görse idi? Muhakkak işi anlardı. Ben böyle işlerde bulunmadım ama bu işte soğukkanlılıkla hareket etmek lazım geleceğini anladım diyerek takibe devam ettik. Bursa Sokağına kadar uzaktan takip ettik. Caddeye çıkınca biraz daha sokulduk. Çünkü cadde kalabalıktı. Tokatlıyan önüne geldiğimiz zaman biraz ileride birisiyle görüşmeye başladı. Görüştüğü zat şık giyinmiş, otuz beş yaşlarında birisi idi. Biz iki kişi

olduğumuz için birimizin de bu adamı takip ederek hüviyetini anlamak icabettiğini düşündüm. Derviş Hima'nın takibini ben aldım. O zatın takibini de refikime bıraktım.

-Şimdi bunlar birbirlerinden ayrılınca sen bu yabancıyı takip edersin evine kadar götürür, kim olduğunu öğrenirsin. Beni de ya meyhanede veyahut akşama merkezde görürsün dedim. Biraz sonra birbirlerinden ayrıldılar. Refikim o zatın arkasından gitti. Ben de Derviş Hima ile gittim.

[O gün akşama kadar Derviş Hima'yı takip ederken, onun Galatasaray'da Osmanlı Bankasına sonra İtalyan Bankasına uğradığını görmüş daha sonra yaşlı bir adamla buluşarak "Achen-Münich" adı verilen binaya girdi. Uzun saatler buradan çıkmadı. Bende bu beklemeyi hanın kahvesinde yeni iş arayan, bir kimse olarak han girişindeki hasır iskemlelerde oturarak çay içmeye başladım. Bir yandan çayımı içiyor bir yandan da kahveciden boşta olup, hanlarda iş aradığımı anlatmaya çalışıyordum. O kadar sakin ve hüzünlü bir duruşum olmuş ki, sonunda kahveci bana dönerek:

-"Üzülme be evlat burası İstanbul'dur. Nasıl olsa bir iş bulursun, genç adamsın kaptırma kendini o kadar kedere" diyerek beni teselliye çalışıyordu. Bu konuşmalar sürerken bir yandan da hana giren çıkanları da gözlemeye devam ediyordum. Birden bizim koca adamın merdivenlerden inmekte olduğunu gördüm. Yavaş yavaş kalkarak kahveciye parasını verirken ilgisine de teşekkür ederek Derviş'in peşine takıldım. Ben yola düzülürken o iyi yürekli kahveci arkamdan sesleniyordu:

-"Evlat pek darda kalırsan gel burada benim ocakta çalışırsın" diyordu. Ben ona teşekkür ederek Galata Meydanına vardım. Derviş burada birden tersine dönerek Tünel'e doğru yürümeye başladı. Ben onun bindiği arabaya girebilmek için turnikeden geçmeden resmi memurların geçtiği kapıdan içeri sıyrılarak onun bindiği vagona girebildim. Artık Hima'nın bir gölgesi gibiydim. O daima bir kuşku içinde olduğu için ara sıra geriye dönüp bakıyordu. Sanırım Fevzi'yi çok gördüğü için ona karşı bir aşinalığı vardı. Yeni olan beni hiç bilmediği için daha rahattı sanki. Derviş Hima'nın yaşı pek belli değildi ama yaşlı olmasına rağmen son derece enerjik bir yapısı vardı. Beraberce yürüyerek onu evine kadar getirdim.

Artık o günlük görevim bitmişti. Derhal Merkeze gelerek ilk raporumu hazırlamaya başladım. Biraz sonra Fevzi de çıkageldi. Ne yaptığını sorduğum zaman şu cevabı aldım:

-"Kalabalıkta kaybolup gitti". Bu sanki çok doğal bir sonuçtu onun için.

Ben bu karşılığa hiç bir cevap vermeden kendime ait raporu yazıp vakit geçirmeden Murat Beye verdim. Murat Bey bir yandan raporu okurken bir yandan da kaşlarını gevşeterek hafif hafif gülümsüyordu. Birden bana dönerek biraz da yadırgadığım bir tatlılıkla:

"Bir aydan beridir, bir türlü takip edilemeyen bu adam nasıl oldu da bu biçimde takip edilebildi" diye sorunca arkadaşım Fevzi'yi müşkül durumda bırakmamak için hemen şu karşılığı verdim:

"Efendim bu iş takdir buyuracağınız gibi tek kişi ile başarılabilecek bir şey değildir. İki kişi olursak çalışmalarımız daha verimli olabiliyor" dedim. Murat Bey bir ara bizim meyhane faslını okurken biraz daha ciddi bir sesle:

"Kantarın topuzunu kaçırmamaya dikkat edin". Ben genellikle bir polisin iş başında içki içmesine daima karşıyım, deyince kendisine gerekli açıklamayı yapmam gerekiyordu:

Bu adamı takip edebilmek için bu kör sokakta başkaca bekleyecek gözden uzak bir yer yok. Bu nedenle zorunlu olarak sabahın erken saatlerinde kırk yıllık içki meraklısı gibi çay yerine bira ile sabahı karşılamak gerekti. Bu sözlerimi geçerli kabul edercesine çekmecesini açarak bana böyle masraflarıma karşılık olmak üzere avans para verdi. Murat Beyin odasından çıkarken içki konusunda onu rahatlandırmak için gerekli birkaç söz daha ederek selamlayıp dışarı çıktım.

Meyhanecinin İltifatı...

Ertesi sabah yine bizim Kırklarelili Meyhaneci Paskal'ın meyhanesine damladık. Yine bir şişe bira ısmarladık. Sabahın mahmurluğunu üzerimizden atmak için herhangi bir kuşkuya meydan vermemek için dereden tepeden söz etmeye başladık. Bu sözler sürülüp giderken sigaraya pek meraklı olan Fevzi arkadaşımın sigarası bitmişti. O yan sokaktaki tütüncüden sigarasını almaya gittiği zaman bizim Meyhaneci Paskal yanıma sokularak altına bir iskemle çekerek pos bıyıklarını elinin tersiyle silmeye devamı ederken hafif ve oldukça ihtiyatsı bir sesle:

"Affedersiniz, sizin memur olduğunu bilmiyordum. Bu nedenle size karşı büyük kusurlarım oldu. Herhalde beni affedersiniz" deyince ben gerçekten şaşırıp kaldım. Birden aklıma gelen şu oldu: "Acaba bizi de izleyenler mi vardı?" Ben hemen kendimi toplayarak hiç belli etmemeye çalışarak:

"Kirye Paskal, dediklerinden hiç bir şey anlamıyorum. Ne demek istediği-

ni açıkla bakalım" dedim. O koca insan esnaflığını bilen haliyle:

"Dün siz gittikten sonra arkadaşınız buraya geldi. Burada sizi beklemeye başladı. Bana da sizin memur olduğunuzu karşıdaki demir kapılı tahini boyalı evde oturan uzun saçlı Arnavut Şeyhini gözlediğinizi söyledi. Bu sözleri dinlerken kafamdan aşağı sıcak suların döküldüğünü adeta hissediyordum. Artık iyice anlamıştım ki zavallı Fevzi arkadaşımın seçtiği bu memuriyet onun başarabileceği bir şey değildi. Bana göre bu adam değil bir polis olmak, bir apartman kapıcısı bile olamazdı. Şimdi bu durum karşısında çok çabuk karar vermek gerekiyordu. Mademki arkadaşım polislikteki sır saklamayı bilemiyordu, işi bu bakımdan kökünden bir çözüme götürmek lazımdı. Şimdi yapılacak tek şey Paskal yönünden bu işi yeni bir falsoya kurban etmemek için herifi tehdit etmekten başka bir şey yapamazdım. Paskal'a dönerek gayet ciddi ve biraz da sert bir ses tonu ile:

"Bak Kirye Paskal benim arkadaşım bir boşboğazlık etmiş, şimdi beni iyi dinle. Bu mesele çok önemli bir devlet işidir. Eğer sen bu işle ilgili olarak başkalarına en ufak bir bilgi verecek olursan veya bizim sivil polis memuru olduğumuzu söyleyecek olursan, gideceğin yer Asker-i Divan-ı Harp'tir. Oraya girince de neler olabileceğini pekala tahmin edebilirsin. Onun için çoluğunu çocuğunu seviyor ve onlardan ayrılmak istemiyorsan gözünü kör, kulağını sağır ederek bu işi bilmemiş olacaksın" dedim.

Meyhanecide Şafak Atıyor!

Divan-ı Harp lafı Paskal'ın alkolik mor renkli yüzünü bir anda kağıt gibi bembeyaz bir hale getirdi. Üç defa istavroz çıkartarak bana yalvarır gibi bir ses tonu ile:

"Aman beyim ben bir şey bilmiyorum. Hiç bir şey işitmedim. Ben garip ve fukara bir meyhaneciyim. Böyle işler neme gerek, ben sadece çoluk çocuğumun ekmek parasını kazanmaya çalışmaktayım" diyordu.

Artık bundan başka yapılacak başka da bir şey yoktu. Bundan sonraki günlerimizde sabahları Paskal'ın meyhanesine gelince, bira yerine herifin hazırladığı son derece lezzetli şıralardan içiyorduk. Bunun dışında da bizim orada olmadığımız zamanlarda Hima'nın gelip gidişi hakkında bize tamamlayıcı bilgiler veriyordu.

Bu kovalamaca daha dört gün devam etti. Beşinci günü Derviş evinden bavullarla çıkıyordu. Biraz sonra çağırttığı bir faytona atlayıp eşyaları ile

beraber Sirkeci'ye doğru yol alıyordu. Bende bir araba kiralayarak peşinden gitmeye başladım. Derviş Hima Sirkeci Garına gelmeden yine bir ara Osmanlı Bankası'na uğradı. Sonra da Fransız Postahanesine girdi (O zamanlar İstanbul'da yabancı ülkelerin ayrı ayrı postahaneleri vardı). Postahaneden çıkınca Sirkeci Garına geldi. İstasyonda kendisini uğurlamaya gelen birkaç kişi vardı. Ben de yolcu uğurlayan bir kimse gibi oralarda dolaşmaya başladım. Konuştukları dil önceleri Arnavutça idi ama ara sıra Fransızca da konuşuluyordu. Vaktiyle gençliğimde Kalkandelen'e gittiğim için kulağımda Arnavutça bazı kelimeler kalmıştı. Bu bakımdan konuşulan dilin ne olduğunu anlamam güç olmuyordu. Anlayabildiğim kadarıyla Derviş Hima Paris'e gidiyordu. Birden tren kalkmadan Murat Beyi telefonla arayarak durumu kendisine anlattım. Bu haberim üzerine benim oradan Merkeze gelmemi emretti. Böylece Derviş Hima'nın hikayesinin ne biçimde sona erdiğini öğrenemedim. Sadece aradan birkaç yıl geçtikten sonra tekrar İstanbul'a gelişinde tutuklandığını duydum. Her halde iki aylık ikameti sırasında bu adamın izlenmesi ciddiyetle yapılabilmiş olsaydı belki de çok yararlı neticeler elde edilebilecekti. Ama neylersiniz ki, Fevzi arkadaşımız gibi birinin elinde konu gerçekten ihmale uğramış bulunmaktadır. Tabii bu eksik kalan hizmetimin sonunda işin beni tam manasıyle tatmin etmediğini de itiraf etmeliyim.]

-13-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL* İLE MÜCADELELERİM...

Polis Müdürü Azmi Bana Şu Talimatı Veriyordu: Hacı Kemal'i Takip Edeceksin. Çok Yaman Bir Adamdır Ona Göre Hareket Et...

Senin Kafanı Patlatırım!

Bir gün Murat beni çağırdı:

-Fevzi artık Derviş Hima'yı yalnızca takip edebilir. Seni başka bir işe vereceğim. Yarın o yalnız gitsin! dedi. Fevzi müşkülpesent olduğundan yalnız takibe devam edeceğini duyunca Murat'a kıyafetinin daima yeknasak olmasından bahsetmişti. Bunun üzerine Murat da biraz eskimiş olan bir redingotunu,

* Hacı Kemal şimdi 150'liliklerdendir.

kendisine vermişti. Murat, uzun boylu, bizim arkadaş ise bodur olduğundan Murat'ın redingotu topuklarına kadar iniyor, bu kıyafetle acayip bir şekil alıyordu.

Fevzi iki gün kadar Derviş Hima'yı takip etmiş, üçüncü günü Tokatlıyan önünde Derviş Hima'yı hemen arkasına değecek derecede sokularak takip ettiği sırada Derviş Hima birdenbire arkasına dönerek hiddetle bastonunu kaldırmış ve:

-Be herif, beni niye takip ediyorsun? Sana bu emri Emniyet-i Umîmîye Müdürü Galip [Pasiner] mi verdi? diye bağırmış, Bizim arkadaş da:

-Ben memur değilim sizi takip ettiğim yok. Ben mirasyediyim para yiyorum! Cevabını verince beri ki:

-Haydi, defol şuradan! Şimdi kafanı patlatırım. Bir kere kıyafetine bak. Söz söylemesini öğren de ondan sonra mirasyedi olduğunu söyle, demiş, bizim babacan da oradan ilerleyerek yürümüş, takibi bırakarak merkeze dönmüş ve olanı biteni Murat'a anlatmış bize de kemal-i iftiharla anlattı idi.

Bu vakadan sonra Fevzi'yi sivilden resmiyeye devrettiler.

ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM...

Azmi'nin Talimatı...

Bir akşam merkezde yatıyordum. Uyku esnasında birinin bana yavaş sesle:

-Kalk! dediğini işitir gibi oldum. Gözlerimi açınca baş ucumda Merkez Memuru Murat'ı gördüm. Amirimin yatağıma gelmesi beni mahcup etmişti. Toplanmaya çalıştım. O elininin bir hareketiyle beni teskin ederek:

-Zararı yok, beni dinle, dedi. Yarın İstanbul Polis Müdürü Azmi'yi erkenden evinde göreceksin. Kendisi Gedikpaşada oturur. Evi hangi polise sorsan gösterir. İstanbul'a Hacı Kemal isminde bir adam vardır. Azmi seni bu adama gönderecek ve talimat verecektir. Şu kağıdı al, yarın erken git... Ertesi sabah erkenden kalktım. İstanbul'a geçtim Azmi'nin evini buldum, evindeki memurlarla geldiğimi kendisine haber verdim. Azmi beni derhal yanına istedi. Odasına girdim. Henüz uykudan kalkmış kahvesini içiyordu. Beni görünce şu emri verdi:

-Fatih Çarşambasında komiserlikten çıkma "Hacı Kamil" isminde birisi vardır. Bu adamı kimseye sormadan tanıyacaksın. Takip etmeyeceksin. Şimdilik yalnız şahsını tanıyacak, ne işle meşgul olduğunu ve kimlerle temas ettiğini, düşüp kalktığı adamları öğreneceksin. Tanıştığı adamları da takip etmeyeceksin. Şimdilik başka bir iş istemez. Sakın bunlardan birisini takip etmeye kalkışma. Bu adam tehlikelidir. Vaktiyle komiserlik etmiş, birçok takibatta bulunmuş, tecrübeli bir adamdır. Artık bir müddet için merkezle alakanı kesecek, hiçbir polisle temas etmeyecek ve asla merkeze de uğramayacaksın. Bunun için Fatih, Çarşamba taraflarında kendine bir yer tedarik et. Geceleri de orada yatarsın. Sabahları gayet erken bana geleceksin; netice hakkında malumat vereceksin. Benden başka hiç kimse ile temas etmeyecek ve bu işe dair de hiçbir şey söylemeyeceksin. Sana şimdilik alelhesap biraz para vereyim. Paran bittikçe söyle, yine vereyim. Haydi şimdi git! Talimatımı iyice anladın ya! Hacı Kamil'i o semtte herkes tanıdığı için kimseye sormayacaksın. Ona Hafız Kamil de derlermiş. Galiba Çarşamba'da kahvecilik de yapıyormuş. Sakallı imiş. Memur olduğunu katiyen kimseye hissettirmeyeceksin Bu işte muvaffak olursan istikbalin parlaktır (Bu sözleri bir kaç defa Murat'tan da işitmiştim). Sabahları bana malumat vermek için geldiğin zaman derhal haber vermelerini ve seni bekletmemelerini de icabedenlere tembih ettim. Haydi bakalım işe başla!

Evden çıktım. Kendime bir hatt-ı hareket tayin etmek lazımdı. Üzerimdeki elbise ile oraya gidemezdim.

Külhanbeyi Olmuştum!

Derhal Beyoğlu Merkezine gittim. Elbiselerimi çıkardım, sandığa kilitledim.

-14-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM...

Bir Adam Kahveciye Soruyordu: Hacı Kemal'i Bugün Nerede Görebilirim?

Yanıma da iki kat çamaşır aldım. Taharrî elbiselerinden bol paçalı bir pantolon giydim, belime de bir sakız kuşağı sardım. Arkama adi bir ceket, başıma tepesi kırık bir fes, ayağıma da ökçesi basık bir çift tulumbacı kunduraşı giydim. Şimdi tam bir külhanbeyi kıyafetine girmiştim. Fakat külhanbeylerin biraz daha efendi kısmına benzemiştim. Hemen Çarşamba yolunu tuttum. Yolda giderken kendi kendime düşünüyordum.

Ben şurada bir iki aylık polisim, Hacı Kamil ise müthiş bir adam. Hem de eski bir komiser. Bu kadar takibat geçirmiş.

Benim gibi acemi bir polisin, böyle kaşarlanmış bir komiserle mücadelesi ne olabilir, bu mücadelenin pek çetin olacağını tahmin etmiştim. Eğer bu mücadelede muvaffak olabilirsem, bundan sonra işlerin ehemmiyeti olamaz. Mademki polise mücadele için girdim, elbette böyle çetin olanları da bulunacaktı diyordum.

Nihayet Çarşamba'ya geldim. İşe nereden başlamak lazım geldiğini düşünürken orada bir kahve gördüm. Kahveci de sakallı bir adamdı.

-Hah, dedim, işte Hacı Kamil bu adam olacak da kendisi, hem sakallı hem de kahveci. Bu adamı kolayca buldum dedim. Fakat bu adamın simasında öyle kurnazlık, mühim bir şahsiyeti andıran emareler göremedim. Bu adam kendi halinde atıl bir adam. Olabilir ya, sakin görünür de şeytan fikirli adam olur. Azmi kimseye birşey sormayacaksın demişti ya! Mademki kahvecidir, ismini öğrenmek kolaydır diyerek kahveye girdim. Kapının yanında bir yere oturdum. Kahveci gelerek "Ne içeceksin" dedi. Ben de bir gazoz istedim, getirdi içtim. Bu adam kahveci değil mi? Nasıl olsa elbette bir müşteri ismini söyleyerek bir kahve isteyecek, o zaman kolayca ismini öğrenirim dedim ve beklemeye başladım.

Şimdi bu adamı bulduk, çok kurnaz olduğunu söyledikleri Hacı Kamil benden şüphelenmez mi? Mademki Fatih'te oturmaya karar verdim. Bunun için de bir bahane icat etmek lazım. Fatih'e ne için gelmiş olacağım, herhalde taşradan burada bir iş bulmak için. Bu işte ne olur? Haliç Vapur Şirketine memur yazılmak, bunun için de birinin tavassutunu rica etmek lazım, düşünürken onu da buldum. Sultan Selim'de oturan Tekirdağlı Bay Hasan isminde tanıdığım bir bahriye zabiti vardı. Bugün onun evine gider, kendisine beni Haliç Şirketine yazdırmasını rica ederim

Polis olduğumdan malumatı olmadığı için ona müracaata karar verdim. Bundan başka Çarşamba Medresesinde Müderris Malkaralı Halil Hoca isminde birisi daha vardı Üç ay evvel bir iş için Tekirdağ'a gitmiştim. Avdette Halil Hoca ile beraber vapurda yolculuk etmiştik. Halil Hocanın da polis olduğumdan malumatı olmadığı için ona da müracaat ederek Haliç Şirketine yazılmaklığım için tavassutunu rica ederim, bu suretle Fatih civarındaki ikametim şüpheyi davet etmez, diye düşündüm. Fakat her şeyden evvel bir kere Hacı Kamil'i tanımak lazım.

Evvela Kahveyi Bulmalı!

Ben bu düşüncede iken kahveye uzun boylu, iri bir adam girdi. Kahveciye hitaben:

-Azizim, burada Hacı Kemal isminde komiserlikten çıkma birisinin kahvesi varmış, bu kahve nerededir? diye sordu.

-Biraz ileride medrese vardır. Onun karşısındaki kahveyi tutuyordu. Oradan sorunuz.

Ben bu cevabı işitince gazozun parasını evvelden verdiğim için yabancı adamdan evvel kahveden çıkıp kahvecinin tarif ettiği kahveye gittim. Dışarıdaki iskemlelerden birisine oturdum. Kahveci geldi, yine bir gazoz ısmarladım. Gazozu içip parasını verdikten bir dakika sonra yabancı adam geldi. Tekrar Hacı Kemal diye sordu. Kahvecinin de:

-Evvelce burasını tutuyordu, bıraktı, fakat kendisi daima Sultan Selim kapısındaki kahvelerden sağ taraftaki kahveye gider, oradan sorunuz dediğini işitince, daha onlar sözlerini bitirmeden ben yine kahveden kalkarak Sultan Selim'deki kahveye gittim. Kahvede hiç kimse yoktu. Bu defa kahveden içeri girip kapının arkasındaki kanapeye oturdum. Kahvede yalnız bir çırak vardı. Ondan da bir lokum istedim. Bu gibi işlerde çay, kahvenin içilmesi uzun süreceğini ve bitmeden kalkılamayacağını bildiğim için lokum yemek, gazoz içmek âdetimdir.

Lokumu yedim, parasını da verdim bir sigara yaktım, yabancı adamı beklemeye başladım. Benden on dakika sonra o da geldi.

Kahveci çırağına Hacı Kemal'i sordu. Çırak da, sabahları ve akşamları gelir, diğer zamanlarda işi vardır, işine gider dedi.

-Bugün Hacı Kemal bana çok lazımdı. Onu nasıl görebilirim?

-Nereye gittiğini bilmiyorum. Her gün sabahları geliyor, bir kahve içiyor, işine gidiyor. Bir de akşam geliyor.

-15-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM...

Hacı Kemal'i Arayanla Beraber Unkapanı'na Doğru Hem Gidiyor Hem Konuşuyorduk...

Cevabını verince yabancı çıktı. Cami içerisine doğru gitmeye başladı. Ben ise hiç zahmet çekmeden ve kimseye sormadan hayli malumat toplamıştım. Fakat yine tereddüt içinde idim. Azmi bana Hacı Kamil demiş ve sakallı olduğunu söylemişti. Bu adam Hacı Kemal diyordu. Ne olabilir. Kemal, Kamil ikisi birdir. Her halde aradığım adam budur dedim.

Bu da Kim?

Şimdi elime mühim bir fırsat daha geçmişti. Bu adam kimdir? Ne için Hacı Kemal'i arıyor? Böyle bir fırsatı kaçırmak budalalık olurdu. Düşündüm, bu adam hakkında malumat alırsam iyi olacak düşüncesiyle ben de camiye doğru yürüdüm. Biraz ilerledikten sonra yabancı adamın oralara bakındığını gördüm. Güya onu görmemişim gibi lakayıtdane ilerledim. Yabancının hizasına gelince o bana hitaben:

-Azizim, bu yol Unkapanı'na gider mi?

-Evet gider. Zaten bende Unkapanı'na gidiyorum.

-İsabet oldu. Ben buralara hiç gelmemişim, Unkapanı'na inecektim, bu-

ralarda yola benzer bir şey görmedim ve şaşırdım dedi. Bende şimdiye kadar cami içinden geçmemiş bulunuyordum. Fakat önümdeki kaldırımın ileri doğru gittiğini gördüğüm için behemahal burasının bir sokağa çıkacağına hükmederek Unkapanı'na gider demiştim. Beraberce aşağıya doğru inmeye başladık. Önümüze dar bir yol çıktı, taşları gayr-ı muntazamdı. Bu adam çok geveze olduğundan mütemadiyen söylüyordu. Söz arasında:

-Bak Şehremaneti buralarını görür mü? Ne olurdu şuraları biraz tamir etse idi, dedi.

-Evet hakikaten öyle. Bu taraflar bakımsızdır. Siz galiba bu taraflara ilk defa geliyorsunuz?

-Ben Taksim'de Kazancı'da oturuyorum. Kantar memurluğundan kadro hariciyim. Burada Hafız Kemal isminde birisi vardır.

Onunla bugün görülecek mühim işlerim vardı. Onu görmek için gelmiştin. Şimdiye kadar buralara hiç gelmemiştim. Bugün kendisini görseydim çok iyi olacaktı.

Mademki kendisi ile görülecek mühim işiniz vardı, akşama kadar bekleyeydiniz.

Komiser mi? Madrabaz mı?

-Azizim ben kantar memurluğundan kadro harici bırakıldım. Halbuki çoluk çocuk var. Bunlar yemek içmek ister. Ayrıca ev kirası da var nafaka çıkarmak lazım. Bugün Taksim'de bir tereke satılacak Hacı Kemal bana Taksim'e geleceğini söz vermişti. Ben iş buluyorum, Hacı Kemal de para koyuyor. Terekeden alıp sattığımız mallardan hasıl olan ticareti müştereken taksim ediyoruz.

Bugün gelmedi, onu merak ederek aramaya geldim. Burada bir kaç yere sordum, yok. Onun için burada beklersem bir fayda olmaz. Şimdi tekrar Taksim'e gideceğim, belki orada bulurum dedi. Bu zamana kadar da Unkapanı'na kadar inmiştik. Bende bu adamın boş boğazlılığından istifade ederek kendisine hiç bir şey sormadan istediğim malumatı almış bulunuyordum. Unkapanı Meydanlığına yaklaşınca:

-Eh, ben buradan ayrılacağım, Eminönü'ne gideceğim. Sana uğurlar olsun, dedim.

-Eyvallah benim ismim Ömer'dir. Bana Taksim'de Kantarcı Ömer derler. O tarafa gelirsen bizim de bir kahvemizi içersin. Biz daima Taksim'deki mey-

dan kahvesinde bulunuruz dedi. Ben de:

-Allah razı olsun Bay Ömer dedim. Oradan tekrar Fatih'e çıktım. Taşhan'da kendime bir oda tuttum. Sultan Selim'e gittim. Kiremit Mahallesinde oturan Bekiroğlu Bahriye Zabiti Bay Hasan'a uğradım. Orada olduğunu, akşama geleceğini söylediler oradan Çarşamba Medresesinde Müderris Halil Hocaya uğradım. Beni görünce son derece memnun oldu. Bana çay ikram etti nerede oturuyorsun? Ne iş yapıyorsun diye sordu.

Katmerli Yalanlar...

-Şimdiye kadar kendime iş bulamadım. Haliç Şirketine yazılmak istiyorum. Biraz ileride Tekirdağlı Bahriye Zabiti Bay Hasan'ın evine gittim. Kendisi evde yokmuş, akşama gelecekmiş, onun Haliç Şirketinde tanıdıkları varmış. Beni yazdırmasını rica edeceğim. Senin de birçok tanıdığın büyük adamlar vardır. Sen de bu iş için çalışmaz mısın?

-Benim tanıdığım çoktur ama Haliç Şirketinde kimseyi tanımıyorum. Orada tanıdığım olsa derhal yapardım. Mamafih çalışırım dedi. Biraz oturduktan sonra medreseden çıktım. Sultan Selim'deki kahveye gittim. Bu kahve artık bizim devam edeceğimiz yer olduğundan kahvenin önünde bir iskemleye oturdum. Yavaş yavaş müşteriler gelmeye başlamıştı. Buranın müşterileri kimisi memur, kimisi esnaf olduğundan akşamları kahveye toplanıyorlardı. Ben hiç kimseye ne bir şey soruyorum, ne de kimse ile görüşüyordum. Yabancı olduğum için ahbap peyda edememiştim. Kahveye gelenlerin hep sakallı olanlarına dikkat ediyordum. Mahalle kahvelerinde daima birbirlerini tanırlar ve daima isimleriyle çağırırlar. Bu sebeple benim için isticale lüzum yoktu. Nasıl olsa bugün değilse yarın Hacı Kemal'i ben de görüp tanıyacaktım.

-16- ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM

Kahvede Aradığım Hacı Kemal'le Karşılaştım... Bana: "Buralarda Ne İşin Var Arkadaş" Dedi!..

Hacı Kemal'le Karşılaştım...

Bir aralık kahveye külhan bey tavırlı biri geldi. Bu adamın her hali nazar-ı dikkati celbediyordu. Kendisinde bir kabadayı hali vardı. Bu zat kahveye girince her taraftan:

-Merhaba Bay Kemal, merhaba Bay Hafız demeye başladılar. Kahveyi getren çırak:

-Bugün sizi uzun boyla bir adam aradı. Taksim'den geliyormuş deyince:

-Evet Ömer isminde biri arayacaktı, gördüm haberim var, dedi. Kahvesini içince hemen kalktı, Çarşamba tarafına doğru gitti. Ben hiç alakadar bile olmadım. Fakat düşünmeye başladım. Bay Azmi bu adamın sakallı isminin de Hacı Kamil olduğunu söylemişti.

Halbuki bunun ismi Hacı Kemal ve sakalı da yok. Mamafih aradığım adam da bu. Hele bakalım ne olacak, diyerek oturdum. On dakika geçmişti ki Hacı Kemal yine geldi. Biraz ayakta birisiyle görüştükten sonra bu defada cami içine doğru gitti. Onbeş dakika sonra tekrar geldi. Velhasıl akşama kadar dört, beş defa gidip geldi. Bu defa bir sandalyeye oturdu. Akşam ezanı okunurken kahveden kalktım. Kiremit Mahallesindeki bahriye zabitinin evine gittim. Hasan Beyi gördüm. Beni Haliç Şirketine yazdırması hususunu kendisinden rica ettim. "Bakalım bir kere çalışırız" diyerek beni başından savdı. Bu savulmak işime çok yaradı. Hiç olmazsa Bay Hasan beni Haliç Şirketine yazdıracak diye Sultan Selim'de vakit geçirebilirdim.

Bay Hasan'dan sonra Fener'e indim. Fener'de bir meyhaneye girdim, üç şişe rakı içtim. Maksadım biraz keyifli olmaktı. Yemek de yedikten sonra tekrar kahveye geldim. Bir sade kahve ısmarladım.

Kahvem henüz gelmişti ki Kemal de bir iskemle alarak yanıma geldi. Bana şu sözleri söyledi:

-Merhaba arkadaş. Buralarda mı oturuyorsun. Buralarda bir işin mi var?

-Buraya yeni geldim. Sultan Selim'de tanıdığım bir bahriye zabiti var. İsmi Hasan, Tekirdağlı'dır. Beni Haliç Şirketine yazdıracak o sebeple buralarda bulunuyorum. Hasan'ın evine en yakın kahve burası olduğundan ve bende Fatih'te Taşhan'da yattığımdan burada bulunuyorum.

-Şimdiye kadar ne iş yaptın, okuyup yazman var mı?

-Bir müddet Tekirdağ'da tahrirat kalemine devam ettim. Maaş az idi, idare olamıyordum. Burada daha iyi bir iş bulurum dedim ve geldim şimdi Haliç Şirketine yazılmak istiyorum. Hasan hemşerimdir, onun da Haliç Şirketinde tanıdıkları varmış. Bakalım işimiz ne zaman olacak.

-Benim de Haliç Şirketimde tanıdıklarım vardır. Ben de seni yazdırabilirim.

-Allah razı olsun, sana çok teşekkür ederim, dedim.

İlk Rapor:

Biraz daha oturduktan sonra "Vakit geldi, müsaade ederseniz yatmaya gideyim" diyerek kalktım. Hiç arkama bakmadım. Çünkü taşradan geldiğimi söylediğim için belki takip edilirim diye önüme bakarak doğru Taşhan'a gittim ve içeri girerek yatağıma yattım. Ertesi sabah gayet erken kalkıp Bay Azmi'nin evine gittim. Fakat handan çıktıkdan sonra daima tenha sokaklardan ve mahalle aralarından yürüdüm. Takip edilmediğime kanaat hasıl ettikten sonra eve girdim. Evdeki polis beni hemen Bay Azmi'nin yanına soktu.

-Ne var, ne yok. Aradığını görebildin mi? dedi.

-Bana Hacı Kamil dediniz, bu adamın ismi Hacı Kemal, sakallı dediğiniz bu adam matruş!

-Ben seni tecrübe etmek için öyle söyledim. İsminin Hacı Kemal, Hafız Kemal olduğunu ve sakallı da olmadığını biliyordum. Senin kabiliyetini anlamak için öyle söyledim. Mamafih bu adam çok ehemmiyetlidir. Bunlar bir cemiyet teşkil etmişler. Bu cemiyette Mustafa Sabri* Kemal'in biraderi, Sultan Selim kayyumu, Çarşamba Medresesinde Halil vesaire vardır. Mademki Hacı Kemal'i tanıdın, onunla ahbap olmaya gayret et. Yavaş yavaş bunların cemiyetlerine dahil olmaya çalış, bunlar çok zeki adamlardır. Dikkat et, seni aldatmasınlar.

-Bunların cemiyetine mensup olan Halil Hocayı çok iyi tanırım. Kendisi ile de görüştüm Bu semte yeni geldiğim için burada nazar-ı dikkati celbetme-

* Yüz elliliklerdendir.

mek için evvela kendime bir iş tasarladım. Bu iş de Haliç Şirketine yazılmak. Bunun için de Sultan Selim'de tanıdığım Tekirdağlı Bahriye Zabiti Hasan'a müracaat ettim. Ve beni Haliç Şirketine yazdırmasını rica ettim. Vaadetti.

Bundan başka Halil Hocaya da rica ettim, o da vaadetti. Eğer bunların böyle bir cemiyetleri varsa Halil Hoca delaetiyle daha iyi girebilirim. Mamafih Hacı Kemal dün akşam yanıma geldi. Benimle biraz görüştü. "Buraya niye geldin?" dedi bende kısaca Haliç Şirketine yazılacağımı ve tavassut edenleri de söyledim.

-17/18-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM

Hacı Kemal Bana Diyordu ki: Sana Güzel Bir Rakı İçireyim de Gör!

"Seni ben de yazdırabilirim" dedi. Bakalım yarın nasıl hareket edecektir? Şansım bana yardım ediyor dedim. Ve Bay Kemal'le neler görüştüğümüzü bertafsil hikaye ettim.

Dikkat Et Kurnaz Davran!

-Bu adamın sana birdenbire iltifatı her halde bir şeytanet eseridir. Çok dikkatli hareket et. Ve yarınki hareketi hakkında bana malumat getir. Halil Hoca ile tanışman çok iyi olmuştur dedi ve bana bir lira daha verdi otel ve yemek parası yaparsın para bitince sıkılmadan söyle dedi. Oradan çıkarak yine tenha yolları ve mahalle aralarını takiben Fatih'e çıktım evvela haneme girdim biraz odamda oturduktan sonra Çarşamba Medresesinde Halil Hocaya gittim. Bir saatten fazla orada oturduktan sonra kahveye geldim. Kahvede kimseler yoktu. Ben bir kahve içtikten sonra Fener'de yemeğimi yedim tekrar kahveye avdet ettim.

Bu sırada kahvenin önüne bir çok ev eşyası getirildi. Bunların tereke olduğunu ve müzayede ile satılacağını söylediler. Biraz sonra Hacı Kemal de geldi. Eşyalar satılmaya başladı. Bunlardan çoğunu Hacı Kemal aldı. Müzayededen de anladım ki Hacı Kemal'in burada nüfuzu fazla imiş. Onun artırdı-

ğını kimse artırmıyordu.

Aldığı eşyayı bir arabaya koyarak götürdü iki saat sonra tekrar kahveye geldiğinde bir sandalye alarak yine yanıma geldi. Ben Hacı Kemal'in yanıma gelişinden çok memnun oluyordum. Bu adam ile nasıl tanışacağımı düşünürken o, zahmetsizce olmuştu. Daima yanıma sokuluyor, benimle konuşuyordu. Kahve müşterilerinin hepsinden evvel böyle gelmesi beni bir taraftan memnun ediyor, diğer taraftan da düşündürüyordu. Kendisinin çok zeki çok kurnaz olduğunu söylemişlerdi. Ben onun yanına yaklaşmam icabederken onun bana sokulması acaba ne gibi bir maksada müstenit idi? diye merak içinde ve müteyakkız bulunuyordum. Şu suretle söze başladı:

Hacı Kemal'in Kurnazlıkları...

-İşte birader kısa günün ticareti bu kadar olur. Burada terekeden aldığım mallardan bugün dört lira kazandım. Biz böyle para kazanıyoruz ne yapalım, memur olmadığımız için nafakamızı bu suretle temin ediyoruz.

-Bir iki saatte dört lira kazanmak az bir şey değildir. Demek elinizden böyle şeyler geliyor.

-Benim elimden çok şeyler gelir ama ne yapalım ki sermayemiz yok. Sende para olsa idi beraber çalışırdık.

-Bende para olsa idi Haliç Şirketine yazılmak için böyle günlerce çalışır mıydım?

-Şimdi bir yere gidecek misin? İş var mı?

-Benim işim ne olabilir? Bahriye zabitini görmeye gidelim. Bütün işim, işime biran evvel girmektir. Bakalım bizim Bay Hasan görüşmüş mü, bir iş yapabilmiş mi? Onun eve gelmesini bekliyorum. Biraz sonra evine gidip işimi anlayacağım ondan başka işim yoktur.

-O halde sen işini gör. Bahriye zabitinin evine git gel sonra seninle Fener'e kadar inelim biraz gezmiş olursun. Fener'deki arkadaşlardan birine tesadüf edersem ben senin için rica ederim dedi.

Biraz daha oturduktan sonra Bay Hasan'ın evine gittim. Bay Hasan'ın yirmi gün kadar mezuniyet alarak Tekirdağ'a gittiğini evden söylediler. Bunun üzerine kahveye avdet ettim. Beni beklemekte olan Bay Kemal'in yanına gittim.

-Nasıl görüşebildin mi?

-Bizde o talih nerede? Bay Hasan'ın yirmi gün mezuniyetle Tekirdağ'a gittiğini evinden söylediler. Şimdi burada daha yirmi gün beklemek lazım.

-Bay Hasan gelinceye kadar ben de uğraşırım. Şimdi Fener'e gidelim.

-Hay hay gidelim dedim ama daha dün buraya geldiğim, henüz kendisiyle tanıştığım halde güya benimle kırk senelik ahbabmış gibi yanıma sokulması, aradan bir gün bile geçmeden beni Fener'e davet etmesi. Bana bu adamın cidden korkulacak bir adam olduğu hissini verdi. Binaenaleyh fevkalade müteyakkız bulunmaya karar verdim. Kahveden kalktıktan sonra Sultan Selim Caminin içinden o zamana kadar hiç bilmediğim dar bir sokaktan geçtik yolda bana sormaya başladı:

Tuhaf Bir Rakı İkramı...

-Rakı içer misin?

-İçerim.

-Sana bu gece bir nefis rakı içireyim de bak bunun da o köfte gibi tadını ve hele mezelerinin lezzetini unutamayacaksın diyordu. Artık kapıdan içeri girerken gülerek:

-Biraz keyfini bulur sonra da gurbetteki yalnızlığını unutmaya fırsat bulursun diyordu. Bir yandan da ben bu adamın Hacı olmasına rağmen rakı içmesin de ve üstelik bana da içmek için mütemadiyen teşvikte bulunmasına bir mana veremiyor, bunun onun kendine has bir açık taarruzunun başlangıcı olacağını düşünerek içeceğim içkide kendimi ciddi şekilde kontrol altında tutmaya mecbur olduğumu ve özellikle Azmi Beyin içki konusundaki gerçekten isabetli olan uyarısını da hatırlamamak mümkün değildi. Her şeyden evvel rakının ne derece tehlikeli bir şey olduğunu bu münasebetsiz içkinin bizde insan yapısının en gizli yönlerini rahatlıkla açabilecek kadar tesirli olduğunu bildiğim için kendi ölçüme göre belli bir miktardan daha fazlasını içmemeye kararlı olarak içeri girdik.

Burası "Duba" adını taşıyan denizden dolma sahilde bir yerdi. Denize karşı bir masaya bizi buyur ettiler. Duba'nın sahibi bir Rum'du. Galiba Kemal'i de iyi tanıyordu. Zira gösterilen itibardan bunu anlamamak olamazdı.

-Hacı gelen garsona bir şişe rakı ile bir de kadeh getir diyerek mezeleri de ısmarladı. Ben hemen kuşkulu bir halde:

-"Neden bir kadeh, söylediniz, siz yoksa içmiyor musunuz?" deyince, o bana gayet geçerli bir sebep öne sürdü:

Biliyorsun, ben hem hafız hem de hacıyım. Bu nedenle rakı içmem ama mezelerinin üzerinden bir parça alırım dedi. Artık anlamıştım. Biraz sonra bizim bu karşılıklı oynadığımız tiyatronun tüm perdeler açılacak ve Hacı Kemal'den kısa bir süre sonra bazı önemli şeyler duyacağıma kesinlikle inanıyordum. Ben bu durum karşısında ona dönerek:

-"İçki içmeyen bir din adamının meyhanede bile bulunması caiz olmayacağına göre ve bunu benden daha iyi takdir edeceğinize göre buraya gelmemizi doğrusu biraz yadırgadım" dedim. Hafız benden böyle bir görüşün ortaya çıkacağını pek tahmin etmediği için birden bu sözlerimi cevaplayamadı ama canının sıkıldığını pek belli etmeden, sanki:

"Ben genellikle böyle yerlere pek gitmem ama ne halt edersin ki senin üzerindeki günlerdir sürdürdüğüm şüpheyi kaldırmak için bunlara katlanıyoruz" der gibi bir hal vardı. Hacı Kemal bu duyguların içinde bir çıkar yol bulmuştu. Bana, gayet müşfik ve babacan bir biçimde:

"Sen artık benim misafirimsin eğer içmeyecek olursan doğrusu çok gücenirim" diye sanki yalvarır gibi bir hali vardı. Artık buraya kadar gelip sofranın her şeyi tamamlandıktan sonra böyle bir sahneyi red etmem elbette doğru olmayacak, karşılıklı olarak rollerimizi oynamaya devam edecektik. Bu nedenle inat etmenin bir manası yoktu. Ne yapıp yapıp bu işin kopacağı yeri görmek ve biraz da buna hazırlıklı olmak gerekiyordu. Uysallığımı tam manasıyle kullanarak bu daveti kabul ettiğimi kendisine söyleyince çok memnun olduğunu bana tekrarladı. Sofra kısa bir sürede çeşitli ve son derece gösterişli mezelerle dolmuştu. Hacı kendi düşündüğü hedefe biran evvel varabilmek için hiç de yakışık almadığı halde kendi taassup havasına rağmen çekinmeden önümde duran rakıdan benim kadehimi doldurup bana uzatıyordu. Bu gerçekten pek münasebetsiz bir acelecilik idi ama ben hiç oralı olmadan:

-Şerefinize diyerek ilk kadehi yuvarladım. Ben yudumladığım kadehimin ardından mezeler üzerinde dolaşırken o hâlâ daha benim şu Haliç Şirketi işinde gerekli yardımda bulunacağını bir plak gibi tekrarlayıp duruyordu. Fakat sözlerindeki düzen o kadar bozuktu ki onun içindeki hırsla dolu bir fırtına varlığını sezmemek mümkün değildi. Birdenbire yutkundu sonra dikkatli bir biçimde gözlerini bana dikti. Ağızlığındaki sigara daha yarıya gelmeden birden çıkartıp parmakları arasında parçalayıp yere attıktan sonra son derece sert bir sesle:

-"Sana bir şey soracağım. Önce dediklerimi iyi dinle ve sonra da bana erkekçe ve mertçe cevap ver" dedi. Artık beklediğim an gelmişti. Düğüm çö-

zülmek üzereydi. Daha başlangıçta olduğum için içkinin üzerimde belli hiç bir etkisi yok iken böyle bir soruya muhatap olmam çok isabetli olmuştu. Şuurum ve iradem dimdik ayaktaydı sanki. Ben gayet sakin ve aldırmaz bir hava içinde mezelerimi seçerken umursamaz bir jestle:

"Buyur Hacı Bey sizi dinliyorum" dedim. O benim sanki bir telaşa kapılacağımı bekler gibi bir durumdaydı. Hani gerçekten kendimi bir tiyatro artistine benzetecek gibiydim. Sanki bu soru bana sorulmamış gibi bir davranış içine girmiştim.

-"Bak birader sen henüz daha ilk kadehdesin bu bir çocuğu bile sarhoş etmez. Ben mert ve erkek bir insanım. Bu nedenle sana soracağım soruyu seni sarhoş etmeden sormaya karar verdim. Bu da ayrı bir mertlik örneğidir bence. Yarın kalkıp da beni sarhoş ederek ağzımdan laf almaya kalktı diyemezsin. Buna göre sen de bana benim davranışım gibi aynı mertlikle soruma karşılık verebilir misin? Aksi takdirde senin karakterinin çok değersiz olduğuna hükmedebilirim ve tabiatıyla sana karşı da iyi bir niyet besleyemem" dedi. Ben bu söylenen sözlerin nerelere kadar uzanacağını bildiğim halde dönerek:

-"Kuzum Hacı Bey ben kimim de bana böyle şeyler söyleyerek, sanki çok önemli bir şey soracakmış gibi davranıyorsun. Benim gibi bir garip Rumeli uşağından ne sorup da mertlikle cevap verilecek bir karşılık bekliyorsun" diyerek konuyu hiç ama hiç umursamadığımı ona ima etmeye çalıştım. Bu davranışım da onu daha fazla şaşırtmaya yetti gibi geldi bana. Zira bu benim konuşmalarım sırasında oldukça yaşlı olan Hacının ellerinin de hafifçe titremeye başladığını, bunun da bir asabi havanın işareti olduğu gayet açık bir biçimde belli oluyordu. Ben bu konuşmalarımdan sonra onun ağzından çıkacak baklayı, hem de sezdiğim gibi bekliyordum. Nihayet dayanamayıp birden:

-"Arkadaş ben seni her şeye rağmen hâlâ daha bir taharrî polis olarak görmekteyim. Bunca yıllık geride bıraktığım polislik hayatımın tecrübeleri beni yanıltmıyorsa, bütün her şeye rağmen, yani sana yardımcı olmakta bulunan Halil Hoca ve Bahriye Yüzbaşısı Hasan Beyin sana olan şefaatlerine rağmen ben hâlâ senden şüphe etmekteyim. Bu Haliç Şirketindeki işin de uydurulmuş masal olduğuna da kaniyim" diyordu. Bir ara duraklayarak sözlerine yine devamla:

-"Sen benim anladığıma göre bu çok iyi uydurup düzenlediğin masaldaki kahramanı olan bir polissin. Öylesine bir polissin ki, sen şimdiye kadar bu meslekte tanıdığım ve çok kısa bir zamanda pek çok şeyleri çözebilen polislerin içinde zeki, kurnaz ve üstün yetenekli bir kimse olduğuna inanıyorum"

dedi. Ben hiç renk vermeden ve yüzümde en ufak bir telaş çizgisi belirmeden onu dinlemeye devam ediyordum. O ise ara sıra nefes tazeledikten sonra sözlerine devamlı konuşmasını sürdürüyordu:

-"Sen öylesine zeki birisin ki rüzgar gelecek bütün delikleri bundan daha iyi tıkamak kimseye nasip olacak şey değildir. Gerçekten bunlara büyük bir aferin verebilirim, ama ben bunlara üzülmüyorum, bunda tek üzüntüm şudur" diyerek durdu. Şimdi bu duraklamalarla konuşmalarının benim üzerimde meydana getirdiği etkiyi kontrol ettiğini fark ediyordum. Ben yine o toy Rumeli uşağı havası içinde umursamazlıkla davrandığım için o büsbütün sinirleniyor ve bana adeta yalvarırcasına:

"Kuzum bana yalnız şunu söyle: "Ben mali cihetten mi yoksa askeri cihetten mi izleniyorum? Bunu bana aydınlat senden başka bir şey istemiyorum" dedi. Artık soru bütün ağırlığı ile önüme sürülmüştü. Zaten ben böyle bir dar geçitten geçeceğimi daha önceden fark etmiştim. Bu nedenle bu gibi sorulara karşı kendimi hem moralmen ve hem de kendi anlayışım içinde hazırlanmış durumdaydım. Bu durum tıpkı her gün okulunda imtihana çekilen bir öğrenci gibi kendimi her türlü ihtimale göre hazır tutmaya mecbur bulunduğumun farkındaydım. Kendisine gayet serinkanlı ve konuyu umursamayan hatta pek de anlayamayan bir taşralı havası içinde esasen kendi cemiyetlerine mensup olduğunu bildiğim Halil Hocayı da şahit göstererek şöyle bir cevap verdi.

-Bakın Hacı Bey ben bu söylediklerinizden bir şey anlamadım. Kusura bakmayın. Her şeyden evvel bir insanın bir misafir sofrasında bu derece izzet-i nefsiyle oynamaya nereden hak bulabiliyorsunuz? Beni hâlâ anlayamamış olmanıza şaşıyorum. Ben kim polislik kim. Allah aşkına bende böyle bir hal görebiliyor musunuz? Ben garip bir Rumeli çocuğuyum.

-Üstelik de en azından senin kadar mert ve dürüst bir insanım. Nereden çıkardınız bu takip işini. Yok askeri cihet mi yoksa mülki cihet mi? Nedir bunlar Allah aşkına. Yoksa sen gocunacak işlerle mi uğraşıyorsun ki bu kadar pireleniyorsun? Nedir bu sorgu sual? Şurada kendime bir ekmek parası sağlamak için evimi, köyümü bırakıp buralara geldim. Ama siz bana benim anlamadığım hatta biraz da sezdiğim kadarıyla tehlikeli birçok şeylerden bahsediyorsunuz. Bunları benim anlamam mümkün değildir. Çok rica ederim beni bu sofraya bunun için mi davet ettiniz? Buna bizim köyde kaşığı ile yedirip sapı ile çıkartmak derler. Siz nelerden bahsediyorsunuz Allah aşkına.

Bu devirde böyle tehlikeli şeylerden ben korkarım. Bırakın da gideyim deyince o biraz daha sakin:

-Dur canım telaşlanmana gerek yok. Benim öyle gocunacak bir işim yok ama belli olmaz devir çok zor ve sıkıntılı bir devir. Bakarsın adama olmadık kulp takarlar. Hem ben çok iyi biliyorum ki şimdiye kadar kaç tanesi gelip gitti. Artık bu işlerden bayağı canım sıkılmaya başladı. Bunun üzerine ona son derece sakin bir dille:

-"Her şeyi söyleyebilirsiniz, benden de kuşkulanabilirsiniz. Ama birkaç gün içinde sonucu görünce boşuna günahıma girdiğiniz için fena halde mahcup olacaksınız. Kaldı ki benim Haliç Şirketindeki iş hikayemin bu derece sizin bildiğiniz kişilerle uydurulabileceğine inanmanızı anlamak cidden çok müşküldür. Bir insanın bu derece haksız ithamlar altında ezilmesine nasıl gönlünüz razı oluyor. İşte herşey ortada. Bundan daha açık ve seçik bir durum olamaz" dedim. Sonra birden gülerek:

Hacı Bey sen fazla işkilli bir adamsın. Anlaşılan bazı sıkıntıların da var. Ama ben bu şehre geleli daha bir ay olmadı. Bana nasıl olur da böyle suçlamaları yapabilirsin. Ben kim polislik kim, sonra da memleketin askeri ve mülki idaresinden vazife alabilmek kim. Bunlar gerçekten senin hayal hanende boşuna seni tedirgin edecek şeyler olarak gelişmiş. Bırakın bu safsataları diyerek kadehimi elime alarak ilave ettim:

-"Hadi Hacım bu nazik davetinizdeki bu zorlamalarını hiç anlamamış ve duymamış bir kimse olarak teşekkürlerimle şerefinize içiyorum" diyerek kadehimi içerek biraz da mezelerden aldım. Sonra devamla:

-İsterseniz şimdi birlikte Hasan Beyle Halil Hocayı ziyaret ederek durumu bir kere de sizin önünüzde görüşelim. Umarım ki onların bu hususdaki tanıklıkları sizin için geçerli bir hüccet olur. Zira ben artık sizin bu derece evhamlarınızın ve yanlış tahminleriniz altında ezilmeye mecbur değilim" dedim. Benim bu sözlerim onda bir kararsızlık, hatta biraz da mahcubiyet yaratır gibi olmuştu. Birden cebimden nüfus kağıdımı da çıkartarak ona uzatıp hemen ilave ettim.

-Bakın, dedim. Geliş ve gidişime ait ve İstanbul'a varışımla ilgili polisin tarihli damgasının daha mürekkebi kurumadı. Bunlarda mı sahte ve uydurma? diyerek adeta burnuna sokar gibi uzattım. Hacı nüfus kağıdıma uzun uzun baktıktan sonra bana geri verdi. Sonra gayet ağır bir tonla:

-"Bana burada herkesin bildiği gibi Hafız veya Hacı Kemal derler. Ben de vaktiyle senelerce sivil komiserlik yaptım. Biz de böyle şeytanlıkları çok çok yapmıştık. Ben Hasan Beyin de Halil Hocanın da şahadetlerine inanamıyorum" dedi. Bu sözler üzerine ben isyankar ve biraz da sinirli bir halde:

-"Anlaşıldı Hacı Bey artık sizinle olan dostluğumuzun devam etmesine imkan kalmadı. Sizi ne yapabilirim de inandırabilirim bilemiyorum. Müsaadenizle ben gidiyorum" diyerek sofradan kalkmaya davranınca o hemen ayağa kalkarak:

-"Dur yahu nereye gidiyorsun. Şunları da bilmeni isterim ki, ben birçok araştırmalar yaptım. Seni her yerde takip ettirdim" deyince ben gülerek:

-"Eh aşkolsun biz kendimize bir ağabey bulduk, bir koruyucuya sahip olduk diye sevinirken meğerse benden pirelenip çok gülünecek işlere kendinizi kaptırmışsınız. Doğrusu pek şaştım bu davranışınıza" dedim. Bundan sonra sofrada bir gerginlik oldu. Ne ben yeniden bir kadeh içtim ne de o bir tek söz etti. Bu duraklama iki tarafın da bu konuşmalardan gerçek olan bir şeyleri bulup çıkarmak için tam bir iç hesaplaşma gibi bir şeydi. Ben bu sessizliği bozarak:

-"Neye karar verdinizse bunu bilmek isterim. Bu sofrayı daha fazla zehir etmeye hakkınız olduğunu sanmıyorum" deyince o pos bıyıklarını yine elinin tersiyle silerek tatlı ve gerçek bir samimiyetle bana dönerek:

-"Dinle beni bak" dedi ve sonra devamla: "Arkadaş bak şu dostlarımın bu işin içinde olması, sonra şu nüfus kağıdındaki Tekirdağ polisinin çıkış damgası ve bunun çok yeni olması ve bu kısa süre içinde senin bu kadar çabuk polis olamayacağını, olsan bile benim gibi bir kimseyi bu toy halinle takip edemeyeceğini çok iyi anlamış bulunuyorum" dedi. Sonra daha kuvvetli bir ses tonu ile devamla:

-"İnan ki ben sana çok zor inandım, artık sana ait olan kuşkum tamamen zail oldu. Özellikle benim çok saygı ettiğim Halil Hocanın senin aileni yakından tanıması ve sizler için çok övgü dolu sözler etmesi bana bu inancı verdi. Ama bütün bunlara rağmen yine de sana bu konuyu bu gece bu sofrada erkekçe açamadan edemedim. Haydi artık keyfine bak" diyerek gülümsemeye başladı. Ben de bundan sonra susacak değildim. Kırılan onurumu tamir etmem gerekiyordu. Hacıya dönerek:

-"Beni hiç gereği yokken çok yaraladınız. Şimdi izin verirseniz ben de size bir şey sormak isterim" dedim. O bana:

-"Tabii ne istersen sorabilirsin" diye cevaplayınca biraz kırgın ve üzgün bir ifade ile:

-"Nasıl oldu da beni bir polise benzetmeye kalktınız? Bende ne böyle bir hal ve ne de böyle bir kılık var. Ben gördüğünüz gibi adı ve ailesi belli bir

Rumeli delikanlısıyım. Üstelik bir insanı bu kadar kısa bir sürede polis yapacaklar ve sonra da en bilinmedik önemli işlere koşturacaklar. Doğrusu buna değil insanlar kargalar bile güler" deyince o yine ters ters bana bakarak:

-"Ben polisin kendisini de kılığını da senden daha iyi bilirim. Bak şimdi beni dinle: "Mademki artık anlaştık, seni bir polis gibi görmekte olduğumu anlatacaklarımı dinledikten sonra daha iyi kavrayacaksın" diyerek sözlerini tane tane sıralamaya başladı:]

-19-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM

Hacı Kemal Diyordu ki: Senden Şüphelerim Zail Olmaya Başladı...

Bugüne Kadar Çıkan Kısımların Hülasası:

(Hatıratını neşrettiğimiz zabıta memuru, o zamanın polis müdürü tarafından, şimdi 150'liklerden olan eski komiserlerden meşhur Hacı Kemal'in takibine memur ediliyor. Hacı Kemal, takip edildiğini hisseyleyerek bu zabıta memura ile ahbap oluyor, kendisini bir rakı ziyafetine davet ediyor. Ba esnada da hatıratın muharririne şüphelerini açıyor ve "Sen beni takip ediyorsun" diyor. Zabıta memura ise bunu şiddetle reddediyor...)

Neden Şüphenlenmiş?

Bundan on beş gün evvel Sultan Selim'de kahvede oturuyordum. Kahveye yabancı birisi geldi. Bir kahve içti. Malum ya bizim çıktığımız kahveler mahallemizin kahvesidir.

Buraya devam edenler de mahalde oturan insanlardır. Kahveye yabancı kim gelse derhal tanılır. Nazar-ı dikkati celbeder. Bu adam otuz yaşlarında kadar birisi idi. Kahvede biraz oturduktan sonra kahveci çırağına beni sormuş o da dışarı da oturuyor kendisini çağırayım mı demiş. Yabancı da hayır hayır istemez demiş. Ne kadar olsa çırak da bizim mahalleli yabancıdan ziyade bizi sever. Yabancı bir aralık su dökmeye çıkınca, çırak bana geldi. Kahveye gelen

yabancı adam hakkındaki şüphesini sordu. Çağırayım mı dedim, istemez dedi. Ben bu adamdan şüphelendim dedi. Ben ise uzun müddet zabıtada sivil komiserlikte takip, tarassutta bulunmuş eski bir zabıta memuruyum. Bu adamdan şüphelendim.

Bakalım bu adamın maksadı nedir dedim. Yanımdaki arkadaşlara, ben biraz şöyle gideceğim, dikkat ediniz, bu yabancı da benim arkamdan gelecektir diyerek kalktım ve Çarşamba Karakolunun önünden geçerek, medresenin yanındaki dar bir sokaktan kestirme Sultan Selim'e çıkılır, oradan bir limon aldım dar sokaktan yürüdüm, bu sokağın bir iki dönemeci vardı. Birinci dönemecinden geri döndüm. Daha yüz adım gitmemiştim ki beni takip eden yabancı ile karşılaştım. Aynı zamanda herife öyle bir bakış baktım ki, o da korktu, vaziyeti şaşırdı. Ben tam karşısında durdum. Beni takip mi ediyorsun? diye sert sert sorunca. Hayır efendim ben işime gidiyorum dedi. Fakat bir daha da kahveye korkusundan olacak gelemedi.

Üç Gün Sonra..

Aradan üç gün geçti. Bu defada uzun boylu, sarışın, zayıfca bir adam kahveye geldi. Dedim ya mahalle kahvesine yabancı bir adam gelince derhal çakılır. Bahusus bundan evvelki vakada beni büsbütün teyakkuza davet etmişti. İkinci adamın gelmesi, beni korkutmaya başladı. Anladım ki ben ehemmiyetle, zabıta tarafından takip ettiriliyorum.

-20-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM

Hacı Kemal Bana İş Bulmayı Vaadeyliyor, Bir Şişe Rakı Daha İkram Ediyordu!

Artık bu adama ses çıkarmadım. Ötekinden ders almış olacak ki, eşkalimi öğrenmiş beni kimseye sormamış, ben nereye gitsem, gölgem gibi beni takibe başladı. Pek ileri gitmeyerek bu ikinci memura da kendisinin memur olduğunu ve beni takip ettiğinin farkında olduğumu hissettirdim. Kahvede mahallenin gençleri, külhanbeyleri, memurla alay etmeye başladılar, ikinci günden sonra bu da gitti.

Yine birkaç gün geçmişti ki kahveye başı sarıklı, cübbeli şişmanca bir yabancı daha geldi. Zaten biz kuşkuda olduğumuzdan mahalleye yabancı olarak kim gelse şüphelenmeye başladık bu adam her ne kadar hoca kıyafetinde, sakallı bir adamsa da değil hoca, melaike gelse, yine itimatımız kalmamıştı. Bu hoca da ben kalktıkça kalkıyor, beni takip ediyor. Elinde bir tesbih mütemadiyen okur vaziyette, arkamdan ve uzaktan geliyordu.

Geldiğinin üçüncü gecesi idi. Bizim evde Bay Sabri, Halil Hoca ve daha bir kaç misafir santranç oynuyorlardı. Evde kahve bittiği için gece bir aralık kahve almak üzere dışarıya çıkmıştım. Evimiz Çukurbostan'a karşı olduğundan, bostan duvarının kenarında bizim mahut hoca oturmuş bizim evi gözetliyordu. Beni görünce kaçmaya başladı. Bende arkasından yüksek sesle seslenmeye başladım. Bay hoca burası medrese değil yanlış gelmişsiniz, sizin medrese Beyazıt'tadır dedim. Beyazıt'tan maksadım da Emniyeti Umûmîye Müdüriyetini söylemekti. O, ne kadar hoca kıyafetine girmiş olsa bile memur olduğunu tanıdığımızı anlatmak idi. Kahvenin önüne geldim. Hoca yok. İşte bu hocanın da gidişi bu oldu. Ve bir daha da gelmedi.

Sen Olsan Şüphelenmez misin?

İşte bu üç memurdan sonra da kahvemizde seni göründün. Senin kahveye geldiğin gün bana haber geldi. Yeni atmaca geldi dediler. O sırada işim vardı. Kahveye gelemeyecektim. Yeni gelen atmacayı görmek için geldim. Henüz

oturmuş ve seni de görmüştüm ki bilmem dikkat ettin mi? Kahve bile içmeden, bir kere Çarşamba tarafına doğru gittim. Maksadım beni takip edip etmediğini anlamak idi. O akşam, üç dört defa gidip geldim. Beni takip etmediğin gibi bana doğruda arkamdan bakmadığını arkadaşlarım söylediler. Evvela tahminde aldanmış olduğuma hükmettim. Bir defasında arkadaşlarıma artık ben gidiyorum Allah ısmarladık dediğim halde yine arkamdan gelmedin. Bu defa tereddüte düştüm. Ben arkadaşlara seni takip etmelerini söyledim.

Bir aralık ezan vakti sen kalkıp Fener'e doğru gitmeye başladığını ve Fener'de Koço'nun Meyhanesine gidip rakı içtiğini öğrendim. Sonra orada yemek de yedikten sonra kahveye gelip oturduğunu ve gece de Fatih'te Taşhan'a girip yattığını öğrendim. Sonra Bay Hasan'ın evine gittiği ve Çarşamba Medresesinde Halil Hocaya da gittiğini öğrendim. Bunlar beni bir dereceye kadar tatmin etmişti ama her ihtimale karşı seninle görüşmek lazım geliyordu.

Bu sebeple seni buraya getirdim. Şimdi evraklarını topla bu nüfus tezkeresi ve takibim neticesinde bana söylediklerinin de doğru olduğu şüphelerimi zail etti. Bu vaziyet karşısında senden şüphe etmekte haklı değil miydim?

-Hakkın var. Böyle bir iki vakadan sonra benim gelişim, cidden insanı şüpheye düşürür. Bahusus sizin gibi uzun müddet tecrübe görmüş ve komiserlikte bulunmuş olanları. Fakat her insan da polis olmaz ya? dedim. Biraz daha konuştuk ve bana iş bulacağını da vaadetti. Önümüzdeki şişede bitmişti.

-Haydi kalkalım. Ben yemek yemeye gideceğim.

Zorla İkram Olur mu?

-Bir şişe daha iç, şimdiye kadar şüphede idim. Artık müsterihim. Burada yemekte vardır. Yiyebilirsin.

-Böyle lokantalarda yemek pahalıdır. Bizim gibi adamlar buralarda yemek yiyemez. Ben ayağımı yorganıma göre uzatanlardanım. Müsaade ederseniz yemeği yine dün akşamki beni takip ederek öğrendiğiniz fakir meyhanede yiyelim.

-Yemeği ben yedireceğim. Üzerimde kazanılmış dört lira var.

-Sultan Selim'e gelmekle seni bu kadar azaba soktuğum kafi gelmiyormuş gibi bir de üstelik bana yemek mi yedireceksin? Bana iylik etmek istiyorsan senin tanıdığın çoktur. Beni Haliç Şirketine yazdır. Bu iş bana ikram edeceğin yemekten bin kat ziyade makbule geçecektir.

-Ben seni çok sevdim. Sen kanı sıcak bir gence benziyorsun. Sen de karşındakine itimat telkin eden bir hal var bu sebeple burada yemeğini ye.

-Çok rica ederim. Beni böyle mükellef sofralara alıştırma. Ben yine kendi lokantamda yemeğimi yerim. Yemekten sonra kahveye gelirim dedim.

-21-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM

Polis Müdürü Azmi Bana: Dikkat Et, Diyordu Hacı Kemal Çok Kurnazdır!

Beraberce kalktık meyhaneden çıktık kendisine veda ederek Koço'nun Meyhanesine gittim. Orada hem rakı hem de orta hallilere mahsus yemek de vardı. Öyle ya ben de kıyafetimle mütenasip bir yerde yemek yiyebilirdim.

Bulunduğum muhitte bir taraftan iş arıyordum. Gazinolarda yemek yiyecek olursam nazar-ı dikkati celbederdim. Öğle yemeğini de ekseriya Saraçhane başında o zaman mevcut olan Eski Hayat Çarşısında köfteci meşhur Hafızda yerdim. Hafızın dana etinden yaptığı ızgara köfteler o zaman pek meşhurdu. Bütün esnaf ve fakir takımı burada köfte yerlerdi. Cidden nefis köfteler yaparlardı. Fener'de yemeği yedikten sonra kahveye geldim. Bay Kemal kahvede yoktu. Bir kahve içtim yarım saat kadar oturduktan sonra yatmak üzere Taşhan'a gittim.

Yatakta Kendimle Hasbihal...

Yatağa girdikten sonra o günkü macerayı düşündüm. Bu müthiş mücadeleden muvaffakiyetle kurtulduğuma çok sevindim. Hakikaten Bay Hacı Kemal'in yaman bir adam olduğuna kanaat hasıl etmiştim. Fakat Kemal'in bu kadar şüphesini defettikten sonra kendime biraz daha dikkat etmem lazımdı. Hiç tanımadığım birisi tarafından takip ettirilmemek için müteaddit sokaklardan, mahalle aralarından geçmek lazımdı. İcapederse Bay Azmi'ye de haftada yalnız iki üç gün uğramayı söyleyecektim.

Ertesi sabah uykudan erken uyandım. Handan çıktım, aheste aheste Fatih taraflarından geçtim. Dar sokaklardan ve tenha yerlerden geçerek takip edilmediğime emin olduktan sonra bir hayli dolaşarak Bay Azmi'nin evine gittim.

Derhal yanına çıkardılar. Hacı Kemal'e olan macerayı bütün teferruat ve tafsilatıyla anlattım. Beni çok dikkatle dinledi.

-Çok güzel hareket etmişsin, nüfus tezkeren bu işte en mühim rolü oynamıştır. Bu iş belki de bir iki ay kadar sürecektir. Sen şimdi yeni harekette devam et. Yalnız akşamları çok rakı içme, sarhoş olur ağzından bir şey kaçırırsın. Rakı hiç bir zaman iyi netice vermez.

Rakıyı Keyif İçin İçmiyorum...

-Rakıyı keyif için içmiyorum. Kıyafetime uygun hareket etmiş olmak için geceleri birer şişe grafa içiyorum. Efendi gibi oturur ve öyle hareket edersem. O zaman şüpheyi davet ederim. Hacı Kemal'e, rakı içtiğim için adam olamadığımı söylemiştim. Bu itiyadı terk edersem şüphe ederler.

-Pekala iç, fakat kabil olduğu kadar az içmeye çalış ve onların cemiyetlerine de dahil olmaya çalış en mühim iş bu olacaktır.

-Buna da son derece çalışacağım. Fakat bu teklif benim tarafımdan değil, onların tarafından olması lazımdır. Bittabi bu iş de birdenbire olmaz, her ne kadar benden şüphesi kalmamış ise de bir müddet orada kalmak ve onlara sokularak itimat telkin etmek de lazımdır. Beni bir iki defa takip ettirdiğini söylemişti. Bende ilk günler bunu onlardan beklediğim için Bay Hüseyin'in evine ve Halil Hocanın medresesine giderken hiç arkama bakmamış ve dalgın, abdal bir vaziyette yürümüştüm. Lakin sabahları buraya gelirken çok dikkat ediyor ve tedbirli hareket ediyorum. Şayet benim buraya geldiğim onlarca hissolunursa o zaman hiç bir şeyle onları ikna kabil olamaz. Bu sebeple müsaade ederseniz buraya sık sık, her sabah gelmeyeyim. Haftada ancak iki defa geleyim. Şayet mühim bir iş olursa o zaman hafta arasında da gelirim.

-Bu cihette haklısın. Bu adam çok kurnaz olduğundan, arasını bir müddet soğuttuktan sonra seni tekrar takip ettireceği de şüphesizdir. Ve ben hâlâ bu adamın sana inandığına da şüpheliyim. Onun bu kanaatini sarsmamak için mühim bir iş olmadıkça buraya gelme. Sana şimdilik beş lira vereyim de parasız kalma.

Beş Lirayı Aldıktan Sonra...

Beş lirayı aldıktan sonra oradan ayrıldım. Yine tenha sokaklardan Fatih'e gelerek Köfteci Hafızın dükkanında karnımı doyurduktan sonra, Çarşamba Medresesinde Halil Hocaya gittim. Bermutat Haliç Şirketine yazdırmak için ricada bulundum. Halil Hoca da işlerinin çokluğundan henüz kimseyi göremediğini, bir müddet daha sabretmekliğimi söyledi.

O gün akşama kadar Hacı Kemal kahveye gelmedi. Bir aralık tekrar Bay Hasan'ın evine gittim. Yine Tekirdağ'da olduğunu söylediler.

Beni Haliç Şirketine yazdıracaktı. Acaba yakında gelir mi diye sorduğumda: "Yirmi gün izin ile gittiği için mezuniyetinin hitamında gelir siz de o zaman gelir görüşürsünüz" cevabını verdiler. Gerek Halil Hocanın sabır tavsiyesi, gerekse Bay Hasan'ın Tekirdağ'da bulunması, Sultan Selim'de kalmaklığım için yerinde birer sebep ve bahane teşkil ediyordu.

-22-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM

Artık Sultan Selimli Olmuştum, Girit'e Gidecek Gönüllüler Listesine Bile Yazılmıştım...

O gün, o gece Hafız Kemal kahveye gelmedi. Lakin bende kahvede yalnız kalmadım. Bir iki gün kadar kahvede benimle hiç kimsenin konuşmaması, benden hasıl olan şüphe üzerine imiş. Hacı Kemal'in şüphesi zail olduktan sonra kahve müşterileri yavaş yavaş benimle konuşmaya başladılar. Boş zamanlarımda tavla, iskambil bile oynayanlar bulunuyordu. Ertesi gün kahveye geldim henüz kahvemi içmekte iken Hacı Kemal güleryüzle geldi, bir iskemle alarak yanıma oturdu.

Yine Tamamıyla İnanamamış!

-Senin bu kadar teminatına rağmen sana tamamıyla itimat edememiştim. Dün senin hakkında tahkikat yaptım. Hatta Kiremit Mahallesindeki Bahriye

Zabiti Bay Hasan'ın evine gittim. Bay Hasan'ın mezunen Tekirdağ'a gittiğini öğrendim. Bay Hasan mevcutiyeti sözlerinin bir dereceye kadar doğruluğuna delalet etse de işi bir kere de Halil'den sormayı muvafık gördüm. Dün kendisini buldum. Senin lehinde şehadet etti. Ve sana karşı büyük itimatı olduğunu, on beş gün evvel birlikte İstanbul'a geldiğinizi ve buraya da iş bulmak için geldiğinizi teyit ve kendisine de Haliç Şirketi için müracaat ettiğini söyledi. Aynı zamanda sana yardım etmekliğimi söyledi. Şimdi bütün şüphelerim zail oldu. İptidaları beni çok korkutmuştun. Müsterih olarak artık sana elimden geldiği kadar muavenet ederim. Çünkü Halil Hocaya itimatım ve son derece hürmetim vardır.

-Gördün mü? Beyhude yere benden şüphelendin. Az kaldı günahıma girecektin. Benim polisle ne alakam olur. Ben zaten polislerden hoşlanmam. Vakıa kanun haricinde iş yapmaz isem de yine polisleri sevmem.

-Ben beş on gün sonra Hürriyet-i Ebediye Tepesinde bir gazino açmak niyetindeyim. Seni de oraya nezaretçi koyarım. Benim işim daima dışarda olduğundan ancak geceleri gelirim. Benim bulunmadığım zamanlar bana vekalet ve işlere nezaret edersin. Senin gözün açık olduğundan sana gövenebilirim dedi.

Ben Atmaca Değilmişim...

O gün de akşama kadar vakit geçirdik. Hafız Kemal benim atmaca olmadığımı (hafiye demek) arkadaşlarına gülerek söyleyince hepsi de benden memnuniyet beyan ettiler.

-Siz beni Hüriyet Tepesinde açacağınız gazinoya alacağınızı söylüyorsunuz. Bu iş daimi midir? Bu müddet sonra bu işi bırakırsan ben ne yaparım?

-Benim gazino işi daimi olacaktır. Orada alacağın para şirket işinden ziyade olacaktır. Ve hiç olmazsa bir sanat öğrenmiş olursun. İleride sermayen olursa kendi başına da gazino işletebilirsin dedi. Ben de muvafakat ettim. O sıralarda yevmi gazeteler, Girit meselesinden hararetle bahsediyorlardı. Bütün gazeteler "Girit'i vermeyiz, Girit bizim canımızdır" diye yazılar yazıyor, her taraftan gazetelere Girit için gönüllü isimleri yazılıyordu. Sultan Selimliler namına da gazeteye gönderilmek üzere bir gönüllü listesi yapıldı. Hacı Kemal'in tensibiyle Sultan Selimliler listesinde benim de ismim tesviyeci diye yazıldı.

Sultan Selimli Olmuştum!

Artık ben de Sultan Selimli olmuştum. Haftada iki defa, gayet tedbirli hareketlerle tenha sokaklardan dolaşmak suretiyle Bay Azmi'nin evine gidiyor, vaziyeti izah ediyordum.

Ara sıra muayyen günlerde de gelemezsem, bunun ihtiyata riayet ettiğinden ileri geldiği için merak etmemesini de rica ettim.

Bu suretle bir ay Sultan Selim'de kaldım. Hafız Kemal gazinoyu tutmak için para tedarikiyle uğraştığını söylüyor ve daha bir kaç gün sabretmem lazım geldiğini söylüyor, bende kendimi onun adamı telakki ediyordum. Kahve müdavimleri, beni gazino katibi diye çağırıyorlardı. Bay Hasan da henüz Tekirdağ'dan avdet etmediği için, Haliç Şirketini unutur gibi olmuştum. Bazen Hafız Kemal beni bir iş için çarşıya kadar da gönderiyordu.

Aradan bu kadar zaman geçtiği halde henüz mevcut olduğu iddia edilen cemiyete dahil olamamıştım. Mahaza her gün kendisiyle ve mensubîninden olduğu söylenen Halil Hoca ile beraber olduğum halde böyle bir cemiyetin mevcutiyetini hissedememiş ve buna dair bir emarede görememiştim.

Bütün bunları Bay Azmi'ye anlatıyor, o da bana devam tavsiyesinde bulunuyordu.

Yalnız Talih Gülmez Ya!

Hayatımda şansımın bir iki yardımına uğramış isem de bazen de makûs neticeleriyle karşılaşıyordum.

Bunlardan biri Nişantaşın'da fıstık satarken bir polisin yaptığı düşüncesizce hatadır. İkincisi ve daha mühim olanı da Sultan Selim'de yine sivil polisler tarafından yapılan ve benim için rezalet diye yadedilmesi lazım gelen bir gaf idi.

-23-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM

İki Polis Memuru Hacı Kemal'in Yanından Beni Çağırıp Bütün İşlerimi Altüst Etmişlerdi!

Bakın nasıl oldu? Bir gün akşamüzeri Sultan Selim'deki kahvenin önünde yere serilmiş bir hasırın üzerinde Hacı Kemal ile başbaşa vermiş yatıyor, Hürriyet Tepesindeki gazino hakkında şu suretle görüşüyorduk.

-İki gün sonra parayı kati surette tedarik ediyoruz. Şimdiden hazır ol. İki gün sonra işe başlayacağız.

-Haydi canım. İki aydanberi hep bu para işini dinliyorum. Ha gazino tutuldu ha tutulacak diye Haliç Şirketinden de vazgeçtik. Daha iki gün sabrederim. Bay Hasan'a da son bir defa daha uğrarım. Haliç Şirketi olmaz, başka iş de bulamazsam bende Tekirdağ'a avdete mecbur olacağım. Zira yavaş yavaş param suyunu çekmeye başladı.

-Neye avdete mecbur olacakmışsın? Bu kadar zaman bekledin daha iki gün sabredemez misin? İki gün sonra muhakkak işe başlayacağız.

-İki gün değil bir hafta beklemeye razıyım ama sonu neticesiz çıkarsa.

-Sen iki gün daha bekle muhakkak surette parayı alacağım. Merak etme dedi. Tam bu sözleri konuştuğumuz sırada Sultan Selim Caminin kapısından (İstanbul sivil zabıta memurlarından olup ilk defa Priştineli Hasan'ın onun karşısında fıstıkçılık yaptığım zamanlar Ferit Paşa Konağını tarassut ederken tanıştığım) Edip ve Mevlüt isminde iki memurun bize doğru gelmekte olduklarını gördüm.

Eyvah Şimdi Mahvoldum!

O dakika, içimden eyvah işte şimdi mahvoldum. Bunlar muhakkak bir pot kıracaklar dedim. Ve başımı, onları hiç görmemiş ve tanımamış gibi Bay Kemal'e çevirdim. Halbuki Bay Kemal bunların her ikisini de mükemmel tanıyormuş. Bunlarla vaktiyle arkadaşlık etmiş. Bu defa bana hitaben şu sözleri söyledi:

-Kalk, arkadaşların geldiler.

Seni çağırıyorlar.

-Hangi arkadaşlar? dedim ve başımı gelenlere karşı çevirince Bay Mevlüt, eliyle yanlarına gitmekliğimi işaret etti. O dakika ne yapacağımı şaşırdım.

Yeni gelenlere hitaben:

-Ne istiyorsunuz? Beni mi çağırıyorsunuz? dedim.

-Biraz gel, seninle görüşeceğiz deyince ben de mecburen kalktım. Fakat tamamıyla bitkin bir halde yanlarına gittim. Ve hiddetle:

-Ne istiyorsunuz ben sizi tanımıyorum demiş isem de onlar gülerek "Canım gel, sana birşey soracağız" diyerek kolumdan tutarak cami içerisine doğru beni sürüklercesine götürdüler. Ve bana Beyoğlu mürettebatından olup İstanbul tarafında bir vazifeye tayin edilen Corci isminde sivil bir memurun nerede olduğunu sormak üzere geldiklerini söylediler. Benim yerimi de Polis Müdürü Bay Azmi'nin evindeki polisten öğrendiklerini ilave ettiler.

-Eyvah siz beni mahvettiniz. Sizi bana kim gönderdi? Ben Corci'nin nerede olduğunu bilmediğim gibi bu isimde bir memur da tanımıyorum sizin beni aramak ve çağırmakla yaptığınız hatanın ne kadar büyük olduğunu biliyor musunuz?

Benim bugüne kadar elde ettiğim bütün muvaffakiyetler, sizin buraya gelmenizle eridi, bitti. Şimdi ben, Hacı Kemal gibi bir adamın yanına nasıl gidebilirim.

-Biz senin ne gibi bir vazifede olduğunu bilmiyorduk. Senin İstanbul tarafında ve Sultan Selim'de olduğunu Bay Azmi'nin polisinden öğrenmiştik. Azmi, Corci'yi bulmamızı emretti. Aradık bulamayınca sana sormak üzere geldik işin böyle netice vereceğini bilmezdik diye af dilediler. Ama bu iş afla olacak işlerden değildi. Ben şimdi Kemal'in yanına ve Sultan Selim halkının yanına, nasıl gidebilirdim.

Ben böyle düşünürken bunlar da çekilip gittiler. Bende naçar kahveye döndüm. Yine Hacı Kemal'in yanına gittim. Gittim ama nasıl gittiğimi de tasavvur ediniz. Bu defa Kemal acı acı gülerek şu şözleri söyledi:

Aşk Olsun Sana...

-E aşkolsun sana. Şimdiye kadar kurnaz geçinen, bugüne kadar hiç kimseye aldanmayan Koca Kemal'i sen aldattın, kafese koydun, bravo sana. Bundan sonra bana Allah'ı şahit getirsen sana itimatım kalmadı. Senin zabıta memuru hem de cidden korkulacak memurlardan olduğuna inandım. Artık inkar etme. Bana herşeyi olduğu gibi söyle. Bu kadar arkadaşlık ettik, yedik içtik, ben ne gibi bir zan ve şüphe altında bulunduruluyorum? Şimdiye kadar bir acı kahvemi de mi içmedin? Bir kahvenin kırk yıl hatırı vardır.

Senden çok rica ederim söyle askeri tarafından da mülki tarafından mı takip ettiriliyorum dedi.

-24-
ESKİ KOMİSERLERDEN MEŞHUR HACI KEMAL İLE MÜCADELELERIM!

Artık Hacı Kemal'i Kandıramıyordum. Polis Müdürü Bay Azmi'ye Gidip İşi Anlattım...

Bu defa ben cidden pek müşkül bir vaziyette kalmıştım. Kemal eski Kemal değildi. Adeta yalvarırcasına gözlerimin içine bakıyor, benden pek mühim birşey istiyordu. Vazife herşeyden mukaddesti. Ben polis olurken yemin etmiştim. Hacı Kemal'e takip edildiğini söyleyecek olsam vazifemi suistimal etmiş olacaktım. Halbuki bu adamla bir aydan fazla arkadaşlık etmiş ve bana birçok defa da kahve ısmarlamıştı. Daha yarım saat evvel hasır üstünde içtiğimiz kahveleri de o ısmarlamıştı. Vazife daha kuvvetli geldi.

Memur Değilim Vesselam...

-Bay Kemal sizi temin ederim ki ben memur değilim. Bana olan itimatınız zail olmasın.

-Artık bana hiçbir şey yutturamazsın. Memur olmadığını iddia ettiğin halde İstanbul'un bu iki eski zabıta memurunu nereden tanıyorsun! Ben bunlarla poliste uzun müddet arkadaşlık ettim. Memur olmasan neden seni davet edecekler.

-Bunlardan zayıf olanını Mevlüt, Beyazıt'ta bir kahvede tanımıştım. İstanbul'a henüz gelmiştim. Bir kaç gün kadar Beyazıt'ta bir kahveye çıkıyordum. Bay Mevlüt de oraya gelir tavla oynardı. Biliyorsunuz ki ben tavlaya meraklıyım. İyi de tavla oynarım. Bay Mevlüt de iyi oynadığı için bir kaç defa onunla da tavla oynamıştım. Oradan tanırım. Diğerini tanımam.

-Peki, buraya ne için gelmişler, seni neye çağırdılar?

Ona Ben de Şaştım...

-Ben de ona şaştım. Beyazıt'taki kahvede daima benimle tavla oynayan Mustafa isminde birisi vardı. Bu adam bir vukuat yapmış Mustafa'yı arıyorlarmış. Buradan geçerken beni görmüş Mustafa'yı sormak için beni çağırmış. Ben ise onu bir daha görmediğimi söyledim gittiler demiş isem de Hafız Kemal'i ikna etmek kabil olamadı. Zaten benim de artık bu kurnaz adamı kandıramayacağıma aklım eriyor. Hiç olmazsa zevahiri kurtarmaya çalışıyordum. Hacı Kemal susmuş, düşünüyordu. Biraz sonra yanımdan kalktı ve hiç birşey söylemeden gitti.

Ben cidden müşkül vaziyette kalmıştım. Şimdi ne yapacaktım. Bu uğurda sarf ettiğim zekam da iki düşüncesizin yüzünden hiçe indirilmişti. Böyle memurlarla İstanbul'da nasıl vazife görüleceğini düşününüz.

Her günkü gibi yine Fener'e gittim. Bu akşam canımın sıkıntılısından bir şişe yerine iki şişe içtim. Biraz yemek yiyerek tekrar kahveye geldim, mutat vakte kadar oturdum. Yatmak üzere Taşhan'a gittim. Sabah olunca hemen Polis Müdürü Azmi'ye koştum. Yanına girdiğim zaman asabiyetimden, rengimden, mühim bir şey geçtiğini anlamış olacak ki derhal sordu.

-Ne var bir mesele mi zuhur etti?

-Bugünden itibaren beni bu vazifeden affediniz.

-Ne var, ne oldu anlat bakalım dedi.

Kendisi çok sert, asabi bir zat olmakla beraber çok zeki idi. Fıtraten polis olarak doğmuştu. Uzun müddet maiyetinde çalıştım. Hiç yüzünün güldüğünü görmek kısmet olmadı. Meğer Bay Azmi'nin gülmesi pek tehlikeli imiş.

Gönderdiği işte muvaffak olan memura hiddetle söz söyler, onu tekdir eder. Bunlar onun hakkında beslediği takdirin bir eseri olup güldüğü ve tatlı söylediği memurların da biraz sonra ceza gördüklerini sonradan öğrenmiştim.

Şimdi meseleyi anlatsam, her iki memuru şiddetle tecziye edecek, anlatmasam Hafız Kemal'in yanına nasıl gidebilirim? Bu işi söylememekle hem

hakikati kendisinden saklamış olacağım. Binnetice bizim mesele berbat olacak. Biraz düşündükten sonra meseleyi bütün tafsilatıyla anlattım. Zira bir daha Sultan Selim'e gitmek işime gelmiyordu.

Bay Azmi fena halde kızmıştı. Kaşlarını çatmış, asabileşmiş düşünüyordu. Bir müddet sonra hiddetle:

-Sen yine oraya git. Daha birkaç gün orada kal.

-Aman efendim. Dünkü vakadan sonra Kemal'in istihzalarına tahammül edilir gibi değil. Sultan Selim'de ismim yeniden kurnaz atmaca oldu. Çok rica ederim beni oraya göndermeyiniz.

-Olmaz üç gün kadar daha orada kalacaksın. Ondan sonra vazife nihayet bulur dedi. Bay Azmi'ye bir üçüncü söz daha söylemek fena idi. Mecburen çıktım. Tekrar Sultan Selim'e gittim. Bu müddet içinde tahammül edilemiyecek vaziyetler, istihzalarla karşılaştım. Üç gün sonra vazifem bitti, merkeze avdet ettim.

MEDİNELİ ŞEYHİN MARİFETLERİ

Bu vakadan sonra birkaç gün istirahat ettim. Bir gün Merkez Memuru Bay Murat beni çağırdı ve şu talimatı verdi:

-Aynalıçeşme'de oturan Medineli bir şeyh vardır. Bu zat her gün Galata'da Fransız Postahanesine uğruyor. Oradan mektup alıyor. Avrupa ile muhaberede bulunuyor. Şimdiye kadar bunun takibine tayin ettiğim Kemal bugüne kadar muvaffak olamadı. Her gün verdiği raporda postahaneye girip çıktığından ve akşam evine gittiğinden başka birşey yazdığı yok.

-25-
MEDİNELİ ŞEYH HER GÜN NEDEN FRANSIZ POSTANESİNE GİDİYORDU?

Şansım Yine Yardım Ediyordu Takip Ettiğim Şeyh Galata Kapıiçi Hamamına Girmişti!

Dün Çıkan Kısmın Hülasası:

(O zamanın Beyoğlu Merkez Memuru Bay Murat, hatıratın muharririni çağırtarak, her gün Fransız Postahanesine uğrayan "Medineli" bir şeyhin takibini emrediyor. Bu şeyhi daha evvel takip eden Polis Memuru Kemal'in hiçbir muvaffakiyet elde edemediğinden şikayet eyleverek diyor ki:)

Bu işe seni tayin etmek istiyorum. Bugünden itibaren bu işe sen gideceksin. Belki sen bir muvaffakiyet gösterebilirsin. Bugün Kemal ile beraber gidiniz sana şahsını göstersin, onun yerine sen kal, iyi dikkat et muhaberesini anlamaya çalış dedi. Bunun üzerine Kemal ile birleşerek Fransız Postahanesine gittik. Postahaneyi tarassuta başladık. Kemal Bana vazifenin müşkülatından bahsediyordu:

Müşkül Bir İş...

-Birader. Bay Murat bana darılıyor. Ben ne yapayım şeyh her gün geliyor. İçeride iki üç dakika kalıp dışarı çıkıyor. İçeriden mektup alıp almadığnı nerden anlayayım. Ben de onunla beraber postahaneye giremem. Bazen elinde bir mektup ile çıkıyor. Ama bu mektup oradan alınmış bir mektup mudur? Bu ciheti tayin etmek müşkül, Bay Murat bana yalnız şimdiye kadar bir iş yapamadı diyor. İyi ya o kadar kolay ise kendisi gelsin da yapsın bakalım dedi. Ben Kemal'i dinlerken postahanenin önüne genç, şık birisi geldi. Bu genç şeyh imiş başında bir sarık üzerinde gayet güzel ve siyah bir cüppe tahminen otuz yaşlarında siyah ve sivrice sakallı bir şahıs idi.

Arkadaşım kolumu dürttü. İşte benim şeyh hazretleri geldi dedi. O zamana kadar ben şeyhleri aba hırkalı tanıyordum. Halbuki buna şeyhten ziyade hoca ve şık bir bay denilebilirdi. İçeri girdi. İki üç dakika kadar sonra dışarı çıkarken eliyle cebine bir kağıdın sokulduğunu her ikimizde gördük. Arkadaşım bana:

-Gördün mü işte cebine bir şey koydu ama nedir bunu anlayabilir misin? dedi. Ve artık bu mühim ve usanç verici vazifeden kurtulduğundan dolayı memnun, müsterih avdet etti. O gün şeyhi akşama kadar takip ettim. Birçok yerlere girip çıktıktan sonra Aynalıçeşme Karakolunun hemen arkasında bir apartmana girdi. İkametgahının burası olduğunu ve burada yalnız olarak oturduğunu öğrendim. Bu zat bekar ve yalnız olarak orada oturuyormuş.

Şık Bir Şeyh...

Ertesi gün yine muayyen yere gittim. Beklemeye başladım. O gün şeyh gelmedi. Üçüncü gün geldi postahaneden çıkınca kapının önünde birkaç dakika kadar durdu. Müteakiben yürüdü. Galata Rıhtımına kadar geldi. Orada mektubu yırttı, okudu cübbesinin cebine koydu. Ve rıhtım boyunca yürümeye devam etti. Galata'da Mumhane'deki tenha sokaklara girince bir daha okudu.

Böyle tenha sokaklarda mektubun okunması münderecatının ehemmiyeti hakkında bana şüphe vermeye başladı. Kendisini takibe devam ettim. Yavaş yavaş Galata tramvay caddesine çıktı. Biraz daha yürüdükten sonra Kapıiçi Hamamına girdi. Şimdi ne yapacaktım? O dakikada zihnimi şeytani bir düşünce tırmalamaya başladı. Bu zat her halde yıkanmak üzere girmiştir dedim. Ben de derhal hamama girdim. O hamama ilk defa girdiğim için etrafıma bakınırken bizim şeyhin yukarıki odadan peştemallara sarılmış olduğu halde aşağıya inmekte olduğunu gördüm. Anladım ki yukarıda soyunmuş, bende o odaya çıktım. Odada başka kimse yoktu. Şeyh elbiselerini ve cübbesini duvara asmıştı. Natır, bohçamı ve havluları getirdi. Yanımda soyunmamı bekliyordu. Onu aşağıya göndermek lazımdı. Kendisinden bir su getirmesini rica ettim. Natır su getirmek üzere odadan çıkıp merdivenlerden inmeye başlayınca, şimşek gibi şeyhin cübbesinin cebine baktım. Mektup orada idi. El sürmeden tekrar soyunmaya başladım. Natır suyu getirdi. Zorla bir bardak suyu içtim ve hamama girdim.

Şeyh Nargile İçerken...

Hemen girince, soğuklukta şeyhi elinde nargile minderin üzerinde gördüm. Şeyhin nargile minder üzerinde keyif sürmekte olduğunu görünce anladım ki şeyh, burada uzun müddet kalacak. Bu fırsatı kaçırmamak için doğru içeri girdim. Biraz su döküldüm. Abdest aldım. Hamamdan çıktım. Ben çıkarken şeyh hâlâ minderde nargile fokurdatıyordu. Hamamdan çıkınca natır peşta-

malları üzerime koydu, bir kahve ısmarladım. Natır gidince hemen yerimden fırladım, Şeyhin cebindeki mektubu yavaşça aldım. Kendi cebime yerleştirdikten sonra yerime oturdum. Biraz sonra da kahve geldi. Kahveyi içince giyinmeye başladım. Natırın bahşişini ve hamam parasını verdikten sonra sokağa fırladım. Orada bir sokağın içine girdim. Mektubu zarftan çıkardım, baktım ki Fransızca yazılı. Etrafıma bakındım. Kapı içinde tramvay caddesinde köşebaşında bir eczane gördüm.*

-26-
MEDİNELİ ŞEYH HER GÜN NEDEN FRANSIZ POSTANESİNE GİDİYORDU?

Şeyh ile Kavga Edecektim ve İkimiz Birden Posta Edilip Karakola Götürülecektik...

Hemen içeri girdim. Eczacıya bir selam vererek "Affedersiniz efendim. Bize bir mektup geldi. İçerisi Fransızca yazılmış, lütfen bunu tercüme eder misiz?" dedim. Eczacı mektubu aldı okudu, Rum şivesiyle:

-Okuyayım da yazınız dedi. Ve dört beş satırdan ibaret mektubu okudu, tercüme etti. Kendisine Rumca bir de teşekkür ettikten sonra eczaneden çıktım.

Eczacının beni tarassut edip etmediğini anladıktan sonra tekrar hamama girdim. Natır aşağıda idi beni görünce:

-Ne o bayım, bir şey mi unuttunuz? dedi. Ben de:

-Evet, tütün tabakamı unutmuşum dedim. Her ne kadar natır ben alayım dediyse de:

-Zararı yok, size zahmet olmasın, ben kendim alırım diyerek süratle merdivenleri çıktım. Şeyhin henüz çıkmadığını söylemeye hacet yok zannederim. O, belki de daha nargilesini içmekte idi. Odaya girince şeyhin mektubunu kendi koyduğu vaziyette cebine yerleştirdim. Daha evvel odaya girince minderin üstüne fırlattığım tabakamı alırken natır da arkamdan geldi.

* Bu eczane elan mevcuttur.

Tabakamı Unutmuşum!

-Bayım, siz gittikten sonra ben buraları temizledim, havluları topladım, tabakanızı görmemiştim.

-İşte tabakamı burada buldum. Ben giyinirken minderle yastık arasına girmiş, ucu pek az görünüyordu dedim ve oradan çıktım. Şeyhin cebinden mektup almak emrini almadığım için mektubun aslını götürmek muvafık değildi. Bu şeyhin ne için takip ettirildiğini bilmediğim için mektubu almak, belki de Bay Murat'ın canını sıkardı. Hamamdan çıkınca doğru merkeze gittim Bay Murat'ı gördüm. O günkü vaziyeti izah ettim ve mektubun tercümesini kendisine verdim. Tercümeyi alan Bay Murat derhal Beyoğlu Polis Müdüriyetine gitti ve bana biraz beklememi emretti. Bir müddet sonra telefonla beni polis müdüriyetinden istediler. Bu mektubun tercümesi çok işimize yaradı. Bunun gibi bir mektup daha ele geçirebilir misin? dediler. Halbuki bu bir tesadüf eseri idi. Bir daha böyle bir tesadüf olmaz ki dedim.

-Tercümesini elde ettiğin mektup mühim bir vesikadır. Bir daha böyle bir fırsatın ele geçmesi gayr-ı mümkün. O halde ben başka birşey düşünüyorum. Şeyh bir daha bir mektup alınca, bu zatın üzerinde mektup mevcut iken derdesti lazımdır. Bunu da sen yapacaksın.

-Bundan kolay birşey olamaz. Mektubu postahaneden alınca takip eder, ilk tesadüf edeceğim bir polise kendini yakalattırır, merkeze getiririm.

-Yok, o şekilde istemiyorum bunun derdesti senin vasıtanla olmalı. Mesela bu zat postahaneden mektubu alarak çıkınca herhangi bir suret ve sebeple olursa olsun bu adamla posta olarak merkeze birlikte gelmelisiniz dedi. Ben biraz düşündükten sonra sordum:

-Ne suretle posta olacağız?

-Şeyh mektubu postahaneden aldıktan sonra, mektubun üzerinde bulunduğuna tamamıyla kani olduğun zaman, herhangi bir sebep ile olursa olsun, bizim merkez dahilinde şeyh ile bir kavga çıkararak posta olup merkeze gelmelisiniz.

O Halde Rakı İçmeliyim...

-O halde benim biraz rakı içmekliğim lazım geliyor. Zira bu iş ayık kafa ile olmaz.

-İç, fakat kendini bilmeyecek kadar değil dedi. Bunun üzerine Aynalıçeş-

me Polis Mevkine gittim. Komiser muavinini gördüm. Kendisine ya bugün veyahut yarın akşamüzeri sizin mevkin önünden geçerken birisiyle hiç yoktan bir kavga çıkaracağız. Ben davacı mevkinde bulunacağım. Bizi içeri alırsınız fakat hiçbir itiraz dinlemeden merkeze Bay Murat'ın yanına gönderirsiniz.

Bizi posta edecek memurlara da yolda benimle aşinalık etmemelerini ve bizi derhal merkeze götürmelerini ve benim posta olacağım zatın üzerinden birşey atmasına meydan vermemelerini iyice tembih edersin dedim.

Mevkiye bu suretle vaziyeti anlattıktan sonra merkeze avdet ettim. Ertesi sabah ayağıma bol paçalı bir pantalon, arkama kolları yırtmaçlı ve kadifeli kol yırtmaçlarının bir tarafını arkaya devrik bir ceket, belime de bir sakız kuşağı, ayağıma tulumbacı yemenisi, başıma da sıfır kalıp siyah bir fes giyerek postanenin önüne geldim.

Daha postaneye gelmezden evvel birkaç tane konyak çektim, bir şişe de doldurup cebime yerleştirdim, meze olarak da biraz lokum şekeri aldım. Şimdi şeyh ile ne yolda bir gürültü çıkarmak lazım geldiğini düşünmeye başladım. Bu müşkül vaziyeti halle uğraşıyordum.

Öyle ya doğru yoluna giden bir adama nasıl ve ne suretle çatabilirdim? Hayatımda bu vazife kadar bana ağır gelen bir vazife ile karşılaşmadım. Vicdanen büyük bir azap içinde idim.

-27-
MEDİNELİ ŞEYH HER GÜN NEDEN FRANSIZ POSTANESİNE GİDİYORDU?

Yoluna Giden Şeyhe Çarptım ve "Vay Bana Arapça Küfür mü Ediyorsun?" diye Kavgaya Başladım...

Vicdan Azabı...

-Ne diyeyim, ne yapayım da posta olalım? Bu adamın cürmü nedir? Onu da bilmiyordum. Yalnız bildiğim birşey varsa o da Avrupa ile muhaberesi idi. (Sonradan öğrendik ya? Bunlar hep fırka mücadelesi için. Sanki bu kadar çalıştık çabaladık, fırkaya bu kadar hizmetler ettik. Sonu ne oldu? Vazife uğruna

aldığım bir Ermeni komitası kurşunundan tam dört sene yara taşıdım. Dokuz ameliyat geçirdim. On sekiz ay muhtelif hastahanelerde hiçbir taraftan muavenet görmeden, altımdaki yatak, yorganları satmak suretiyle ve binlerce mahrumiyet içinde, dört sene bu yarayı taşıdım. İşte fırkaya hizmetimin mükafatı olarak yalnız bunları gördüm. Eğer mahalleden muhtaç ve fukaradır diye bir ilmühaber almasa idim. Cerrahpaşa Hastanesine yatamayacaktım) tercümesini getirdiğim mektup tevkifi icap ettiriyorsa neden tevkif edilmeyip de benim kavga çıkarmama bırakılıyordu? Bunlar hep düşünülecek şeylerdi. Ayık kafa ile bu işin olmayacağına kanaat getirdim.

Bu düşüncelerle sık sık köşe başında konyak çekiyordum. Akşamüzeri şeyh geldi, postahaneye girdi. Elinde bir mektup olduğu halde çıkdı. Mektubu gene cübbesinin cebine koydu. Şimdi iş fırsat kollamak ve Beyoğlu merkezi hududuna gelmeden posta olmak.

Çıngar Çıkarmalı!

Şeyh yavaş yavaş postaneden çıktı. Tünel'e geldi. Tünelle yukarı Beyoğlu'na çıktı. Bense bu defa kendisini adım adım takip ediyordum.

Tünele çıkınca karşıki pasajdan geçti. Evine doğru gitmekte olduğuna kanaat getirdim. Beni saran üzüntü gittikçe fazlalaşıyordu. Pasajın nihayetindeki sokağa saptım, cebimdeki konyak şişesini birden diktim, içinde kalanı tamamıyla içmiştim. Çünkü böyle bir hareket ancak sarhoşlukla yapılabilirdi. Şeyh, Asmalımescit tarikiyle yine Tepebaşına çıktı. Bahçenin nihayetinde Hamalbaşından Aynalıçeşme'ye doğru saptı. Yavaş yavaş yürüyordu. Bu yol oldukça tenha olduğundan ne yapmak lazım gelirse burada yapılacaktı.

O kadar konyak içmeme rağmen yine heyecan içinde idim. Bu iş bana çok güç geliyordu. Halbuki bu işi behemahal yapmaklığım da emredilmişti. Karakola yaklaşıyorduk. Ani bir kararla ve süratle ilerlemeye başladım. Hızlı hızlı yürüyerek tam şeyhin yanına gelince güya ayağım bir taşa ilişmiş de yere düşüvermiş gibi birdenbire şiddetle şeyhe çarptım ve yere düştüm, dizim incinmiş gibi of diye bağırdım ve sert sert şeyhin yüzüne baktım.

-Bana niye çarpıyorsun, koca yola sığmadın mı? dedi ve Arapça birşeyler söyledi.

Türkçe Söylesene...

-Arapça bana küfür mü ediyorsun? Kazara ayağım taşa çarptı yere düştüm. Düşerken kolum size çarpmış, bunu ben kasten yapmadım ya? Neden bana küfür ediyorsun?

-Haydi işine git, ben sana küfür etmedim. Sen nasıl edepsiz adamsın?

-Ben edepsiz değilim, seni dava edeceğim. Şimdi görürsün diye söyleniyordum. Bu sırada karakolun önüne gelmiştik. Polisler de mevkin önünde idi. Bizim sesimizi duymuşlar, bize bakıyorlardı.

-Ben bu zattan davacıyım. Bana küfür etti dedim. Polisler müdahale ettiler:

-İçeri buyurun. Meseleyi anlayalım.

Şeyh ısrar ediyordu:

-Bayım, bu adam, ben yoluma giderken arkamdan gelerek bana çarptı. Ben kendisine bir şey demedim. Arapça "Allah insanı kazadan muhafaza etsin" dedim. Polisler:

-Bayım, içeri buyurun, meseleyi tetkik ve tahkik edelim dediler ve bizi içeri aldılar. Muavinin odasına götürdüler. Meseleyi muavine anlatınca muavinde "Bu işi merkez halleder, kendilerini merkeze götürünüz. Dertlerini orada anlatsınlar" dedi ve bizi merkeze götürdüler. Her ne kadar şeyh itiraz etmek istedi ise de dinletemedi. Bizi Bay Murat'ın yanına götürdüler.

Merkezde...

Bay Murat bizi görünce getiren polise sordu:

-Bunlar kimdir, ne için getirdiniz?

Polis, beni ve şeyhi göstererek;

-Şeyh bu adama hakaret etmiş, küfür etmiş, Şeyhten davacı olduğunu söyledi. Muavin de buraya gönderdi.

Bay Murat, Şeyhe sordu:

-İsm-i aliniz?

-Medineli Hüda bendeniz.

-"Bana hitaben ve sert bir çehre ile sen kimsin, ne iş yapıyorsun? İsmin nedir? deyince. Ben böyle bir sual karşısında kalacağımı tahmin etmediğim için birdenbire ağzımdan şu kelimeler döküldü.

-28-
MEDİNELİ ŞEYH HER GÜN NEDEN FRANSIZ POSTANESİNE GİDİYORDU?

Şeyh, Merkez Memurunun Karşısında Kekelemeye Başlamıştı, "Şaşırdım Efendim" Diyordu...

-Kasabım efendim. İsmim Şakir'dir.

-Dükkanın nerede?

-Fatih'te efendim.

-Buralarda ne işin var? Şu kıyafetine bak, kasaba benziyor mu?

-Efendim, size ne yalan söyleyeceğim, tahkik edebilirsiniz, dükkanımız Fatih'tedir.

-Buralarda ne işin var?

-Kalyoncu Kolluğunda bir dükkanımız daha vardır. Oranın hesaplarını almaya gidiyorum dedim. Fakat Bay Murat'ın bana sert davranışı aynı zamanda böyle ümit etmediğim suallere maruz bırakması, doğrusu canımı sıkmıştı. Bana bu kadar sert davranan Bay Murat, şeyhe hitaben:

-Böyle bir külhanbeyinin zat-ı aliniz gibi nezih ve mütedeyyin bir zata hakaret iddiası üzerine sizi buraya gönderen karakolun muavinini cezalandıracağım. Siz serbestsiniz, teşrif edebilirsiniz. Ben bu adam hakkında tahkikat yaptıracağım.

Akıl Erer Gibi Değil!

Deyince Bay Murat'ın bu sözleri ve hareketi beni hayretler işinde bıraktı. Kendi kendime "Mademki bu adamı bırakacaktın, ne işin beni böyle müşkül işlere soktun?" diye içimden kızmaya başlamıştım.

-Zararı yok. Böyle şeyler olur. Teşekkürler ederim diyerek odadan çıkmak üzere kapıya doğru yürüdü. Tam kapıyı açacağı esnada birdenbire şeyhe hitaben:

-Bay Hüdai, galiba zat-ı alinizi tanıyacağım. Aynalıçeşme'de karakolun

hemen arkasındaki apartmanda oturuyorsunuz değil mi?

-Evet, orada oturuyorum.

-Zannederim bekarsınız? Kimseniz de yok, değil mi?

-Evet efendim, teehhül etmemişimdir. Burada peder, valide ve akraba namına kimsem yoktur.

-Zannedersem Avrupa'da akrabanız olacak.

Bu söz üzerine şeyh biraz sarardı ve şu cevabı verdi:

Şeyh Sararmıştı...

-Hayır efendim, yoktur.

-Siz Avrupa ile mesela Paris ile muhabere ediyor musunuz?

Bu son söz üzerine şeyhin rengi, vaziyeti değişti. Kekelemeye başladı. Ben de o zaman Bay Murat'ın kurnazlığını anlamıştım.

-Efendim, beni affediniz, mazur gözünüz. Şimdiye kadar böyle bir karakola gelmediğim için sorduğunuz suallere doğru cevap veremedim. Evet, Paris'te bir biraderim vardır. Başkaca ahbaplarım da vardır. Ara sıra biraderden mektup alırım.

-Ayda kaç mektup alırsınız?

-Bazen bir ayda bazen da bir buçuk ayda bir mektup aldığım olur.

-Acaba ben mi yanılıyorum? Zannedersem siz bir ayda birçok mektuplar alıyorsunuz.

-Hayır efendim.

-Muhabereniz Türk Postanesiyle midir?

-Bazen Türk Postasıyla. Çok zaman da Fransız Postanesiyledir.

-Neden Türk Postanesiyle muhabere etmiyorsunuz?

-Bilmem efendim, orası daha muntazamdır da ondan olacak.

-Sizin her hafta Fransız Postanesinden mektup aldığınızı tahmin ediyorum.

-Hayır efendim. Hatırımda kalmamış ama belki ayda bir iki mektup aldığım da vakidir.

-Mesela evvelki gün, bugün, dün mektup aldınız mı?

-Almadım.

Bu cevab üzerine Bay Murat hiddetle:

-Şeyh yalan söyler mi? Şeyh olduğunuz halde yalan söylüyorsunuz. Siz ayda bir iki defa değil, haftada iki, üç mektup alıyorsunuz. Bunları ben pekala biliyorum. Neden inkar ediyorsunuz? Hatta her gün postaneye bir defa uğruyorsunuz.

-Efendim, böyle şeyler hatırımda kalmaz. Belki de haftada birkaç defa postaneye gidiyorum ama dediğiniz gibi her gün mektup almıyorum.

-Bugün mektup almadığınızı söylemiştiniz. Üzerinizi aratırsam ve mektup da çıkarsa o zaman ne diyeceksiniz?

-Efendim, beni mazur görünüz. Merkeze gelince şaşırdım. Bu gün mektup aldığımı söylemeyi unuttum dedi ve mektubu, elleri titriyerek cebinden çıkardı. Masa üzerine koydu. Bay Murat bir polis celbederek üzerinin taharrîsini emretti.

Şeyhin üzeri aranınca bir takım kağıtlarla bin lira kadar da para çıktı. Bu paralar Osmanlı Bankası banknotları idi.

Bu sırada gözüne ben ilişmişim gibi Bay Murat bana dönerek:

-Sen hâlâ burada mı duruyorsun? Buradan defol, bir daha buralarda dolaşma, buralarda seni bir daha görmeyeyim dedi.

Biraz sonra beş altı memur, şeyhi alarak merkezden çıktılar, odasının taharrîsine gittiler. Evinde de birçok mektup ve muhabere evrakı bulmuşlar.

Bay şeyh eve giden memurlara demiş ki: " Ah o külhanbeyi yok mu, o her halde yankesici idi. Benim üzerimde para olduğunu anladı.

-29-
MEDİNELİ ŞEYH HER GÜN NEDEN FRANSIZ POSTANESİNE GİDİYORDU?

Şeyh Benden Hiç Şüphelenmemişti. Hırsızların Hazine-i Hassa'da Elde Ettikleri Adam Kimdi?

Paraları o gün bankadan almıştım. Onları görmüş olacak ki Aynalıçeşme civarında daha tenha bulunduğu o muhitte bana çarparak paraları aşıracaktı. Muvaffak olamayınca kendisini benim yakalatacağım korkusuyla beni karakola verdi. Ben o zaman bu adamdan şüphelenmemiştim" dediğini arkadaşlar avdette söylediler.

Şeyhin benim hakkımda hasıl ettiği bu kanaate çok memnun olmuştum. Çünkü memur olduğumu anlayamamıştı.

Meşhur Kasa Hırsızlarının Hazine-i Hassa'yı Soymak Teşebbüsleri

Bir müddet bazı takibat olmuşsa da bunların şayan-ı ehemmiyet olmadıklarından burada zikrini muvafık görmedim. Birkaç gün sonra Merkez Memuru Bay Murat'ın, İstanbul Polis Müdüriyeti Kısm-ı Adli Riyasetine terfian tayin edildiği işitildi. Bay Murat Beyoğlu Merkezinden ayrıldı. Aradan bir hafta geçmemişti ki beni de İstanbul kadrosuna aldırdı.

Bundan sonra İstanbul kadrosunda çalışacaktım, İstanbul'a naklettiğim gün, Hacı Kemal meselesinden bana muğber olan Edip ve Bay Mevlüt ile karşılaştım. Edip komiser muavini, ben ise polis bulunuyorum. Kendisi bana amir mevkinde idi.

Her ne kadar bana alenen bir şey diyemiyorlarsa da arkadaşlarına, beni pek de iyi tavsiye etmediklerini, bana karşı olan bazı hareketlerinden anlıyordum. Bir müddet onlarla çalışmış isem de gösterdikleri hareketleri husumetkarane idi. Biraz sonra cidden cesur, namuskar, gözünü budaktan sakınmaz, fedakar olan Bulgar Sadık [Poğda] namında birisi İstanbul zabıtasına sertaharrî olarak tayin edilmişti.

Yeni Emirler!

Tayininden bir gün sonra Bay Sadık, beni Edip, Mevlüt, Fahri, diğer Fahri'yi odasına davet etti. Bize bir sandalye göstererek oturttuktan sonra şu sözleri söyledi:

-Şimdi sizinle mühim bir mesele hakkında müzakere edeceğiz, Hepinizin birçok tecrübeler görmüş, gayretli ve fedakar arkadaşlar olduğunuzu öğrendim. Ben bu daireye yeni geldim. Fakat benim de pek çok mücadelelerim vardır. Şimdi orası lazım değil.

Beni dikkatle dinleyiniz. Söyleyeceklerimi iyice dinledikden sonra vazifelerinizi de tayin edeceğim. Bu başlayacağımız iş çok mühim olduğu gibi bunda ölmek de vardır. Çünkü bizim vazifemiz hilaf-ı kanun hareket etmeye alışmış olan bir takım hırsızların ve canilerin yapacakları fenalıkları yaptırmamaktır, yaptıkları takdirde de onları yakalamakdır. Binaenaleyh onlar, bizim yakaladığımız takdirde mahkum olurlar, hapse girerler, binnetice hem hürriyetlerini hem de menfaatlerini kaybederler. Bu sebepledir ki yakayı ele verecekleri zaman bizi de yani biz memurları da öldürmekten hiç çekinmezler.

Bunun için yapacağımız işlerde son derece dikkatli ve kurnazca hareket etmeliyiz ki kendimizi budala gibi öldürtmeyelim.

Her hangi bir memur yapacağı vazifeyi etrafıyla bilmeli ve anlamalıdır ki ona göre işini takip edebilsin. Bazı amirler, takibe gönderecekleri memura, falan adamı takip edeceksin, derler. Maksadı izah etmezler. O memur takip ettiği adamı niçin takip ettiğini bilmelidir ki takipte tesadüf edeceği vakalardan en ehemmiyetsizinden bile istifade etsin. Bu vaziyetler o iş için pek büyük bir âmil olur. Şimdi esasa geçiyorum.

Beynelmilel Hırsızlar...

Bütün Avrupa zabıtasınca tanınmış, Fransa'da, İtalya'da, Yunanistan'da mühim sirkatler ifa etmiş ve pek çok kasalar kırmış meşhur kasa hırsızlarından "Jan" isminde Fransız tebaasından birisi yine kasa hırsızlarından "Aleko" ve Büyükdereli arabacı "Koço" namında iki hırsızla birleşerek, Dolmabahçe'deki Hazine-i Hassa kasasını soymaya karar vermişler.

Böyle büyük işlere girişmek isteyen meşhur ve cüretkar hırsızlar bilirler ki içeriden el olmadıkça bu gibi işler yapılamaz. Bu sebeple Hazine-i Hassa'da kendilerine yardımcı aramışlar. Bu yardımcıyı da Koço bulmuş. Koço, eskiden tanıdığı ve pek çok zamanlar meyhane arkadaşlığı ettiği Ahmet namın-

da birisinin Hazine-i Hassa'da memur iken çıkarıldığını söylemiş. Bunlar da Meşrutiyetin ilanını müteakip kadro harici bırakılan bu zata müracaat etmişler, kendisini de aralarına alarak ona da bir hisse vereceklerinden bahsetmişler.

Kasada Ne Var?

"Sen Hazine-i Hassa'da bulundun, kasada para ve mücevherat bulunur mu?" diye sormuşlar. Ahmet de kasada her zaman külliyetli para bulunduğu gibi saraya ait mücevheratın kısm-ı küllisinin de daima kasada bulundurulduğunu söylemiş.

Bunun üzerine seni de kumpanyamıza dahil ediyoruz. Bize Hazine-i Hassa'yı soymak için bir çare bulacaksın. Uzun müddet orada bulunduğun için oradaki adamları tanırsın. Bize yardım edebilecek ve hükümete haber vermeyecek birisini bul. Oradan alacağımız şeylerden kendisine bir hisse veririz diyerek Ahmet'i de aralarına alırlar. Ahmet düşünür taşınır, Hazine-i Hassa'da Hüseyin isminde bir odacı vardır. Bu adamdan istifade edebiliriz. Ben bir kere Hüseyin ile görüşeyim der.

Bir Fotoğraf...

"Jan" ise, hayır senin görüşmen olmaz, o adamla ben görüşmeliyim. Sen, belki yanlış bir iş yaparsın, sonra bizi ele verir. Hüseyin ile görüşmeden evvel bana onun bir fotoğrafını getirebilir misin? der. Ahmet de vaadeder ve hakikaten de Hüseyin'in fotoğrafını elde ederek "Jan'a" götürür.

Jan'la kararlaştırdıkları gün ve saatte Ahmet mahalli mülakat olarak tayin ettikleri ve Hüseyin'e de yakın olan Dolmabahçe Gazhanesinin üstündeki "Belvü" ismini taşıyan tenha bir gazinoya Hüseyin ile birlikte gelirler.

Masa Başında:

Jan, Ahmet, Hüseyin her üçü bir masada otururlar. Evvela Jan söze başlıyarak Hüseyin'e hitaben derdi ki:

-Arkadaş, Ahmet seni çok methetti. Senin bu kadar çalışmana karşı sana çok az para verdiklerini söyledi.

-30-

ATİNA'DAN GELEN HIRSIZLAR HAZİNE-İ HASSA'YI NASIL SOYACAKLARDI?

Hademe Hüseyin Kasanın Soyulacağını Seryaver Hurşit Paşaya Haber Vermişti...

Dün Çıkan Kısmın *Hülasası:*

(Yunanistan'dan gelen kasa hırsızları *Hazine-i Hassa'yı soymak, bu hazinedeki para va mücevheratı aşırmak istiyorlar. Bunun için eskiden Hazine-i Hassa'da bulunmuş olan Ahmet isminde bir hademe vas*ıtasıyla *Hazine-i Hassa'da hademelik eden* Hüseyin*'i elde etmeye karar verirler.* Hırsızlardan Jan, *yanında Ahmet olduğu halde* Hüseyin *ile buluşuyor, onun* hırslarını tahrike çalışıyor ve *sözlerine devamla diyor ki:)*

Sen genç bir adamsın, gençliğinde yaşayabilirsin. Fakat ihtiyarladığın zaman ne yaparsın? O zaman sen işe yaramazsın, haydi git diyecekler. İnsan gençliğinde kazanmalı ki ihtiyarladığı zaman rahat edebilsin. Bu kadar az para ile gençliğini geçiriyorsun. Sonunda eli boş köyüne döneceksin. İşte sana bir numune, Ahmet bu kadar sene çalışmış, sonunda ihtiyardır diye işinden çıkardılar. Bu adam şimdi ne yapabilir.

Padişahın Kasası...

Açlıktan nefesi kokuyor. Senin de sonunda olacağın budur. Dünyada insana fırsat bir kere düşer. Onu kaçırırsan bir daha bulamazsın. Sana da şimdi bir fırsat gelmiştir. Hazır fırsat gelmişken biraz para yap da sonunda rahat et.

Seni buraya davet ettiğimin sebebi şudur. Sana söyleyeceğimiz şeyleri hiç kimseye söylemeyeceksin. Hele polise katiyen söylemeyeceksin. Biz de sen de fakir adamlarız. Padişahın hazinesindeki kasada pek çok para ve mücevherat bulunduğunu öğrendik. Sen de bize yardım edersen, biz bunları kolaylıkla alabiliriz. Hiç kimse de duymaz. Bu işi yapınca buradan Çanakkale'ye gideceğiz. Orada bizi Yunan Hükümeti tarafından gönderilecek bir torpido bekliyecek, oradan torpidoya binerek Yunanistan'a kaçacağız, bütün bu vasıtalar senin bir sözün üzerine derhal hazırlanacaktır.

Fotoğrafları Görünce...

Sen de bizimle beraber gelirsin. İster Yunanistan'da istersen arzu ettiğin Avrupa memleketlerinde ömrünün sonuna kadar rahat yaşarsın. Bu para aramızda taksim edilecektir. Şayet benim bu teklifi kabul etmeyip de aksine hareket ederek bizi hükümete haber vermeye kalkarsan, işte bu fotoğrafları görüyor musun? diyerek Ahmet tarafından getirilerek Jan'a verilmiş ve Jan tarafından teksir ettirilmiş olan kendi fotoğraflarını gösterir. Hüseyin, fotoğrafının bir çoğunun tanımadığı bir adamın elinde olduğun gürünce şaşırır. Jan devamla:

-İşte senin bu fotoğraflarından bende çok vardır. Bu fotoğraflar benim hayatımla alakadar olan arkadaşlarıma verilmiştir. Eğer sen bu işi hükümete haber verip de bizi yakalatacak olursan, senin tanımadığın fakat seni tanımakta olan adamlarım derhal seni öldüreceklerdir. Şimdi vaziyeti öğrendin. Seninle bu işte uyuşabilirsek hem sen hem de biz külliyetli para alacağız der.

Hüseyin fena vaziyete düşer. Evvela: "Kasada para olup olmadığını bilmiyorum" derse de Jan "Kasada pek çok para ve mücevherat olduğunu ve milyonlarca lira kıymetinde bulunduğunu biliyoruz" der, Hüseyin'den kati cevap ister.

Hüseyin'in Cevabı:

Hüseyin de "Bu iş mühim bir iştir. Düşünülmeden öyle kolay kolay evet cevabı veremem. Bana müsaade ediniz, bir iki gün kadar düşüneyim. Ondan sonra size cevab veririm" der. Bunun üzerine Jan da "Pekala, sana üç gün müsaade ediyorum düşün, taşın. Üç gün sonra yine bu saatte buraya gelirsin. Burada bana son ve kati cevabını verirsin. Sana tekrar ediyorum, bu işte senin de çok büyük menfaatin olacaktır.

Şayet hükümete haber vermeye kalkarsan gençliğine yazık edersin der, ayrılırlar. Hüseyin, Ahmet ile beraber Dolmabahçe'ye inerler. Yolda Hüseyin, Bay Ahmet'e çıkışmaya başlar. "Bu adamları ne için benim başıma musallat ettin. Ben böyle işlere giremem. Başımdan korkarım" der... Bay Ahmet de sözlerini tekrar ederek "Bu adam Yunanistan'da büyük bir adamdır. Yunan Hükümeti de buna muavenet ediyor. Beni görüyorsun ya Hürriyet olunca işimden çıkardılar. Gerçi ben bekar bir adamım, çoluğum çocuğum yoktur, ne de sağa sola paraya ihtiyacım vardır. Hazineyi soyarsak ben de, sen de zengin olacağız" gibi sözlerle Hüseyin'i kandırmaya çalışır. Hükümete haber verdiği takdirde bu adamlar ve teşkilatları tarafından öldürüleceği tehdidini de unutmaz. Hüseyin saraya gelince iki gün iki gece düşünür, bir türlü karar veremez.

Seryavere İhbar...

Nihayet üçüncü gün Seryaver Hurşit Paşaya meseleyi bütün teferruatıyla anlatır.

Hurşit Paşa da derhal Emniyet-i Umûmîye Müdürü Bay Galip'i saraya davet ederek işi anlatır. Sonradan paşa olan Bay Galip de Hüseyin'i bir odaya davet ederek "Hırsızlara bu işi kabul ettiğini söyler, her gün vaziyet hakkında bize malumat verirsin, sakın korkma hırsızlar sana hiç birşey yapamaz ben icabeden tedbirleri alacağım, sen bize malumat vermek için bir yere gidecek değilsin. Şimdi ben buraya bir memur çağıracağım, onlardan alacağın malumatı o memura bildirirsin" der. Beni de telefonla saraya davet etti. Bu işi bana havale etti. Ben şimdi saraydan geliyorum.

-31-
ATİNA'DAN GELEN HIRSIZLAR HAZİNE-İ HASSA'YI NASIL SOYACAKLARDI?

Telaş Göstermeyin!

Şimdi bu meseleyi en ince teferruatına kadar öğrendiniz. Meseleyi bütün ehemmiyetiyle kavrayarak ona göre çalışacağım ve göstereceğim adamları takip ederken, kendinizi katiyen hissettirmiyecek ve telaş göstermiyeceksiniz. Telaş, bu işte çok fena neticeler verir. Bunun için soğuk kanlı olarak takip edeceksiniz. Şayet takip ettiğiniz adam, sizi hissedecek olursa, onun gideceği yerleri ben bilirim. Yalnız bana filan yerde bıraktım derseniz bu, benim için kafidir dedi. Ve bizi tebdil-i kıyafet odasına götürdü. Hepimiz muhtelif mesleklere mahsus elbiseler giydik ve bizi alarak Taksim'de meydanlıktaki kahveye götürdür. Hepimiz verdiği talimat mucibince yerlerimize gittik ve takip edeceğimiz adamları gösterdi vazifeye başladık.

Hepsini Tanıdık...

Üç dört gün kadar bu suretle takibatta bulunduk ve dört kişiyi dört gün içinde hepimiz tanımış olduk. Çünkü bunlar ekseriyetle Tepebaşında Kanun-u Esasi Kahvesinde birleşiyorlardı. Adamlarımız oraya geldikçe bize evvelden

verilen eşkale göre dördünü de tanımakta müşkülat çekmezdik.

Sadık, beni ve arkadaşım Fahri'yi Kanun-u Esasi Kahvesine memur etti. Orası bunların merkezi olduğundan biz orada akşama kadar oturacağız oraya geldiklerinde daha başka kimlerle görüştüklerini ve hareketlerini tarassut etmemizi söyledi.

Bunlar daha başka birisiyle ve dördü bir arada olarak müzakere şeklinde görüşecek olurlarsa o adamın da onlara dahil olduğu anlaşılacağından, bu adamın da hüviyetini anlamamızı tembih etti. Şayet alelade bir selam vermek şeklinde kalırsa, o zaman takibe lüzum olmadığını bildirdi.

Korkunç Bir Adam!

Kanun-u Esasi'de toplanıp müctemian kalkarlarsa o zaman biz de adamlarımızı takibe başlayacaktık. O gün öğleden sonra Jan, Koço ve Aleko geldiler. Biraz oturduktan sonra Bay Ahmet de geldi.

Jan hakikaten korkunç şimali, uzun boylu, çehresinden canilik akan bir adama benziyordu. Aleko kısa boylu ve o da cani kıyafetli idi. Koço ise iri vücutlu, gayet uzun boylu, siyah ve gür kaşlı, kara bıyıklı bir adamdı. Bunlar iki saat kadar kahvenin bir köşesinde hararetli hararetli görüştüler. İçlerinde en ziyade söz söyleyen Jan idi. Ara sıra hiddetinden elini masaya vuruyor, birşeyler söylüyordu. Fakat kahve çok derin ve büyük, aynı zamanda da kalabalık olduğundan sözleri işitilmiyordu.

Takip Başladı...

Bu sırada muavin geldi, yanımıza oturdu, bunları gördü. "Tamam, dedi, bunlar şimdi kalkacaklar. Siz de takibe başlarsınız. İş yavaş yavaş faaliyete geçilecek bir safhaya girmiştir. Şimdi bunları adım adım, fakat katiyen hissettirmeden takip edeceksiniz. Yarın iyi elbiselerinizi giyecek ve akşama saraya geleceksiniz" dedi.

Bu sırada bunlar birer birer kahveden kalktılar. Jan'ı doğrudan doğruya Bay Sadık takip ediyor, Aleko'yu da ben takip ediyordum. Evvela Koço kalktı. Fahri onun arkasından gitti, on dakika sonra Aleko kalktı, ben de takibe başladım.

Takip hususunda hayli tecrübelerim olduğundan sıkıntı çekmiyordum. Aleko yürüyerek Taksim, Harbiye tarikiyle Maçka'ya geldi. Oradan biraz

daha aşağı inerek Taşlık denilen mahale geldi. Oradan bir müddet denize bakıyormuş gibi yaparak bir taşın üzerine oturdu.

Hülyalar...

Halbuki ben maksadı anlamıştım. Aleko, taşın üzerinde bir takım hülyalar kuruyor, önünde bütün azametiyle duran ve etrafında birçok muhafızı ve yüksek duvarları bulunan bu sarayın kasasındaki altınlar ve milyonlarca altın kıymetindeki mücevherler onu derin hülyalara daldırıyordu. Onlar bu paraları ve mücevherleri pek yakın bir zamanda alacaklar ve bunlarla Yunanistan'da ve Avrupa'da zevk ve sefa içinde yaşayacaklardı.

O dakikada Aleko'nun aklından geçenlerin muhakkak bu hülya olduğuna kaniydim. Oralarının tenha olması hasebiyle ben çok uzakta duruyordum. Bizim şaşkın hırsız bir saat kadar taşın üstünde oturdukdan sonra yavaş yavaş Gazhane'ye doğru indi. Oradan Belvü Gazinosuna girdi. Ben uzaktan takip ediyor ve bir yolcu gibi yukarı çıkıyordum. Biraz ötede Sadık'ı ve bizim arkadaşları gördüm. Onlar da daha yukarıdaki gazinoda oturmuşlar, tavla oynuyorlardı. Akıllarının tavlada olmadığı belli idi.

Aradan yarım saat geçmemişti ki Ahmet ile Hasan'da Belvü'ye geldiler. Şimdi beş kişi olmuşlardı. Hasan'ın oraya gelmesi üzerine Sadık kalktı.

Hüseyin'in avdetinde malumat almak üzere Dolmabahçe'ye indi. Bay Sadık giderken "Ben sizi bu akşam Kanun-u Esasi'de bulurum. Ben gitmeden bir yere gitmeyiniz" dedi. Bir saat kadar görüştükten sonra Hüseyin yalnızca avdet etti. Diğerleri de kalktılar, tekrar Kanun-u Esasi'ye geldiler. Aradan çok geçmeden Bay Sądık geldi. "Şimdi gidiniz, elbiselerinizi değiştiriniz ve hemen saraya geliniz. Yarın akşam gidecektik. İşi tecil ediyorlar. Bu akşam yatsı zamanında sarayda bulunmamız lazımdır" dedi.

-32-
ATİNA'DAN GELEN HIRSIZLAR HAZİNE-İ HASSA'YI NASIL SOYACAKLARDI?

Jan'ın Verdiği Anahtarların Kasayı Açıp Açmayacağı Tecrübe Ediliyordu...

Biz de birer birer kalktık, daireye gidip elbiselerimizi giydikten sonra Dolmabahçe Sarayına gittik. Saraydan içeri girdiğimizde Hüseyin bizi karşıladı ve yukarıya çıkardı. Hüseyin, Jan'ın tayin ettiği günlerde Belvü'ye giderek orada Jan'la plan tertip ediyorlarmış. Bu akşam Jan kasa odasının ve kasanın balmumu ile anahtar deliklerinin ölçüsünün alınmasını söylemiş. Biz de bu ölçü alınmasında hazır bulunacak ve vaziyeti bir zabıt varakasıyla tespit edecekmişiz.

Hüseyin'le aşağıya indik. Ölçüler alındı, Jan'a verilmek üzere Hüseyin'e teslim edildi ve bu da bir zabıtla tespit edildi.

Mükellef Sofra...

Biraz sonra da bize mükellef bir sofra geldi. Yemekler yenilip kahveler içildikten sonra saraydan çıktık.

Ertesi gün yine takip devam etti ise de şayan-ı ehemmiyet bir vaka geçmedi. Bir gün sonra Jan'ın yapmış veya yaptırmış olduğu anahtarların tecrübesi için o akşam yine saraya gittik. Anahtarlar Jan tarafından Hüseyin'e Belvü'de veriliyor, Hüseyin de tekrar kendisine orada iade ediyordu. Heyetçe anahtarların tecrübeleri yapıldı. Anahtarların bir iki yeri uymadığından, uymadığı yerlerde, siyah boyanın üzerinde izler, çizgiler hasıl olmuştu.

Jan'ın Tembihleri...

Yukarıda söylemeyi unutmuştum. Hüseyin, Hazine-i Hassa'da hademe idi fakat kendisine Kavas Hüseyin deniliyordu!

Jan Hüseyin'e anahtarı verirken:

-Bunlar siyah bir kağıtta sarılıdır ve anahtarların üzerinde de bir boya vardır. Kağıttan anahtarları çıkardığın zaman yalnız sapından tutacaksın. O su-

retle kilitlere sok ve çevir. Bunlar birinci defasında uymaz. Ancak uymayan yerler içerde çizgi yapar ve izler bırakır, sakın oralara el sürme. Anahtarları delikten çıkarır çıkarmaz el sürmeden yine siyah kağıda sararak saklar ve yarın bana getirirsin diye tembih eder.

Biz heyetçe anahtarların tecrübesini yaptıktan sonra anahtarları yine Hüseyin'e verdik. O da aynı kağıda sararak muhafaza etti. Bunu da bir zabıtla tespit ettik. Saray adeti üzere o gece de yemek yedikten sonra saraydan çıktık.

Kasa Açılıyor...

Ertesi akşam yine saraya gittik. O gece de Hazine-i Hassa veznedarı da sarayda kalmıştı. Zira Jan'ın söylediğine göre anahtar ikinci tecrübede kilitleri açacakmış. Bu sebeple veznedarın hazır bulunması pek tabii idi. Hüseyin'in getirdiği anahtarlar alındı. Veznedar da heyetimize iltihak ederek vezne odasına inildi.

Bu defa yapılan tecrübe muvaffakiyetle neticelendi. Çünkü anahtarlar kilitleri açmıştı. Bu da yine bir zabıt varakasıyla tespit edildikten sonra kağıda sarılı olan anahtarları, ertesi gün Hüseyin'e teslim etmek üzere veznedar aldı. Bunun üzerine bir kaç gün daha geçti. Takibat gevşetilmişti.

Cuma Selamlığı...

Biz şimdi başka tertibat ile meşgul idik. Hırsızlarca artık her şey bitmiş olduğundan yalnız saraya girmek gününün tayini kalmıştı. Ahmet, Jan ve Hüseyin tarafından yapılan son bir ictimada saraya girmek için en münasip günün Cuma Selamlığı olacağı kararlaştırılmış.

Sultan Reşat, camilerde sıra ile selamlık yaptığından, o hafta Cuma Selamlığı Beşiktaş Caminde yapılacakmış. Biz bütün arkadaşlar, bir gün evvelden saraya girdik.

Alınan Tertibat!

O geceyi sarayda geçirecek ve ertesi sabah içeri girecek hırsızları sessizce yakalamak için tertibat alacaktık.

O gece sarayda yemeklerimizi yedikten sonra vazifelerimiz ve bulunacağımız yerler kararlaştırıldı. Bay Sadık ile ben vezne odasının karşısındaki merdiven altında saklanacağız, Edip ve Mevlüt veznenin sol tarafındaki kapının

iç tarafına gizlenecekler. Büyük Fahri dış taşlıkta bir odada bulunacak, Küçük Fahri ile daha bir iki sivil memur da Dolmabahçe'nin ve Beşiktaş'ın bütün sokaklarını tutacaklardı.

Bu suretle herkesin vazifesi kararlaştırıldı. Bundan sonra uykuya yattık. Sabah erken kalktık. Kahvelerimizi henüz içmiştik ki o gün selamlığın Dolmabahçe Caminde icra edileceği şayiası çıktı.

Telaşlar !

Bay Sadık bu haberi işitince telaşa düştü. Hüseyin, Jan'a, selamlığın Beşiktaş'ta yapılacağını söylemişti. Şimdi Dolmabahçe'de yapılacağı haber alınırsa, hırsızlar içeri girmek istemeyecek, bu suretle iş bir hafta sonraya kalacak. Belki de hırsızlar bu işi kendilerinin derdestleri için tertip edilmiş bir plan addedeceklerdi.

-33-

ATİNA'DAN GELEN HIRSIZLAR HAZİNE-İ HASSA'YI NASIL SOYACAKLARDI?

Jan, Kasayı Soymak İsterken Üzerine Çuvallanmıştık, Fakat Herif Mukavemet Ediyordu...

Bay Sadık hemen Hüseyin'i çağırdı, Jan'ı hemen bularak selamlığın Dolmabahçe'de yapılacağını ve bu suretle hasıl olacak kalabalık içinde Jan'ın içeri girmesi pek o kadar nazar-ı dikkati celbetmeyeceğini, selamlığın Dolmabahçe'de yapılmasının işlerine daha ziyade yarayacağını, selamlık Dolmabahçe'de olduğuna nazaran bu münasebetle saraydakilerin kamilen camiye gideceklerini ve sarayda kimsenin kalmayacağını, içeride kendisinden başka hiçbir ferdin bulunmayacağı için işlerini daha serbestçe görebileceklerini söylemesini tembih etti. Esasen Jan'ın saraya girmesi, Hüseyin'in kendisini dışarıdan alarak içeri girmesi suretiyle olacağından, buna itiraz edemeyeceği düşünülmüştü.

O güne kadar şapka giymekte olan Jan ve Aleko, o gün için fes giyecekleri cihetle nazar-ı dikkati celbetmeyeceklerdi. Hüseyin gitti. Eğer Jan muvaffakat ederse, Hüseyin'le birlikte geleceklerdi.

Polisler Sokmuyor!

Ezan vakti yaklaşıyordu. Biz heyecan içindeyiz. Hüseyin henüz yoktu. Bu sırada Hüseyin telaşla geldi. Bay Sadık'a hitaben:

Aman Bay Sadık, dışarıda polisler kordon kurmuşlar, içeriye kimseyi bırakmıyorlar. Ben iki defa Jan'ı içeri almak için teşebbüs ettim, kendimin saraya mensup olduğumu söylediğim halde bırakmadıkları için içeri alamadım. Jan ve arkadaşları dışarıda bekliyorlar. İçeriye yalnız Jan girecek. Rica ederim, bu işi hallediniz dedi. Bay Sadık hemen dışarı koştu. Dışarı giderken bizim de yerlerimize gitmemizi söyledi. Herkes derhal yerlerine gittiler. Bay Sadık dışarıya gittiği için ben yalnız olarak merdiven altına saklandım.

Ne Yapacaktık?

Evvelce Hüseyin de dahil olduğu halde, aramızda kararlaştırdığımız üzere Jan içeri girdiği, anahtarı kasaların bulunduğu mahzen kapısına soktuğu zaman, Hüseyin bize işaret olmak üzere "Orası orası" diyecek ve bu sözü işitince bizler de ellerimizde tabancalarla hemen olduğumuz yerlerden fırlayarak, Jan'ın üzerine atılarak yakalıyacağız.

Jan evvelce Hüseyin'e, üzerinde bomba ile içeriye gireceğini, şayet kendisini tutturacak olursa üzerindeki bomba ile hem Hüseyin'i, hem de derdestine gelenleri öldüreceğini makam-ı tehditte söylemişti.

Heyecanlı An!

Bay Sadık dışarı çıktığından yirmi dakika sonra öğle ezanı okunmaya başladı. Bizde yavaş yavaş ümidimizi kesmiştik ki birdenbire kapı açıldı. Önde Hüseyin, arkasında Jan geldiler. Hüseyin, Jan'ı odaya soktu ve kapıyı gösterdi. Jan anahtarı kapıya sokarken Hüseyin tarafından çabuk çabuk "orası orası" diye parola verilince hemen saklandığımız yerlerden çıktık. Edip ile Mevlüt'ün bulunduklarını yer daha yakın olduğundan onlar, içeriye girdiler. Onların arkasından ben de girdim. Benim vazifem, vezne penceresinden tabanca ile herifi tehdit idi. Fahri de diğer bir pencereden, yani taşlık penceresinden tehdit edecekti.

Edip ve Mevlüt içeriye girince bir tabanca patladı. Bu patlıyan tabanca, Edip'in elindeki tabanca olup tehdit mahiyetinde duvara atılmıştı.

Hırsızla Boğuşma!

Ben bu vaziyeti görünce pencereyi terkederek içeri girdim. Edip ve Mevlüt her ne kadar herife sarılmışlar ise de Jan mukavemet ediyordu ve kendisini yere düşüremiyorlardı. Ben hemen tabancaya lüzum olmadığını görerek tabancamı belime soktum, ben de Jan'a sarıldım. Üç kişi olduğumuz halde Jan'ı yere düşüremiyorduk. Süratle Jan'ın bir ayağını yerden kaldırdım, diğer ayağına da bir tekme attım, Jan yere düştü. Yerde de mukavemete çalışıyordu. Edip ve Mevlüt ellerine sarılmışlar, bırakmıyorlardı. Anlaşılan, bombadan korkuyorlardı. Jan yere düşünce, ben iki ayağını birden tutarak bir taraftan belimdeki kayışı ayaklarına sardım.

O sırada Mevlüt'ün belindeki kayış gözüme ilişti, onu da çıkardım. Onunla da ellerini bağladık. Artık Jan'ın kımıldanacak hali kalmamıştı. Derhal üzerini aradık üzerinde yalnız bir tabanca vardı. Bomba gibi bir şey bulunmadı.

10 Asker Geldi!

Biz burada boğuşurken başka arkadaşımız muavenete gelmemişti. Veznenin karşısındaki oda da bekleyen Fahri de görünmemişti. Sonradan Fahri ne işareti ne de silah sesini duymadığını söyledi.

Biz herifi henüz bağlamıştık ki silah sesini duyanlar Emniyet-i Umûmîye Müdürüne malumat vermişler. Bunun üzerine bir zabit kumandasında on asker içeri girdi.

Zabit bize kim olduğumuzu sordu. Zabıta memuru olduğumuzu ve hırsızı yakalayarak bağladığımızı söyledik.

Zabit bize, siz dışarı çıkınız, ben ona isticvap edeceğim deyince her üçümüz odayı terkettik.

Hepsi Tutulmuştu!

O zamana kadar görünmeyen Bay Sadık, Jan'ın içeri girdiğini görünce, nasıl olsa bizim onu yakalayacağımızı tahmin ettiği, kendisinin de selamlık kordonu haricinde kalan Koço ve Aleko'yu yakalattırmış olduğunu söyledi. Ahmet ise üç saat sonra Kanun-u Esasi Birahanesinde yakalanmıştı. Koço ve Aleko'yu da yakalayarak içeri getirdiler. O sırada Hurşit Paşa ile Emniyet-i Umûmîye Müdürü Bay Galip ve biraz sonra da Müdde-i Umûmî geldiler.

Vazifemiz Bitmişti!

Bize ne suretle derdest ettiğimizi sordular. Biz de vakayı olduğu gibi söyledik. Tabanca kurşununun girdiği yeri gördüler. Jan'ın yaptırdığı anahtar da henüz kapının üzerinde duruyordu. İçeride tahkikata başlandı. Bizim de vazifemiz bittiğinden saraydan çıkıp dairemize avdet ettik.

Bu mesele bittikten sonra, Odacı Hüseyin'in yaptığı fedakarlık nazar-ı itibare alınarak Jan'ın evvelce söylediği gibi hırsızlar tarafından öldürülür korkusuyla almakta olduğu maaşının kayd-ı hayat şartıyla verilmesi suretiyle kendisi vazifesinden çıkarıldı ve ayrıca yüz lira da mükafat verilerek memleketine gönderildi.

Terfi Etmiştim...

Hırsızlar mahkemeye verildi. Bundan sonra bir müddet şayan-ı ehemmiyet bir vaka olmadı. Ufak tefek işlerle vakit geçirildi. Bu sıralarda Beyazıt'ta bulunan Polis Müdüriyeti, mevcut memurlara ve yeni yapılacak teşkilata kafi gelemeyeceğinden Yemen Valisi Sabıkı Ahmet Ratıp Paşanın Düyun-u Umûmîye karşısındaki konağına taşındı. Bu konak bir müddet İttihat ve Terakki Merkezi olmuşdu. Şimdi de bir gazetenin matbaasıdır.

Yeni binaya taşındıktan sonra Kısm-ı Adli, Kısm-ı İdari ve Daktiloskopi teşkilatı yapıldı. Bu sıralarda açılan komiser muavinliği imtihanına ben de girdim. Bu imtihanda yirmi kişiden fazlamız kazanmıştı. Komiser muavinliğine terfi edince yine sivil olarak takibatta bulunmak üzere Kısm-ı Adliye ayrıldım. Benimle komiser muavinliğine terfi eden Bay Hüsnü ile birlikte Bay Murat'ın reis bulunduğu Kısm-ı Adli Kaleminde Cemiyetler Masasına tayin ettiler. Bu vazifeden başka takibata da gidiyordum. Artık bir derece terfi etmiştim.

-34-
BU KOMİTACI BULGAR, İTALYANLARIN CASUSU MU İDİ ACABA?

Daskalof Trenden Çıkınca Kroker Oteline Gitmişti. Bizde Peşini Bırakmıyorduk...

İtalya Hükümeti ile Trablusgarp'ta harp ediyorduk. İstanbul Polis Müdürlüğüne de Kosova Valisi Bay Mazhar gelmişti. Bir gün Mazhar beni çağırdı ve şu talimatı verdi:

-Bu akşam Edirne'den gelecek trende "Daskalof" isminde bir Bulgar komitacısının bulunduğunu ve kendisinin yüksek rütbede bir zabit olduğunu şimdi haber aldım Bu komitacının ahvali dâî-i şüphe olduğu bildiriliyor. Bu akşamki trenle Sirkeci'ye çıkacaktır. Yanına aklı başında iki memur al, bu adamı geceli gündüzlü takip edeceksiniz. Her gün girip çıktığı yerleri, görüştüğü adamları, akşamları bir raporla bana bildireceksin. Sana bir de Bulgarca bilen bir memur vereceğim. Haydi şimdi git, hesab memurunu gör. Alelhesap bir para al, bu adam burada araba ile gezer. Parasız kalmayınız, paranız olmazsa Bulgarı yarı yolda bırakırsınız. Bu adam son derece ehemmiyetli bir adamdır. Paradan kaçmayınız. Buna son derece ehemmiyet vereceksiniz. Bütün harekatını her gün muntazaman bana bildireceksiniz. Trende bulunan sivil memuru bulursunuz. Bu adamı size gösterir.

İşte Ba Adam!

Böyle mühim bir adamın takibi için açık göz memur olmak lazımdı. Vaktiyle Yıldız'a bomba atmış komitacılardan olup bizde memur bulunan Karabet Yegikyan ile Bay İzzet'i, bir de Bulgarca iyi bilen bir memuru alarak Sirkeci'ye indim.

Tren gelince yolcular çıkmadan evvel seyyar memuru gördüm. Meseleyi anlattım. Bizi bir köşeye çekti. Yolcular çıkarken uzun boylu, dik yürüyüşlü, kırk yaşlarında kadar birisini gösterdi: "İşte bu adam" dedi. Bu adam sivil elbise giymiş, sert bakışlı, tavır ve hareketine ve yürüyüşüne nazaran bir zabite benziyordu. Simasına dikkat ettim. İstasyondan çıktı, hamalın taşıdığı çanta-

sıyla bir arabaya atlıyarak hareket etti. Biz de bir arabaya binerek takibe başladık. Araba Beyoğlu'nda Kroker Otelinin önünda durdu. Komitacı arabadan inerek otelden içeriye girdi. Biz de arabacının parasını vererek indik.

Müşkülat!

Takipte bulunan memur için en müşkül vaziyet, takip edeceği adamın ikamet ettiği mahallin karşısında kahve ve meyhane gibi bir şeyin bulunmamasıdır.

İşte Kroker Oteli de böyle bir yerdi. Otelin karşısında durarak oturacak bir yer yoktu. Gerçi Amerika Sefarethanesinin karşısında yüksekçe bir yerde birahaneye benzer bir şey varsa da otelin kapısına uzak olduğundan kapı layıkıyla görünmüyordu. Aynı zamanda müşterileri de ekseriyetle akşamları geliyordu. Kroker Otelinin* kapısına yakın bir pasaj vardır. Bu pasajın kapısında hem bakkallık hem de kadehle rakı satan Karamanlı birisi vardı. Bu dükkanı tercih etmek daha muvafıktı.

Gerçi dükkan küçük ise de pasaja açılan kapısından dışarı çıkılıyor, içeride de kapının yanındaki küçük bir masada oturulduğu taktirde otelin kapısından girip çıkanlar görülebiliyordu. Bizde çaresiz bu dükkana girdik.

Dükkanın İçinde...

Dükkanın içinde üç, dört kişi ayakta rakı içiyorlardı. Biz de birer rakı istedik, bir aralık masanın boş bir tarafına bir sandalya sürerek üzerine oturdum. Dükkanın içi biraz dar olduğundan, ayakta içenlerde dükkanın camlı kapısının önünde duruyor ve dışarısını seyrediyorlardı. Bu dükkan bizim işimize çok yarayacaktı.

Bizim komitacı otele gireli iki saati geçtiği halde henüz görünmemişti. Acaba yol yorgunluğu hasebiyle bu akşam otelde mi kalacak diye düşünürken, komitacı otelden çıktı, Tepebaşına doğru yürümeye başladı.

Takip ve Yemek...

Bizde takibe koyulduk. Beyoğlu Caddesinde mağazalara bakınarak yürüyordu. Böyle kalabalık yerlerde adam takibi pek kolaydır. Daskalof gece geze Bulgar Sefarethanesine girdi. Bir saatten fazla sefarethanede kaldıktan sonra

* Bugünkü Novotni Birahanesidir.

yanında birisi genç ve bir ayağı topal, diğeri de kırk yaşlarında kadar iki kişi ile çıktı. Bunlardan topal olanın sefarethane başkatibi diğerinin de yine katip olduğu bilahare tahkikat neticesinde anlaşılan adamlarla Tokatlıyan Oteline girdi. Evvela otelin gazino kısmında oturdular, Biraz sonra içeriye girdiler, Bunların içeri girişlerinden yemek yiyeceklerini anladık. İzzet ile Bulgarca bilen Zekeriyya'yı onların tarassutuna bırakarak Galatasaray merkezi altındaki lokantada bir parça birşey yemek üzere Karebet ve ben ayrıldık. Şayet bu sırada otelden çıkarlarsa, mesafenin pek yakın olmasından bilistifade Zekeriyya'yı bize malumat vermek üzere göndermesini İzzet'e söyledim.

Karabet ile biz acele yemeklerimizi yedik. Tokatlıyan önünü ne geldiğimizde her ikisini de orada bulduk. Bu defa da onları yemeğe gönderdik. Takip memuru olanlar için en müşkül iş, yemek ve def-i hacettir. Takip edilen adam her türlü ihtiyacını temin eder, takip memuru ise kaçırırım korkusu ile yemeğini bile rahat yiyemez.

Eğlenceden Eğlenceye!

Daskalof ve arkadaşları iki saat kadar içeriden çıkmadıkları için şüphelenmeye başladım. "Bu kadar uzun yemek olmaz. Bunlar her halde çıktılar, siz görmediniz!" diye arkadaşlara çıkışmaya başlamıştım ki biz böyle üzüntü içinde iken bizimkiler Tokatlıyan'dan çıktılar, biz de derin birer nefes aldık. Otelden çıkınca Tokatlıyanın biraz ilerisindeki sokak içinde "İsketing Palas" namında bir yere girdiler. İsketing, o zaman içerisinde patinaj yapılan bir yerdi. On ikiye kadar orada oturdular. Oradan çıkarak Galatasaray karşısında tramvay caddesinde "Parizyana" denilen kafeşantana girdiler. Bir müddet de burada vakit geçirdikten sonra Kalyoncu Kolluğu başında İngiliz Sefarethanesi karşısında "Kataklom" tabir edilen bir yere girdiler. Buradan da ancak saat üçe doğru çıktılar. Daskalof arkadaşlarıyle veda ederek Kroker Oteline döndü.

Bunlar daha Tokatlıyan Otelinden çıktıkları zaman İzzet ve Zekeriyya'yı sabah erken Kroker Oteline gelmek üzere istirahate gönderdim. Karebet ile biz Daskalof'u oteline götürüp yatırdıktan sonra, biz de yatmak üzere evlerimize gittik.

Cadde de Dolaşmamalı!

O günkü takip neticesini bir raporla Zekeriyya ile Bay Mazhar'a gönderdim. İzzet ve Zekeriyya, erkenden Karadeniz Oteline gelmişler. Ben kendilerini otelin karşısındaki caddede bulduk. Sabahtan akşama kadar Karamanlı

bakkalın dükkanında beklemek mufvafık olamayacağı gibi bir daha geldiklerinde caddede dolaşmamalarını ve Amerikan Sefarethanesi karşısındaki birahanede oturmalarını kendilerine tembih ettim. Caddede dolaşmalarının mahzurlarını izah ettim.

"Daskalof yalnız bizi pencereden görebilir, o zaman biz de maksadı elde edemeyiz" dedim. Daskalof öğleden evvel otelden çıktı. Tokatlıyan Oteline geldi. Orada gene Bulgar Sefarethanesi memurlarıyla birleştiler ve beraberce yemek yediler.

Biz de Tokatlıyana Girdik!

Bunların yemekleri iki saat, bazen de dört saat sürüyordu.

-35-

BU KOMİTACI BULGAR, İTALYANLARIN CASUSU MUYDU ACABA?

Daskalof Postahaneye Veremediği Mektubu Hiddetle Yırttı. Biz de Parçalarını Sokaktan Topladık...

Bu kadar uzun müddet dışarıda beklemektense içeriye girmek daha muvafık olacaktı. Bu sebeple biz de otelin gazinosuna girdik. Buradan Daskalof'un rahatça harekatını takip ediyorduk. Otelden saat ikide çıktılar. Daskalof memurlardan ayrılarak bir arabaya bindi, Hürriyet Tepesi karşısındaki Bulgar Hastahanesine gitti. İki saat kadar da orada kaldı, tekrar araba ile Beyoğlu'na geldi. Kasımpaşa tarafını ve havuzların arka taraflarını gezdi. Her gün postaneye birer mektup veriyordu.

Bu zamana kadar da akşam olduğundan otele geldi. Otelde bir saat kadar kaldı. Tekrar çıkıp Beyoğlu'nda Avusturya Postahanesine giderek bir mektup bıraktı. Caddede biraz dolaştıktan sonra tekrar sefarethaneye gitti. O akşam yine Tokatlıyan'dan yemek yedikten sonra bermutat İsketing, Parizyana ve Kataklomi ziyaretten sonra üçte otele döndü.

Bermutat...

Zekeriyya'nın lisan bilmesinden hiç bir istifada edemediğimiz gibi takip esnasında bazı falsolar yaptığı da görülmekle onun başka işlerde çalıştırılması için müdüriyete gitmesini söyledim. Biz Karabet ve İzzet ile takibe devam ediyorduk.

Saat on birde Bay İzzet istirahate gidiyor, gece üçe kadar Karabet'le ben Daskalof'u takip ediyorduk. Ertesi gün de Daskalof birçok yerleri dolaştı. Ezcümle Haliç Vapurlarıyla Eyüp'e kadar gitti, oralarını gezdi. Bilhassa tersane taraflarına çok dikkat etmişti. Eyüp'ten avdette yine otele giderek bir müddet kalktıktan sonra tekrar Avusturya Postanesine bir mektup bıraktı. Biz de her günün harekatını birer raporla Polis Müdürü Umûmîsi Bay Mazhar'a veriyorduk.

Dördüncü ve beşinci günlerde İstanbul'un birçok yerlerini, Yedikule taraflarını ve ezcümle Kariye Camini de dolaştı.

Bu Ne Hiddetti!

Böyle on gün kadar takibe devam ettik. Bir gün yine Dolmabahçe ve Boğaziçi'ni dolaştıktan sonra otele geldi, yine otelden çıktı. Fakat vakit biraz geçmiş olduğundan, Beyoğlu'ndaki postaneyi kapalı buldu. Oradan bir arabaya atlıyarak Galata'daki Fransız Postanesine gitti. Orasını da kapalı bulunca tekrar bir araba ile ve dolu dizgin İstanbul'a geçerek büyük postaneye girdi. Orası da kapanmış olacak ki oradan adeta koşarcasına çıktı, Sirkeci İstasyonundaki postaneye yıldırım süratiyle girdi.

Orasının da kapanmış olduğunu anlamış olacak ki hiddeti yüzünden belli oluyordu. Hiddetinden elinde tuttuğu mektubu buruşturuyordu. Postanenin karşısındaki sokağa girince elindeki mektubu yırtmaya başladı.

Mehtapta Ne Vardı?

Daskalof'un üç, dört postahaneye veremediği bu mektubun pek mühim bir şey olduğuna hükmetmiştik. Bu sebeple İzzet'e dedim ki:"Sen kal, bu mektup parçalarını, hiç birisi kalmamak şartıyla topla ve yarın sabah bana getir". İzzet cidden çok zeki ve gayretli bir memurdu. Hem zeki, hem de yırtık bir çocuk olduğundan verdiğim talimatı tamamıyla tatbik etmiş, Daskalof'un yere attığı mektup parçalarının, en ufak kısımlarını bile bırakmıyarak tamamıyla toplamıştır.

Daskalof, o gece gittiği yerlerde çok oturamadı. Saat 12'de Tokatlıyan'dan çıkarak otele avdet etmişti. Ertesi sabah İzzet'in getirdiği mektup parçalarını bir zarf içine koyarak yazdığım raporla birlikte Polis Müdürü Umûmîsi Bay Mazhar'a gönderdim.

Türk Balıkları!

Bay Mazhar da yırtılmış olan bu mektup parçalarını beyaz bir kağıdın üzerine, sırasına konularak tercüme edilmesini, o zamanlar, Bulgardan zulüm görerek İstanbul'a gelmiş ve İstanbul zabıtasında kendisine serkomiserlik rütbesi verilmiş olan Üstüpan'a tevdi etmişti. Üstüpan Müdüreynî Umûmîye binasında kendisine bu iş için tahsis edilmiş olan odada, üç gün uğraşarak bu parçaları bir kağıda yapıştırmak suretiyle eski haline getirmişti. Daskalof bu mektubunda şöyle diyordu:

"Büyük Türk balıklan tersane önünde ve Haliç'tedir".

Küçük balıklardan bir kaçı boğazlardan çıkmaya hazırlanmışlardır. Sonra askeri kuvvetlerden de bahsediliyordu. Küçük balıklardan maksadı Türk torpidoları, büyük balıkların da zırhlılar olduğu şüphesizdi.

Abdülhamit'in Mabeyincisi!

Bu mektubun tercümesinden sonra Bay Mazhar bize, bu işe ve takibe son derece ehemmiyet vermemizi emretti. Bu sıralarda idi ki Abdülhamit'in Mabeyncilerinden Faik Avrupa'dan İstanbul'a gelmiş, o da Kroker Oteline inmişti.

Beyoğlu Polis Müdüriyeti Faik'in otelden çıktığı takdirde yakalanması için oraya iki memur göndermiş, memurlar da otelin karşısındaki pasajın kapısına bir iskemle atarak oturmuşlar, oteli tarassut etmeye başlamışlardı. (Otelin müsteciri Alman tebasından bulunuyordu).

Beyoğlu memurlarının oteli böyle alenen tarassut etmeleri beni son derece düşündürmeye başladı. Her ne kadar kendilerine otele biraz uzakta bulunan birahanede beklemelerini söylemiş ise de "Aldığımız emir otelin kapısını tarassut etmek va buradan bir dakika ayrılmamaktır, bunun için bir yere ayrılamayız" cevabını verdiler.

İşler Karışıyor!

Bizim fevkalade itina ile takip ettiğimiz Daskalof şimdi bu vaziyeti görecek ve hissedecek olursa, bizim takibimiz güçleşecek ve belki de Daskalof oteli değiştirmeye kalkacaktı. Bu vaziyet karşısında keyfiyeti Bay Mazhar'a söylemekten başka çare yoktu. Vaktin geç olmasına rağmen derhal Mazhar'ın Fınızağa'daki evine koştum. Meseleyi anlattım. Biraz düşündü.

-Pekala, sen vazifene git, ben icabına bakarım, dedi. Faik meselesi de mühim olacak ki ertesi gün de Beyoğlu memurları oradan kaldırılmadı. Biz Daskalof'un takibinde üç kişi idik. İzzet'i gece saat dokuzda evine gönderiyordum. Biz gece saat üçe kadar takibe devam ediyoruz. İzzet de sabah erken otele geliyor. Biz ona ancak sabah saat dokuzda iltihak edebiliyorduk.

-36-
BU KOMİTACI BULGAR, İTALYANLARIN CASUSU MUYDU ACABA?

Daskalof Korkmuş, Bir Gece Yarısı Eşyasını Alarak Kroker Otelinden Savuşup Gitmişti...

Bay Faik'in otele geldiğinin üçüncü günü bermutat Kroker'in karşısındaki birahaneye geldik. Bay İzzet orada idi. Öğleye kadar beklediğimiz halde Daskalof görünmemişti. Bu hal bizi şüpheye düşürdü. Çünkü her gün behemahal saat onda otelden çıkmak mutadıydı. Akşama kadar beklediğimiz halde otelden çıkan olmadı. Şüphem ziyadeleşti.

Bir aralık memurlardan İzzet'i birahanede bırakarak Karabet ile Tokatlıyan'a gittik. Gece geç vakte kadar bekledik. Daskalof yok! Karabet'i geç vakit Kroker Oteline gönderdim. İzzet'i görmüş, Daskalof'un otelden çıkmadığını söylemiş.

Tokatlıyan'a da Bulgar Sefarethanesi katipleri yalnız olarak geldiler yemeklerini yedikten sonra çıktılar. Belki Tokatlıyan'dan çıkınca birleşirler ümidiyle İzzet'i başkatibin takibine gönderdim.

Biz de gece on ikiye kadar beklediğimiz halde Daskalof'a tesadüf etmek kabil olmadı.

Her akşam, sabah yemeklerini Tokatlıyan'dan yiyen Daskalof'un bugün sabahtan akşama kadar görünmemesi, bu adamın oteli tarassut eden memurlardan şüphelenerek ve kendisi hakkında takibat yapıldığına kani olarak İstanbul'dan firar etmiş olmasına kati bir delil teşkil ediyordu. Her gün ve her akşam sefarethane katipleriyle birlikte Tokatlıyan'dan oturan yemek yiyen ve geceleri de beraber gezen bu adam eğer oteli değiştirmiş olsaydı, yine yemeklerini yemek üzere Tokatlıyan'a gelecek ve katiplerle buluşacaktı.

Bu kadar müddet görünmemesi, bunun Bulgaristan'a avdet ettiği ihtimalini takviye ediyordu.

Gece saat on ikiden sonra evlerimize gittik. Sabah erken doğruca Sirkeci İstasyonu polis mevkine gittim. Giden yolcu kayıtlarını tetkik ettikten sonra, bir gün evvelki trenle Daskalof'un gittiği kaydını görünce meseleyi anladım. Tahminim doğru çıkmıştı. Mabeyinci Faik'in [İris] tarassutu için Kroker Oteli karşısına ikame edilen taharrî memurlarını ya Daskalof görmüş, yahut garsonlardan birisi görerek kendisine haber vermişlerdi. Daskalof da kendisi için konulmuş zannıyla vakitsiz İstanbul'u terke mecbur kalmıştı. Bilahare hafiyen yaptığımız tahkikatta, gece saat üçte otele geldikten sonra sabaha karşı eşyalarını alarak sefarethaneye gittiği ve oradan Sirkeciye geçmiş olduğu anlaşılmıştı.

Daskalof'un böyle ansızın gidişini Bay Muzaffer'e söylediğim zaman canı sıkılmıştı.

YÜZBAŞI FEVZİ İLE ERENKÖYÜNDEKİ TAKİBATIMIZ!

Bir gün dairede meşgul bulunuyordum. Bay Murat'ın kapısındaki nöbetçi polis geldi "Seni Bay Murat istiyor" dedi. Bay Murat'ın yanına gittim. Yanındaki genç ve yakışıklı bir yüzbaşı oturuyordu. Beni zabite göstererek "İşte arkadaşınız" dedi. Bana hitaben de: "Yüzbaşı Bay Fevzi* ile bir vazifeye gideceksiniz. Bu vazife bir hafta sürecektir. Gideceğiniz yer Erenköyünde Uzunçayır'da olduğundan orada bu kıyafetle gezemezsiniz, kendinize münasip elbise ayırınız. Orada tarassut edeceğiniz yer bir köşktür. Bay Fevzi köşkü biliyor. Bu köşk "M.. Paşanın" köşküdür. M. Paşayı da tanıdığından işiniz ko-

* Bay Fevzi sonradan tayyareci olmuş ve Karadeniz Boğazında Kilyos taraflarında tayyareden düşerek ölmüştür.

laylaşmış demektir. Üsküdar Polis Müdürü Bay Mithat'ın da malumatı vardır. Haydi şimdi elbise odasından elbiselerinizi giyip vazifene git" dedi.

Tebdil-i Kıyafet!

Bay Fevzi ile beraber elbise odasına gittik, orada Edirneliler'in giymekte oldukları "potur" elbiselerden birer kat elbise giydik. Mevcut elbiseler içinde Uzunçayır'da giyilebilecek elbise bunlar vardı. Bana çok güzel yakıştı, poturu, saltayı [yakasız, iliksiz kolları bolca bir tür kısa ceket] giydikten, belimede büyükçe bir kuşak sardıktan sonra tam bir Edirneli gence benzemiştim.

Bay Fevzi'nin ceketinin yakası altında kalan ensesi bembeyaz meydana çıkmıştı. Belli idi ki bu kıyafet uydurma idi. Ben bunu görünce Bay Fevzi'ye "Enseniz beyaz olarak meydana çıktı. Ensenize bir mendil bağlıyalım. Beyazlıkta kaybolur" dedim mendili bağlayınca iş biraz düzeldi.

Bay Fevzi çok nazik, haluk bir zat idi. Onunla yaptığım beş on günlük vazifeyi kıymetli bir hatıra olarak elan saklamaktayım Her şeyimizi hazırladıktan ve yanımızda da bir mikdar kuru yiyecek aldıktan sonra Haydarpaşa'ya geçtik ve trenle Erenköyüne gittik.

Şüpheli Köşk!

Tarassut edeceğimiz köşk Merdivenköy karşısında, Uzunçayır'ın sırt taraflarında idi. O civarda biraz dolaşarak bir keşif yaptık. Köşkün en iyi tarassut edilecek yeri, Uzunçayırın başında köprü başında bulunan bir kahvehane idi.

Bu kahvenin orada mevcutiyeti bizim için çok iyi bir fırsattı. Takibin bazen böyle kolay cihetleri de vardır. İşte bu da şansımızın bir yardımıydı.

Ağacın Gölgesinde!

Kahve köprünün tam karşısında olup köprünün sağ tarafında da büyük bir ağaç gölgesi vardı. Kahveci bu ağacın altına birkaç sandalye ile bir iki masa da koymuştu. Bundan başka köylüler için de bir hasır sermişti. Bu ağacın altında oturduğumuz taktirde bir kilometre kadar uzakta ve tam karşımızda bulunan M. Paşanın köşkünü güzelce tarassut edebilecektik.

-37-

YÜZBAŞI BAY FEVZİ İLE ERENKÖYÜNDEKİ TAKİBAMIZ...

Kahveci Süleyman'ı Gözüm Isırıyordu,

O da Beni Tanıdı ve "Nasılsın Evlat" Diye Sordu...

Dün Çıkan Kısmın Hülasası:

(Hatıratın muharriri, Yüzbaşı Bay Fevzi ile beraber, Uzunçayır civarındaki M. Paşanın köşkünü tarassuta memur ediliyor. Her ikisi de kıyafetlerini *değiştirerek köşkü tarassuta gidiyorlar...)*

M. Paşanın Beyoğlu'nda da bir konağı vardı. Zabıtaca M. Paşa aranılmış ise de bulunamadığından köşkünde olması ihtimaline binaen bizi buraya göndermişlerdi. Vazifemiz M. Paşanın köşkte ise araba ile çıktığını veyahut köşke gelen giden olursa onları haber vermekti. Böyle birşey gördüğümüz takdirde derhal Erenköyüne kadar giderek telefonla Üsküdar Polis Müdüriyetine malumat vermekti.

Kahveci ile Sohbet...

Kahveye gittik ve ağacın altındaki iskemlelere oturduk. Bizi gören kahveci derhal yanımıza geldi. Kahvelerimizi söyledik. Kahveci pişirdiği iki okkalı kahve ile yanımıza gelerek bir sandalyeye oturdu. Kahvede bizden başka müşteri yoktu. Kahveci de ihtiyarca sakallı bir adamdı. Konuşmaya bir vesile olmak üzere ben söze başladım. Aynı zamanda da kahveciye dikkatle bakmaya başladım. Bu kahveciyi tanımak istiyordum. Siması bana yabancı gelmiyordu.

-Baba, dedim. Burada çoktan beri mi kahvecilik ediyorsun?

-Yedi, sekiz seneden beri buradayım.

Cumaları ve Pazarları...

-Nasıl iş oluyor mu?

-Eh, hamdolsun geçinip gidiyoruz. Bekar bir adam için bir lokma, bir hırka kafidir.

-Kahvede hiç müşteri yok. Biz de gelmeseydik siftah edemeyecektin galiba.

-Buranın müşterisi sabah ve akşam gelip geçen köylüler, akşamüzeri de Kadıköyünden ve Erenköyünden gelen baylar ve bayanlardır. Akşamüzeri gelseydiniz görürdünüz, burası ne kadar kalabalık olur. Hele Pazar, Cuma günleri gelen müşterilere sandalye bile az gelir, ekserisi çimenlerin üzerine otururlar.

Tanımıştım!

-Sizi tanımak istiyorum. Buraya gelmeden evvel nerelerde bulundunuz?

-Sultan Ahmet'te kahvem vardı. Orada uzun müddet kahvecilik ettim.

-Şimdi sizi tanıdım. Ben o zaman mektebi bitirmiş idim. Arasıra sizin kahveye gelirdim, isminiz Süleyman değil mi?

-Evet, şimdi ben de hatırladım. Nasılsınız bakalım evlat? dedi.

Bir Hatıra!

Ben bu adamı çok iyi tanırdım. Hatta bir gün kahvesine yeni gelen bir müşteri, bir sade kahve istemiş ve çok kaynasın, demişti. Süleyman da hemen müşterinin önüne bir kahve getirmişti. Müşteri ona: "Canım ben kahveyi fazla kaynasın dediğim halde siz kaynatmadan getirdiniz" demişti. Süleyman da "Bayım bizim kahvemiz biraz da fincanda kaynar hep ocakta kaynatırsak kömür yetişmez demiş ve hakikaten fincanda kahvenin kaynadığını hem müşteriye hem de bize göstermişti. Müşteri de biz de hayretler içinde fincanın içinde kahvenin kaynamakta olduğunu görmüştük.

Kahvecinin Sırrı!

İlk görüşte kahvenin içine bir şey konulduğuna zâhib olmuştum. Bir kaç gün sonra yine Süleyman'ın kahvesine gittiğim zaman bana da fincanda kaynayacak kahve pişirmesini rica etmiş, aynı zamanda yanına sokularak cezveyi, fincanı, şekeri tetkik etmeye başlamıştım. Süleyman benim bu tetkikimi görünce: "İşte bak evlat, demişti, kahvede bir şey var mı? Kaşık da burada, kendin yıka. Cezveyi gördün ya içinde hiç bir şey yok. İstersen şekerini kahvesini sen koy ve sen karıştır, yalnız kaynatmasını ben yapacağım. Bunun sırrı buradadır diye gülerek cezveyi ocağa sürmüştü. Bir parça kaynayınca okkalı bir fincana boşaltıp önüme koymuştu. Ben iyice tetkik etmiştim, kahve fincanın içinde kaynıyordu.

Bu merakla Süleyman'ın kahvesine birçok zamanlar devam etmiştim. Beni bir hayli üzdükten sonra fincanın sırrını söyleyebilmişti. Meğer fincanın içindeki beyaz "sır" ortasından biraz bozulmuş veyahut yapılırken bir parça toprağı meydan da kalmış olursa, kaynama, sıcak kahvenin bu madene temasından hasıl oluyormuş!

Ben Kaçakçıyım!

Hülasa Süleyman'ı çok iyi tanıyordum. Bu adam o kadar boşboğaz idi ki ona birşey söylediniz mi? derhal etrafına yaymak ve söylemekle zevkalırdı. Hele ona sır olarak birşey söyleyiniz. Eğer onu bir başkasına söylemezse çatlardı.

Biraz hoşbeşten sonra dedim ki:

-İstanbul'daki kahveyi neden bıraktın? Orası daha iyi idi.

-Burada altı ay yazda İstanbul'da kazandığım paranın iki mislini alıyorum. İnsana biraz da istirahat lazım. Artık biz de ihtiyarladık, bundan sonra biraz istirahat etmemiz lazımdır. Benim müşterilerim Cuma, Pazar günleri fazla olur. Daima müşterilerim köylülerle reji kolcularıdır. Onların merkez yerleri burasıdır. Neredeyse şimdi onlar da gelirler. Maşallah sen koca adam olmuşsun. Şimdi neredesin, ne iş yapıyorsun bakalım? dedi. Ben o zamana kadar burada uzun müddet kalacağımız için ne yalan uydurayım diye düşünürken müşterilerim arasında reji kolcuları da var demesi kendisine söyleyeceğim mesleğim hakkında bana iyi bir fikir vermiş oluyordu.

-Mektebi bitirdikten sonra şurada burada bir iş aradım. İltimas olmayınca hiçbir iş olamıyor. Askeri mektebe girmek istedim, babam zabit olmadığından kabul etmediler. Babamın gönderdiği para ile bir gün bir arkadaşımla biraz kaçak tütün aldık, onu sattık, biraz para kazandık.

-38-

YÜZBAŞI BAY FEVZİ İLE ERENKÖYÜNDEKİ TAKİBATIMIZ...

İkinci defa biraz daha aldık, ondan da kazandık. Bu iş tehlikeli olmakla beraber iyi bir iş. Şimdiye kadar çok para kazandık. Seni eskiden tanıdığım gibi beni de çok sevdiğini bildiğim için bunları sana söylüyorum.

Her ne kadar reji kolcuları senin müşterin ise, ben daha eski bir tanıdığın olduğum gibi evladın makamında da bulunduğum için bizim kaçakçı olduğumuzu sakın onlara söyleme. Bilirim söylemezsin ama her ihtimale karşı seni ikaz için söyledim.

Hiç Söyler miyim?

-Aman evlat hiç ben öyle şeyler yapar mıyım? Reji kolcuları benim dünkü ahbabım. Sen ise eskiden beri tanıdığım ve evladım gibi sevdiğim bir çocuksun. Hiç böyle şeyler söylenir mi? Bahusus reji kolcularına?

-Senin ne derece ketum olduğunu bilirim ya! Laf olsun diye söyledim.

-Sen öyle çocukca düşünceleri bırak. Eh, söyle bakalım, buralarda bir işiniz mi var? Ben buraların eskisi olduğum için icap ederse buralarda bir işiniz varsa bana söyle de ben sana muavenet ve yardım ederim.

Kolcuları Atlat!

-Senden saklıyacak değiliz.

-Bay Fevzi'ye hitaben:

-Süleyman bizim babamızdır. Kendisine her suretle itimat edebiliriz. Ve icabında bize yol gösterir. Hayırhah bir babadır.

-Süleyman'a hitaben:

-Malum ya, biz ikimiz de tütün kaçakçılığı yapıyoruz ve hamdolsun işimizde yolundadır.

Bu akşam bize yedi sekiz yük kadar tütün gelecek. Bunları İstanbul'a sevkedeceğiz. Tütünler İzmit tarafından gelecek. Bunun için biz beş on gün kadar

buralardayız. Sen bir çare düşün de bu reji kolcularını başka bir tarafa sevket.

Şayet bizim için sorarlarsa, bunlar koyun tüccarı imiş Anadolu'dan malları gelecekmiş, onları bekliyorlarmış. Koyunları burada beş on gün kalacak, tüccar gelip buradan alacaklarmış ve parça parça İstanbul'a sevkedeceklermiş dersin ve böyle koyun tüccarı olmazsa ben de burada sinek avlarım dersin, olmaz mı babacığım?

Çok Zekisin!

-Bu söyledikleri yalan değildir. Hakikaten Anadolu'dan koyun getiren tüccarlar koyunlarını buraya Uzunçayır'a getirirler. Burada tüccara satarlar ve buralarda da beş on gün, bazen de bir ay kalırlar, iyi düşündün. Maşallah, sen kaçakçılığa başlayınca iyice zeki olmuşsun. Müsterih olunuz. Şayet kolcular sizin için sorarlarsa, koyun tüccarı derim. Yalnız tütünleriniz hangi akşam gelecekse bana haber veriniz de ben onları başka bir tarafa sevkedeyim. Buradan gelen geçen çok olduğu için sizin tütünlerinizin geleceği gün benim haberim olursa, o gece onlara "Bugün bir köylüden haber aldım bu akşam filan yerden tütün geçecek" der, onları yanlış bir istikamete sevkederim. Siz de tütünlerinizi serbestçe geçirirsiniz. Fakat bana tütünlerinizin nereden geçeceğini söylemelisiniz ki ben kolcuları aksi istikamete sevkedeyim dedi.

Babanın Yardımı:

Bu söz üzerine arkadaşım Fevzi'ye "Gördün mü bizim baba bize ne kadar yardım ediyor. İsabet olmuş ki burada kendisine tesadüf ettik" dedim. Halbuki kendisinin bütün bu söylediklerimi kolculara söyleyeceklerine hiç şüphem yoktu. Bu bizim için iyi bir fırsat idi. Bizim burada ne maksatla beklediğimizi kimse anlayamayacaktı. Kendisine:

-Haydi babacığım, tanıştığımızın şerefine bize iki kahve daha pişir, bir kahve de kendine yap da gel şurada beraberce birer kahve daha içelim. Tütünlerimiz bu gece buraya çayıra gelecek, sen kolcuları deniz tarafına sevketmeye çalışırsın dedim. Süleyman kahve pişirmek üzere gitti.

Eğlence Çıktı...

Bay Fevzi'ye:

-Burada şans bize çok yardım etti. Ben bu adamı eskiden tanırım, o kadar boşboğazdır ki bunun burada bulunuşu ve boşboğazlığı, bizim işimizi kolaylaştırdı. Bu adam şimdi kolcuları sabırsızlıkla bekliyordur. Bizim kaçakçı olduğumuzu derhal onlara söyleyecek. Biz de bundan istifade etmiş olacağız, zavallı kolcuları uykusuz bırakacak, oradan oraya sevkedecektir. Göreceksin ki kolcular bizim arkamıza düşeceklerdir. Bu iş çok hoşuma gitti. Bize güzel bir eğlence de olacak. Kolcular, biz buradan gidinciye kadar kırlarda, bayırlarda tütün gelecek diye durmadan koşacaklar. Biz de gülecek, eğleneceğiz, dedim.

-Eğer öyle ise çok güzel bir iş yapmış olduk, burada bizden kimse şüphelenmeyecek. Biz de rahat rahat işimizi göreceğiz. Çok iyi düşündün de tütün kaçakçısı olduğumuzu söyledin. Erenköy ve bilhassa bu civar, hakikaten tütün kaçakçılarının yeridir.

Bu sırada Süleyman kahveleri getirdi, yanımıza oturdu ve sordu:

-Tütünler gece mi gelecek?

-Tabii gece yarısından sonra gelecek. Vaziyete göre tenha bir yerde bize teslim edilecek. Ayrıca adamlarımız da vardır. Biz tütünleri onlara teslim edeceğiz. Tütünlerin yerleri hazırdır.

-Oğlum, bu işler çok tehlikelidir. Siz genç adamlarsınız. Başınızdan korkmuyor musunuz? Buradaki kolcular çok yaman adamlardır.

Kaç Kolcu Var?

-Burada kaç kolcu var?

-Burada şimdilik on iki kişi vardır. Bunların beşi iki günden beri İzmit taraflarına gitti. Yedisi de burada civar köylerde kırlarda dolaşmaktadırlar. Buraya sık sık gelirler. Merkez yerleri burasıdır.

-İsabet oldu ki bunların bulundukları yerleri öğrendik. Acaba İzmit tarafına giden beş kişi bizim tütünleri mi haber aldılar?

-Bilemem ama herhalde bir şey haber almış olacaklar ki oraya gittiler. Diğer arkadaşlarının da şimdiye kadar gelmemelerine nazaran bunların bir iş ucunda oldukları muhakkak. Siz böyle tehlikeli bir işe girmemeliydiniz.

-Sen korkma babacığım. Biz şimdiye kadar bundan daha tehlikeli iş gördük. Bizim tütünlerimiz buraya çayıra geleceği için sen bu kolcuları başka istikamete sevketmeye çalış. Senin bize yapacağın iyilik bu kadardır. Bizim başka bir şeyden korkumuz yoktur.

Köşk Boştu...

Biz kahveci ile tütün kaçakçılığı meselelerini görüşmekle beraber asıl vazifemizi de ihmal etmiyorduk. Sık sık gözlerimiz köşkte idi. Fakat köşkün meskun olduğuna dair bir emare yoktu.

Biz Süleyman ile konuşurken Erenköy cihetinden yedi atlı göründü. Kahveci Süleyman:

-İşte reji kolcuları geliyorlar, dedi.

Zararı yok. Geldikleri iyi oldu, dedim, sen biraz sonra onları, güya bir yerden haber almış olduğundan bahisle uzak yerlere sevkedersin. Şimdi kahvene git, onlar geldiğinde kahvelerini pişirirsin.

-39-

YÜZBAŞI BAY FEVZİ İLE ERENKÖYÜNDEKI TAKİBATIMIZ...

Kahveci Süleyman Hem Bizi Kolculara Haber Veriyor, Hem de Yüzümüze Gülüyordu...

Kahveci de hemen kalktı kahveye gitti. Kolcular kahvenin önünde atlarından indiler. Hayvanlarını bir ağaca bağladıktan sonra kolcular kahveye girdiler. Bay Fevzi'ye dedim ki:

-Ah şimdi kabil olsa da kahvenin arkasında bulunsam da şu bizim ihtiyarı dinlesem. Eminim ki kahvelerini bile içmeden onlara bizim tütün kaçakçısı olduğumuzu söylüyordur. Şimdi dikkat et, bu adamlar burada hiç durmadan gideceklerdir.

Dediğim Çıktı!

Hakikat dediğim gibi de çıktı. Kolcular içeride kahvelerini içtikten sonra biraz oturdular, geldiklerinden yirmi beş dakika geçmemişti ki dördü Merdiven Köyü istikametine, üçü de Uzunçayır boyunca dolu dizgin gittiler.

Bir taraftan köşkü tarassut etmekle beraber diğer taraftan da kolcuların harekatını tetkik ediyorduk. Bunların böyle iki partiye ayrılarak ani hareketlerini görünce dedim ki:

-Gördün mü? Bay Fevzi, dediğim çıktı. Bakalım bizim Süleyman şimdi gelip ne yumurtlayacak! Zavallı adamları beyhude koşturacak.

Sözümü henüz bitirmiştim. Bizim kahveci baba arz-ı endam etti. Yanımıza gelip bir sandalyeye oturarak:

-Evlatlar korkmayın dedi, artık tütünlerinizi rahat rahat teslim alabilirsiniz. Onlar zaten denizden gelecek külliyetli bir kaçak tütün haber almışlar. İzmit taraflarına giden arkadaşları da bunun için gitmiş. Kahveye geldiklerinde biz de onlara bu sabah deniz tarikiyle gelecek bir tütün olduğunu söyleyince daha ben sözümü bitirmeden onlar "Bizim haberimiz var biz de bu işin üzerindeyi" dediler. Ben onları buradan savdım. Onlar şimdilik bu tarafa gelmezler. İçlerinden kolbaşı bana sizi sordu. Bende sizin için, ben onları tanırım, bunlar koyun tüccarıdır dedim.

Sana Güveniyorduk!

Teşekkür ederiz, diye cevap verdim, zaten bizde sana güveniyorduk. Bizim için çalışacağından emin olmasak sana kaçakçı olduğumuzu söyler miydik?

Biraz daha konuştuktan sonra öğle vakti gelmişti. Bay Fevzi ile beraber getirdiğimiz kuru şeylerden ibaret yemeğimizi yemeye başladık. Bay Fevzi'ye dedim ki:

Bu adamın tamamen bize söylediklerinin aksini yaptığına eminim. Mahaza bizim için iyi oldu. Biz gece istirahat ederken o zavallılar kaçakçı arıyacaklar. Bugün kolcularla aramızda harp başladı. Yemeğimizi yedikten sonra biraz çayıra doğru gittik. Köşkten çıkan ve giren yoktu.

Farkında Değilim!

O gün akşama kadar orada vakit geçirdik. Bir aralık yanımıza gelen Süleyman'a etraftaki köşkleri sordum. Kimlere ait olduklarını söyledi. "Bunlarda

oturan var mı?" diye sordum.

-Ben burada kendi işimle meşgulüm. Farkında bile değilim. Çünkü oralardan bize müşteri gelmez ki alakadar olayım, cevabını verdi.

Akşam ezanı başlayınca Süleyman'a:

-Babacığım, Allah'a ısmarladık, Allah yardımcımız olsun, biz şimdi gidiyoruz. İnşallah yarın tekrar geliriz, dedim.

-Güle güle gidiniz. Hiçbir şeyi merak etmeyiniz. Yarın yine görüşürüz. Size muvaffakiyetler dilerim dedi ve kendisine veda ederek Erenköyüne doğru ayrıldık. Bize muvaffakiyetler temenni eden kahvecinin içinden "Hele bu gece tütünleri yakalasınlar da o zaman yarın görüşürüz" dediğine emindim.

O gece Erenköyünde yemeklerimizi yedik ve kıyafetimizle mütenasip bir kahvede oturduktan sonra Bay Fevzi'nin Erenköyünde tanıdığı bir arkadaşının evinde yattık.

Tütünleri Aldınız mı?

Ertesi gün kalkıp kahvaltımızı ve çayımızı içtikten sonra yine Süleyman'ın kahvesine gittik. Bizim alessabah geldiğimizi gören kahveci hemen yanımıza gelerek "Oh oh inşallah tütünleri tehlikesizce aldınız değil mi?" diye sorması üzerine:

-Çok şükür, tütünler geldi ve salimen sevkettik. Fakat çok da korku geçirdik. Bizim pusuya yattığımız yerden iki atlı geçti. Muhakkak bunlar kolcu olacaktı. Fakat bizi göremediler. O sırada tütünler de biraz uzakta tarla içinde buğday demetleri arasında idi. Bizi görselerdi, muhakkak bir çarpışma olacak, belki de tütünler de gidecekti dedim.

-Ben size demedim mi? Ben burada oldukça sizin için tehlike yoktur. Beyhude korkmuşsunuz.

İhtiyat Gerek!

Ben ihtiyatlı hareket etmek lazımdır. Öyle olmazsa biz bir iş göremeyiz. Hele şükür ki bizimkiler başka istikamet takip etmişler. İzmit taraflarına gittiğini söylediğiniz kolcuları vaktinde haber alan tütüncüler, aksi istikamet takip ettiklerinden yakayı kurtarmışlar.

-Ne ise tütünleri kurtardınız ya, ona şükür. Tütünler çok mu idi?

-Hayır bu gece beş yük gelmiş. Halbuki daha fazla gelecekti. Kolcuların o tarafa gitmeleri onları ihtiyatlı harekete mecbur etmiş.

-Bu gece yine gelecek tütün var mı?

Yine Tütün Gelecek!

-Akşamki tütünlerin bakiyesini bekleyeceğiz. Ümit ediyorum ki bu gece de gelecektir. Dün akşam deniz tarafından getirmişler sen kolcuları deniz tarafına sevketmiştin. Dün akşam arkadaşlar bize tütünlerin denizden geleceği, söyleyince birdenbire şaşırdım kaldım. Kolcuların deniz tarafında olduklarını bildiğim için ümidim kırılmıştı. O dakikada haber göndermenin de imkanı yoktu.

Talihimiz yardım etti de kolcularla karşılaşmadı. Mamafih bu akşam veyahut yarın akşam güzel hendek tütünleri gelecek, onlardan sana bir sigaralık tütün getireyim de bak içimi nasıldır dedim.

-40-

YÜZBAŞI BAY FEVZİ İLE ERENKÖYÜNDEKI TAKİBATIMIZ...

Kahveci Süleyman Baba, Kaçak Tütünden Yaptığım Sigarayı Hemen Cebine Atıverdi...

Bittabi memnun oldu. O gün de akşama kadar kahvede bekledik. Kolcular bir iki defa kahveye geldiler, kahveci ile görüştüler ve yine süratle muhtelif istikametlere dağıldılar.

Akşam Erenköyüne gidip yemeklerimizi yedikten sonra kahveye gittik. Birisinden bir kaçak tütün fişeği aldım. İçinden bir sigara yaptım, üst tarafını attım. Esasen kendim de bütün kaçakçıların yaptığı gibi, reji sigarası içiyordum. Kaçak tütünden sardığım sigarayı kahveci Süleyman'a vermek üzere tabakamın altına sakladım.

Kahvede Dedikodu!

Kahvedeki müşterilerin bir kısmı tütün kaçakçısı olduğundan muhavereleri daima kolcular üzerine idi. Bunların muhaverelerini dinledik.

Birisi: Ahmet, dün gece kolcular sabaha kadar Uzunçayır'ı ve etraflarını altüst etmişler. Bir kaç gecedir buralarda kaçakçılar tütün bekliyorlarmış. Kolcular sabaha kadar her tarafı dolaştıkları halde tütünleri yakalayamamışlar. Aveller, boşuna koşmuşlar! Herifler de tütünlerini kaçırmışlar.

Diğeri: Aşkolsun kaçakçılara şu heriflere tütünlerini vermeden kaçırdıklarına ne kadar memnun oldum.

Birisi: Ahmet, bunlar yirmi, otuz kişi kadar imiş ve Edirneli meşhur kaçakçı Arab'ın adamları imiş. Hiç böyle adamlar kolculara tütün kaptırır mı? Herifler çekirdekten yetişmiş, Edirneli kaçakçılar anasından kaçakçı olarak doğmuşlar diyordu. Biz Fevzi ile bunların muhaverelerini dinledikçe içimizden gülüyorduk. Bütün bu işleri bizim kahveci Süleyman yapıyordu ve bu o kadar işimize yaramıştı ki arzu etsek yapamazdık.

Köşkte Kimseler Yok!

Ertesi sabah yine kahveye geldik. Bugüne kadar köşke ne giren, ne de çıkan olmamıştı. Bir aralık gezme bahanesiyle köşkün yanlarından ileriye tepelere doğru gittik. Köşkün içinde insan olduğuna delalet edacek bir şeye tesadüf edemedik. Akşamları her günün neticesini posta vasıtasıyla Polis Müdüriyet-i Umûmîyesine bir raporla bildiriyorduk. Köşkün civarında biraz dolaştıktan soma tekrar kahveye avdet ettik.

Nasılsınız Evlatlar?

Bizim Süleyman Baba yine yanımıza geldi ve sordu:

-Nasılsınız evlatlar? Bu gece tütünleriniz geldi mi?

-Evet, bir kısmı daha geldi ama bu kolcular bize rahat vermiyorlar. Bu gece öyle bir tehlike geçirdik ki az kaldı bütün tütünler gidiyordu.

Babacağım, bu sebeple bizi mazur görünüz, size itimadımız vardır. Fakat yerin kulağı vardır diye de bir darb-ı mesel vardır. Bunun için artık bu hususa dair birşey sormayınız. Hele sana getirdiğim şu sigarayı iç bakalım beğenecekmisin? Bu tütün, bu akşam ki partidendir dedim ve kaçak tütünden yaptığım sigarayı Süleyman'a verdim. Bir kibrit çaktım. Fakat Süleyman in-

tizar etti. "Sizin tütününüz herhalde fevkalade tütün olacak. Ben bu sigarayı yemekten sonra içerim" dedi. Ben anlamıştım ki o, bu sigarayı kolculara gösterecekti. Ben de pekala dedim ve ses çıkarmadım.

Müsademe Muhakkaktı!

Kahveci Süleyman diyor ki:

-Ben size hayret ediyorum. Çok sabırlı adamlarsınız. İki gece üst üste tütün kaçırmak her babayiğidin kârı değildir.

-Ne yapalım, dedim, bir kere tütünler yola çıkmış, geri dönse yakalanacak, ileri gitse tehlike var. Geceler gebedir. Daima kaçıranların lehine hizmet eder. Bizim gibi adamların en büyük istifadesi karanlıktır.

Dün gecenin tafsilatını vermediniz. Çok merak ettim. Ben daima sizi düşünen bir adamım. Niye tafsilat vermiyorsun, yoksa benden mi şüphe ediyorsunuz?

-Estağfurullah babacığım, hiç senden şüphemiz olur mu? Dün akşamda her zamanki gibi büyük bir tehlike geçirdik. İki kilometre mesafede on beş kişi idik, hepimizde silahlı idik. Pek yakınımızdan geçen bir kaç kolcu bizi dere içinde göremedi. Belki de canlarının korkusundan dereye inmediler. Eğer bizi görselerdi muhakkak çarpışacaktık. Her ne ise bu işi de atlattık. Şimdi bir iki gün kadar bu işe nihayet vermek lazım geliyor. İki gecede yirmi yük tütün geçirdik. Böyle tüccar eşyası geçirir gibi her gece tütün geçirilmez Bir müddet fasıla vermek lazımdır.

Kolcular Bizardı!

Bizim M. Paşanın köşkünden giren çıkan olmadığı gibi o civarda kaçakçı diye tanındığımız için bizim memur olduğumuz veyahut olacağımız da kimsenin hatırına gelmezdi. Bu sebeple zaten sabahtan akşama kadar boş oturduğumuz için kolcularla kendimize iyi bir eğlence bulmuştuk.

Zavallı kolcular da gece gündüz bizim mevhum tütünlerimizi yakalayacağız diye beyhude yere telaş ediyor ve rahatsız oluyorlardı. Kolcular artık bizden bizar olmuş olacaklar ki başka vasıtaya müracaata mecbur kalmışlar. Bizi o civar jandarmalarına söylemişler.

Siz Kimsiniz?

Bir gün Bay Fevzi ile birlikte ağaç gölgesinde hasır üstünde oturuyorduk. Birden iki süvari jandarması geldi, yanı başımızda durdular ve bize hitaben:

-Arkadaşlar, siz kimsiniz, bir kaç gündenberi burada ne bekliyorsunuz? dediler. Ben cevap verdim:

-Koyun tüccarıyız. Anadolu'dan gelecek koyunlarımız var, onları bekliyoruz.

-Üzerinizde hüviyetinizi ispat edecek vesikanız var mı?

-Biz İstanbul haricine çıkmadık. Burası da İstanbul'un bir mahallesidir. Akşam tekrar İstanbul'a avdet edeceğiz. Biz öteden beri buralara geliriz, bize şimdiye kadar hiç kimse vesika sormadı. Bunun için hüviyet varakalarımızı yanımıza almadık.

-41-

YÜZBAŞI BAY FEVZİ İLE ERENKÖYÜNDEKI TAKİBATIMIZ...

Şimdi Jandarmalar Bizi Tevkif Etmişlerdi ve

Merkezden Merkeze Üsküdar'a Kadar Gidiyorduk...

-Dün akşam ileride bir köyde vukuat oldu. Onun faillerini arıyoruz. Mademki hüviyetinizi ispat edecek bir vesikanız yoktur, sizi karakola kadar götürmek mecburiyetindeyiz.

-Arkadaş, biz vukuat yapacak adam değiliz, biz tüccar adamlarız. Bizim böyle şeylerle alakamız yoktur. Bizi kahveci Süleyman da tanır.

-Çok söz istemem, önümüze düşün, beni kahvecinin şahadeti ikna edemez, dedi.

Karakola Gidiyorduk!

Jandarma daha sonra eliyle işaret yaparak:

-Haydi kalkın, bizi cebir istimaline mecbur etmeyin deyince ayağa kalktık.

Bizi siyanet [koruma] etmesi lazım gelen ve o iddiada bulunan kahveci, bize yalnız uzaktan bakmakla iktifa ediyordu ve her halde bundan memnundu, jandarmalara hiçbir söz bile söylememişti. Biz bu işin reji kolcularından, binnetice ihtiyar kahveciden olduğunu anlamakta gecikmedik. Ne çareki bizi davet eden kanun memurları idi.

Bu davete icabetten başka çare kalmadığını görünce ister istemez jandarmaların önüne düştük ve yola çıkdık. Kolcular bizden bu suretle kurtulmuş olacaklardı. Öyle ya üç dört gündür kaçak tütün getiriyoruz, tutamıyorlar.

Bizi kendi mıntakalarından jandarma vasıtasıyla kaçırmak sureti ile bizden kurtulacaklarını ümit ederek jandarmaları bize musallat etmişlerdi.

Ta Üsküdar'a Kadar...

O sıcak havada karakoldan karakola, ta Üsküdar Polis Müdürlüğüne kadar bizi götürdüler. Polis müdürüne gidinceye kadar biz de memur olduğumuzu kimseye söylemedik. Bahusus Fevzi de yüzbaşı idi. Fakat çaresiz bir jandarma önünde gidiyordu. Fevzi böyle şeylere alışmadığı için evvela fena halde kızmıştı. Fakat benim ricam üzerine o da gitmeye razı oldu. Yollarda uğradığımız jandarma ve polis karakollarında hüviyetimizi söylemedik. "Nerede oturuyorsunuz?" suallerine Üsküdar İhsaniye Mahallesinde oturduğumuz cevabını verdiğimizden Üsküdar Polis Müdüriyetine kadar geldik. Polis müdüriyetinde evrakımızı okuyan memurların, bizim bir köydeki vukuatla alakadar olduğumuza dair olan zandan dolayı bizi kodese koymak istediklerini görünce, müteferrika [karakollarda, şüphelilerin, ilgili yerlere gönderilmek üzere, geçici olarak konuldukları kapalı yer] komiser muavinine: "Ben polis müdürünün akrabasıyım. Bizi müdür beyin yanına çıkarınız dedim.

Polis Müdürünün Yanında:

Bu sözü işiten muavin derhal Polis Müdürü Mithat'ın yanına gitti. Biraz sonra gelerek "Buyrun, sizi müdür istiyor" diyerek yalnız beni alıp götürmek istedi. Ben: "Arkadaşım da gelsin, müdürün kapısı önünde beklesin" diyerek üçümüz birlikte yukarıya çıktık. Muavin beni içeri soktu. Muavin de yanımda duruyordu. Müdüre hitaben:

-Biz koyun tüccarıyız, arkadaşımla beraber Uzunçayır'da Anadolu'dan gelecek koyunlarımızı bekliyorduk. Jandarmalar bizden şüphelenerek tevkif edip buraya kadar getirdiler, dedim.

Müdür Mithat vaziyeti anladı.

-Sizi tanıdım, arkadaşınız nerededir? dedi.

-Dışarıda bekliyor.

Bu cevabım üzerine müdür, muavine hitaben:

-Dışarıdaki tüccarı da buraya gönderin ve siz gidin dedi. Bay Fevzi de içeri girince Mithat gülmeye başladı:

-Vazifede böyle şeyler olabilir. Buraya gelinceye kadar memur olduğunuzu söylemediğinize çok memnun oldum. Köşkte henüz bir hareket yok mu? dedi.

Cevap verdim:

-Bugüne kadar köşke girip çıkan olmadı. Bulunduğumuz yerde kendimizin tütün kaçakçısı olduğumuzu söylediğimiz için memur olduğumuza dair kimsede bir şüphe de uyanmadı. Fakat reji kolcuları bizden şüphelendiklerinden ve mevhum tütünlerimizi tutamadıklarından muğber olarak bizi jandarmalara tevkif ettirdiler.

Vazifeye Devam...

Bay Mithat:

-Şimdi muavine söyleyeceğim. Sizin koyun tüccarı olup Üsküdar'da ikamet ettiğinizi ve erbab-ı namustan bulunduğunuzu ve bir daha size ilişilmemesini jandarmaya da yazdıracağım. Siz yine vazifenize devam edin. M. Paşayı henüz İstanbul'da da bulamadığımızdan bizden bir emir gelinceye kadar orada vazifeye devam ediniz dedi. Biz de odadan çıktık. Esasen akşam da yaklaşmış olduğundan o gece evlerimize gittik. Ertesi sabah erkenden trenle Erenköyüne, oradan da mahut kahveye gittik.

Şaşırdılar!

Kahveci ve biraz sonra kahveye gelen kolcular bizi görünce şaşırmışlardı. Kahveci Süleyman Baba biraz sonra yanımıza geldi.

-Geçmiş olsun. Nasıl oldu? dedi. Jandarmalar sizi götürünce merak ettim. Çok şükür kurtulduğunuzu görünce sevindim.

-Evet kurtulduk dedim. Zaten ortada bir şey yoktu ama, jandarmalara söz anlatamadık. Güya bu civarda bir köyde vukuat olmuş. Bizi de burada gördüler, hüviyet varakalarımızı sordular. Biz de üzerimize almadığımız için bizi ta Üsküdar'a kadar sürüklediler. Fakat bizi Üsküdar'da herkes tanıdığı için,

yolda tesadüf ettiğimiz tüccar Bay Mehmet namında bir zat, bizimle beraber Polis Müdürlüğüne kadar geldi ve bizi derhal bıraktırdı. Biz de dün akşam gelecek olan tütünlerimizi selametle İstanbul'a sevkedebildik. Sen jandarmaların bizi götürmek istediği zaman neden gelip bir şey söylemedin?

-Jandarmalar söz anlar adamlar değil ki ben bir şey de söylesem dinlemezlerdi. Bunun için bir şey söyleyemedim, cevabını verdi.

Kolculardan İntikam...

Bizde kolculardan intikam almak için onları biraz daha yormak maksadıyla bizim kahveciye bir hayli uydurma şeyler söyledik bittabi o da derhal onlara söylemişti.

İki gün kadar daha kolcuları yorduk. Üçüncü gün, Uzunçayır'a gelen sivil arkadaşlardan birisi, M. Paşanın Avrupa'ya gitmiş olduğunu tarassutundan sarf-ı nazar edilmesini söylemesi üzerine, arkadaşımla, beraber İstanbul'a avdet ettik. Bu suretle kolcular da bizden kurtulmuş oldu.

İttihat ve Terakkiye Muhalif Mebusların Takibi ve Selanik'e Naklim

Bu sıralarda İstanbul Polis Müdürü Umûmîsi olan Bay Mazhar terfiyen valiliğe tayin edilmiş yerine de Selanik Polis Müdürü Bay Edip gelmişti. Edip'in işe başladığı sırada İttihat ve Terakkiye muhalif olan mebuslar ve münevverler çoğalmış, bunların da tek tük takibine başlanmıştı.

Bay Edip'in yerine de İstanbul Polis Müdüriyeti Kısm-ı Adli Reisi Bay Murat Selanik Polis Müdürü olmuştu. Edip işe başladıktan sonra beni ve daha bir takım sivil memurları istedi. Ve bize yapılacak takibat hakkında bir takım emirler verdi. Bizi üçer dörder memurdan mürekkep birer grup halinde ayırdı. Her bir gruba ikişer üçer mebusun takibi emrini verdi.

Benim Mebuslar:

Benim gruba üç mebus verilmişti. Diğer arkadaşlarada ikişer üçer mebusun takibi verilmişti.

-42-
YÜZBAŞI BAY FEVZİ İLE ERENKÖYÜNDEKİ TAKİBATIMIZ...
Meclis Dağıldıktan Sonra Mebusların Nereye Gittiklerini, Ne Yaptıklarını Öğrenip Akşamları Bir Raporla Bildiriyorduk...

Takip edilen mebuslar meyanında Priştineli Hasan, Hoca Mustafa Sabri, Konyalı Zeynelabidin, Gümülcineli İsmail vesaire vardı. Ben iki memur alarak vazifeme gitmek üzere Edip'in yanından çıktım. Diğer arkadaşlarda birer birer talimat aldıkça çıkıyorlardı.

Mebusları Takip!

Artık takibat başlamıştı. Her gün Fındıklı'da Mebusan Dairesine gidiyorduk. Meclis dağıldıktan sonra gittikleri yerleri ve görüştükleri zevatı birer raporla akşamları geç vakit Müdüri Umûmî Bay Edip'e bildiriyorduk. Bizim Müdür-i Umûmîye verdiğimiz raporlar, ertesi gün İttihat ve Terakki Merkezi Umûmîsine gidiyor, orada tetkik ediliyormuş.

Aradan bir hafta geçmemişti ki bir gün Edip beni istedi ve şu sözleri söyledi:

Bundan sonra bütün takibatı sen idare edeceksin. Bütün grup idaresini sana bıraktım ve o memurları, bilhassa grupları idare edenleri bu işten aldım. Bunlar beni iğfal ediyorlar. Bunun için istediğin memurları kendin seç, merkezlerde işe yarayacak memurlar varsa bana isimlerini ver, onları sivile aldırayım, bu suretle bu takibatı sen idare edeceksin.

İtirazlarım...

Ben bu kadar dağınık bir iş yapamayacağımı söyledim. İtiraz ettim. Ne söyledimse tesiri olmadı. Bana şu cevabı verdi:

-Benim o memurlara itimatım kalmadı. Onların verdikleri raporlar hep baştan savmadır. Senin raporlarının doğruluğuna kanaatim var bu sebeple bu işi sen yapacaksın. Ben vazifede itiraz kabul etmem. Siz memursunuz, verilen vazifeyi yapmakla mükellefsiniz.

Ne çare kabul edecektim. Çünkü memurdum. Biraz daha ısrar etsem. Beni belki memuriyetimden kovardı. Bay Edip çok sert ve aynı zamanda da o kadar kinci bir adam idi ki... Bu zatın kinini de sonra öğrendim ve yine onun kinine kurban olmaktan kurtulamadım.

Uydurma Raporlar!

Diğer grupların bu vazifeden affedilmelerinin sebebini sonradan öğrendim ki o da şu imiş:

Gerek benim ve gerek diğer grupların takip ettikleri muhalif mebuslar, akşamları Mebusan dağıldıktan sonra Beyoğlu'nda Tokatlıyan'da, şurada, burada birbirlerine tesadüf ediyorlarmış. İttihat ve Terakki Mebusları da bittabi bunları görüyorlarmış. Diğer grupların o günkü verdikleri raporlarda, takip ettiği mebus için "Meclisten çıktı doğru evine gitti" gibi şeyler yazılırmış. Bundan da maksat, akşamları erken evlerine giderek istirahat etmekmiş.

Bizim verdiklerimiz raporların Merkezi Umûmîye, götürülüp orada İttihat ve Terakki Mebusları tarafından da tetkik edildiğinden hiç birimizin haberi yoktu. Mesela bir grubun: "Meclisten çıktı Erenköyün'e, Ayastefanos'a ve Bakırköy'e gitti" diye rapor verdiği mebus, o gece geç vakte kadar Beyoğlu'nda İttihatçı Mebuslar tarafından görülüyormuş. Raporda evine gitti denilenler hakkında derin tetkikat yapılmış, bunun neticesi olarak bu takibat işi bana yükletilmişti.

Meşhur Polis Ziya:

Naçar bu vazifeyi kabul ettim ve itimat ettiğim memurları almakla beraber merkezlerde bu işe elverişli memur olup olmadığını da bir taraftan tetkike başladım.

Arkadaşlardan Salih "Eyüp Merkezinde Ziya isminde ve merkez taharrî memurluğuna ayrılmış olan birisi var, bunu da al" dedi. Ben de derhal Bay Ziya'yı istedim. Ziya geldi ve şu sözleri söyledi:

-Bir müddetten beri merkez taharrî memurluğunu ifa ediyorum. Benim takip işlerine pek çok merakım var. Beni de alacak olursanız sizi mahcup etmem. Her halde benden memnun olursunuz. Bir kere tecrübe ediniz.

Bay Ziya'nın fıtri zekası gözlerinden okunuyordu. Ziya'yı Bay Edip'e söyledim. Derhal merkeze emir verdi. Ziya da bize iltihak etti. Bilahare Ziya fıtri zekası sayesinde Türkiye'de emsaline nadir tesadüf edilecek bir zabita-i hafi-

ye amiri ve iyi bir polis müdürü de olmuştur.

Artık bütün grubu idare etmeye başladık. Takibat devam ediyordu. Bir gün hava kapalı, mütemadiyen kar yağıyor. Dışarıda müthiş bir tipi hüküm sürüyordu. Ben de bir iş için müdüriyete gitmiş, avdet ediyordum.

Dehşetli Bir Tipi!

Henüz İran Sefarethanesi önüne gelmiştim. Önümden bir araba geçti. Göz gözü görmeyecek derecede bir tipi bütün karları insanın gözüne dolduruyordu. Arabanın içinde bizim grubun takip ettiği mebuslardan birisini gördüm. Fakat arkadan başka arabayla geliyordu. Mebusun böyle yalnız gelmesi bana, o memurun vizitesini tamamıyla ifa edemediği hükmünü verdirmişti. Hava pek şiddetli olduğundan takip edememiştir, dedim. Bu zatın takibine tayin ettiğim de Eyüplü Bay Ziya idi. Bu memurdan şüphe edemezdim. Belki havanın karlı olmasından araba bulamamıştı.

Araba önümden geçtikten sonra arabanın arkasından, dingilin üzerinde oturmuş ensesinden itibaren kulaklarını bir mendil ile sarmış, paltosunun yakasını kaldırmış bir çocuk gözüme ilişti, bu da kim olacak. Bu havada arabanın arkasna binmek de akıl kârı değildi. Çünkü hava müthiş soğuktu. Takipsiz olup kar münasebetiyle ağır ağır yokuşu çıkmakta olan arabanın arkasından yürümeye başladım. Araba, köşeyi döner dönmez çocuk arabanın arkasından atladı. Koşa koşa yanıma geldi. Bir de ne göreyim bizim Ziya değil mi? Sordum:

-Niçin böyle tehlikeli iş yaptın. Ya birisi seni görse idi ne olurdu?

-Ne yapayım takip ettiğim bay, vapurla Sirkeci'ye geldi. Orada da bir tek araba vardı. Kendisi o arabaya bindi, ben yalnız kaldım. Başka bir araba da yok ki bineyim. Orada kalsam nereye gittiğini göremeyeceğim. Siz de takip ettiklerinizi sakın gözünüzden hiç kaçırmayın demiştiniz.

Bir anda düşündüm. Burada beklemek olamazdı. Boyum kısa, yaşım küçük tip itibariyle de bir çocuktan farkım yok. Beni kim görürse arabanın arkasına bir çocuk binmiş diyecek. Hemen cebimden mendili çıkardım kulaklarımla beraber ensemi sardım. Paltomun yakasını da kaldırdım. Koşarak ağır ağır yokuşa tırmanmış olan arabanın arka dingiline atladım. Zaten bu yaptığım şeyi çocuklar her gün yaparlar. Büyükler böyle şeye aldırmaz.

-43-

SELANİK'TE BULGAR KOMİTACILARINA KARŞI NASIL ÇALIŞTIK?

Selanik'te İskele Komiseri Bizden Şüphelenmişti. Manalı Manalı Sualler Soruyordu...

Yalnız küçükler görünce derhal arabacıya bir hiss-i hasetle haber verirler. Arkadaki çocuk da arabacının kırbacına mazhar olur. Halbuki hava bora, tipi sokaklarda insan bile duramıyor.

Bu sebeple bizim bayı da kaçırmamış oldum.

Ziya'nın bu hareketi çok hoşuma gitmişti. Daha o günden bu çocuğun istikbalinin parlak olacağını anlamıştım. Takip için kendisinde büyük bir istidad vardı. Takibata bir ay kadar sonra nihayet verildi. Biz de biraz nefes alabildik.

Bulgar Komitacılarıyla Karşı Karşıya!

Bu sıralarda Selanik Polis Müdürü Bay Murat'tan aldığım bir mektupta beni arkadaşımla beraber Selanik'e davet ediyor. Bir istidayla Bay Edip'e müracaat etmekliğimi yazıyordu. Ben derhal bir istida yazıp Bay Edip'e gönderdim. Müdürü Umûmî istidayı alınca beni istedi aramızda şu muhavere geçt.:

-Bu istida senin mi?

-Evet efendim benimdir.

-Ne için buradan gitmek istiyorsun?

-Biraz da Selanik'te çalışmak istiyorum.

-Bay Murat buradan giderken seni bana çalışkan ve ciddi bir memur diye tavsiye etmişti. Ben de seni tecrübe ettim. Ve hizmetini ,takdir ettim. Ben de Bay Murat'a Selanik'te bir iki memur tavsiye etmiştim. Ben burada bu muhiti tanımaklığın itibariyla senden nasıl istifade etmiş isem, o da orada tavsiye ettiğim memurlardan müstefit olacaktır. Benim elim ayağım derecesinde olan memurları buradan almaya kalkışırsa ben de oradaki memurları buraya alı-

rım. Ne o istifade edebilir, ne de ben. Çünkü Selanik'ten getireceğim memurlar orada çok müfit olabilir. Buraya gelince uzun müddet muhiti ve insanlarını tanımak lazım geldiği için bir faide olamaz. Bu söylediklerim sizin için de varittir. Siz de o muhiti öğreninceye kadar bir şey yapamazsınız. Bunun için oraya gitmek doğru olamaz.

Eğer terfiğin için gitmek istiyorsan burada ilk terfi edecek sensin.

Seni Göndermem!

-Benim orada akrabalarım da var. Ailem Selanikli'dir. Bana lütfedersiniz.

-Katiyen seni göndermem. Bunu hatırından çıkar. Burada bu kadar memur var hangisini ister ise vereyim. Fakat seni vermem dedi. Bu adamın pek sert ve söylediği sözden dönmez olduğunu pek az bir zamanda öğrenmiş ve işitmiştim. Bu sebeple fazla ısrarın faidesi olamayacağını düşünerek çıktım. Odasından çıkarken tekrar çağırdı.

-Bu takip işinde fazlaca yoruldun. Sana on gün izin veriyorum, istirahat et, asabını dinlendir dedi. Bunun üzerine odadan çıktım. Bu on gün izin, Selanik fikrinden vazgeçmekliğim için bana verilen bir nevi avans olacaktı.

Selanik'e Hareket!

Birkaç gün istirahat ettikten sonra Selanik'e naklim için tavassutta bulunmasını Polis Müdiriyet-i Umûmîyesi Kısm-ı İdari Reisi Bay Nihat'a rica ettim. Bu ricamı birkaç defa tekit [yineleme] ettikten sonra Selanik'e naklime muvafakat ettirebildim. Bir iki gün zarfında da İstanbul'dan alakamı keserek arkadaşım Komiser Muavini İsmail ile birlikte Selanik'e hareket ettik. Hareketimizden evvel Bay Murat'tan aldığım mektupta, memur olduğumuzu söylemeyerek, tüccar katibi sıfatıyla Selanik'e gelmemizi bildiriyordu. Biz de aynı şekilde Selanik İskelesine çıktık.

Biz de şüphelendik iskelede Komiser Adil isminde bir zat bizi uzun uzatıya isticvap etti. Ne için geldiğimizi ve burada ne kadar kalacağımızı sordu. Biz de tütün tüccarı Bay İsmail namında birinin katibi olduğumuzu ve bir müddet Selanik'te kaldıktan sonra Drama ve Serez taraflarına tütün mübayaasına gideceğimizi ve otelin birinde kalacağımızı söyledik.

Daha biz Selanik'e gelmeden evvel Bay Murat polis kaydına isimlerimizi geçirtmişti. Nüfus teskerelerizi değiştirmeye de imkan yoktu. Bu sebeple iskele polis komiseri bizden haklı olarak şüphelenmişti.

Komiserin başka yolcuları yalnız kayıtla iktifa ettiği halde bize bu kadar uzun sualler sorması bizim de şüphemizi uyandırdı iskeleden ayrıldıktan sonra arkadaşıma hitaben:

-Azizim bu komiser bizden şüphelendi. Belki bizi takip ettirecektir. Bu sebeple biz müteyakkız hareket edelim. Çünkü Bay Murat bize yazdığı mektupta, sizin Selanik'teki polisler tarafından da tanınmamanızı istiyorum demişti. Elbet bunda da Bay Murat'ın bir düşündüğü vardır.

-44-
SELANİK'TE BULGAR KOMİTACILARINA KARŞI NASIL ÇALIŞTIK?

Vaziyetimizden Şüphelenen Selanik İskele Komiseri Bir Memura Bizi Takip Ettiriyordu!

Şimdi biz burada kendimize bir otel bulalım. Ondan sonra hükümetin nerede olduğunu öğrenerek orada münasip bir mahalde bekleyelim. Bay Murat dairesinden çıkıp evine giderken kendisini uzaktan takip edip evi öğrendikten sonra geç vakit evine gidelim dedim.

Bay Murat'ın Evinde...

Arkadaşım da bu fikri muvafık bulunduğundan iskeleden çıkınca eşyamızı bir hamala vererek Tahtakale'de bir otele indik odamıza eşyamızı koyduktan sonra, hükümetin bulunduğu mahalle gittik. Hükümetin önünde birçok kahveler vardı onlardan birisine oturduk. Geç vakte kadar orada bekledik. Memurîn tamamıyla dağıldıktan iki saat sonra, Murat da çıktı, çarşıya indi. Bir iki yere uğradıktan sonra yalılar tarafında oturduğu evine girdi. Biz de kendisini uzaktan takip ediyorduk. Bay Murat'ın eve girdiğinde ortalık tamamıyla kararmıştı. Kendisi içeri girdikten biraz sonra da biz gittik, kapıyı çaldık. Kapıyı açan hizmetçi bizi içeri aldı. Bizim geldiğimizi yukardan gören Bay Murat aşağıya indi ve bizi bir salonda kabul etti ve evini nasıl bulduğumuzu sordu.

Bulgar Komitacıları Takip...

Biz geldiğimizi ve bir otele indiğimizi söyledik. Komiserin bizden şüphelendiği ve bu sebeple kendisini makamında ziyaret etmeyerek kahvede beklediğimizi ve kendisini daireden çıkınca takip etmek suretle evi bulduğumuzu söyledik, bu suretle hareketimiz onu memnun etmişti bize hitaben:

-Sizin burada hiç kimse tarafından ve hatta polislerce de tanınmamanızı istediğim için bu suretle hareketinizi yazmıştım. Çünkü buradaki polisleri bütün memleket ahalisi tanımaktadır ve bunlarla hiç bir iş görmek imkanı yoktur. Burada pek çok Makedonyalı Bulgar komitaları vardır. Bunları size takip ettirmek istiyorum. Bu sebeple sizi hiç bir memurun bile tanımaması lazımdır.

Bu gece otelde yatınız, Tahtakale civarında birçok pansiyon evler vardır. Bu evlerden birinde bir oda tutunuz ve yarından itibaren oraya nakledinız. Birkaç gün içinde Selanik'in her tarafını gezip mahallelerini ve sokaklarını öğreniniz. Ondan sonra size vazife vereceğim. Benimle yalnız evde temas edeceksiniz dedi.

Biraz daha görüştükten sonra ayrıldık. Otele geldik. O gece istirahat ettik. Eertesi sabah erkenden Tahtakale'de Gül Sokağında Madam Vartuhi isminde bir kadının evinde bir oda tuttuk. Eşyalarımızı oraya naklettikten sonra Tahtakele'de bir kahveye oturduk. Yarım saat kadar sonra da mahalleleri gezmek ve sokakları öğrenmek üzere kahveden çıktık.

Takip Ediliyorduk!

Kahveden çıkarken bir kenarda İskele Komiseri Bay Adil'i sivil elbise ile kahvede gördük. Yanında da kısa boylu, sarı bıyıklı birisi oturuyordu. Onlara hiç bakmadan yürüdük ve hükümetin üst tarafları da Delik Mahallesi denilen tarafa doğru çıkmaya başladık. Bir aralık bir dükkandan sigara almak üzere durduğumuzda, Adil'in yanında oturduğunu gördüğümüz kısa boylu, sarı bıyıklı şahsın da birden durduğunu gördük. Güya biz onu görmemiş gibi bir vaziyet alarak ilerlemeye başladık. Bu sabahtan itibaren takip edilmeye başlandığımızı anladık.

Delik'in İçinde!

Biz takip edildiğimizden haberimiz yokmuş gibi arkamıza bakmadan yürümeye başladık. Biraz gittikten sonra sol tarafımızda kapı şeklinde büyük bir delik gördük. Bililtizam delikten içeri girdik ve bir kenarda durduk. Güya

oradan etrafı seyrediyormuş gibi bir vaziyet alarak memurun hareketini tetkik edecektik. Bizim delikten içeri girdiğimizi müteakip memurda delikten girdi. Bizi görünce şaşırdı ve bize şu sözleri söyledi.

-Arkadaşlar, ben yabancıyım burası neresidir?

-Biz de yabancıyız ama burasının Selanik olması lazım geliyor

-Affedersiniz dedi ve yürüdü.

Ne Zavallı Memurdu...

Bu memurun pek zavallı olduğunu ilk hareketinde anlamıştık. O zaman Bay Murat'a açtık ve bizi Selanik'e getirtmekte ne kadar haklı olduğuna kanaat getirdik. Anlaşılıyorduki Selanik'te takip memuru, daha doğrusu sivil memur yoktu. Biz bir müddet daha bekledikten sonra delikten çıktık. (Delik denilen yer, yer altında değildir, bir surun kapısıdır ki Selanik'e gitmiş olanlar bunu bilirler) Biraz arkada caddenin ortasında zavallı memurun ayakta durmakta olduğunu gördük. Bizim çıktığımızı görünce birdenbire geri döndü ve biraz yürüdü. Bizim ileriye doğru gittiğimizi görünce yine bizi takibe başladı.

Biz İstanbul'da bu kadar takipte bulunduk, fakat bu derece budalaca takip görmemiştik. Bu vaziyet karşısında acaba komiser bizi bukadar sıkı takip etmesi için mi emir verdi diye düşündük.

Memura Oyun:

Biraz daha yürüdükten sonra orada yolun ikiye ayrıldığını gördük. İsmail'e dedim ki: "Burada iki yol var. Bunların birisinden sen birisinden de ben gideyim. Bu adam herhalde birimizin arkasından gelecektir. Hangimizin arkasından gelirse bunu çarşı içinde satalım. Bizim gece yattığımız yeri öğrenmiş olmasın" dedim ve ayrıldık.

Bu memur beni daha iri yarı ve kelli felli görmüş ve bana fazla ehemmiyet vermiş olacak ki arkadaşımı bıraktı, beni takibe başladı.

Yavaş yavaş yolu takiben kale kahvelerine indim. Uzun müddet takipte bulunduğum için bunun bütün inceliklerini biliyordum. Bir yerde oturmak için öyle bir yer intihap etmek lazımdı ki takip eden memur, oturacağım yerin karşısında barınacak hiç bir yer bulmuş olmasın.

Kale kahvelerine gelince öyle bir kahveye girdim ki karşısında veyahut yanında duracak ve barınacak hiç bir yer yoktu. Kahveye girince kahveciye

bir kahve pişirmesini söyledim. Beni takip eden memur bir aşağı bir yukarı dolaştı. Duracak bir yer bulamayınca beni kaçırmamak için oda kahveden içeri girdi. Kahvede dört beş müşteri vardı. İçeriye girince kahveciye merhaba Bay Mehmet dedi ve kahvedeki müşteriler de memura hitaben merhaba "Bay Mustafa" dediler. Bu memurun pek acemi olduğunu ve hele takip işlerinde hiç bir işe yaramayacağını bir kere daha öğrenmiş oldum.

-45-
SELANİK'TE BULGAR KOMİTACILARINA KARŞI NASIL ÇALIŞTIK?

Gülünç Vaziyet!

Delikte bizi görünce "Burası neresidir? Ben yabancıyım" diyen bir kahveciye ismiyle selam vermesi ve kahve müşterilerinin de kendisine selam vermeleri... Bu memuru gülünç bir vaziyete sokmuştu!

Memurun kahveden içeri girdiği ve kendisine bir kahve pişirmesini kahveciye söylediği sırada benim de kahvem önüme gelmişti. Kahvenin içine biraz su koyarak onu derhal içilecek bir hale getirdim. Memurun kahvesi henüz önüne gelmişti ki ben kahveyi iki yudumda içerek parasını da verdikten sonra kahveden çıktım. Memur herhalde kahvesini içmemiş olacak ki biraz sonra arkamdan gelmekte olduğunu hissettim. Artık bu memur fazla oluyordu. Bundan kurtulmak lazımdı. Doğru yürüdüm, Esliha Mektebi önünden geçerek kemerin yanına tramvay yoluna çıktım.

Caddede yürür gibi yaparak önümden geçmekte olan bir tramvaya birden koşarak atladım. Beni takip eden memur arkamdan baktı ve tramvaya yetişemiyerek kaldı. Yukarda arkadaşımdan ayrılırken Tahtakale'de Vatan Kıraathanesinde birleşmemizi söylemiştim. Kıraathaneye gidince arkadaşımı oradan buldum. Meseleyi kendisine anlattım ve tramvaya atlamak suretiyle memurdan yakayı sıyırdığımı söyledim. Aradan yarım saat kader geçmemişti ki kıraathanenin kapısı önünde memur yine peyda oldu.

E, artık bu da fazla oluyordu. Arkadaşıma dedim ki:

-Ben bu memura bir ders vereceğim. Sen burada otur. Ben karşıdaki lokantaya gireceğim bittabi beni yine takibe başlayacak o zaman onu davet ederek, ne için takip ettiğini soracağım. Bu adam bize çam sakızı gibi yapıştı arkamızı bırakmıyor. Bu gidişle yattığımız yeride öğrenecek.

Kalktım. Kıraathaneden çıkıp biraz ileriye doğru yürüdüm memurda arkamdan geliyordu, ileride bir lokantaya girdim. Ve bir tatlı ısmarladım.

Memuru Davet...

Memur da caddede lokantanın karşısında durmuş cebinden çıkardığı mendil ile yüzünü temizlemeye başlamıştı. Bunu görünce aşçının çırağını çağırarak memuru yanıma davet etmesini söyledim. Çırak memurun yanına yaklaştı, beni göstererek “Sizi istiyor” dedi. Memur birdenbire şaşaladı. Ve bana doğru bakmaya başladı. Ben elimle gelmesini işaret ettim. Naçar geldi ve yanıma oturdu.

Kendisine de bir tabak tatlı ısmarladım. Evvela kabul etmek istemedi. Fakat ısrarım üzerine yemeye başladı. Kendisine sordum.

-Bizi ne için takip ediyorsun? Memur musun?

-Aman efendim ben sizi takip etmiyorum. Ben memur da değilim.

-Afedersiniz siz buralı mısınız?

-Hayır Manastırlıyım.

-Çoktan beri burada mısınız?

-Beş altı seneden beri buradayım.

-O halde siz memursunuz?

-Hayır memur değilim. Ben koyun tüccarıyım.

-Siz koyun tüccarına benzemiyorsunuz galiba insan tüccarısınız?

-Yanılıyorsunuz efendim.

-Sizin böyle inkar edeceğinizi tahmin ettiğim için bizi ilk takibe başladığınız zaman size bir şey söylemedim. Çünkü sizi inkar edemeyecek vaziyete düşürmek istedim.

Biz buraya yeni geldik. Tütün tüccarı katibiyiz. Burada bir müddet kalarak sonra tütün mübayaasına çıkacağız. Buraya yeni geldiğimizden memleketi gezmek için Delik'e doğru çıktığımız zaman sen de arkamızdan geliyordun.

Galiba o taraflarda koyunlarınız vardı değil mi?

-Hayır ben sizin arkanızdan Delik'e filan gitmedim. Siz yanılıyorsunuz.

-İnkar etme biz Delik'ten girdikten sonra arkamızdan gelerek bizi görünce "Burası nedir? Ben yabancıyım" diyen sen değil miydin?

-Hayır yanlışınız var. Beni birisine benzetmişiniz.

-Pekala bunu da kabul ediyorum. Belki yanılmış oluyorum. Ya kale kahvelerine gittiğimiz zaman kahveye girince merhaba Bay Mehmet diyen siz değil miydiniz?

-Bu da yanlış efendim. Ben kale kahvelerine gitmedim.

-O halde size isminizi söyleyeyim. Sizin isminiz Mustafa değil mi?

Gülmeye başladı ve:

-Hayır siz yanılıyorsunuz dedi.

O sırada aşçı da yanımıza geldi. Esasen kendisini tanıdığı için Bay Mustafa bugünlerde Bay Salih'i gördüğünüz var mı? deyince bu defada ben gülmeye başladım ve kendisine şunları söyledim:

-E artık inkar edecek halin kalmadı. Sen bir memursun, bizi takip ediyorsun. Yalnız sana şunu söyleyeyim ki biz senin zan ve şüphe ettiğin gibi ne bir komitacı ne de hırsısız. Biz namuslu insanlarız. Bizi bir zan altında bulundurarak takip ediyorsanız söyleyiniz buradan gidelim. Ve bizi kimin emriyle takip ettiğinizi de söylerseniz memnun oluruz.

-Ben sizi takip etmiyorum. Siz öyle zannetmişsiniz.

Valiye Gideceğim...

-Bizim tüccarımız Bay İsmail namında İstanbul'da maruf bir şahsiyettir. Bu zatı Vali Bay Hüseyin Kazım da [Kadri] bilirler. Eğer bilasebep bizim hakkımızda bir zan ve şüphe ediyorsanız bu meseleyi gidip valiye söyleyeceğim. Namuslu adamların takip edilmesi bu memlekette usulden midir diye soracağım.

-Telaşla hayır azizim ben ne memurum. Ne de sizi takip ediyorum.

-O halde sen bize bir fenalık yapmak için arkamızdan geliyorsun. Çünkü evvela bizi Delik'e kadar takip ettin, ondan sonra arkadaşımdan ayrıldık, beni yalnız olarak takip ettin. Kale kahvelerine girdiğim zaman sen de girdin. Ora-

dan çıktıktan sonra Kemer'de tramvaya bindiğim zaman yetişemediğinden beni kaybettin. Ondan sonra da bizi kahvede bularak tekrar beni takibe başladın sen memursun veyahut bize karşı fena bir maksadın vardır.

-Azizim bunlara tesadüf desen daha iyi olur, mamafih mademki sen ve arkadaşın şüphelendiniz, beni bir daha görmeyeceksiniz, bunun için valiye falan gitmeye lüzum yoktur.

-Biz İstanbulluyuz, polislik yapmadık fakat birçok kitaplar okudum. Az çok Şarlok Holmes, Natpinkerton gibi kitapları okudum takibin böyle acemice yapılamayacağı kanaatindeyim dedim. Benden tekrar tekrar özür diledi ve valiye gitmeyiniz o zaman beni polislere tutturur başıma dert açarsınız dedi. Ve hakikaten bir daha da görmedik. Mahaza sonradan kendisinin müdüriyet sivil memuru olduğunu öğrendik.

Akşam Bay Murat'ın evine gittiğimizde meseleyi anlattık. Evvela Bay Murat kızdı fakat biz de eğlendiğimizi söyledik. Bay Murat bize: "Selanik'te sivil polis olduğunu siz de öğrendiniz ya" dedi.

-46-

SELANİK'TE BULGAR KOMİTACILARINA KARŞI NASIL ÇALIŞTIK?

Vilayet Serkomiseri Aziz, Bize O Kadar İltifat Etti ki Bunun Sonu İyi Gelmeyeceğini Anladık!

Bundan sonra bize Bulgar komitacılarının takibi emrini verdi. Bir ay kadar Selanik'te takibat ile meşgul olduk. Fakat tam bu sıralarda idi ki Bay Murat mezuniyet alarak İstanbul'a hareket etti. Ve bir daha da gelmedi.

Bay Murat'ın İstifası...

İstanbul'da istifasını vermişti. İstifasının sebebi de Vali Bay Hüseyin Kazım ile polise ait bazı mesailde aralarında hasıl olan ihtilaf olduğu sonradan anlaşılmıştı.

Bay Murat İstanbul'a hareketinden bir gün evvel bizi evine davet etmişti.

Evine gittiğimiz sırada Vilayet Serkomiseri Aziz de yanında idi.

Bir Takdim!

Aziz ve diğer arkadaşlar bizi ismen tanıdıkları halde şahsen görmemişlerdi. Maaşımızı Murat'tan aldığımız gibi müdüriyete ve resmi karakollara da uğramıyorduk. Murat bizi serkomisere prezante etti ve bunlar İstanbul'dan getirdiğim iki komiser muavinidir. Bunları buraya getirmekten maksadım, Bulgar komitalarını takip ettirmek içindi. Vilayet polisleri herkesçe tanınmış olduklarından kendilerinden lalettayin istifade edilemiyordu ve bu iki memuru mahaza bunun için getirttim. Ben gelinceye kadar bu memurların takip ettikleri komitacılar hakkında verecekleri raporları siz alır ve hıfz edersiniz dedi.

Biz Murat'ın bu hareketinden birşey anlamamakla beraber kablelvuku bir hisle Murat'ın vaziyetinden ve böyle ani İstanbul'a gidişinden bir daha gelmeyeceğini anlamakta gecikmedi.

İltifattan Sonra...

Murat'ın hareketinden bir gün sonra raporumuzu vermek üzere geç vakit Aziz'in evine gitmiştik. Serkomiser bizi büyük bir iltifatla karşıladı. O kadar ki kahvemizi bile kendi eliyle getirdi.

Biz bu hareketi görünce şaşırdık, tecrübemiz dolayısıyla bunun neticesi iyi gelmeyeceğine hükmettik. Dediğimiz gibi de oldu. Murat İstanbul'a gittikten sonra istifa etmişti. Kendisine vekalet eden Serkomiser Aziz istifanın Selanik'e geldiği gün bizi müdüriyete celbetti. Serkomiserin çehresi artık değişmişti. Bize sert bir tavırla:

Bundan sonra biriniz Tahtakale'de, diğeriniz de Yassıyol Polis Karakolunda yatacaksınız. Haydi şimdi yataklarınızı alarak karakollarınıza gidiniz dedi.

Biz müdüriyetten çıkınca odamıza geldik, birer hamala eşyamızı verdik. Bay İsmail Tahtakale Karakoluna gitti, ben de Yassıyol'a gittim. Biraz sonra gelen bir memur, bizim takip ettiğimiz vazifeleri bırakarak müdüriyetten verilecek emre göre hareket etmekliğimizi bildirdi. Ertesi gün biz adi vukuat ile ve diğer memurlar ile müştereken ifayı vazifeye başladık.

Bir Cinayet!

Bugünlerde Bay Fevzi isminde Selanik'e bir polis müdürü geldi. Yeni polis

müdürünün geldiğinin üçüncü günü idi ki Selanik'te bir hayli parası bulunan hasis zenginlerden "Zaroka" isminde birisi katledilmişti. Merkez serkomiseri bizi katilin taharrîsi ve derdesti için sıkıştırmaya başladı. Yeni Polis Müdürüne bizim Bay Murat'ın adamı olduğumuzu söyleyerek bizi fena bildirdiğini de öğrendik.

Yerli sivil memurlarla beraber biz de katilin derdestine memur edildik. Muhitin henüz yabancısı olduğumuz cihetle sabıkalıları layıkıyla tanımadığımız için biraz müşkülat çekiyorduk. Yerli memurlardan Hacı isminde bir sivil müstesna olmak üzere diğerleri bize bir nazar-ı nefret ve husumetle bakıyordu.

Aleyhimizdeki Propaganda...

Bay Murat'ın istifasından sonra komiserler, güya Murat'ın bizi Selanik'teki komiser ve polisleri takip ettirmek için getirdiği yolunda propaganda yapılmıştı. Gördüğümüz müşkülatın sebebi bu idi. Bu vaziyet karşısında Selanik'te bizi körleteceklerini ve ayaklarımız altına birer karpuz kabuğu konulmak istenildiğini hissettik. İstanbul'dan geldiğime bin kere nadim oldum. İstanbul Polis Müdür Umûmîsi Bay Edip'i de beyhude yere gücendirmistim. Kendi kendime düşünmeye başladım. Bir akşam İsmail ile görüştük. Ben evli olduğum için İstanbul'dan ailemi getirmek üzere mezuniyet alarak İstanbul'a gidecek, her ikimizin tekrar İstanbul'a naklimize çalışacaktım. Bunu kararlaştırdıktan sonra ertesi sabah Polis Müdürünü görmek ve mezuniyet istemek üzere hükümete gittim.

Müdürün Odasında...

Polis müdürünün odasına gittim. Odasının kapısında paravana vardı. Paravananın arkasından içeri girmek üzere iken içeride serkomiserle, polis müdürünün hararetli konuşmaları kulağıma geldi ve paravanın arkasında durdum. İçeride konuşulan sözler şunlardı:

Serkomiser: "Bu iki muavin Murat tarafından buraya getirildi. Bunlar bizim komiser ve memurları takip için getirilmiştir. Burada kendilerine bir oda tutulmuş, orada yatıp kalkarlar, müdüriyete uğramazlar, memurlarımızla temas etmezler. Bunlar yüz verilmiş memurlardır. Sizin teşrifinizden evvel onları mevkilere verdim. Fakat bunlardan bir faide memul değildir."

-47-
SELANİK'TE BULGAR KOMİTACILARINA KARŞI NASIL ÇALIŞTIK?

Selanik Polis Müdürünü Kandırmış Gibi İdim. Artık İstanbul'a Kavuşacaktım..

Polis Müdürü: "Ben onların nasıl, çalıştırılacağını bilirim. Onları uzak birer yere göndeririz, orada duramazlar, neticede çekilir giderler".

Serkomiser Kızardı!

Bu sözleri hiddetle söylüyordu. Bu sözleri işitince canım sıkıldı. Murat'ın zamanında bize huluskarlık gösteren serkomisere bu hareketini yüzüne çarpmak ve söylenen sözleri de işittiğimi anlatmak için derhal içeri girdim. Birdenbire beni karşısında gören serkomiser kıpkırmızı oldu ve bir söz söylemedi. Ben hemen bir selam vererek müdüre kemal-i nezaketle şu sözleri söyledim:

-Ben evliyim, ailem İstanbul'dadır. Almakta olduğum maaşla ayrı ayrı iki yerde masraf etmek imkanı olmadığından bana on gün kadar mezuniyet vermenizi rica edeceğim. İstanbul'a gidip ailemi getireyim. Burada bir de ev tuttum. Hiç olmazsa masrafım azalmış olur.

-Buraya gelirken aileni ne için getirmedin?

-Yabancı bir muhite geliyorum. Aldığım maaşla bir de otel parası veremezdim. Bizim gibi memurlar ev bulmadıkça ailesini getirebilir mi?

-Ya burada pansiyonda otururken hangi paradan bu kirayı veriyorsun?

-Pansiyon için ayda beş lira veriyorum. Fakat pansiyonda aile oturamayacağı için getiremezdim.

-Şimdi işlermiz çoktur. Mezuniyet veremem. Zaten hiç kimsenin mezuniyet istememesi için bir tamim yazıyorum. Zaroka'nın oteli meydana çıkmadıkça kimseye mezuniyet yok. Haydi vazifene git.

Katilden Haber Var mı?

Daha fazla söylemenin fena neticeler vereceğini düşündüğüm için odadan çıktım. Bir gün sonra akşamüzeri polis müdürü bizi İskele Polis Karakoluna gördü ve sordu:

-Nasıl, katilden bir haber var mı?

Şu cevabı verdim:

-Biz henüz bu muhitin yabancısıyız. Bizim burada müfit olabilmemiz için hiç olmazsa altı ay yahut bir sene kadar bulunmamız ve eskimemiz lazımdır. Mesela zat-ı alinizi de buranın yabancısısınız. Herhangi vukuatın failini derhal meydana çıkarabilmek için sizin de burada laakal bir sene bulunmanız lazımdır. Ancak bu sayede sabıkalıları, katilleri ve komitacıları öğrenmiş olursunuz.

Bu memleket bir müddet için ne bizden, ne de zat-ı alinizden bir fayda göremez. Çünkü muhitin henüz yabancısı bulunuyoruz.

Zayıf Damarı!

Gördün mü, böyle söz söyleyeni ben de severim. Çok doğru söyledin. Ben de henüz yabancıyım kimseyi tanımıyorum. Vali bana katili behemahal isterim diyor. Ben bu işi polisten bekleyeceğim. Eğer burada bir sene kadar bulunsam, o zaman bu gibi vukuat faillerini kendim çalışarak meydana çıkarırım.

Bu cevabı üzerine Polis Müdürünün zayıf damarını yakalamıştım. Zaten yeni müdür evvelce poliste hiç bulunmamış ilk defa olarak polis müdürü olmuştu. Evvelce küçük bir katip imiş. Ben bu fırsatı kaçırmamak için sözüme devamla:

-Dün zat-ı alinize müracaat ederek İstanbul'daki ailemi getirmek üzere on gün izin istemiştim.

Demin de arzettiğim gibi bizim şimdilik burada vücudumuzla ademimiz müsavidir. Katilin derdesti için bu muhitteki hırsızları, katilleri ve sabıkalıları tanımamız lazımdır. Halbuki biz buraya yeni geldik. Şu sırada İstanbul'a gidip de ailemi getirecek olursam daha fazla salim bir fikirle çalışarak iş görebilirim. Aile düşüncesi ve iaşe gailesi her hangi bir memurun muhakemesini altüst eder.

Güzel Söylüyorsun!

-Bravo çok güzel söylüyorsun. İşte şimdi bu sözlerin üzerine sana on beş gün mezuniyet verdim. Yarın gel, mezuniyet kağıdını imza edeyim, aileni getir. Ben doğru sözlü ve makul düşünceli insanları severim dedi.

Zaten o gece de "Zaroka'nın" katili olan oğlu derdest edilmişti. Ertesi gün müdüriyete gittim, vaadettiği veçhile bana on beş gün! mezuniyet verdi. Ben de derhal İstanbul'a hareket ettim. Tabii bir daha gelmemek üzere gittiğim için yataklarımı ve eşyamı da beraber götürdüğümü söylemeye lüzum görmem.

İstanbul'a Nakletmiştim…

İstanbul'a gelince hemen Polis Müdürlüğüne gittim, münhal olup olmadığını sordum. Arkadaşımın numarasına başka bir muavin terfi etmiş, fakat benim numaramın münhal olduğunu öğrendim ve bir istida yazarak Nihat'a götürdüm.

-48-

SELANİK'TE BULGAR KOMİTACILARINA KARŞI NASIL ÇALIŞTIK?

Ben Bay Talat'a (Talat Paşaya) Muhafız Olduktan Sonra İşler Değişti, Kabine Düştü ve...

Nihat'ın delaletiyle daha o gün yine eski numarama tayin edildim ve tekrar taharrî kısmına ve eski vazifeme verildim. Mezun bulunduğum için tayinimden bir gün sonra İstanbul mürettebatı meyanına tayin edildiğim Selanik'e yazıldı. Ben İstanbul'a nakledilmişsem de arkadaşım orada kalmaya mecbur olmuştu. Kendisi orada bir hayli sıkıntı çektikten sonra bir gün onu da Kavala mürettebatı meyanına naklettiklerini öğrendim.

Sana Terfi Yok!

İstanbul'a naklimden bir gün sonra Polis Müdüri Umûmîsi Bay Edip beni istedi. Yanına çıktığım zaman şu sözleri söyledi:

-Nasıl, Selanik iyi mi? Gördün mü, benim sözümü dinlemedin, Selanik'e gittin, fakat orada çok kalamadın, tekrar buraya avdet ettin. Senin eski hizmetlerini takdir ettiğim ve bildiğim için seni yeniden aldım. Fakat arzum hilafına Selanik'e gittiğin için ben burada Müdüri Umûmî bulundukça seni terfi ettirmiyeceğim.

-Ben bir düşüncesizlik yapmış olabilirim. Siz büyükler bizim kusurumuzu affetmekle bir derece daha yükselmiş olursunuz.

-Birkaç gün sonra taharrî memurları arasında bir terfi yapılacak. Bu terfi senin hakkındı. Fakat Selanik'e gittiğin ve sözümü dinlemediğin için bu hakkını kendin kaybetmiş oluyorsun.

-Zararı yok. Biz de sıramızı bekleriz.

-Ben burada bulundukça sana sıra gelmeyecek.

-Bu sözünüzle benim şevkimi kırıyorsunz.

-Onu siz kırdınız.

Büyük Kabine Zamanında...

Taharrî sınıfında terfi imtihanla değildi. Filvaki Bay Edip bu terfi sırasında beni terfi ettirmedi. Bay Edip'in kinine kurban oldum.

Edip bir gün beni yanına çağırdı:

-Sana çok itimatım vardır. Ciddi bir memur olduğunu bildiğim için seni Talat'ın (Bilahare Talat Paşa) muhafazasına memur ediyorum. Şimdi git, Posta Telgraf Nazırı Talat'ı gör, dedi. Bu suretle Talat'ın muhafazasına memur edildim.

[Böylece Talat Paşa'nın ilk muhafızı olma şansı bana nasip olmuştu. Evi Yerebatan'da, cami yanında alelade bir ahşap evdi. Evi o derece halk seviyesinde idi ki, onun içindeki yaşamı İstanbul'un, orta halli bir ailesinden zerrece farkı yoktu. Her sabah erkenden evden çıkar, birlikte yürüyerek Posta Telgraf Nezaretine gidilirdi.

Bir sabah evden çıkmıştık. Nezarete giderken o zamanlar Nafia Nezareti olan bugünkü Milli Eğitim Müdürlüğü binasının köşesini dönerken kendisinin olumlu bir anında:

-"Beyefendi, memleketin bir nazırısınız neden kendiniz için bir araba almamaktasınız?" dedim. Bana yumuşak ve dokunaklı bir eda ile Talat Paşa:

-"Oğlum, ben de seni akıllı bilirdim!" deyince yine cesaretlenerek:

-Neden Beyefendi?

-"Öyle ya biz İstibdat Nazırlarının milleti aç bıraktıklarını, buna mukabil kendilerinin saltanat arabalarında gezdiklerini, milletin ayağına giyecek çarığı bile olmadığını söylüyorduk. Eğer bu millet bizleri arabaya bindirecek iktisadi bir gelişme içine girecek olursa, o zaman bunları düşünebiliriz" dedi. Bu sözleri üzerine kendisinin ne kadar vatansever bir anlayış içinde olduğunu görmüş, söylediklerimden dolayı mahcup olmuştum.

Yine bir başka gün Meclis-i Mebusandan çıkıyorlardı. Talat Paşanın, yanında Maliye Nazırı Cavit Beyle iki nazır daha vardı. Beni yanına çağırarak:

-"Bize bir araba tutuver" dedi. Ben hemen koşarak Meclisin önündeki arabalardan birini almaya gittim. Ancak o sırada çok harap bir araba vardı. Bunu Nazırlara yakıştıramadığım için onun arkasında daha iyi yapılı ve körüğü sağlam bir arabayı işaretle onu, binmeleri için getirmiştim. Paşanın gözünden bu davranışım kaçmamış olacak ki bana biraz da tariz dolu bakışlarıyla:

-"Neden böyle haksızlık yaptın? Nöbet bu arabanın idi. Arkadaki arabayı çağırmakta ne mana vardı diyerek beni azarlamıştı". Onun hakka ve nizama olan saygısı beni ona daha fazla bağlamıştı.

Bir süre sonra İttihat ve Terakki Hükümeti düşmüş, yerine İtilafçılar gelmişti. Kamil Paşa da bu yeni hükümetin [Büyük Kabine] *Sadrazamı olmuştu. Bunu müteakip Talat Paşa da bana:*

- "Haydi sen de Polis Müdürlüğündeki vazifene dön" demişti.]

Bize de vazife olarak beş taharrî memuru ile Eminönü, Sirkeci mıntıkası verildi. Vazifemiz buralarda hırsızları, yankesicileri takip olmuştu. Biraz sonra Edip de azledilerek yerine Erkan-ı Harp Kaymakamlarından Rasih, Polis Müdürü Umûmîsi oldu.

Abdülaziz Çaviş'in Mısır'a Götürülmesi...

Vazifemiz yankesicileri kovalamaktı. Her gün İstanbul'a gidiyor, bilet almak üzere gelen yolcuların paralarını çaldırmamak için taşlar üzerinde ayakta ve gişe önünde akşama kadar bekliyor, akşamları daireye avdet ediyorduk.

Çabuk Çabuk!

Bir gün akşamüzeri daireye gittim. Taharrî dairesinde benden başka kimse yoktu. Bu sırada telaş içinde taharrî komiseri girdi. Beni görünce:

-Çabuk yürü, Kısm-ı Adli Müdürü seni istiyor dedi. Komiserin beni böyle telaşla çağırmasından mühim bir vaka olduğuna hükmettim.

Ve komiseri takibe başladım. Orta kat salona çıkınca Kısm-ı Adli Müdürü Bay Nazım'ı salonda bulduk. Beni görünce şu sözleri söyledi:

-Haydi çabuk şu zarfı al, sana gösterilecek adamı İskenderiye Muhafızlığına teslim edip bir makbuz alarak geleceksin dedi. Aynı zamanda cebime bir de zarf soktu.

İskenderiye Neresi?

Ben Nazım'dan bu sözleri işitince:

-Acaba Kısm-ı Adli Müdürü aklını mı kaçırdı? dedim ve alık alık Nazım'ın yüzüne bakmaya başladım. Çünkü ben şimdiye kadar İstanbul'da bir İskenderiye Muhafızlığı mevcut olduğunu bilmiyordum. İstanbul'da bir muhafızlık mevcut idi, fakat bu muhafızlık İstanbul Muhafızlığı idi. Ben Nazım'ın yüzüne bakarken sert sert şu sözleri ilave etti:

-Daha ne bekliyorsun yürü!

-Ben nereye gideceğim ve kimi götüreceğim? deyince Nazım:

-Daha bekliyor, İskenderiye Muhafızlığına gideceksin deyince komiser de bir taraftan kolumdan beni sürüklercesine çekmeye başladı, biz merdivenlerden komiserle inerken komiser şu sözleri söylemeye başladı:

-Daha söyleniyorsun. Mısır'a gideceksin ve o zarfı İskenderiye Muhafızlığına vereceksin, haydi çabuk yürü.

-Birader, benim üzerimde param yok. Aileme olsun bir haber göndereyim. Böyle ansızın Mısır'a gidilir mi?

-49-

MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

Vapur Giderken, Mısırlı Sivil Memur Gelip Bize "Biletiniz Yemekli ve Yataklı Alındı" Dedi...

Dün Çıkan Kısmın Hülasası:

(Hatıratın muharriri bir gün taharrî odasında yalnız başına otururken, komiser gelip kendisini sürüklercesine Kısm-ı Adli Müdüriyetine götürüyor. Kısm-ı Adli Müdürü de kendisine: "Haydi çabuk, şu zarfı al ve sana gösterilecek adamı İskenderiye Muhafızlığına teslim et, makbuz al ve gel emrini veriyor. Hatıratın muharriri kimi Mısır'a götüreceğinden bihaber, üzerinde para olmadığını söyleyerek itiraz ediyorsa da dinletemiyor...)

Dedimse de komiser beni sürüklercesine çekiyordu.

Sen de Gel!

Tam Müdüriyeti Umûmîye kapısına geldiğimiz zaman henüz vazifesinden avdet etmekte olan Ali isminde bir sivil memuru daha görünce onu da yakaladı:

-Sen de gel, dedi. Kapının dış tarafında körüklü bir araba duruyordu. Bizi arabaya bindirdi. Arabanın içinde kırmızı fesli bir Mısırlı, karşısında da bir memur oturuyordu. Komiser bizi arabaya sokunca hemen araba süratle yürümeye başladı. Araba bütün süratiyle köprüye doğru yürüyordu.

Ben hâlâ hayret içinde idim. Biz nereye gidiyoruz? Mısır nerede? Kimi Mısır'a götüreceğiz? Bütün bu meçhulat içinde araba mütemadiyen yürüyor ve kırmızı fesli olan zat da arabacıya muttasıl çabuk! diyordu.

Abdülaziz Çaviş de Geldi!

Araba köprüyü geçince rıhtıma saptı ve biraz yürüdükten sonra rıhtımda Hidiviye Kumpanyasının "Menzele Vapurunun" yanında durdu.

Mısırlı olan adam arabadan indi, bize de işaret etti. Biz de indik. "Menzele Vapuru" çımalarını almış, hareket etmek üzere bulunuyordu. Vapurun önü kalabalıktı. Vapura uzun bir iskele uzatılmıştı. Vapur kalkmak için bizi bekliyormuş. (Arabadaki Mısırlının, Mısır Hükümeti sivil polis şefi bir Musevi olduğunu sonradan öğrendik) diğeri ise Mısır Hükümeti sivil polislerinden Giritli Hasan imiş. Bizim arabadan indiğimiz sırada da başka bir araba ile Mısırlı "Abdülaziz Çaviş" getirilmişti. Bizi ve Abdülaziz Çaviş'i vapura soktular. İskele alındı, vapur da yavaş yavaş rıhtımdan ayrılmaya başladı.

Artık Gidiyorduk!

Ben elan hayretler içinde idim. Fakat bizim memuriyetimizin Abdülaziz Çaviş'i Mısır'a götürmek olduğuna kanaat getirmiştim. Üzerimdeki elbise ve çamaşırlarımla gidiyordum. Mısır, yakın bir yer olmadığından uzun müddet çamaşır değiştirmek kabil olamayacak, bahusus evde yalnız olan aileme de haber vermeden gitmiş olacaktım. Bu sırada gözüme, rıhtımda tanıdığım bir polis ilişti. Hemen bir kağıda evin adresini yazarak elime geçirdiğim bir kömür parçasına sardığım kağıdı rıhtıma fırlattım ve memura da bir kart yazarak Mısır'a gittiğimi evime bildirmesini rica ettim. Ya memur kart yazmayı unutmuş veyahut kart gitmemiş, ailem üç gün kadar merak içinde beni beklemiş, nihayet komşulardan birisini Müdüriyeti Umûmîyeye göndermek suretiyle Mısır'a gittiğimi öğrenmiş.

Biletler Hazır!

Hakiketen üzerimde bir liradan fazla param da yoktu. Ali de yalnız bir mecidiye kadar para varmış. Vapurun hareketi esnasında Mısırlı sivil şef bana dedi ki:

-Biletiniz üç kişi için yemekli, yataklı alınmıştır ve kaptana verilmiştir.

Bize de birer İngiliz Lirası verdi, vapurun hareketi esnasında vapurdan çıktı. Kendisi İstanbul'da kalmıştı ve bize de Abdülaziz Çaviş'i İskenderiye Muhafızlığına teslim edeceğimizi söyleyerek acele vapurdan çıkmıştı.

Ben arkadaşımla düşünmeye başladık. Şimdiye kadar böyle bir vazife görmemiştik. Bir memur bir yere gönderileceği zaman amiri çağırır, oğlum, vazifen şudur, şu adamı falan yere götüreceksin. Oraya teslim edip bize de teslim ettiğine dair bir kağıt getireceksin derler. Halbuki bize böyle bir şey söyleyen olmadı. Bizi adeta İstanbul'dan nefyeder gibi acele vapura bindirmişlerdi.

İşte Kamaralarınız!

Biz böyle düşünürken vapurda Saray Burnundan geçiyordu. Bu sırada Mısır memurlarından Giritli Hasan yanımıza geldi.

-Geliniz, size kamaralarınızı göstereyim, dedi. Abdülaziz Çaviş'i ve bizi bir kamaraya götürdü. Kamarada dört ranza vardı. Bunlardan birisi Abdülaziz Çaviş'e, birisi bana üçüncüsü de Ali'ye mahsustu. Dördüncü boş kalacakmış. Mısırlı memur ayrı bir kamarada yatacakmış. Hasan bize yataklarımızı gösterdikten sonra Abdülaziz Çaviş'i Mısır'a götürüp teslim edeceksiniz" dedi ve onun İskenderiye'ye kadar muhafazasına memur olduğumuzu söyledi. Şimdi bizde vazifemizi öğrenmiş olduk. Bu sırada bir kampana çaldı. Mısırlı memur kampanayı işitince: "Haydi yemeğe gidelim" dedi.

-50-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

Abdülaziz Çaviş İsterse Kendisini Midilli'ye Çıkarıp Kaçırmaya Karar Vermiştim!

Dördümüz beraber yemek salonuna gittik. Mısır'a gitmemiz Ramazana tesadüf etmişti. Yemeklerimizi yedikten sonra bir müddet salonda oturduk ve nihayet yatmak üzere kamaramıza gittik.

Abdülaziz Çaviş'le Görüşme...

Abdülaziz Çaviş Türkçe bilmediğinden konuşmak hususunda müşkülat çekiyordum, İttihat ve Terakki mevki-i iktidarda iken ve ben de muhafızı olarak Bay Talat'ın yanında bulunduğum sıralarda, Abdülaziz Çaviş Bay Talat'ı ziyarete geldiği zaman, Bay Talat kendisine çok hürmet gösterirdi. Abdülaziz Çaviş'e Bay Talat tarafından gösterilen hürmetten, kendisinin şayan-ı ihtiram bir zat olduğunu anlıyordum.

Bir aralık kamarada kendisine evvelce Bay Talat'ın yanında bulunduğumdan ve kendisine karşı büyük bir hürmet beslediğimden bahsetmekle beraber

kendisini Mısır Hükümetine teslim etmek üzere götürdüğümden dolayı da pek çok müteessir olduğumu ve vapura gelinceye kadar ne için ve ne gibi bir vazife ile Mısır'a gittiğimden haberdar edilmediğimi ve şayet ben olmasaydım her halde kendisine başka bir memur terfik edileceğini, hiç olmazsa benim kendisini tanıdığımı ve hürmetim olduğundan belki de kendisine bir faydam dokunacağını söyledim. Bunları kendisine söylerken arkadaşım salonda bulunuyordu. Abdülaziz Çaviş'le yalnız idik.

Bu sözlerimden Abdülaziz Çaviş'in memnun olduğunu gördüm. Biraz sonra arkadaşım da geldiğinden uyumak üzere yataklarımıza girdik.

Yeni Hadiseler...

Gece yarısı uyandım, su dökmek üzere kapıyı açmak istediğimde kapının kilitli olduğunu gördüm. Belki Abdülaziz Çaviş kapamıştır zannıyla kendisine seslenmek istemedim. Sabahleyin vapurumuz Çanakkale'ye gelmişti. Kapımız açılmış olduğundan dışarıya çıktık. Bu sırada vapurun içinde bir telaş ve koşuşma gördüm. Ben de o tarafa gittim neticede bir talebenin denize atladığını ve sandalcılar tarafından tahlisi için uğraşıldığını gördük. Genç talebe kurunmak için makine dairesine kazan yanına götürüldü.

Bu da Kimdi?

Güvertede geziniyor ve etrafı seyrediyordum. Birden yanıma Giritli memur geldi. "Seni birisi istiyor" dedi. Gittim. Şişman ve gözlüklü biri ayakta duruyordu. Yanına gittim. "Beni istemişsiniz" dedim. Evet dedi. Muhafazasına memur olduğunuz zatı iyi muhafaza ediniz ki o da kendisini denize atmaya teşebbüs etmesin.

Ben henüz tanımadığım bu zata cevaben "merak etmeyiniz" dedim ve çekildim.

Giritli memura sorduğum zaman bu zatın hidivin serteşrifatçısı olduğunu öğrendim. O zaman anladım ki bu iş muazzam bir iştir. Bir adam için Mısır'dan hem iki memur gelmiş, hem de başteşrifatçı. Bunun üzerine sükut ettim. Ve güvertede etrafı seyretmekle meşgul olan Abdülaziz Çaviş'in yanına gittim. Ben de bir sandalyeye oturdum. Boğazın manzarasını seyre başladık.

Sudi İle Harfi Karşıya!

Biz böyle etrafı seyrederken birisinin yanımıza doğru gelmekte olduğunu gördüm. Bu zat İttihat ve Terakki zamanında deniz polisi merkez memuru iken Büyük Kabinenin gelmesiyle memuriyetine nihayet verilen Sudi idi. Sudi beni görünce yanımıza geldi ve oturdu. Sudi aramızda şu muhavere geçti.

-Ne o böyle, nereye gidiyorsunuz?

-Abdülaziz Çaviş'i İskenderiye'ye götürüyoruz.

-Sen bu işi kabul etmemeliydin. Talat, senin Abdülaziz Çaviş'i Mısır'a götürdüğünü duyarsa sana çok canı sıkılacaktır.

Çünkü seni çok severdi.

-Bu işi ben arzumla kabul etmedim. Vapurun hareketine kadar, nereye ve ne için gittiğimden haberdar değildim. Dün akşam dairede yalnız bulunuyordum. Birdenbire seni Kısm-ı Adli Reisi istiyor dediler. Yukarıya çıktığım zaman bana hiçbir söz söyletmeden cebime bir zarf koydular. Acele bir arabaya bindirdiler. O sırada daireye gelen bir memuru daha çevirdiler. Bizi bir araba ile acele rıhtıma ve vapura soktular.

-51-

MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

Abdülaziz Çaviş, Mısır'da Beratini Muhakkak Görerek Firara Razı Olmuyordu...

Diğer bir araba ile de Abdülaziz Çaviş getirildi. Biz vapura binince vapur hareket etti. Ben evime haber bile gönderemedim dedim.

İtimat Etsin!

Vakayı da bütün tafsilatıyla anlattım.

-Abdülaziz Çaviş'in İskenderiye'ye götürülmesine sen memur edilmemeli idin. Taharrî komiseri bu işi kasten yapmış olacak.

-Bu işte bir kasıt göremiyorum. O sırada acele bir memur lazım olmuş, tesadüf de beni orada bulundurdu. Bilmecburiye ben bu işe memur edildim. Mamafih ben olmasam yine bir memur bunu Mısır'a götürecekti ya?

-Bilmem, bu iş senin için iyi olmasa gerek.

-Vaziyet hakkında Bay Talat'a bir mektup yazdım, sen götürürsün ve vaziyeti anlatırsın. Şimdi o ciheti bırak, siz nereye gidiyiyorsunuz?

-Ben İzmir'e gidiyorum. Sen mektubunu yaz, ben avdette veririm.

-Abdülaziz Çaviş Türkçe bilmediği için iyice görüşemiyorum. Sen kendisiyle görüş, bana her suretle itimat edebileceğini söyle. Yalnız ben arkdaşıma güvenemem. Sen kendisiyle yalnız görüş, vapurumuz bu akşam Midilli'ye uğrayacak, isterse ve sen de yardım edersen kendisini Midilli'de vapurdan kaçıralım. Bu cihetleri kendisine söyle. Ben şimdi arkadaşımı alarak vapurun öte tarafına götüreceğim. Bu müddet zarfında kendisiyle görüş, neticeyi bana söylersin arkadaşıma layıkıyla itimat edemem. Bu sebeple bizim buradan uzaklaştığımız zaman siz kendisiyle görüşünüz. Vapur geceyi Midilli'de geçirecekmiş ancak sabaha karşı İzmir'e hareket edecekmiş. Bu işte sen de bana yardım edersen ancak Abdülaziz Çaviş'i buradan kaçırabiliriz.

Sudi: "Pekala ben bir kere kendisiyle görüşeyim" dedi.

Midilli'ye Çıkacak mıydı?

Ben de arkadaşımı aldım ve vapurun arka tarafına doğru gitmeye başladık. Vapur mütemadiyen gidiyordu. Arkadaşımla beraber boğazın manzaralarını seyrediyorduk ve mütemadiyen arkadaşıma boğaz hakkında izahat veriyordum. Bu suretle Sudi'yi uzun müddet Abdülaziz Çaviş'le bıraktık. Bir aralık salona indiler. Orada da kendilerini yalnız bıraktık. Akşamüzeri Sudi yanıma geldi ve dedi ki:

-Güvertede ve salonda dereden tepeden konuştuk. Böyle bir şeyi güvertede ve salonda söylemeyi muvafık bulmadım. Kendisinden randevu aldım, biraz sonra kamarasına ineceğiz. Orada görüşür, neticeyi sana söylerim.

Ben de mümkün olduğu kadar onların yanına gitmemek ve onları konuşmalarında serbest bırakmak için arkadaşımı aldım, güvertede bir kenara oturup tavla oynamaya başladık. Tavla oyunu haylice sürdü. Bu sırada Sudi güvertede göründü. Tavla da hitama erdikten sonra arkdaşıma bir kere Abdülaziz Çaviş'i görmesini tembih ettim ve kamaraya gönderdim. Ben komiser muavini idim, o polis olduğundan onun amiri bulunuyordum. Memuru kamaraya gönderince Sudi'nin yanına gittim, güverte üzerinde gezinmeye başladık.

Kaçmak İstemiyordu!

Bu sıralarda da Midilli adası görünmüştü. Bay Sudi'ye ne olduğunu sordum, şu cevabı verdi:

-Kamara da kendisiyle uzun uzadıya görüştüm ve senin hakkında lazım gelen sözleri ve sana her suretle itimat edebileceğini ve kendisine olan hürmetini söyledim. Fakat kendisi bu firar meselesine katiyen yanaşmadı. Dedi ki: "Beni İstanbul Hükümeti gönderiyor. Benim hiçbir kabahatim yoktur. Beni ve ailemi bütün Avrupa tanır. Kendimin hiçbir kusur ve kabahatim bulunmadığı için bu firar zilletini irtikâp edemem. Eğer Mısır Hükümetinde adalet varsa benim beratim muhakkaktır."

Bu söz karşısında fazla birşey söylemek cesaretini kendimde bulamadım. Sen vazifeni yaptın. İstanbul'a gittiğim zaman, bunları tamamıyla Bay Talat'a anlatacağım dedi. Bende kendisine Bay Talat'a (Talat Paşaya) verilmek üzere yazdığım mektubu verdim.

Midilli'de...

Biraz sonra vapurumuz Midilli Limanında demirledi. Daha vapurumuz demir atmadan evvel vapurun etrafını bir takım sandallar abluka etti. Sandallardan ikisinde polis vardı, iskele indirilince içeri ya bir polis komiseri ve bir de polis geldi. Meğer bunlar bizi arıyorlarmış. İskelede bize: "İstanbul'dan gelen bir komiser muavini ile bir polis memuru olacak, onları görmek istiyorum" dedi. Ben de kendisine memurların biz olduğumuzu söyledim. Komiser beni bir kenara çekti ve şu sözleri söyledi:

-52-

MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

İstanbul'dan aldığımız telgraflara göre vapurda mühim bir adam varmış. Bu adam siyasi mahkummuş ve Mısır'a götürülüyormuş. Aldığımız emir mucibince vapurun hareketine kadar iki polis memuru vapurun birer tarafında

sandal ile nöbet bekleyecek ve bu adamın firar etmemesine dikkat edecek. Vapurun içinde memura ihtiyacınız varsa size memur vereyim. Ayrıca bir memur da iskelede vapur içinde bekleyecektir. Mahkumun Midilli'den geçtiğine dair telgrafla İstanbul'a malumat verilecektir. Götürdüğünüz mahkumu bana gösteriniz.

Komisere şu cevabı verdim:

-Memura ihtiyacımız olmadığı gibi bizden başka vapurda Mısır Hükümetinin de sivil memurları vardır. Bu sebeple sizin bu takayyüdünüze lüzum yoktur.

Fakat komiser ısrar ediyordu:

-Bize pek şiddetli emirler verdiler. Vapurun etrafında iki polis sandalla vapurun hareketine kadar bekleyecek, ben de üç dört saat kadar burada kalacağım. O adamı bana bir kere gösterin.

Kapıyı Kapayanlar!

Ben de bizim arkadaşı komiserle gönderdim. Abdülaziz Çaviş'i gördükten sonra o da iskeledeki polisin yanına gitti. Biz yemeklerimizi yedikten sonra odamıza geldik. Bir akşam evvel kamaramızın kilitlenmesinden hiçbirimizin haberi olmadığı anlaşıldı.

Abdülaziz Çaviş kapıyı benim kapadığımı zannetmiş, ben de onun tarafından kapandığı zannıyla kendisine bir şey sormamıştım. Yemeği müteakip Abdülaziz Çaviş kapının bu gece kapanmaması ricasında bulununca ben hayretle yüzüne baktım ve kendisine hitaben:

-Ben dün akşam dışarı çıkmak istediğim zaman kapıyı kapalı bulunca sizin tarafınızdan kapandığı zehabına düşerek size bir şey söylemeye cesaret edememiştim dedim. Bu defa da Abdülaziz Çaviş yüzüme hayretle baktı. Aynı zamanda memur arkadaşım da: "Ben de gece dışarı çıkacaktım, kapıyı kapalı buldum" dedi.

Kilitleyeceğim!

Ben bu işin Mısırlı memur tarafından yapıldığına kani oldum ve kendisine sokuldum.

-Bay Hasan, dün akşam bizim kamarayı siz mi kilitlediniz?

-Evet, ben kilitledim. Vapurda uzun boylu birisi var. Bu zat evvelce deniz polis merkezi memuru imiş. Bunu sizin arkadaştan öğrendim. Aynı zamanda İttihatçılardanmış. Dün Abdülaziz Çaviş'le görüşmüş, ben bu adamdan şüphelendiğim için bu gece de kamaranızı kilitliyeceğim.

-Niçin kamarayı kilitliyeceksin? Biz burada iki memuruz, bir de sen varsın üç. Vapurda ayrıca Midilli Polis Serkomiseri ile iskelede bekleyen bir polis memuru var bundan başka da denizde vapurun iki tarafında iki sandalda iki polis vapurun hareketine kadar nöbet bekleyecektir. Bu kadar takayyüt karşısında Abdülaziz Çaviş kuş bile olsa uçamaz. Kamara kapısını kilitlemek ne demektir?

-Dün akşam bizim çektiğimiz sıkıntıyı biliyor musun?

-Ne olursa olsun. Ben aldığım emri bilirim. Kapıyı kilitliyeceğim.

Kilitliyemezsin!

-Arkadaş, kapıyı kilitlemek olamaz. Dışarıdaki polisleri hesaba koymuyorum, biz burada üç memuruz. Dörder saat nöbet bekleriz, sabah olur. Eğer istersen biz bekleriz.

-Ben uykusuz kalamam. Nöbet de bekleyemeyeceğim gibi kendimden başkasına itimatım yoktur. Kapıyı muhakkak kilitliyeceğim.

-Kamarada abdesthane olmadığından su dökmek lazım gelirse ne yaparız? Dün akşam çektiğimiz sıkıntıyı sen çekseydin ne yapardın!

-Ben orasını bilmem?

-Bu adamın Mısır'a teslimine ben memurum. Seni tanımıyorum. Hele kapıyı kilitlemeye gel de o zaman görüşürüz. Bu adamın firar etmesinden korkuyorsan burada lokantada otur. Buradan bizim kamaranın bulunduğu koridor görünüyor. Orada istersen sabaha kadar beklersin. Bu adam, kamaranın bir insan başı bile sığmayacak kadar küçük olan penceresinden kaçacak değil ya? Sana kapıyı katiyen kilitletmem dedim. Bu sözüm üzerine Hasan yerinden kalktı ve iç tarafa doğru yürüdü. Ben de kamaranın kapısının önüne bir sandalye atarak oturdum.

Kızmıştım!

Aldülaziz Çaviş'le bizim arkadaş hayretle bana bakıyorlardı. Fakat ben de Giritli Mısır polisine fena halde kızmızştım. Kapıyı kilitletmemek için sandal-

yenin iki ayağını kamaranın içine iki ayağını da dışına koymuştum. Bu adam kendi rahatı için bizi işkenceye sokuyordu. Hele bir kere gelsin diyordum. Ben sıra ile sabaha kadar nöbet beklemeye razı olduğum halde kabul etmiyordu. Ben böyle düşünürken Giritli memur yanında vapurun süvarisi olduğu halde kamaraya geldi ve İngilizce bir şeyler söyleyerek beni sandalyeden kaldırdı, kapıyı kilitliyerek anahtarını da Hasan'a verdikten sonra gitti.

-53-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

Benim Rumca Bildiğimden Haberi Olmayan Memur, Rum Kamarota "Anahtarı Verme!" Diyordu...

Bu vaziyet karşısında şaşırdım kaldım. Bir memurun, hususi bir insanın bu kadar fenalık yapacağına ihtimal verememiştim. Vapurun süvarisi demek, oranın hakimi demektir. Ona karşı ne yapabilirdim!

Ya Denize Atarsa?

Böyle olmasına rağmen memura çok kızmıştım. Kaptan gittikten sonra, insanlıktan bî-behre olan ve zerre kadar vicdandan nasibi olmayan bu mahluka karşı şu sözleri söyledim:

-Mademki bu vicdansızlığı yaptın. Hiç olmazsa anahtarı vapurun hareketinden sonra bana ver de bu adamlara bu kadar zulüm olmasın.

Hasan şu cevabı verdi:

-Ben bu adamdan korkuyorum. Anahtarı kamarota veririm. Vapurun hareketinden sonra sana versin. Fakat vapur burada iken bana vermemesini tembih edeceğim. Ya bu adam kendini denize atarsa?

-Siz beyhude yere korkuyorsunuz. O zat muhterem bir zattır. Kendisini denize atmaz ve buradan kaçmak teşebbüsünde de bulunmaz. Farzımuhal olarak kendilini denize atmış olsa ne olacak? Bu adam ölecek değil mi? Zaten

Mısır Hükümetinin aradığı da bu değil midir? dedim. Yarı tehdit ve yarı sözle kendisini güç hal ile kandırdım. Anahtarı Koço isminde bir Rum kamarota verdi. Bu haraketi bana acı geldi.

Dışarda Kalmıştım!

Benim Rumca bildiğimden haberi olmayan Giritli memur, evvela Türkçe olarak Koço'ya beni kastederek vapuru Midilli'den demir alırken anahtarı verirsin dedi. Rumca olarak da "Vapur Midilli'den uzaklaşmadıkça anahtarı vermeyiniz" dedi yatmaya gitti.

Şimdi ben dışarda kalmıştım. Gerçi hava güzel ise de Sonbahar geceleri biraz serin oluyordu. Çaresiz salonda bir kanape üzerinde uzanmaya karar verdim.

Salonda, kumardakilerin vaziyetlerini düşünüyordum. Bu hal dünyada görülmemiş birşeydi. Bir akşam evvel ben de o sıkıntıyı çektiğim için iki zavallının gece çekecekleri sıkıntıyı düşünüyordum. Nitekim de öyle olmuş. O zavallılar o geca hayli sıkıntı çekmişler. Ben ise bu iki zavallı arkadaşımı bir an evvel bulundukları müşkül vaziyetten kurtarmak için uykum geldiği halde lokantada bekliyordum. Uyuyacak olsam, belki sabah uyanamam korkusuyla sabaha kadar bekledim.

Sabaha Kadar Bekledim!

Sabaha karşı vapur demir almaya başlamıştı. Fakat ben akşam hiddetten Koço'nun yattığı kamarayı sormayı unutmuştum. Koço'nun anahtarı vermek üzere beni arayacağı zannına düşmüştüm. Vapurun Midilli'de bu kadar fazla kalması, o sırada İtalyanlarla hal-i harpte bulunduğumuzdan torpil dolu olan İzmir Limanına gündüz gözüyle girmek maksadından ileri geldiğini sonradan öğrendim. Bir müddet vapurun demir almasını bekledim.

Anahtarı Almıştım!

Giritlinin bu işe neden cüret ettiğini düşünüyordum. Bu adam Sudi'nin deniz memuru ve İttihatçı olduğunu nereden öğrenmişti?

Acaba bizim memur arkadaş bir boşboğazlık mı etmişti. Sabah olunca ilk işim bizim arkadaşı isticvap etmek olacaktı. Vapur demirini almış hareket etmiş bulunuyordu. Ben ise Koço'yu aramaya başladım. Fakat işin müşkül

cihcti kamarotun da diğerleri gibi uyumuş olması idi. Koço'nun yattığı yeri bilmediğim için birçok insanları rahatsız ettikten sonra güç hal ile Koço'yu bulup anahtarı aldım ve iki biçareyi kurtardım. Cidden çok sıkıntı çektiklerini söylediler. Bizim arkadaşa Giritliye Sudi hakkında bir şey söyleyip söylemediğini sordum.

Arkadaşım Sudi hakkında bilmeyerek tafsilat verdiğini söyledi, kamara kapısının kapanmasından ve kilitlenmesinden Abdülaziz Çaviş çok müteessir olmuştu. Kamara kapısını açtığım zaman burnuma keskin bir koku çarptı. Yerlerin ıslak olduğunu da gördüm. O gece çektikleri sıkıntının derecesini anlamak için bu ıslaklığı görmek kafi idi.

Şikayet Ettim!

Akşamki mücadelemizi ve Mısır memurunun bu zulmünü mümkün olduğu kadar Abdülaziz Çaviş'e anlatmaya çalıştım. Fakat böyle devam edemezdi. Daha yolumuz uzundu. Çanakkale Limanında iken beni davetle Abdülaziz'in kaçmamasını tembih eden serteşrifatçı hatırıma geldi. Derhal gidip kendisini gördüm. Şu surette şikayette bulundum:

-Evvelki gece kamara kapımızın kilitlenmiş olduğunu görmüştük. Fakat bunun neden ileri geldiğini anlayamadığımızdan o gece hayli sıkıntı çekmiştik. Dün gece Midilli Limanında iken Giritli Hasan kapıyı kilitleyeceğini söyledi. O zaman anladık ki bir gece evvel de yine kendisi tarafindan kilitlenmiş.

-54-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

İzmir'e Varmıştık. Orada da Polisler Geldi ve Vapurumuzun Etrafında Dolaşmaya Başladı...

Kendisine kapıyı kilitlenmemesini, Abdülaziz Çaviş'in muhafazasına bizim memur olduğumuzu, bizden başka denizde vapurun her iki tarafında sandalla birer memurun sabaha kadar bekleyeceğini söyledim. Bana da kanaat

getirmedi. Bunun üzerine kendisi de dahil olduğu halde memur arkadaşımla beraber üç kişi sabaha kadar nöbet beklememizi ve adam başına dört saat nöbet isabet edeceğini söylediğim halde buna da muvafakat etmedi. Kendisinin uykusuz kalamayacağından bahsetti. Esasen Abdülaziz Çaviş'in Mısır Hükümetine teslimine biz memur olduğumuz gibi kendisini Mısır'a salimen teslim etmediğimiz takdirde biz hükümetimize karşı mesul olacağımızdan arkadaşımla ben sabaha kadar nöbet beklemeye razı olduğumu söyledim. Buna da muvafakat etmedi. Bir memurun diğer bir memura bu derece itimatsızlık göstermesi ve hemcinsine karşı bu kadar ezayı reva görmesi muvafık mıdır?

Dün akşam vapurun süvarisini getirerek kapıyı cebren kilitletti. Dün gece vapurun Midilli Limanından hareketine kadar uyku uyumadım. Vapurun hareketinden bir saat sonra kamarota teslim ettiği anahtarı aldım. Kamarayı açtığım zaman burnumu tıkamak mecburiyetinde kaldım. Bu hal dünyanın neresinde görülmüştür?

Kim Tatmin Edecek?

Memurlar, bu zatı Mısır Hükümetine teslim etmek mesuliyetini deruhte eden memurlara itimat etmeyip de Koço isminde bir Rum kamarota inanması bu izzet-i nefsimize ve memuriyetimize karşı yapılmış bir hakarettir. Hükümet beynindeki muahedelere muhalif olarak ve hiçbir hükümetin yapamayacağı şekilde siyasi bir mücrimi Mısır Hükümetine teslim etmek üzere gönderen bir hükümetin memuruna itimat etmeyip de bir Rum kamarota itimat etmek, doğrudan doğruya mücrimi teslim eden hükümete hakaretten başka birşey değildir. Düşüncesiz bir memurunuz tarafından kırılmış olan izzet-i nefsimiz ve haysiyet-i memuriyetimiz ne ile telafi ve tatmin edilecektir?

Çok Müteesririm!

Bu şikayetimi dinleyen Mısırlı teşrifatçı dedi ki:

-Benim bunlardan katiyen haberim yoktur. Emin olunuz ki çok müteessir oldum. Şimdi o memura icap eden muameleyi yapacağım ve bundan sonra kamara kapınız kapanmayacaktır.

Filhakika o geceden sonra da kamaramız kapandı. Bu meseleyi Abdülaziz Çaviş'e anlatmasını Sudi'den rica ettim. O gün öğleden evvel vapurumuz İzmir Limanına girdi. Vapur henüz demirini atmamamıştı ki yine vapurun etrafına birçok polis sandalları geldi. Ben bu vaziyeti de görünce İzmir Limanına

çıkmak üzere iskele başında bekleyen Sudi'nin yanına gittim.

Biz bir taraftan Abdülaziz Çaviş'i kaçırmak için seninle konuşmuştuk. Halbuki hükümet bu adamla o kada fazla alakadar oluyor ki, değil biz, vapurun kaptanı bile istemiş olsa yine kaçıramazdı dedim.

Sudi: "Evet fazla takayyüd var" dedi ve veda ederek İzmir'e çıktı.

Bu Ne Takayyüd!

Sandallardan vapura bir komiser çıktı, bizi buldu. Mısır'a götürülen mevkufun vapurda olup olmadığını sordu. Kamarada olduğunu söyledik. O da görmek arzusunu izhar edince İzmir komiserini de kamaraya götürüp, görücüye çıkan taze bir kız gösterir gibi, Abdülaziz Çaviş'i kendisine gösterdik. Komiser kamaradan çıkarken "İstanbul'dan telgraf aldık, mevkufun vapurda mevcut olup olmadığını bildireceğiz. Vapurun hareketi de ayrıca bildirilecektir. Vapurun hareketine kadar da size muavenet olmak üzere iki polis sandalı nokta bekleyecek, siz de dikkat edersiniz" dedi.

Demek ki biz İstanbul'dan hareket ettikten sonra vapurun uğrayacağı limanlara telgraf çekilmiş, her tarafta takayyüde son derece riayet ediliyordu. İzmir Limanında polis sandalları vapuru beklerken biz de şehri gezmek üzere dışarıya çıktık. İki saat kadar gezdikten sonra avdet ettik. Akşamüzeri vapurumuz Pire'ye müteveccihen hareket etti.

Engin denizlerde olduğumuz gibi Giritli memur için de artık Abdülaziz Çaviş'in kaçmak korkusu kalmadığından, aynı zamanda başteşrifatçının emri neticesi olacak ki o gece kamara kapımız kapanmadı. Biz de rahat bir uyku uyuduk.

Pire'de Süngülüler!

Ertesi günü vapurumuz Pire Limanına girmişti. İskenderiye'den İstanbul'a gidecek olan Hidiviye Kumpanyasının Osmaniye Vapuru da limanda idi. İskenderiye ile İstanbul arasında seyrüsefer eden vapurlar daima Pire Limanında karşılaşıyorlarmış.

-55-
MEŞHUR ABDİİLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

Abdülaziz Çaviş, Süngülü Yunanlıları Görünce Kamarasına Dönmeyi Tercih Etti...

Vapurumuz rıhtıma bağlar bağlamaz Osmaniye Vapurundan bizim vapura ikisi İtalyan, birisi Arap olmak üzere üç memur daha girdi. Bunlar Giritli memuru buldular, onunla konuşmaya başladılar. Bu sırada biz de güvertede oturmuş etrafı seyrediyorduk.

Abdülaziz Çaviş yanımızda idi. Birden resmi elbise ile iki süngülü Yunan jandarması geldi. Bizim karşımızda durdu. Ben ne istediklerini sorunca, mücrimin muhafazası için geldikleri cevabını verdiler. "Vapurun hareketine kadar vapurda beklemek için emir aldık" dediler.

Abdülaziz Çaviş Müteessir!

Abdülaziz Çaviş bu vaziyeti görünce bana şu sözleri söyledi:

-Lütfen beni kamaraya götürünüz. Bu hal beni çok müteessir ediyor. Ben cani değilim. Bu kadar memur bir adamın muhafazasına kafi gelmiyor mu ki bir de süngülü Yunan jandarması gönderiliyor! Eğer kaçar diye korkuyorlarsa ben kaçmam, kabahatim olmadığı ve kendimden emin bulunduğum için firar zilletini irtikâp etmem.

-Hayatta insan böyle ümit edilmedik şeylerle karşılaşır. Bundan müteessir olmamak mümkün değilse de bu sıcakta kamaraya kapanmak da doğru değil. Zararı yok, sabrediniz.

-Sizin bana merhamet ettiğinizi bildiğim için sizden rica ediyorum, benim bu manzaraya tahammülüm kalmadı. Beni kamaraya indiriniz ve bunların en büyük memuru hangisi ise ona da lütfen söyleyiniz de benim kamaramı kilitlesinler. Vapurun hareketinden sonra açsınlar. Kamaranın sıcaklığı, bunların verdiği azaptan daha az olacaktır.

Zavallı Adam!

Abdülaziz Çaviş bu sözlerinde haklı idi. Yanımızda oturan ve aslen İstanbullu olduğu halde uzun müddetten beri Mısır'da kereste ticareti yapan Cemal namında bir zat da bundan müteessir olduğundan, jandarmaların iskele başında beklemeleri için icap edenlere müracaat etti bende Yunan jandarmalarına müracaatla "Biz bu zatı Mısır Hükümetine teslim etmek üzere İstanbul'dan getiriyoruz".

Biz İstanbul Hükümeti polis komiseriyiz. Bizden başka bütün bu gördüğünüz şahıslarda Mısır Hükümetinin sivil polisleridir. Bizim ve onların sivil olmaları, bu zatı o kadar müteessir etmiyor. Fakat siz silahlı olduğunuz için çok müteessir oluyor. Kabil ise vapurun iskelesinde beklemenizi rica ediyorum dedim. Jandarmalar bu teklifi kabul ederek vapurun iskelesi merdiven başına gittiler. Mısır Memurları oldukları yerde ayakta duruyorlardı.

Pire ve Atina'da…

Abdülaziz Çaviş'in ısrarı üzerine kendisiyle birlikle kamaraya indik. Kamaraya girince yatağına yattı. Biz de vapur Pire Limanında dört saat kalacağı için, Pire ve Atina'yı görmek için memur arkadaşım ve daha birkaç Türk yolcu ile dışarıya çıktık. Pire güzel şehir.

Yunan Hükümetinin payitahtı olan Atina'da pek yakın olduğundan elektrikli şimendifere binerek Atina'ya gittik. Atina'nın birçok yerlerini ve bilhassa stadyumunu ve meşhur Akropolis harapelerini gezdik, avdette Pire'yi de tramvay ile dolaştıktan sonra vapura girdik akşama doğru vapurumuz İskenderiye'ye müteveccihen Pire Limanından hareket etti.

Esrarengiz Bir Baş!

Mısır memurları aldıkları emir üzerine artık kamara kapımızı kilitlemiyorlardı. Biz de rahat yatıyorduk. Pire'den hareket ettiğimiz gece bir müddet uyumamıştım. Yatakta uzanmıştım, elime geçirdiğim bir kitabı okuyordum, Bir aralık gözüme bir insan başı ilişti. Acaba bu nedir diye düşündüm. On dakika sonra evvelki gördüğüm baş bir daha kapıdan uzanarak içeriye baktı. Hemen yatağımdan fırladım. Koridora çıkınca, Osmaniye Vapurundan bizim vapura gelen Mısır memurlarından birisiyle karşılaştım. Ne var diye sordum. Bana Arapça birşeyler söyledi. Anlamadığımı görünce işaretle Abdülaziz'in yatağında olup olmadığını tarassut ettiğini anlattı.

Bu Nasıl Memurluk?

Tekrar kamaraya girdim. Fakat memurların bu hareketi hayretimi mucip oldu. Mısır memurlarının bu hareketleri adeta çocukça idi.

Evvela mücrim iki memurla bir kamarada yatıyor. Haydi bu memurlara itimatları olmadığını kabul edelim. Kamaramızın kapısından çıkınca, iki metre bir koridordan geçilerek yemek salonundan pek güzel görünen bir koridora çıkılıyordu ki yemek salonunda oturan bir memur, kamaramızdan çıkacak herhangi bir şahsı mükemmelen görebilirdi. Böyle yapmayıp da her on dakikada bir defa başını kamara kapısından içeriye uzatmak, bir memura yakışacak haller değildi.

-56-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

İskenderiye'ye Gelmiştik. Fakat Burada da Ummadığımız Müşkülat Karşısında Kaldık...

Hep O İmiş!

Dördüncü beşinci defa başın uzanmasından sonra yatağımdan kalktım ve yemek salonunda oturmakta olan memurların yanına gittim ve katiyen anladım ki bütün bu fenalık, Giritli Hasan'dan geliyor. Bunların yanlarına oturdum. Hasan'la aramızda şu muhavere geçti:

-Hasan, bulunduğumuz yer o kadar engin ve geniş ki hiçbir taraftan kara namıyla bir yer görünmüyor. Uzaklarda bir vapur veya gemiden de eser yok.

Bulunduğumuz yerden denize atlayacak bir adam, dünyanın en mahir yüzücüsü bile olsa, yine kurtulamaz, boğulur gider. Biz de sizin gibi sivil polis memurlarıyız. Memurlar yaptıkları ve yapacakları her hangi bir işi mantıkla ölçerek onun icaplarına göre hareket eder. Takip, tarassut da böyledir. Eğer Mısır'da mantığın yeri yoksa o başka. Ona bir şey diyemem. Yolculardan öğrendiğimize göre Pire ile İskenderiye arasında işleyen vapurlar bilhassa bu vapurlar hiç bir yere uğramadan geçiyorlarmış. Yalnız yarın öğleye doğru gayet

uzaktan Girit Adası görünecekmiş. Şu halde yanında mesul iki memur bulunur bir mevkufun bulunduğu kamaraya on, onbeş dakikada bir diğer bir memurun başını uzatarak bakması, çirkin bir hareket olmakla beraber, memurluk namına ve kendi hesabıma bu halden ben utanıyorum.

Maalesef memurlarınız bu kabil nazik vazifelerin sureti ifasından acizdir ve ne suretle vazife ifa edileceğini bilmiyorlar, bir müddet İstanbul'a gelseler, staj görseler iyi olur. Beyhude yere kendinize eziyet ediyorsunuz. Bahusus siz ki gece uykularınızı feda edemeyeceğinizi Midilli Limanında söylüyordunuz.

Tarassut Böyle Olmaz!

-Mısır'dan gelen memurlar öyle emir getirdiler. Bunun için dört memur İskenderiye'ye kadar nöbet bekleyeceksiniz.

-Sizin tarassut etmenize bir şey diyemem bu sizin hakkınızdır. Ancak tarassut bu şekilde olmaz. Bize itimatınız yok, buna da bir şey diyemem.

Fakat hiç olmazsa nöbet beklediğiniz zaman on beş dakikada bir başınızı uzatarak içeriye bakacağınıza ve kendinizi gülünç mevkiye düşüreceğinize bizim kamaranın koridora çıkan yoluna bir sandalye atarak orada oturup nöbet bekleseniz, beyhude yere rahatsız olup kamaraya bakmaktan kurtulursunuz. On dakika evvel kamarada yattığını gördüğünüz bir adam kuş mudur ki uçacak? Şu halde sizin kendinize bile itimatınız yok. Sizin bu yaptığınızı en iptidai bir memleket polisi bile yapmaz.

Başlar Kaybolmuştu!

Bu sözleri söyleyip yürüdüm. Artık uykum tamamıyla kaçmıştı. Bir müddet güverteye çıktım, etrafı seyrettim. Hiç bir taraftan kara görünmüyor, sakin bir deniz, adeta çarşaf gibi. Mehtap da var. Mehtabı sevenlerden bir kaç kişi de güvertede oturuyorlardı. İki saatten fazla güvertede kaldım, yatmak üzere kamaraya inerken gördüm ki koridorun ilerisinde, bizim kamaraya hayli uzak bir yerde memurun birisi bir sandalyeye oturmuş, kamarayı tarassut ediyor.

Sözlerim tesirini göstermiş veyahut çocukça hareketlerinden utanmış olacaklar ki tavsiye ettiğim şekilde sandalye üzerinde oturuyordu. Yatağa girdikten sonra yarım saat kadar baktım, kapıdan uzanan baş yoktu. Bundan sonra uyudum.

Girit ve İskenderiye'de...

Ertesi gün yolculuğumuz güzel geçti. Deniz rakit, vapurun süratinden hasıl olan rüzgardan başka birşey yok. O günü hep güvertede tavla oynamak suretiyle geçirdik. Öğleye doğru uzaktan Girit Adası göründü. İyi havada büyük bir vapurun yolculuğu cidden doyulamayacak kadar güzel oluyor.

Ertesi gün İskenderiye'ye geldik. Vapur limana girince açıklarda durdu. Bu sırada karantina istimbotu geldi. Yolcuları gözden geçirdi. Onu müteakip daha büyükçe bir çatana geldi. Yukarı kim olduklarını anlayamadığım bir takım zevat çıktı. Vapurun merdiveni başına iki Arap askeri durdu.

Ne Oluyordu?

Biz de ne oluyor diye bakıyorduk. Bu sırada ikinci çatana ile gelen kerli ferli zevat, Abdülaziz Çaviş'i aldılar ve merdivenden çatanaya inmeye başladılar. Bunların arkasından Mısırlı memurlar da beraber indiler.

Bizi Bırakmıyorlardı!

E, bizim İskenderiye Hükümetine teslime memur olduğumuz mevkuf götürülüyor, bizim de gitmemiz tabii değil mi ya?

-57-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

Bilmediğimiz Bir Memlekette, Parasız Kalmıştık.

Şimdi İskenderiye'de Ne Yapacaktık?

Biz de merdivenden inmek üzere merdiven başına geldiğimiz zaman Arap askerler " La" dediler! Bende "Ene memur " dedimse de "La memur" diyerek göğsümden itmeye başladı. Ben merdivenden inmekte olan Mısır Memurlarından Giritli Hasan'a seslendim. Bir kere bana doğru başını çevirdi. Adeta bir mahbus huzurunda imiş gibi eliyle olmaz işaretini verdi ve çatanaya atladı. Bizde vapurda yalnız olarak kaldık Abdülaziz Çaviş çatana ile hareket edince vapurumuz da rıhtıma yanaşmak üzere hareket etti.

İstanbul'un Yardımı!

Esasen bütün yolculuğumuzda maruz kaldığımız rahatsızlıklardan sıkılmış olan canım, bu hareket üzerine büsbütün sıkıldı. Biz yabancı bir memlekete geliyoruz, ne çarşısını, ne pazarını, hatta ne otelini bilmediğimiz bir yerde yalnız bırakılıyoruz. Bu nasıl iştir diye söyleniyordum.

Bu aralık yanımıza gelen ve aslen İstanbullu olup İskenderiye'de kereste ticareti yapan Cemal "Ne o siz kaldınız mı?" dedi. Ben de: "Evet, kaldık, fakat nereye gideceğimizi bilmediğimiz gibi memleketi de tanımıyoruz" dedim.

Cemal bize Cuma Mahallesinde bir otel tarif etti. Onu bir kağıda yazdık. "'İskeleden çıkınca bir arabaya binersiniz ve bu otele inersiniz" dedi. Vapur rıhtıma yaklaştıkça rıhtım üzerinde kalabalık ve kaynaşma çoğalıyordu. Cemal'e sordum, "Bu kalabalık nedir?" dedim. Bana şu cevabı verdi:

-Rıhtımda toplananlar, Abdülaziz Çaviş'in bu vapurla mevkufen İstanbul'dan getirildiğini duymuş olacaklar ki kendisini zorla almak için gelmişlerdir. Hükümet fellahların nümayiş yapacaklarını anlamış ki Abdülaziz'i vapur açıkta iken alıp götürdüler.

Bütün yolcular çıktıktan ve Abdülaziz Çaviş'in vapurda olduğunu anlayan kalabalık da dağıldıktan sonra vapurdan çıktık.

Hiç tanımadığımız yabancı bir memlekette yalnız bırakılmamız cidden beni çok müteessir etmişti. Bundan başka en mühim mesele, para meselesi idi. Üzerimizdeki paranın bir kısmını İzmir'de Pire ve Atina'da sarfetmiştik. Şimdi burada araba ücreti, yemek parası lazımdı ve bunlar yabancı bir memlekette kolay değildi. Fakat ben de bütün bunları Mısır Hükümet memurlarına ve bilhassa serteşrifatçıya acı bir lisanla söylemeye azmetmiştim.

İskenderiyeye çıkınca bir arabaya binerek "Cuma Mahallesinde İbrahim'in oteli" dedik. Arabacı bizi bir hayli dolaşık yerlerden geçirdikten sonra İbrahim'in oteline getirdi. Biz de esasen eşya namına hiç bir şey yoktu. Otelciye bize yatak hazırlamasını söyledik ve birer kahve ısmarladık.

Kahveyi içerken düşünüyordum güya biz de memuruz, bizi İstanbul'dan buraya gönderdiler. Mısırlı memurların bize karşı vaziyetlerini vapurda gördük. Buraya gelince muhafazasına ve İskenderiye Muhafızlığına teslime memur olduğumuz zatı aldılar, Mısırlı memurlarıda çatanaya aldıkları halde bizi vapurda yalnız bıraktılar. Bu zevatın vapurdan çıkarken, siz de memursunuz, buraları bilmezsiniz, falan yere gideceksiniz demeleri lazım değil miydi? O halde bizim Mısır'a kadar gelmemize ne lüzum vardı? Vapurda kendi memur-

ları vardı. Vapurun her uğradığı yerlerde mahalli zabıta vapurun hareketine kadar takayyüdde bulunuyordu. Abdülaziz Çaviş İstanbul'da iken vapurun içinde Mısır memurlarına teslim ederler, olur biterdi.

İstanbul'dan hareketimizde bize para verilmediği gibi söz de söyletmediler. Burada kim bilir kaç gün otelde kalacağız. Ya otel parası? Yabancı memlekette parasız kalmak ne kadar güç?

Üzerimizde kalan birkaç para ile lokantanın birisinde yemeklerimizi yedik. Bir kutu da sigara aldık. Fakat bizde de para tükendi. O gece yattık. Ertesi sabah kahvaltı edecek paramız olmadığından otelin kahvesinde birer çay içtikten sonra muhafızlık dairesini bulduk. Bulduk ama şimdi kime müracaat edeceğiz? Düşündüm, polis olduğumuz için polis amirini görmek ve meseleyi anlatmak icap ediyordu.

Koridorda birisini gördük. "Polis müdürü nerededir? Odası hangisi?" diye sorduk. Bize cevap bile vermeden yürüdü gitti. Biraz daha yürüdük, munsif bir adama tesadüf etmiş olacağız ki bizi bir odaya götürdü.

Biz içeriye girince odada bir kaç masa ve her masada birer memur gördük. İçlerinden birisi yalnız bir masada oturuyordu. Herhalde bu memurların büyüğü olacak diye yanına gittik, selam verdik ve bizim memur olduğumuzu ve Abdülaziz Çaviş'i İstanbul'dan getirdiğimizi söyledim ve nezdimdeki zarfı gösterdim. "Bunu muhafıza teslim edip mukabilinde bir makbuz alacağız" dedim.

-58-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

İskenderiye Muhafız Muavinine Teessürle Çıkıştım. Bunu İşiten Muhafız İmdadımıza Yetişti!

O zat, "Muhafız bugün yok, mazrufu bana veriniz" dedi. Ben "Hayır, muhafıza vermekliğim emredildi" deyince "Ben muhafızın muaviniyim, makbuzu da ben vereceğim" cevabını verince zarfı kendisine teslim etmeye mecbur oldum. Öyle değil mi ya? Abdülaziz Çaviş'i kimseye teslim etmedim ki makbuzu da vermeseler ne yapabilirdim! O zat bir makbuz yazdı, bana uzattı. Ve "Eee, artık istediğin ilmühaberi ve makbuzu aldın ya? Daha ne bekliyor sunuz? der gibi yüzüme baktı.

İşimiz Bitti mi?

Bunun üzerine aramızda şu muhavere geçti.

Ben: "Bizim burada işimiz bitti mi?"

Muavin: "Evet başka işiniz kalmadı. Makbuzu aldınız ya?"

Ben zaten gerek yolda Mısır memurlarının çirkin muamelelerinden, gerek çatanaya alınmayarak ve hiç ehemmiyet verilmeyerek kendi başımıza bırakıldığımızdan fena halde kızmıştım.

Bir Çıkıştım ki!

Muavinin bu sözü üzerine kendimi zaptedemiyerek biraz hiddetle şu sözleri söyledim:

-Hükümetimiz, Abdülaziz Çaviş'in İskenderiye Muhafızlığına teslimi için İstanbul'dan beraberinde bir komiser muavini ile bir polis memurunu buraya kadar gönderiyor. Vapurumuz İskenderiye Limanına girince denizde duruyor. Çatana ile vapura bir heyet geliyor. Bu heyet Abdülaziz Çaviş'i vapurdaki bizimle beraber İstanbul'dan gelen Mısır memurlarını çatanaya alıyor. Biz de

bu zatın buraya teslimine memur olduğumuz için çatanaya girmek istiyoruz, fakat iskeleye bırakılan iki nöbetçi asker bize müsaade etmiyor. Evet o askerler bizim kim olduğumuzu bilmediklerinden bizi çatanaya bırakmamakta haklı olabilirler. Fakat çatanaya giren ve bizi tanıyan memurlara seslendiğimiz halde bize ehemmiyet bile verilmiyor. Bu iş yani Abdülaziz Çaviş'i denizden çatana ile almak, Mısır Hükümetinin kendine ait bir iş olduğundan, buna karışmaya hakkımız yoktu. Ancak bu zatı İstanbul'dan buraya getiren memurlar, yani bizler bu memleketi hiç tanımadığımız gibi gideceğimiz yeride bilmiyorduk. İstanbul'dan bir memuriyet-i resmiye ile buraya gönderilen iki memuru yabancı bir memlekette kendi başına terk etmek, misafirperverlik kaidesine de ne derece uyacağını bilmem. Fakat bu iki memura, zat-ı alileri gibi yüksek bir mekanı sahibine müracaat ettikleri halde "Makbuzu aldınız. Başka işiniz kalmadı" denilmesini anlamadığım için bekliyorum. Bu sözlerinizi burada oturan memurlara söyleyebilirsiniz. Çünkü bunlar buradan çıkınca evlerine giderler. Biz ise nereye gideceğiz? Bize ne bir otel gösterildi, ne de nerede olduğumuz soruldu. Muhafız burada mevcut değilse lütfen bize daha yüksek bir mekanı gösteriniz, o zatı görelim, dedim.

Ummadığımız Müdahale!

Yabancı bir memlekette resmi bir vazife ile geldiğimiz halde bize ehemmiyet verilmemesinden ve bizi kimsenin arayıp sormamasından mütevellit teessürümden dolayı biraz sertçe söylediğim sözleri işitmiş olncak ki oradan bir kapı açılarak içeriye bir zat girdi. Bu zatın içeri girmesi üzerine memurlar, muavin de dahil olduğu halde ayağa kalktılar bundan kendisinin büyük bir zat olduğuna hükmettim.

O zat muavine Arapça bir şeyler söyledikten sonra tekrar odasına girdi. Bunun üzerine muavin bize:

-Affedersiniz, biz bu cihetleri bilmiyorduk. Siz nerede yatıyorsunuz? diye sordu.

-Cuma Mahallesinde İbrahim'in otelindeyiz.

-Siz biraz yanımızdaki odada bekleyiniz. Şimdi bir memur celpederek otelinizi değiştirteceğim dedi.

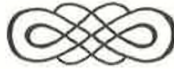
Teşrifatçıyı Aradım!

Bizde gösterdiği odaya girdik. Bu odada yirmi dakakadan fazla beklediği-

miz halde, kimse bizi aramadı. Canım yine fazla sıkılmıştı. Birden hatırıma serteşrifatçı geldi. Odada arkadaşımı bırakarak dışarı çıktım. Salonda Türkçe bilen bir zata tesadüf ettim. "Hidivin serteşrifatçısı nerede bulunur?" dedim. O zat cevaben "Resettin Sarayında" bulunduğunu söyledi. "Nasıl görüşebilirim?" dediğim de "Burada telefon santralı vardır. Sizi oraya götüreyim. Telefonla kendisinden randevu alırsınız. dedi. Buna çok memnun oldum. O zatın delaletlle, telefon santralı bulunan odaya gittim.

Santral memuruna Arapça bir şeyler söyledikten sonra telefoncu sarayı buldu ve mikrofonu bana verdi serteşrifatçıya çok acı bir lisanla vapurda nasıl yalnız bırakıldığımızı ve hiç bir yeri tanımadığımız halde güç hal ile Cuma Mahallesinde bir otele indiğimizi ve bugün muhafızlık dairesine müracaatla İstanbul'dan aldığımız tahriratı verdikten sonra elimize yalnız bir ilmühaber verilerek işimizin bittiğini söylediklerini, Halbuki bizim İstanbul'dan suret-i hareketimiz kendisince malum olacağını vesaireyi söyledim.

-59-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

Gördüğümüz İltifat!

Serteşrifatçı şu cevabı verdi: "Bu hareketten pek müteessir oldum. Evet, memurlarımız çirkin hareket etmiştir. Şimdi size mihmandar olarak bir memur tayin ediyorum ve Dahiliye Nezaretine de telefon ediyorum. Size icap eden muaveneti yapacaklardır. Muhafızlık dairesinde size iltihak edecek memur buradan hareketinize kadar size mihmandar olarak yanınızda bulunacaktır."

Bunun üzerine tekrar odaya geldim. Henüz oturmuş, muavinin emirlerine intizar etmekte idik ki içeri odadaki muavin geldi. Fakat bu defa vaziyeti tamamıyla değişmişti, pek mültefit idi. Herhalde serteşrifatcı telefon etmiş olacak ki "Affedersiniz, sizi biraz beklettik. Teşrif ediniz... Size bir mihmandar tayin edildi. Arzu ettiğiniz yerleri gezdirecek, yarında sizi Kahire'ye götürecek, orasını da gezdirecektir" dedi.

Ben bu iltifatın, yaptığım tacizliğin neticesi olduğunu derhal anlamıştım.

Bizi bir memura prazante etti ve bunları evvela bulundukları otelden alıp temiz bir otele götüreceksin dedi. Ve Arapça bazı şeyler de söyledikten sonra ellerini sıktı, bizi kapıya kadar teşyi etti.

Oteli Değiştirdik!

Mihmandarımız bizimle beraber otele gelince neden oraya indiğimizi sordu. Bende fazla birşey söylemiş olmamak için "araba ile gelirken burasını gördük ve indik" dedim. Oteli değiştirmek için otele para vermek lazımdı. Mihmandarımızın yanında fena halde mahçub oldum. Üzerimde para olmadığı halde, otelcinin ücretini vermek üzere elimi cebime soktuğumu gören memur "otel ücreti muhafızlıkça tesviye edilmiştir. Siz eşyanızı alınız gidelim" dedi. Zaten eşyamız olmadığından, memnun, müsterih otelden çıktık. Bizi daha şık ve güzel bir otele götürdü. Burası eski otele nazaran saray gibi idi.

İskenderiye ve Kahire'de...

O gün akşama kadar İskenderiye'nin muhtelif yerlerini gezdik. Ertesi sabah Kahire'ye gideceğimiz için yeni otelimize giderek yemeklerimizi yedikten sonra yattık. Otelde bize fevkalade hürmet gösteriliyordu.

Ertesi sabah mihmandarımız bir araba ile geldi, bizi aldı, istasyona geldik. Biletlerimizi mihmandarımız aldıktan sonra trene bindik. Ekspres o kadar süratli gidiyorduki oturduğumuz yerde adeta sallanıyorduk. Muz ağaçları, pirinç tarlaları arasından yıldırım süratiyle gidiyorduk. Hat çiftti ve yanımızdan başka bir tren geçerken müthiş bir çatırtı ile sanki bir yer yıkılıyormuş gibi insana dehşet veriyordu.

Trenin süratinden ve hasıl ettiği rüzgardan pencereden başını çıkarıp dışarıya bakmak kabil değildi. Maroken [üzeri benekli yumuşak koyun derisi] kanapelerin üstü kum doluyordu. Trenimiz "Benha" ve " Tanta" İstasyonlarından başka hiç bir istasyonda durmadı. Buralardada ancak beşer dakika kalmıştı. Üç buçuk saatte İskenderiye'den Kahire'ye geldik.

Kahire'de:

Kahire o kadar güzel bir memleket ki muazzam bir istasyonu var. İstasyonun karşısında gayet şık yapılmış küçük bir polis karakolu var ki mesleğim olmak itibariyle İstanbul'da bu kadar şık ve güzel bir karakolumuz olmasını candan arzu ettim. Bütün yolları asfalt, caddeler geniş, o kadar çok tramvay

işlediği halde bunlar kafi gelmiyormuş gibi omnibüsler [dolmuş olarak kullanılan büyük at arabası], arabalar da işliyor. Tramvaylar birbirini takip edercesine önümüzden geçiyor. Ücretine gelince memleketin en uzak yerine kadar bir kuruş ücret veriliyor.

İstasyondan çıkınca bir arabaya binerek iyi bir otele indik. Biraz dinlendikten sonra gezmeye başladık. Otelin önünden geçen bir tramvaya bindik. Mihmandarımız üç kişi için altmış para verdi. Bir hayli gittik, bir yerde indik, başka bir tramvaya bindik. Bu defa adam başına birer kuruş verdik. O kadar çok gittik ki mihmandarımıza sordum: "Bu kadar yer geldik bu hep kırk para ile mi?" dedim. Evet, dedi. Hayret ettim. O, kırk para ile tramvayın müntehasına kadar gidersiniz, deyince bizim İstanbul'daki tramvaylar hatırıma geldi.

Gittiğimiz yer yeni Mısır denilen yer imiş. Oralarda yeniden muazzam binalar yapılıyor. Caddeler gayet geniş, hasılı cennet gibi bir yerdi. Yeni Mısır'da indiğimiz tramvaydan sokaktan tamamıyla seyredilebilen bir sinema gösteriliyordu. Mihmandarımıza sordum:

-Burada sinema para ile değili mi? O, hayır, dedi, burada şu kahvenin sahibi müşterileri için sinema oynatıyor. Sokaktan geçenler de isterlerse seyredebilirler. Bunun için kahveci müşterilerinden ayrıca sinema parası almaz.

Bedava Sinema!

Biz de kahveye girdik birer kahve içtik ve bir müddet sinema seyrettik. Oradan kalkınca yine tramvayla Özbekiye Meydanına geldik belediye bahçesine girdik. Burada da meccanen bir sinema oynatılıyordu. Bir müddet bahçede oturduk. Bahçeyi gezdik.

-60-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'I MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

Mısır Dahiliye Nazırı Bana On Dört, Arkadaşıma da On İki Mısır Lirası Verdi...

Bahçenin güzelliği pek hoşuma gitti. Buradaki ağaçlar nazar-ı dikkatimi celbetti. Bahçenin içinde yüzlerce ağaç var bütün bu ağaçlar birbirine merbut. Bu ağaçlar bahçeyi adeta bir orman haline getirmişler. Ağaçların dalları yere yaklaşınca dalın altına yarım metre kadar toprak yığılıyor. Bu dal toprağa temas edince kök salıyor ve oradan gittikçe kalınlaşarak dal budak salıveriyor. İşte bu suretle bütün ağaçlar birbirine bitişik bir halde.

Yusuf'un Atıldığı Kuyu...

Oradan çıkdık şehrin daha birçok yerlerini de gezdikten sonra gece saat üçe doğru yatmak üzere otele geldik. Ertesi gün gayet erken kalktık, Mısır'ın pek meşhur olan "Ful'ünü"[bir tür bakla] yemeğe gittik. Mısır'a giden behemahal ful yermiş. Ful yemeden dönmek olmazmış biz de adet yerini bulsun diye yedik. Oradan merkeplere binerek Cebel-i Mukattam denilen yere gittik. Elkal'a denilen yerde Hazreti Yusuf'un kardeşleri tarafından atıldığı kuyu olduğunu söyledikleri yere gittik. Mısır'a gidenler tarafından burası da behemahal ziyaret edilirmiş. Etrafı geniş merdiven şeklinde topraktan yapılmış basamaklarla hayli indik. Bir yere geldik ki oradan aşağıya inilemiyor. Mamafih aşağısı çok derin bir kuyu, kuyunun dibinde de bir mikdar su görünüyordu, buradan çıktıktan sonra Cebel-i Muazzam kenarındaki Bektaşi Tekkesini gezdik tekkede bir mağara mevcut olup içinde Kaygusuz Sultanın Türbesi de vardı. Bu türbeyi de ziyaret ettik. Tekkede bize fevkalade ikram edildi. O gün de birçok yerleri gezdik.

Hayvanat Bahçesinde...

Dördüncü gün Mısır'ın pek meşhur olan ve birçok şehirlerde emsali bulunmayan hayvanat-ı vahşiye bahçesine gittik. Beş saat mütemadiyen gezdiğimiz

halde tamamıyla her tarafını göremedik. Maymunların envai, muhtelif cinsten kuşlar, yılanlar, zürafe, gergedan, fil, arslan, kaplan. Hele papağanlar o kadar çok ki muhtelif renk ve cinslerden yüzlerce papağan mevcut. Bu bahçedeki hayvanlar hükümdarlar tarafından hediye suretiyle gönderilmiş ve hangi hükümdar tarafindan gönderilmiş ise oradaki tabelaya ismi yazılmış.

Boynuzlu Beygirler...

Mısır hayvanat-ı vahşiye bahçesinde gördüğümüz hayvanlar az çok gördüğümüz şeylerdi. Burada en ziyade hayret-i mucip olan şey boynuzlu bir beygir idi. Bu hayvan adeta doru renkte bir beygir, her tarafı tüyleri, kuyruğu, yelesi başı tamamıyla bir beygir, yalnız başında hilal şeklinde iki sivri boynuz vardı ki bu boynuzlar ona garib bir şekil veriyordu. Herkes bizim gibi bunu merak etmişlerdi. Sorduk, bunun yabani at olduğunu söylediler.

Bahçeden çıktık şehre gitmek üzere tramvaya bindik. Nil Köprüsünden geçerken Nil'den başlarını çıkarmış deniz aygırlarını da gördük. Köprüyü henüz geçmiştik ki yirmi yaşlarında kadar bir Arap tramvaydan atlamak isterken düştü ve başından yaralandı.

Tramvay Kazası Olunca...

Bu vaka üzerine tramvay durdu. Nasıl oldu? Nereden haber verildi? Vakanın üzerinden henüz beş altı dakika geçmişti ki karşıdan bisikletli birisi geldi. Arkasında bağlı bir çanta vardı. Tramvayın yanına gelince bisikletten indi tramvaydan düşerek yaralanan Arapın yarasını yıkadı. Pansuman yapıyordu. Tramvay hareket etti. Bizim mihmandara sordum: "Bu gelen kimdir ve bu kazayı nereden haber aldı?" dedim. Tramvaylarda vukuat olunca tramvay yollarında kazayı ihbar edici telefonlar vardır. Bu kazayı kondüktör haber verdi derhal geldiler" dedi. Mısır'daki bu tekemmüle doğrusu hayret ettim.

Dahiliye Nazırının İkramı...

O gece de birçok yerleri gezdikten sonra otele geldik ve ertesi gün İskenderiye'ye avdet ettik. İskenderiye'ye muvasalatımızda mihmandarımız bizi muhafızlık dairesine götürdü. Muhafızlığa gittiğimizde memurlardan bir kısmı Dahiliye Nazırının bizi arattığını söyledi. Bir müddet sonra Nazır Paşanın yanına girmiştik. Bizi oturttu. Ne zaman hareket edeceğimizi sordu. Vapur olduğu zaman gideceğimizi söyledim. "Yarın vapur var, sizin için iki bilet

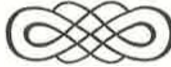

aldırdım. Bunların parası verilmiştir. Sizin rütbeleriniz nedir?" dedi. Ben de benim komiser muavini, arkadaşımın da polis olduğunu söyledim. Masanın gözünü açtı. Bana on dört Mısır Lirası, arkadaşıma da on iki lira verdi.

"Bu paralar burada ve yollarda yaptığınız masraflar içindir, bilet için para verecek değilsiniz fakat bu paraları başka yerde bozduramazsınız. Memurla beraber bankaya kadar gidip bozdurunuz ve yarın da İstanbul'a gidersiniz" dedi.

İstanbul'a Hareket...

Biz paraları bankada bozdurduk. Otel ücreti de muhafızlıkça tesviye edilmiş olduğundan ertesi sabah doğru vapura gittik. Bir iki saat sonra vapur hareket etti.

-61-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

Trablusgarp Harbi Bitmemişti. Uzaktan İtalyan Zırhlılarını Görünce Yüreğimiz Oynadı...

Bizim avdet biletlerimiz yemekli, yataklı değil, güverte bileti olduğunu mihmandarımız söylemişti. Yine onun delaletiyle bindiğimiz İsmailiye Vapurunun baştayfası olan Rizeli Mustafa'ya birer lira vermek suretiyle bize vapurun baş tarafında temiz iki yatak tedarik ettik. Vapurun hareketinden biraz evve İstanbullu olup da Mısır zabıtasında sivil memur olan Emin isminde birisi yanımıza geldi.

İtalyanlar Bizi Tutarsa?

Emin ile bir iki defa Menşiye'de görüşmüştük. Emin yanımıza gelince "İtalya zırhlılarından birisi İskenderiye açıklarında bekliyormuş. Bu vapurda Trablusgarp'tan İstanbul'a gitmekte olan Türk zabitleri bulunduğuna dair İtalyanlara malumat verilmiş, bu sebeple vapurunuzu arayacaklarmış" dedi.

Bu sözü işitince bizi bir düşünce aldı. O zamanlar İtalya Hükümetiyle Trablusgarp'ta harp ediyorduk. Ya bizim İstanbul zabıtasına mensup olduğumuz haberi verilmişse? Çünkü Pire'de iken Osmaniye Vapurundan bizim vapura aktarma olarak giren üç memurdan ikisi İtalyan idi. Bahusus İskenderiye Polis Müdüriyetinde İtalyan olduğunu söylemişlerdi. Acaba İskenderiye zabıtası bizim bu vapurla gittiğimizden haberdar değil miydi?

İtalyanlar Bizi Durdurdu!

İskenderiye'den yirmi mil kadar uzaklaştıktan sonra uzaktan iki bacalı bir zırhlı göründü. Arkadaşımla resmi tabancalarımızı, üzerimizdeki kağıtları, hatta Abdülaziz Çaviş'in teslimine dair olan ilmühaberi vapurun baştayfasına teslim ettik.

Zırhlı bize yaklaşınca vapur dur işareti olmak üzere bir top attı. Vapurumuz durdu. İtalya zırhlısından bir sandal indirildi, iki üç zabit bizim vapura geldi. Vapurun içinde bir müddet gezdiler. Bizim hepimizi bir araya topladılar. Zabitlerin önünden birer birer geçirdiler. İtalya zabitleri önlerinden geçenlere dikkatle bakıyorlar, bilhassa gençlere daha ziyade dikkat ediyorlardı. Bütün yolcuları önlerinden geçirdikten sonra kaptanla bir müddet görüştüler, vapurlarına avdet ettiler. Biz de yolumuza devam ettik.

Zabitlerimizin Yanında!

İtalyanlar vapurda aradıklarını bulamamışlardı. Halbuki vapurun baş tarafında tente bezleriyle tamamıyla kapatılmış bir yerde, Trablusgarp'tan İstanbul'a dönen iki zabit vardı. Bunlar tabii sivil elbise giymişler, her ihtimale karşı Türk Limanlarına gelinceye kadar orada saklanmışlardı. Zira vapurun yolcuları arasında muhtelif milletlerden insanlar vardı. Bunlar, kendilerine haber verebilirdi.

İtalya zırhlısının avdetinden sonra çok saf ve temiz olan baştayfa, Türk zabıtasına mensup olduğumuz için bizden emin olarak bizi zabitlerin yanına götürdü. Bizim bulunduğumuz yerde bizden ve gemicilerden başka kimse bulunmuyordu.

Zavallı zabitler baş tarafta, hiçbir tarafı görmeden kapalı bir halde bulunmalarından canları sıkılmış dertleşecek, konuşacak adam arıyorlarmış! Baş tayfaya emin ve memur olduğunu bildiği yolcular varsa konuşmak üzere yanlarına getirmelerini rica etmişler. Baştayfa da bizi tanıdığı ve memur olduğumuzu bildiği için oraya götürmüştü.

Türk Tayfanın Fedakarlığı...

Burada vapurun Türk tayfalarının Trablusgarb'a zabit kaçırmalarındaki fedakarlıklarını bir lisan-ı sitayişle zikretmeden geçemeyeceğim.

Bu fedakar gemicilerin ekserili Rizeli cesur insanlardı. Vatanın müdafaası için Trablusgarp'a giden zabitleri vapurlarda saklamak ve saklı bulundukları müddetçe yemeklerini pişirerek yanlarına götürmek ve onların her türlü ihtiyaçlarını temin etmek gibi fedakarlıkta bulunmuşlardır ki bunlardan birine bizzat şahit oldum. Zabitlerin sabah kahvaltısı ile çaylarını kendi kamaralarında yapıp vapur yolcularından gizli olarak zincirlerin olduğu yere götürmek ve öğle zamanı ayrıca yemeklerini pişirip getirmek, bulaşıklarını yıkamak, sularını temin etmek gibi vazifeleri seve seve ifa ediyorlardı.

Bir Zırhlı Geliyor!

O gün ve o gece hadisesiz geçti. Ertesi sabah henüz çaylarımızı içmiştik. Birden uzaktan bir İtalyan zırhlısının bize doğru gelmekte olduğunu gördük. Zırhlı bütün süratiyle bize doğru geliyordu, vapurun baş tayfası yanımıza geldi:

"Aman beyim bu vapurun gelişini ben hiç beğenmiyorum. İskenderiye'den çıktığımız zaman bizi bir kere aradılar, birşey bulamadılar. Demek muhbirleri kuvvetli söylemiş olacak ki yine geldiler" dedi.

-62-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?

İtalyan Zabitleri, Güvertede Önlerinden Geçerken Bilhassa Bana ve Arkadaşıma Dik Dik Bakıyorlardı!

Dur Emri!

Bu defa ben de korkmaya başladım. "Biz de hükümet memuru olduğumuz için herhalde bizi de haber vermiş olacaklar ki yeniden zırhlı geliyor" dedik ve yine tabancalarımızla evrakımızı baştayfaya teslim ettik. Baştayfa bize

"Aman beyim. Sizi yine yürütürlerse sersem sersem yürüyünüz ve sakın baş tarafa doğru bakmayınız" dedi.

Zırhlı gittikçe ve süratle bize yaklaşıyordu. Bizim kaptan yolunu kesti. Denizde bizden başka vapur olmadığından zırhlının bize doğru gelmekte olduğu belli idi. Zırhlı biraz daha yaklaşınca yine dur emri makamında bir kuru sıkı top attı. Vapurumuz tamamıyla durdu. Düşman zırhlısından yine bir sandal indirildi.

Yüreğimiz Atıyordu!

Bu defa dört beş kadar zabit geldi. Kaptanla birşeyler konuştular. Kaptan tarafından çalınan bir düdük üzerine baştayfa kaptanın yanına gitti. Kaptanın baştayfayı daveti, zabitler ve bizim için bir tehlike teşkil edeceği hükmünü verdirdi. Biz endişe ile neticeye intizar ediyor ve cidden korkuyorduk. Süvarinin baştayfaya verdiği bir emirle baş tarafta bulunan güverte yolcularını bir araya toplattı. Bunları İtalya zabit erinin önünden geçirmeye başladılar. Sıra bize gelmişti. Biz de önlerinden geçerken İtalyan zabitleri süvariye bir şeyler söylediler. Biz hiç oralı olmadık, fakat yüreğimiz "küt küt" atıyordu. Süvari de onlara bir şeyler söyledi. Bize "Bir kere daha geçeceksiniz" dediler.

Bu geçit resmi üç defa tekrar edildi. Zabitler en çok bize dikkat ediyorlardı. Hep konuşmalar, bizim önlerinden geçtiğimiz anda oluyordu. Üçüncü resmi geçitten sonra toplu olarak bir arada on dakika kadar kaldık. Bizim bulunduğumuz yere doğru baktılar. Neticede bırakıp gittiler. Biz de derin bir nefes aldık.

Benim Düşmanımsınız...

Bir az sonra da Pire'ye geldik. Burada vapurumuz dört saat kalacağı için yine Pire'ye çıktık. Atina'ya gitmek üzere şimendifere bindik. Bulunduğumuz vagondaki şapkalı birisine Pire'nin manzaraları hakkında Rumca bir sual sormuştum. Sual sorduğum adam meğer İtalyan imiş. Bana cevap vermedi. Ben bu adamın sağır olduğunu zannederek sualimi bir daha tekrar edince:

-Ben size cevap veremem, siz benim düşmanımsınız dedi.

Ben de:

-Ne münasebetle düşman oluyorum? deyince:

-Ben İtalyanım sende Türksün. Biz harp ediyoruz, sana cevap veremem dedi.

Bu adamın milliyetperverliğini takdir ettim ve başka birşeyde sormadım. Atina'nın daha birçok yerlerimde gezdikten sonra vapura avdet etlik. Vapurumuz Pire Limanını terk etti. Ertesi gün İzmir'e vasıl olduk.

İzmir'e Yaklaşırken...

İzmir'e yaklaşırken bizim iki zabitte resmi üniformalarını giymeye başladılar. Ben yanlarına yaklaştım, Vapurdan çıkıncaya kadar elbiselerini giymemelerini rica ettim. Vapurda milel-i muhtelifeden insanlar var.

Bunlar şimdi sizi bu vaziyette görecek olurlarsa İtalyanlara haber vermek ihtimalleri vardır, bunun zararını da ileride Trablusgarb'tan gelecek diğer arkadaşlar çeker" dedim. Makul olan bu sözümü onlar da takdirle karşıladılar ve İzmir'e sivil elbise ile çıkılar. Biz de ertesi gün İstanbul'a muvasalat ettik. İlmühaberi Kısm-ı Adli Müdürü Nazım'a teslim ederek evime gittim. İki gün sonra Bay Talat'ı (Talat Paşayı) görüp meseleyi anlatmak istedim.

Bay Talat'ın Evinde...

Bay Talat o zamanlar Yerebatan Caddesinde eski bir evde oturuyordu. Tam eve gideceğim zaman orada taharrî memurlarını gördüm. Bunların amirleri iyi dostum Salih idi. Vazifelerini sordum. "Bay Talat'ın evini tarassut ediyoruz" dediler. Ben:

-Bay Talat'ın evine girmek isterim. Sen memurları al, buradan uzaklaş. Ben içerde çok kalman, sonra yine gelirsiniz dedim. Salih şu cevabı verdi:

-Ben memurları şimdi başka tarafa götürdüm. Fakat dikkat et Bay Talat'ın evinin karşısında bir evde cihet-i askeriyeden memurlar tarassut ediyorlar.

-Zararı yok, onların ehemmiyeti o derece büyük değildir. Onlara bir manavra çeviririm, dedim ve derhal müdüriyete gittim. Orada içi başka, dışı başka bir ceket alarak giydim Bay Talat'ın evine gittim. Evvelce Bay Talat'ın yanında muhafız olduğum için ev halkı beni tanıyorlardı. Kolaylıkla içeriye girdim. Beni Bay Talat'ın yanına çıkardılar. Bay Talat beni görünce elimi sıktı ve bana yer göstererek oturttu.

-63-
MEŞHUR ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İ MISIR'A NASIL GÖTÜRÜP TESLİM ETTİK?
Talat Paşa Bana Diyordu ki: Eğer Abdülaziz Çaviş'i Kaçırsaydın İstikbal Senindi!

Bay Talat Paşa bana bir de sigara ikram ederek dedi ki:

-Sudi ile gönderdiğin mektubu aldım. Abdülaziz Çaviş'i kaçırabilmiş olsaydınız senin için istikbal hazırdı.

-Abdülaziz Çaviş'i kaçırmak için Sudi ile birlikte çalıştık, fakat kendisi kabul etmedi. Sudi bu cihetleri zat-ı alinize izah etmedi mi?

-Evet söyledi. Kendisinin kabul etmediğini de ilave etti. Şimdi o iş geçti. Sen buraya nasıl gelebildin? Bizim ev tarassut altında, ne cesaretle buraya gündüz gelebildin? Hiç korkmadın mı? Senin buraya girdiğini görürlerse vazifenden çıkarırlar.

-Evet, evinizin hem polisten hem de cihet-i askeriyeden tarassut altına alındığını biliyorum. Polisler arkadaşımızdır. Onlardan korkmayınız. Ben buraya girmeden evvel onları başka bir cihete sevkettim. Polis kuvvetinin başındaki muavin iyi arkadaşımdır. Yalnız yanındaki polislere itimat edemediğimden onları muavin biraz dolaşmak üzere evden uzaklaştırdı. Asıl korkulacak cihet, sizin evin karşısında bulunan bir ev cihet-i askeriye tarafından kira ile tutulmuştur ve bunların geceli gündüzlü evi tarassut etmeleridir.

Siyah Ceketli Adam!

-Polisleri uzaklaştırdın ya buradan çıkarken seni evden askeri tarassut memurları görmezler mi?

-Onlar içeriye siyah ceketli bir adamın girdiğini gördüler. Fakat buradan siyah ceketli adam bir daha çıkmayacağı için onlar uzun müddet bu siyah ceketli adamı bekleyecekler ben de bu sırada çıkarım, dedim.

Talat Beyin yanında arkamdan ceketimi çıkarıp tersini giyince, evvelce

siyah olan ceket şimdi kurşuni olmuştu. Talat Bey bunu görünce gülmeye başladı ve şu sözleri söyledi:

-Maşallah bizde de sivil polislik terakki etmiş. Evet bir ceket ama insanı değiştiriyor.

Bunun üzerine kendisinden müsaade alarak evden çıktım.

Balkan Harbinde!

Bundan sonra beni Sirkeci ve Edirne arasında işleyen trenlere seyyar olarak vermişlerdi. Biz İttihatçı olarak tanındığımız için bize İstanbul'da vazife verilmiyordu. Bir müddet de trenlerle gidip geldikten sonra Balkan Harbi ilan edildiği için bizler yine Sirkeci İstasyonundaki yankesicilerle mücadelemize başladık.

Yaralılarımızın Hali...

Yalnız yankesicilerle uğraşmıyordum. Tabian çalışmayı sevdiğim için istasyonda maiyetimdeki dört beş memurla kendimize başka bir vazife daha bulmuştuk. Harbin ilanından bir müddet sonra trenle yaralılar gelmeye başlamıştı. Bu zavallı yaralı askerler öyle şayan-ı merhamet bir halde idiler ki bunlara acımıyacak bir kalp tasavvur edilemez. Gelen yaralı askerler o kış kıyamette üstü açık hayvan vagonlarının içine yatırılmıştı. Yattıkları yerler ise hayvan gübresiyle ve birkaç gün evvel sevkedilen beygirlere verilen ot parçaları ile dolu idi. Bu yaralıların ızdırabıma alakadarla ehemmiyet bile vermiyorlardı.

İhtiyar Paşa...

İstasyonda bir odada bir ihtiyar paşa oturuyordu. Yaralı geldiği zaman ben paşaya birkaç defa şikayette bulundum. Bana şu cevabı verdi:

-Askerlere söyle kaldırsınlar. Asker nerede ve kime söyleyeceğim? Kapısında nöbet bekleyen bir askere müracaat ettim. "Ben vazifemden ayrılamam" cevabını alınca maiyetimdeki memurların hissiyatını tahrik ederek orada mevcut üç dört sedyeyi alarak yaralıları arkadaşlarımla sedyelere koymaya ve hemen orada Gülhane Hastanesi tarafından yapılmış olan barakalara taşımaya başladık.

Hemen her gün vazifemiz bu olmuştu ve artık yankesicilere ehemmiyet vermiyorduk. Bir kısım yaralılar da buradan harp sahasına sevkedilen un

vagonlarının üzerine ve hatta hiç boşaltılmayarak gittiği gibi geri dönen un çuvalları üstünde geliyorlardı. Un çuvallarının bir kısmı, yaralarından akan kanlarla kıpkırmızı bir renk almıştı, bütün bunlar, harbin neticesi hakkında bir fikir vermek kafi idi. Bizim bu vazifeyi ifa etmediğimizi gören Sirkeci İstasyonundaki sıhhiye işleriyle alakadar olması lazım gelen paşa ve maiyeti, kendileri alakadar değillermiş gibi, bu işi tamamıyla bize terketmişlerdi.

Kabine Düşüyor...

Uzun müddet bu vazifeyi ifa ettik. Bir gün birdenbire kabinenin değiştiğini haber aldık. Azmi Polis Müdürü Umûmîsi olarak yine işe başlamıştı.

Nişantaşın'daki Fıstıkçılığım ve Priştineli Hasan Beyi Tarassutum

Bir akşam Merkez Memuru Murat beni çağırdı:

-Sana mühim bir iş vereceğim Bu iş, takip işi değil, tayin edeceğim yerde sabit bir nokta halinde duracaksın. Fakat gideceğin yer gayet tenha bir mahaldir. Orada bekleyebilmek için de satıcılık yapmak lazım geliyor. Satıcılık yapabilir misin? dedi.

-Ne gibi satıcılık yapacağım?

-Mesela fıstık gibi şeyler satacaksın. Maksat fıstık satmak değil, esas vazifen sana gösterilecek olan evi tarassut etmektir.

-64-
FISTIK SATARAK PRİŞTİNELİ HASAN BEYİ NASIL TARASSUT ETTİM?

Bir Matmazel Çarpınca Başımdaki Tabla Yuvarlanıp Leblebiler, Fıstıklar Kaldırıma Dökülmesin mi!

Dün Çıkan Kısmın *Hülasası:*

(Merkez Memuru Bay Murat, hatıratın muharririni çağırıyor ve kendisine görünüş de fıstık satmak suretiyle meşhur Priştineli Hasan'ı tarassut ve takip eylemesini emrediyor. Bu hususta verdiği talimata devamla diyor ki:)

O evde Priştineli Hasan Bey oturuyor, onu takibe memur edilen taharrî orasının pek tenha olmasından Priştineli Hasan Bey evinden çıkınca kendisini takibe muvaffak olamıyor. Bu memur, seni görebilecek kadar uzak bir yerda duracak. Priştineli Hasan evden çıkınca, aranızda kararlaştıracağınız şekilde memura işaret vereceksin. O memur da Hasan Beyi takibe başlayacak, sen de eve kimler geliyor, kimler gidiyor, onları tarassut edeceksin.

-Vazife değil mi yaparım. Hem bu evvelkiler kadar zor bir iş değil, dedim.

Tabla Hazır…

Ertesi sabah kalktığım zaman bizim fıstık tablasının hazırlanmış olduğunu gördüm. İçinde Amerikan fıstığı, Şam fıstığı, sakız leblebisi, kabak çekirdeği var. Hatta terazisi, dirhemleri bile tamam.

Murat dedi ki:

-Şimdi elbise odasına git, orada muhtelif kıyafetlerde elbiseler var. Bu elbiselerden bir takım elbise giy ve bu tablayı al, Nişantaşı'na git, Nişantaşı Camine giden caddeyi geç sağdan birinci sokağın içine sap, orada esmer, şişmanca, siyah elbiseli, kara bıyıklı, elinde şemsiyesi bulunan birisi senin karşına çıkacak, kendisi memurdur. İsmi de Hafız Said'tir.* Senin de eşkalin kendisine bildirilmiştir.

* Hafız Said şimdi yüzellilikler dendir.

Seni görünce yanına gelecektir. Kendisine verilen talimat üzerine senden fıstık isteyecek. O zaman isimlerinizi birbirinize soracak ve bu suretle tanışacaksınız. Hafız Said sana Priştineli Hasan'ın evini gösterecektir. Haydi git, elbiselerini değiştir, sonra bana gel, bir kere de ben göreyim.

Fıstıkçı Olmuştum!

Elbise odasına gittim. Odada yedi, sekiz kat muhtelif kıyafetlere mahsus elbise vardı. Bunların içinden eski potur, bir mintan ve bir de eski ceket aldım. Elbiseleri giydim. Ayaklarıma bir çift eski tulumba yemenisi geçirdim. Belime de kırmızı bir kuşak sardım. Etrafı biraz yağlanmış eski bir fesi de başıma koydum. Şimdi tam bir satıcı kıyafetine girmiştim. Murat'ın odasına gittim. Hayretle yüzüme baktı ve güldü. "Tamam dedi, şimdi tablayı al ve derhal git".

Acemilik!

O zamana kadar böyle satıcılık yapmadığım gibi ileride de böyle bir şey yapacağım hatırıma gelmediği için, satıcıların, tablayı başlarına nasıl koyduklarına dikkat etmemiştim. Meğer tablanın başa ağırlık, rahatsızlık vermemesi için satıcılar, başlarına bir de simit şeklinde keçeden yapılmış bir şey koyarlarmış. Ben bunu nereden bilirdim.

Yalnız satıcıların tablayı başına aldıklarını, sehpayı da kollarına taktıklarını görürdüm. Ben de sehpayı omuzuma koydum. Tablayı da üzerine oturtarak merkezin Yeni Çarşı cihetindeki kapısından çıktım ve arka sokaklardan Taksim'e çıkmak üzere yola koyuldum.

Tablada en aşağı on okka kadar fındık, fıstık vesaire vardı. Tablanın ağırlığı, terazi ve dirhemlerin de inzimamıyla tezâuf [iki misli] etmişti.

Fıstıkların Koşuşu!

Taksim Meydanına çıktığım raman başım müthiş surette acımaya başlamıştı. Canımın acısından galiba sehpayı da yanlış tutmuş olacağım ki tam Taksim Kışlasının önünden geçerken, acele acele yanımdan geçen bir matmazel sehpanın bir ayağına çarpınca bizim tabla balıklama yaya kaldırımı üzerine düştü. Tablanın düşeceğini hissedince sehpayı yere atarak tablaya sarıldım. Pek az yere düştü. Yaya kaldırımı asfalt olduğundan, bizim fıstıklar yaya kaldırımı üzerinde koşuyordu. Derhal tablayı bir kenara koydum. Yere dökülenleri toplamaya başladım. Bu sırada hayır sahiplerinden bir kaç kişi de

gelerek yardım etti. Yardımcılar bir taraftan topluyorlar, bir taraftan da "Vah vah, yazık, zavallı fukaraya zarar oldu" diyorlardı. Bunların arasına bir iki külhanbeyi çocuk da vardı. Topladıklarının çoğunu ceplerine, pek azını da tablaya koyuyorlardı.

Ne İyi Adamlarsınız!

Ben gelenlere köylü lisanını taklit ederek "Allah razı olsun sizden, ben dışarıdan yeni geldim. Ekmek parası çıkarmak için fıstık satıyorum. Bir kız bana çarptı. Tablamı devirdi, sonra da kaçtı. Siz ne iyi adamlarsınız" dedim. İçlerinden bir ihtiyar "Zavallı çocuk, Allah hayırlı müşteri versin, bu dökülmek uğur sayılır" dedi. Dökülenler de toplandığından, tablayı düzeltmek bahanesiyle biraz dinlenmiş oldum.

-65-
FISTIK SATARAK PRİŞTİNELİ HASAN BEYİ NASIL TARASSUT ETTİM?

Şemsiyeli, Şişmanca, Esmer Birisi Benden Fıstık İstiyordu. Bu Beni Bekleyen Memur Olacaktı...

Tekrar sehpayı omzuma, tablayı da üzerine koyarak yola düzüldüm. Fakat bu defa gerek tablayı gerekse sehpayı o kadar sıkı tutuyordum ve yoldan geçenlere de o kadar dikkat ediyordum ki insan değil araba çarpsa tablayı yere düşüremezdi.

Nişantaşında...

Nihayet Nişantaşı'na vardım. Tarif edilen sokağa saptım. Sokak tenha olduğundan "Şam fıstık, Amerikan fıstık, sakız leblebi" diye bağırmaya başladım. Başladım ama kendi kendime de gülmekten kırılıyordum. Bağırırken gülmemek için dudaklarımı ısırıyordum. Sokağın içinde biraz ilerledikten sonra karşıda elinde şemsiye bulunan, şişmanca, esmer, kara bıyıklı birisinin bana doğru gelmekte olduğunu görüne bunun bana tarif edilen sivil memur Hafız Said olduğunu anladım.

Memurla Telaki:

Ben yine "Şam fıstık, Amerikan fıstık" diye bağırıyordum. Bir taraftan da dudaklarımı ısırıyordum. Aksi taktirde gülecektim. Şişman memur yanıma gelince on paralık fıstık istedi. Ben derhal sehpayı koyup tablayı üzerine oturtarak teraziyi elime aldım, fıstık tartmaya başladım. Bu sırada ismimi sordu. Ben de "Sizin isminiz Hafız Said midir?" dedim.

-Evet bana da senin fıstıkçı kıyafetiyle geleceğini söylediler, cevabını verdi.

-O halde benim duracağım yeri ve tarassut edeceğim evi, ve orada oturan şahsın şekil ve simasını da tarif et de bir yanlışlık yapmayayım dedin.

Priştineli Çıkıyor…

Hafız bana duracağım yeri tarassut edeceğim evi ve Hasan Beyin eşkalini de tarif ettikten sonra ben seni görecek kadar uzakta duracağım, Hasan Bey evden çıkınca bana işaretini verirsin, ben anlar ve takibe başlarım dedi. Bütün bunlar fıstık tartılır ve cebine yerleştirilirken olmuştu. İşi bu suretle kararlaştırdıktan sonra benden uzaklaşıp Hasan Beyin evi de bulunduğum yerden beşyüz adım kadar uzakta olduğundan Hafız Said, bulunduğu yerden evi göremiyordu. Bir saat kadar orada bekledikten sonra Hasan Bey evinden çıktı. Ben de lazım gelen işareti verdim, Hafız takibe başladı. Beş dakika sonra ikisi de kayboldular.

Bekleyecek miydim?

Ben şimdi böyle tenha bir yerde, bulunduğum yerden tek tük adam geçen yerde akşama kadar nasıl duracaktım? Her hangi bir satıcı malını satabilmek için kalabalık yer arar değil mi? Ben ise Nişantaşı'nın kuş uçmaz, kervan geçmez yerinde akşama kadar beklersem, benden de şüphe edilmez mi? Sabahtan beri Hafız Said'ten başka hiç bir müşteri gelmemiş, bende bir şey satmamıştım. Gerçi benim de maksatım satıcılık değildi ya? Yolda gelirken tablanın devrilmesi şimdi işime yarıyordu. Çünkü yerden toplanan fındık, fıstık, leblebi birbirlerine kısmen karışmıştı. Ben bunları ayırmakla biraz vakit geçirebilirdim, bir müddet bunlarla meşgul oldum.

Arnavutla Sohbet...

Bu sırada yanımdan kağıt helvası satan bir Arnavut geçiyordu. Beni görünce o da tablasını benim tablanın yanına koydu. "Pazar ola arkadaş" dedi, yanıma oturdu. Dikkat ettim, onun başına koymak üzere keçeden yapılmış bir simidi vardı. Demek bizim merkez memuru da, benim gibi fıstık satmadığı için tablayı hazırlatırken simidi düşünememiş, Arnavutla şuradan buradan konuşmaya başladık.

Arnavut: "Hemşehri, sen nerelisin?"

Ben: "Bulgaristanlıyım"

Arnavut: "Nasıl alışveriş oluyor mu? Satabiliyor musun?"

Ben: "Eh çok şükür, günde bir tabla satabiliyorum"

Arnavut: "Burada ne bekliyorsun? Buradan şeytan bile geçmez. Aşağı Ihlamur'a in, oralarda kalabalık vardır. Orada daha fazla alışveriş yaparsın.

Ben: "Yoruldum da, biraz dinlenmek için duruyorum. Bende şimdi cami önüne gideceğim. Akşamüzeri de Ihlamur'a ineceğim. Orası akşamüzeri kalabalık oluyormuş,

Camiye Giderken

Helvacı biraz daha kaldıktan sonra tablasını alarak mahalle arasına doğru gitti. Biçare Arnavut ne bilir ki ben satıcı değilim ve burada satıcılık için durmuyorum! Memur olduğumu bilse yanıma bile sokulmaz, Mamafih Arnavutun sözleri de doğru idi. Mademki şimdi satıcı vaziyetinde bulunuyordum. Gelen geçenlerin şüpheli nazarlarını celbetmemek için burada fazla durmaklığım muvafık olamazdı, hiç olmazsa Teşvikiye Caminin önüne gitmek lazımdı. Ne de olsa orası büyük bir cadde olduğundan nazar-ı dikkati celbetmezdi. Esasen Priştineli Hasan Bey de evinden çıkmıştı, sonra evine gelen birisi de olsa onun kim olduğunu nereden tahkik edebilirdim

-66-
FISTIK SATARAK PRİŞTİNELİ HASAN BEYİ NASIL TARASSUT ETTİM?

Meğer Ben Yirmi Beş Kuruşa Mal Olan Fıstığı Dört Kuruşa Satmışım? Yağlı Müşteriler...

Müşteriler...

Ben caminin önüne gitmeye hazırlanırken, önümden bir takım hanımlar geçiyordu. Bu kafileden bir çocuk ayrılarak yanıma geldi ve annesine "Ben fıstık isterim" deyince hanımlar da yanıma geldiler. İçlerinden bir hanım çantasını açarak içinden yirmi para çıkardı.

"Fıstıkçı bize yirmi paralık Şam fıstığı ver" dedi. Ben de hemen teraziyi elime alarak bir tarafına bir dirhem koydum. Diğerine de Şam fıstığı doldurmaya başladım. Fıstığı tarttım. Hanımın açtığı mendile koyarken hanım:

-Aaayol sen ne kadar çok veriyorsun dedi, bizim evimiz hemen şurada camiye saparken sol taraftadır.

Ara sıra oradan geç de her zaman senden fıstık alalım. Gördün mü helal para kazanan adamı? diyerek uzaklaştı.

Aklım Başıma Geldi!

Hanımın bu sözü benim aklımı başıma getirdi. Bir de dirheme baktım ki hanıma yirmi paraya elli dirhem Şam fıstığı vermişim! İyi ama ben de haklı değil miyim? Ben dünden de satıcılık etmedim ya?

Fındık, fıstık, leblebi vesaire bunların okkasının kaça alındığını bana söyemek yok mu? Bizim maksadımız satıcılık değilse de sahte satıcı olduğumuzu hissettirmemek için vaziyeti muhafaza etmek de lazımdı.

Bugünlük ve burada bulunduğum müddetçe yalnız ilk sattığım bu hanıma yine yirmi paradan elli dirhem vermek icap ediyordu. Akşam merkeze gidince fiyatları sormaya karar verdim.

Acemiyi Buldular Ya!

Hanımların gittiğinden on beş dakika sonra Teşvikiye Cami önüne gitmek üzere sehpayı ve tablayı omuzlayarak "Şam fıstık, Amerikan fıstık, kabak çekirdeği" diye bağırarak sokaklardan geçmeye başladım. Tam caminin arkasından geçerken biraz evvel Şam fıstığı alan hanım kapıyı açarak "Fıstıkçı gel, yirmi paralık fıstık daha ver. Biz burada oturuyoruz. Buradan ne zaman geçersen kapıyı çal ve bize fıstık ver" dedi. Öyle ya acemi fıstıkçıyı buldular, elbette sık sık alırlar. Yine elli dirhem fıstık verdikten sonra camnin önüne gittim.

Kahvehanede...

Birde ne göreyim, bizim Hafız Said yanında iki memurla seyyar bir kahvecinin sandalyelerine oturmamışlar mı!

Tablayı kahve ocağının biraz ilerisine koydum, bir iskemle de ben alarak onlardan biraz uzakça bir yere oturdum. Tablamı ve iskemlemi uzak yere koymaktan maksadım, benim oraya geldiğimi gören memurların yanıma geleceklerini tahmin ettiğimden, bu sırada konuşurken, konuştuklarımızın kimse tarafından işitilmemesini! temin içindi. Nitekim tahminim gibi de oldu.

Ben iskemleye oturup bir kahve ısmarladıktan sonra bizim memur arkadaşlarıyla beraber fıstık almak bahanesiyle yanıma geldiler. Her üçüne de onar paralık fıstık verdim. Hafız Said yanındakilerin de memur olduğunu söyleyince ben cesaret alarak yavaşça:

-Azizim, ben orada ne vakte kadar duracağım. Orası pek tenha bir yer, insan geçmiyor. Bir satıcı kalabalık yerlerde durur. Mesela Ihlamur gibi, Şişli'de Osman Bey köşesi gibi yerlerde durabilir. Benim orada uzun müddet beklemem de binnetice zarar verir. Hafız Said cevap verdi:

-Bizimki, Ferit Paşanın Konağına girdi. Buradan belki akşama kadar çıkmaz. Çıksa da evine gitmez. Bu sebeple sen artık yarına kadar serbestsin, yarın yine erken gel dedi.

Ben de o gün iki kuruşluk satışla, bir iki saat sonra tablayı başıma alarak merkeze avdet ettim. Merkeze avdet edince ilk işim başıma bir simit yapmak oldu.

Akşam merkez memuruna o günkü vaziyeti anlattım ve fiyatları sordum. O zaman anladım ki yirmi beş kuruşa mal olan Şam fistığını dört kuruşa satmışım. Bu vazife bir hafta kadar devam etti. Ben de her gün elli dirhem fıstığı

yirmi paraya hanıma verdim. Aksini yapamazdım. Çünkü sokaktan geçerken hemen çeviriyorlardı. Başka da yolum olmadığından mecburen veriyordum. Simidi yaptıktan sonra bir hafta kadar gidip gelirken çok rahat ettim.

Abdülhamit'in Kızlarından Birinin Konağını Tarassut

Bir hafta kadar şayan-ı ehemmiyet geçmedi. Bir akşam Bay Murat beni odasına istedi. Yanında Nihat da vardı. Üçümüz birlikte merkezden çıktık bir arabaya binerek Nişantaşı'na doğru hareket ettik. Harbiye Mektebinin önünde arabadan inerek Nişantaşı'na doğru yürümeye başladık.

-67-
ABDÜLHAMİT'İN KIZININ KONAĞINI NASIL TARASSUT ETTİM?

Bay Murat: "Şimdi sana bir şey göstereceğiz. Yarın yanına bir arkadaş alırsın göstereceğimiz konağı tarassut edeceksiniz. Bu konak Abdülhamit'in kızlarından birisine aittir. Burada ictima oluyormuş. Bu konağa gelip gidenlerin kimler olduğunu öğreneceksin dedi.

Cevab verdim:

-Bana arkadaş olarak Bay Fevzi'yi vermeyiniz. Zira onda takip istidadı yok.

-Evet Derviş Hima meselesinden sonra onu resmiye verdim. Sen kimi muvafık görürsen onu al, yarın erkenden işe başlamak lazımdır, dedi.

Konağın Önünde...

Bu sırada tam konağın önüne gelmiştik. Bu konak, Harbiye tarafından gelinip de Teşvikiye Camisine doğru sapılacak yerde sağda tam köşe başında bir konak idi. Köşede bir çeşme vardı. Aksiliğe bakın ki konakta iki kapı vardı. Bunlardan birisi araba kapısı olup Harbiye Caddesine diğeri de Teşvikiye Caddesine açılıyordu.

Konağın karşısında Harbiye Caddesi cihetinde geniş bir meydanlık vardı. Şimdi oralarda muazzam apartmanlar yapılmıştır.

Konağı gördükten sonra avdet ettik. Ertesi sabah arkadaşlardan Salih'i alarak konağın karşısına geldik. Konağı ve etrafı gözden geçirdik. Harbiye Caddesine açılan araba kapısı karşısındaki büyük arsada beş altı fayton duruyor. Arabacılardan bir kısmı, arsada seyyar kahvecinin iskemlelerine oturmuşlardı. Konağın köşesindeki çeşme kurumuş olduğundan çeşmenin yanında köşe başında bir ayrancı, bir kundura boyacısı, bir iki de arabacı vardı.

Başka oturulacak ve durulacak yer olmadığımdan, arkadaşımla biz de seyyar kahvecinin iskemlelerine oturduk, birer kahve ısmarladık. Oturduğumuz yerden yalnız konağın araba kapısı görünüyordu. Asıl girilip çıkılan kapı Teşvikiye Caddesine açılan kapı olduğundan bulunduğumuz yerden orası görülemiyordu.

Binaenaleyh bizim orada beklememizden bir fayda olamayacaktı. Bir aralık arkadaşıma, sen otur ben şimdi gelirim diyerek kalktım, ileriye doğru yürüdüm. Teşvikiye cihetindeki kapının önünde sırma elbiseli bir kapıcı sandalye üzerinde oturmuş kapı da açık duruyordu. Eğer ictima olacaksa gelen ve gidenler bu kapıdan girip çıkacakları için bizim onları görmemiz kabil olamayacaktı. Akşama kadar orada beyhude beklemiş olacaktık.

Maçka'ya kadar yürüdüm. Mütemadiyen plan düşünüyordum. Neticede nasıl herkesin girip çıktığı kapıyı layıkıyla görebilmek için yine fıstıkçılık yapmak lazım geliyordu. Köşede zaten ayrancı ve kundura boyacısı da olduğundan orada bir de fıstıkçının durması hiç münasebetsiz ve fazla olmazdı. Köşeye tablayı koyunca hem kapıyı layıkıyla tarassut edebilir, hem de karşıda oturacak arkadaşlara aramızda kararlaştıracağımız bir işaretle çıkanları anlatır ve bu suretle de iyice takip yapılabilirdi. Bu düşünce ile arkadaşımın yanına avdet ettim ve dedim ki:

-Salih, bizim burada beklememiz hiç fayda vermeyecek. Oturduğumuz yerden yalnız konağın araba kapısı görünüyor.

Konağın asıl işlek olan kapısı yan tarafta. Buradan o kapıyı görmek kabil değil. Burada fazla oturup da beyhude yere herkesin nazar-ı dikkatini celbetmeyelim. Buradan kalkalım. Ben başka birşey düşündüm. Yolda sana da söylerim.

Kahveden kalktık. Oradan Osman Bey'e doğru yürüdük. Yolda kendisine düşüncelerimi söyledim. O da muvafık buldu. Siz, dedim başka bir arkadaşla

seyyar kahveci de oturursunuz. Ben de fıstık tablasını alır köşedeki ayrancı ve boyacının yanında dururum. Kapıdan çıkanlardan Teşvikiye'ye doğru giden olursa şu suretle işaret veririm. Harbiye cihetine doğru saparsa bu suretle işaret veririm diyerek aramızda birer işaret kararlaştırdık. Ve merkeze avdet ettik. Bay Murat'ı gördüm vaziyeti anlattım. O da planımı mufvafık buldu.

Ertesi sabah Salih'in yanına Halit isminde bir memur vererek konağın karşısındaki kahveye gönderdim. Ben de bir saat sonra fıstık tablasıyla konağın önündeki çeşmenin başına geldim. Tablayı tam köşeye koydum. Onlara birer selam verdim. Aleykümüsselamlar kardaş gel bakalım dediler. Hoşbeşten sonra nereli olduğumu sordular. Ben de Rumeliliyim. Buraya yeni geldim, fıstık satarak ekmek parası kazanıyorum dedim.

Boyacı ve ayrancı oranın eskilerinden oldukları için, galiba sen yeni gelmişsin şimdiye kadar buralarda seni görmedik dediler.

Ben de evet bir ay kadar oldu İstanbul'a geldim. Şişli'de satıyordum. Biraz da bu taraflara ineyim dedim. Burası işlek bir yerdir biraz burada kalır akşamüstü de aşağıda Ihlamur mu ne varmış oraya akşamları kalabalık toplanıyormuş oraya da gideceğim. Ara sıra bu taraflarda gezerim dedim.

Ayrancının yanında duran bir arabacı ben bu fıstıkçıyı tanıyorum geçenlerde caminin yanında da satıyordu. Öyle değil mi, orada sen değil miydin deyince kalben aynı kıyafetle geldiğim için sevinerek: "Evet ağa ben idim buralara epeyce fıstık satıyorum" dedim.

-68-
ABDÜLHAMİT'İN KIZININ KONAĞINI NASIL TARASSUT ETTİM?

Fakat arabacının ben onu tanıyorum demesi beni pek korkutmuştu. Lakin derhal ben onu cami yanında da fıstık satarken gördüm demesi benim lehimde bir şehadet olmuştu ki buna çok sevindim. Biz böyle arabacı ve ayrancı ile konuşurken konağın kapıcısı da yanımıza gelmişti. Merhaba fıstıkçı burada sen eksiktin şimdi esnaflar tamam oldu. Bir helvacı eksik. Nasıl fıstıkların iyi mi? Ver bakalım bize on paralık fıstık dedi. Ben artık on paraya ne kadar fıstık verileceğini öğrenmiştim.

Kapıcıya verdikten sonra, ayrancı, boyacı ve arabacıya da onar paralık fıstık verdim. Konağın kapıcısı da, burada satış yapamazsın Ihlamur'a git dedi. Ben de akşam üstü oraya gideceğim

Hafiyeler Yine Geldi!

Arabacı, ayrancı ve boyacı artık benimle alakadar olmuyorlar, birbirleriyle konuşuyorlardı. Bu kadar kısa bir zamanda bunlarla ve konağın kapıcısı ile ahbap oluşum beni memnun etmişti. Karşıda oturan bizim arkadaşlara hiç bakmıyordum. Ben de ayrancı, boyacı ve arabacının yanlarına sokuldum onların muhaverelerini dinliyordum. Aralarında şu muhavere geçiyordu. Ben son derece dikkatle sözlerini dinlemeye başladım fakat onlara da belli etmiyordum.

Ayrancı: "Bizim arkadaşları kasdederek hafiyeler yine geldi".

Boyacı: "Evet geldiler, bunların burada bir işleri var ama anlayamadık, bunlar burada ya birisini bekliyorlar veyahut bir yeri kolluyorlar".

Ayrancı: "Dün şu oturan kısa boylu sarı bıyıklı ile açık renk ceketli birisi vardı. Bugün o gelmedi. Yerine başkası geldi".

Açık renk ceketi dün ben giymiş olduğumdan, beni bu kıyafetle tanımadıklarını da anlayınca rahat bir nefes aldım. Ve kabil olduğu kadar kendilerine birşey hissettirmemeye çalışarak bu muhaverelerine lakayt kaldım.

Ayrancı: "Dün çok oturmadılar gittiler. Bugün istiflerini bozmuyorlar".

Arabacı: "Onlar çok kurnaz adamlardır. Geçenlerde bunlardan birkaçı cami yanında da bekliyorlardı. Buralarda bir şeyler var ama biz anlayamıyoruz".

Ben bu muhavere esnasında yanlarında olduğum için bu konuşmalarında yabancı kalırsam belki benden de şüpheye düşerler diye söze karışmak istedim:

-Hafiye dedikleriniz kimdir?

-İşte karşıda oturan iki kişi yok mu? Onlar hafiyedir.

-İstanbul'da artık hafiye var ya?

-O kadar çok ki adım başında gördüklerinin yarısı hafiyedir.

-Biz Rumeli'de iken bir sene evvel "Hürriyet" çıktı. Hafiyeleri hep sürdüler. Bir takım resimler çıkmıştı.

Hafiyeleri maşalarla topluyorlardı. Birçoklarını çöp arabalarına bindirmişlerdi. Hani ya "Hürriyet" çıktı artık hafiye kalmadı demişlerdi?

Ayrancı: "Onlar Sultan Hamit'in hafiyeleri idi. Bunlar da İttihatçıların hafiyeleri".

-Siz beni korkuttunuz. Evvelce hafiyeler insanın cebine bir kağıt atarak sürgüne gönderirlermiş, bunları nasıl tanımalı?

Bunlar da öyle şey yapıyorlar mı?

Ayrancı: "Bunlar daha fenasını yapıyorlar".

Cevab verdim:

-Siz bunları neresinden tanıyorsunuz? Bana da öğretin de ileride bana da fenalıkları dokunmasın? Ben de öğreneyim.

Boyacı: "Sen onları tanıyamazsın. Hele İstanbul'da beş on sene otur da o zaman öğrenirsin. Hem onlar senin gibilere birşey yapmaz onlar adamını bilirler" dedi.

Ben de bu bahsi daha fazla kurcalamak istemedim. Onları muhaveresinde bıraktım. Tablanın başına geldim. Fakat muhaverelerim de kulak kabartıyordum.

Konağa Kimse Gelmemişti!

Böylece bir saat kadar daha geçti. Konağa gelen giden olmamıştı. Bu müddet zarfında beş altı yolcuya fıstık sattım ki bu satış, beni orada alıkoymak için elzemdi. Bir aralık arkadaşlardan Halit geldi. Yirmi paralık fıstık aldı ve hiçbir şey söylemeden gitti. Bunu gören ayrancı:

-Fıstıkçı, şimdi yağlı müşteriyi buldun. Hafiyeler senden fıstık aldı. Bugün artık hiçbir şey satamazsın. Sana bu para uğursuzluk getirir. Bunların paraları esnaf için uğur sayılmaz dedi. Hakikaten ben de sonra hiçbir şey satamadığım gibi ani olarak zuhur eden gayr-ı muntazır bir vaka da bizim fıstıkçıyı berbat etti. Vaka şöyle oldu.

Ani Bir Vaka:

Ben ayrancı ve boyacının yanında duruyor, ara sıra da yaya kaldırımında bir aşağı bir yukarı geziniyordum. Böyle bir gezinti yaptığım sırada baktım ki Teşvikiye Cami cihetinden ve karşıki yaya kaldırımından evvelce Beyoğlu Merkezi Polislerinden iken, bir hafta evvel Nişantaşı mevkine verilen Gelibolulu Süleyman geliyor. Beni de görmüştü. Burada bir pot kırmasın diye sol elimi yüzüme koyarak ve ona hiç bakmayarak ileriye doğru yürümeye başladım.

-69-
ABDÜLHAMİT'İN KIZININ KONAĞINI NASIL TARASSUT ETTİM?

Fakat bu düşüncesiz polis, bu defa kahkaha ile gülmeye başladı ve bana doğru yolunu çevirdi. Ben ise hem cami cihetine doğru gidiyordum, hem de sol elimi yüzüme siper alarak benimle konuşmaması ve tanımaması için mütemadiyen işaretler yapıyordum. Bizim memur oralarda değil, öyle işaretten, falandan anlayacak kabiliyette değilmiş. Beni fıstık tablasının önünde dururken görmüştü. Merkezde bulunduğu zaman da arkadaşlardan fıstık tablası ile merkezden çıktığımı işitmişti.

Tecrübesiz Memurun Marifeti...

Kendisi tam ayrancı ve boyacının yanlarına yaklaştıkça yüksek sesle "Yahu gel bakalım fıstık tablasının başında yakışıyor musun? diyerek kahkahalarla gülüyor, ama da yakışmış ha ne güzel fıstıkçı olmuşsun" demesi üzerine bir kere sert sert baktım. Beni birisine mi benzettiniz deyince, düşüncesiz memur. "Ha anladım anladım, iyi bir fıstıkçıya benzemişsin" diyerek mütemadiyen gülüyordu. Tam ayrancı ve boyacıcının yanına gelince bir daha dönerek "Benden başkası da seni tanıyamaz. Ben bile güç tanıdım. Bu fıstıklar da senin mi?" dedi ve gülerek yürüdü.

Şimdi vaziyetimi düşününüz; eğer o dakikada bana bir kurşun sıksalar, bir dirhem kanım çıkmazdı. Artık benim için bu vazifede bitmişti. Bu hadise üzerine oradan ayrılmakta müşküldü. Polise öyle kızmıştım ki herhalde o da bu yaptığı budalalığın ve fenalığın cezasını çekecekti. Fakat işi berbat ettikten sonra isterse kayd-ı terkin edilsin, kaç para ederdi.

Şimdi ben müşkül bir vaziyete düşmüştüm. Oradan birdenbire ayrılmak da mufvafık değildi. Bir müddet daha kalmayı mufvafık gördüm ve tablanın yanına gittim. Tablayı düzeltir gibi yaparak meşgul olmaya başladım. Ayrancı, boyacı ve arabacı arasında söylenmekte olan şu sözleri işitiyordum. Yavaşça konuşuyorlardı.

Esnaf Ne Diyor?

Ayrancı: "Gördün mü fıstıkçıyı bize memleketinden yeni geldiğini ve memlekette hafiyelerin maşalarla toplandığı resimlerini gördüğünü ve hafiyeleri nasıl tanıdığımızı soruyordu? Biz de memleketinden yeni gelmiş fukaradır diye ondan fıstık da aldık ha? Artık gölgemize bile emniyet edemeyeceğiz".

Boyacıya hitaben: "Arkadaş seni eskiden tanımamış olsam senin hafiye olduğundan şüphe edecektim. Üst tarafını daha yavaş söylediği için işitemiyordum. Her halde bana küfür etmekte olduklarına kanidim. Bir aralık arabacı da söze karıştı.

Arabacı: "Kardeşim ben bunu on gün evvel ileride caminin yanında da görmüştüm. Fakat hafiyelerin fıstıkçı olacağına da aklım ermezdi".

Boyacı: "Arkadaşlar ben buradan gidiyorum. Burası tehlikeli bir yer oldu" dedi ve boya kutusunu alarak gitti.

Ben de ondan cesaret alarak tablayı başıma alınca mahalle aralarına doğru yürüdüm.

Merkeze Dönüş...

Oradan arka, tenha sokaklardan merkezin arka kapısından içeri girdim. Tablayı odaya kilitleyerek Bay Murat'ın odasına girdim. Oda da Polis Müdürü Kemal, Murat ve Nihat duruyorlardı.

Yemek esnasında beni karşılarında görünce!

-Ne o hayrola yemek yerken geldin. Mühim bir şey mi var?

Cevab verdim:

Fıstık tablasını merkeze getirdim. Odaya kilitledim. İşte anahtarını da bırakıyorum böyle bir memurlar var iken sivil teşkilatı yapmanız beyhudedir. Artık bu vazifeyi ne ben ne de başkası yapamaz. Bir resmi memur beni ve polis heyetini rezil etti, tahkir etti.

Bay Murat: "Ne oldu? Anlat bakalım" dedi.

Ben de karilerce malum olan vakayı olduğu gibi anlattım ve böylece düşüncesiz muhakemesiz polisler mevcut iken bu kabil vazifeler görülemez dedim. Yemekten sonra seni çağırırız dediler. Ben de çıktım. Fakat asabım bozulmuştu öyle ya? Artık önünde fıstık tablası bulunan bir memuru teşhir edecek, onun orada elbette bir vazife ile bulunduğunu takdir edemiyecek kadar dar düşünceli polisin, İstanbul zabıtası arasında yer bulması havsalanın alamayacagı ve akl-ı selimin kabul edemeyeceği bir şeydi.

Bütün Merkezlere Bir Tamim!

Biraz sonra beni istediler. Kemal ve Murat Polisin bu suretle hareketine çok kızmışlardı. Derhal telefonla verdikleri bir emirle polis Süleyman'ı Büyükdere Merkezine verdiler ve cezaen de bir haftalık yevmiyesi katledildi. Ve kendisinin bu hareketi bir tamim ile bütün merâkize bildirilmekle beraber resmi polis memurlarının, velev mezun bile olsalar sivil memurlara selam bile vermemeleri bildirildi. Bu vakadan sonra oradaki tarassut memurları da kaldırıldı. Bu arada bazı takibat da yapılmış ise de bunların içinde zikre şayan birşey olmamıştı.

-70-
MAHMUT ŞEVKET PAŞANIN KATİLLERİNİ NASIL TAKİP ETTİK?

Polis Müdürü Bay Azmi: "Katilleri Bulmadıkça Buralarda Dolaşmayın" Dedi...

Polis Müdüriyetinde ufak tefek bazı takibatla meşgul bulunuyorduk. Bir gün Sadrazam ve Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşanın vurulduğu haberi geldi. Bu vaka üzerine Bay Azmi bütün memurları katillerin derdestine gönderdi. Biz de bu meyanda vaka mahalline gitmiştik. Katillerden yalnız Topal Tevfik derdest edildi. Diğerleri otomobil ile kaçmış olduklarından biz ve bütün İstanbul zabıtası katilleri aramakla meşguldük. Günün en mühim meselesi bu olduğundan sivil memurlar seferber vaziyete sokulmuşlardı. Pire Mehmet vakasında katillerden bir kısmı tutulmuş fakat Şoför Abdurrahman, Nazmi, Kavaklı Mustafa vesairenin derdesti için hummalı bir faaliyet başlamıştı.

Bir gün Bay Azmi beni istedi.

-Katillerden derdest edilmeyenleri bulmadıkça daireye gelmeyeceksiniz. Sizi buralarda görmeyeyim, katillerin İstanbul'a ve Eyüp'e yakın ve Kağıthane civarındaki köylerden birinde olduklarına dair ihbarat vardır. Siz Eyüp, Rami ve Küçükköyden itibaren Büyükdere hizasına kadar olan köyleri arıyacaksınız Bu mıntakaya seni tayin ediyorum, yanına mikdarı kafi memur al fakat bu kıyafetle oralara gidilmez tebdil-i kıyafet ediniz ve hemen şimdi çıkınız dedi.

Elbise Değiştirme...

Ben de yanıma dört memur alarak dairedeki elbise odasına gittim. Orada bizden evvel bir kısım memurlar elbiselerden bazılarını giydikleri için bize iki kat Edirne ahalisinin giydiği poturlu bir Arnavut, iki de bahçıvan Arnavutlara mahsus potur kalmıştı. Biz de bunları giyerek hazırlandık.

Arnavut elbisesini Elbasanlı Kamil giymişti. Kendisi Arnavut olduğundan bu elbiseyi kendisine yakıştırmıştı. Şoför Abdurrahman'ı iyi tanıyan

Çolak Hayri ve ben de Edirne poturu giymiştik. Diğer iki arkadaş da yine kısmen bize benzeyen bahçıvan poturlarını giydiler. Daireden tek tek çıkarak Edirnekapı'ya kadar yalnız gittik. Sur haricine çıkınca birleştik. Rami Köyünden geçerek Küçükköye gittik. Orada bir müddet dinlendik ve bir bakkal dükkanından aldığımız ekmek peyniri yedikten sonra kahvelerimizi içerken kahvede oturanlarda birisi nazar-ı dikkatimi celbetti. Bu zatı tanıyordum ve düşüne düşüne buldum.

Kendisini on sene evvel tanıdığım reji kolcu başılardan Çerkes Ömer olduğunu hatırladım. Kendisiyle vaktiyle Tekirdağ taraflarında tanışmıştık. Kalktım yanına gittim, selam verince o da beni tanıdı. Görüşmeye başladık. Sordum:

-Nasılsın Ömer şimdi burda mısın?

-Evet dört beş seneden beri bu mıntakada bulunuyorum, evim de buradadır.

-Yine reji kolcu başısı mısın?

-Evet hep eski meslek sen nasılsın buralarda ne işin var? İstanbul'a mı geldin?

-Ne yapalım Bulgar memleketlerimizi işgal edince biz de buralara kaçtık. Bütün akrabalarımızdan orada kalanları Bulgarlar öldürdü. Bereket versin biz kaçmıştık.

-Şimdi burada ne iş yapıyorsun? Buraya niye geldin?

-İstanbul'a gelirken biraz param vardı. O para ile iş yapıyorum. Köylerden hayvan toplayıp İstanbul'a götürüyorum. Bunlar da ortaklarımdır. Beş kişi olarak hayvan ticareti yapıp geçinip gidiyoruz.

-Çok iyi bu ticaret kazançlıdır. Ama buralarda hayvan bulamazsınız.

-Zararı yok bu köyde olmazsa ilerideki köylerde buluruz. Her gittiğimiz yerde hayvan bulabilsek daha çok ticaret yaparız ama bazen de böyle bulamayarak dolaştığımız da oluyor. Bugünlerde İstanbul'da durmak da tehlikeli. Sadrazamı vurmuşlar. Polisler hep onu vuranları arıyorlar. Böyle zamanlarda İstanbul'dan uzak olmak her halde hayırlıdır.

-Doğru söylüyorsun. Onu biz de işittik Bir kaç gündenberi buralara sık sık jandarmalar geliyorlar. Köyde tahkikat yapıyorlar tekrar gidiyorlar.

-Katiller Edirnekapı tarikiyle ve otomobille bu taraflara gelmişler diye söyleniyor. Buralarda saklanmış olmasınlar. Eğer öyle birşey olursa biz de burada yabancı olduğumuzdan bizi de sürüklerler. Fakat mademki sen buradasın bize ilişmezler.

-Onlar size ne yapacak siz ticaret adamısınız! Hem katiller buraya gelemezler olsa olsa daha içerilerdeki köylere giderler. Belki de ileride ormanlarda saklanırlar. Fakat o da birkaç gün olabilir.

İçerideki Köylere Doğru...

Katillerin burada olamayacağına ben da kanidim. İstanbul'un hemen bir mahallesi denilecek kadar bir yerde barınamazlardı. Ormanlara gelince belki bir iki gün buralarda saklanabilseler de ekmek meselesi için yakayı ele vereceklerinden ormanlarda da ancak bir iki gün kalabilirlerdi.

-71-
MAHMUT ŞEVKET PAŞANIN KATİLLERİNİ NASIL TAKİP ETTİK?

Orada biraz daha oturduktan sonra Ömer'e veda ederek köyden ayrıldık, ileriye ormanlar ve içerilerdeki köylere doğru yürüdük.

Civar ormanlarda ve kırlarda akşama kadar dolaştıktan sonra akşamüzeri Cendere'ye indik. Oradaki bir kahvede biraz dinlendikten sonra akşamı geçirmek üzere Ayazağa Köyüne gittik. Köye karanlık basarken girmiştik. Sabahtan akşama kadar tarlalarında çalışan köylüler, dinlenmek üzere köyün meydanlığındaki kahvelerin önüne oturmuşlardı. Yanlarına varınca birer selam vererek biz de birer iskemleye oturduk. Kahvelerin bulunduğu meydanlıkta bakkal dükkanı da vardı. Karnımızı doyurmak üzere biraz ekmek peynir aldık ve yemeklerimizi yedikten sonra köylülerle konuşmaya başladık. İçlerinden vaktiyle jandarmalık etmiş ve köy kahyalığı yapan birisi bize şu suali sordu:

-Arkadaşlar nereden geliyor sunuz? Nerelisiniz?

Derhal cevap verdim ve şöyle konuşmaya başladık:

-İstanbul'dan geliyoruz. Köylere çıktık. Kara sığır hayvanı topluyoruz. (Kara sığır hayvanı köylülerce öküz, inek cinsinden olana denir) sizin köyde satılık hayvan var mı? Biz Edirne tarafındanız, Bulgarlar memleketimizi işgal etti, İstanbul'a geldik, ekmek parası için dolaşıyoruz.

-Burada hayvan yoktur. Daha içerilere giderseniz oralarda bulursunuz. Siz beş kişi ortak mısınız?

-Evet ortaklık yapıyoruz. Hayvan aldıkça üç kişi bunları İstanbul'a sevkediyor, biz iki kişi diğer köylere gidiyoruz.

-İstanbul'dan ne vakit çıktınız? İstanbul'da ne havadisler var?

Ben: "Biz İstanbul'dan bu sabah çıktık köyleri dolaşıyoruz, İstanbul'daki havadisler ne olacak belki siz de işittiniz. Mahmut Şevket Paşanın katillerini arayorlar. Güya bu taraflara gelmiş deniliyor".

Kahya: "Buralara gelmedi ama eh belli olmaz ki belki de ileriye ormanlara gitmişlerdir" dedi ve bir aralık yanımızdan kalktı gitti. Aradan on beş dakika geçmemişti ki kahya yine geldi. Birisinde üç dört satılık hayvan bulunduğunu ve fakat bunları sabah gösterebileceğini söyledi. Bu gece nerede yatacağımızı sordu. Biz de kahveci müsaade ederse bu geceyi kahvesinde geçireceğimizi söyledik. Kahya hemen kahveciye seslendi.

-Hüseyin Ağa bu adamlar köyümüzün misafiridir. Bu gece senin kahvede yatacaklar dedi ve bize de Hasan Ağa sizi tahta karyolalarda yatıracak ama kusura bakmayınız diye gülerek yanımızdan ayrıldı.

Bu adamın bize bu kadar alaka göstermesi nazar-ı dikkatimi ve hayretimi mucip olmuştu. Dışarıda biraz daha köylülerle şuradan buradan görüştükten sonra yatmak üzere Hasan Ağanın kahvesine gittik. O gün hayli yol yürüdüğümüz için yorulmuş ve uykumuz gelmişti. Fakat bir türlü köylüler yatmak üzere evlerine gitmediklerinden yatmak için bize yer kalmıyordu.

Arkadaşlardan bir kısmı buldukları boş kanapelere uzandılar ve başlarının altına bir tavla koyarak uyumaya başladılar.

Ben henüz uyanık bulunuyordum. Kahvede kalan bir iki kişinin de gitmesini bekliyordum. Yatmak üzere hazırlandığım bir sırada kahveden içeriye üç jandarma girdi. Birdenbire bana hitaben sertçe şu sözleri söyledi:

-Arkadaşlar dışarı çıkınız. Arkadaşlarını da kaldır. Karakola gideceğiz.

-Hemşerim ne var bir şey mi oldu?

-Çok laf istemez. Hemen dışarı çıkın. Bizi cebir istimaline mecbur etmeyin.

-Pekala çıkalım dedim ve arkadaşlara seslendim. Onlar uykudan kalkınca ne olduğunu anlamaya çalışıyorlardı. Ben haydi kalkın ve hemen dışarı çıkın dedim.

Jandarmaların elleri silahta hazır vaziyette durduklarını görünce ses çıkarmadan dışarı çıktık.

Jandarma: "Ellerinizi aşağıya salıverin ve doğru yürüyün. Eğer biriniz ellerinizi kaldıracak olursa derhal kurşunu yersiniz" dedi ve hemen üçü de mavzerlere fişenk sürdüler. Ben vaziyetin ehemmiyetini görünce şu sözleri söyledim.

-Arkadaş bizden şüphe mi ettiniz?

-Katiyen laf etmeyeceksiniz. İkişer ikişer yürüyeceksiniz. Herhangi biriniz azıcık kımıldar ve elini kaldırırsa derhal vuracağız haberiniz olsun karakola gidinciye kadar birbirinizle konuşmak yasak dedi.

Bu vaziyet ve tehdit karşısında söz söylemenin ne kadar tehlikeli olduğunu anlamıştık. Gece yarısı Maslak Karakolunun yolunu tuttuk. Epeyce yol yürüdükden ve sessizce gittikten sonra karakola geldik. Bizi getren jandarmalar karakol onbaşısının odasına soktu. Onbaşı bize hüviyetimizi sordu. Biz de memur olduğumuzu, katilleri aramak üzere Polis Müdürü Umûmîsi Azmi Beyin emriyle bu kıyafete girerek buralara geldiğimizi ve köyleri dolaşmakta olduğumuzu söyledik.

-72-
MAHMUT ŞEVKET PAŞANIN KATİLLERİNİ NASIL TAKİP ETTİK?

Hüviyet varakalarımızı da onbaşıya gösterdik. Onbaşı bize ve fotoğraflara baktıkdan sonra oturmaklığımıza müsaade etti.

Dışarı da ellerinde silahlarla bekleyen jandarmalara da beyler yabancı değilmiş siz yerinize gidiniz cevabını verdi.

Biz oturduktan sonra katiller hakkında sualler sorduk henüz tutulduklarına dair bir malumat alamadığını söyleyince telefonla İstanbul Polis Müdürü Umûmîsi Bay Azmi'yi bulmasını onbaşıdan rica ettim. Jandarma santralı vasıtasıyla Bay Azmi'yi buldu bulunduğumuz yeri söyledim, katiller hakkında da malumat istedim henüz tutulmadıkları cevabını aldım.

Kahyanın Kurnazlığı...

Onbaşı hüviyet varakalarımız gördüğü halde yine itimat edemediğini, telefonla görüştükten sonra memur olduğumuza kanaat getirdiğini söyleyerek bize çay pişirtti. Kendisinden bizi ne için karakola getirttiğini sordum. Şu cevabı verdi:

Onbaşı: "Ayaş Ağa Köyünde eskiden jandarmalık etmiş bir köy kahyası vardır. Bu adam gözü açık birşeydir. Sizin yabancı olarak köylerine geldiğinizi görmüş ve sizinle görüşmüş. Siz güya hayvan mübayaası için geziyormuşsunuz. Evvela köylerinde hayvan olmadığını size söylemiş fakat sonradan belki kaçarsınız diye korktuğundan köylerinde satılık hayvan bulunduğunu ve size de ancak sabah gösterebileceğini söylemiş ve kahveciye de sizi misafir etmesi için ricada bulunduktan sonra hemen karakola geldi ve sizin katillerden olmak ihtimalinizi kuvvetle söylediğinden ben de karakol mevcudum olan üç jandarmayı gönderdim" dedi. O zaman kahyanın bizimle bu kadar alaka göstermesi esbabını anlamıştım.

Karakoldan Sonra...

Onbaşı bize yatak gösterdi o gece yattık rahat bir uyku aldıktan sonra erken kalktık onbaşının birer çayını daha içmek için vaki teklifini nezaketle reddederek gideceğimiz yolun uzunluğundan ve Zekeriyya Köy tarikiyle Terkos taraflarına doğru gideceğimizi söyleyerek veda edip karakoldan ayrıldık. O sabah hafif bir yağmur yağıyordu. Hava bulutlu ve dolgun idi. Hacı Osman Bayırına doğru yürümeye başladık. Yoldan erken geçen arabalardan yerlere birer francala düşmüş bizim çocukların da karınları pek acıkmış olduğundan yolda buldukları francalayı hemen kaptılar birkaç yüz adım ileride bir francala daha görünüyordu. Koşarak onu da aldılar. Kendilerine seslendim ve yanlarına gittiğim zaman, etrafımızdaki tarlalarda çalışan birçok insanlar var. Sizin böyle koşmanız doğru olmaz dedim ondan sonra yavaş yavaş yürüyerek Hacı Osman Bayırına geldik. Orada birkaç otomobil duruyordu, Şoförlerden birisi bizim Çolak Hayri'yi tanımış Hayri ile konuşmaya başladılar (Hayri evvelce katillerden Şoför Abdurrahman ile çok gezdiği gibi polis olduğundan şoförlerin de malumatı yoktu). Ben ise Hayri'yle konuşmasını muvafık görmediğimden biraz ilerledikten sonra Hayri'yi çağırdım. Ve kendisine yavaşça neden yollarda herkesle konuşuyorsun kendimizi tanıtmış oluruz dedim yürümeye başladık.

Yağmur Başladı...

Biraz daha ilerledikten sonra Büyükderenin üstünden siyah bulutlar kabarmaya başlayınca şiddetli bir yağmura tutulacağımızı anlayarak Zekeriyya Köy tarafına gitmekten sarf-ı nazar ettim. Ve arkadaşlara hitaben hava pek ziyade kararıyor müthiş bir yağmur gelecek çabuk Büyükdere'ye gidelim dedim daha Büyükdere'ye gelmeden hava birdenbire bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı.

Doğru Bir Haber!

Böyle havada uzaklara gidilemeyeceği için İstanbul'a dönmeye karar verdik. Vapura binerek İstanbul'a hareket ettik. Köprüye gelince akşamüzeri Topkapı'da birleşmek üzere birbirimizden ayrıldık. Akşamüzeri Topkapı'da arkadaşlarla birleştik.

O vakit akşamları çıkan Tercüman-ı Hakikat Gazetesini satan müvezziler, katilleri yazıyor, katiller, Hacı Osman Bayırında tutulmuşlar diye bağırarak koşa koşa gidiyorlardı. Bu havadisi işitince bir gazete aldım, okumaya başladım. Okudukça hayretim artıyordu. Gayr-i ihtiyari bir kahkaha salıverdim. Gazetenin başsahifesinde iri harflerle şöyle yazılıyordu: "Bu sabah katillerden beş kişi içlerinde Nazmi, Şoför Abdurrahman da dahil olduğu halde Hacı Osman Bayırında görülmüşlerdir. Katiller tebdil-i kıyafetle geziyorlarmış. İçlerinden, birisi Arnavut elbisesi giymiş diğerleri muhtelif kıyafetlerde bulunuyorlar. Katiller Hacı Osman Bayırında şoförlerden birisi tarafından tanındıklarını hissedince Zekerriya Köy istikametinde ormanlığa doğru süratle kaçmışlardır.

Bu vaka Beyoğlu Polis Müdüriyeti tarafından haber alınarak derdestlerine müteaddit süvari ve piyade polis müfrezeleri ve otomobillerle jandarmalar sevkedimiştir. Şimdiye kadar derdest edilmiş olmaları katiyen memuldür deniliyordu".

-73-
MAHMUT ŞEVKET PAŞANIN KATİLLERİNİ NASIL TAKİP ETTİK?

Ben bu havadisi okuyunca hemen Topkapı Polis Mevkine giderek telefonla o zaman Beyoğlu Polis Müdürü olan Bay Murat'ı buldum. Aramızda şu muhavere geçti.

-Akşam gazetelerinde katiller hakkında bir havadis okudum. Zat-ı alinize böyle bir ihbar vaki oldu mu?

-Evet derdestleri için süvari jandarmasıyla süvari polisleri ve birçok piyade jandarmalarıyla polis memurlarını otomobillerle Hacı Osman Bayırına gönderdim. Ne var, ne için soruyorsun?

-Beyhude göndermişsiniz. Gazetenin mevzu bahsettiği kıyafetteki adamlar bizdik.

-Nasıl olur senin yanlışın var. Bana ihbar eden Şoför Ab-dürrahman'ı çok iyi tanıyan birisidir. Yanında Nazmi'yi ve arkadaşlarını da görmüş, son süratle buraya geldi haber verdi.

-Beyim o adamlar biz idik o şoför bizi gördü. Arzu ederseniz geleyim size izahat vereyim.

-Neredesin? Nereden telefon ediyorsun?

-Topkapı Polis Karakolundan.

-Öyle ise çabuk bir arabaya, atla buraya gel seni bekliyorum.

-Şimdi hareket ediyorum fakat gönderdiğiniz kuvvetlerin geri gelmesi için haber gönderecek olursanız iyi olur dedim. Ve arkadaşlara burada bana intizar edin. Ben size malumat vermedikçe bir yere gitmeyiniz diyerek bir arabaya atlayıp doğru Beyoğlu Polis Müdürüne gittim. Bay Murat'ın yanına çıktım.

Bay Murat benden keyfiyeti sordu. Ben de vaziyeti olduğu gibi izah ettim. Verdiğim izahat kendisini tenvir etmişti. Bunun üzerine katillerin derdestleri için gönderdiği kuvvetlerin geri alınması için yeniden emir verdi.

Biz her gün mütemadiyen taharrîyatta bulunuyor, hiçbir iz elde edemi-

yorduk. Bir gün Azmi Bey beni istedi. Üsküdar'a git Polis Müdürü Nihat'ı göreceksin Gümülcineli İsmail Kartal taraflarında bostanlar arasında tebdil-i kıyafet etmiş bir halde geziyormuş. Bay Nihat sana tafsilat verecektir. İsmail'i tut getir dedi. Derhal Üsküdar'a gittim Polis Müdürü Bay Nihat'ı gördüm. Bana şu sözleri söyledi:

-Ben seni Bay Azmi'den Gümülcineli İsmail için istemiştim. Fakat şimdi ondan daha mühim bir iş çıktı. Sana bir mektup vereceğim Bay Azmi'ye götüreceksin buradaki işi ben kendi memurlarımla gördürebilirim. Bu mühim işe seni memur edeceğini bildiğim ve tahmin ettiğim için bu hususta sana biraz tafsilat vereyim. Sapanca'dan Arap Yaver isminde birisi gelmiş, katillerden birisi Sapanca Ormanlarında saklı imiş.

Yaveri Üsküdar'daki akrabasından birisinin evine çamaşır aldırmak üzere göndermiş. Yaver çamaşırları alarak bu gece Galata'da rıhtım üzerindeki Bandırma Otelinde yatacak. Yarın ilk trenle çamaşırları götürecekmiş. Siz de bunu takibe memur edileceğiniz için şimdi de bu malumatı almanız faideden hali değildir. Artık bu hususta icabeden talimatı size Bay Azmi verir. Sen şimdi bu mektubu al ve doğru Bay Azmi'ye git vakit kaybetme dedi.

Bay Nihat'ın verdiği mektubu alarak tekrar İstanbul'a geçtim ve Azmi Beye verdim. Mektubu okuduktan sonra biraz bekle ben seni isterim dedi, dışarı çıktım. Biraz sonra çağırdı ve şu talimatı verdi.

-Şimdi Galata'ya git Bandırma Otelinin önünde Üsküdar taharrî memurlarından olup Sabancı'dan gelen Arap Yaveri takibe memur edilen Hüsnü ve Nusret Efendi ismindi iki memuru göreceksin bunlardan birisi her halde otelin yanında bulunacaktır.

Bu memurlara söyle takibe son derece ehemmiyet versinler fakat takip edildigini yavere hissettirmesinler. Yaveri sana teslim edinceye kadar oradan ve peşinden ayrılmasınlar. Sen işini bitirdikten sonra yaveri teslim alınca onlar da Üsküdar'a avdet ederler. Bu iki memura bu ciheti anlattıktan sonra Beşiktaş'a git. Dolmabahçe Sarayının karşısında itfaiye bölüğü vardır. Orada Mülazım Nurettin Bey isminde bir zabiti göreceksin. Bu zabit Sapancalı'dır. Bölük yüzbaşısına emir ve talimat verilmiştir. Nuri Beye bölükten yirmi beş kadar nefer tefrik etsin. Bunlardan başka size yirmi beş jandarma da verilecektir. Askerler tekmil hazırlıklarını ikmal etsinler. Yarın sabah gayet erken ilk vapurun köprüden hareket edeceği sırada iskelede hazır bulunancaklardır.

Sen de yarın sabaha kadar yaveri tarassut edeceksin. Yaver sabah erken Hardarpaşa Vapuruna binecek siz de beraber vapura binip Haydarpaşa'ya gi-

deceksiniz. Asker ve jandarmalar için ayrı bir vagon tefrik ettirilecektir. Arap Yaveri de vagonunuza alarak hiç kimse ile ihtilât ettirmeden beraberinizde götüreceksiniz Firarinin saklandığı yeri bulup katillerden her hangisini yakalayarak buraya getireceksiniz. Şimdi git ve Bay Nuri'yi bul tekrar bana Bay Nuri'yle beraber geliniz size bazı talimat daha vereceğim dedi.

-74-
MAHMUT ŞEVKET PAŞANIN KATİLLERİNİ NASIL TAKİP ETTİK?

Ben hemen rıhtıma gittim. Memurların ikisi de rıhtım üzerinde geziniyorlardı. Hüsnü Efendiyi gördüm meseleyi ve Azmi Beyin emrini tebliğ ettim. Siz yarına kadar burada bekleyeceksiniz yarın biz hareket edince siz de vazifenize avdet edeceksiniz dedim. Çünkü ben yalnız olarak Nadir'i sabaha kadar bekleyemezdim uykusuzlukla ertesi sabah hareket etmek kolay değildi. Bu sözüm üzerine bunlardan muavin olan Hüsnü Efendi şu sözleri söyledi:

-Biz bu işi dünden beri takip ediyoruz. Bu işte bir muvaffakiyet olursa bizim de istifademiz olur. Benim künyem lekelidir bu muvaffakiyetle lekem de silinmiş olur. İleride terfiye medar olur. Bizi de beraber götürmeni rica ediyoruz dedi.

Bende düşündüm öyle ya gidecek olanlar asker, jandarma başlarında bir de zabit var. Ben ise sivilim dağ başında ne yapacağım. Hüsnü Efendinin teklifini makul buldum. Ve kendilerine de söz verdim. Ve takibe son derece ehemmiyet vermelerini ve katiyen takip edildiğinin hissettirilmemesini ilave ettim. Doğru Beşiktaş'a itfaiyeye gittim. Mülazım Nureddin Beyi gördüm. Beni görünce:

-Gel bakalım bende seni bekliyordum. Şimdi İstanbul Muhafızı Cemal Beyden emir aldık. Askerleri hazırlıyorum. Ayrıca jandarmalar için emir verdiklerini söyledi. Şimdi seninle birlikte Azmi Beyi görmeye gideceğiz. Ve bizi çok acele istiyorlar dedi.

Biraz sonra Azmi Beyin yanında idik. Bu hususa dair bazı talimat daha verdikten sonra Nurettin Beyle sabah gayet erken köprünün Haydarpaşa İskelesini birleşmek üzere Azmi Beyin yanından çıktım.

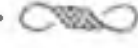
O gece sabaha kadar rıhtım üzerinde münavebe ile yaveri bekledik. Sabah ilk vapur zamanı gelmişti. Askerler ve jandarmalar iskeleye gelmiş ve silah çatmışlardı. Bu sırada Arap Yaver de koltuğunda çamaşır bohçasıyla geldi. Biletini aldı, vapura girince Nuri Beyle beraber yaveri vapurun alt kamarasına indirdik. Hariçten kimse ile ihtilat ettirmeden vapurdan çıkarıp bize tahsis edilen vagona soktuk.

Nurettin Bey Sapancalı olup Sapanca Ormanlarının da vaziyetini de bildiğinden bu kadar asker ve jandarma ile orada iş görmek kabil olamayacağı için Cemal Paşadan biraz daha kuvvet istemek için telefona gitti. Biraz sonra avdetinde İzmit'ten de yirmi beş kadar jandarmanın bize iltihak edeceğini bildiriyordu. Tren hareket etti. İzmit'e geldiğini de istasyonda yirmi beş jandarmanın bütün hazırlıklarıyla bize intizar vaziyetinde olduklarını gördük ve bunları da vagonumuza aldık.

Arap Yaveri Haydarpaşa'dan itibaren isticvaba başlamıştık, evvela inkar etti. Bilahare hepsini söyledi. Kendisi Mehmet Bey isminde birisinin Üsküdar'daki akrabasından çamaşır almak üzere gönderildiğini söyledi. Mehmet Beyin de Sapanca ile demiryolu arasındaki ormanlıklarda saklı olduğunu söyledi. Nurettin Bey Sapancalı olduğundan firarinin bulunduğu ve saklandığı mahalli anladı. Daha trende iken tertibata ve hazırlığa başladı. Kendi bölüğünün çavuşlarına lazım gelen emirleri verdi. Her şey hazırlanmıştı. Şef tren ile de anlaştı. Tren Sapanca kenarındaki ormandan geçerken bir saniye kadar tevakkuf edecek asker, jandarma süratle trenden inerek derhal ormanı kuşatacaklardı. Trenimiz büyük Derbent İstasyonuna gelince, o civar ahalisinden Dilaver isminde birisinin acele acele trene gelerek birisini aramakta olduğunu gören ve şahsını tanıyan Sapancalı askerlerden birisi Dilaveri'in yaveri aramakta olduğunu Nurettin Beye söyleyince Nurettin Bey vagondan indi. Esasen Nurettin Bey de Dilaver'i tanıdığı için ne var Dilaver kimi arıyorsun demesi üzeri-

Mahmut Şevket Paşanın Katillerinden Birini Sapanca Ormanlarında Takip Eden Taharrî Komiserleriyle Jandarma Kumandanı ve Sabanca Nahiye Müdürü Bir Arada (X) İşaretli Zat Tefrikanın Muharriri Bay Ali Rıza'dır.[Oturanların Ortasındaki]

ne Dilaver'in de Arap Yaveri arıyorum cevabını verince hemen Dilaver'in de vagona alınmasını emretti.

Nuri Bey Dilaver'e yaveri niçin aradığını sorduğunda İstanbul'dan bir emanet getirecekti o sebeple aradım demiş ve fakat bu sözleri söylerken titremeye başlamıştı. Dilaver birdenbire etrafında birçok asker ve jandarma görünce sarfettiği sözlerin hatasını anlamış olacak ki tevil etmek istiyerek, birisinde alacağım vardı onu getirecekti demiş ise de bunun aslı olmadığını anlamıştık.

Kendisinden biraz ötede ve askerler arasında bulunan Arap Yavere, seni Dilaver ne için arıyor dediğimizde bilmediğini söylemiş ve Dilaver'e bir şey getirecekmişsiniz sualimize de hayır cevabını vermişti. Bunların muvacehesini yaptığımızda ikisi de şaşkın bir halde verdikleri cevaplar birbirini tutmuyordu. Bu sırada trenimizde matlup olan yere gelmişti birden durdu ve acele asker ve jandarmalarla beraber yaver ve Dilaver'i yere indirdik. Orada ikisinin de ellerini bağlıyarak beraberimizde tuttuk.

O zaman birbirlerini görecek kadar uzaklıkta bir asker bir jandarma olmak üzere tamamıyla kuşatılmış ve daha trende iken kendilerine verilen talimatla beraber birer parola da verilmişti.

-75-

MAHMUT ŞEVKET PAŞANIN KATİLLERİNİ NASIL TAKİP ETTİK?

Artık Ses Seda Kesilmişti. Ormanlar Arasında Saklanan Katil Vurulmuş Can Çekişiyordu...

Ormana girmek istiyenlerle çıkmak istiyenlerin katiyyen bırakılmaması ve devriye olarak ayrıca bırakılan dört asker ve dört jandarma da Sapanca'ya gönderilmesi emri verilmişti.

Müselles [üçgen] şekilde olan bu orman tamamıyla kuşatıldıktan sonra Nurettin Bey ve sivil memurlarla birlikte beraberimize bir askeri çavuş, iki asker iki jandarma alarak ormana girdik.

Her Yer Çamur...

Orman bataklık bir halde idi. Bazı yerlerde ayaklarımız tamamıyla çamura gömülüyordu. Bu bataklık kısımlarda firarinin iki yerde kendisine çardak kurarak yattığını gördük. Fakat bu çardaklar tamamıyla boştu. Ormanda üç dört yerde firarinin yatak yerlerini bulduk. Bu yerler sık ormanlık arasında idi. Anlaşılıyordu ki kendisi buralarda yatmış. Lakin şimdi nerede idi?

İki gruba ayrıldık. Bir taraftan ben, diğer taraftan Nurettin ormanı tamamıyla dolaştık. Firariyi bulmak kabil olamadı.

Orman Büyüktü...

Akşamüzeri yemek yemek üzere nahiye merkezine gittik. Nureddin Bey de evine gitmişti. Yatsıya yakın çarşıda Nureddin Beyle birleştik. Nureddin Bey ormanın büyüklüğünden ve kuvvetin azlığından bahisle Cemal Paşaya telgraf çekmiş, aynı zamanda süvari jandarmasının izamı için Adapazarı'na telgrafla müracaatta bulunmuş. Orman asker ve jandarmalar tarafından kuşatıldığı için biz de sabaha kadar ormanın etrafında dolaştık. Sabah olunca yine iki koldan ormana girdik.

Nureddin Bey yanına Dilaver'i, ben de yaveri alarak ormana dahil olduk. Henüz şafak sökmek üzere idi. Benim kolda Kara Mursallı Çavuş, bir asker, iki jandarma vardı.

Yere Yat!

Bunlardan başka iki de taharrî memuru bulunuyordu. Orman içinde yedi sekiz metre genişlikte çimenlik bir yer vardı. Tam oraya geldiğimizde bizim kafiledeki çavuş birdenbire bana hitaben "Bey, çabuk yere yat" demesiyle beraber beş adım kadar önümden sık bir çalılık içinden bir alev parladı. Bu, çalılıktan atılan bir kurşundu. Benim için yatacak yer yok, önümde bir arşın derinliğinde, içinden su akan bir dere vardı. Hemen kendimi dereye, çamurların içine attım. Arkamdan gelen taharrî memurları da yere yatmışlardı.

Müsademe...

Çalılık içinde olduğu anlaşılan firari ile asker ve jandarmalar arasında kurşun teaatisi devam ediyordu. Çalılık içinde saklanan, kendisine kalın bir

ağacı siper almış mütemadiyen atıyordu. Bir aralık "Ah!" diye çalılıktan bir ses ve bunu müteakip bir hırıltı geldi. Bir daha ses çıkmadı. Bana pek yakın olduğundan çalılık içinde bir cismin yere yuvarlandığını duydum. Silah sesleri devam ediyor. Hatta o kadar çok devam ediyordu ki orman kenarında bulunan asker ve jandarmalarda ellerindeki silahları patlatıyor, orası adeta bir harp meydanı halini andırıyordu. Kurşun seslerinden olduğum yerden kalkmak kabil olamıyordu.

Firari Ölmüştü!

Sesim çıktığı kadar "atmayın!" diye bağırdımsa da bu sözüm müessir olamıyordu.

Onlar muttasıl atıyorlardı. Firari ölmüştü. Bunu anlamıştım, fakat askerlere söz anlatmak kabil olamıyordu. Üstüm başım çamur içinde idi. Birden aklıma, cebimdeki düdük geldi. Hemen düdüğü çıkardım. Bir defa sürekli olarak çaldım. Bizim kafile silahı kesti. Ondan sonra bulunuğumuz yerlerlerden kalktık. Çavuşu yanıma çağırdım. "Oğlum, çalılıktaki adam öldü. Size söz anlatamıyorum" dedim. Yerimden dinledik. Çallılıktan ses kesilmişti. Bir asker yaklaştı. İçeride ölmüş birisi olduğunu söyledi ve güç hal ile maktulü oradan çıkarabildiler.

Firari kendisine bir insan geçebilecek kadar bir delik açarak içeri girmiş, kalın bir ağacın dibinde kendisine biraz yüksekçe bir yatak yapmış, bir mavzer birçok fişek ve bir kaç şişe de rakı almış, ekmek namına birşey kalmamıştı.

İstanbul'a Avdet...

Çavuş, çimenliğe geldiği zaman çalıların arasında bir şeyin kımıldadığını gördüğünü ve bunun üzerine kendisi yere yatarak bize de yat diye bağırdığını ve onu müteakip çalılıktan bir alev ve bir kurşun patladığını, ondan sonra kendisinin de attığını söyledi. Maktul henüz ormandan çıkamamıştı ki Adapazarı'ndan gelen süvari jandarması bize iltihak etti. Sapanca'ya geldiğimizde de Yüzbaşı Şükrü Bey kumandasında İstanbul'dan gönderilen bir bölük asker, nahiyeye giriyordu. Maktul, Nahiye Müdürlüğünce defnedildi. Biz de İstanbul'a avdet ettik.

ERMENİ KOMİTALARIYLA MÜCADELE

Hükümet Erkanına Suikast Yapmak İçin Mısır'dan Gelen Komitacıların Takibi ve Derdestleri...

Azmi Bey [Samurkaş] yeniden İstanbul Polis Müdürü Umûmîsi olduktan sonra İstanbul zabıtasında esaslı bir teşkilat yapılmış, bu meyanda üç müdürden mürekkep Kısm-ı Siyasi Müdürlükleri teşkil edilmişti. Bu teşkilata taharrîden bir kısım memurlarla ben de ayrılmıştım. Bu şubelerden İkinci Şube Müdürlüğüne Mustafa Reşat Bey* getirilmiş, Ermeniceye vukufu hasebiyle Ermeni işleri kendisine tevdi edilmişti.

Suikastçiler Geliyor!

Kısm-ı Siyasiye ayrılan memurlar pek azdı. Heyet-i mecmuası yirmi kişiden ibaretti. Serkomiser olmaklığım dolayısıyla icabında üç şubenin işlerine de bakıyordum. Bir müddet üç şube ile meşgul olduktan sonra Reşet Bey beni doğrudan doğruya kendi şubesine maletti.

Bir gün beni yanına davet ederek şu talimatı verdi:

-Yarın Mısır'dan Hınçakyan Komitası erkanından mühim birisi İstanbul'a gelecektir. Bu adam bir kaç gün evvel Rusya'dan İstanbul'a gelen ve aynı komitaya mensup birtakım fedailerle birleşerek burada suikast tertibatıyla uğraşacaktır.

* Şimdi Şûrayı Devlet Reisi Bay Reşat'tır. [Mehmet Reşat Mimaroğlu]

-76-

İSTANBUL'A SUİKAST İÇİN GELEN ERMENİ KOMİTACILARI NASIL TUTTUK?

Komitacılar, Şişli'de Osman Bey Civarında Bir Apartmanı Merkez İttihaz Etmişlerdi...

Dün çıkan kısmın Hülasası:

(Azmi Beyin Polis Müdürlüğü zamanında siyasi kalem amirlerinden olan şimdiki Şûrayı Devlet Reisi Bay Reşat, hatıratın muharririni nezdine davetle İstanbul'a Ermeni suikastçilerin geleceğini söylüyor. Hatıratın muharririni bu suikastçileri takibe memur ederek kendisine şu şekilde talimat vermeye devam eyliyor:)

Yanına gözü açık memurlardan al. Deniz merkezine git orada sarı saçlı, bıyıkları matruş, orta boylu, siyah gözlüklü birisini göreceksin bunun ismi Arşavir'dir. Bize hizmet ediyor. Gelenleri gösterecektir. Bunları yakından geceli gündüzlü takip edeceksiniz. Kendilerine takip edildikleri hissettirilmeyecektir. Son derece ketum olacaksınız. Kısm-ı Siyasi memurlarının gayet ketum olması lazımdır. Bunların ikamet ettikleri yerleri öğrendikten sonra görüştükleri adamların hüviyetlerini ve ikametgahlarımda öğreneceksiniz, temas ettikleri şahısları da takip edeceksiniz. Her gün benden talimat alacaksın. Evvelce Rusya'dan gelmiş olan fedailerin eşkali hakkında da Arşavir Efendi size izahat ve tafsilat verecektir.

Eşkal Alıyoruz!

Ben memurlardan Dursun, Salih ve Süleyman Efendileri alarak deniz merkezine gittim.

Arşavir Efendiyi kimseye sormadan saçlarından ve gözlüğünden tanıdım. Kendisiyle tanıştık ve salonun karşısındaki kahvelerden birine oturduk. Bize hayli malumat verdi. Beyoğlu'nda oturan ve bir müddet evvel Rusya'dan gelmiş olan komitacı fedailerin eşkalini tarif etti.

İşte Komitacı!

Ertesi gün tekrar rıhtıma gittik. Arşavir Efendi ile buluştuk, Mısır'dan gelecek vapuru beklemeye başladık.

Pek çok geçmeden vapur geldi. Vapurdan orta boylu, melon şapkalı, siyah elbiseli, kırk kırk beş yaşlarında yüzünün elmacık kemikleri çıkık birisi çıktı. Arşavir bize uzaktan gösterdi. Bu şahsı, fotoğrafisini almış kadar bekledik.

Bu şahıs aslen Tekirdağlı olup uzun müddet Bursa'da ve Mısır'da kalmıştı, ismi de Kegam Hirebityan idi ki bu isim, nam-ı müsteardı. Artık bu adamı Kegam diye tanıyacağız. Vapurdan çıkınca bir araba ile Taksim Tarlabaşında bir eve indi merkum hakikaten korkunç bakışlı. Cani sıfatlı bir şahıstı. Bu ilk bakışta anlaşılıyordu.

Evde bir saat kadar oturduktan sonra çıktı. Taksim'de bir binaya girdi, oranın Ermeni komitalarının hayırperver cemiyeti altında açılmış bir Hınçak Kulübü olduğunu anladık. Üç saat kadar orada oturdu. Sonra, yanında sivri sakallı bir şahıs ile beraber çıkarak Taksim, Ermeni Mezarlığı ittisalindeki gazinoya girdiler.

Komitacıların İctimai!

Gazinoda, birisi kısaca boylu tıknazca, diğeri uzunca boylu Hamparsum ve Leon isimlerinde olup Taksim Tarlabaşında bir evde pansiyon olarak oturmakta ve fakat Rusya'dan yeni geldikleri için hiçbir işle meşgul olmadıkları bilahare yaptığımız tahkikatla anlaşılan ve Kegam Efendi bize eşkallerini tarif ettiği fedai iki komitacı ile uzun müddet görüştü. Bundan sonra Kegam ile beraber geldiği sivri sakallı şahıs kahveden kalkarak Galata'da Perşembe Pazarında Romen Hanına gittiler.

Kegam Efendi ile arkadaşı handa uzun müddet kaldılar. Buradan çıktıktan sonra Tarlabaşındaki evine geldi, önce evine müteaddit komitacılar geldi. Bu meyanda Rusya'dan gelen iki komitacı vardı.

Yerlerini Değiştiriyorlar...

Şahıslar ziyadeleştikçe biz de memurları arttırmaya başladık. Takip edilenler onu geçmişti. Bütün bunların reisleri Kegam idi. bu adam ekser zamanlarını Romen Hanında ve Taksim'de fukaraperver namı altındaki Hınçak Kulübünde geçiriyordu. Tarlabaşının pek kalabalık olduğunu nazar-ı itibara almış olacaklar ki Kegam Efendi bir kaç gün sonra Şişli'de Osman Bey civarında bir apartmana nakletti. Burası oldukça tenha bir yer olduğundan ictima mahalli ittihaz edilmişti.

Bir Ermeninin Yardımı...

O sıralarda zabıta ile alakasını kesmiş olan eski Yıldız Vakası faillerinden "Karabet Yegikyan Efendi" de, kendi fırkası olan Taşnak Kulüplerinde çalışmakta idi.

O zamanlar Taşnaksaganlarla Hınçakyanların henüz araları açık olduğundan, Mısır'dan İstanbul'da Hükümet erkanına suikast icrası için gelen Kegam'ın faaliyetini Karabet de haber almış ve bu fırsattan istifade etmeyi unutmamış, hem hükümetten müstefit olmak hem de Hınçakyanlardan intikam almak maksadıyla o da bu adamın gizli faaliyeti hakkında Kısm-ı Siyasiye malumat vermişti.

-77-
İSTANBUL'A SUİKAST İÇİN GELEN ERMENİ KOMİTACILARI NASIL TUTTUK?

Biri Şişman, Diğeri Uzun Boylu İki Ermeni de Bizi Takip Ediyordu!

Kegam o sıralar da İstanbul'daki Hınçakyan Komitasının Reisi olan Hamparsom Boyacıyan, Murat nam-ı müstearını taşıyan Kozan Mebusu ile de sık sık temas etmekte idi. Bizim yaptığımız takibat girip çıktıkları yerlerle, görüştükleri komitacıları teşhis ve takipten ibaretti.

Halbuki Karabet Efendi her iki komita arasındaki bu münaferetten dolayı suikastçilerin her günkü temas ve hareketiyle ittihaz ettikleri mukarreratı öğrenerek saati saatine Kısm-ı Siyasiyi haberdar etmekte ve bu suretle kendisinden birçok istifadeler temin edilmekte idi.

Tevkife Doğru!

Bu takip bir müddet devam etti. Bir gün Reşat Bey beni davetle komitacıların, suikastçilerin yakında takiplerine nihayet verileceğini ve kendileri derdest edilecekleri cihetle sıkı bir takipte bulunularak firarlarına katiyen meydan verilmemesini bildirdi.

Biz de takip çemberini biraz daha darlaştırarak takibe biraz daha ehemmi-

yet verdik, bir gün komitacıların hemen hepsi Taksim'deki Ermeni Mezarlığı ittisalindeki gazinoda toplanmışlardı. Yanlarına, o güne kadar kendilerine hiç birimizin tesadüf etmediği ve kendilerini hiç bir yerde görmediğimiz birisi şişmanca kara göz ve kara kaşlı, diğeri uzun boylu, sarı bıyık ve sarı saçlı, iki şahıs daha gelmişti.*

Takip Ediliyorduk!

Gazinoda uzun müddet görüştükten sonra, Kegam ile Rusyalı Hamparsum ve Leon üçü birlikte Taksim'e doğru yürümeye başladılar. Biz de her ihtimale karşı komitacılar tarafından mukabil bir takibe maruz kalıp kalmadığımızı anlamak için arkamıza bir memur bırakmıştık. Hem takip ediyor hem de ara sıra arkamızdan gelen memura bakıyorduk. Gazinodan dört beş yüz adım ayrıldıktan sonra arkamızdaki memurun tehlike işareti verdiğini görünce güya ayakkabımın bağı çözülmüş de onu bağlıyormuşum gibi yapıp olduğum yerde kaldım. Arkamdaki memur yanıma gelince, önümüzden giden birisi şişman, diğeri uzun boylu iki Ermeniyi gösterdi. "Bunlar, dedi, sizi takip ediyor".

Hakikaten hem gidiyorlar hem de bana bakıyorlardı. Bu iki şahsın da bizi takip etmekte olduklarını anladım. Kegam Efendi Taksim'e gelince Hınçak Kulübüne girdi. Bende en yakın polis mevkine giderek telefonla mukabil taarruua maruz kıldığımızı söyledim. Reşat Bey zararı yok, siz onları gözden uzak bulundurmayınız. Akşama beni görmeye gel, siz takip edenlerin hüviyetlerini öğreniniz dedi.

Bizi takip edenleri bir daha görmek kabil olamadı. O gece Reşat Beyi gördüğüm zaman, komitacıların yarın tevkif edileceklerin söyledi. Biz de suikast komitasına mensup reis ile efradını tamamen yakaladık.

İki Komitacı Kaçmıştı...

Aradan bir hafta geçmişti ki Reşat Bey beni acele istedi, yanına gittiğim zaman şu sözleri söyledi:

-Suikastcilerden daha iki şahıs noksandır. Bunlar da sizi takip eden iki kişi olacaktır. Suikastçilerin en mühimi olup terörist oldukları ve mahaza bu iş için İzmir'den getirildikleri anlaşılan bu iki komitacının da derdestleri lazımdır. Mevkuflar, suikastin bu iki şahısla Rusya'dan getirilen komitacı fedailer tarafından icrası kararlaştırıldığını itiraf etmişlerdir. Bunları isterim.

* Bu şahsın iki gün evvel İzmir'den suikasti icra için getirildikleri anlaşılmıştı.

-Beyefendi, ben bu iki şahsı ancak bir saniye kadar görebildim. Mamafih şahıslarını iyice tanıyorum. Bizi takip ettikleri anda gördüğümüz bu iki adam bir daha görünmemiştir.

-Bunlardan yalnız birisi İzmir'den gelmiş, diğeri İstanbul'da bulunuyormuş. Bundan başka malumatım yoktur. Artık bu işin üs tarafını sen ikmal et.

Firarilerin Peşinde!

Reşat Bey, bunlardan birinin yakında İzmir'den geldiğini söylemesi üzerine, bir kere deniz merkezi yolcu defterinin tetkiki hatırıma geldi. Bu hafif ihtimalle merkeze gittimse de orada da matluba muvafık malumat elde edemedim.

Bir hafta zarfında İzmir'den gelmişler birçok Ermeni isimler vardı. Sonra bu isimlerin nam-ı müstear olması ihtimali mevcut olduğu gibi böyle bir sui maksatla gelen bir adamda herhalde başka bir nüfus kağıdı ile İstanbul'a gelir ve ikamet edeceği yeri de yanlış yazdırabilirdi.

Karabet'in Yardımı...

Ben bu düşünce ile Beyoğlu'na çıktım. Taksim'de Karabet Efendiye tesadüf ettim. Beraberce bir yere oturduk benden malumat sordu. Bende komitacıların tevkif edildiklerini, yalnız içlerinden iki kişinin derdest edilemediğini ve bunların da isimleri malum olmadığından derdestlerinin müşkül olacağını söyledim.

-78-

İSTANBUL'A SUİKAST İÇİN GELEN ERMENİ KOMİTACILARI NASIL TUTTUK?

Kaçan İki Komitacıdan "Tatyos'u" Aramak Üzere Beyazıt'a ve Kumkapı'ya Gittim...

Karabet Efendi biraz düşündü. "Bunlardan birisinin İzmir'den geldiğini işittim. Fakat ne ismini, ne de şahsını tanımıyorum" dedi. Biraz sonra birdenbire yerinden kalktı. "Sen burada bekle, belki de biraz geç kalırım. Fakat herhalde geleceğim. Beni burada geç vakte kadar da olsa bekle. Sana malumat getireceğimi ümit ediyorum" diyerek süratle gitti.

Ben burada uzun müddet bekledim. Akşam yaklaşıyordu. Karebet Efendi geldi şu sözleri söyledi:

-Sana biraz malumat getirebildim. Bunlardan birinin Beyazıt'ta Çatal Handa Tekirdağlı Ökçeci Tatyos isminde birinin evinde olduğunu öğrendim. Diğeri hakkında da sana malumat toplayabilirim. Bunu şimdi öğrenmek kabil değildir. Bunu da yarın öğrenebilirim dedi.

Çatal Hanında...

Bunun üzerine derhal Beyazıt'ta Çatal Hanına gittim. Tatyos'u sordum. Bir haftadanberi dükkana gelmediğini söylediler. Ermeniler tab'an mütecessistirler. Niçin sorduğumu, kendisini tanıyıp tanımadığımı sordular. Bende Tekirdağlı olduğumu, hemşehrim olmasından dolayı kendisiyle bir tarla işi için görüşmek üzere geldiğimi söyleyince, onun Kumkapı'da olduğunu, fakat mahalle ve sokağını bilmedikleri cevabını verdiler. Fazla malumat almak kabil olmadığı gibi biraz daha soracak olursam, şüphelerini de celbedeceğimden kendilerine verdikler, malumattan dolayı teşekkür ederek oradan ayrıldım.

Tekirdağlı Ermenilerin kısm-ı azamisi soğancılıkla iştigal ettiklerinden hemen hemen hepsinin denilecek derecede bir kaç dönüm tarlaları bulunur. Bu sebeple o şekilde idare-i kelam etmiştim.

Sarı Çizmeli...

Yavaş yavaş daha zihnen yalan düşünerek Kumkapı'ya indim. Kumkapı o kadar büyük bir yerki Tatyos hangi mahallede, hangi sokakta oturuyordu, bunu öğrenmek müşküldü. Bu iş, İstanbul'da Sarı Çizmeli Mehmet Ağayı aramaktan farksızdı. Ermenilerin hepsinin şöhretleri vardır. Mesela Tatyos Babikyan, Agop Misakyan, Karagözyan vesaire gibi şöhretleri ile tanırlar. Bizim Tatyos'un lakabı malum değildi. Kumkapı'ya indikten sonra rastgelen evlere sormaya başladım. Aynı zamanda kendime de abdal süsü vererek, daima tesadüf ettiğim kadınlara soruyordum.

İhtiyar mı Genç mi?

Kime sorsam mahallesi, sokağını şöhretini bilmedikçe Kumkapı'da adam bulamayacağı cevabını aldım. Çokları da bana gülüyorlardı.

Sorduklarımdan bir kısmı mütecessis kadınlar olduğundan, "Sen kimsin? Ne için soruyorsun? Ne yapacaksın?" gibi suallere maruz kalıyordum. Bir kısmı da "Genç mi ihtiyar mı? Ne iş yapar?" diyordu. Bu adamın ökçecilik yaptığına ve Tekirdağ'dan gelmiş olmasına nazaran biraz yaşlıca olmasını tasavvur ettim. Soranlara "Orta yaşlıdır" diyordum. Kendim de Tekirdağlı olduğum için tanıştığımızı söylüyordum.

Eğer tesadüfen Tatyos'u bulmuş olsam "Hayır, sen değilsin, benim aradığım başkasıdır" diyerek onun eşkalinin zıddını söyleyerek şüphesini davet etmemeye çalışacaktım.

Top Patlamıştı...

Günlerde Ramazan idi. Top çoktan patlamış, karanlık basmış, nerede ise yatsı ezanı okunacaktı. Birçok kadınlar kapılarının önlerinde oturmuşlardı. Ben hâlâ Tatyos'u arıyordum. Bu suretle geçip Tatyos'u ararken kapısının önünde oturan ihtiyar bir kadın bana seslendi:

-Oğlum kimi arıyorsun? dedi.

-Aman dudu, dedim. Çok rica ederim üç saattir birisini arıyorum, bulamadım. Eğer tanıyorsanız bana söyleyiniz. Ben buranın yabancısıyım. Top patladı, hâlâ orucumu bozup yemek yiyemedim.

-Oğlum, sen kimi arıyorsun? Sen kimsin? Bana söyle bakalım. Ben burada herkesi tanırım.

-Tekirdağlıyım, Tekirdağ'dan bugün geldim. Bizim hemşerilerimizden Te-

kirdağlı Tatyos Ağa vardır. Onunla bir tarla işimiz vardır. Çok senelerden beri onun tarlasını icarla tutuyorduk. Şimdi satacağını işittik. Bu tarlayı almak için onunla konuşmak üzere geldim. Yarın da Tekirdağ'a gitmek lazım bunun için arıyorum.

Ben de Tekirdağlıyım!

Ermeni karısı cevap verdi:

-Benim oğlum da Tekirdağlı'dır ama ismi Agop'tur. Ben buraya geleli otuz sene oluyor. Bak, saçlarım akpak oldu. Artık ihtiyarladım. Sen Tekirdağ'da kimlerdensin bakayım? Orada hangi mahallede oturuyorsun? Ben çoğunu tanırım.

-Madem, ben Ördekli Dere'de oturuyordum. Bize Eğribuzlu Hasan Efendiler derler. Bilmem tanıyabilecek misin?

-79-

İSTANBUL'A SUİKAST İÇİN GELEN ERMENİ KOMİTACILARI NASIL TUTTUK?

Geveze Ermeni Dudusunun Sayesinde "Tatyos'un" Bulunduğu Evi Keşfetmiştim...

-Nasıl bilmem oğlum. Ben çocukluğumda çiftlik önünden Ördekli Dereye gider, orada oynardım. Hey gidi günler hey! diyerek içeriye seslendi. "Kasirpanoş" bir iskemle getir. Bizim bir hemşehri gelmiş, çok yorulmuş. Biraz dinlensin, bir kahve yap. Zavallı çocuk dedi. İçeriden kırk yaşlarında kadar bir kadın, elinde bir iskemle ile geldi. Bana dikdik bakmaya başladı. İhtiyar Ermeni karısı dedi ki:

-Oğlum bu kız benim gelinimdir. Oğlum da evde idi ama biraz evvel kahveye gitti. Hele sen otur bakalım. Senin de işini görürüz, merak etme.

Samimiyet!

Ben mecburen oturdum. Madama bir sigara ikram ettim. Biz sigaraları içinceye kadar kahvede geldi. Hem kahveyi içiyor, hem de Tekirdağ'dan bahsediyorduk. Kadın da sıla tutulmuş gibi mütemadiyen Tekirdağ'dan bana sualler soruyor, ben de lazım gelen cevapları veriyordum. İhtiyar kadının çocukluğunda gezdiği yerlerin güzelliğinden bahsettikçe gözlerinin içi gülüyordu. O derece ki elinden gelse, sıkılmasa boynuma sarılıp beni öpecekti.

Madamın gevezeliği canımızı sıkıyordu. Ne çare, Tatyos'u bulmak için bu sıkıntıya tahammül lazımdı. Bir aralık!

-Madam dedim, bizim işi unuttunuz, hani ya bizim Tatyos'u bulacaktık!

-Ha. Unutmuştum. Eee ayıplama oğlum. Seni görünce memleketimi görmüş gibi oldum. Söyle bakalım, ismi ne idi?

-Tatyos Ağa.

Sakın O Olmasın!

İhtiyar kadın biraz düşündü. "Maganonnu biliyorsun?" dedi. Ben "Magano ne demektir?" deyince madam lakabı dedi, sizde nasıl Kurbanzade derlerse bizde de Agopyan, Bogosyan diye herkesin bir şöhreti vardır. Biz bununla adamı daha iyi tanırız.

Ben lakabını bilmediğimi söyleyince:

-Burada bir Tatyos vardır. Kunduracılık eder, dükkanı çarşı kapıya yakındır, ama bu adamın Tekirdağ'da tarlası marlası yoktur. Birkaç günden beri hasta olduğundan dükkanına gitmiyor. Evinde oturuyor. Evi de sağdan üçüncü sokağa sapınca köşe başında küçücük bir evdir, dedi.

Öyle Sevindim ki...

Bu sözleri işitince öyle memnun olmuştum ki... Tatyos'un evini bulmuş ve aradığım adamı yakalamış kadar sevinmiştim. Tabii madama bunu hissettirmemek lazımdı. Bu söz üzerine:

-Dudu, bu dediğin adam Beyazıt'ta Çatal Hanında ökçeci değil mi?

-Babana rahmet, odur.

-Ah dudu, benim aradığım Tatyos o değil. Onu bana bir saat evvel

söylediler. Bu adam kunduracı değil, çarşıda manifaturacı. Ben onunla mektupla muhabere ederdim. İki üç gündenberi dükkanını kapadığı için çarşıda bulamadığımdan buraya geldim, dedim.

Madam benimle konuşmak için bahane arayordu. Ben artık Tatyos'un evini öğrendikten sonra ihtiyar madamın yüzüne bakacak değildim ya.

-Eh madam, biraz daha dolaşayım. Bulamazsam yarın Tekirdağ'a gitmem, çarşıdan bir daha sorarım, dedim. İhtiyar dudunun ellerini öperek ayrıldım.

Tatyos'un Evinde...

Madamın tarif ettiği sokağa doğru giderek Tatyos'un evini gördüm. Hiç o tarafa bakmayarak doğru polis karakoluna gittim. Mikdar-ı kafi polis alarak Tatyos'un evine geldik. Resmi polisleri ileri de beklettik. Yanıma bir sivil alarak Tatyos'un evinin kapısını çaldık.

Kapı Açılıyor!

Tatyos'un karısı kapıyı açtı. Tanımadığı bizleri görünce kapıyı kapamak istedi. "Evde kimse yoktur, kocam hastadır" dedi ise de o zamana kadar resmi polisler de komiserle beraber kapıya gelmişlerdi. Serkomiser madama hitaben: "Biraz Tatyos Efendi ile görüşeceğiz" dedi ve içeriye girdik. Bu defa madam süratle odaya girdi ve oda kapısını kapadı. Dört beş dakika kadar kapıyı açmadı. Serkomiserin ısrarı üzerine oda kapısı da açıldı.

Tatyos, minder üzerinde oturuyordu. Bizim ani olarak eve gelmemiz üzerine içmekte oldukları rok masası ve tepsisi kaldırılmış, bir kenara konulmuştu. Telaşla tepsiyi ortadan kaldırmış fakat şaşkınlıktan iki kadeh ve çatalı tepside unutmuşlardı. Tatyos'ta hasta benzi de yoktu.

İki Çatal İki Kadeh!

Serkomiser kendisine evde taharrîyat yapacağımızı telaş edecek birşey olduğunu söyledi. "Merak etmeyiniz, şöyle eve bir göz gezdirerek çıkacağız" dedi. Komiserle beraber evi aramaya başladık. Tatyos'un ve madamın halinden bir telaş içinde olduktan anlaşılıyordu. Ben sordum:

-Tatyos Efendi, evde başka adamınız var mı?

-Hayır efendim yoktur, Ben ve karım var.

-80-
İSTANBUL'A SUİKAST İÇİN GELEN ERMENİ KOMİTACILARI NASIL TUTTUK?

-Pekala ama tepside iki çatal ve iki kadeh de bulunuyor! dedim.

Madam ve Tatyos bir kere tepsiye baktılar, kadeh ve çatalları orada bıraktıklarına her halde pek çok müteessif olmuş olacaklardı ki tepsiye hain hain bakıyorlardı. Tatyos cevap verdi:

-Efendim ben ve madam iki kişiyiz. Birisi benim, birisi madamın dedi.

Saklı Adam!

Evde de hakikaten karı kocadan başka kimse yoktu. Evin her tarafını aradığımız halde ne başka bir yere geçilecek bir mahal ne de diğer eve ittisal yeri bulunmadığını gördük. Tatyos'un oturduğu minderler epeyce yüksek idi. Memurlara minderleri kaldırmalarını işaret ettim. Minder kalkınca altında bir adamın boylu boyunca yerde yattığı görüldü. Elleri titriyordu. Ayağa kalkmasını söyledik ve derhal üzerini aradık bir şeyler yoktu.

Bu Bizi Takip Edendi?

Bunun bizi Taksim'den itibaren takibe başlıyan iki kişiden sarı bıyıklı olanı olduğunu tanıdım. Bunun üzerine evin her tarafı, sandık ve dolaplar arandı. İsminin İzmirli Adaş olduğu anlaşılan merkuma ait bir adet brovning tabancasıyla yirmi beş fişek, dolu iki şarjör, madama ait bir sandıktan çıkarıldı. Bunu müteakip merkum bir arabaya bindirilerek Kısm-ı Siyasiye getirildi.

Öteli Nerede?

İzmirli Ardaş'ın tevkifinden sonra sıra arkadaşına gelmişti. Merkum, sorulan suallere cevaben böyle bir arkadaşı olmadığını musırren ifade etmişti. Biz taharrîyata devam ediyorduk. Neticede isminin "Filibos" olup Ziba Sokağındaki umumhanelerden birisinde umûmhaneci bir Ermeni kadını dostu olduğu ve o kadın tarafından bir evde saklanmış bulunduğu haberini aldım.

İş umûmhanede olunca iş biraz kolaylanmış bulunuyordu. Zira umûmhaneciler daima birbirinin aleyhinde bulunur, birbirlerini çekemezler.

İşin içinde içki ve kadında olunca iş kolaylaşmış olur. Şimdi Filos'un dostu olan umûmhaneciyi de bulmak lazımdı.

Firarinin Peşinde...

Bu işin tahkiki için arkadaşlar içinden biraz daha çapkın olanlarını almak ve Ziba taraflarındaki evlere az çok girmiş ve bunlardan bazılarını tanımış olmak lazımdı. Bunun için Muavin Salih Efendi ile Münür* Efendiyi alarak Ziba'ya gittik. Salih Efendinin tanıdığı bir eve girdik. Daha içeri girer girmez Salih Efendinin ötedenberi tanıştığı Peruz isminde bir kız birdenbire Salih'in boynuna sarıldı, "Benim güzel kanaryam" diye okşamaya başladı. Salih Efendi bizi Peruz'a taşradan gelmiş zengin tüccar diye tanıttı ve güzelce iki kız daha bulmasını tavsiye etti. Peruz dışarı çıkıp iki kızla birlikte avdet etti.

Peruz taşradan gelmiş gelmiş ki zengini bulacağım diye bir tarafdan mamaya bağrıyor. "Bize bira getirin, mezeler güzel olsun" diyor, Salih Efendi için de "Benim sarı kanaryam güzel meze ister" diye bağırıyordu.

Geveze Kız!

Gelen iki kızda Peruz gibi çapkın meşrep ve geveze kızlardandı. İçmeye başladık. Bunların içinde en çok geveze olanı Virjin isminde bir kızdı ki bu da bana tesadüf etmişti. Biraya fazla düşkün olan Virjin içtikçe gülüyor, söylüyordu. İçki arasında bir münasebet getirerek "Her ev sahibinin olduğu gibi sizin mamanın da dostu vardır değil mi?" diye Virjin'e sordum. Şu cevabı verdi:

-Neden beni beğenmedin de madamı mı alacaksın?

-Hayır matmazel, onun için sormadım. Sen bana laf söyletmiyorsun ki. Benim maksadım şu ki bazı ev sahibleri madamların dostları oluyor ve bunlar da dostlarını fazla sevdiği için bazen gelen müşterilerle kavga ediyorlarmış da onun için sordum.

-Bizim madamın da dostu vardır ama öyle kavgacı adam değildir. Madamı da buraya çağırayım da gör.

-Yok bunu istemem. Madam buraya gelirse biz gideriz.

* Münür Efendi, serkomiser olduktan sonra İzmir'de vefat etmiştir.

-Neden gidersin? Ne olur?

-Biz İstanbullu değiliz. Arada sırada beş on gün kalmak üzere İstanbul'a geliriz. Burada birkaç gün eğlenmek isteriz. Şimdi madam buraya gelir, belki o sıralarla dostu da gelir. Başımıza iş açarız. Ben kendi kendimize eğlenmeyi daha ziyade severim.

-Bizim madamın dostu Kemal Bey isminde bir Türk'tür. Bu adam kuzu gibidir. Mamaya hiç karışmaz bile dedi.

Bir İp Ucu...

İçkiye devam ediyorduk. İçlerinde en ziyade geveze olanı Virjin sulanmaya başladı.

Ben:

-Matmazel, sen de bizim Filibos gibi içkiyi fazla seviyorsun. O da senin gibi çok içer ve içtikçe mütemadiyen söyler karşısındakine hiç laf bırakmaz. İçmediği zaman da hiçbir laf söylemez dedim.

Virjin:

-Bu Filibos kimdir acaba! Sakın bizim Çilburun'un dostu olmasın? dedi.

-81-
İSTANBUL'A SUİKAST İÇİN GELEN ERMENİ KOMİTACILARI NASIL TUTTUK?

-Çilburun da kimdir?

-Burada bir umûmhaneci vardır. Biz adının Çilburun koyduk. Onun dostunun ismi de Filibos'tur ama öyle dediğin gibi içtiği zamanlar çok söylemez. Kıyak bir çocuktur. Birkaç defa onunla içki içtimse de öyle sululuk filan yapmadığı gibi gayet ağır başlı bir adamdır.

Onu Nereden Tanıyorsun?

Virjin'e cevap verdim:

-Benim dediğim Filibos o değildir. Dediğim Filibos demircidir, Senin dediğin Filibos'u da tanırım, ticaret yapar değil mi? Otuz yaşlarında kadar, esmerce, tıknaz, karakaş ve kara bıyıklı değil mi?

-Ta kendisi. Çok güzel de gözleri vardır. Çilburun onun için deli oluyor. Fakat bir haftadan beri buradan geçtiğini görmüyorum. Sen bu Filibos'u nereden tanıyorsun? Taşradan gelip de buradakileri nasıl tanıyorsun?

-Matmazel, ayda bir defa buraya geliriz. Bazen on beş gün kadar kalırız. Eh, gençlik bu ya, burada kaldıkça her gece bir yerde kalırız. Buralarda insan çok ahbapla tanışıyor.

-Mademki o Filibos'u da tanıyorsunuz size onun dostunu da göstereyim. Akşama kadar buradan mutlaka geçer. O genç adamın dostunu gör de bakalım yakıştıracak mısın?

Biz böyle konuşurken Peruz birden Virjin'in şaka tarikiyle ağzına bir tokat vurdu.

-Ne geveze kız, hep senin Çilburun, Filibos lafını dinleyecek değiliz. Biz buraya eğlenmek için toplandık, eğer Filibos'u o kadar çok beğeniyorsan onu sen dost tut. Bu sözden izzet-i nefsi kırılan kız atıldı:

-Peruz sen de çok oluyorsun. Ben Filibos'u sevmem belki sen seversin.

-E kızlar buraya sizin kavganızı dinlemeye gelmedik. Çocuklar haydi kalkın gidelim diyerek bu gürültüden bilistifade kızın yanına sokularak "İşittin ya Çilburun denilen kadın Filibos'un" tam bizim aradığımız adamın dostuymuş Filibos'u da bir yere saklamış buralarda birkaç gündür görünmüyormuş. Şimdi Çilburun buradan geçerken bir bahane icat et ve kadının arkasına düş, gireceği yeri gör, sonra bize gel malumat ver dedim.

Bizim böyle konuşmamızı gören Peruz, Virjin güya aralarında hiç bir iş ve kavga olmamış gibi yanımıza sokuldular.

Biz birbirimizle her gün böyle latifeler yaparız. Bize bakmayın diyerek bizi yakalayıp sandalyelere oturttular.

Çilburun'un Peşinde...

Virjin ile yine biz konuşmaya başladık. Bir taraftan bira şişeleri boşaldıkça yenileri geliyordu. Bir aralık Peruz işte dedi Çilburun geçiyor. Biz pencereye koştuk. Bizim geveze Virjin, Çilburun'u bize iyice göstermek için ah mama nasılsın diye lafa tuttu. Kadın bize doğru baktı tamamıyla yüzünü gördük. Kırk beş yaşlarında kadar hakikaten ismiyle müsemma, burnu ve burnunun yanları çil içinde idi. Ben Münür'e gizlice bir işaret yaptım. Mama kızlarla görüşürken Münür birdenbire eyvah dedi, para cüzdanım yazıhanede kalmış, ben şimdi gelirim diyerek kapıdan fırladı. Çilburun da kızlara veda ederek yürüdü. Kızlar Münür'ün gitmesini sordular.

Ben de Galata'daki yazıhanede cüzdanını unutmuş içinde bin liraya yakın para vardı. Şimdi bir otomobile biner alır gelir dedim. Kızlarla yine konuşmaya başladık.

-Matmazel Virjin, Filibos'a acıdım. Bu kadının nesine bununla oturuyor? dedim. Virjin cevap verdi:

-Evet gördün mü? Filibos'un gözleri bunun gibi elli tane madama değer.

-Ne Virjin, Peruz gibi benle Filibos'u sevdiğine hükmedeceğim. Galiba onun gözlerine aşıksın?

-Beyim kıskanma ben Filibos'u sevmiyorum. Onu Çilburun bize kaptırmaz. Bütün kazandıklarını hep Filibos'a yediriyor onun için deli oluyor. Bir gün onu görmezse dayanamaz.

-Çilburun onu çok seviyor, diyorsun. Eğer senin de fırsat eline geçse sen de sevecek ve onu bırakmayacaksın. Doğrusu Filibos talihli adammış.

Aradığımız Malumat...

-Çilburun şimdi mutlaka Filibos'a gidiyor. Madamın yukarıda bir evi daha vardır ama burası bu evler gibi değildir. Orada aile oturur. Şimdi mutlak oraya gidiyor. Belki de Filibos da orada olmalı.

Bedi. Umûmhanedeki sermayeler bilmem neden bazen bilmeyerek sarhoşlukla pek çok şeyler ifşa ederler. Bu kız da bilmeyerek bizim aradığımız malumatı bize bir şişe bira mukabilinde verdiğinin katiyen farkında değildi.

-Matmazel artık bu Çillburun mudur? Çilburat mıdır! Her ne ise artık bunların lafını bırakalım başka lafınız yok mu? dedim. Ben esasen Filibos hakkında kafi derecede malumat aldığım için bu hususta konuşmayı tehlikeli

gördüğümden bu bahsi kapatmak ve bir an evvel buradan savuşmak çaresini aramaya başladım.

-82-
İSTANBUL'A SUİKAST İÇİN GELEN ERMENİ KOMİTACILARI NASIL TUTTUK?

Kızlar mütemadiyen içiyor. İçtikçe gevezelikleri daha ziyade artıyordu.

Ben Salih'e kalkmak için bir işaret yaptım. O hazırdı fakat bahane bulmak lazımdı. Arkadaşa dedim ki:

-Salih Bey bizim arkadaş gelmedi. Acaba cüzdanı bulamadı mı? Bize biraz müsaade etsinler gidip arkadaşımızı bulalım akşama yine geliriz.

-Aaa öyle iş olur mu? Bu gece sizi bırakmayız. Arkadaşınız şimdi gelir.

-Matmazel biz nasıl olsa bu gece buralıyız. Arkadaşımız gelmedi. Cüzdanda bin liraya yakın para vardı. Bu eğlenti her zaman olur ama bin liranın gitmesi kolay bir iş değildir. Biz gidelim akşama yine geliriz.

Bir Emanet Bırakınız!

-Siz giderseniz bir daha gelmezsiniz. İşiniz varsa gidiniz. Bize bir emanet bırakınız ki geleceğinizi bilelim dedi. Düşündüm. Buradan başka türlü kurtulamayacağız. Salih Efendinin gümüş saplı bir bastonu vardı. O bastonu benim diye kızlara bırakmaya karar verdim ve alın size beş liralık bastonumu bırakıyorum dedim kızları ikna ederek bastonu bırakıp akşama gelmek üzere bira paralarını da verip evden çıktık.

Henüz köşeyi dönüyorduk ki Münür Efendiye tesadüf ettik. Çilburun'u sorduk şu cevabı verdi:

-Ben de acele size geliyordum. Kadını takip ettim Beyoğlu'na çıktı oradan bir takım nevale aldı burada bir eve girdi. Bir müddet çıkıp çıkmayacağını bekledim. Çıkmayacağına kanaat getirdikten sonra haber vermeye geliyordum.

Taharrîyat...

Bunun üzerine Salih ve Münür'ü evin etrafında tarassut için bıraktım. Taksim merkezine gittim. Serkomiseri ve miktar-ı kafi resmi memur alarak Filibos'un bulunmak ihtimali olduğu eve girdik. Evde birçok kiracılar vardı. Alt kattaki kiracı bize kapıyı kolaylıkla açmıştı. Evvela alt kattan itibaren taharrîyata başladık.

Üst katta Çilburun Madam oturuyordu. Diğer katlarda hiç kimseyi bulamadık sokak kapısında ve her katın kapısında birer memur bıraktık. Üst katta Çilburun Madamın odalarına girdik. Taharrîyat esnasında bir aynanın önünde evvelce bizi takip eden siyah bıyıklı şahsa pek ziyade müşabeheti olan bir fotoğraf gözüme ilişti. Fotoğrafı alınca dikkatle madama baktım. Madamın renginin sarardığını gördüm. Gözlerimi madamdan ayırmayarak şu suali sordum:

-Bu fotoğraf kimindir. Oğlunuzun mu? Kekeleyerek dedi ki:

-Kocamdır ama burada değildir. Kayseri'ye gitti.

Fakat madamın telaşı gizlenemeyecek kadar meydanda idi.

-Kocanız Kayseri'ye ne zaman gitti?

-Bir ay kadar oluyor.

-Kocanız ne iş yapar. Ve ismi nedir?

-Tüccardır efendim mal getirir satar, ismi de Filibos'tur.

-Yazıhanesi var mıdır? Nerededir?

-Yazıhanesi yoktur ayakta satar efendim.

Bütün bu sözleri büyük bir heyecan içinde söylüyordu.

Evi güzelce aradık. Madamın oturduğu katın üstünde de bir kat vardı. Burası tavan arası gibi birçok küçük ve dar odalardan ibaretti ki bunların içinde de kırık dökük eşyalar doldurulmuştu...

Evde Kimse Yok!

Madamı da beraber almış evi arayorduk. O mütemadiyen kimi arıyorsunuz. Bizim evimizde fena adam yoktur diye telaşlı vaziyetini bir türlü saklayamıyordu. Memurlar tavan arasını da aradıkları halde birşey bulamadıklarını söyledikleri zaman madamın, gayr-i ihtiyari derin bir nefes aldığım gördüm. O dakika da kanaat getirdim ki saklanan adam bu kattadır. Polisler bulamadıkla-

nını söyledikleri zaman madam sevinmişti. Bu defa memurlara iyi aramadınız. Madam siz de geliniz birlikte arayacağız deyince madam yeniden sarardı. Ve olduğu yere oturdu ve dedi ki:

-Efendim memurlar aradı birşey bulamadılar. Hem siz kimi arıyorsunuz. Burada kimse yoktur. Ben zaten rahatsızım yukarıya kadar çıkamam. Evimi aradınız birşey bulamadınız. Cevap verdim:

-Zararı yok madam sizi ben kolunuza girerek yukarıya çıkarırım bir kere de ben şöyle bir göz gezdirip evden çıkacağız diyerek madamı yukarıya çıkmaya razı ettim.

Ot Minderin Altında...

Yukarı çıktığımızda bir oda gibi bir mahal vardı bunun içi eski eşyalarla dolu idi. En ziyade burası şüphe mi davet etmişti. İçeriye bir memur soktum eşyaları karıştırdı. Bir şey olmadığı cevabını verince madam yine cesaret alarak söz söylemeye başladı. Madamın bu hareketi şüphemi büsbütün arttırdı. İçerideki eşyaların dışarı çıkarılmasını söyledim.

-83-
İSTANBUL'A SUİKAST İÇİN GELEN ERMENİ KOMİTACILARI NASIL TUTTUK?

Eşyalar birer birer dışarı çıkarılmaya başladı. İçeride yalnız bir iki ot minderle bir de beşik kalmıştı. Memurların birisi ot minderi kaldırırken ayağı yumuşak bir şeye bastığından geri çekildi. İçerisi oldukça karanlık bir yerdi.

Ot minderi bir tarafa itince hemen tabancasını çıkardı. Elindekini bırak yakarım diye tabancasını yere tevcih ve kendisi de ot minderi siper aldı.

Ot minderle beşiğin arasından üstü başı toz toprak içinde bir adam ayağa kalktı. Derhal yakalanarak polislerin getirdiği kelepçe ellerine geçirildi. Kendisini minderler altından çıkaran polis memuru yerden bir brovnik tabancasını da alarak yanıma getirdi.

Bu da, Kumkapı'da yakaladığımız arkadaşın üzerindeki tabancanın aynı

biçimde ve aynı fabrika malı idi. Yalnız iki şarjörlü ve yirmi fişeği vardı.

Madam, sanki dili tutulmuş bir vaziyette idi. Ağzından hiçbir söz çıkmıyordu.

Filibos'u da alarak bir araba ile Kısm-ı Siyasiye götürdük. Bununla suikastçilerin tevkifatı tamam olmuş ve derdest edilmeyen kalmamıştı.

Suikast faillerinin derdestlerinden bir müddet sonra bir gün dairede otururken Kısm-ı Siyasi İkinci Şube Müdürü Reşat Beyin nöbetçi polisi bana gelerek istediğini söyledi. Reşat Beyin odasına gittim. Odadan içeri girdikten sonra beni güleryüzle karşılıyarak, gel bakalım sana yeni vazife vereceğim dedi. Masanın gözlerini çekerek çekmeceden on iki adet fotoğraf çıkardı ve bana uzatarak şu sözleri söyledi:

-Bu fotoğraflara bak bu adamları tanıyor musun?

-Hayır bunların hiç birisini tanımıyorum.

-Bunlar, İstanbul'daki Ermeni komitalarının en mühim erkanındandır. Ve Taşnaksağan Komitası mensuplarındandır. Bunların evvela şahıslarını tanıyacak ondan sonra takip ederek evlerini öğrenecek bundan sonra da gidip geldikleri yerleri takip ile her gün bir raporla bana bildireceksiniz.

Ben bu sözleri üzerine gayr-i ihtiyari gülümsedim.

-Ne için güldün?

-Şunun için gülümsedim ki, zat-ı aliniz Kısm-ı Siyasi İkinci Şube Müdürüsünüz. Ermeni işleriyle meşgülsünüz. Ben de Kısm-ı Siyasi Dairesinin serkomiseriyim.

Fakat birinci, ikinci ve üçüncü şubelerin bütün memur mevcutu ben de dahil olduğum halde ancak onbeş memurdan ibarettir, İslam işlerine bakan birinci şubede beş, bizim şubede bir muavin üç memur bir de ben olmak üzere beş, ecanip işleriyle uğraşan üçüncü şubede de beş altı memur vardır. Halbuki bana verdiğiniz fotoğraf on ikidir. Bunları takip etmek için laakal on iki memura ihtiyaç olduğu gibi bunların şahıslarını da tanımıyoruz. Bahusus bana vermiş olduğunuz bu fotoğraflar da senelerce evvel basılmış Ermenice kitaplardan çıkarılmış fotoğraflardır. İstanbul gibi büyük bir şehirde, hem de böyle kitaptan alınmış fotoğraflarla adam bulmak ne kadar güçtür. Takibatı esaslı yapabilmek için bir adamın takibine en azdan iki memur lazım geldiğine nazaran yirmi dört memur lazımdır.

Bizdeki umum mevcutu bile alsak, yine bunların takibine kafi gelemez.

Kaldi ki diğer şubelerdeki memurların da kendilerine göre işleri vardır.

-Bunları Emniyeti Umûmîye Müdüriyeti gönderiyor. Senin dirayetin bu işi görmeye kafidir diyerek fotoğrafları verdi. Ben de gülümseyerek, öğrenmekle ve emirlerinizi yerine getirmeye gayret edeceğim diyerek çıktım. Süleyman, Şevki Efendileri aldım. Fakat İstanbul gibi büyük bir şehirde, bahusus dört beş sene evvel kitaba çekilmiş fotoğraflarla adam bulmak ne kadar müşkül.

Biran düşündükten sonra Kısm-ı Siyasi Müdüriyetinde istihbarat memuru sıfatıyla çalışan, Corci Efendi isminde bir Ermeni Katoliği de vardı. İstibdat zamanında uzun müddet sivil zabıta memurluklarında bulunduğu gibi ötedenberi de Beyoğlu civarında oturduğu için komitacıları tanır diye kendisini de alarak Beyoğlu'na gittik.

Zabıta memurluğuna girdikten sonra şansım her yerde ve her defasında bana çok yardım etmişti. Bu defa de şansımın büyük yardımlarını gördüm. Fazla tahsisat olmadığı için Beyoğlu'na her çıktığımız da tünel vasıtasına müracaat ederdik. Bu defa da Tünel ile Beyoğlu'na çıktık. Tepebaşı tarikiyle İngiliz Sefarethanesini geçtikden sonra sefarethanenin karşısında büyük bir gazino gördük.

-84-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Zaten biraz da yorulmuş olduğumuzdan tesadüfün karşımıza çıkardığı bu gazinoyu lalettayin tercih ettmiştik. Corci Efendi herhalde burasının tehlikeli olduğunu hissetmiş olacak ki bizi burada oturtmamak için Tokatlıyan'a gitmemizi teklif etmişti. Ben hayır biraz burada oturalım deyince itiraz edemedi.

Gazinoda cadde üstündeki masalardan birine oturduk. Henüz kahvelerimizi içmeye başlamıştık ki gazinonun önünden on iki fotoğraftan birisine çok benzeyen bir şahıs önümüzden geçti. Hemen Corci Efendiye sordum.

-Bu adam bu fotoğrafa pek benziyor.

-Hayır bu adam gazinocudur tanırım deyince sükut ettim. Biraz sonra yine

fotoğraflara benzeyen birisi daha geçince bunu da Corci'ye sordum. Bu da bir terzidir bunu da tanırım bunların komitacılıkla alakaları yoktur dedi ve ilave etti: Galiba buradan geçenlerin hepsini fotoğraflara benzeteceksin dedi.

(Halbuki bu geçen şahıslardan ikisi hakiki fotoğrafların sahibi olup bizim takibe memur edildiğimiz adamlar olduğunu ve bunların o zaman Taşnaksağan Komitasının merkezi olup biraz ileride İngiliz Sefarethanesi duvarı karşısındaki binaya gitmekte olduklarını pek az sonra öğrenmiştik).

Bize verilen fotoğraflar Taşnaksağan Komitasının en maruf erkanından Doktor Paşayan, Muallim Hajak, (Agnoni) namı diğerle Agop Malimyan, Muharrir Şavarş Misakyan, Tanyek Varejak vesaireden ibaretti.

Bu fotoğrafların içinde Doktor Paşayanın ki, en acemi bir memur tarafından bile kolayca tanıtacak kadar alamet-i farikalı idi. Doktorun bıyıkları o kadar uzun idi ki o zaman İstanbul'da herkes bıyıklı olduğu halde doktorun bıyıkları kadar uzun bıyık hiç kimsede yoktu.

Bir aralık Corci Efendi burada birşey göremeyiz Tokatlıyan'a gidelim diye ikinci bir teklif daha yapmış ise de ben Corci'den yavaş yavaş şüphelenmeye başladığımdan, girdiğimiz gazinoda kalmayı tercih ve Corci'nin teklifini reddettim.

Biraz daha vakit geçtikten sonra gazinonun önünden uzun boylu ve uzun bıyıklı birisi daha geçti. Hemen Corci'ye sordum. Bu adam muhakkak budur diye gizlice Doktor Paşayanın fotoğrafını göstermiş isem de yine Corci Efendi:

-Bu adam komsiyoncudur ben tanırım. Fotoğraflardaki adamların burada ne işi olur. Burası esnaf, tüccar yeridir. Eğer bunları bulmak istiyorsanız Tokatlıyan'a gidelim orada görebiliriz deyince, ben artık Corci'nin milliyet hissiyle bizi aldatmak istediğine tamamıyla kanaat getirdiğim için şu sözleri söyledim:

-Vakit akşam oluyor. Biz de biraz sonra gideceğiz. Sen istersen git. Belki başka işin vardır. Ben de bu işten bir netice çıkmayacağına kanaat getirdim. Böyle kitap fotoğraflarıyla İstanbul gibi büyük bir şehirde adam bulmak kabil olamayacağından dolayı bu işten vazgeçmesini Reşat Beye söyleyeceğim diyerek Corci'ye yol verdim. Corci gittikten sonra arkadaşlara hitaben:

-Bu adam senelerin gösterdiği tecrübe neticesi ustalaşan ne de olsa milliyet gayreti var, bizi atlamak istediğini anladım. Biz bilmeyerek, fakat tesadüfün yardımıyla oturacak yeri çok güzel intihap etmişiz. Corci'nin Tokatlıyan'a gi-

delim teklifi de bizi buradan ayırmak için olacak. Bunların burada bir yerleri var ama onu da yarın başka suretle halledeceğim dedim. Biraz sonrada daireye avdet ettik.

Esasen bütün işlerimi, planlarımı gece yatağa yattıktan sonra saatlerce düşünür ona göre kararlaştırır, sonra uyurum. Bu benim hayatımda hep böyle geçmiştir.

Bir meseleyi halledemediğim zaman gece sabaha kadar uykusuz kaldığım çok defa vaki olmuştur.

O gece de eve geldim. Yemekten sonra çok oturmadım hemen yatağa girdim. Gözlerim kapalı düşünmeye başladım. Corci'den bir fayda yoktu. Tecrübe etmiştim. Bu komitacılardan birisini bulduktan sonra, alt tarafının çorap söküğü gibi arkası kolayca gelecekti fakat ne çare? Bir müddet kafamı yorduktan sonra hatırıma, yine Kısm-ı Siyasi Dairesinde diğer bir istihbarat memuru olan Artin Mıgırdıçyan Efendi[1] geldi. Artin Efendi eski bir Hınçakyan komitası mensuplarından iken sonradan komitadan ayrılmıştı o sıralarar da Taşnaklarla Hınçakların arası da bozuktu tıpkı İttihatçı, İtilafçı Fırkaları gibi... Artin Efendiden bu işte mühim yardımlar görebilirdim. Nitekim bir müddet evvel Mısır'dan İstanbul'a suikast için gelen Hınçakyan komitası fedailerinin ictimalarına, Taşnak Fırkası mensubu olup İstanbul Zabıtası Sivil İkinci Komiserliğinde bulunan Karabet Benekliyan Efendi zabıtaya haber vermek suretiyle büyük yardımlarda bulunmuştu.

-85-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Talihim Yine Yardım Etmişti. Ermeni Komitacıları Tarassut ve Takibe Yarıyacak Bir Yer Bulmuştum...

Artin Efendi de ne de olsa Hınçak gayreti olacağı gibi şöyle böyle münevver bir adam olup Taşnaklar hakkında da malumat sahibi olacağı şüphesizdi.

[1] Artin Efendi Mütarekede Ermeni Komitası tarafından evinde pencere kenarında otururken öldürülmüş sırası gelince bu ciheti de kariler okuyacaklardır.

Artin Efendiden yardım göreceğime kanaat getirdikten sonra rahatça uyuyabildim.

Sivri Sakallı Adam...

Ertesi gün erken Reşat Beyi gördüm. Corci'nin vaziyetini anlattım ve Artin Efendiyi aldım. Yine aynı memurlarla bir gün evvelki gazinoya gittik, öğleye kadar bekledik. Öğleden sonra gazinonun önünden esmer, sivri sakallı bir adam geçiyordu. Bu adam dün de geçmişti. Bunu gören Artin Efendi yavaşça, işte bu giden "Agnoni'dir" dedi. Hemen memurlardan birisini takibine gönderdim.

Agnoni fotoğrafına pek az benziyordu. Bu ciheti Artin Efendiye sorduğumda: "Bu fotoğraflar beş altı sene evvel çekilmiş fotoğraflardır. Kitaplara çekildiği için fark vardır" dedi.

Biraz sonra Süleyman Efendi geldi. Memurun bu kadar çabuk avdet ettiğini görünce Agnoni'yi kaybettiğine hamlederek canım sıkılmıştı. Derhal sordum.

-Niye çabuk geldin. Adamı ne yapdın?

-Biraz aşağıda İngiliz Sefarethanesinin bahçe duvarı nihayetinde bir yere girdi. Girdiği yerin kapısında "Azadamart Gazetesi" idarehanesi levhası vardır.

Taşnakların Merkezi...

Deyince Artin Efendi atıldı:

-Azadamart Gazetesi idarehanesinin üst katı Taşnakların merkezidir. Bu sebeple bulduğunuz bu gazino çok muvafıktır bütün komita erkan ve mensupları önümüzden geçeceklerdir. Hepsini size kolayca gösterebilirim. Fakat beni burada görürlerse vaziyetim çok fena olur. Bunun için ben yalnız bugün size refakat edebilirim. Aksi takdirde benden şüphelenirler. Çünkü beni tanırlar. Bu sebeple ilerde Kısm-ı Siyasiye hiçbir yardım edemem. Beni tanımaları hiç de işime gelmez dedi.

Komitacılar Geçiyor...

Artin Efendinin bu sözlerini çok muvafık buldum. O gün bize Şadrazmanakyan, Agnoni, Hajak gibi komita erkanını tanıtmıştı. Esasen komitanın merkezini bulduktan sonra alt tarafı yarıdan ziyade kolaylaşmıştı, önümüzden

geçen bu komitacılar hep aynı yere girmekte idiler.

Bir aralık uzun bıyıklarını okşayarak Doktor Paşayan da geçince bu adamı Artin Efendiye evvela ben gösterdim. "Bu Paşayan değil mi" deyince o da tasdik etti. Bunun takibine kendim gittim. Maksadım, Taşnak merkezinin vaziyetini görmek, aynı zamanda tarassut ve takibe elverişli bir yer araştırmaktı.

Doktor da doğruca merkeze girdi. Şimdi en mühim mesele Taşnak merkezinin etrafında, orasını layıkıyla tarassut edebilecek bir yer bulmaktı. Halbuki komita merkezinin karşısında müsait hiç bir yer olmadığı gibi ne bir kahve ne de bir dükkan yoktu. Oturduğumuz kahve ise buraya oldukça uzak olduğundan Kalyoncu Kolluğu, Aynalıçeşme tarafından gelenler görülemeyecekti.

Merkeze girenler de çıktıkları zaman bulunduğumuz gazinoya gelinceye kadar mevcut birçok sokaklara dalarak istedikleri yere giderler, biz de onları takip edemezdik.

Yeni Bir Mecburiyet!

Gördüğüm yeni vaziyet, gazinoyu bırakmaklığımızı icab ettiriyordu. Her ne kadar bize yalnız on iki fotoğraf verilmiş ise de ileride merkeze girip çıkanların da takibi emredilirse, bunların takibi gazinodan mümkün olamayacaktı. Bu sebeple kendimize yeni ve münasip bir yer bulmak mecburiyeti hasıl olmuştu.

Taşnak merkezini tarassut edebilecek yegane müsait yer, İngiliz Sefarethanesinin duvarı dibinde bulunan abdesthanenin yanındaki (sonradan yıktırılmıştır) Beyoğlu mıntakası belediye mevki idi ki burada oturulduğu takdirde Taşnak merkezine giren ve çıkanlar, hiç kimse hissetmeden, tarassut ve takip edilebilirdi.

Fakat belediye mevkine girmek ve her gün memurları orada oturtmak... İşte bu cihet müşkül idi. O mevkin memurunu tanımak da lazımdı. Mevkin etrafında biraz dolaştım, mevki memuru odasında yoktu. Esasen duvar dibindeki bu mevki kapısından girince yaya kaldırımı genişliğinde biri sağda belediye memurlarına diğeri solda mevki memuruna mahsus küçücük iki odadan ibaretti.

Vaziyeti bukadar gördükten sonra gazinoya avdet ettim. Artin Efendi, artık fazla kalamayacağını belki bir komitacı tarafından görülüp tanınması ihtimalini ileriye sürünce, kendisine bak verdim. Bu kadar muavenetini kafi görerek kendisine izin verdim.

-86-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Komitacıların Hepsini Birden Aynı Saatte Tevkif Edecektik. Buna Göre Hazırlanmaya Başladım...

Artin Efendiye izin verdikten sonra tekrar belediye mevkine doğru gittim. Birkaç defa mevkin önünden geçtim. Sağ taraftaki odada iki belediye memuru oturuyordu. Sol tarafta daha düzgünce olan ve herhalde mevki memurunun olması icabeden odada kimseler yoktu.

37'ye Karşı Üç!

Esasen akşam da yaklaşmıştı. Ertesi gün mevki memurunu görmek üzere daireye avdet ettik. Keyfiyeti ve o günkü muvaffakiyetimizi Reşat Beye söyledim memnun oldu. Ve bize daha yirmi beş kadar komitacı ismi verdi. Bunların fotoğrafları yoktu. On ikisinin fotoğrafı olan ve takipleri ile mükellef olduğumuz komitacılar otuz yediye baliğ olmuştu. Biz ise iki memurla ben olmak üzere üç kişi idik. Ertesi gün Muavin Niyazi Efendi ile Abidin isminde bir memur daha alarak Beyoğlu'na gittik.

Tanıştık...

Vakit erken olduğundan mevki memuru henüz gelmemişti. Biraz dolaştıktan sonra tekrar mevkiye geldiğimde mevki memuru odasında resmi elbise ile altı yedi sene evvel Kabataş Rüsumat Muhafaza memuru iken tanıştığımız ve çok seviştiğimiz Hasan Bey ismindeki arkadaşımın masa başında oturduğunu görünce o kadar memnun oldum ki bu sevinçle derhal içeri girdim. Hasan Bey beni görünce, "Vay azizim nasıl oldu da buralara geldin" diye boynuma sarıldı, öpüştük. "Gel bakalım" dedi ve bir kahve ısmarladı.

Şansımın burada da yardımıma yetiştiğinden cenab-ı hakka şükürler ettim. Kahveleri içerken maksad-ı ziyaretimi sordu. Kendisinin çok milliyetperver, asil bir zat olduğunu ve bana karşıda derin bir muhabbet beslediğini bildiğim

için kendisine vaziyeti tamamıyla izah ettim ve kendisinden memurlarımın içeriki odada oturmalarına müsaade talebinde bulundum. Aynı zamanda belediye memurlarının da hiç kimseye bunların memur olduklarını söylememelerini tenbih etmesini rica ettim.

Merkezi Bulmuştuk!

Hasan Bey bu teklifi memnuniyetle karşıladı. Derhal memurularını odasına davetle benim getireceğim memurların içeride oturmalarını ve hiç kimseye memur olduklarını hissettirmemelerini, aksi takdirde şiddetle cezalandırılacaklarını kati bir lisanla söylemekle beraber memurlar için soran olursa cezalandırılmış olan esnaf olduklarını söylemelerini de ilave etti. Zaten belediye memurları vazifeleri itibarıyla daima pazarlarda gezdiklerinden bizim memurlar odada daima yalnız olarak merkezi tarassutla vakit geçirmeye başladılar. Merkezden çıkanlar bir memurla takip ettiriliyor, evi ve ismi anlaşıldıktan sonra defterimize kaydedilerek diğerlerinin takibine başlanıyordu. Bu suretle takibat uzun müddet devam etti. Taşnaksağan Komitasının ikametgahları tesbit edilen azasının miktarı üç yüzü geçmişti ve bütün bu işler dört beş memurıla yapılmıştır.

Hepsi Defterimizde...

Bunlardan başka Reform Hançakyan, Veregazimyal Hançakyan, Zamkavar komita mensuplarının da şahıslarının tanınması ve ikametgahlarının tesbiti emredilmiş olduğundan diğer şubelerden aldığım muavenet memurlarıyla da bunların ikametgahları tespit edilmiştir. Bu suretle İstanbul'da mevcut muhtelif Ermeni komitalarına mensup azaların tamamıyla ikametgahları defterimize geçmiş bulunuyordu.

Tevkifata Doğru...

Bugün Beyoğlu'na bir memur gelerek Reşat Beyin beni acele istediğini söyledi. Daireye gittiğimde aramızda şu muhavere cereyan etti:

-Şimdiye kadar komitacılar hakkında yaptığınız takibat neticesinde tespit ettiğiniz ikametgahların doğru olduğuna emin misin?

-Evet, ikametgahların doğru olduğuna kaniyim. Çünkü bunları muhtelif zamanlarda ayrı ayrı memurlarla takip ettirdim. İki defa tespit edilen o adreslerinin doğru olduğuna eminim.

-Aldığım emir mucibince yarın akşam bunların hepsinin derdesti lazım geliyor. Buna muvaffak olabilecek misin?

-Alacağımız tertibatla aynı saatte hepsinin derdestine muvaffak olacağız dedim.

Aldığım Tertibat...

Hemen tertibata başladım.

Son zamanlarda diğer kısımlardan aldığım muavenet memurlarıyla bizim memurları bir araya topladım. Mevcut komita mensuplarının semt itibarıyla ayrı ayrı listelerini tanzim ettim. Kırk, elli şahıs için bir sivil memur tayin ettim. En kalabalık olan Beyoğlu ve Taksim mıntakasını kendim aldım.

-87-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Komitacının Evini Bulmuştuk. Fakat Kapıyı Açan Madam Bağırarak İçeriye Haber Veriyordu...

Derdeste gidecek memurîni saatlerini ayar ettirdim. Her mıntakaya ayrılan memura tam saat ikide derdeste başlamalı emrini verdim. Derdest edileceklerin getirilmeleri için o zaman yeni getirilmiş olan büyük kırmızı boyalı otomobiller tahsis edilmişti.

Hepsini Yakalamıştık...

Derdeste memur edilenler, hep birden aynı saatta işe başlamış yakalanma çok muntazam olmuş, yalnız komita erkanından ve "Azadamart" muharrirlerinden olup Üsküdar'da İcadiye'de oturan Şavarş Misakyan hariç olmak üzere komita mensupları tamamıyla tutulmuştu. Şavarş Misakyan'ın derdest edilememesi, o gece tesadüfen evde olmayıp Dolapdere'de sevdiği "A..." isminde bir kızın evine misafireten gitmesinden ve o geceyi Dolapdere'de geçirmesinden ileri gelmişti.

Pek tabiidir ki bu kadar insan içinde birisinin tesadüfen bir yere gitmesi her zaman için mümkün olan şeylerdendir. "Matmazel A..."'nın evi bizce şüpheli olmadığından Şavarş tutulamamış ve bundan sonra da meydana çıkmayarak saklanmıştır. Şavarş'tan başka üçüncü, dördüncü derecede komitacılardan birkaçı da evlerinde bulunamadığından tutulamamış ve bir daha da meydana çıkmamışlardır.

Firari Neredeydi?

Reşat Bey bilhassa Savarş Misakyan'ın behemahal derdestinde ısrar ediyordu. Fakat Savarş'ın bulunması icabeden yerler aranmış ise de bulunamamıştı. Bahusus İstanbul gibi büyük bir şehirde saklanmış olan bir adamın bulunması da kolay değildir.

Esasen Kısm-ı Siyasi teşkilatına ayrıldığım zaman komitacılarle uğraşmanın ne kadar müşkül olduğunu anlamıştım. Bir hiss-i kablelvuku komitacılardan başıma bir felaket geleceğini bana ihsas etmiş, bu sebeple Ermeni Masasından affımı pek çok rica ettiğim halde kabul ettirmeye muvaffak olamamıştım.

Türk, Ermeni [Rum] vesair milletlere mensup birisinin evine bir şey sormak için gitseniz size bütün samimiyetleriyle sorduğunuz suallere doğru olarak cevap verirler. Ne için sorduğunuzu ve kim olduğunuzu öğrenmeye lüzum görmezler, istediğiniz izahatı derhal alırsınız.

Ermenilere gelince iş değişir. Bir eve gidip de bir şey soracak olursanız kim olduğunuzu, ne için sorduğunuzu anlamadan cevap vermezler. Verecekleri cevap da ya "öyle bir adam bilmiyoruz" yahut da "sorduğunuz adam burada yokturdan" ibaret kalır. Bu da çok zeki olduklarına delalet eder. İşte bu vaziyet karşısında bir yerde saklanmış olan bir adamı bulmak kadar güç birşey olamaz.

Şavarş Misakyan birkaç defalar Üsküdar'da ve Pangaltı'da bulunabileceği yerlerde aramış isek de bulmak kabil olamamıştı.

Harb-i Umûmî devam ediyor, biz de iştirak etmiş bulunuyorduk. Polis Müdürü Umûmîsi Azmi Bey Beyrut Valisi olmuş, yerine Bedri Bey tayin edilmişti. O zamanki hükümet, Erzurum Cephesine ve hudutlara sevkettiği cephane ve Levazımat-ı Harbiyeden bir kısmının yollarda pusu kurarak önlerine çıkan müsellah Ermeni komitaları tarafından, muhafız askerler öldürülerek, zabtedilmesi ve bu vakanın Şark hududunda tevali etmesi üzerine, harp cephesine

yakın olan mahallerde meskun Ermenileri icabet-i harbiyeden olarak dahile ve mıntıkları haricine sevketmeye başlamıştı.

Komitacının Evi...

Bunun neticesi olarak Dahiliye Nezaretinin Polis Müdüriyeti Umûmîyesine verdiği bir emirle, taşralı olup da İstanbul'da bekar oturan ve İstanbul'da hiç bir alakası bulunmayan Ermenilerin de dahile sevkleri bildirilmiş ve bu emir, bize de tebliğ edilmişti.

Bunun üzerine İstanbul'da bulunan taşralı ve bekar Ermeniler, polis merkezlerince derdest edilerek, Polis Müdüriyeti Umûmîyesine gönderilmeye başlandı.

Diğer taraftan biz de Şavarş Misakyan'la Leon Garipyan gibi Taşnak erkanını aramakta idik.

Benim de hususi istihbarat memurlarım vardı. Bir gün bunlardan birisi geldi. Taksim'de bir evde bir komitacının saklanmış olduğunu haber verdi. Derhal Taksim merkezinden dört beş memur alarak tarif edilen eve gittik. Evvela evin etrafını muhafaza altına aldıktan, kapıyada resmi bir memur koyduktan sonra kapıyı çaldık. Kapıyı açan kadın bizi görünce kapıyı kapamak istedi. Fakat o kapıyı kapamak isterken biz içeriye girmiş bulunuyorduk.

Madam Bağırıyordu!

Ev sahibesi madam, bizim içeriye girdiğimiz görünce bu defa antredeki camlı kapıyı tuttu. Yüksek sesle bağırarak bizi içeriye sokmamaya uğraşıyor ve yine yüksek sesle de "Evime polis sokmam" diye bağırıyordu.

-88-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...
Komitacı Pencereden Bitişik Eve Geçmiş ve Kapısından Sokağa Çıkarak Savuşup Gitmişti....

Madamın yüksek sesle "Polis sokmam" diye bağırması, içerde saklı bulanan adama eve polisin geldiğini ihbar etmek maksadıyla olduğunu, o sırada yukarıda bir camın kırılarak yere dökülmesinden anladık. Bu cam şakırdısı Üzerine artık madamın mümanaatında ehemmiyet vermeyerek süratle yukarıya koştuk. Yukarıda saklı olan adamın her kim ise, evin etrafı resmi polislerle muhafaza altında olduğundan, kaçamıyarak behemahal yakalanacağı şüphesizdi.

Esrar Perdesi!

Evin üst katına kadar her tarafı, her odayı aranması icabeden yerleri aradığımız halde hiç kimseyi bulamamıştık. Madam, evdeki şahsın kaçmış olduğuna emin olduktan sonra müsterih bir vaziyette yanımıza gelerek "Efendiler ne arıyorzunuz? Bana söyleyiniz" deyince, biz de "Madam, siz de biliyorsunuz ki hükümetin emriyle evlerde asker kaçağı arıyoruz" dedik.

Evin her tarafını aradığımız halde ev içinde bütün camların sağlam olduğuna hayretle gördük. Evde kırık cam olmadığı gibi yerlerde de cam parçasına dair hiçbir şey yoktu. Evin üst katından diğer evlere geçilecek bir yer de yoktu. Halbuki biz kapıda iken yukarıda bir camın kırıldığını işitmiştik. İyi ama kırılan cam hangisi idi? Camların hepsi sağlam.

Bir Kaçağı Tuttuk...

Biz bu işi halletmekle uğraşırken iki memuru evin bodrum katına gönderdim. Memurlar bodrumdan odunlar içine saklanmış bir asker kaçağı çıkardılar. Halbuki bizim aradığımız asker kaçağı değil komitacı idi. Asıl mesele, yukardan kaçan kimdi? Nereden kaçmıştı? Bu bir muaama halinde kalmıştı. Artin Efendi ile uzun müddet bu muammayı halle çalıştık. Yukardan aşağı yeniden her katı tetkike başladık.

Esrar Perdesi Kalkıyor...

Üçüncü katta merdiven başında bir pencere gözüme iliști. Cam kapalı idi. Camı kaldırdım. Bulunduğumuz evle yanındaki ev aynı sistemde yapılmış, her ikisinin merdiven pencereleri birbirine yakındı. Açtığım camın karşısında diğer eve ait olan pencere camının yukarıya kaldırılmış olduğunu gördüm. Buradan ayağımı uzatarak komşu evin camından içeriye girdim. Olsa olsa firari buradan kaçmış olacaktı. Komşunun kalkık camını tetkik edince, kırılan camın o cam olduğunu anladım. Artin'e seslendim, o da güçlükle bulunduğum yere geldi.

Komitacı Kaçmıştı...

Yerleri derin derin tetkik ettikten sonra merdiven başında bir iki kırık cam parçası buldum. Evin sahiplerini çağırdım. Katiyen inkar etliler.

Camlarının çoktanberi kırık olduğunu söyledikleri halde bahçede süprüntü tenekesinin içinden çıkardığım cam parçalarını gösterince, yine hayretle yüzümüze bakarak "Bizim evinize komşudan kimse gelmedi" dediler ve inkara da devam ettiler.

O evin sokak kapısını açtım. Bitişik evin kapısında duran polise hitaben "Biz eve girdikten sonra buradan bir erkek çıktı mı?" diye sorduğumda evvela görmediğini söyledi. Sonra: "Evet, bir adam çıktı, gitti, deyince anladım ki polis bu adamdan hiç şüphelenmemiş ve bir şey sormaya lüzum görmemiş" firari de serbestçe kaçmış.

Bilahare bu adamın Leon Garipyan olduğu anlaşılmış ise de derdestine muvaffak olunamamıştı. Bu vakadan bir müddet sonra Bulgar pasaporttuyla ve Bulgaristan'a kaçtığı Şavarş'ın derdesti esnasında çıkan defterdeki şifreden anlaşılmıştı.

İSTANBUL HAPİSHANE MÜDÜRÜ İBRAHIM BEYİN ADAPAZARI'NA HAREKETİ VE TELGRAFLA İSTEDİĞİ KOMİTACILAR

Harb-i Umûmînin ilanından sonra Şark Vilayetlerinde müsellah Ermeni Komitaları tarafından yollarda pusu kurularak muhafız askerlerin öldürülmesi ve sevketmekte oldukları cephanelerin zaptedilmesi üzerine sevkedilen kuvvetli müfrezeler tarafından tenkil edilen bu komitacıların evlerinde yapılan araştırmalarda külliyetli miktarda silah, cephane ve bomba çıkmıştı. Bunun üzerine hükümet tarafından verilen emre binaen Kayseri, Sivas ve daha bazı yerlerdeki Ermeni evlerinde yapılan araştırmalarda binlerce silah cephane ve bomba bulunmuş, buralarda o zamanki gazetelerle fotoğrafları basılmak suretiyle ilan edilmişti. Karilerimizin pek çoğu bunları hatırlarlar.

İşte bu silah ve bombaların meydana çıkarıldığı sıralarda idi. İzmit Mutasarrıflığından Dahiliye Nezaretine gelen bir telgrafta, İzmit civarındaki köylerde, ezcümle Bahçecik'te ve Adapazarı'nda bir Ermeni ihtilali hazırlandığının bildirilmesi üzerine, nezaretçe bu meselenin tahkikine İstanbul Hapishane Müdürü Bay İbrahim tayin ve acele İzmit'e izam edilmişti.

-89-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Muallim Ardaşes Harotonyan'ı Nihayet Üsküdar Mektebinde Bulabilmiş ve Yakalamıştım...

Bay İbrahim'in hareketinden bir hafta sonra mahallinde yaptığı tahkikat neticesinde İzmit ve Adapazarı tertibat-ı ihtilaliyesinde methaldar olanlardan ve Taşnaksağan Komitası erkan ve mensuplarından yirmi, otuz kadar eşhasın derdesti ile izamları telgrafla bildirilmişti.

Yeni Ermeni Tevkifatı...

Bu telgraf üzerine istenilen komitacılardan ele geçenler sevkedilmişti. Birinci telgrafı daha birçok telgraflar takip etti.

Bu telgraflardan birinde: "Ardaşes Harotonyan" isminde bir Taşnak Komitası rüknü de isteniliyordu. Ardaşes hakkında yaptığımız tahkikatta, bu komitacının Trakya'da olduğu ve Balkan Harbinde Trakya'nın Bulgarlar tarafından işgalinde eczacı "Manok Papazyan" ile birlikte İslamlara pek çok mezalim yaptığı anlaşılmıştı. İbrahim Bey tarafından telgrafla istenilenlerden bir kısmı yakalanarak gönderildiği halde "Ardaşes" bulunamıyordu. Gelen telgraflarda ikametgahları yazılmadığı için İstanbul gibi bir yerde bir adamın bulunması ne kadar güç olacağını söylemeye hacet yok sanırım. Mektepleri dolaşıyordum İbrahim Beyden gelen ikinci bir telgrafta Ardaşes'in behemahal izamında ısrar edilmekle beraber muallim ve muharrir olduğu da ilave ediliyordu. Yeniden gönderdiğim memurlar, Ardaşes'in nerede olduğunu bir türlü bulamıyorlardı. Bu işi bizzat takibe çıktım. Kendime Maarif Müdüriyeti memuru süsü vererek Ermeni mekteplerindeki muallimlerin isimlerini yazmaya başladım. İstanbul ve Bakırköy mekteplerini ve Beyoğlu cihetlerini gezdim. Ardaşes Harotonyan isminde bir muallim yoktu. Nihayet son ümit Üsküdar tarafında kalmıştı. Bu sebeple Kadıköy ve Üsküdar tarafına geçtim. Kadıköy'de de yoktu. En son olarak Üsküdar İcadiyesi'ndeki Sürphaç Mektebine gittim. Müdürden bütün muallimlerin isimlerini sordum, maalesef burada da olmadığını anladım.

Nihayet Buldum...

Artık mektepten ayrılmak üzere iken bana mektebin kapısını açan kapıcıya şu sözleri söyledim:

-Ben maarif memuruyum, maariften geliyorum. Mektebin müdürüne söylemeye unuttum, Muallim Ardaşes Harotonyan Efendi geldiğinde kendisine söyleyin, yarın İstanbul Maarif Müdürlüğüne gelsin.

-Muallim Ardaşes Harotonyan Efendi on dakika evvel evine gitti. Onun dersi haftada iki gündür, yarın öbür gün gelmez. Ancak üçüncü gün dediğinizi kendisine söyleyebilirim.

-Sakın yanlış anlamış olmayasın, Muallim Ardaşes Harotonyan Efendi için söylüyorum.

-Evet, ben de Ardaşeş Harotonyan Efendi olduğunu anladım.

-Sana bir kağıt yazayım. Evini bilen birisiyle gönderemez misin?

-Evi buraya çok yakındır, istersen sen uğra.

-Benim çok acele işim vardı ama mademki evi yakınmış, kendim de uğrarım. Şimdi acaba evde midir?

-Evden dışarı hiç çıkmaz şimdi gidersen evde bulursun, diyerek bana evini tarif etti.

Mektup Yazdık!

Hemen oradan çıkıp Muallim Ardaşes'in evinin önünden geçtim. Polis karakoluna giderek daireye telefon edip Artin Mıgırdıçyan'ı acele Üsküdar'a istedim, iki saat sonra Artin geldi. Kendisine Ardaşes Harotonyan'a hitaben Ermenice bir mektup yazmasını söyledim.

Artin, Ermeni mektep muallimlerinden birinin imzasını atmak suretiyle Ermenice bir mektup yazdı. Şimdi bu mektubu Ardaşes'in evine göndermek meselesi kalmıştı. Bu mektubu göndermek için her halde bir posta müvezzi bulmak ve bu mektubu kendisine şüphe ettirmeden vermek ve evde olduğuna kanaat hasıl ettikten sonra kendisini yakalamak icabediyordu.

İskele Polis serkomiserini gördüm, vaziyeti kısmen anlattım. Serkomiser şayan-ı itimat bir müvezzi tanıdığını söyleyerek onu celbettirdi.

Üsküdar Postahanesinde pullatıp damgalatmış olduğumuz mektubu müvezziye teslim ettik ve lazım gelen resmi memurları da beraberimize alarak tekrar İcadiye'ye çıktık. Artık vakit hayli gecikmiş, akşam olmuştu.

Müvezzi mektubu Ardaşes'in evine götürdü. Ardaşes evde olduğu takdirde aramızda kararlaştığımız vechle bize parola verecekti.

Kapıyı Açmıyorlardı!

Müvezzi kapının önünde mektubu verdikten sonra beklediğimiz işareti verince hemen resmi memurlarla birlikte eve gittik. Beraberimizdeki memurludan bir kısmı evin arka tarafına geçmişlerdi.

Pencereden bizi ve kapılarına geldiğimizi görünce, açık olan kapıyı kapadılar. Kapıyı açmalarını ve içeride asker firarisi bulunduğu haber verildiğinden araştırma yapacağımızı söyledik. Evlerinde asker firarisi bulunmadığını söylüyor ve kapıyı açmıyorlardı.

Kendisi Çıkmıştı...

Kapıyı açmadıkları takdirde sabaha kadar evi polis kordonu altında tutacağımızı söyleyince kapı açıldı. Ardaşes dışarıya çıktı. Esasen bizim aradığımız kendisi olduğu için, beraberce içeriye girdik, şöyle sathi olarak eve bir göz gezdirdik. Asker kaçağı olmadığına kanaat getirmiş bir vaziyette kendisine:

-Gördün mü, bizi beyhude kapıda beklettiniz! Evde kimseyi bulamadık. Şimdi karakola kadar gidelim, yazacağımız zabıt varakasını imza ediniz, sonra evinize gelirsiniz dedim.

-Zabıt varakasını niçin burada yapmıyoruz?

Kısm-ı Siyasiye Gönderdim...

-Zabıt varakası burada yapılamaz. Esasen vakit geçmiş olduğundan şurada yakın olan karakolda yaparız.

İmza ettikten sonra avdet edersin, diyerek Ardaşes'i aldık doğru vapur iskelesine geldik. Ardaşes'i Üsküdar'dan vapurla Beşiktaş'a, oradan da polis refakatinde Kısm-ı Siyasiye gönderdim.

Ertesi sabah daireye gittiğimde Ardaşes için üçüncü bir telgrafın da geldiğini gördüm. Merkum hemen o günkü trenle İzmit'e gönderildi.

Bir Hatıra...

İbrahim Beyin İzmit'te yapmış olduğu bu tahkikat meselesinden dolayı Mütareke olunca Divan-ı Harbi Örfi beni de tevkif ederek birtakım hocalardan müteşekkil bir heyete sevketmişti. Adliye Nezaretine getirildiğim zaman, İttihat Terakki Katibi Mesullerden Topal Gani ve Çolak Salahattin Beyler de adliyede polis nezareti altında idiler.

-90-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Karyolanın Altından Bir Ayak ve Bir Tabanca Namlusu Çıkmıştı. Hemen İçeriye Girdik ve...

Beni görünce her ikisi "Gel bakalım, sen de bize iltihak ettin" dediler. Beni istintak eden bir hoca: "Sen İzmit'te Ermenilere mezalim yapmışsın, söyle bakalım" diye bir sual sorunca, ben İzmit'e gitmediğim için gitmediğimi söylediğim halde o, muttasıl ısrar ediyordu. Hocaya sert sert şu sözleri söyledim: "Hiç bir vakit İzmit'e gitmedim. O zaman seyahat edenlere birer seyahat varakası veriliyor ve bundan hiç kimse istisna edilmiyordu. Polis kayıtlarını tetkik ettiriniz. Eğer benim seyahat varakası alarak gittiğim tahakkuk ederse bu cürmü kabul ederim. Aksi takdirde ben o kadar büyük adam değildim ki seyahat varakasız gitmiş olayım" deyince fazla ısrar edemedi. Beni bırakmak mecburiyetinde kaldı.

Bir Komitacının Peşinde...

Yine komitacılardan olup da tutulamayanlardan "Aşut Matadyan" ismindeki komitacının da Üsküdar'da Bağlarbaşın'da bir evde saklı olduğu ihbar edilmişti.

Bağa iki sivil memur alarak Üsküdar'da Çinili Merkezine gittim. Merkezde Serkomiser Salih Bey vardı (Bilahare merkez memuru olmuştur). Taksim'deki firar meselesini unutmadığım için Salih Beye, açık göz üç, dört polis vermesini rica ettim. Salih Bey dört resmi polis ayırdı. Kendisi de beraber gelmek arzusunu gösterdi. Beraberce bize tarif edilen eve gittik. Evde biraz safça bir hizmetçiden başka kimse bulunmadığından kolayca açtırıp içeri girdik. Üç resmi polis evin etrafına bırakıp ve sıkıca talimat verdik.

Ev çok büyük olduğundan alt kattan başlıyarak aramaya başladık. O büyük ev hemen kamilen boş denecek halde eşyasız idi.

Ayak ve Tabanca...

Üçüncü kata çıktığımız zaman sol taraftaki oda kapısını açtım. Odada yalnız bir karyola vardı. Odaya bakınca karyolanın uzun etek örtüsü altından gözüme bir ayak ilişti. Kapıyı açık bırakarak bir adım dışarıya attım ve serkomisere hitaben yüksek sesle: "Birader, bu evde eşya bile yok. Buraya beyhude geldik, bir kere de yukarıya bakar, gideriz" dedim. Bu sözleri söylerken bir taraftan da tabancamı çıkarmıştım. Çünkü karyolanın altında yalnız ayak değil, bir de silahı görmüştüm.

Davranma!

Memurlara da hemen tabancalarını çıkarmalarını işaret ettim. Aniden elimizde tabancalarla kapıdan içeriye girip tabancaları karyolanın altına uzattık ve "davranma, ellerini yukarıya kaldır, oradan çık, kımıldandığın dakikada kurşunu yiyeceksin " diye bağırdım.

Ellerimizde tabancaları gören "Aşut Matadyan" titreyerek ve ellerini yukarıya kaldırarak karyolanın altından çıktı. Başına da katran gibi bir şeyler sürmüştü. Sebebini sorduğumuzda başında ekzema olduğundan ilaç koyduğunu söyledi. Karyolanın altına giren memur, orada bir mavzer tabancası, büyük bir torba fişek, ayrıca üç dört yüz kadar da martin fişeği çıkardı. Kendisi de silah ve fişeklerle beraber Polis Müdüriyetine götürüldü.

Komitacılar Tarafından Zehirlenmem...

"Şavarş Misakyan" ile diğer komitacıların takibine de devam ediyorduk.

Bir gün verilen bir ihbarda, Şavarş Misakyan'ın bazen gündüzleri öğle vakti bazen de geceleri Taksim'deki Ermeni Mezarlığı köşesinde o sıralarda "Beynelmilel" namı verilen bir birahaneye gelmekte olduğu bildirilmişti.

Bu gazino Taksim'den Dolmabahçe'ye inilecek yolun köşesindedir. Sürpagob Kilisesinin akareti olduğu gibi müşterileri de kamilen komita mensuplarından ibaretti. Hatta ilk tetkikatta yalnız bu gazinonun müşterinden iki yüz kadar komitacı tutulmuştu. Bu birahanenin müşterileri komita mensubu oldukları gibi müsteciri olan Tekirdağlı Zakar Çeliniryan'ın da komitacı olduğu sonradan anlaşıldı.

Komitacıların Birahanesinde...

Şavarş'ın bu gazinoya geldiği ihbarı üzerine bir gün, yanıma Şevki Efendi isminde bir memur almak Beyoğlu'na çıktım. Memura lazım gelen talimatı vererek onu gazinonun haricinde bıraktım. Benden işaret alırsa hemen orada nokta bekleyen polisle beraber gazinoya girmelerini tembih ettim, gazinoya girdim.

Gazinoya bir göz gezdirdim. Şavarş yoktu. Şavarş uzun müddet takip neticesinde tamamıyla tanımıştım. Henüz masanın birisine oturmuştum ki gazinoya girdiğimi gören müstecir Zakar yanıma gelerek oturdu. Zakar'ın yanıma geldiği esnada, ısmarladığım kahve de gelmişti. Zakar beni çok iyi tanıyordu.

-91-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Gazinonun Sahibi Olan Ermeni, Bana Mutlaka "Nefis Bir Şurup" İçirmek İstiyordu....

Zakar "Nasılsın, iyi misin? " diye sorduktan sonra bana hitaben dedi ki:

-Beyefendi, bir şurup içer misiniz?

-Hayır, kahve içtim. Şuraya bir ahbaba uğramıştım. Buraya da bir kahve içmek için uğradım. Hemen gideceğim, işim var, şurup istemem.

-Bu şurubu dostlarım için hususi yaptırdım. Çok güzel bir şuruptur.

Şüpheli Şurup...

Zakar Çilingiryan bana bu cevabı verdikten sonra garsona da bir şurup getirmesini söyledi. Fakat ben aradığımı bulamayınca, acele de işim olduğundan, kahvenin parasını vererek, "Garson, şurubu getirme, gidiyorum" dedim. Zakara da "Başka zaman içerim" diyerek kalktım, garsonun getirdiği şurup geri gitti. Belki de şurubu içebilirdim, fakat ötedenberi tatlı sevmediğim gibi otuz senedenberi de kahveyi bile sade içtiğim için şurubu içmek istemedim. Yoksa şüphelendiğim için değil.

Gazinodan çıkınca memuru başka bir vazifeye göndererek daireye döndüm.

Bir müddet fasıla verdikten sonra bir defa da gece gazinoya uğramak istedim. Bu maksatla bir akşam gazinoya yalnız olarak gittim. Elektriklerin aydınlığı içerisini tamamıyla gösteriyor ve ancak dört bey müşteri bulunuyordu. Bunların arasında Şavarş'ı göremeyince gazinonun bahçe kısmında oturmayı tercih ettim. Bahçede oturanlarla, gazinoya girecekleri görebilecek bir yer intihap ettim.

Rakı mı, Şurup mu?

Akşamları gazinoya gelenler rakı içtiklerinden benim kahve istemekliğim abes olacaktı. Garson gelince ben de bir kadeh rakı ısmarladım. Garson içeriye girerken benim bahçede oturduğumu Zakar'a söyledi. Bunun üzerine Zakar hemen yanıma geldi oturdu.

Biraz hoşbeşten sonra yine şuruptan bahsetti. Garsona şurup getirmesini söyledi. Bana da "Dostlarım için hususi bir şurup yaptırdım. Garson getirsin de bir kere iç gör. Böyle güzel kokulu şurup içmiş misin" dedi.

Bunun üzerine ben de "Rakı ısmarladım. Rakı zamanında şurup içilmez" dedim. Ben garsona rakı ısmarladığım halde onun evvela şurubu getirmesi canımı sıktı. Garsona dedim ki:

-Oğlum, bu şurubu götür. Şimdi rakı zamanıdır. Şurup gündüz içilir.

Bunun üzerine Zakar şurup için daha fazla ısrar etmedi, şurubu geri gönderdi. Şurup gidince bir kadeh rakı geldi.

Zakar şuradan buradan havai bir takım sözler söylüyordu. Ben onu dinlemekle beraber Şavarş'ın gazinoda olmadığını görünce biran evvel kalkmak maksadıyla önümdeki kadehi içtim.

Esrarengiz Emir!

Benim kadehi içtiğimi gören Zakar, Bulgar tebasından Karabet ismindeki garsonu çağırdı. Ermenice ve yavaş sesle garsona bir şeyler söyledi. Garsona söz söylerken Zakar'ın sözlerini işitemedim. Yalnız kaşının oynadığına dikkat ettim. Ben bunu bana daha iyi meze getirilmesi için verilmiş bir emir zannettim.

Biraz sonra bir kadeh rakı geldi. Fakat meze gelmemiş ve değişmemişti.

Rakının da rengi biraz kırmızıya benzer bulanıkça idi. Rakının renginin değişmesini, belki herkese verilen adi rakıdan olmayıp bana daha iyi cinsinden verilmiş olmasına hamlettim. Rakı gelince, Zakar: "Müsaade ederseniz biraz içeriye gideyim" diyerek yanımdan kalktı. Ben ise etrafımdakilere ve gazinoya giren çıkanlara bakıyordum, hava da iyice kararmıştı.

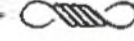
Bereket Yağmuru!

Tam bu sırada idi ki birdenbire şiddetli bir yağmur başladı. Bahçedekiler kaçışmaya başladı. Yağmur o kadar ani ve şiddetli geldi ki masanın üzerindeki kadehin ancak yarısını içip içeriye kaçtım. Garson benim kadehimi de içeri getirmiş ise de böyle havada Şavarş'ın gelmesine imkan olamayacağını anladığımdan, kadehte kalan yarım rakıyı da içmeyerek parasını verdim. Yağmur biraz hafiflemiş, vakit de geçmiş olduğundan eve gitmek üzere Gazhane Yokuşundan Dolmabahçe'ye indim, tramvayla eve gittim.

Bu Sancı Neydi?

Evde sofra hazırlanmış, beni bekliyorlardı. Her gece iştah ile yemek yerken bu gece iştahım olmadığından yemek yemeden yattım. Sabah kalktığımda midemde hafif bir sancı hissettim. Evde her sabah mükemmel kahvaltı ederken o sabah canım kahvaltı da istemedi.

Hissettiğim sancı o kadar şiddetli olduğundan daireye gitmek üzere Ortaköy'den tramvaya bindim. Sancı tramvayda tedricen ziyadeleşmeye başlamıştı. Köprüde tramvaydan inince sancı biraz daha arttı. Güç hal ile daireye geldim. Daireden içeriye girince kapının yanındaki resmi polislerin yatak odasına girdim.

-92-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Komitacı Olan Ermeni Gazinocu Beni Zehirlemişti. Tam İki Ay Yataktan Çıkamadım....

O arada boş bir karyolanın üzerine kendimi attım, müthiş bir surette kıvranmaya başladım. O şekilde kıvranıyordum ki büyük bir balığı denizden çıkarıp karaya bırakırsanız nasıl kendini yerden yere atarsa ben de aynı vaziyette karyolada çırpınıyordum. Üzerimdeki yelek, gömlek ve fanilayı parça parça etmiştim.

Ölüyordum!

Benim telaşla içeriye girip karyolanın üzerine atılarak üstümü başımı parçalamakta olduğumu ve ızdırap çektiğimi görerek yatağından fırlayan polisler, şaşırarak yukarıda yatmakta olan nöbetçi müdür Reşat'a keyfiyeti haber vermişler, Reşat da karyola içinde beni aynı vaziyette görünce hemen telefonla nöbetçi doktorunu celbetmiş. Gelen doktor ızdırabı teskin için bir morfin şırıngası yaparak gitmiş, doktorla Reşat Bey, oradadaki memurlara "Bir araba getirin, kendisine gelince arabaya bindirip evine götürün" emrini vermiş.

Zehirlenmiştim...

Bense çektiğim ızdırabım yorgunluğundan ve morfin tesirinden biraz uyumuşum. Uykudan birdenbire bir bulantı ile uyandım. Memurlar gasyan edeceğimi anlayınca hemen bir kova getirdiler. Gasyan ettim. Kovayı memurlar abdesthaneye dökmüşler. Gasyandan sonra biraz açılabildim. Bunun üzerine beni kapıda bekleyen arabaya bindirip eve götürdüler. Evde yatağa yattıktan sonra, araba ile eve gelen memur ardan Köprülülü Süleyman Efendi bana şu sözleri söyledi:

-Siz kalaysız kapta yemek yemişsiniz, zehirlenmişsiniz. Kovaya gasyan ettiğinizde içinde kan parçaları da vardı.

Bu söz üzerine düşünmeye başladım. Süleyman Efendinin "Zehirlenmişsin" sözü beni ikaza ve nazarımı geriye doğru çevirmeye sebep oldu.

Bu Bir Suikastti...

Düşünmeye başladım. Bu sabah yemek yiyemedim, dün akşam yemedim. Gazinoya gittiğim gün, öğle yemeğinde bir döner kebap ile bir de pilav yemiştim. Derhal hatırıma, Zakar Çilingiryan'ın şurup meselesi geldi. Birkaç gün evvel ki şarap teklifi, dün akşam bahçeye oturduğumda yeniden şurup teklifini, benim şurubu reddetmem üzerine garsona Ermenice birşeyler söylemesi, rakının renginin bulaşık olması... Gözümün önünden bir sinema şeridi gibi geçti.

Zakar'ın bu şurup teklifi, beni zehirlemek için olduğunu şimdi, fakat pek geç anlamış bulunuyordum. Bunun üzerine, "Efendiler dedim, beni Taksim Gazinosunda zehirlediler" ve şurup hikayesini memurlara anlattım. Meseleyi gidip Bay Reşat'a anlatmalarını ve bana da bir doktor getirilmesini söyledim.

Bu sözü işiten Bay Süleyman hemen kalktı, malumat vermek üzere müdüriyete gitti. Bir müddet sonra Kısm-ı Siyasi Müdürü Reşat ve Polis Müdür Umûmî Muavini Murat[1] ve Zabıta Sertabibi Halit Naci[2] Beyler eve geldiler. Vakayı ve şurup hikayesini kendilerine de anlattım.

Zehir Kanıma Karışmıştı...

Sertabip Halit Bey, verilen zehir artık kana karışmış olduğundan bir şey yapmak kabil olamayacağını bu sebeple şimdi tedaviye bakmak icabettiğini söyledi. Dairedeki gasyan dökülmemiş olsaydı ondan bir şeyler çıkarmak kabildi. Fakat mademki dökülmüştür, şimdi acil tedavi çarelerine bakalım dedi. Bir reçete yazdı. Memurlarlardan birisiyle İstanbul tarafındaki eczanelerden birisinde yaptırılmasını söyleyerek memuru gönderdi ve hastalığım için soranlara zehirden bahsetmeyecek, alelade bir soğuk algınlığı diyeceksiniz, ben sık sık gelerek sizi takip edeceğim ve vereceğim reçeteleri biz yaptırarak göndereceğiz.

Çünkü bu bir suikasttir. Buna cüret eden komitacı, senin ile alakadar olacak, yaptığı suikastin neticesini öğrenmek isteyecek, bulunduğun semtteki eczahaneden yaptırdığın ilaçlarla hastalığın hakkında malumat alabilir, bunun için yaptırılacak ilaçların, Polis Müdüriyeti Tababet Dairesi tarafından yaptırılması daha muvafık olur" dedi ve vaziyet hakkında malumat almak üzere her gün en yakın polis karakolundan bir memurun eve gelerek vaziyeti bildirmekliğimi söyleyerek gittiler.

---

[1] Bugün Manisa Valisidir.

[2] Bugün Tıbb-ı Adli Profesörüdür.

İki Ay Yatmıştım...

İki ay kadar yattıkdan sonra kalktım, daireye gittim. Reşat, sertabip, ben bu mesele hakkında görüştük. Halit Bey, benim bir memurla tekrar aynı gazinoya giderek, rakı getirtmemizi, getirilecek rakıları kimseye göstermeden memurun iç cebine koyacağı bir şişeye boşaltarak muayene için daireye getirmemizi söyledi.

-93-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Ben de ertesi gün yanıma Süleyman Efendiyi aldım, getirilecek rakının cepteki fileye kolayca boşaltılması için cinayet dairesinden bir de cam huni aldık, gazinoya gittik.

Tuzak Kurduk!

Gazinonun içinde büfeye ve patronun oturduğu yazıhaneden uzak bir masaya oturduk. Garson geldi. Dikkat ettim. Bulgar tebasından olan garson Karabet yoktu. Bu başka bir garsondu, Biz birer rakı ısmarladık, bir de tavla istedik. İki kadeh rakı ile tavla geldi. Biz oyuna başladık. Süleyman Efendi bir aralık zarı yere düşürmüş de alacakmış gibi bir vaziyetle yere eğildi. Bu sırada birinci kadehi cebindeki şişeye boşalttı. Biraz sonra aynı şekilde ikinci kadehi de şişeye boşaltmış bulunuyordu. Süleyman Efendi bu hareketleri yaparken ben de etrafı gözetiyordum.

Zakar Şaşırtmıştı:

Birer kadeh daha rakı istedik, garson rakıları getirdiği zaman Zakar da yanıma geldi. Şu sözleri söyledi:

-Ne o, çoktan beri gözükmüyordunuz?

-İki ay kadar Tekirdağ'a gitmiştim.

-Çok zayıflamışsınız. Rengin de solmuş. Hasta mı idin?

-Tekirdağ'da birkaç gün kadar sıtma tuttu. O kadar. Çok şükür şimdi bir şeyim kalmadı.

Zakar'ın hareketinde biraz şaşkınlık hissediliyordu. Çok durmadı, yanımızdan çekildi, yazıhanesine oturdu. Orada bir şeylerle meşgul olmaya başladı. Süleyman Efendi ikinci kadehleri de bermutat cebindeki şişeye boşalttı. Biraz sonra para vermek üzere garsonu çağırdım. Garson yerine Zakar geldi. Dört kadeh rakı için kendisine bir mecidiye verdim. Bana üç çeyrek dört buçuk kuruş getirdi. Hesabın yanlış olduğunu söylediğim zaman Zakar "Hayır, dedi, tamamdır".

O Kadar Şaşırmıştı ki!

O zaman duble bir kadeh rakı iki kuruş idi. Dört kadehin sekiz kuruş etmesi icabederken, bana on dokuz buçuk kuruş geri vermesi hiç bir hesaba uymazdı. Bir kadeh rakı on para bile olsa, yine on dokuz kuruş vermesi lazım gelirdi.

Verdiği zehirle öldü zanettiği halde iki ay gaybubetten sonra sağ olarak bir intikam heykeli gibi karşısına çıktığımı görmesi, onu şaşırtmış olacak ki korkusu ve düşüncesi, onda dört kadeh rakının hesabını bile yapacak kadar bir akıl bırakmamıştı.

Gazinodan çıktık şişedeki rakıyı Sertabip Bay Halit'e götürdüm. Gazinocunun halinde gördüğümüz tebeddül ve şaşkınlığı da Bay Halit'e söyledim.

Tahlil Boşta...

Halit Bey, bu defaki aldırdığımız rakıya tekrar birşey koyacaklarını ümit etmemekle beraber her ihtimale karşı buna teşebbüs ettiğini söyledi. Birkaç gün sonra da tahlilden birşey çıkmadığını söyledi. Bunu müteakip gazinoda, Taksim Merkezi Serkomiseri Mustafa Nuri Bey* ve birkaç resmi ve sivil memurlarla taharrîyat yapıldı. Esasen taşralı, bekar olan Zakar ile garsonlar daireye getirildi. Bana ilk defa bahçede rakı getiren Karabet'in nerede olduğunu Zakar'dan sorduğum da: "Askerlik yapmak üzere Bulgaristan'a gitti" cevabını verdi. Gazinoda şüpheli birisi bulunamadı.

* Bugün Emniyet Müdürlüğü Birinci Şube Müdürü.

Gel Zaman Git Zaman...

Zakar'ı odaya celbettik. Aramızda şu muhavere geçti:

-Sana birkaç sual soracağım bunlara doğru cevap verecekmisin?

-Evet veririm.

-Bir gün öğle zamanı gazinoya geldiğimde, garsona kahve ısmarlamıştım. Sen yanıma geldin, bana bir şurup teklif ettin ve bu şurubu da hususi, dostların için yaptırdığını ilave etmiştin. Ben kahve içtikten sonra garson ısrarla şurup getirmesini söyledin. Fakat benim o sırada acele işim olduğundan kalktım, şurubu da içmeden gittim. Birkaç gün sonra bir akşam bahçede oturmuş ve bir kadeh rakı ısmarlamıştım. Daha rakı gelmeden sen yanıma geldin, yine bana şurup ikram etmek istedin. Doğru söyleyeceğini vaad etmiştin, şimdi söyle, o kadar ısrarla bana içirmek istediğin şurupta ne vardı?

-Şurubu ben kendim yapmıştım. O, müşteriler için değil, hususi dostlarım için idi ve içinde birşey yoktu.

-Şurubu içmediğim için içinde ne olduğunu bilemem. Fakat bahçede garson Karabet'e yavaşça söylediğin sözler üzerine ikinci defa bana getirilen rakının rengi biraz bulanıktı, o rakı da ne vardı?

-Rakı da bir şey yoktu, bu hususta ben hiçbir şey bilmiyorum ve bana bir şey sormayınız.

Bundan sonra sorduğum suallerin de hiç birisine cevap vermedi. Herifin adeta dili tutulmuştu. Muayene için kendisini doktorlara gönderdim. Onlar da kendisinden bir cevap alamadılar.

Merkumun Anadolu'ya sevkine kadar da nezarethanede kimse ile görüşmediğini, nöbetçi polisler de görmüşler ve söylemişlerdi.

-94-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Ankaralı "Kanburyanlar" Malatya'ya Gönderilmemek İçin 52 Bin Lira Rüşvet Veriyorlardı...

Şavarş Misakyan ile diğer ele geçmeyen bazı komitacıların taharrisine devam ediyorduk. Bu sıralarda bir gün daireye birisi gelerek Anadolu'ya sevkedilen bir kısım Ermenilerin firar suretiyle İstanbul'a döndüklerini haber verdi.

Bu suretle gelenlerin derdest edilerek geri gönderilmeleri hakkında Dahiliye Nezaretinin müteaddit emirleri vardı. Bu haber üzerine muhbirin yanına bir memur vererek gelenlerin derdestleri için gönderdim. İki üç saat sonra memur, iki kişi ile daireye döndü.

Müdürümüz Reşat Bey beni pek çok tecrübe etmiş ve bana o kadar emniyet ve itimat bağlamıştı ki yapacağım işler hakkında kendisine her iş bittikten sonra malumat vermeye başlamıştım.

Anadolu'dan firar suretiyle İstanbul'a gelen bu iki şahsı, Perşembe günü akşamüzeri daireye getirilmişti. Bunları isticvap ettim. Bunlar Ankaralı "Gines" ve "Kirkor Kamburyan" isminde iki kardeş olup Ankara'nın oldukça zenginlerindendi ve harp dolayısıyla Malatya'ya tehcir edildikleri netice-i isticvapta anlaşılmıştı. Dahiliye Nezaretinin emri mucibince bunları da mevrutlarına iade etmek mecburiyetinde idik. Bu sebeple dahile sevkleri muamelelerinin hitamına kadar kendilerini polis müteferrikasında nezaret altında bulundurmak üzere müteferrikaya göndermek icabediyordu.

Polis müteferrikası nezarethanesine gönderilen herhangi bir şahsın usulen üzeri aranır silah, bıçak, para ve evrak gibi şeyler alınır, bunlardan silah ve bıçaktan maadası hin-i sevklerinde kendilerine iade edilmek üzere polis emanet dairesinde hıfzedilirdi.

52 Bin Lira...

Girnes ve Kirkor Kamburyanlar'ın üzerlerinin taharrîsinde beşyüzü altın ve Bank-ı Osmaninin beşlik banknotlarından ve evrakı naktiyenin büyüklerinden olmak üzere o zamanki kağıt para ile elli iki bin lira tutarında bir para çıkmıştı. Kendilerinin huzurunda paralar tespit edildi. Tespit edilen para mikdarına havi zabıt varakası her üçümüz tarafından ve nöbetçi polis tarafından imza edildi. Zira Perşembe akşamı olduğundan dairede kimse kalmamıştı. Reşat Bey de bir gece evvel nöbetçi olarak dairede yattığından o gün öğle zamanı gitmişti.

Derhal paraların teslim edilmesi için emanet memurlarını davet etmek üzere telefonu elime aldım Emanet memurunun gittiğini söylediler, hesap memurunu aradım. Onun da gittiği cevabı verilince bu kadar çok bir paranın nasıl muhafaza edileceğini düşünmeye başladım. Bu parayı masamda saklayamazdım. Nihayet Kamburyanlar'ı müteferrikaya gönderdim. Paraları da bir paket yapıp büyükçe bir mendile bağladım, yanıma da resmi bir polis alarak evime gittim. Eve gidince karyolamdaki iki yatağın arasına paraları dizdim. O gece bin korku ve heyecan içinde sabahı yaptım. Ertesi Cuma olduğu halde paraların bir kazaya uğramaması için evden dışarıya çıkmadım. Cumartesi günü daireye geldim. Müstacelen bunların evrakını yaptırarak o günkü posta ile sevklerini temin ettim.

Bir Rüşvet Teklifi!

Kendilerini sevk etmezden evvel, emanetlerini vermek üzere her ikisini de müteferrikadan getirttim. Kamburyanlar odama gelince paralarını tespit ettiğimiz ve imzaladığımız zabıt varakası ve liste mucibince makbuz mukabilinde kendilerine teslim etmek üzere masanın üzerine koydum. Cins cins paraları ayırarak önlerinde saydım. Paralarının tamam olup olmadığını sayarak almalarını ve paraları tamamen teslim aldıklarına dair makbuzu da imzalamalarını kendilerine söyledim. Bu iki kardeş paralara ellerini bile sürmeyerek yüzüme bakmaya başladılar.

-Haydi, paralarınızı alını sevk memurları bekliyorlar trenin hareketine çok vakit kalmamıştır. Bir gece daha müteferrikada kalmayınız deyince, bunlardan Kirkor kekeliyerek şu sözleri söyledi:

-Beyefendi, cesaretimizi affediniz, size birşey söylemek istiyoruz.

-Buyurun, söyleyiniz.

Biz siyasi ve cina-i bir mahkum değiliz. Harp münasebetiyle hükümet lüzum görmüş, bizi Malatya'ya gönderdi. Biz ise Malatya'da işimizi uydurarak bir kolayını bulup buraya geldik. Şimdi bizi Deyr-i Zor'a göndereceklermiş. Bizim bu kadar uzun yola tahammülümüz yoktur. Biz bu kadar uzun yol gidinceye kadar ölürüz. Sizi mert bir insan görüyoruz. Cesaretimizi affedin, bu paralar sizin olsun ve helal ederek size bırakıyoruz, bizi serbest bırakın ve bu paraları bir kahve parası olarak kabul ediniz, dedi.

O sıralarda paranın pek mebzul olduğu ve mesuliyetin de mevcut olmadığı sıralar idi. O zamanlar polis dairelerine ne bir müfettiş gelir, ne de yapılan işler hakkında kimse birşey sorardı.

Elimde o kadar salahiyet vardı ki bu paraları alarak bu iki adamı bırakmış olsaydım.

-95-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Bir Bulgar Gelmiş, Mademki Müttefikiz Diyerek Bize Yeni Haberler Vermiş, Yardım Teklif Etmişti...

Bana da hiç kimse "Ne için bıraktın?" diye birşey sormayacaktı. Kirkor'un, "Bu paraları bir kahve parası olarak al da bizi salıver, dediği anda derhal oturduğum odanın tavanı başıma yıkıldı ve binlerce insan bana "Hırsız" diye bağırıyor zannettim. Evet, insan hayatında elli iki bin lira değil, yüz binlerce lira kazanabilir. Fakat bir kere namus elden gittikten sonra işte bir daha o kazanılamaz. Esasen polis olurken vatanıma, milletime sadakatle hizmet edeceğime yemin etmiştim. Kirkor'un bu sözü üzerine derhal zili çaldım. Nöbetçi polis geldi. "İçeriden bir iki memur çağır, sen de gel" emrini verdim. Bir dakika sonra Komiser Muavini Fehmi* iki memur ve nöbetçi polis ile odaya girdiler. Gelen memurlara hitaben:

-Bu efendiler Malatya'dan İstanbul'a firaren gelmişler. Şimdi mevrutları-

* İzmir'de serkomiser iken vefat etti.

na iade edileceklerdir. Hin-i derdestlerinde üzerlerinde çıkıp masamın üzerinde duran ve şu zabıt varakası mucibince heyeti mecmuası "52.000" lira olan paralarını almalarını ve mukabilinde şu makbuza imza etmelerini söyleyince bana bütün paralarını bana vermek ve serbest bırakılmak teklifinde bulundular. Hemen bir zabıt varakası yapınız, paraları huzurumunda kendilerine teslim edilecektir, dedim.

Kamburyanlar Kaçmıştı!

O dakika da memurlardan bir kısmının hayretle yüzüme baktıklarını hissettim. Fakat amirleri olmaklığım hasabiyle aleni birşey söylemediler. Nihayet zabıt varakası tanzim edildi. Paralar da kendilerine iade edilerek makbuzu alındı. Kendileri de mevrutlarına gönderilmek üzere sevkiyata teslim edildi. Aynı zamanda keyfiyeti Reşat Beye de söyledim.

Aradan bir kaç saat geçmişti ki odama gelen nöbetçi polis, Reşat Beyin beni acele istediğini söyledi. Odaya girdiğimde Reşat Beyi çok hiddetli buldum. O zamana kadar Reşat Beyin bu kadar hiddetli olduğunu hiç görmemiştim. Bana şu sözleri söyledi:

-Ankaralı Kamburyan'ın Haydarpaşa'dan kaçtıklarını şimdi telefonla bildirdiler. Motorun Sirkeci İskelesine gelmesini deniz merkezine söyledim. Çabuk Haydarpaşa'ya git, bunların ne suretle kaçtıklarını tahkik et ve neticeyi de bana bildir dedi. Ben hemen Sirkeci'ye indim. Motora binerek Haydarpaşa'ya gittim. Polis dairesine girdim. Sevk memurlarını davet ettim. Bunları ayrı ayrı celp ve isticvap ettim.

"Memurlar ifadelerinde, Kamburyanlar'ın Haydarpaşa Garındaki büfede yemek yemek arzusunu izhar ettiklerini, kendilerinin de bunları o zaman zabıtaya muavenet için takviye kıtaatı namı verilen jandarmalara tevdi ederek büfeye gönderdiklerini, büfenin caddeye de açılan bir kapısı olduğunu bilmediklerini, Halbuki her ikisinin de buradan kaçtıklarını ifade ettiler.

Firar eden bu Kamburyanlar da bir daha ele geçmemişlerdir.

Şavarş Misakyan'ın Derdesti...

Bir gün Reşat Bey beni çağırmıştı. Yanında uzunca boylu ihtiyar birisi vardı. Bana şu emri verdi:

-Bu adam, Bulgar Konsoloshanesi kapıcısı imiş. Bulgaristan'a firar etmek için kendisine bir takım Ermeniler müracaat ediyorlarmış, kendisiyle görüşü-

nüz, icabeden tertibatı alın, bu adamlar kimlerdir, ne için firar etmek istiyorlar, bunlar ya taşralı bekar Ermeniler yahut komitacılardandır. Bu suretle belki saklanmış olan komitacıları da yakalayabiliriz.

Ben Reşat Beyin yanındaki adamla birlikle kendi odama geldim.

Bulgar Kapıcının Hizmeti...

İsminin "Vladimir" olduğunu öğrendiğim bu şahısla konuşmaya başladık.

-Sana kimler ve ne için müracaat ettiler? diye sordum. Şu cevabı verdi:

-Benim Bulgar Konsoloshanesi kapıcısı olduğumu bilen beş Ermeni bana geldiler. "Bizi Bulgaristan'a kaçırabilirmişin dediler eğer bizi kaçırmaya muvaffak olursan sana para da vereceğiz" dediler. Ben de "Pekala, sizi kaçırırım ama siz de kimseye, bir şey söylemeyeceğinize dair bana söz verir misiniz?" dedim. "Söz veririz" dediler. Ben bunların vereceği paradan ziyade sizi düşündüm ve size haber vermek, hükümete hizmet etmek üzere bunlara muvafakat cevabı verdim. Mademki hükümetlerimiz müttefikdir ve harp ediyoruz. Benim de hükümete yardım etmekliğim bir borçtur. Kendilerine "Benim poliste tanıdıklarım çoktur. Siz bana birer fotoğraf getirin, size birer seyyahat varakası çıkarayım. Onlarla serbestçe gidebilirsiniz" dedim. İşte bu fotoğrafları getirdiler. Şimdi artık ne yolda hareket etmek lazımsa orasını siz düşünün, ne yapmam lazım gelirse bana söyleyin o yolda hareket edeyim. Eğer bunlar kaçarsa daha pek çok müracaat edecekler var dedi.

Ben evvela fotoğrafları tetkik ettim. İçlerinde şayan-ı nazar bir simaya tesadüf edemedim. Getirdiği fotoğrafların beşi de hamurkar ve amele takımından bir takım insanlara benziyordu.

-96-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Sirkeci'deki Otele Gelen Misafirler Beşer Beşer Polis Müdüriyetini Boylayıp Duruyorlardı....

Bunun için bir plan düşünmek lazımdı. Bunlara "Vladimir'in" kendilerini

kaçırabileceği kanaatini verdirmek için birer seyahat varakası tanzim etmek ve kendilerini hiç kimseye hissettirmeden derdest ederek daireye getirmek icap ediyordu. Bu takdirde, bunların kaçtığını zannedenler yavaş yavaş artacak ve bu suretle firarileri de yakalayabilecektik.

Kurduğum Tuzak...

Vladimir'e bunların yaşlarını sordum ve fotoğraflarının arkasına yazdım. Kendisine odamda biraz oturmasını söyleyerek fotoğraflarını alıp yolcu komiserlik kalemine gittim.

Bulgar tebası ve Bulgar isimleriyle beş adet seyahat varakası yazdırdım. Bunları alıp, Vladimir'e getirdim. Şimdi asıl meselenin büyüğü, bunların nerede tevkif edilecekleri ve hiç kimseye göstermeden yakalanmaları idi. Biraz düşündükten sonra bunu da hallettim. Vladimir'i de yanıma alarak Sirkeci'ye indim. Onu bir kahvede bırakarak Sirkeci'de tanıdığım otelcilerden birisiyle görüşmeye gittim. Otelciye bu gece ve belki de birçok geceler otellerine misafir suretiyle bazı adamlar getirileceğini ve gece yarısından sonra bunların bizim memurlar tarafından alınarak daireye getirileceğini söyledim ve otelci arkadaşımı ikna ettim. Tabii oda onlardan gecelik ücret almak suretiyle müstefit olacaktı. Teklifimi kabul etti.

Vladimir'i kahveden alarak otele getirdim ve otelci ile tanıştırdım. "İşte azizim, senin misafirlerini bu adam getirecektir" dedim. Tanıştılar. Oradan Vladimir'i alarak tekrar daireye geldim ve kendisine şu talimatı verdim:

-Şimdi getireceğin adamları Sirkeci'den motorlara bindireceğim diye otele getirirsin. Ondan sonra gece biz onları oradan kaldırırız dedim.

Vladimir'le bu suretle mutabık kaldık. Seyahat varakalarını kendisine teslim ettim.

Otelin Misafirleri...

Ertesi gün Vladimir daireye geldi. "Bugün akşamüzeri beş kişiyi otele getireceğiz" dedi. Ben kendisine otele geldikten sonra bize de haber vermesini tembih ettim.

Hakikaten o gün akşamüzeri Vladimir tekrar daireye geldi. Beş kişiyi otele getirdiğini söyledi ve bana Ermenice yazılmış bir takım küçük küçük kağıtlar göstererek şunları da ilave etti:

-Beş kişiyi otele getirdim. Motor sabaha karşı kalkacağı için salimen motora bindiklerine dair akşamdan bana birer kağıt vermelerini söyledim. Sabaha karşı kendilerini motora bindirmek üzere geldiğim zaman telaşla kağıt yazmak müşkül olur diyerek kağıtları akşamdan ellerinden aldım. Bunları, bu beş kişinin burada kalan arkadaşlarında göstereceğim, onları da birer birer buraya getireceğim. Siz her akşam bu misafirlerimi bekleyin dedi.

Beşer Beşer!

Bunun üzerine lazım gelen tertibatı aldırdım. Otele gidecek memurları tefrik ettim. Bunlar gece saat ikide otele gidecekler, beşli kişiyi yakalıyarak müdüriyete getireceklerdi. Bittabi o saatte sokaklarda kimse bulunamayacağından bunların derdestlerinden kimsenin haberi olmayacaktı. Otel müstahdeminine de bu misafirler için soranlara gece Bulgaristan'a gittikleri cevabı verilmesini otel müstecirine ayrıca tembih etmeyi de muvafık buldum.

O gece otele giden memurlar beş kişiyi bir odada çamaşır bohçaları ellerinde Vladimir'e intizar eder bir vaziyette bulup sessizce alarak polis müteferrikasına getirdiler ve evvelden hazırlanmış olan odalarına misafir ettiler.

Ertesi gün Vladimir uğramadı, o gün Bulgaristan'a kaçırdığı "?" beş kişinin kağıtlarını tanıdıklarına göstermek suretiyle vakit geçirmiş ve on beş, yirmi kadar fotoğraf daha toplamıştı. Bir gün sonra, yirmi kadar fotoğraf getirdi.

Bunları da tetkik ettim. İçlerinde aradıklarımıza benzeyen bir şahıs göremedim. Fakat bunların hepsini birden otele getirmek doğru olamayacağından o gün için yine beş kişiye mahsus seyahat varakası yaptırarak Vladimir'e verdim. Bu suretle her gün beşer kişi otele geliyor, biz de bunları yakalıyarak müteferrikaya getiriyorduk.

Anadolu'ya Göndermiyorduk...

On beş, yirmi gün içinde müteferrika nezarethanesinde toplananlar yetmiş kişiyi bulmuştu. Bunların cümlesi taşralı, bekar takımından olup Anadolu'ya sevki icabediyorsa da sevkleri halinde hariçle ihtilat edecekler, mesele meydana çıkacak ve biz de istediklerimizi yakalayamayacağız diye sevklerini tehir ediyorduk.

Büyüklerinden Bul!

Vladimir'in getirdiği adamlar hep böyle taşralı bekarlardı. Bunun böyle devam ettiğini gören Reşat Bey bir gün beni çağırdı ve şu sözler aramızda cereyan etti:

-Vladimir'in fotoğraflarını toplayıp getirdiği adamlar bizim her gün sevkettiğimiz taşralı bekarlardan ibarettir. Saklanmış olanları bu suretle bulmak kabil olamayacak. Bunun için artık bu işe nihayet verelim, sen de görüyorsun ki beyhude işle uğraşıyoruz.

-97-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Vladimir'in Getirdiği Fotoğraf Sahibinin Tanınmaması İçin Çok Ustaca Çekilmişti...

-Çok rica ederim, daha bir kaç gün intizar edelim, ümit ediyorum ki aradığımız adamları bulacağız.

-Mademki öyle diyorsun, Pekala. Birkaç gün daha devam edelim. Fakat neticede yine birşey çıkmayacak.

-Bir hafta daha devam ettikten sonra yine birşey çıkmazsa o zaman buradakileri dahile sevkeder ve buna da nihayet veririz dedim. Bu suretle Reşat Beyi fikrinden sarf-ı nazar ettirdim.

Ben de Vladimir'e eğer böyle taşralı bekar adamları getireceksen bu işe nihayet vereceğiz. Biraz da büyüklerden adam bulmaya çalış dedim.

Esrarengiz Fotoğraf...

Üç gün sonra daireye gelen Vladimir'in elinde yalnız bir fotoğraf vardı. Fotoğrafı uzatarak "İşte bugün yalnız bir fotoğraf getirdim" dedi. Fotoğrafa bir göz gezdirdim. Fotoğraf yandan ve uzaktan pek mahirane çekilmediği için tamamıyla teşhis edilemiyordu. Fakat belli idi ki bu şahsiyet evvelkilere benzemiyordu. Vladimir ile aramızda şu muhavere geçti:

-Bu fotoğrafın sahibi kimdir?

Bu fotoğrafın kime ait olduğunu ben de bilmiyorum. Şimdiye kadar size getirdiğim fotoğrafları hep sahipleri getiriyordu. Bu fotoğrafı bir matmazel getirdi. Fotoğraf biraderininmiş, ben kendisini görmedim.

-Bu matmazel nasıl bir kızdır, kaç yaşındadır, giyiniş itibarıyla zengin tabakaya mı mensuptur?

-Matmazel yirmi yaşlarında kadar bir kızdır. Elbisesi temiz, lisanı düzgün, pek zengin değilse de fukaraya da benzemez.

Bir Gözü Şaşı mı?

Vladimir'e sordum:

-Matmazel fotoğrafı sana ne için getirdir ve ne söyledi?

-Benim Bulgar Konsoloshanesi kapıcısı olduğumu ve şimdiye kadar yüzden fazla Ermeniyi Bulgaristan'a kaçırdığımı herkes gibi bu matmazel de işitmiş. Bana dedi ki "Kardeşim de Bulgaristan'a kaçmak istiyor. Maksadı burada askerlik yapmamaktır. Başka bir şey yoktur. Al kardeşimi de kaçırabilirsen seni memnun edeceğim."

Ben de bu söz üzerine "Ben pek çok insanlar kaçırdım senin kardeşini de kaçırırım. Benim poliste çok tanıdıklarım vardır. Onlar vasıtasıyla bir seyahat varakası çıkartıyor. Bazılarını motorla, bazılarını da vapurla gönderiyorum. Yalnız bana fotoğrafını getir dedim. Bu fotoğrafı getirdi.

-Bu fotoğrafın sahibi ile görüşmeye gayret et. Şayet görüşecek olursan, kendilerine hissettirmeden yüzüne dikkatli bak. Gözünün birisi şaşı mıdır? Kulağı da biraz sağırca mıdır? Eğer dediğim gibi bir gözü şaşı ise ve kulağı da ağır işitiyorsa, bu adam bizim aradığımız adamdır. Bu işi çok kurnazca idare et, işi bozma, şunu yakalarsak şimdiye kadar yaptığın işlerin en mühimi bu olacaktır dedim.

Bu Mühim Bir Şahsiyetti...

Fotoğrafına bir kere daha baktım. O kadar kurnazca çekilmişti ki çok iyi tanıdığım bu şahıs bu fotoğraftan teşhis etmek kabil olamamıştı. Fakat her halde bunun mühim bir şahsiyet olduğu fikrindeydim.

Fotoğrafı alarak Bay Reşat'ın odasına gittim ve meseleyi kendisine anlat-

tım. Şavarş Misakyan'ı çok iyi tanıdığı halde Bay Reşat bile resimden teşhis edememişti. Fotoğrafı derin derin tetkik etti. Bunun, şimdiye kadar gelen fotoğraflara benzemediğinden ve fotoğrafın kendisi tarafından getirilmeyip bir matmazel ile gönderilmesi Bay Reşat'ın da nazar-ı dikkatini celbettiğinden, benim fikrime o da iştirak etti. Ve bunun aradığımız mühim şahsiyetlerden birisi olması ihtimalinde karar kıldık.

Bunun üzerine bu fotoğrafı alarak yolcu kalemine gidip Dimitri Petrof namına Bulgar tebası sıfatıyla bir seyahat varakası yazdırıp Vladimir'e verdik.

Ertesi gün Vladimir geldi. Şu sözleri söyledi: Dün akşam matmazel beni buldu. Seyyahat varakasını verdim gitti. Bir saat sonra tekrar geldi ve yalnız bu seyahat varakasıyla yolculuk yapılamaz. Bu, Türkiye dahilinde seyahat etmek ve Türkiye'den çıkmak içindir. Bundan başka ayrıca bir de pasaport lazımdır.

-98-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Şavarş Misakyan İçin Sahte Bir Pasaport Çıkararak Bulgar Sefareti Kapıcısına Vermiştik...

Eğer sen bu pasaportu da çıkarabilirsen o zaman senin bu işi yapabileceğine inanabiliriz dedi. Ben daha bu adamla görüşemedim. Arada bu matmazel vasıtalık yapıyor. Ben kendisine pasaportu da çıkarabilirim dedim. Şimdi bu adamı yakalamak için bir pasaporta ihtiyaç vardır.

Bu pasaportu çıkarırsanız bu adamı yakalayabiliriz. Bu kadar ince va derin düşünen bir adamın her halde mühim ve mütefekkir bir şahsiyet olduğunda şüphem kalmadı.

Pasaport meselesi biraz güçtü. Keyfiyeti Reşat Beye söyledim. Reşat Bey de bu adamın mühim bir şahsiyet olduğunu anlamıştı. İcabedenlerle telefonle görüştükten sonra beni o zaman Sirkeci'de gümrük binasında bulunan pasaport dairesine gönderdi.

Sahte Pasaport...

Orada tanzim ettiğimiz bir zabıt varakasıyla Bulgar tebası sıfatıyla Dimitri Petrof namına bir de pasaport çıkartıp daireye geldim. Pasaportu Vladimir'e verirken "Artık bütün istedikleri yapılmıştır. Artık kendisiyle görüşmeye gayret et" diye iyice tembih de ettim. Ertesi gün erken Vladimir geldi. "Pasaportu da verdikten sonra bana itimat edebildiler ve adamla da görüştüm. Hakikaten dediğiniz gibi gözü şaşı, kulağı da gayet ağır işitiyor. Cumartesi gününe kadar hazırlık yapacak o gün vapura binmek üzere salona getireceğim. Zaten ondan evvel de vapur yoktur" dedi.

Ben derhal meseleyi Reşat Beye söyledim. Reşat Bey çok memnun oldu.

Bundan sonra Vladimir ile odama gelerek Cumartesi günü Galata yolcu salonuna gelecekleri saatler kararlaştırıldıktan sonra, Cumartesi gününe kadar fevkalade birşey olmazsa katiyen daireye uğramamasını, belki bu müddet zarfında kendisini takip ettirmek ihtimalleri olduğunu da söyleyerek müteyakkız hareket etmesini tavsiye ettim. Vladimir'in son geldiği gün Salı idi. İstanbul'da saklı bir halde bulunan bir adamın hazırlık yapmak üzere dört gün beklemesi şüphelerimi tahrik etmeye başlamıştı.

Yolcu Salonunda...

Cumartesi günü alessabah salona gittim. Merkez Memuru İsmail Hakkı Beyi gördüm. Kendisiyle uzun uzadıya görüşerek komitacılardan şimdiye kadar ele geçiremediğimiz bir şahsın öğleden sonra vapura binmek üzere salona geleceği ve harice çıkması memnu olan altın para aramak üzere kendisini merkez memurluğu odasına getirdiğim zaman pencere perdelerinin süratle kapatılması gibi bazı tedbirlerin alınmasını İsmail Hakkı Beyle kararlaştırdık. Bu tedbirleri almaktan maksadımız, kendisinin mühim bir şahsiyet olması itibarıyla salimen vapura bindiğini ve hareketini görmek üzere bazı yakınlarının salona kadar gelmeleri ihtimalini düşündüğümüz içindi.

Tertibat Almıştık...

Merkez Memuru İsmal Hakkı Beyle icabeden tertibatı aldıktan sonra arkama resmi bir polis ceketi giydim. Başıma da bir kalpak koyduktan sonra salonda giden yolcuların pasaportları kaydedilen dar camekanlı yere geçtim. Orada Vladimir ile Şavarş'ı intizara başladım. Vladimir pasaportları vize ettirmek üzere salona geldiğinde beni kayıt gişesinde bulacak, pasaportla seyahat

varakasını kaydettirmek üzere bana getirecekti. Evvelden işi bu suretle kararlaştırmıştık. Elimde kalem kayıt defterinin başında bekliyordum.

Vladimir İle Ahbablık...

Saat iki buçukta Vladimir yanında Şavarş olduğu halde salondan içeriye girdi, doğruca benim bulunduğum pencereye gelerek şu sözleri söyledi:

-Vakitler hayrolsun efendi. Biz yine Varna'ya gidiyoruz. Bu sefer yeğenim de beraberdir. Yeğenimin pasaportunu kayıt yap bakalım, bu sefer ben de gidiyorum.

-Vladimir Efendi dün yeni bir emir geldi. Sefaret ve konsoloshane adamlarınında seyyahat varakası almaları lazım geldiği bildiriliyor. Gerçi burada seni hepimiz tanıyoruz ama senin de behemahal bir seyyahat varakası almaklığın icabediyor.

-Ben her zaman gidiyorum. Benden hiç biriniz seyahat varakası sormuyordu. Şimdi de vapur kalkacak. Ben burada kalayım mı?

-Seni her merkezin memuru tanır. Galata Merkezi karşımızdadır. Çabuk git, oradan bir seyayahat varakası al, öyle gel. Bu da senin için ancak beş dakikalık bir iştir.

-Öyle ise yeğenim bir parça burada kalsın. Ben gidip Galata Merkezinden bir seyahat varakası çıkarayım dedi ve Şavarş'a dönerek "Şimdiye kadar benden seyahat varakası almazlardı. Şimdi yeni emir gelmiş, ben de seyahat varakası alacakmışım Galata Merkezi buradadır. Gidip alayım, ben şimdi gelirim" diyerek çıkıp gitti.

Üstünde Altın Var mı?

Şavarş'ı tevkif edeceğimiz için, tevkif esnasında Vladimir'in orada bulunmaması için bu da evvelce kararlaştırdığımız plan icabıydı.

-99-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Şavarş Misakyan'ın Parmaklarına Birdenbire Kelepçeyi Geçirdim. Şaşırıp Kaldı...

Vladimir salondan çıkınca Şavarş'a hitaben: "Gospotin Dimitri Türkçe bilir misiniz?" dedim. Elini kulağına koyarak yavaşça ve muhteriz bir sesle kulağının ağır işittiğinden hızlı söylememi rica etti. Kendisine dedim ki: Buradan ecnebi memleketlere gidenler üzerinde altın götüremez, yasaktır, sizde de altın arayacağız. Fakat siz Vladimir'in yeğeni olduğunuz için sizi burada aramak ayıp olur. Merkez Memuru beyin odasına gidelim de orada usulen üzerinizi arayalım. O zamana kadar Gospotin Vladimir de gelir, hemen vapura gidersiniz.

Eğer üzerinizde altın var ise veriniz, kağıda tahvil ettirelim deyince üzerinde altın olmadığını söyledi ve kendisini merkez memurluğu odasına götürdüm.

Odaya Girince...

Şavarş'ın geldiğini verdiğim işaretten anlayan İsmail Hakkı Bey, ihtiyata rivayeten daha evvelden her iki perdeyi biraz indirtmişti. Biz odadan içeriye girince her iki pencerenin önündeki koltuklara oturmuş bulunan merkez memuru ile serkomiser derhal perdeleri aşağıya kadar indirdiler. Ben Şavarş'ın üzerinde altın aramak bahanesiyle yanımda bulundurduğum parmak kelepçesini bir anda Şavarş'ın parmaklarına geçirdim. Şavarş bu ani yakalanmadan şaşırmıştı. Kendisini bir sandalyeye oturttuk.

Hakikaten O mu?

Telefonu alarak Reşat Beye Şavraş'ın yakalandığını bildirdim. Evvela inanmak istemedi. "Hakikaten o mudur? Yanlış olmasın!" dedi.

Kendisine teminat verdim. Reşat Bey hemen bir araba ile daireye getirilmesi emrini verdi. Ben ise kendisinden rica ettim. "Biraz vakit geçsin, belki kendisini tarassut için gelenler vardır. Onlar vapurun kalkmasına kadar bekler giderler. Bundan sonra getirelim" dedim. Muvaffakat etti. Vapurun hareketinden hayli zaman sonra Şavarş'ı kapalı bir arabaya koyarak daireye getirdik.

İki Defter Bir Tabanca!

Şavarş Bulgaristan'a kaçmak üzere Vladimir ile beraber salona gelirken, kendisine ait olup çok mühim olduğunu söylediği iki adet siyah kaplı cep defteriyle bir de "Golt Amerikan otomatik" tabancasını Vladimir'e teslim etmişti. Vladimir, bu iki defterle tabancayı, Reşat Beye verdi. Şavarş da polis nezarethanesine gönderildi. O zaman Müteferrika Komiseri Cemal Bey de Şavarş'ın mühim bir şahsiyet olduğundan bahisle fevkalade takayyütte bulunması tavsiye edildi.

Defterlerde Neler Vardı?

Şavarş'ın bu iki siyah defteri hakikaten pek mühimmiş. İstanbul'da ilk Ermeni komitacıları tevkifinden itibaren Polis Kısm-ı Siyasinin komitacılar hakkında yaptığı takibat her gün için tarih sırasıyla ayrı ayrı olmak üzere ve nihayet iki satırı geçmemek şartıyla şifre olarak yazılmıştı, defterde yalnız İstanbul'da polis takibatı değil, Anadolu'ya gönderilen ve gönderilmiş olanlar hakkında her gün ne muamele yapıldığı gerek Anadolu'da gerek İstanbul'daki komitacıların ne yaptıklarını yine şifre halinde kısa satırlarla yevmiye olarak kayıt edilmiş bulunuyordu.

Ben bu defterin bir yevmiyesinde, pek meşhur olan Ermeni komitacılarından birisinin Pangaltı'da bir evde derdest edilerek daireye getirildiği halde, kendisinin fasih Bulgarca konuşması ve eline geçirdiği Bulgar pasaportu sayesinde ve Bulgar tabiyetinde olduğu iddiasiyle yakasını kurtararak nasıl Bulgaristan'a gittiği de yazılmıştı. Bütün bu şifreleri Artin Efendi on beş yirmi gün, gece yarılarına kadar çalışmak suretiyle halledebilmişti. Hem de ancak pek az bir kısmını...

Konya'da Çadır Teşkilatı!

Yine bu siyah defterlerden birinin bir yevmiyesindeki şifrede, Konya'daki Ermeni muhacirlerinin çadır teşkilatı yaptıklarını halleden Artin Efendi, bu hususu bir raporla Reşat Beye bildirmiş, meselenin Konya'da takibi ve tahkiki icabettiğini de ilave etmişti.

Artin Efendinin bu raporu üzerine Reşat Bey beni çağırdı. "Yarınki trenle Artin Efendi ile beraber Konya'ya gideceksiniz. Orada bir takım muhacir Ermenilerin çadır teşkilatı yaptıkları anlaşılıyor. Dahiliye Nezaretinden Konya Valisine de bir tezkere alacağız. Müdürü Umûmî Beyle görüştük. Yarın hemen hareket etmeniz lazım geliyor. Artin Efendi orada bazı Ermenilerle temas edecek. Temas neticesini sana bildirecek. İcabederse Konya Polis Müdüriyetinde tahkikat da yapacaksınız. Şimdi hazırlığınıza başlayınız" dedi.

O gün hemen bir seyahat varakası çıkardık hareket hazırlığına başladık. Artin Efendiye Harun Efendi namıyla bir seyahat varakası aldık. O günden sonra Harun Efendi kaldı. Artin ismine Ermenice de "Harütün" de denildiği için bu kelimedeki "T" harfini kaldırdık, Harun kaldı.

-100-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Ermeni Komitacı Şavarş Çok Ketum Davranıyor. Ağzından Birşey Alınamıyordu...

Ertesi gün Haydarpaşa'dan hareketle Konya'ya vardık. Konya'ya muvasalatımızda derhal hükümete giderek Vali Vekili Zekai Beye* Dahiliye Nezaretinin tezkeresini verdim.

Hemen telefonla Polis Müdürünü davet etti. Polis Müdürü gelince bizim İstanbul'dan geldiğimizi bildirerek icabeden muavenetin bize gösterilmesini emretti. Polis Müdürüyle beraber müdüriyete gittik. Akşam yaklaşmış olduğundan bize gösterilen otele giderek istirahat ettik. Ertesi sabah erkenden Harum Efendiyi temasa gönderdim.

* Dâinler [Düyûn-ı Umûmiye] Vekili Bay Zekai'dir. [Apaydın]

Üç, dört gün kadar Harun Efendi temasa devam etti. İlk günler "mühim meseleler var" dediği halde üçüncü dördüncü günü, işin zannettiği gibi olmadığını söyledi.

İki Papaz...

Dördüncü günü Artin Efendi geldi. Şimdiye kadar yaptığım temaslar neticesinde bu işle alakadar olduklarını öğrendiği "Mesrup Naroban ve Herant Varkabet" namında iki papazın İstanbul'a götürülmesi icabettiğini söyleyince aramızda şu muhavere geçti:

-Bu iki papaz ne için İstanbul'a götürelim. Burada tahkikat yapsak olmaz mı?

-Hayır o zaman benim vaziyetim fenalaşır, daire bir daha benden istifade edemez. Burada tahkikat yapmaklığımız doğru değildir. Ben vaziyeti Reşat Beye de söyleyeceğim. Burada tahkikat yaparsak, o zaman benden şüphelenirler ve bu işi benden bilirler.

Sen vaziyetin fena olacağından bahsediyorsun. Bunlar bizimle beraber İstanbul'a gelirlerse vaziyetin fena olmayacak mı? Ve bunu senden bilmeyecekler mi? Senden şüphelenmeyecekler mi?

-Burada beni tanıyan Ermenilere asker olduğumu ve sansürde bulunduğum için sivil elbise giydiğimi, Harun ismiyle ve Türk sıfatıyla bir seyahat varakası alarak buradan biraz erzak ve yağ almak için geldiğimi söyledim. Bu iki papazı biz götürecek değiliz. İsimlerini vilayete verip İstanbul'a gönderilmelerini söylersin. Biz gideriz. Arkamızdan başka bir trenle de onları gönderirler dedi. Bunun üzerine ben de isimlerini vilayete verdim ve ikimiz o günkü trenle İstanbul'a avdet ettik.

İki üç gün sonra bu iki papaz Konya Polis Müdüriyeti vasıtasıyla İstanbul Kısm-ı Siyasiye getirildi. Her ikisi de müteferrika nezarethanesine gönderildi. On beş, yirmi gün kadar nezarethanede kaldılar. Yapılan tahkikatta bir kabahatleri olmadığı anlaşıldığından ve kendileri de ruhani bir meslek sahibi bulunduklarından, müdüriyetin emriyle İstanbul'da kalmak üzere serbest bırakıldılar.

Şavarş Birşey Söylemiyordu!

Diğer taraftan Reşat Beye geceli gündüzlü, Şavarş Misakyan'ın isticvabıyla meşgul olmakta idi. Bu kadar tahkikata rağmen Savarş'tan, müsbet hiçbir

ifade almak kabil olamıyordu. Bir gün Reşat Bey bana, "Bu akşam sen de dairede kal. Şavarş'ı seninle birlikte isticvap edelim" dedi. Ben de "Pekala dedim" ve kalktım. Akşamüzeri Reşat Beyle beraber Sirkeci İstasyonundaki lokantada yemeklerimizi yedik. Biraz sonra daireye gitmek üzere lokantadan çıktık.

Bir Hiss-i Kablelvuku...

Yolda Reşat Bey, bir hiss-i kablelvuku ile olacak "Bu adam şimdiye kadar çok ketum davranıyor, ağzından hiçbir söz, bir cevap almak kabil olamadı. Benden bildiklerimi öğrenirler diye kendinisini üst kat pencerelerden aşağı atmasın" dedi.

Böyle konuşarak daireye geldik. Biraz sonra Reşat Bey "Artık Şavarş'ı getirsinler de isticvaba başlayalım" dedi.

Şavarş'ı getirmek üzere kendim gitmek istedim. Yanıma iki resmi, bir de sivil memur alarak müteferrikaya gittim. Nezarethaneden Şavarş'ı alarak daireden içeri girdik. O zaman Kısm-ı Siyasi Müdüriyeti, Düyunu Umûmîye karşısında Kemerli Sokakta bir İranlı'nın dört kattan ibaret olan binasında bulunuyordu.

Şavarş'ı Getirmiştik...

Reşat Beyin ve benim odalarım üçüncü katta bulunuyordu. Polislerin muhafazasında Şavarş'ı benim odama koydum. Reşat Beye malumat vermek üzere odamdan çıktım. Odada Şavarş'ın yanında bir resmi bir de sivil polis bırakmıştım. Salonda da ikisi bizim dairenin, ikisi de nezarethanece muhafazasına verilen resmi dört polisle, iki sivil memur, bir de odacı olmak üzere yedi kişi bulunuyordu. Reşat Beye Şavarş'ın geldiğini söyledim. Ancak iki dakika kadar Reşat Beyin yanında kaldım.

Şavarş'ı Reşat Beyin odasına getirmek üzere avdet ettim. Kendi odama girip Şavarş'a "Buyurun" dedim. Salon memurlarla dolu olduğundan ben önde, Şavarş arkamda yürümeye başladık. Tam salonun ortasına gelmiştik. Hademe Şavarş'ın istediği bir bardak suyu getirmiş bulunuyordu. Şavarş hademeden suyu aldı içmeye başladı.

Tam Suyu İçerken...

Reşat Bey, hani ya niye gelmiyorsunuz diye bana seslenince, Reşat Beyin oda kapısına kadar giderek su içiyor.

-101-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Şavarş Misakyan Beş Sene Kalebentlikle Kurtulmuştu.

Mehmetçe Beyin Bir Tavsiyesi...

Şimdi getireceğiz dedim. Reşat Bey'de bu adem, isticvaba getirildiği her zaman böyle su istiyor, bu ne demek demesine kalmadı. Salonda birdenbire bir gürültü koptu. Başımı salona doğru çevirince, Şavarş'ın elindeki su bardağını birdenbire memurların üzerine doğru fırlatarak o kadar memurun içinde merdivene doğru süratle koşmakta olduğunu gördüm.

Hademe suyu getirdiğinde salonla merdiven arasındaki camlı kapıyı açık bıraktığından, Şavarş bu kapıdan kendisini merdivene doğru attı, memurlarla beraber kendisini tutmak üzere koştuğumuz zaman Şavarş'ın kendisini merdivenden aşağı attığını teessüfle gördük. Şavarş'ın kendisini merdivenden aşağı attığı zaman ikinci ve birinci katın merdiven kenarındaki parmaklık ağaçlarına çarptığından bu ağaçlar kırılmış ve bittabi sükutun şiddeti de bu suretle azalmış arkasından yetiştiğimiz zaman Şavarş alt katta yerde yatmakta ve ağır ağır nefes almakta olduğu halde bulduk.

Reşat Bey hemen telefonla nöbetçi doktorunu davet etti. Doktor tarafından yapılan muayene neticesinde vücudunda esaslı bir sakatlık olmadığını ve fakat on gün kadar istirahate muhtaç bulunduğunu söyleyince bittabi isticvapta kaldı.

Şayan-ı hayrettir ki bu sükut neticesinde Şavarş'a hiçbir şey olmamıştı. Sükutunun üçüncü günü iyileşti. Fakat doktor raporu on gün olduğundan isticvaba davet edilemedi.

Deli Rolü...

Kendisi de bu teşebbüsten bir netice çıkmadığını ve rapor müddetinin hitamından sonra yeniden isticvaba çağrılacağını anlayınca, bu defa kendisini deli vaziyetine soktuğundan başını duvarlara çarpmaya başladığı müteferrika

komiserliği tarafından bildirilmesi üzerine elleri ve ayakları bağlandı. Bu defa da ifade vermemek için başını, yerlere vurmaya başladığı haber verildi.

Bunun üzerine muhafazasına daha iki resmi memur verilerek kendini öldürmesine meydan bırakılmadı. Yirmi gün kadar deli vaziyetini muhafaza etti. Bundan da bir faide olmadığını görünce bu delilik rolünden de vazgeçti.

Birkaç gün sonra, Reşat Beye yazdığı bir mektupla ifade vereceğini bildirdi. Ve yeniden daireye getirildi. Lakin yine sorulan suallere, haberim yok bilmiyorumdan başka bir cevap vermedi. Bunun üzerine de o güne kadar verdiği ifadelerin fezlekesi yapılarak Divan-ı Harbe tevdi edildi.

Beş Sene Kalebentlik...

Divan-ı Harp, kendisini beş sene kalebent cezasına mahkum ederek Hapishane-i Umûmîye gönderdi. Şavarş da bu suretle kurtulmuş oldu.

MÜSELLAH GRUP REİSİ

Taşnaksağan komitesinin Beşiktaş'taki Aharunyan Şubesinin Kuvve-i Müsellaha Grubu Reisi olan "V..." komitacıların derdesti esnasında kendisini derdest için evine giden polisleri görünce, evin arka tarafına kaçarak saklanmış ve bunca taharrîyata rağmen ele geçirilememişti.

Bir gün Reşat Bey beni odasına çağırdı. O zaman Emniyet Umûmîye Şube Müdürlerinden olan "Mehmetçe Beyin", V... hakkında şefaatte bulunduğunu ve serbest kaldığı taktirde Emniyet Umûmîyeye ve Kısm-ı Siyasiye mühim hizmetler ifa edeceğini söylediğini bildirdi ve "Buna ilişilmemesini rica ediyor. Memurlarına da söyle, bunu görürlerse tutmasınlar. Emniyeti Umûmîyeden başka bize de birçok ihbaratta bulunacağını Memmetçe Bey ilave etti. Bundan istifadeye de çalışırsınız" dedi.

Birkaç gün sonra da V.... Efendi, meydana çıktı, Mütarekeye kadar esaslı bir hizmette bulunmadı. Verdiği bütün malumat Amerika'da ve Avrupa'da bulunan komitacılara aitti. Hatta Mütarekede V.... Efendi, Mehmetçe Beyin yüzünü kirletecek pek mühim işlerde bulunmuştur ki aşağıda sırası gelince bundan ayrıca bahsedilecektir.

Rus Tabiyetindeki Ermeniler ve Serkisof'un Çorum'a Şevki

Harb-i Umûmî içinde bulunduğumuzdan o zaman düşmanımız olan Rus

Çarlığı, Rusya'daki zengin ve nüfus sahibi Türk tebasından bir kısmını Sibirya'ya nefyi ve tagarrip etmişti. Hükümetimizde buna mukabele-i bilmisil olmak üzere, İstanbul'da bulunan Rus tebasından ve zengin olanlardan bir kısmının Çorum'a tebidi emrini vermişti.

Ermeni Masası Şefi bulunmaklığım hasebiyle, benim masamdan da dört Rus tebası Ermeni istenilmişti. İstanbul'da bulunan ecnebi tabiyetindekiler o sıralarda ikamet varakası almak mecburiyetinde olduklarından, bunların isimleri, ikamet ettikleri yerler defterlerimizde yazılı idi.

Bu emir üzerine defterleri tetkik ederek dört Rus tebası Ermeninin isimlerini yazdım ve sevk işlerine bakan İkinci Şube, Kısm-ı Adli Müdüriyetine verdim. Birer memur göndererek kendilerini de daireye celbettirdim. Bu meyanda Serkisof Efendi de vardı. Daireye getirilen bu dört Rus tebası, diğerlerinin derdestleriyle sevk muamelerinin ikmaline kadar müteferrikaya teslim edildi.

Sabah Misafiri!

İki gün sonra bir sabah yatakta bulunduğum sırada hizmetçi gelerek, kapıya birisinin geldiğini ve söyleyecek çok mühim sözleri olduğundan beni görmek istediğini söyledi.

-102-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Serbest Bırakılması İçin Bin Sarı Altın Teklif Edilen Serkisof Kurtulup İstanbul'a Gelmesin mi?

Bende belki mühim bir ihbarda bulunacak birisi gelmiştir diye acele yataktan kalktım aşağı indim ve gelen adamın odaya getirilmesini hizmetçiye söyledim. Biraz sonra içeriye " Onnik" isminde birisi girdi. Kendisine bir sandalye göstererek oturmasını söyledim. Şu suretle söze başladı:

-Affedersiniz, sizi rahatsız ettim. Sizinle çok mühim bir iş için görüşmeye geldim. Söyleyeceğim çok mühim olduğundan kimsenin işitmemesi lazımdır.

-Dışarıda hiç kimse yoktur. Ne söyleyecek iseniz burada söyleyebilirsiniz.

-Cesaretimi affediniz ve bu söyleyeceğim sözden dolayı bana bir fenalık yapmayacağınıza dair de söz verin de söyleyeyim.

Bir Türlü Söylemiyordu!

-Söyleyeceğim fena bir şey midir ki af diliyorsun, söyleyeceğin nedir? Çabuk söyle. Çünkü şimdi daireye gideceğim.

-Tekrar ediyorum, bana bir fenalık yapmayın, ben elçiyim. Elçiye zeval olmaz derler.

-Anladık, sen elçisin, söyle bakalım, ne istiyorsun?

-Beni size Serkisof'un en yakın bir adamı gönderdi. Serkisof'u tutmuşsunuz, dışarı gönderecekmişsiniz. Eğer Serkisof'u serbest bırakacak olursan, sana bin adet sarı altın lira verecekler. Eğer kabul ve muvafakat edersen parayı öğleye kadar getireceğim. Parayı aldıktan sonra kendisini bırakırsın. Zaten kendisi de ihtiyar bir adamdır. Bu adam komitacı olmadığı gibi çok namuslu bir adamdır. Yazıktır.

Fena Halde Kızdım!

-Senin başka işin yok mu? Beni bunun için mi sabah sabah uykudan kaldırdın? Bir daha böyle bir teklifte bulunma. Senin hakkında en şiddetli muameleyi yaparım. Haydi defol çık buradar dedim ve sabah sabah boş kafa ile maruz kaldığım bu sözlerden hiddetlendim. Biraz sertçe söylediğim bu söz üzerine Onnik'in rengi sapsarı olmuştu. Başka hiçbir söz söylemeyerek çıkıp gitti. Serkisof da arkadaşlarıyla ve kafile ile beraber Çorum'a gönderildi.

Serkisof Dönüyor!

Aradan henüz iki üç ay geçmişti ki bir gün Dahiliye Nezaretinden gelen bir emirde, "Rus tebasından olup Çorum'a gönderilmiş olan Serkisof'un İstanbul'a avdetine müsaade edilmiştir" deniliyor; yerine bir diğerinin gönderilmesi bildiriliyordu.

Aynı zamanda bu emrin bir sureti de Çorum'a yazılmış olduğundan birkaç gün sonra Serkisof İstanbul'a gelmişti. Serkisof'un İstanbul'a avdetinden bir hafta sonra bir gün yolda Onnik'e tesadüf ettim. Bana şu sözleri söyledi:

-Ben size Serkisof'un serbest bırakılması için müracaat etmiştim. Siz bana acı sözler söylemiş ve beni evinizden kovmuştunuz. O zaman sözümü kabul etseydiniz bin altın siz, üçyüz de ben alacaktım. Bunlar bu parayı biraz daha fazlasıyla "A... Beye" verdiler. "A... Bey" Dahiliye Nazırı Talat Paşanın ahbabı olduğundan Talat Beye söyleyerek Serkisof'u İstanbul'a getirtti dedi.

Bu sözleri bana söylemekle zımnen "sen budalalık ettin bu parayı almadın. Fakat bu parayı başkası aldı ve Serkisof'u da getirtti" demek istediği tabii anlamıştım.

-Benim vazifem Dahiliye Nezaretinin emrini ifa etmekti. Ben vazifemi yaptım. Başka işlere karışamam dedim ve ayrıldım. Fakat bu söz bana çok tesir etmişti. Nasıl etmesin ki benim gibi o zaman "Bin beşyüz kuruş maaş alan küçük bir memur kendisine teklif edilen bin sarı altını reddediyor, vazifesini yapıyor, öte tarafta, bir kaç yerden yüksek maaş alan ve büyük bir şirkette de yüksek bir vazife sahibi olan "A... Bey" bu adamı getirtiyor!".

Fakat emir Dahiliye Nezaretinden geldiğinden ötürü bizim için boyun eğmekten başka çare yoktu, Serkisof'un İstanbul'a avdetinden beş ay kadar bir zaman geçmişti ki bir gün yine bizim kısımdan altı Rus tebasının dahile sevki için Dahiliye Nezaretinden bir emir gelmişti.

Serkisof"u Yine Gönderdim!

Bu emrin geldiği gün, Onnik'in sözleri kulağımda çınlamaya başladı. Bizim Serkisof'un ismi "Karabet Serkis Serkisof" diye yazılı idi. Bu emir üzerine defterden Serkisof ismini kaldırdım. Yalnız Karabet Serkis kaldı. Altı isim meyanına Serkisof'un ismini de yazdım fakat Serkisof'u daireye getirtmedim. Beş kişiyi celbettirdim. Kısm-ı Adli Müdüriyetine altı isim verdim. Serkisof sevk günü Haydarpaşa İstasyonunda sevk memurlarına teslim edilecekti.

Bu kafilenin sevkinden bir gün evvel memurlardan Süleyman Efendiyi çağırdım. Şu emri verdim:

-Şimdi Serkisof'un Kadıköy'deki evine gideceksin, kendisinin evde olup olmadığını gizlice öğreneceksin. Evde olduğuna kanaat getirdikten sonra sabaha kadar evi tarassut edersin. Sabah olunca Serkisof'u evinden alarak bir arabaya koyarak Haydarpaşa İstasyonuna götürecek, orada sevk memurlarına teslim edeceksin. O gün akşama kadar mezunsun dedim.

-103-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Serkisof'un Avdetine Müsaade Etmiştik. "Neden Tekrar Gönderdiniz?" Diye Tevbih Ediliyorduk!

Süleyman Efendi çok ciddi ve çalışkan bir memurdu. Verdiğim emri hakkıyla ifa etmişti. Derhal Kadıköy'e gidip kendisinin orada olduğunu öğrendikten sonra sabaha kadar evi tarassut etmiş, sabah olunca Serkisof'u evinden alarak bir araba ile Haydarpaşa İstasyonuna götürüp sevk memurlarına teslim ettiğini daireye gelerek haber verdi. O gün istirahat etmesi için kendisine izin verdim ve Serkisof da ikinci defa olarak yine İstanbul'dan gönderilmişti.

Yine Tavsiye ve Rüşvet!

Serkisof'un ailesi, ilk zamanlarda bu vaziyet karşısında biraz şaşalamışlar, her ne kadar evvelce, Dahiliye Nezaretinin emriyle İstanbul'a getirtilmiş ise de bu defa yeniden gönderilmesi elbette bir emre müstenit olacaktır diye sükutu tercih etmişler.

Aradan bir müddet geçtikten sonra, yine halaskarları olan "A... Beye" müracaat etmişler ve bu defada her halde yine evvelki kadar belki de biraz daha fazlasıyla para verdikten sonra "A... Beyi" tekrar Dahiliye Nazırı Talat Paşaya gitmiş. İşi en kuvvetli yerinden tutmak için "Paşa hazretleri, polis sizin verdiğiniz emirleri dinlemiyor. Sergisof'un Çorum'dan İstanbul'a gelmesi için geçenler de polise emir vermiştiniz. O zaman İstanbul'a geldi. Fakat emrinizin hilafına bu defa yine dahile gönderildi. Poliste bunun bir düşmanı var, her halde kendisinden bir şey bekliyorlar ki bu işi yapıyorlar" diyerek Dahiliye Nazırının hiddetini tahrik edici sözler söylemiş bunun üzerine Dahiliye Nezaretinde Polis Müdüriyetine şiddetli bir tezkere yazılır. Bittabi benim bunlardan haberim yok.

Şiddetli Bir Tezkere...

Bir gün Kısm-ı Siyasi Müdürü Reşat Bey beni çağırdı. Yanına gittiğim zaman elime bir tezkere verdi ve "Şunu oku" dedi. Tezkereye baktım, Dahiliye Nezaretinden geliyor ve "Talat" imzasını taşıyordu. Tezkereyi okudum. Şu mealde yazılmıştı: "Filan tarihte Rus tebasından Serkisof'un İstanbul'a avdetine nezaretçe müsaade edildiği halde bu defa yeniden gönderilmesindeki esbabının izahıyla beraber bu defa hangi makam tarafından verilen emirle ve kim tarafından gönderildiğinin isim tasrihi suretiyle serian inbası" deniliyordu.

Meseleyi derhal kavramıştım. Çünkü ben de diğer taraftan Onnik vasıtasıyla bu işte dönen dolapları öğreniyordum. Yine bu işte bin beş yüzden fazla altının mühim bir rol ifa ettiğini anlamıştım.

Bu Mesele Nedir?

Mamafih bilmemezlikten gelerek tezkereyi Reşat Beye iade ettim, cevabını verdim. Aramızda şu muhavere geçti:

-Bu mesele nedir? İzahat.

-Müsaade ediniz de defteri getireyim diyerek odama gittim. Ecnebi Şubesinin kaydına mahsus defterle avdet ettim. Defteri kendisine verdim. "İşte dedim, burada Karabet Serkis ismi yazılıyor. Ben de bu ismi verdim" dedim.

Hakikatı Söyle!

Fakat Reşat Bey bu sözüme kanmadı.

-Hayır, bu işi senin bilmemekliğine imkan yoktur. Bunu bana açık olarak söyle.

-Hakikati olduğu gibi söyleyeyim mi?

-Evet tamamıyla söyle ki bizde ona göre cevap verelim deyince bende meseleyi evvelinden nihayetine kadar bütün tafsilatıyla anlattıktan sonra şu sözleri de ilave ettim:

-Beyefendi. Ortada bir vazife var, bu vazifenin ibkası emrini veren Dahiliye Nezareti, bizde bu emri ifa ediyoruz.

Fakat biz bu işlerde alet oluyoruz. Başkaları bizim bu vazifeyi ifamızdan

dolayı keselerini dolduruyor ve sonra da bizimle eğleniyorlar. En sonunda da bizden sual soruluyor. İşte mesele bundan ibarettir dedim.

İsim İltibası...

Reşat Beyin bu işe pek ziyade canı sıkılmıştı. Başka yapacak bir işte olmadığından, Serkisof'un bu defa gönderilmesinin bir isim iltibasından ileri geldiği cevabı verilmek suretiyle bu iş de kapanmıştı.

Mühim Bir Mektup...

Bir gün dairede otururken Reşat Beyin hademesi gelerek beni istediğini söyledi. Reşat Beyin odasına gittiğim zaman bana bir mektup verdi. "Bu mektup Harbiye Nezareti İstihbarat Müdürlüğünden geliyor. Meseleye Harbiye Nezaretince çok ehemmiyet veriliyor. Mektup Ermenice yazılmış olduğundan tercüme ettirilmiş, meali çok mühimdir. Tercümesini sen de oku bu işi bizzat sen tahkik edeceksin. Gerçi mektubun mürsel-i ileyhini ben de tanıyorum. Bu adamı sen de tanırsın. Çok namuslu bir adamdır, komitacılıkla şimdiye kadar hiçbir alakası görülmemiştir. Ancak mektubun yazılış tarzı çok ehemmiyetli olduğundan bu adamı hemen tevkif et, evinde taharrîyat yap, mektup vesaire ne varsa hepsini alarak buraya getir. İcabeden tahkikat ve isticvabı bizzat yaparsın" dedi.

Mektubu ve tercümesini aldım, odama geldim. Mektubun meali cidden fevkalade mühim idi. Mektup Bulgaristan'dan gönderilmiş, zarfın üzeri "İstanbul'da Eczacı A... Efendiye" diye yazılmıştı.

-104-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Mektubu Okuyunca Fenalaştı. "Aman Beyim Bana Bir Bardak Su Emrediniz" Dedi....

Mektubun tercümesi hatırımda kaldığına göre şu yolda yazılmıştı. (Muhte-

rem A.... Efendi, Kafkas Cephesinde milletimizin istikbali ve istiklali uğrunda çalışan arkadaşlarımıza karşı göstermiş olduğunuz alaka ve nakdi muavenetten dolayı komitamız, size ve arkadaşlarınıza, kalpten gelen samimi muhabbet duygularının ve teşekkürlerinin iblağına Filibe (Bulgaristan'daki Filibe Kasabası) Şubemizi memur etmiştir. Bu yardımların devamını ve sizin gayret ve himmetinizle bu yardımların daha ziyade şümullendirilmesini bekleriz. İla)

İstanbul'da Komita!

Bu mektup, İstanbul'da gizli bir komitanın mevcutiyetini anlatıyor, Kafkas Cephesinde Ruslarla birlikte aleyhimize harp eden Ermeni gönüllülerine bu komitacılar tarafından nakt-i muavenette bulunduğunu gösteriyor, bu komitanın en faal reisi de Eczacı "A...Efendi" olduğunu meydana çıkarmış oluyordu.

Ermeni Masası Şefi olmaklığım itibarıyla İstanbul'da mevcut Taşnaksağan, Reform Hınçakyan, Veregazimyal Hınçakyan, Ramgavar Fırkaları erkan ve azasını tanıyordum. Bunlardan birçoklarını şahsen ve bir kısmını da ismen biliyordum. Taşnaksağan ve Hınçakyan vesair komita mensuplarını ilk yakaladığımız zaman bunların merkezi umûmîlerinde elde ettiğim defterlerden, Anadolu'daki komita mensuplarının da isimlerini öğrenmiş ve bunları ayrı bir deftere kaydetmiştim.

A... Efendinin Evinde...

Eczacı "A... Efendinin" bu komitalardan hiç birisiyle alakası olmadığını da biliyorsam da elimdeki mektup bu işe fevkalade ehemmiyet vermekliğimi icap ettiriyordu. Bu itibarla derhal "A... Efendinin" evine gidip kendisini tevkif ettim ve evinde uzun uzadıya araştırmalar yaptım. Bütün bulduğumuz kağıt ve mektuplar, eczaneye getirilen ilaç vesaireye ait evraktan ve birkaç da aile mektuplarından ibaretti.

Birşey Çıkmıyordu!

"A... Efendiyi" evrakıyla birlikte daireye getirdim hemen müteferrika komiserini celp ve kendisini teslim ettim. Hiç kimse ile ihtilatına meydan verilmemesini de komisere ayrıca tembih ettim.

"A... Efendiyi" müteferrikaya gönderdikten sonra ondan aldığımız evrak ve mektupları tercüme etmek üzere Artin Mıgırdıçyan Efendiye verdim.

İki gün sonra yapılan tercümelerden şayan-ı ehemmiyet hiçbir şey olmadığı anlaşıldı. Meselenin mahiyetini Artin'e söylememiştim. Diğer taraftan yaptığım tahkikat ve şimdiye kadar "A... Efendinin" görüştüğü adamlar hakkındaki tetkikatım, "A... Efendinin" komitacılarla ve komita işleriyle hiç uğraşmadığını gösteriyordu.

Hariçten yaptığım tahkikat ile mektupların tercümesinden de bir şey çıkmadığından bu defa "A... Efendiyi" daireye celpederek isticvaba başladım. Yaptığım birçok dolambaçlı suallerden sonra Bulgaristan'da ve Rusya'da tanıdığı, ahbabı, akrabası olup olmadığını, var ise isimlerinin kimlerden ibaret olduğunu sordum.

Bütün bunlara cevaben hiçbir yerde ne bir akrabası ne de bir ahbabı bulunmadığını söyledi ve tevkif edildiği günden beri çok müteessir olduğunu da ağlayarak söyledi. Hakikaten bu adamın halinden masum ve bigünah olduğu anlaşılıyordu. Fakat elde mevcut mektup çok mühimdi.

Şu Mektubu Oku!

Birçok tahkikat ve isticvaptan sonra tevkifinin yirmi ikinci günü idi, kendisini tekrar müteferrikadan getirttim. Her defa odama getirttiğim de sebeb-i tevkifini soruyordu. Bu defa kendisine posta vasıtasıyla Bulgaristan'dan gelen mektubu gösterdim. "Şu mektubu okuyunuz" dedim.

Kendisine verdiğim mektubu okuyunca "A... Efendinin" rengi sarardı. "Aman beyim, bana bir bardak su emrediniz, öleceğim" dedi. Derhal hademeyi çağırdım ve kendisine bir bardak su içirdim. Suyu içince bir çocuk gibi hüngür hüngür ağlamaya başladı. Bende kendisine hayretle bakıyordum. Büyük bir adamın içini çeke çeke ağlaması beni çok müteessir ettiğinden kendisini teskine çalıştım.

Ben Masumum!

Şu cevabı verdi:

-Aman, bu mektup beni öldürmek için kafidir. Bana o kadar büyük bir düşmanlık yapılmıştır ki tarif etmek için kelime bulamıyorum. Ben şimdiye kadar hiç bir komita ile alakası olmayan yegane bir adamım. Ben gölgesinden korkan bir adamım. Bu mektubu bana gönderen, herhalde beni mahvetmek için bana pek büyük bir düşmanlık yapan bir adamdır. Fakat düşünüyorum, ben kimseye fenalık yapmış bir adam olmadığım için bunu bana kim yapmış

diye kendimi hayretten alamıyorum.

Sizden rica ederim, beni tanıyanlardan bilenlerden sorunuz. Eğer benim bir dakika için olsun bir komita ile alakam olduğu tahakkuk ederse, beni idam etsinler. Ben masum ve bigünahım. Tekrar rica ediyorum. İyi tahkikat yapınız. Benim eczanemden ve işimden başka birşeyle meşgul olduğum yoktur.

-105-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

"K. Ş. Efendi" Oturmuş, Herşeyden Bihaber, İstediğimiz Ermenice Kelimeleri Yazıyordu!

-Merak etme, biz tahkik ediyoruz. Eğer bu işte senin bir alakan yoksa tahliye edilirsin. Yalnız senin bir düşmanın var mı? Var ise ismi nedir? Bize onu söyle?

-Kimseye fenalık etmediğim için hiç kimseden şüphe edemem. Ben hayatımda bir karınca bile öldürmüş adam değilim dedi.

Düşünüyordum...

Merak etmemesini söyleyerek kendisini düşünüyordum. Müteferrikaya gönderdim. Mahut mektup önümde, başımı dirseğime dayamış bir halde hep bu mektubu düşünüyordum. Elime aldığım sigarayı bile yakmayı hatırıma getirmiyor, mütemadiyen düşünüyordum. Ben böyle düşünürken, birçok zaman evvel Ermeniden dönme Sakallı Hidayet içeri girdi. Bu odam Kısm-ı Siyaside İstihbarat Memuru idi. Fakat elinden hiçbir iş gelmediği için sansüre verilmişti, orada Ermenice mektuplar kendisine tercüme ettiriliyordu.

Odamdan içeriye girince "Ne düşünüyorsun beyim?" diyerek bir kibrit çaktı, bana zorla sigaramı yaktırdı. Benim canım çok sıkılmıştı. Bu mektup meselesini halledemediğim için asabi bir halde idim. Hidayet'e "Haydi vazifene git, benim işime mani olma" dedim. Fakat Hidayet gözlerini mektupa dikmiş, bakıyordu.

Birden mektubu masadan kaldırmak istedim. Elimi mektupa uzatınca Hidayet, "Aman beyim, ben bu yazıyı tanıdım. Rica ederim, biraz göreyim" dedi ise de Hidayet palavracı olduğundan sözüne ehemmiyet vermedim.

K. Ş...' da Kim?

Mamafih kendisine sordum:

-Bu yazıyı tanıdım diyorsun. Bu yazı kimin yazısıdır?

-O gördüğüm yazı, bizim sansürde bulunan "K.Ş.'nin" yazısıdır. Ben onun yazısını çok iyi tanırım. Başımı korum ki bu yazı onundur dedi. Ben de:

-Pekala, öyle olsun, haydi sen işine git, cevabını verdim. Bu "K.Ş." sözü bende mühim bir alaka uyandırmıştı. Hidayet bana: "Sen benim sözlerime itimat etmiyorsun" diyerek odamdan çıktı.

Evet Onun Yazısı!

Akşamüzeri daireye Artin Mıgırdıçyan gelmişti. Kendisini odama davetle mektubu gösterdim ve şu sözleri söyledim:

-Şu mektubun yazısına dikkatli bak. Tanıdıklarından birisinin yazısına benziyor mu?

Artin de emsal-i silah altına alındığından asker olmuş, sansürde çalışıyor ve sansürden çıkınca daireye geliyor, tercüme işleriyle meşgul oluyordu. Artin mektupa uzun müddet baktı ve şu sözleri söyledi:

-Bu yazı, benim çok iyi tanıdığım bir yazıya benziyor. Fakat sahibinin ismini bir türlü bulamıyorum. Diyebilirim ki bu hemen her gün gördüğüm bir yazıdır.

-Hele biraz zihnini yokla. Bakalım bulabilecek misin? Bu yazı benim için çok mühimdir. Bunu behemahal anlamak ve kimin yazısı olduğunu bilmek isterim.

Biraz daha yazıya dikkatle baktıktan sonra:

Bu yazı sansürde çalışan "K.Ş.'nin" yazısına çok benziyor. Katiyetle söyleyebilirim ki bu yazı onun yazısına pek çok benziyor. Katiyetle söyliyebilirim ki bu yazı onun yazısına pek çok benziyor dedi.

"K. Ş.'i" Yakaladık!

Artık benim için mesele kuvvetle halledilmiş demekti, hemen keyfiyeti Reşat Beye söyledim. "K. Ş.'nin" derdesti emrini verdi. Zaten benim de yapacağım bu idi. Derhal "K. Ş.'nin" evine gittim. Evini araştırdık. Mektup vesaire gibi şeyleri alarak kendisi ile beraber daireye geldik. "K.Ş." bu sıralarda bedel-i nakdi vermiş, sansürden çekilmişti.

"K. Ş.'yi" daireye getirildikten sonra müteferrikaya gönderdik. Elimizdeki mektuba istinaden öyle sualler tertip ettik ki vereceği ve yazacağı cevapların hemen hemen kısm-ı azami mektuptaki yazılar olacaktı. Maksadımız dolambaçlı suallerle o yazıları kendisine yazdırtmaktı. Kendisi ne için tevkif edildiğini bilmediği cihetle hatırına yazdığı mektup da gelemezdi.

Ertesi sabah "K. Ş.'yi" müteferrikadan getirttik. Artin'i bir masanın başına oturttum. Artin, "K. Ş.'ye" Ermenice yazılarla tertip ettirdiğim sualleri sormaya başladı. "K. Ş." de Ermenice cevaplarını yazıyordu. On sahifelik isticvap varakasını tetkik ettik. "K. Ş.'nin" yazdığı yazılarla mektubun yazılarının aynı olduğu meydana, çıkmıştı. Kendisine ifadelerini imza ettirdikten sonra başka bir odada oturtulmasını nöbetçi polise söyledim.

Ailevi İşin Sonu...

Bu defa eczacı "A... Efendiyi" davet ettim.

-"K. Ş." isminde tanıdığın bir adam var mıdır?

-"K. Ş." benim akrabamdır. Fakat bir müddetten beri benimle dargındır.

-Bu adamın sana olan dargınlığının sebebini söyler misin?

-Bu ailevi bir iştir.

-Ne olursa olsun, bu dargınlığın sebebini öğrenmekliğim lazımdır. Bana bu ciheti tamamıyla izah etmelisin.

-Bu adam benim yakın akrabamdır. Bir miras meselesi yüzünden bana darılmıştır. Ben kendisine bu hususta birçok fedakarlık da yaptığım halde yine onu memnun edemedim. Dargınlığının sebebi budur.

-106-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

"A.. Efendiyi" Tahliye Ettik. "Türk Polisinin Adaletine Hayranım" Diyerek Seviniyordu...

-Senin akraban olması hasebiyle onun yazısını tanıman lazım gelir. Yazısını sana göstersem

-Evet tanırım, hem de çok güzel tanırım.

Kendisine "K. Ş.'nin" yazdığı ifade varakasını gösterdim. Yazıyı ve altındaki imzayı görünce:

-Evet, "K. Ş.'nin" yazısıdır, dedi.

Üzerine Fenalık Geldi...

Bunun üzerine Bulgaristan'dan kendi namına gelen mektubu uzatarak:

-Bu mektupa da dikkatle bak bakalım, bu yazıyı da tanıyacak mısın? dedim.

"A... Efendi" mektubu dikkatle gözden geçirince, birdenbire üzerine fenalık geldi. Hemen bir bardak su getirterek yüzüne serptim. Artin Efendi ellerini oluşturmaya başladı. "A.... Efendinin" rengi sapsarı olmuştu.

Bu Ne Müthiş Düşmanlık!

Biraz sonra kendine gelerek şu sözleri söyledi:

Ben dünyada bu kadar fenalık tasavvur edemezdim. Hiç bir akrabanın yekdiğeri aleyhine herhangi bir husumet ve dargınlıktan dolayı bu derece hayatına kastedeceğini dünyada hatırıma getiremezdim. Şimdi anlıyorum ki benim kendisine karşı bu güne kadar yapmış olduğum insaniyet ve mühim nakti fedakarlıklara mukabil, o da benim hayatıma kastetmek ve bu kadar feci bir iftira etmek istiyormuş. "K. S.'nin" bu kadar sükut etmiş olduğunu ve bana bu derece düşmanlık yapacağını düşünemezdim. Beni mahvetmek için yaptığı bu

suikastı okuyunca asabım bozuldu. Ben insanların bu kadar sükut edeceğini tahmin edemezdim dedi.

"K. Ş." Düşünüyor!

"A... Efendiyi" başka bir odaya koyduk, bu defa "K. Ş.'yi" çağırdım. Kendisine şu suali sordum:

-Eczacı "A..." isminde birisini tanır mısın?

Rengi biraz bozuldu, biraz tereddütten sonra cevap verdi:

-Evet tanırım.

-Bununla bir münasebetiniz var mı?

-Hayır, hiçbir münasebetim yoktur.

-Bununla düşmanlığınız falan var mıdır?

-Hayır ne düşmanlığım olsun!

-Bu adamla bir akrabalığınız falan da yok mu?

-Evet onunla akrabalığımız vardır.

-Deminki cevabında kendisiyle hiçbir münasebetim yok demiştiniz?

-Ben o suali iyice anlamamışım. Affedersiniz.

-"A..." ile aranızda bir dargınlık olduğunu zannediyorum. Bana bu ciheti etraflıca söyler misin?

-Benim kendisiyle hiçbir dargınlığım yoktur.

Herif Kireç Gibi Oldu!

Bu cevabı üzerine:

-Pekala, bu mektubu okur musunuz? diyerek "K.Ş.'nin" eline mahut mektubu verdim. "Bu yazıyı tanıyor musunuz?" dedim. O anda rengi kireç gibi olmuştu. "Hayır tanımıyorum" deyince "Ben bu yazıyı yazanı tanıyorum. Size ismini de söyleyebilirim.

Bunu yazanın ismi "K. Ş.'dir" dedim. Fakat tekrar inkara saptığını görünce, evvelce yazdığı ifadeleri uzatarak bu yazılarla karşılaştırınız. Siz de bu mektubun sizin yazınız olduğunu anlayacaksınız" deyince bu defa "K. Ş. Efendi" ayaklarıma kapandı. Aman efendim, ben bir kusur ettim, beni affe-

din" diyerek bütün yaptıklarını itiraf etti. Bunun üzerine "A...'yı" da odaya çağırdım, bir kere de "A...'nın" yanında itiraf ettirdikten sonra keyfiyeti Reşat Beye bildirerek derhal "A... Efendiyi" tahliye ettim. Türk polisinin adaletine hayran olduğunu söyleyerek daireden çıktı gitti. Keyfiyeti Harbiye Nezaretine bildirmiştik, yaptığı bu cüretkarlıktan dolayı "K. Ş. Efendi" de dahile sevkedilmişti.

"K. S. Efendinin" maksadı, "A... Efendiye" gelecek böyle bir mektup üzerine polis, kendisini tutup Anadolu'ya sevkedeceğini ümit etmesiymiş. Bu takdirde "A... Efendi" yol meşakkatine tahammül edemeyerek ölecek, bütün miras ve paralar da "K. S. Efendi'ye" kalacakmış! İşte bu maksatla "K. S. Efendi" İstanbul'da tertip ettiği bir mektubu o sıralarda Bulgaristan'a pek çok giden bir Ermeni kadını ile Bulgaristan'a göndererek oradan postaya koydurmuştu.

Göbeklerine Kadar Sakalları Uzamış İki Ermeninin Tavan Arasından Çıkarılması...

Yine bir gün Reşat Bey beni çağırdı, şu emri verdi:

Şişli'de Kır Sokağında bir evde, iki Ermeni komitacısının saklı olduğunu haber verdiler. Hemen Artin Efendiyi al, bu eve git. Bu iki adamı yakalayıp buraya getirin. Artin Efendi evde Ermenice mektup gibi şeyleri tetkik etsin. Onların ehemmiyetli olanlarını da beraber getiriniz dedi.

Evde Erkek Yoktu...

Artin Efendi ile beraber tarif edilen eve gittik. Evin yukardan aşağıya kadar her tarafını aradık. Fakat evde hiç bir erkek bulamadık. Hatta erkek eşyasına bile tesadüf edemedik. Avdetle keyfiyeti Reşat Beye söyledik.

-107-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Muhbir "O Evde Erkek Var" Diyordu. Üç Defa Aradığımız Halde Birşey Bulamamıştık.. Nihayet...

Ertesi gün Reşat Bey beni tekrar çağırdı. Şu sözleri söyledi:

-Dün Şişli'de aradığınız evde iki Ermeniyi, evin içinde oldukları halde bulamamaşsınız. Muhbir evde olduklarını katiyetle söylüyor. Şu halde evi iyice aramamışsınız?

-Evin her tarafını aradık. Evden hiçbir tarafa kaçacak yer yok. İçerde de erkek namına kimse yoktu. Kapıya resmi bir polis bıraktık. Hiç kimsenin dışarıya çıkmasına müsaade etmemesi emririni de verdik. İçerde adam olduğunu söyleyen muhbir yalan söylemiş olacak. İçerdeki adamlar kanatlanıp uçmadılar ya?

-Muhbir katiyen içeride olduklarını ısrarla söylüyor.

-Evde erkek olsa kadınları bir telaş eseri görülürdü. Şimdiye kadar olan tecrübelerimiz bunu bize göstermişti. Her halde muhbirin sözlerinde bir yanlışlık ve garazkarlık olacak.

-Muhbir ısrar ediyor. Bir kere daha gidin dedi.

Tekrar Eve Gittik...

Tekrar Artin Efendi ile birlikte Şişli'ye gittik. Fakat doğrudan doğruya eve gitmedik. Orada bulduğumuz ve uzaktan evin kapısını iyice görebilen bir kahveye girdik. Üç, dört saat kadar kahvede oturduk. Bir gün evvel aradığımız evden hiçbir erkeğin ne çıktığını, ne de içeriye girdiğini görmediğimiz için Şişli Karakolundan aldığımız resmi memurlarla tekrar eve gittik.

Bu defa daha esaslı bir surette evi aradık. Yine erkek namına kimseyi bulamadık. Evdeki kadınlarda yine hiçbir telaş eseri görmediğimiz gibi evdeki insanlardan başka birinin mevcutiyetine delalet edecek ne bir ayakkabı, ne bir

elbise vesaire gibi hiçbir şey de meydanda görünmüyordu. Eğer evde erkek olsa, evdeki kadınların her halde telaşla ortada bir şey bırakmaları ihtimali de vardı. Böyle bir şeye de tesadüf edemiyorduk...

İkinci defaki araştırmamızdada yine erkek namına kimseyi bulamayınca bermutat bir zabıt varakası yaparak avdetle meseleyi Reşat Beye söyledik.

O Evde Erkek Var!

Reşat Bey ertesi gün tekrar beni çağırdı:

-Muhbir o evde iki Ermeninin saklı olduğunu musırran iddia ediyor ve "Memurlarınız iyi aramıyorlar" diyor. Bu işe ben de şaştım. Eğer araştırmada sen olmasaydın iyi aranmadığına kanaat edecektim.

-Beyefendi iki defasında da Artin Efendi ile birlikte her tarafı aradık. Büyük sandıkları bile açtırdık. Matbahta hiçbir delik yok. Bu adamın iddiası karşısında ben de bir diyecek bulamıyorum. Mamafih şimdi gidip son bir defa arayacağım bu iş de muhbirin yalan söylediği kanaatindeyim diyerek odadan çıktım.

Artin'i alarak tekrar Şişli Karakolundan aldığım sekiz resmi memurla yine eve gittik.

Ev büyük olduğundan her odanın kapısına birer resmi memur koydum. Evin içinden hiç bir kimsenin dışarıya çıkmaması için sokak kapısına koyduğumuz iki resmi polise şiddetli emirler verdim.

Evvela alt kattan başlayarak her tarafı sıkı bir surette aramaya başladık. Bu araştırmada en ziyade ehemmiyet verdiğim şey ev sahipleri kadınların ve çocukların yüzlerini tetkik idi. Bütün odaların duvarlarını ve tavanlarını da gözden geçirmeye başladım. Matbaha indik. Bu zemin katında madamın neşesinin arttığını gördüm. Matbahı iyice aradıktan, duvarlarını yokladıktan sonra birinci kattaki odaya geldik.

Kadınlardan biri:

-Üç defadır evimize geliyorsunuz birşey bulamıyorsunuz, bizim erkeklerimiz yoktur, sizi beyhude gönderiyorlar.

-Bu evin erkeği yok mudur?

-Vardı. Rus tebası olduğundan muharebeden evvel Rusya'ya gittiler. Şimdi biz burada yalnız oturuyoruz. İstediğiniz yeri arayınız. Fakat evvelkiler gibi

yine kimseyi bulamayacaksınız. Çünkü burada kimse yok ki bulacaksınız. Her halde birisi size düşmanlık ediyor.

-Madam bu defa evin her tarafını çok sıkı arayacağız. En ince deliğe kadar bakacağız. Buyurun yukarıya çıkalım.

Üst Katlara Çıkarken...

-Pekala çıkalım bu defada yine birşey bulamayacaksınız dedi. Madamı alarak ikinci kata, üçüncü kata çıktık bütün dikkat gözlerim madamın yüzünde idi. Yukarıya çıktıkça madamı bir telaş kaplatığını hissediyorum. Eğer bu defada boş çıkarsak ayıp olacağını düşündüğüm için gözlerimi kadınların hareketinden ayırmıyordum. Her taraf arandıktan sonra en üst kat kalmıştı

En üst kata çıkarken evin ihtiyar madamı ben burada kalacağım siz bizim çocuklarla bakınız diyerek yukarı çıkmak istememişti. Israr ettim. "Olmaz madam, siz evin büyüğüsünüz. Siz hazır olmadıkça araştırma yapamayız" deyince madam istemeyerek yukarı çıktı. Fakat aşağı katlardaki neşesi buraya çıkınca kaybolmuştu.

Herhalde burada birşey olduğuna ben de inanmaya başlamıştım. Fakat evvelki iki defada buralarını aradığımız hale birşey bulamamıştık.

Dolabın Kapağı Açılınca:

Üst kat tavan arası gibi birşeydi.

-108-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Artin Efendi Tavandaki Gizli Kapağı Açınca "Burada Yaban Adamı Var" Diye Bağırdı!

Burasını da yeniden aradık yine bir şeyler yok. Her zaman aradığımız yatak dolu dolabın kapılarını açtırdım. Araştırmamızda madamın yüzünü tetkik ediyordum. Dolabın kapılarını açtırınca madamın yüzünün sarardığını gördüm. Dolap nazarımda ehemmiyet kesbetmişti.

Yatakları Dışarı...

Dolaptaki yatakları tamamıyla dışarı çıkarttım. Bu ameliye sırasında madamı tetkikten geri durmuyordum. Dolap boşaldıktan sonra oraya verdiğimiz ehemmiyeti gören madamın rengi kireç gibi olmuştu. Dolabın içine kendim girdim. İçerisi karanlık olduğundan bir lamba getirmelerini madamdan rica ettim.

Madam lambaları olmadığından ve oraları beyhude aradığımızdan bahsetmiş ise de vaziyetinin pek bitkin olduğunu ve bu sözleri büyük bir gayretle söylemekte olduğunu farkediyordum. Üzerimizdeki kibritlerle dolabı tetkik ettik, tahtalarını yokladık. Hiç birinde bir noksanlık ve gizli dolap gibi birşey yoktu. Tetkik edeceğimiz yalnız dolabın tavanı kalmıştı.

Masa da mı Yok?

İçerisi karanlık olduğu gibi tavanı da yüksek olduğundan tavanı tetkik etmek üzere küçük bir masa istedik. Masa da olmadığını söyleyen madamın, bizi tavana çıkarmamak istediğini anladım. Fakat bu şüphemi madama hissettirmemek için "Efendiler iki defa aradığımız gibi bu defa da hiç bir şey bulamayacağız. Çünkü madamın dediği gibi burada kimse yok ki bulalım" diyerek şu sözleri ilave ettim:

-Affedersiniz madam, sizi üçüncü defa olarak rahatsız ettik. Sözleriniz doğru imiş. Yataklarınızı altüst ettik. Müsaade ediniz de yine yataklarınızı dolaba koyalım.

Madam Seviniyordu...

-Yok, siz zahmet etmeyin, bizim çocuklar onları yine yerine koyarlar.

Bu cevabı veren madamın rengi de düzelmişti. Ben ısrar ederek madamın ricasına rağmen yatakları dolaba koydurdum. Madam bizim gideceğimize kani olarak sevinmeye başlamıştı. Yataklar dolaba girince "Madam, bir kerede dolaba ben bakayım" diyerek yatakların üzerine çıktım. Yatakları dolaba koymaktan maksadım, madamın masa vermemesi ve "lambamız yok" demesi üzerine, masa işini yatakların görmesidir.

Tavandaki Çizgi!

Yatakların üzerine çıktım. Tavanı tetkike başladım. Dolap karanlık olduğundan memurlardan bir kibrit istedim. "Birşey bulamadık, gidelim" sözüm üzerine munisleşen madam, "Yok, orada kibrit yaktırmam. Yataklar yanar" diye çırpınmaya başlamıştı.

Fakat ben aldırmayarak yaktığım kibritle tavanı gözden geçirdim. Tavanda nazar-ı dikkati celbedecek birşey görünmüyordu. İkinci bir kibrit daha yaktım. Bu defa tavan tahtaları arasında bir çizgi gözüme ilişti. Fakat yatakların üzerinden boyum yetişmediği için sivil memurlardan birisini yatakların üzerine çıkardım. Onun üstüne de nisbeten daha hafif olan Artin'i bindirdim ve o çizgiyi yukarı doğru itmesini söyledim.

Yaban Adamı!

Artin Efendi memurun yardımıyla tavana kadar yetişti. Elini tavana sürünce yukarıdan aşağıya doğru basıldığını hissetmiş ki birdenbire bağırarak " Burada adam var" diye bağırdı, ihtiyar madam da ağlamaya başladı. Bizim Artin de tavana doğru "Hey bana bak, kapağın üzerinden çekil" diyerek bir daha yukarı doğru kuvvetlice itince kapak açıldı. Artin de aşağıya düştü.

Tekrar memurun arkasına binerek başını tavandan içeriye sokunca orada gördüğü adamdan korkmuş olacak ki başını aşağıya uzatarak "Burada yaban adamı var" diye bağırdı ve aşağıya indi. Bunun üzerine yukarıya resmi bir memur soktuk tavandaki adamı aşağıya indirdi.

Göbeğine Kadar Sakallı!

Tavandan çıkarılan bu adamı gayet uzun boylu, göbeğine kadar uzamış ve hiç traş görmemiş saç ve sakallarıyla cidden korkunç bir vaziyette idi.

Bu adamı tavandan indirince resmi memura bir daha tavan deliğinden bakmasını söyledim.

İki Ayak!

Memur başını delikten sokarak tavanı tetkike başlayınca, tavanın nihayetinde gözüne, iki ayak görünmüş. Onun da çıkmasını söyleyerek ikinci adamı da tavandan çıkardık. Bunlar baba oğul olduklarını ve Rus tebasından bulunduklarını sorduğumuz zaman söylediler.

Oğlu da babası gibi uzun boylu iri yarı, saç ve sakalları göbeğine kadar uzamıştı, yatak dolabı karanlık, tavanı da yüksek olduğundan, tavan da delik olduğu katiyen belli olmuyordu. Esasen evvelce tavanda böyle bir delik yok iken bunların saklanması için sonradan kendileri tarafından tahtalar en yerlerinden kıl desteresi ile mahirane bir surette kesilmiş olduğunu ve bir seneden fazla burada saklandıklarını kendileri itiraf etmişlerdi. Her ikisini de bir araya koyarak daireye getirdik bu vaka da bu suretle bitti.

-109-

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Mihran Darıciyan'ın Katibi Olan " S..." Hem Fındıkları Çalmış, Hem Ne Yalanlar Uyduruyordu!

Polis Müdüriyeti Umûmîyesi Sirkeci'de Sansaryan Hanına taşınmış, Kısm-ı Siyasi Müdüriyetide bu daireye nakledilmişti. Bedri Beyin yerine de Ahmet, Polis Müdürü olmuştu. Bu sıralarda Müdürümüz Reşat Bey bir iş zamanında Viyana'ya gitmişti. Yerine de muavinleri olan Gözlüklü Cemal*, Yüzbaşı Muhittin** ve Yüzbaşı Halil*** Beyler bakıyorlardı.

Bir Emir!

Bir gün Muhittin Bey beni çağırdı. Müdürü Umûmî Ahmet Beyin kendisine verdiği bir kağıdı göstererek "Bu adamları şimdi tevkif edeceksiniz, evle-

* Vefat etmiştir.

** Vefat etmiştir.

*** Şimdi Zonguldak Mebusu. [Halil Türkmen]

rinde taharrîyat yapacaksınız bulacağınız evrakı ve bir takım muzır planları da alıp buraya getireceksiniz" dedi. Verdiği kağıtta, Mihran Darıciyan, Kirkor, ve Agop isminde üç Ermeni ismi yazılı idi.

Bu üç kişinin geceleri Mihran Darıciyan'ın Üsküdar'daki evinde toplanarak müzakerelerde bulundukları, evvelce ailelerini Bulgaristan'a gönderdikleri ve bu evde ihtlilal tertibatı yaptıkları, Ermenice muzır gramafon plakları çaldıkları "S.... S..." tarafından Müdür Umûmî Ahmet Beye ihbar edildiğini de Muhittin Bey ilave etmişti.

Plaklar ve Mektuplar:

Verilen emre göre mesele mühim görünüyordu. İki memur ayırarak bunlardan birini Kirkor'un, diğerini de Agop'un derdestine gönderdim, ben de Artin'i alarak Üsküdar'a Mihran Darıciyan'ın evine gittim.

Evde taharrîyat yaptık. Evrak namına bazı mektuplar bulduk. Bunların da alelade tüccarı mektuplardan ibaret olduğu anlaşıldı. Neticede siyasete taalluk edecek birşey bulunamadı. Araştırmada bulunan ve muzır olduğundan bahsedilen gramofon plakları ise bütün gramofon mağazalarında satılan Ermenice şarkılardan ibaret idi ki bunlar her mağazada alenen satılan ve memnu olmayan plaklardan idi. Buna rağmen aldığımız emir icabı bu plakları da aldık, Mihran Darıciyanla beraber daireye getirdik.

Meselenin Aslı...

Diğer memurlarda Kirkor ve Agop'u getirmişlerdi. Bunların da evlerinde mühim bir şeyler bulunmamıştı. Bunları daireye getirdikten sonra tahkikata başladık. Mihran Darıciyan, meşhur İranosyan'ın* ortağı ve tüccar idi.

Mihran Darıciyanla arkadaşlarına gönderdiğim memur avdetinde çok şayanı dikkat malumat getirmişti. Bu tahkikata göre mesele şu şekilde idi.

Mihran Darıciyan'ın katibi olan "S... S..."'in Mihranın ardiyesinden üçyüz liralık fındık içi satarak Beyoğlu'nda yemiş, bir müddet sonra Mihran'ın bu işten haberdar olduğunu öğrenen "S..." bir daha yazıhaneye uğramamış. Mihran "S..."'yi birkaç gün beyhude bekledikten sonra gelmediğini görünce meseleyi Sultan Hamam Polis Karakoluna ihbar etmiş. Sultan Hamam Karakolundan aranıldığını haber alan " S..." Mihran'dan yakasını kurtarmak için

* İronasyan Harb-i Umûmî esnasında Müslüman olmuş ve ismini de Ahmet Sırrı koymuştu. Vefatı o zaman gazetelere mühim bir makale sermayesi teşkil etmişti.

Polis Müdür Umûmîsi Ahmet Beye Mihran hakkında ihbaratta bulunmuş:

Maznunun Biri Mağdur!

Memurun getirdiği malumat üzerine bizzat tahkikata başladım. Yaptığım tahkikat, memurların raporunu teyit ediyordu. Tahkikatın bu şekli alması üzerine düşündüm. Ortada bir maznun, bir de mağdur vardı. Polisin vazifesi mağduru değil maznunu tutarak adliyeye teslim idi.

Halbuki bizim yaptığımız bunun aksine oluyordu. Biz maznunu tutacak yerde mağduru tevkif etmiş bulunuyorduk. O gün muavinlerden Cemal Bey dairede vazifedardı. Kendisine gittim, aramızda şu muhavere geçti:

-Üç gün evvel Muavin Muhittin Bey, Müdür Umûmî Ahmet Bey tarafından verilen bir emri bana tebliğ etti. Bu emirde Mihran Darıciyan, Kirkor ve Agop isminde üç Ermeninin Üsküdar'da ictima ettikleri, ihtilal çıkarmak için müzakereler yaptıkları ve muzır Ermeni plakları çaldıkları ve tevkifleri bildiriliyordu Yaptığımız araştırmada, ticarete ait birkaç mektupla her dükkanda satılan plaklardan başka bir şey çıkmadı. Halbuki meselede mühim bir garezkarlık var. Meselenin hakikati şudur: Mihran'ın katibi olan "S...", Darıciyan'ın ardiyesinde üç yüz liralık fındık içini gizlice satmış, paralarını yemiş. Bunu haber alan Mihran da "S...'nin yakalanması için Sultan Hamam Karakoluna müracaat etmiş. Mihran'ın bu müracaatını öğrenmiş "S..." de bunları komitacı diye Müdür Umûmîye haber vermiş.

Ortada bir cürüm var. Polisin vazifesi mücrimi yakalamak iken biz mücrimi bırakıp gadre uğramış adamı tevkif ediyoruz. Şüphesiz ki Müdür Umûmî bu ciheti bilmez. Lütfen bunları kendisine anlatınız. Zira dairemiz böyle entrikalara alet ediliyor dedim.

Aldığım Malumat Doğrudur!

Cemal Bey, Ahmet Beye gitti, biraz sonra gelerek şu sözleri

Müdür Umûmî ile görüştüm.

-110-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Madam, "Talat Paşa ve Ahmet Bey Varken Siz "S...'e" Birşey Yapamazsınız" Diye Ağlıyordu!

Benim aldığım malumat doğrudur. O memura söyle. Evrakı tahkiyeyi tanzim etsin, fezlekesini yapsın, şimdi bana getirdiniz dedi. Hemen bu evrakı ikmal et ve bana getir.

-Ben tahkikatı yapmakla mazurum. Evrakı tahkikiyeyi yapmıştım. Fezlekesini yapmadım. Ben şimdiye kadar haksız bir iş yapmadım. Bu fezlekeyi yapamam. Tahkikat evrakını size getireyim, kendisine götürün isterse kendisi altına yazsın, ben elimi böyle bir işe karıştıramam dedim ve masamda duran evrakı getirdim, Cemal Beye verdim. Biraz sonra evrakı Cemal Bey bana gönderdi. Altında "Her üçünün dahiliye sevkleri" diye yazılmış, altında da Ahmet imzası bulunuyordu. Bu emre karşı biz de her üçünü dahile sevke mecbur olduk.

S...'nin Cüretleri...

Mihran Darıciyan ve arkadaşlarının dahile sevklerinin üzerinden henüz iki ay kadar bir zaman geçmişti ki bir gün Artin odama gelerek şu sözleri söyledi:

-Bu "S..." cüretini arttırmış Mihran Darıciyan'ın Üsküdar'daki evine girmiş evde yalnız kalan kızkardeşini tehdit etmiş. "Gördün ya, kardeşini sürgüne gönderdim. Ben istersen seni de ve daha nice çoklarını da sürgün ettiririm. Polis Müdürü Umûmîsi ve Talat Paşa ile her akşamı beraberim. Dün akşam Beyoğlu'nda Talat Paşa ve Ahmet Beyle beraber idik. Eğer bana üç yüz lira vermez isen seni de gönderirim. Bu iş benim bir sözüme bakar" diyerek kadından üç yüz lira almış. Bu parayı aldıktan yirmi gün sonra tekrar Darıciyan'ın evine gitmiş. O gün Bakırköy'den gelmiş iki Ermeni kadını da misafir suretiyle evde bulunuyormuş. Darıciyan'ın hemşiresi "S...'nin" bu tehditlerini ve kardeşini sürgün ettirdiği misafir kadınlara da söylemiş olduğundan "S...'nin" tekrar geldiğini gören kadın bu iki misafire ama saklanın siz, burada görme-

sin. Sizi de tehdit eder. Belki de size de bir fenalığı dokunur" diye söyler.

Bu iki misafir kadın da o gün Darıciyan'ın kız kardeşinin çamarşılarını yıkamakta oldukları sırada "S...'nin" gelmesi üzerine iki kadın saklanır. Bahçede içinde sıcak su kaynayan kazanı da bırakırlar. O kadar ani olarak saklanırlar ki üç dört yaşlarındaki çocuklarını bahçede bırakırlar. Tehlike ve fenalığı idrakten aciz bulunan bu küçük çocuk da oynarken kaynar kazanın içine düşüp haşlanarak ölür. Ve "S...'de" yine madamdan iki yüz lira alarak gider. Göz göre göre bu "S..." eşkiyalık yapıyor. Hükümet buna ne zamana kadar müsamaha edecek! dedi.

Herife Tuzak Kurduk!

Ben bu sözü işitince bir insan sıfatıyla bu çocuğun ölümümden çok müteessir oldum, bu sıralarda da Reşat Bey avdet etmiş bulunuyordu.

Meseleyi evveliyatıyla ve bütün tafsilatıyla kendisine anlattım. Reşat Bey çok namuslu bir zat olduğu gibi entrikalara çok canı sıkılırdır. Bir müddet düşündükten sonra:

-Sen bu kadına kadar git kendisiyle görüş, yüz lira kadar bir para hazırlasın. Bu paraların numaralarını tespit ederek bir zabıt varakası yapınız ve paraları kadına bırakınız "S..." tekrar geldiğinde bu paraları versin, ona göre siz de tertibat alın, "S..." paraları alıp evden çıktıktan sonra kendisini yakalayın, buraya getirin dedi.

Madam Ağlıyordu...

Artin ile birlikte Üsküdar'a madamın evine gittik. Madam bizi görünce ağlamaya başladı.

-Eyvah, beni de mi götürmeye geldiniz!

-Hayır madam, seni götürmeye gelmedik. Bilakis sana iyilik yapmaya ve seni " S...'den" kurtarmaya geldik.

-Siz beni ondan kurtaramazsınız. Talat Paşa ile Polis Müdürü Umûmîsi onun ahbabı imiş. Her akşam beraber bulunuyorlarmış. Bu çocuk bizden ne istiyor! Kardeşimi sürgüne gönderttti. O günden beri de bize yapmadığı fenalık kalmadı. Bizi ondan Allah kurtarsın.

-Madam, beyhude telaş ediyorsun. Biz seni ondan kurtaracağız, sen bizi sakin ve müsterih bir halde dinle. Sen çok korkmuşsun. O kadar korkuya, telaşa lüzum yok.

-Nasıl korkmayım. O canavar gibi birşeydir. Onda merhamet denilen şeyden eser yoktur. Ben ondan korkarım. Eğer sizin buraya geldiğinizi görür veyahut duyarsa "Bu memurları sen çağırdın" diye bana yapmadığı fenalık kalmaz.

Ben Korkarım!

-Madam, sen ondan çok korkmuşsun. Bu kadar korkuya mahal yok, sen beni dinle, dediklerimi yaparsan çok yakın bir zamanda bundan kurtulursun. Şimdi sen bize yüz lira kağıt para getir. Biz bu paraların numaralarını yazıp bir zabıt tutacağız ve paraları yine sana bırakacağız. Bugünler de "S..." yine ziyaret edecek ve senden para isteyecek. O zaman bu paraları verirsin. "S..." senden paraları alıp evden çıktıktan sonra biz onu yakalıyacağız. Üzerindeki paralarla beraber Polis Müdüriyetine götürüp onu da sürgün yapacağız.

-111-
İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTACILARI TAKİP EDİYORDUK...

Darıciyan ve Arkadaşları İstanbul'a Dönmüşler, "S....'nin" Zulmüne Nihayet Verilmişti...

-Yok, ben bunu yapamam. Talat Paşa, Ahmet Bey varken siz ona birşey yapamazsınız, ondan sonra vay benim başıma geleceklere, ben bu işi yapamam.

-Madam bu çocuğun Talat Paşa ve Ahmet Beyle hiçbir münasebeti yoktur. Onun bu söyledikleri, senden para koparmak içindir. Sen bizim dediğimizi yap, seni ondan kurtaracağız.

Yüz Lirayı Beğenmez!

Biz böyle söylüyoruz, fakat madamın korkusunu izale etmek kabil olamadı. Artin, birçok Ermenice sözler söyledikten sonra güç hal ile madamı kandırabildik. Madam yüz lirayı getirdikten sonra:

-"S..." yüz lira kabul etmez. O her gelişte üç yüz liradan aşağı para almaz dedi.

-Bu yüz lirayı verdiğin zaman az diyecek olursa, şimdi üzerimde yoktur, iki gün sonra daha iki yüz lira veririm der, savarsın dedim.

Ve yüz lira evrak-ı nakdiyenin numaralarını tespit edip zabıt varakasını da yaptıktan sonra paraları madama iade ettik ve birçok teminat vererek evden çıktık.

S...'nin Tehditleri...

Memurlarımızdan en açık göz olan Süleyman Efendiyi bu işe memur etti ve evin uzak bir köşesine Süleyman Efendiyi tarassuta koydum. Kendisine lazım gelen talimatı verdikten sonra zabıt varakasını daireye getirip Reşat Beye verdim.

Üç gün sonra " S..." bermutat Darıciyan'ın evine gelip madamı yine tehdit eder. Öyle ya emeksiz para kazanılan yere gidilmez mi? Her defasında zahmetsizce üçyüz lira kazanılıyor. Madam bu defa yüz lira verince "S..." kafa kutmaya başlar. Yüz lirayı madamın yüzüne atar " Ben yüz lirayı ne yapıyım!" der. Sanki ödünç verdiği parayı alıyormuş gibi yüz lira gibi bir parayı kabul etmek istemez.

Madam yalvarır. "Bugün bu kadar buldum, iki gün sonra gel, daha iki yüz lira vereceğim" diyerek bin rica ve istirhamla yüz lirayı kabul ettirir. "S..." iki gün sonra iki yüz lirayı almazsam gittiğin gündür, diyerek madama son bir tehdit savurduktan sonra evden çıkar.

Zalimin Peşinde...

Evvelce madama verdiğim talimat üzerine memurun bir yanlışlık yapmaması için ve evden çıkan şahsın matlup adam olduğunu anlaması için madam pencereye siyah bir bez asar. Bunu gören memur, "S...'nin" arkasına düşerek takibe başlar. "S..." doğru Üsküdar Vapur İskelesine gelir. Tam iskeleye sapacağı zaman memur oradaki resmi memura "S...'in" karakola getirilmesini söyler.

"S...." de resmi memurun refakatinde İskele Karakoluna getirilir. Üzeri aranılınca madamdan aldığı yüz lira çıkar ve karakolda da ayrıca bir zabıt varakası yapılarak bu zapta da paraların numaraları kaydedilir ve bir resmi polis refakatinde "S..." daireye getirilir. Dairede her iki zabıt karşılaştırılınca numaraların aynı olduğu görülür. Bunun üzerine "S...'nin" evrakı tanzim edilerek yaptığı zulümlere nihayet verilmiş olur.

Bundan sonra da haksız yere gönderilen Darıciyan ve arkadaşları Dahiliye Nezaretinin emriyle İstanbul'a avdet etmiş bulunur. "S..." de yaptığı fenalıkların cezasını çekmiş ve adalet yerini bulmuş olur.

MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTALARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI VE POLİS KISM-I SİYASİ MEMURLARIN ÖLDÜRÜLMESİ

Mütareke olunca polisten çekilmiştim. Zaten ben çekilmemiş olsam bile hakkımda yapılmadık muamele ve maruz kalmadığım hakaret kalmıyacak. İstanbul zabıtasına hakim olan İngilizler beni çıkaracaklardı.

Memuriyetten çekildiğim zaman bir iş tutmak, ticaret yapmak için elimde bir param yoktu. Bu sebeple evvelce Polis Müdüriyeti Umûmîyesi Evrak Müdürü iken çekilerek ticaretle meşgul olan Hakkı Şevki Beye* müracaat ettim. Hakkı Şevki çok temiz kalpli, asil ve terbiyeli bir insan olmakla beraber merhametli bir arkadaştır.

Benim, poliste yaptığım fedakarlıklara yakından şahit olan bu asil çocuk, Mütarekede elimde sermaye olmadığı halde fena bir vaziyete düştüğümü görünce bana elini uzatan yegane bir arkadaş ve rehakar bir dost olmuştur. Yazıhanesine gittiğim zaman bana fevkalade hüsn-ü muamele yapmış ve şu sözleri söylemişti:

-Vaziyetinin fena olduğunu biliyorum, benim burada bir yazıhanem var. Yalnız olarak çalışıyorum. Senin gibi bir arkadaşa çok ihtiyacım vardır. Kabul edersen seni yanıma alayım. Benim kazandığım para ile sen de müreffehen geçinirsin, vazifen benim arkadaşım sıfatıyla burada bulunmaktır. Ben bazen İstanbul tarafına geçerim, o zaman sen yazıhanede bulunacaksın.

Vaziyetim İyi İdi:

Ben kendisine teşekkür ederek bu teklifi kabul ettim ve işe başladım. Hakkı Şevki Beyin sermayesine mukabil ben ancak say'imi koymuş bulunuyordum. İlk işe başladığım günden itibaren bana akşamları üç, dört, bazen beş lira veriyordu.

* Şimdi "Vanderez Acentasının" İstanbul Şubesi Müdürüdür.

Ben de bu para ile çoluk çocuğumun nafakasını temin ediyordum. Böyle fena bir vaziyette Hakkı Şevki Beyi temiz kalpli bir arkadaşımın karşıma çıkarak bana yardımda bulunması herhalde namukarlığımın bir mükafatıydı.

-112-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Ermeni Komitacıları İstediklerini Öldürüyor, İşgal Kuvvetleri Buna Göz Yumuyordu!

Hakkı Şevki Beyin yazıhanenesi Galata'da Perşembe Pazarında Arslan Hanında bulunuyordu. Müttefik düşman orduları İstanbul'a girmiş, İstanbul'da hükümet namına bir şey kalmamış, her şey müttefik düşman ordularının eline geçmişti. Yer yer silah aramak bahanesiyle kahveleri dükkanları basıyorlar, bu vaziyet karşısında Türk zabıtası seyirci kalmaktan başka bir şey yapamıyordu.

Harb-i Umûmînin esnasında ötede beride saklanmış olararak kalmış olan Ermeni komitacıları da meydana çıkmış, düşman ordularının bu hareketlerinden cüretlerini arttırarak faaliyete başlamışlardı.

Ermeni Komitacılar Faaliyette...

Komitacılar İstanbul'da ilk icraat olmak üzere, Hınçakyan komitası mensuplarından olup yukarıda bahsini yazmış olduğum, Mısır'dan Rusya'dan İstanbul'a gelerek hükümet erkanına suikast yapmak isteyen "Faramaz" nam-ı müstearlı komitacıların derdestlerinde ve Divan-ı Harpte muhakemeleri esnasında birçok hakikatleri meydana koyan ve bundan sonra Kısm-ı Siyasi Müdüriyetine bazı hususatla malumat veren ve cüzi bir müddet de istihbarat memurluğu yapam "Hamayak Aramyans" ismindeki adamı Gedikpaşadaki, evine giderken gündüz sokak ortasında öldürmüşlerdi.

Korkmaya Başlamıştım!

Ben bu haberi duyunca İstanbul'daki hükümetsizliği de gördüğüm için düşünmeye ve korkmaya başladım. Bu hareket gösteriyordu ki İstanbul'daki Ermeni komitaları meydanı boş bulmuş ve fırsat ellerine geçmişti. Artık dedikleri gibi serbestçe hareket edeceklerdi. Çünkü Hamayak'ın katili tutulmamış ve buna teşebbüs bile edilmemişti.

İstanbul'dan Çıkamazdım...

Ben bu haberi alınca İstanbul'dan Anadolu'ya kaçmayı düşündüm. Fakat buradan gitmek için para lazımdı. Bende ise para olmadığı gibi çoluk çocuğumun günlük nafakalarını da ancak Hakkı Şevki'den aldığım para ile temin edebiliyordum. Bu sebeple İstanbul'dan bir yere gitmek benim için imkan haricinde idi.

Beni seven birçok arkadaşlarım bana, böyle bir zamanda meydanda gezmekliğimin doğru olmadığını söylüyorlar. Ben de bu sözlerine hak veriyordum. Lakin aile ve çocuklarımın nafakasını ne ile temin edebilirdim. Geçinmek kaygısıyla yine her gün yazıhaneye iniyordum. İleride yazıhaneye belki gelemem düşüncesiyle, Hakkı Şevki'nin yevmiye verdiği dört beş liradan pek az şey sarfederek bir kısmını tasarrufa başladım.

Bulgar Kapıcıyı da Öldürdüler!

Hamayan Aramyans'ın öldürülmesinden henüz bir ay kadar zaman geçmişti ki Savarş Misakyan'ın derdestini temin eden Bulgar Konsoloshanesi kapıcısı Vladimir de Dolapdere'deki evine giderken bir komitacı tarafından evinin kapısı önünde tabanca ile öldürülmüştü.

Komitanın faaliyeti artmaya başlamıştı. Vladimir'in öldürülmesi beni büsbütün korkuttu. Bunun üzerine bir hafta kadar yazıhaneye inmedim. Çok yüksek kalpli arkadaşım Hakkı Şevki, inemediğim günler için bana elli lira para göndermişti.

Şavarş Misakyan Serbestti!

Bir hafta sonra tekrar yazıhaneye gitmeye başladım. Mütarekenin ilanı üzerine Hapishane-i Umûmîde bulunan Şavars Misakyan da İngilizler tarafından tahliye edilmişti.

Vladimir'in öldürüldüğünden yirmi gün sonra ölüm cezasının kendisi-

ne geldiğini anlıyan Mıgırdıçyan, oturmakta olduğu Beşiktaş'taki evinden çıkmamaya başlamıştı. Esasen Kısm-ı Siyasiye hizmet eden Ermeni memurlarını öldürmeye karar vermiş olan komita, bu kararını mevki-i fiile koymak için tayin ettiği fedaileri öldürülecek adamlara musallat etmişti.

Artin de Öldürüldü...

İdama mahkum edilen bu memurlar dışarıya çıkmadıkları takdirde evlerinde bile öldürülecekti. İşte zavallı Artin de bu suretle öldürülmüştür. O Artin ki son zamanlarda Ermeniliğe karşı çok hizmetler ettiği halde yine ölümden yakasını kurtaramadı.

Artin, ölüm korkusuyla evinden dışarı çıktığı günlerde, evinin penceresinden, çok iyi tanıdığı ve birçok iyiliklerini gören doktor "V...'nin" Kafkas Ermeni komitacılarından iki üç kişi ile beraber evinin etrafında sık sık dolaştığını görmüş, tehlikenin yaklaşmakta olduğunu anlamıştı ve katiyen dışarı çıkmıyordu.

Bir gün akşamüzeri on sekiz yaşındaki kızı ile alt katta sokağa nazır pencerenin önünde oturduğu bir sırada, günlerdenberi dışarıya çıkmadığını gören fedailer bu işi bir an evvel bitirmek için sokaktan cama ve Artin'in üzerine doğru sıktıkları tabancalar ile Artin'i müteaddit yerlerinden ağır surette yaralamışlar, Artin'de aldığı bu ağır yaranın tesiriyle bir hafta sonra ölmüştü.

Artin'in öldürülmesi beni büsbütün düşündürmüştü. Sıranın bana geldiğine hükmederek bir hafta kadar yazıhaneye inmedim. Fakat çoluk çocuk iaşesi her şeye, hatta hayata bile tekaddüm ediyordu. Bu sebeple yine yazıhaneye inmeye başladım. Fakat son derece ihtiyatla hareket ediyordum, her tesadüf etliğim insana dikkatli bakıyordum.

-113-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Galiba Ölüm Saatim Yaklaşıyordu! Ermeni Komitacılar Evimde Beni Aramaya Başlamışlardı...

Gördüğüm her hangi bir şahıs ikinci defa karşıma çıkacak olursa onu kaybetmek çaresini buluyordum.

Dört Olmuştu!

Artin'in öldürülmesinden sonra idi ki yine Kısm-ı Siyasiye hizmet etmiş olan "Vahe'yi" de Taksim'de evine giderken öldürdüler. Bununla komitanın öldürdüğü adamlar dördü buluyordu. Bunların faillerinin tutulmadıklarını söylemeye hacet yoktur sanırım. Zira İstanbul zabıtasının eli kolu bağlı olup hiç birşey kalmamıştı. Herşey müttefikin zabıtasının elinde idi. Komitacılar da işledikleri cinayetlerin cezasız kaldığını görünce cüretlerini büsbütün artırmışlardı.

Ermeni Komitacılarının Suikastına Uğrayarak Vurulmam...

Bu dört istihbarat memurunun öldürülmesinden sonra, artık sıranın bana geldiğini anlamaya başlamıştım. Mütareke olunca Ortaköy'den Bebek'e taşınmaya mecbur edilmiştim. Bebek de olsa yine İstanbul'da oturduğum için komitacıların takibinden kurtulamayacağım pek tabii idi. Nitekim Bebek'teki evimi de öğrenmiş olan komitacılar, ilk günlerde evime gönderdikleri imzasız, imza yerinde yalnız bir tabanca resmi bulunan mektuplarla, sıranın bana geldiğini anlatıyorlardı. Bu mektuplun aldıktan sonra yazıhaneyi terketmek mecburiyetinde kaldım ve vaziyetimin vahamiyetini bir mektupla Hakkı Şevki'ye bildirdim.

Geceleri Yer Değiştiriyordum!

Hakkı Şevki bana bir miktar para göndererek evden dışarı çıkmamaklığımı tavsiye ediyordu. Artin ile Vladimir'i kendi evlerinde öldürdükleri için evde kalmayı mavafık görmüyordum. İhtiyat-ı tedbir olmak üzere, geceleri çocuk çocuğu alarak tanıdığım ve Bebek Polis Karakolu karşısında oturan Bahriye Yüzbaşılarından Eriklili Hikmet Kaptanın evine gidiyordum, geceyi de orada geçirdikten sonra sabahları eve geliyorduk. Bu, bir ay kadar devam etti. Gündüzleri evde pek sıkıldığım için Bebek Postanesine giderek orada vakit geçiriyordum. O zamanlar Bebek Posta Telgraf Müdürü Ziya Bey* idi.

Sen Buradan Kaç!

Yine böyle vaktimi postanede geçirdiğim bir gün idi. Caddeden müzika ile ellerinde turuncu kırmızı bayraklarla bir takım Ermeni gençleri geçiyordu. Müdür Ziya Bey dışarı çıktı. Meseleyi tahkik etti, biraz sonra yanıma geldi ve dedi ki: "Ermeni gençleri Bebek bahçesine eğlenmek için gelmişler. Bugün bunlar pek coşkun, hepsinin göğüslerinde rozetler var, milli şarkılar söylüyorlar. Sen hemen buradan kaç, belki postahaneye de gelirler" dedi. Bu söz üzerine postahaneden çıkıp arka sokaklardan ve dağlardan aşarak eve gittim. Günlerden Ramazan idi.

Kapımı çalıyorlardı!

Eve gidip biraz dinlendikten sonra birdenbire kapı çalındı. Kafesten dışarı baktım "Doktor V..." gelmişti, yanında da üç kişi vardı.

Ben bunları görünce hiç sesimi çıkarmadım. Baldızıma "Sor bakalım ne istiyorlar?" dedim.

Baldızım sordu:

-Kimi istiyorsunuz?

-"..." Beyin evi burası mı?

-Evet burası.

-Bey Evde mi?

-Hayır, İstanbul'a gitti.

-Saat kaçta eve gelir?

* Filozof Rıza Tevfik'in kardeşidir.

-Belli olmaz. Bazen pek geç gelir. Bazen da erken gelir. Hangi saatte geleceğini bilemem.

-Vapurla mı geliyor, tramvayla mı?

-Orasını bilmiyorum.

Ermeniler bu cevabı alınca evin etrafını bir mühendis gibi uzun uzadıya tetkik ettikten sonra çekilip gittiler. Artin'i öldürten de "Doktor V..." olduğunu bildiğim için, komitanın icra reisi kendisi olduğunu ve bana gönderilen tabanca imzalı mektuplarında "Doktor V...." tarafından gönderilmiş olduğunu anladım. Öldürülmeden evvel Artin'e de bu yolda tehdit mektupları geldiğini Artin'in karısı söylemişti.

Çok Korktum!

Bunların gitmelerini müteakip hemen baldızımın arkasına eski bir yeldirme giydirerek arkalarından gönderdim:

-Kendilerine yetiş de hanımla bey çarşıya gittiler. Geldikleri zaman sorarlarsa kim aradı diyeyim ve siz kimsiniz? diye sor. Verecekleri cevabı çabuk bana getir dedim.

Yarım saat sonra baldızım geldi. Rengi sapsarı olmuş. "Aman bana bir bardak su verin" dedi. Suyu içtikten sonra ağlamaya başladı. "Kız ne oldun? Niye ağlıyorsun? Sana birşey mi yaptılar, söyle bakalım?" dediğim zaman:

-Enişteciğim, bu adamlar seni öldürecekler. Bu evi değiştirelim. Ben bunların sözlerinden çok korktum dedi.

-Sana ne söylediler?

-Ben onlara çarşıda yetiştim. Yanlarına sokularak tarif ettiğiniz gibi ben hizmetçiyim. Hanımla bey İstanbul'a gittiler. Siz de bir şey söylemediniz. Geldikleri zaman beye ne söyleyeyim, kim aradı diyeyim? diye sordum.

-Bey geldiği zaman seni "Doktor V..." aradı dersin. O anlar, onlar bayramlık almaya mı gittiler? Acaba bayram yapacak mı? dedi.

-114-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Sıkıntı, Korkuya Galip Gelmişti. Artık Tavukçuluk Yapmaya Karar Veriyorduk!

Ben bu söz üzerine şaşırdım, birşey söyleyemedim, hemen eve koştum geldim. Baldızımın bu sözleri beni daha fazla düşündürmeye başladı. Bu vaka üzerine on gece kadar yine Hikmet Kaptanın evine taşındık ve geceleri orada geçirdik.

Para İhtiyacı...

Bayram yaklaştığı için paraya ihtiyaç olduğundan on birinci gün çok büyük ihtiyatla yazıhaneye gittim. Bütün vakaları Hakkı Şevki'ye anlattım. Hakkı Şevki bana elli lira rehin verdi. Biz yazıhanede otururken Kısm-ı Siyasi Başkatibi olan Ahmet geldi.

Ortada Görünme!

Beni yazıhanede görünce:

-Aman birader ben seni görmek için geldim. Sen çok ihtiyatsız hareket ediyorsun. Kısm-ı Siyasi istihbarat memurlarından hiç birisini bırakmadılar, öldürdüler. Bugün bir yerde idim. Sıranın sana geldiğini ve pek yakında senin de öldürüleceğini ve senin takibin için üç kişi tayin edildiğini, konuşurlarken işittim. İşimi bıraktım, seni görmek ve bu vaziyeti sana anlatmak için geldim. Buralarda gezinme ve bir daha dışarı çıkma. Bu işe cesaret sığmaz, sen de biliyorsun ki İstanbul zabıtası hiç birşeye karışmıyor ve karıştırılmıyor. Komitacılar istedikleri gibi harekette serbesttirler. Dün memurun katillerinden hangisi tutuldu? Memleket içinde gündüz herkesin gözü önünde dört kişiyi öldürdükleri halde katiller ellerini kollarını sallıyarak serbest serbest dolaşıyorlar. Sana hepimiz acıyoruz. Haydi kalk, buradan git dedi.

Biz Seni Düşünürüz...

-Evet hakkın var "Vaziyeti ben de biliyorum, diye cevap verdim, hatta şimdiye kadar tabanca imzalı üç, dört mektup da aldım. Sıranın bana geldiğini bilmiyor değilim ancak evde kapalı durunca çoluk çocuk ve ben ne yiyeceğiz?" İşte beni buralara kadar sevkeden mühim amil de paradır. Hakkı Şevki olmasa halim çok fena olacaktı.

-Evet hayatın idamesi için paraya ihtiyaç olduğunu ben de biliyorum. Fakat hayat daha ziyade lazım. Sen sağ oldukça arkadaşların seni düşünür, sana yardım edebilir. Hayat elden gidince çoluk çocuğun hali daha feci olmaz mı? Sen hemen git. Biz seni düşünürüz diye Hakkı Şevki Bey de söze karıştı:

-Birader, sen para için düşünme, merak etme. Ben seni parasız bırakmam, yeter ki sen hayatını kurtar dedi. Hakkı Şevki Beyin bu felaketli zamanlarımda bana olan maddi yardımları, hayatımın sonuna kadar ödeyemeyeceğim kadar büyüktür. Bu vesile ile burada da Hakkı Şevki Beye şükran borcumu ifa etmeyi bir vazife bilirim.

Hikmet Kaptanın Evinde...

Ahmet ile yazıhaneden çıktık. Bin korku ile köprüden vapura binerek Bebek'e çıktım. Doğru Hikmet Kaptanın evine gittim. Ailemi de oraya getirttim. Hikmet Kaptan bize evinde iki oda tahsis etti. Bu evde tam üç ay kadar İrvaya [Riva] gönderdi. Orada kestirdiği ormanlardan İstanbul'a odun nakliyatını temin etmiştim.

Artık son bahar gelmiş, her taraf kış hazırlığına başlamıştı. Ben ise hiç bir yere çıkamıyor ve çalışamıyordum. Bu vaziyet böyle devam edemezdi.

Ne olursa olsun dedim, artık hapishane hayatından hiç farkı olmayan bu saklanmaktan bıktım. Dışarı çıkacağım. Üç ay zarfında beni herhalde aramışlar, bulamayınca bir müddet için belki beni takipten sarf-ı nazar etmişlerdir düşüncesiyle dışarı çıktım.

Murat Beyin Evinde...

Nereye gideceğimi düşünüyordum. Mütemadiyen Hakkı Şevki'nin yazıhanesine gitmek ayıp olacaktı. Birdenbire aklıma Murat Bey geldi. O sıralarda Murat Beyin de vazifeden çekilmiş, Beyoğlu'nda İmam Sokağında bir evde oturuyordu. Murat Beyin evine gittim.

Şuradan buradan konuştuktan sonra bana sordu:

-Ne yapıyorsun, nasıl vakit geçiriyorsun?

Ben şimdiye kadar hiç bir iş yapamadım. Dört, beş aydan beri tanıdıklarımdan Hikmet Kaptan isminde birinin evinde saklanıyordum. Biliyorsunuz ki Kısm-ı Siyasi istihbarat memurlarından dört kişiyi muhtelif zamanlarda öldürdüler. Ben de üç, dört tehdit mektubu aldım. Hatta bir defa evime kadar geldiler. Bu vaziyet karşısında nasıl çalışabilirim!

-Nerede oturuyorsun?

-Bebek'te oturuyorum.

-Ben de bir iş yapmak istiyordum. Fakat parasızlık yüzünden bir iş tutamıyorum. Zaten yapacak bir işte tasavvur edemiyorum ya az sermaye ile yapılacak bir iş ne olabilir?.

Tavukçuluk Yapalım!

-Az bir sermaye ile yapılacak bir iş varsa o da tavukçuluk yapmaktır.

-Evet tavukçuluğu ben de düşündüm. Fakat bunu ben yalnız yapamam. Onlarla uğraşacak adam ister.

-Arzu ederseniz beraber yaparız. Ben tavuklarla meşgul olurum.

-Sen tavuklarla meşgul olursan bu işi beraber yapabiliriz. Hemen bu işe vakit geçirmeden başlayalım.

-Tavuk almak için sermaye ve müsait yer lazım.

-115-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Üç Gün Üç Gece Kar Yağdı. Tavuklar Hastalanacak Diye Endişeye Başlamıştım…

-Ben biraz sermaye bulmaya çalışırım. Sen de yer aramaya başla.

-Kaç tavuk yapacağız?

-Şimdilik beş yüz kadar tavukla işe başlarız. Bu da bize kafi gelmez mi?

-Şüphesiz kafidir.

-O halde sen hemen yer aramaya başla.

-Tavukçuluk için en müsait yer Beykoz'dan yarım saat kadar içerde Akbaba Köyüdür. Ancak orası olabilir.

Orada bir yer bulursak bende Bebek muhitinden ayrılır ve tavuklarla tamamıyla meşgul olabilirim. İstanbul ve Boğaziçi taraflarında komitacıların taarruzundan bu işe bakamam. Bu suretle hayatımı da kurtarmış olurum.

-Muvafık, sen hemen yarından itibaren böyle bir yer aramaya çalış, bulunca hemen bana haber ver, ben de para tedarikine bakayım dedi.

Akbaba'da…

Ben evden pek ümitsiz bir halde çıktığım halde büyük bir sevinçle eve avdet etmiştim. Komitacıların tehditlerinden ve uzun müddetten beri arkadaş, ahbap evinde saklanmaktan zavallı ailem de bıkmış, usanmıştı. Fakat parasızlık bizi yerimizden kımıldatmıyordu. Eve gelince tavukçuluk işini ve Akbaba'ya naklimizi söyleyince ailem o kadar sevindi ki o gece uyku bile uyumadı. Çünkü artık böyle saklanmak derdinden kurtulmuş olacaktık, Ertesi sabah erkenden Beykoz'a gittim.

Akbaba'da köyün üstbaşında, üç odalı ve yedi, sekiz dönümden fazla bahçesi ve ormanlığı ile seneliği altmış liraya bir ev buldum. Bu ev, tavukcu-

luk için çok müsait bir yer olduğu gibi bahçesinde pek çok meyvası ve bahçesinin içinden daimi surette akan bir dere suyuda vardı ki bu temiz su tavuklar için çok sıhhi idi.

Bir Ermeni İle Karşı Karşıya...

Bu evi Beykoz'da Akbabalı "R... Beyin" delaletiyle bulmuştum.

Refik Beyin dükkanında görüşürken Beykoz'da Eczacı Sehak Serapyan beni gördü. Yanıma sokuldu:

Ne o, Beykoz'a mı geldin? dedi.

"Hayır, burada bir işim var. Onun için geldim" dedim. Bana şu cevabı verdi:

Hatırlar mısın? Bizi Divan-ı Harbe götürmüştün? Ne oldu. İşte biz kurtulduk. Sen yaptığın ile kaldın. Fakat dünya size de kalmadı deyince, fazla bir söz söylemeyi muvafık görmeyerek sadece "Biz memur adamlarız. Bize verilen işi emri yaparız" dedim.

Harb-i Umûm, esnasında Beykoz da bulunan Doktor Kapril Kazanciyan ismindeki doktora gelen bir mektup, sansürce mühim görülerek Doktor Kazanciyan, Eczacı Sehak Sarapyan ve Artin isminde üç kafinin derdestiyle Divan-ı Harbe izamları emrini aldığım için bunları Beykoz'dan almış, Polis Müdüriyeti vasıtasıyla Divan-ı Harbe göndermiştik.

Onun intikamını almak için Sehak Efendi bana bu sözleri söylemişti. O sıralarda bizim için fazla söz söylemek imkanı olmadığından bende sükut etmiştim.

Oh Kurtulmuştuk!

Ertesi gün Beyoğlu'na giderek "M... Beye" bulunduğum evi söyledim. Murat Bey evi muvafık buldu ve derhal eve naklimizi söyledi ve banada evin bir senelik kirası olan altmış lira ile evimizdeki eşyaların nakli için kırk lira olmak üzere yüz lira verdi. Ben eve uğrayarak eşya toplamalarını söyledikten sonra Beykoz'a gidip konturatı yaptım. Motor ve araba tedarik ederek ertesi gün eşyaları ve evi Akbaba'ya naklettim. Akbaba'ya naklettikten sonra geniş bir nefes aldık. Çünkü komitacıların takibinden kurtulmuş olduk veyahut biz öyle zannettik.

Meğer Aldanıyormuşum!

Sonradan öğrendim ki Ermeni komitaları tarafından idama mahkum edilen her hangi bir şahıs bulunduğu mıntıkadaki teröristlere havale edilirmiş. Biz Bebek'ten ayrılınca beni öldürmeye başkalarının memur edildiğini hatırıma bile getirmemiştim ve getiremezdim. Onların o kadar muntazam teşkilatı varmış ki benim Akbaba'ya gittiğimi çok zaman geçmeden öğrenmişler.

Akbaba'ya taşındıktan sonra ailece derin bir nefes almıştık. Burası bizim için emin bir melce sayılabilirdi.

Şimdi tavuk tedariki en mühim işimiz olmuştu. Ben artık her gün İstanbul'a iniyor, "M... Beyle" görüşüyordum. Her gün birer miktar tavuk alıyorduk. Bir taraftan da tavuklar için kümes yapmak zarureti vardı.

Hayatta insan pek çok şeyler yaparmış, aile geçindirmek için insanların binlerce müşkülatla uğraşmakta olduğunu her gün görmüyor muyuz? İşte bende ömrümde yapmadığım işi yapıyordum. Evin etrafinda taş dolu idi. Bunları toplayarak dört beşyüz tavuk alacak kadar bir kümes yapmaya başladım. Taştan duvar ördüm. Duvarları iki metre yüksekliğe kadar çıkardım. Aldığımız tavuklar beş yüzü bulmuştu. Akbaba da benim ismim de tavukçu olmuştu.

Öyle Kar Yağdı ki!

En son aldığımız iki kafes tavuğu Akbaba'ya getireceğim gün Murat Beyi de köye davet ettim. Bir kere evi ve tavukları görmesini söyledim. Kabul etti, beraberce Beykoz'a geldik. Tavukları köy komşularından birinin arabasına koyarak köye geldik.

-116-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI!

Tavukları Satmış, Fasulyeciliğe Başlamıştık. Kayınvalide İle Beraber Köy Arabasıyla Akbaba'ya Gidiyorduk...

Sanki hava da bizim köye geldiğimizi bekliyormuş gibi. Tavukları kafeslerinden çıkarıp evin altına koyduktan on dakika sonra öyle bir kar yağmaya başladı ki göz gözü görmez oldu. Tipi halinde üç gün üç gece hiç durmadan yağan kar bazı yerlerde bir metreyi geçmiştir.

Murat Beyin Canı Sıkıldı...

Murat Beyde evde kadı. Ben herşeyden evvel tavukları düşünüyordum. Henüz yapacağım kümes hazırlanmamış olduğundan, kümes yapılıncaya kadar tavukları evin altındaki büyük ahıra koymuştum. Havanın böyle şiddetli bulunduğu sırada dışarıya salıverilmeleri doğru değildi. Beşyüz tavuğun bir yerde yem yemesi, su içmesi ve kar kalkıncaya kadar en aşağı on beş, yirmi gün içeride kalmaları da bir mesele idi. Herhalde tavukların aralarında bir hastalık zuhur etmesi tabii idi. Bunu Murat Beye de söyledim.

Bu cihet-i nazarı dikkate alarak her ihtimale karşı hastalanacak olan tavuklar için on beş kadar tecrithane hazırlamıştım. Havanın böyle birdenbire bozulmasından canı sıkılan Murat Bey, üçüncü gün İstanbul'a inmek arzusunu izhar edince beraberce dizlerimize kadar karlara batarak Beykoz'a indik.

Anadolu'ya Bir Firar...

Ben sık sık İstanbul'a iniyor, tavukların yemlerini tedarik ediyordum. Bir gün İstanbul'dan vapurla Beykoz'a avdet ederken yanımda oturan, bilahare Beykoz merkezi sivil memuru olup ismininde Saim* olduğunu öğrendiğim birisi, elinde bir gazete olduğu halde yanındaki arkadaşına şu sözleri söylü-

* Saim de Yüzelliliklerdendir.

yordu:

Bu gün haber aldım. Muharrir "...."de de öküz arabasıyla tebdil-i kıyafet ederek Anadolu'ya gitmek üzere İstanbul'dan kaçmış, bu hainler Anadolu'ya kaçmakla kurtulacaklarını; daha İzmit'e varmadan yolda gebertilecektir. İngilizler buna çok ehemmiyet veriyorlar. Bilhassa onun ölü veyahut diri olarak yakalanması için müteaddit müfrezeler gönderildi. Bilir misin, tavşanlar avcının korkusundan nasıl kaçarlarda bir çalı kenarına saklanırlar, avcıda bir kurşunla beynini nasıl parçalarsa, o da bir kaç gün sonra avcıdan kaçan bu tavşan gibi bir çalı kenarında beyni parçalanarak öldürülecektir. Bunu elbette işitirsin diyor refiki de Saim'in bu sözlerini hararetle tasdik ediyordu.

Ben bu sözleri işitince orada daha fazla oturmak işime gelmediğinden, vapur Kanlıca'ya yaklaşırken, yavaşça yanlarından kalktım ve vapurun alt katına indim.

Bunların İngilizlere hizmet eden memurlar olduğunu anlamıştım. Esasen bende buralara yeni geldiğimden nazar-ı dikkatlerini celbetmemek için yanlarında oturmayı muvafık bulmamıştım. Benim vaktiyle Polis Kısm-ı Siyasisine mensup bir memur olduğumu öğrenmiş olsalardı, bizim tavukçuluk da elden giderdi.

Tavuklar da Hastalı!

Murat Beyin İstanbul'a indiğinden on beş gün sonra tavuklarda çiçek hastalığı başlamıştı. Her ne kadar günde iki defa kümesi temizler, sularını da değiştiriyorsam da bu kadar çok miktarda tavuğun uzun müddet bir arada bulunması hastalık getirebilirdi.

Hastalanan tavukları derhal tecrit ettim, tedavilerine başladım. Keyfiyeti Murat Beye söyledim. Murat Beyinde, benim gibi ticaretten şansı yoktu. Bir kaç işe girişmiş hepsinde de zarar etmişti. Murat Bey tavukların hastalandığını işitince "Eğer bunlardan istifade edilmezse tavukları satalım, evin önündeki yedi sekiz dönümlük bahçeye fasulye ekelim" dedi. Bu köy halkı yaz mevsiminde fasulyecilik yapmakla para kazanırlardı. Köyün içinden geçen dere sayesinde bahçelerde feyizli fasulye yetişirdi.

Şimdi de Fasulyecilik...

Murat Beyin bu sözü üzerine tavukları İstanbul'a getirdim. Aldığımız fiyata sattık. İçinden yirmi beş tavuk ayırarak mütebakisini tamamen elden çıkar-

dık. Hastalanan tavuklardan yalnız birisi ölmüştü.

Birkaç gün sonra Murat Beyle kararlaştırdığımız gibi fasulye ekmek için bahçeyi sabana sürdürdüm. İstanbul Balık Pazarındaki tohumculardan okkası birer liradan otuz okka fasulye tohumu alarak Beykoz'a geldim.

Birkaç gün evvel Beykoz'da hallaça bir iki yatak bırakmıştım. Yataklarla beraber fasulyeyi de götürmek için araba lazımdı. Köy komşularından araba olup olmadığını araştırırken Ziya Efendinin araba ile çarşıya doğru gittiğini gördüm.

Ne zaman avdet edeceğini sorunca "Ben biraz geç gideceğim. İstersen arabayı al git" dedi. Ziya Efendiden arabayı aldım, hallaçtan aldığım yatakları da arabaya koydum. Kayınvalidemin evine bıraktığım fasulyeleri de aldım.

Kayınvalide de Beraber!

Kayınvalidem köye gelmek arzusunu gösterdi. Fasulyeyi on beşer okka olmak üzere iki torbaya koydum ve yatakların üzerine heybe gibi uzattım. Torbalar oldukça kuvvetli ketenden yapılmıştı.

-117-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Beygir Ürkmüş Araba Devrilmiş Bizim Tohumluk Fasulyeler Elden Gitmişti. Felaket Başlıyordu!

Araba dediğim, tek beygirli bir şeydi, altında tahta da yoktu. Kayınvalideyi de arabaya bindirdikten sonra yola düzüldük. Beykoz Çayırını geçmiştik. Kayınvalidem "Ben arabada rahatsız oldum, ineceğim" dedi. Arabadan indi. Zaten arabada oturulacak bir yer de yoktu.

Biraz daha gittikten sonra henüz ormanlığa giriyorduk. Üç yüz adım kadar ilerde yolun ortasında bir deve yatıyordu. Ziya Efendi bana verirken, hayvanının ürkek olduğunu söylemişti. Beygir deveyi görünce kulaklarını dikti. Ben de bu sırada beygiri başından tutmuş, çekiyordum. Hayvan kulaklarını dikip de korkmaya başlayınca hayvanın deveden ürktüğünü anladım. Bu sırada da bizi gören deve de ayağa kalkmış yavaş yavaş ormana doğru gitmeye başlamıştı.

Büsbütün Ürkmüştü...

Devenin yürümesiyle hayvan birdenbire bütün kuvvetiyle ileri doğru koşmaya başladı. Başını sımsıkı tuttuğum halde zaptedemiyordum. Hayvan mütemadiyen koşuyordu. Dirseğimi boynuna dayadım, dizginini ve başını yana doğru çevirmeye başladım. Bu suretle durduracağımı zannediyordum, sağ tarafım ormanlık, benim bulunduğum taraf da dere idi. Hayvanın başını biraz daha sola bükecek olursam hayvan ve araba ile dereye yuvarlanmak tehlikesi vardı.

Araba Üstümden Geçti...

Hayvan koşar, ben de zaptetmeye uğraşırken birdenbire yere yuvarlandım, araba üstümden geçti. Hayvan elimden kurtulunca bütün kuvvetiyle koşmaya başladı. Üzerimden geçen tekerlekler belimi ağrıtmıştı. Müşkülatla yerimden kalktım. Araba benden hayli uzaklaşmıştı. Belimin ağrısıyla arabaya yetişmek kabil değildi. Bizim fasulyeler yol kenarındaki çalılıklara ilişen torbaların delinmesinden, beşer onar yolun iki tarafına dökülüyordu. Arabadaki yataklar, ev için aldığım erzak, hasılı arabaya koyduğum bütün eşya yerlere dökülmüştü.

Her Şeyimiz Dağılmıştı...

Bu vaziyeti gören kayınvalide, arabadan indiğine bin kere şükrediyordu. Zavallı kadın bu felaket karşısında yol kenarındaki otlardan bir süpürge yaparak dökülen fasulyeleri toplamaya çalışıyordu. Ben yavaş yavaş arabanın arkasından gitmeye başladım. Hayli yürüdükten sonra iki yolcuya tesadüf eltim. Bunlara arabayı sordum. "İki tekerlekli bir araba ile süratle koşan bir beygire daha bir yerde tesadüf ettik. Hayvan yorulmuştu. Bir felaket olduğunu anlayarak hayvanı durdurduk ve yularından bir ağaca bağladık biraz ileride görürsünüz" dediler. Biraz ilerledikten sonra yolda arka tekerlekleri buldum. Biraz daha yürüdükten sonra hayvanı başından bir ağaca bağlanmış halde buldum. Yularını söküp geri çevirdim, yolda arka tekerlekleri de taktım, arabayı kayın validemin olduğu yere getirdim. Toz, toprak içinde kalan yatakları arabaya koydum. Zeytinyağı şişesi ile pirinç vesairenin tamamen zayi olduğunu gördüm. Yolda bir karış kum vardı. Kayınvalidem o zamana kadar tozla karışık olarak ancak bir okka kadar fasulye toplayabilmişti.

Bu İlk Felaketmiş!

Beşer onar yola dökülen fasulyelerin toplanmasına imkan olamayacağını görünce, köya avdete mecbur olduk. Bu benim için ilk felaket habercisi imiş. Tavukçuluk bir netice vermedi. Fasulyecilik de bu suretle nihayete ermişti. Tarla hazır sürülmüş fakat ekecek tohum elimizden gitmişti. Ertesi gün vaziyeti "M.. Beye" anlattım. Fena halde canı sıkıldı.

Halbuki bu işte benim hiçbir kabahatim olmadığı gibi bu yolda az kalsın hayatım da gidiyordu.

Bu vaziyet karşısında "M.. Beye" dedim ki: "Hazır sürülmüş tarlayı herkes yarıya alır. Muvafık görürseniz tohumu ve her masrafı kendisine ait olmak üzere tarlayı ortakçıya verelim". "M... Bey", "Artık nasıl istersen yap" dedi. Ben de mecburen tarlayı ortakçıya verdim.

Beni Arıyorlardı...

Aradan üç gün geçmişti. İşsiz güçsüz evde oturuyordum. Akbaba'da bakkallık eden Akbabalı Ömer Ağanın oğlu Ahmet bir çocukla bana acele verilmek üzere bir pusula göndermişti. Pusulayı aldım. Şu satırlar yazılı idi:

"Şimdi Beykoz'dan resmi ve sivil memurlar geldiler. Burada Kısm-ı Siyasi serkomiseri oturuyormuş, evi nerededir? Buraya ne maksatla gelmiştir?" diye kahveden soruyorlar. Çabuk ormana bir yere saklan şimdi eve gelecekler diyordu.

Bu yazıyı okuyunca hemen aileme: "Beni polisler arıyormuş, şimdi eve gelecekler, beni sorduklarında bir iş için Bursa'ya gitti. Ne zaman geleceği malum değil deyiniz ve korkmayınız" diyerek yanıma tabancamı aldım, evin arka tarafından orman içine daldım.

Gece Yarısında...

Çalılar, dikenler içinde üstüm başım yırtılarak mütemadiyen yürüdüm. Ormanın tepesine çıktım orada bir yere yattım. Bizim evi seyretmeye başladım. Ben henüz tepeye çıkmıştım, bizim ev polislerle doldu. Evde çok durmadılar Biraz sonra çıktılar. Kahvelere doğru gittiler. Evde ne söylediklerini, ne yaptıklarını bilmediğin için karanlık basıncaya kadar evi gidemedim. Eve yakın Akbaba'nın türbesine kadar indim. Çocukların evin arka tarafına kadar gelerek yavaş sesle: "Baba" diye seslendiklerini duyunca tehlikenin zail olduğunu anlayarak arka bahçeden eve girdim.

-118-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Yirmi Gün Ormanda Evimin Penceresindeki İşarete Dikkat Ettim. İngilizler Beni Arıyorlardı...

İhtiyatlı Ol!

Gelen memurlar beni sormuşlar. Bursa'da olduğumu öğrenince avdet etmişler. Biraz sonra Bakkal Ahmet Efendi eve geldi. Gelen memurların başında Saim vardı. Bu adam çok tehlikelidir ve İngilizlerin memurudur. Beykoz'un eski memurlarından Ahmet Efendi senin lehinde söz söylediği halde, Saim mütemadiyen onun buraya gelmeni teşkilat yapmak içindir. Sen bilmezsin diye sözü Ahmet Efendinin ağzında bıraktı. Bir müddet için kahvelere de çıkma, burada seni herkes sever ama, sen yine ihtiyatı elden bırakma dedi.

Kuvâ-yı Milliyeye Hizmet...

Burada, Ahmet Efendi ila babası Ömer Ağa ve kardeşi Refik Beyin Kuvâ-yı Milliyeye olan hizmetlerini bir lisan-ı sitayişle kaydetmeden geçersem bir hakikati çiğnemiş olurum.

Bu çocuk fıtraten zeki ve vatanperver bir insan olup Mütareke esnasında Anadolu'ya iltihak etmek üzere Akbaba yolunu tercih edenlere hadsiz hizmetlerde bulunmuştur ki ileride bunlardan sırası gelince bahsedilecektir.

Bu sıralarda İstanbul'da bulunan hakiki vatanperverler tarafından Anadolu'ya kaçırılmak üzere bir takım silahlar hazırlanmış ve yola çıkarılmıştı. Fakat bunu İngilizlere haber verdiklerinden bu silahlar Beykoz'un biraz ilerisinde Elmalı Çiftliğinde bir tarafa saklanmıştı. Bunun içindir ki İngilizler Akbaba, Elmalı, Alibahadır Köylerini sıkı bir araştırmaya tabi tutmuş ve bu köyler halkının evlerini basmak suretiyle tazyike başlamışlardı.

İngilizlerin Taharrîyatı...

İşte bu meyanda beni de eski memuriyetim hasebiyle aramaya başlamışlardı. Artık benim için İstanbul'a değil, Beykoz'a bile inmek tehlikeli idi. Fakat çoluk çocuğun iaşesini ne yapacaktım. Bir taraftan varidatı olmayan bir insan ne yapabilir!

Geçinmek için evdeki eşyalardan bir kısmını satmak mecburiyeti hasıl olmuştu. Yavaş yavaş eşyadan bir kısmını İstanbul'a gönderiyor, yok pahasına sattırarak bu para ile idareli bir surette geçinmeye çalışıyorduk. Evimizin aranmasından sonra yirmi gün vaktimi ormanda geçirdim.

Sabahları evden erken çıkıyor, yanıma bir küçük testi su ve birazda ekmek peynir alarak ormana gidiyordum. Orman içinde öyle bir yer intihap etmiştim ki bulunduğu yerden evin penceresi görülüyordu. Aileme de tembih etmiştim: "Eğer beni arıyan olursa ve benim için bir tehlike mevcut ise dağ tarafındaki pencereye kırmızı bir bez asarsınız. Şayet bir şey yok ise beyaz bir bez asarsınız ben bu işaret üzerine hareket ederim" demiştim.

Anadolu'ya Geçecektim...

Bu yirmi gün bana pek uzun geldi. Ahmet Efendiden sık sık haberler alıyordum. Memurların bir daha köye gelmemelerinden cesaret alarak kahveye çıkmaya başladım. Fakat hayatın böyle devam edemeyeceğini düşünerek bende Anadolu'ya geçmeye karar vermiştim. Lakin o sıralarda Elmalı Çiftliği civarında saklanan silahlar İngilizler tarafından bulunduğu için bütün Beykoz civarındaki köyler abluka altına alınmıştı. İngilizler buradan kuş bile uçurtmuyacak kadar sıkı tedbirler almışlardı. Bu sebeple bu sıkılılığın biraz gevşemesini beklemek lazım geliyordu.

Silah Arıyorlardı...

İlk sattığımız eşyanın parası bittiği için yeniden bir takım kanepeyi satmak üzere İstanbul'a inmek zaruretinde kaldım. Kanepeleri köylü komşuların arabasıyla Beykoz'a indirdim ve İstanbul'a götürdüm sattım. Akşam avdette Beykoz Çayırından geçerken çayırda İngiliz polislerinin yolcuların üzerlerini aramakta olduklarını görünce elimde bulunan erzak çantasıyla hemen mahalle arasına girdim ve mahalle içlerinden tepelere çıkarak ormanlar içinde birçok dolaştıktan sonra Akbaba'ya geldim. O gün üzerimde silah da vardı. Mahalle arasına sapmayıp da ileriye gitse idim üzerimde silahla tutulacak doğru

Arapyan Hanına sevk edileceğim şüphesizdi. Bu araştırma beni korkuttu bir müddet Beykoz'a inmemeye karar verdim.

Bir gün evde oturmakta iken Bakkal Ahmet Efendi bir pusula yazarak acele beni istediğini bildiriyordu. Merak ettim dükkana gittim. Ahmet Efendi beni dükkanın üstüne çıkardı. Yukarıda Anadolu Kavağında oturan Topçu Binbaşısı Osman Behçet Bey namında sivil bir zat oturuyordu. Ahmet Efendi beni Osman Behçet Beye tanıttı ve: "Osman Behçet Beyin vaziyeti pek sıkışmış, İngilizler kendisini arıyorlarmış. Alibahadır ve Ömerli tarikiyle acele Anadolu'ya kaçması lazım geldiğini fakat her taraf sıkı bir tarassut altında olduğundan Osman Beyin dağ yollarından Ömerli'ye gitmesi lazım geliyor. Bu zatı ne suretle ve kimin vasıtasıyla sevkedelim" dedi.

Bu söz üzerine düşündüm.

-"Benim de vaziyetim Osman Behçet Beyin vaziyetinden iyi değil, dağ yollarını ben de bilmem. Burada en ziyade itimat edilecek Korucu Hüseyin'dir. Sen Hüseyin'i çağır, o gelinceye kadar ben de eve gidip bir iki kat çamaşır alayım. Ben de Osman Behçet Beyle beraber gideyim" diyerek dükkandan çıktım. Evden iki kat çamaşır alıp veda ederek dükkana geldim. Ahmet Efendinin korucuya gönderdiği adam daha gelmemişti. Gündüz gitmek muvafık olamayacağından gece gitmeyi kararlaştırdık.

-119-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI
İngilizler Yolları Sıkı Sıkı Tutmuşlardı. Anadolu'ya Kaçmak İçin Beklemek Lazımdı...

Ahmet Efendi bizi Osman Behçet Beyle yalnız bırakarak alış veriş yapmak için dükkana indi. Yarım saat sonra elinde bir kağıtla tekrar yukarıya geldi, kağıdı bana uzattı. Kağıtta şu satırlar yazılı idi:

Ahmet Efendi Osman Behçet Beyi hemen yola çıkarın, İngilizler kendisini çok sıkı arıyorlar. Osman Behçet Bey şimdilik Alibahadır'da bekleyecektir. Bir kaç gün sonra eski Kısm-ı Siyasi Müdürlerinden Gözlüklü Cemal ve

Dahiliye Nazırı Sabıkı Hazım [Ebubekir Hazım Tepeyran] Bey, Akbaba'ya gelecekler ve Alibahadır Köyünde Osman Behçet Beye iltihak ederek birlikte Anadolu'ya gideceklerdir. Bu sebeple Osman Beyi süratle yola çıkarın.

Ahmet Efendi:

-"Bu mektup, Beykoz'da Bahriye Binbaşısı Asaf Beyden geliyor. Osman Behçet Beyi de buraya Asaf Bey gönderdi, sen acele etme, mademki Osman Bey Alibahadır'da bekleyecektir. Senin beraber gitmen muvafık değildir. Onu birkaç gün saklayacak adamın belki yeri yoktur. Sen birkaç gün daha bekler, gelecek olanlarla beraber gidersin" deyince bu sözü makul görerek birkaç gün intizara karar verdim.

Biraz sonra korucu geldi. Akşam ezanından sonra Osman Beyi korucu refakatinde Alibahadır gitmek üzere yola çıkardık. Bende eve gittim. Birdenbire ani olarak evden ayrılmam ailem üzerinde mühim tesirler yapmıştı. Benim tekrar geldiğimi görünce sevindi.

Küpeleri Satacaktık…

Önümüzde daha birkaç gün vardı. Eve de biraz para bırakmak lazım geliyordu. Düşündüm ailemle müşavere ettikten sonra refikamın [Pakize] küpelerinin satılmasına karar verdik. Bundan hasıl olacak para ile bir iki ay kadar geçinebilirlerdi. Bir müddet sonra bende Anadolu'dan kendilerine para göndererek yardım edeceğimden küpelerin satılması kararlaştı.

Artık Anadolu'ya geçmeye kati karar verdikten sonra Beykoz'a inmeye de cesaret edemiyordum. Küpeleri satmak üzere ertesi gün refikamla baldızımı İstanbul'a gönderdim. Yine o gün Asaf Kaptandan gelen bir haberde, üç gün sonra Hazım Beyle Gözlüklü Cemal Beyin Akbaba'ya geleceklerinden benim de onlarla birlikte gitmekliğim bildiriliyordu. Esasen ben hazır bulunuyordum. Bu habere çok sevindim. Akbaba'da da benim için durmak imkanı kalmamıştı.

Burada, Beykoz'da Eczacı Recep, Bahriye Binbaşısı Asaf Bey ile Bahriye Çarkçı Yüzbaşılarından Adil Beyin Kuvâ-yı Milliyeye yaptıkları pek büyük hizmetleri kaydetmeden geçersem haksızlık etmiş olurum.

Refikamın İstanbul'a indiği gün öğleye doğru Alibahadır Köyüne gönderdiğimiz Binbaşı Osman Behçet Beyden aldığımız bir haberde vaziyetin köyde birdenbire fenalaştığı ve kendisini saklayan köy muhtarının, bir an evvel evini terk etmesini, aksi takdirde kendisinin de düçar-ı mücazat edile-

ceğini söylediği, İngilizlerin birçok evleri bastığı bildiriliyor ve kendisinin Akbabaya aldırılması rica ediliyordu.

Bizim Eve Aldık...

Bu haber bizi şaşırtmıştı. Ahmet Efendi ile işi müzakereden sonra tekrar köy korucusunu davet ettik ve Osman Beyin Akbaba'ya getirilmesini rica ettik. Korucunun hissiyat-ı milliyesini tahrik edici sözler söyledik. Vasıf Beyden bu iş için kendisine bir miktar para da alacağını vaadederek korucuyu Osman Beyi tekrar Akbaba'ya getirmek üzere Alibahadır'a sevkettik. Osman Beyi, köyün en kenarında olan bizim eve getirmesini de korucuya tembih ettim.

Küpeleri satmaya giden refikam, baldızımla beraber akşamüzeri köye geldiler. Küpeleri yüz liraya sattıklarını söylediler. O gece sabaha karşı bizim kapı çalınmaya başladı. Böyle vakitsiz kapının çalınması, zaten kuşkuda olduğumuz için bizi korkutmuştu. Refikam pencereden seslendi. Köy korucusunun geldiğini söyleyince, Osman Beyin geldiğini anlayarak hemen kapıya koştum ve Osman Beyi görünce içeriye aldım.

Beklemek Lazımdı...

Kendisine bir kahve ikram ettikten sonra Beykoz'a Asaf Beyin evine gitmek arzusunu gösterince henüz daha sabah da olmadığından, ben de mevcut olan ve şapka şeklinde bulunan sarı avcı kalpağımı başına giydirerek kendisini kahvelerin önüne kadar götürürek oradan selametledim ve vaziyet hakkında bugün Asaf Beyin bize bir haber göndermesini Osman Beyden rica ettim. Osman Beyin Beykoz'a hareketinden üç saat sonra Asaf Beyden aldığımız bir haberde, İngilizlerin etraf köyleri sıkı bir taramaya tabi tuttukları ve bütün yollara kuvvetli müfrezeler koydukları, Anadolu'ya kaçanlar bu yolları tercih ettiklerinden buralara çok ehemmiyet verdikleri, binaenaleyh bir müddet intizar etmekliğimiz bildiriliyordu.

Bu işten en ziyade ben müteessir oldum. Çünkü şu birkaç gün içinde Anadolu'ya geçeceğim ümidiyle refikamın küpelerini de satmıştım. Halbuki bu para yavaş yavaş harcanacak, binnetice Anadolu'ya hareketim esnasında ailem yine parasız kalmış olacaklardı.

Paralar Yırtıktı!

Öğle zamanı eve geldiğimde refikam küpelerin bedeli olan paraları bana gösterdi. Bu paraların içinde üç tane yirmi beşer liralık vardı ki bunlar tamamıyla yırtık idi. O sıralarda böyle büyük paraların yırtıkları pek nazlı geçiyordu.

-120-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Tam Yerinde Bana Pusu Kurmuşlardı. Göbeğimden Kurşunu Yiyince Yuvarlandım. Karım Ağlıyordu... Tek Tük Gelip Geçenler Halimize Acımıyor, Bizi Yol Ortasında Perişan Bırakıp Gidiyordu...

İngilizlerin bu tazyiki uzun sürmeyecek, nasıl olsa biz de yakında Anadolu'ya geçecektik.

O zaman bu yırtık paraları nihayet bir kadın olan refikam nasıl geçirebilirdi? Onları sıkıntı içinde bırakmamak için beraberce İstanbul'a gidip aldıkları adamdan paraları değiştirmek lazım geldiğini söyledim.

İstanbul'a İndim!

O sıralarda Beykoz'a civar olan Akbaba, Alibahadır, Ömerli, Buzhane, Irva[Riva] Köyleri arasında dolaşan ve sık sık Akbaba'ya gelerek bize vaziyet hakkında izahat veren Kara Mehmet Çetesi de birkaç gündenberi köye gelmediklerinden de İngilizlerin bu tarafları fazla sıkıştırdığı anlaşılıyordu.

Ertesi gün refikamla birlikte İstanbul'a indik. Küpeleri sattığı dükkana giderek yırtık paraları değiştirdik. Avdette ev için icabeden bir aylık kadar erzak da aldık. Akşamüstü Beykoz'a geldik. Vapurda Akbaba'ya gidecek bir kaç komşuda vardı. Fakat bizim Beykoz'dan da alacaklarımız olduğundan komşularla beraber gidemedik, biraz geç kaldık.

Vakit geçmiş, akşam yaklaşmış, bu sebeple köyden gelmiş arabalarda köye gitmiş olduğundan, köye kadar yaya gitmeye kadar vererek yola çıktık. Sair günler Beykoz'a indiğim de tabancamı da beraber alıp Yalı Köyünde mahal-

le kenarında Akbabalı Refik Beyin dükkanına bırakır, akşam köye dönerken alırdım.

Bir Paket Noksandı...

Artık Anadolu'ya geçmeye kati karar verdiğim için İngilizler tarafından görülür de yakalanırım korkusuyla o gün tabancamı yanıma almamıştım. Ellerimizde erzak torbalarıyla yürüyerek Kaymakdonduran denilen yere yaklaştığımız zaman, yorulduğumuz için ellerimizdeki eşyaları orada bir duvar üzerine koyarak, biraz dinlendik ve sonra tekrar yola düzüldük. Dört beş yüz adım kadar gitmiştik ki elimde paketlerden birisinin noksan olduğunu gördüm. Anladım ki paketi dinlendiğimiz yerde duvar üstüne bırakmışım. Refikama: "Sen burada dur, ben gidip paketi alayım" dedim. "Aman ben korkarım, çabuk gel" dedi. Zaten vakitte akşam ezanı, saat on bir buçuk olmuştu.

Pusuya Düşürüldüm!

Hemen koşa koşa gidip unuttuğum paketi alarak ailemin yanına geldim ve tekrar yürümeye başladım. *Refikam:* "Çok korkuyorum, vakit geçti, çabuk yürüyelim" dedi.

Refikam henüz sözünü bitirmemişti ki birdenbire orman içinde başlarında siyah birer mendil sarılı ve birer ağacın arkasına siper almış olan iki kişi, ellerindeki tabancalarını bana doğru uzatarak "Davranma!" diye bağırdılar.

Biz birdenbire neye uğradığımızı anlayamadık. Bunları Kara Mehmet Çetesine mensup Lazlardan zannettim. Zira başlarındaki mendillerle kendilerini Laz kıyafetine sokmuşlardı. Halbuki Kara Mehmet Çetesinin adamları beni çok iyi tanıyorlardı. Çünkü birçok günler bir geceler bizim evin üst tarafındaki ormanda bunlarla buluşmuş, müzakereler etmiştik. Çetenin hemen bütün efradı beni tanır, hürmette bulunurlar komiser bey derlerdi.

Şüpheleri Kalmamıştı...

Ben bunları Kara Mehmet Çetesinin yeni gelmiş olduklarını zannederek ismimi ve kimliğimi söyleyerek yabancı olmadığımı anlatmak istedim.

Halbuki pusu kuran bu iki caninin doğrudan doğruya hedefleri ben olduğum için belki biraz şüpheleri var ise o da bu bilmeyerek yaptığım itiraf da zail olmuştu.

Para Çıkar!

Ben hüviyetimi söyleyince evvela "para çıkar" diye bağırdılar. Bende üzerimde bulunan cüzdanı çıkardım. Bu cüzdanda ancak beş lira kadar vardı.

Cüzdanı önlerine attım. Paraların mühim kısmı ailemin üzerinde idi. Cüzdanı önlerine attıktan sonra onlar refikama hitaben: "Kadın, sen şu tarafa çekil" diyerek tabancayı üzerine çevirdiler. Refikam biraz çekildi.

Üzerime Ateşe Başladılar...

Alt tarafta ve bana takriben dört metre uzakta bulunan uzun boylu şahıs birden tabancayı bana çevirdi ve tetiği çekti. Fakat tabancası patlamadı. Namluya bir kurşun sıkışmıştı. Bu adam, yukarıki arkadaşına hitaben acı bir sesle: "Atsana!" diyerek bağırdı. Yukarıdaki tabancasını bana doğru sıkmaya başladı. O dakikada tabancayı yanıma almadığıma ne kadar nadim olmuştum! Eğer tabancam yanımda olsaydı, tabancısı patlamayanı vurabilirdim. Bunlar nihayet iki kişi idi.

Tam Yerini Bulmuşlardı!

Bana pusu kuranlar tam yerini intihap etmişlerdi. Pusuya düşürüldüğüm yer, Kadıboğan Çeşmesiyle Kaymakdonduran yolunun ayrım noktasının tam ortası idi. Sağ tarafım orman, sol tarafım bostandı, Yol boyunca bostan duvarı vardı.

Atmayın Yazıktır!

Refikam yanımda olmasaydı, kendimi duvardan öte tarafa atarak kaçabilirdim. Lakin ailemi orada nasıl bırakabilirdim. Bu sebeple mukkadderata tabi oldum. Bir taraftan refikam bu canilere hitaben: "Yazıktır, vurmayın. Çocukları vardır" diyorsa da onların böyle sözlere kulak verecek tıynette olmadıklarını, mütemadiyen attıkları kurşunlarla anlaşılıyordu.

Yukarıda bulunan adam tam on kurşun atmıştı. Attığı kurşunlar sağıma, soluma önüme isabet ediyor şosenin taşlarım yerlerinden söküyordu.

Vurulmuştum!

On birinci kurşun tam göbeğimin altı santim kadar sağ tarafına isabet edince "Ah" diyerek yere yıkıldım. Caniler benim yere düştüğümü görünce, maksatlarına nail olduklarından, hemen süratle orman içerisine doğru kaçmışlardı. Evvela kendilerine eşkiya süsü vererek benden para istiyen bu caniler, önlerine attığım cüzdana el sürmemişlerdi.

Biraz Su!

Vurulduğum zaman taşların üzerine düşmüştüm. Biraz ileride birikmiş çamurlu yağmur suyu vardı. İçim hararetten yanmaya başladı. Refikama yalvardım: "Aman bana bir parça su!" dedim. Refikam büyüklerden işitmiş, vurulan insana su verilmezmiş. Zaten yakında su da yoktu. Bana su verilmeyeceğini söyledi. Kabil olsa sürünerek gidip çamurlu sudan içecektim. Karanlık batmaya başlamış biz böyle yol ortasında yaralı halde kalmıştık.

İmdad Yok...

Tam bu sırada Akbaba tarafından hayvanlarına odun yüklemiş, satmak üzere Beykoz'a giden bir adam geliyordu. Bu adam yanımıza yaklaşınca refikam önünü kesti.

-Aman babacığım, erkeğimi burada vurdular. Odunlarını şuraya indir. Şu yaralıyı Akbaba'ya kadar götür, sana odunlarının on mislini vereyim dedi.

-Benim acele işim var arkadan başkası gelir, o götürsün, diyerek hayvanını sürüp gitti. Biz yine bu vaziyette kalmıştık. Halbuki dakikalar geçtikçe geçiyor gözlerim kararıyor, başım dönüyor, içerime baygınlıklar geliyordu. Kendimden ümidi keşmiştim. Refikama hitaben:

-Izdırabım çok fazladır. İçerim yanıyor, gözlerim kararıyor. Artık benden ümit kalmamıştır. Sen çocuklarımızın tahsillerine devam et. Onları cahil bırakma, benim yokluğumu onlara hissettirme ve benim öldüğümü onlara anlatma dedim.

Refikam yanıma oturmuş, mütemadiyen ağlıyordu. Karanlık basmış, yolun ortasında yaralı halde kalmıştık.

Bir Parça Su!

Refikama tekrar yalvardım:

-Aman ölüyorum, bana bir parça olsun su ver, içim yanıyor.

-Bulunduğumuz yerde su yok.

-Hiç olmazsa şurada birikmiş olan çamurlu sudan olsun biraz avucunla al da ağzıma dök susuz ölmeyeyim.

-Vurulmuş adama su verilmez. Derhal ölürsün.

-Zaten ben ölüyorum. Bu acıya ve bu ızdıraba tahammül edemeyeceğim. Benden ümit yok ki... Neden tereddüt ediyorsun?

-Hayır sen daha ölmeyeceksin. Allah seni bize, çocuklarına bağışlayacak. Sen kimseye fenalık yapmadın ki Allah bizi ve çocuklarını yetim bırakmasın, diye ağlıyordu. Ailemin ağlaması da beni çok müteessir etmişti. Zavallı adeta aklını kaybedecek bir hale gelmişti.

-121-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

(Bu tefrikanın dün çıkan kısmında bir yanlışlık olmuş, müsveddeler karışarak bir tanesi dizilmemiştir. Karilerimizden özür diler ve bu yanlışı tashih ederiz.

Dün çıkan kısmın ikinci sütunundaki yedinci satırdan aşağısı hükümsüz addedilmek lazımdır. "Bu cüzdanda ancak beş lira kadar bir para vardı" diye biten o satırdan sonrasını aşağıya yazıyoruz)

-122-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Beni Vuran Ermenilerdi. Hızır'ı Görünce "Aman Beni Köye Kadar Götür" Diye Yalvardık...

-Babacığım Allah aşkına, Peygamber aşkına, şurada vurulup yatan erkeğimi hayvanına koyup köye götür sana istediğin kadar para vereyim. Gece oldu. Burada kaldık. Çocuklarımız evde bizi gelecek diye bekliyorlar. Odunlarının şuraya indir. Yarım saat sonra tekrar gelir alırsın.

-Hanım, ben eşkiyadan korkarım. Onu eşkiya vurmuştur. Niçin götürüyorsun diye beni de öldürürler. Ben Beykoz'a gidip hükümete haber veririm. Başka bir şey yapamam.

-Eşkiya sana birşey yapmaz. Sen Müslüman değil misin?

-Hanım ben korkarım diyerek bu da hayvanını sürdü, gitti. Bu ikinci adamdan da ümidimiz kesilince ne yapacağımızı şaşırmış bir halde kaldık. Kudretim olsa yavaş yavaş yürüyecektim. Fakat yerimden kımıldıyacak halim yoktu.

Ya Hızır ...

Bu felaket karşısında refikam aklını kaybedecek bir hale gelmişti.

Mütemadiyen ağlıyor ve etraftan imdat dileyordu. Bir aralık şuursuz bir hareketle bağırmaya başladı.

-Allah'ım sen Hızır'ı yetiştir! diye deli gibi bağırıyordu. Refikamın Hızır'ı gönder demesi üzerinden henüz üç dakika kadar bir zaman geçmişti ki Beykoz tarafından üç adam göründü. Bunlar bize doğru geliyorlardı. Ben zaten hayatımdan ümidimi kesmiş birhalde olduğum için birşey düşünmüyordum. Refikam, bunlarda eşkiya olmasın diye korkmaya başladı.

Biraz sonra yanımıza kadar gelen bu adamlar bizi bu vaziyette görünce durdular. Bana bakmaya başladılar. Bunların içerisinden birisini tanıdım. Bu, Rizeli Hızır idi. Bebek'te oturduğum zamanlar iki ay kadar Ereğli'de Hikmet

Kaptanın odunlarını İstanbul'a sevkettiğim Rizeli İmdat Reisin kardeşi Hakkı Beyin odunlarını muhafaza ve İstanbul'a sevk eden bu Hızırla arkadaşlık etmiştik. Çok insaniyetli bir adam idi.

Aman Hızır...

Ben Hızır'ı görünce refikamın duasının kabul edildiğini anladım ve Hızır'a seslendim:

-Aman Hızır, beni burada vurdular kaldık. Beni köye kadar götürünüz.

-Seni kim vurdu? Bu zaman burada ne arıyorsun? Sen Bebek'te oturmuyor musun?

-Hayır, Bebek'ten Akbaba'ya taşındım. Ormana pusu kurmuş iki kişi beni vurdu. Vuranları tanıyorum. Bunlar Kara Mehmet Çetesinden olacak. Beni köye götürün. Ben Kara Mehmet'e bunlara ceza verilmesini söyleyeceğim. Kara Mehmet beni çok sever dedim.

Köye Gelmiştik...

Hızır hemen arkadaşlarına: "Haydi, bu arkadaşı köye götürelim. Benim çok sevdiğim bir arkadaşımdır" diyerek bizim erzak torbalarını aldılar ve beni daha kuvvetli genç olan arkadaşına bindirdiler. Yirmi dakikalık bir mesafeyi bin ızdırapla katederek köye geldik. Bu acı ile yirmi dakikalık bir mesafe bana on saatlik bir yoldan fazla ızdırap verdim. Biran evvel eve girmek arzusunu bu ızdıraba tahammül ettiriyordu.

Beni köy kahvelerinin önünde indirdiler. Köylüler etrafımı sardı. Benim vurulduğum derhal köy halkına yayıldı. Çok insaniyetperver olan bu köylüler çoluk çocuk hepsi sedye gibi birşey yaptılar. Beni yatırarak evime götürdüler. Köy ağalarından Alişan Ağa korucuyu atına bindirerek Beykoz'a haber gönderdi. Vurulduğum tarih 1335 [1919] senesi Mayısının birinci günü idi.

Kurtulacak mıydım?

Bir saat sonra Hükümet Doktoru Cemil Bey geldi, yarayı muayene etti. Bir takım ilaçlar koydu. Kendisini almaya gelen Alişan Ağa ile yarın Beykoz'a getirilmekliğimi söyleyerek avdet etti. Refikamın ahval-i sıhhıyem hakkında sorduğu suale Doktor Cemil Bey:

-Mecruh hakkında bir şey söylemek kabil değildir. Kurşun içeride kaldı-

ğından yaptığı sır hakkında bir şey söyleyemem. Mamafih altı saat geçerse kısmen kurtulmuş demektir cevabını vermiştir.

Herkes Hayrette İdi...

Vurulduğumu haber alan köylüler, çoluk çocuk evi doldurmuştu. Herkes bu işin Kara Mehmet Çetesi tarafından yapıldığı kanaatinde değildi.

Akbaba'da oturan ve köyün eşrafından olan Tevfik Bey: "Bu işte başka sebepler aramak lazım, mademki cüzdan alınmamış, bu bir sirkat ve eşkiyalık eseri değil, belki de bir intikam neticesi diyordu".

Herkes bu işe hayret ediyor, bir türlü akıl erdiremiyordu. Köylülerden erkek kadın birçoğu sabaha kadar evden ayrılmamışlardı. Burada bu fedakar Akbabalıların vefakarlıklarını, civanmertliklerini iftiharla yazmazsam nankörlük etmiş olurum.

Sabah olunca Beykoz'dan gönderilen üç jandarma, köyün korucusu Hüseyin ve köylü delikanlılarından beş altı genç beni sedyeye koydular, Beykoz'a gitmek üzere yola çıktık.

Beni Vuranlar Ermeni İdi!

Köye gelen jandarmalar beni vuranların akşam tutulduklarını söylediler. Vuranların kim olduklarını sordum: "Aldığım cevaptan bunların, Kaymakdonduran'daki Ziraat Mektebi korucularından iki Ermeni oldukları anlaşıldı".

-123-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Refikam Karakolda Canileri Görünce: "Alçaklar Bu Adamdan Ne İstediniz?"Diye Üzerlerine Atıldı

Jandarma, "Gece Ohanes ve Arşak ismindeki canileri yakaladık, Beykoz'a getirdik şimdi Beykoz Polis Merkezindedirler" diyordu.

O zaman ben de anladım ki bu iş Ermeni komitacılarının bir intikamı idi. Demek ki Akbaba'ya kaçmakla da komitanın icraat ve mukarreratından kurtulmamışım!

Nasıl Tutulmuşlardı?

Beni bunların vurduğu nasıl ve ne suretle anlaşıldığını bizimle beraber gelen refikam jandarmalardan sormuştu. Jandarma şu cevabı verdi:

-Dün akşam Alibahadır Köyünden Şaban Ağa Beykoz'a gidiyormuş. Kaymakdonduran'dan Beykoz'a gitmekte iken geç vakit sekiz on el silah atıldığını işitince bir müddet olduğu yerde durmuş ve atılan silah seslerini dinlemiş, silah sesleri pek yakından geldiği için böyle geç vakit atılan silahların sebebini anlamak üzere bir ağacın altına oturmuş, silah sesleri kesilince iki kişinin yakından Ziraat Mektebine doğru kaçtıklarını görmüş ve bunların Ziraat Mektebinin korucuları olduğunu tanımış. Fakat meselenin ne olduğunu bilmediği için yoluna devam ederek Beykoz'a gitmiş.

Vurulduğum Yerde...

Bir iki saat sonra Beykoz'da Akbaba yolunda birisi vurulmuş diye çıkan bir şayia, Şaban Ağanın kulağına gelmiş. Atılan silah seslerinin işittiği için bu işe alaka göstermiş, kimin vurulduğunu sormuş. "Akbaba'da tavukçu ... Bey" vuruldu" diye haber alınca hemen karakola giderek keyfiyeti Merkez Memuru Mazlum'a anlatmış, carihlerin Ziraat Mektebi korucularından iki Ermeni olduğunu söylemiş.

Alibahadırlı Şaban Ağayı İrvede [Riva] bulunduğum zaman tanırım. Bir defa evinde misafir kalmıştım. Kendisi Erzurumlu olup küçük yaşta Alibahadır Köyüne gelmiş, orada ev, bark, çoluk çocuk sahibi olmuştu. Kırk seneden beri Beykoz ve civarını karış karış bilir, insanlarını tanır, iyi kalpli, misafirperver bir adamdı. Beni de çok severdi.

Ben işi bütün vuzuhuyla dinledim. O kadar saklandığım, kaçtığım halde Ermeni komitacılarının suikastından kurtulamamıştım. Vurulduğum yere gelince, saklandıkları ağaçları jandarmalara gösterdim. Aldıkları emir üzerinde yerleri aradılar, boş fişek kovanlarını buldular ve hepsini aldılar.

Bu Adamdan Ne İstedin?

Beykoz'a gidince beni sedye ile polis merkezine getirdiler. Merkez Memuru Mazlum bize Ermenileri gösterdi. Refikam attığı son kurşunla beni yaralayan Ermeniyi görünce birden üzerine atıldı:

-Alçak, bu adamdan ne istedin? diye yüzünü parçalamaya başladı. Ben men ettim.

-Ne için üzerine atılıyorsun? dedim.

-Nasıl atılmam, bu herifi nasıl parçalamam! Dün akşam aç kurt gibi üzerine atılıyor ve kurşun sıkıyordu.

-Bunların kabahatleri yok, iş bunları teşvik ve beni öldürmeye sevkedenleri bulmaktır. Yoksa bunlar beni tanımazlar bile dedim.

Refikam kendisini zaptedemiyor, isminin Emirhan olduğunu öğrendiğim herifin yüzünü gözünü parçalamaya çalışıyordu. Bir aralık herifin yüzüne vurduğu bir yumrukla Emirhan'ın ağzından kan akmaya başladığını gördüm. Kendisini men etmek istedim. Polisler aldırış bile etmiyordu, "Bırak intikamını alsın" diyorlardı.

Bunlar mı Vurdu?

Merkez Memuru Mazlum sordu:

-Seni vuranlar bunlar mı idi?

Ben hiç cevap vermedim. Mazlum tekrar sordu, bunun üzerine: Evet, bunlardı, dedim, Arşak'ı göstererek, bu adam on kurşun attı, isabet ettiremedi. Ohanes'i göstererek, bunun ilk attığı kurşun namluya sıkışmış olacak ki neden sonra uğraştı, nihayet attığı bir kurşunla beni vurdu. Fakat bana bunları neden soruyorsunuz?

Sizin hükümetiniz bunlara ne yapabilir ki... Yarın İngilizler bunları salıvereceklerdir. Mademki ben komita tarafından idama mahkum edilmişim, komita da bunları ücret mukabilinde bana musallat etmiştir... Siz bu iki Ermeniyi mahkum edebilecek misiniz? Farzımuhal olarak mahkum ettiniz, komita yeniden iki fedai bulmakta güçlük mü çekecektir!

Beni idama mahkum eden bir komitadir. Komita ise bir şahs-ı manevidir. Ben komitayi mahkum edemem ya? dedim.

Zevcemin İzahatı...

Refikam merkez memuruna izahat veriyordu. Ohanes'i göstererek: "Bu adam elinde tabanca ile evvela davranma demişti, sonra tabancayı bana çevirerek sen kadınsın çekil şöyle dedi.

Zevcim bunları Kara Mehmet Çetesinden zannederek kendisini tanıttıktan sonra ateş etmeye başladılar. Evvela paramızı istediler zevcim cüzdanı önlerine doğru attığı halde cüzdanı almadıkları gibi o kadar korkuyorlardı ki zevcimin bir parça kımıldanması üzerine silah çekilecek zannıyla bu Ohanes denilen adam, ellerini oynatma, yukarıya kaldır diyor ve tabancına fişek sıkıştırdığından yukarıda duran Arşak'a at diyordu. Arşak on kurşun attığı halde atılan kurşunlar hep taşlara düşüyordu. On birinci kurşunu Ohanes atarak zevcimi yaralanıp ah vuruldum diye düşünce, bu iki hain arkalarına bile bakmadan orman içine doğru kaçtılar" diye izahatını ikmal etti.

-124-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Polis Müdüriyetinin Kapısı Önünde Bekletiliyordum.

Hastahaneden Gitmeden Ölecek miydim?

Bunun üzerine merkezden yazılan bir müzekkere ile yanımıza resmi bir polis memuru verilerek hastahaneye yatırılmak üzere vapura bindirmek için beni iskeleye getirdiler.

Beykoz'da...

Vapura yarım saat kadar vakit olduğundan Eczacı Ferit Recep Beyin arzusuyla sedye ile beni eczaneye soktular. Beykoz'a getirildiğimi duyan tanıdıklarım eczaneyi doldurmuşlardı. Herkes bir hastane tavsiye ediyordu. Kimisi hususi hastaneleri kimisi de hükümet müesseselerini tavsiye ediyorlardı.

Ben ise param olmadığından hiç kimseye yük olmamak için fakülteye ya-

tırılmaklığımı rica ediyordum. Fakat Beykoz'da bakkallık eden ve hamiyet-i mücesseme itlakına seza olan Akbabalı Ömer Ağanın büyük oğlu Refik Bey, beni bizzat hastaneye yatırmak üzere işini bırakarak o da birlikte vapura geldi.

Vapurda...

Sedyeyi vapurun birinci mevki salonuna koydular. Vapur yolcuları etrafıma toplanmışlardı. Herkes kim olduğumu, nasıl ve kim tarafından vurulduğumu soruyor, Refik Bey de birçoklarına adeta nutuk söyler gibi vatan ve vazife kurbanı olarak Ermeni komitacıları tarafından vurulduğumu söylüyordu.

İçlerinden şapkalı birisi ayrıldı. Bir müddet bana baktıktan sonra Refik Beye yaklaştı. Bu hastayı nereye götürüyorsun diye sordu. Refik Bey de: "Henüz karar vermedik. Kendisi Tıp Fakültesini istiyor" deyince şapkalı adam: "Bu hastayı Alemdar Sıhhat Yurduna götürünüz. Orada Operatör Orhan Bey vardır. Oraya götürecek olursanız bu genci kurtarmış olursunuz" dedi. Hayırhah bir adam olduğu anlaşılan şapkalı zatın bu sözünü işitince, hastaneye verilecek param olmadığından, Refik Beye hitaben: "Beni oraya götürmeyin. Orası paralı yerdir." deyince Refik Bey: "Sen rahatına bak karışma. Biz seni nereye götüreceğimizi biliriz. Senin hayatın yalnız sana değil, bize ve vatana da aittir" cevabını verdi. Zaten benim de çok konuşacak halim olmadığından sükut ettim.

Polisin Kapısında...

Vapurdan çıkınca beni sedye ile o zamanlar Şahinpaşa Otelinde bulunan Polis Müdüriyeti Umûmîyesine götürdüler. Sedyeyi müdüriyetin kapısının önüne koydular resmi polis, müdüriyete girdi. Fakat aradan yirmi dakika geçtiği halde ben hâlâ müdüriyet kapısı önünde sedyede yatıyordum. Halsiz bir halde idim, belki de hastaneye gidinceye kadar ölecektim. Hiç kimse beni biran evvel hastaneye götürmek için muamelenin bitirilmesine bakmıyordu. Uzun müddet birçok fedakarlıklar göstererek çalıştığım ve bu uğurda hayatımı da fedadan çekinmediğim bu Müdüriyeti Umûmîye, şimdi bana adi bir mecruh muamelesi bile yapmaktan çekiniyor, ölüm halinde yaralı olduğum halde beni hâlâ sedye içinde ve sokakta bekletiyordu! Bu hale çok canım sıkılmıştı. Lakin sedyede kalkacak halde olmadığımdan ister istemez beklemeye mecburdum. Bir vakitler kapısından içeri girerken hürmetlerle karşılanan ben, şimdi burada kimsenin muavenetine bile mazhar olamıyordum.

Muamele Bitmiyordu!

Bu sırada Müdüriyeti Umûmîyeden çıkan Serkomiser Salih Beyi gördüm, işaretle yanıma çağırdım. Salih Bey beni görünce: "Vay, ne oldu?" dedi. "Aman birader, şimdi bu sualin sırası değil, halimi görüyorsun ya?". Şimdiye kadar gördüğüm hizmetlerin mükafatını aldım. Çok rica ederim, yarım saatten fazla burada bekliyorum.

"Bu ne muameledir ki bitmiyor! Ben öldükten sonra mı hasteneye gönderileceğim? Şu bizim muameleyi yaptırın da hataneye gideyim" dedim, Salih Bey içeri girdi. Aradan on dakika geçtiği halde maalesef yine bir hareket görülmüyordu.

Bu sırada Müdde-i Umûmî Hesap Memuru Hasan Bey ile Polis Müdürü Umûmîsi Doktorlarından Ali İhsan Bey* müdürlüğün kapısından çıktılar. Ben bunları görünce işaretle yanıma çağırdım. Her ikisi de beni çok sevdiklerinden bu halim her ikisini çok müteessir etmişti. Onlar da ne olduğunu sordular onlarada yalvardım.

-Aman çok fena vaziyetteyim bir saate yakın burada yatıyorum. Hâlâ yapılacak muamele bitmedi. Ne bitmez muameledir bu. Ben cani değilim, neden hastaneye gönderilmiyorum. Senelerden beri hizmet ettiğim bu müdüriyetten bu muameleye mi maruz kalacağım? dedim.

-Merak etme, şimdi seni göndertiriz diyerek her ikiside içeri girdiler beş dakika sonra Hasan ve Ali İhsan Beyler geldi.

Nihayet Hastanede...

Ali İhsan Bey, Sıhhat Yurduna kadar bana refakat etti (Doktor Ali İhsan'ın da bu yardımını burada minnetle yadetmeyi bir vazife sayarım).

Nihayet bir saat Polis Müdüriyetin kapısında bekletildikten sonra Sıhhat Yurduna gelebilmiştik. Refik Bey yirmi günlük ücret olarak peşinen yüz lirayı Sıhhat Yurduna verdi. Bizde ikinci mevki bir odaya yatırıldık.

Ertesi sabah Operatör Orhan Abdi Bey geldi. Beni muayene ettikten sonra ameliyat odasına götürdüler. Kurşunun girdiği yeri biraz açtı ve tekrar sararak yatağıma gönderdi. Yarayı açma esnasında çektiğim ızdırap çok müthişti.

Kurşun kalça kemiğini kırarak kaba etimde kalmıştı. Orhan Bey kurşun bulunduğu yeri eliyle yoklayarak bulmuştu. Fazla kan zayi ettiğimden dolayı hal-

* Bay Ali İhsan şimdi Yalova Hükümet tabibidir.

siz kaldığımdan, kurşunun ancak on gün sonra çıkarılacağını söylemişti.

Murat Beyin Ziyareti…

Yapılan bu birinci ameliyattan sonra yatağıma henüz yatırılmıştım ki refikam gelmiş, yanımda oturuyordu. Bu sırada vurulduğumu haber alan Murat Bey de Sıhhat Yurduna gelmişti. Gözümü açtığım zaman Murat Beyi karyola yanında gördüm. Bende konuşacak mecal yoktu.

-125- MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Bizde Para Bitmişti! Yaram İyileşmeden Hususi Hastaneden Çıkmak Mecburiyetinde Kalmıştım…

Murat Bey beni bu vaziyette görünce, istirahat et, ben yarın yine gelirim diyerek gitti. Bu halim Murat Beyi çok müteessir etmişti. Refikam Murat Beyin odadan çıkarken gözlerinin yaşardığını söylemişti.

Zavallı Murat Bey zaten kendisi parasız olduğu halde, benim için arkadaşlarından ödünç olarak yüz lira tedarik etmiş, bunu bana getirmek üzere ertesi gün evinden çıktığı zaman İngiliz polisleri taraından yakalanarak Malta'ya sevk olunmuştu. Bunu bilahare arkadaşlardan işitmiştim. Malta'dan avdetinde bu vaziyeti Murat Bey de söylemişti.

Felaket Habercileri…

Murat Beyle tavukculuk yapmak teşebbüsümüz, senelerden beri İstanbul'da yağmayan şiddetli karın üstüne yağması yüzünden akim kalmış, fasulye ekmek üzere hazırlandığımız zaman da beygirin deveden ürkerek beni yere devirmesi, arabanın üzerinden geçmesi, fasulyelerin dökülmesi işimizi bozmuştu. İşte hep bunların birer felaket habercisi olduklarını vurulduktan sonra anlamıştım.

Ameliyattan Sonra...

Hastahanede yattıktan bir hafta sonra Orhan Bey ikinci bir ameliyatla kurşunu çıkardı. Orhan Bey ameliyattan sonra artık sana büyük geçmiş olsun. Allah seni ailene ve çocuklarına bağışladı dedi. Refikam her gün hastahaneye geliyordu. Orhan Beyin bu sözü üzerine ağlayarak dedi ki:

-İlk vurulduğun zaman Akbaba'ya gelen doktor bize çok fena haberler vermişti. İlk sözü altı saati geçirirse altı günü sayınız, kurşun çok tehlikeli yerden girmiş, olmuştu. Biz sana bunları söylemedik. Altı saat geçtikten sonra altı günü büyük bir heyecanla geçirdik. Fakat şimdi Orhan Beyin bu sözleri bizi tatmin etti. Allah'a çok şükür.

Vurulduğumu işiten ve beni çok seven arkadaşlarım sık sık ziyaretime geliyorlardı. Refik Beyin verdiği yüz lira beni ancak yirmi gün hastanede yatırabildi. Bulunduğum vaziyet yevmiye beş lira hastane ücreti vermeye müsait olmadığından, henüz yaranın açık bir halde olmasına rağmen ne yapacağımızı ve nereye gideceğimi düşünmeye başladık. Vaziyetim cidden pek elimdi.

İyileşmeden Çıktık...

On dokuzuncu gün Orhan Bey hastaları dolaşırken yanıma geldi. Hatırımı sorduktan sonra kendisine sordum.

-Mali vaziyetim burada daha fazla kalmama müsait değil, acaba eve gitsem oradaki doktorlar tarafından pansumana devam edilse olmaz mı?

Orhan Bey:

-Bu hususta ben birşey diyemem yaranın vaziyeti ihtimama muhtaçtır. Bir operatörün yarana bakması lazımdır.

Fakat vaziyetinin müsait olmadığını söylediğine göre iyi bir doktora, bir operatora pansuman yaptırmak suretiyle tedaviye devam etmak lazımdır. Yaran ehemmiyetlidir dedi.

Bizim için hastahanede daha fazla yatmak imkanı olmadığından refikamın tedarik ettiği bir sedye ile hastahaneden çıkıp Beykoz'da kayınvalidemin evine nakledildim. Bu vaziyet karşısında artık Akbaba'da oturmamıza imkan ve mahal kalmamıştı.

Beykoz'da Tedaviler...

Ailem tedarik ettiği arabalarla eşyamızı kayınvalidemin evine naklettirdi. Bir müddet küpelerin parasıyla çoluk çocuğumuzun iaşesini temin etmeye çalışıyorduk. Çok muhterem ve hayırhah olan Eczacı Ferit Recep Bey her gün Doktor Cemil Beyi bana gönderiyor, Cemil Bey tarafından pansumanım yapılıyordu. Pansuman için icabeden ilaç vesaireyi de Ferit Recep Bey parasız olarak gönderiyordu.

Gerek iki aya yakın Beykoz'da yattığım müddet zarfında ilaçlarımı muntazaman veren Ferit Recep, gerek Bahriye Binbaşısı Asaf ve Bahriye Çarkçı Yüzbaşısı Adil Beyler bana mühim maddi yardımlarda bulunmuşlardı.

Sık sık ziyaretime gelen Ferit Recep, Beykoz eşrafından Tahsin Beyzade Hüseyin*, Asaf ve Yüzbaşı Adil Beyler, her gelişlerinde yastığımın altına hiç hissettirmeden yirmi beş, otuz lira kadar bir para bırakmakta idiler. Bütün bunlar Eczacı Ferit'in teşvik ve gayret eseriydi. Bu zevatın bana karşı göstermiş oldukları bu lütufkarlığı burada minnet ve şükranla yadetmek benim için bir vazife-i vicdaniyedir.

Çekinme Söyle!

Kayınvalidemin evinde yattığım sıralarda bir gün Kısm-ı Siyasi Eski Şube Müdürlerinden Gözlüklü Cemal Bey geldi. Hatırımı sorduktan sonra şu sözleri söyledi:

-Yarın senin ifadeni almak üzere Müdde-i Umûmîlik bir memur gönderecekler. Bütün bildiklerini çekinmeyerek tamamıyla söyle.

-Gelecek memur ifademi alacak, netice ne olacak, bir hiç değil mi?

* Şimdi Bakırköy'de haznedar çiftliği sahibidir.

-126-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Müstantike İfade Verdim ve Her Şeyi Söyledim.

Kuvâ-yı Milliye Beykoz'a Gelmişti...

-Sen müstantike bütün bildiklerini söyle, o kadar kafidir. Sakin poliste olduğu gibi çekinme.

-Ben poliste çekinmedim. Fakat İngilizler memlekete hakim iken adliye ne yapabilir, yarın canileri salıverecek değil mi?

-Sen ifadeni ver, İngilizler salıveremezler, salıverseler bile adliye onları mahkum eder.

-Cemal Bey, ben bu fikrinize iştirak edemeyeceğim. Sebebine gelince, beni idama mahkum eden bir komitadır. Bu komita öğrendiğime göre bu iki kişiye beşer yüz lira vermek suretiyle bunları ücretle tutmuş, beni vurdurmuştur. Cenab-ı Hak beni muhafaza etti ve çocuklarıma bağışladı, öldürmedi. Komitanın idama mahkum ettiği adamların hepsi ölmüştür. Farzımuhal olarak bu iki adamı mahkum ettirdik, hatta idam edildiklerini kabul edelim. Komita daha iki fedai bulmakta güçlük mü çekecek?

-Sen beni dinle, sana bu kadar ızdırap çektirenlere merhamet mi edeceksin?

Müstantike Söyledim...

Ertesi gün gelen müstantik ifademi aldı. Ben de komitacıların İstanbul'da Hamayak Aramyans'tan başlayarak Vladimir'i, artık Mıgırdıçyan'ı, Vaha'yı en sonra da beni vurduklarını ve "Doktor V..."'nin Bebek'te ikamet ettiğim esnada yanında üç şahısla evime kadar geldiğini, baldızıma sokakta söylediği tehdit amiz sözleri ve komita hakkındaki bütün malumatımı, İstanbul'da icra komitasının kimlerden mürekkep olduklarını ve Sultan Hamam'da ictima ettikleri hanı tamamıyla söyledim.

Pansuman ve Hikaye...

Doktor Cemil Bey her gün, yaramı pansuman yapmak için geliyordu. Kurşun, tıp ıstılahlarınca (azm-i harkai) denilen kalça kemiğimi kırmış olduğundan doktor her pansumanında kemik kırıntıları çıkarıyor, bana can acısı hissettirmemek için her pansumanda güzel güzel hikayeler söylüyor, böylece acılarımı tahfife çalışıyordu.

Doktor Cemil Bey Mısırlı olup çok nazik ve centilmen bir zat idi. Dört sene sonra yaram tamamıyla kapanınca, sağlam bir insan gibi teşekkür etmek için kendisini Beykoz'da aradımsa da maalesef bulamadım. Mümaileyh, memleketi olan Mısır'a gitmişti.

Doktor Cemil Bey pansumana geldiği her gün bana siyasi vaziyet hakkında malumat getiriyordu. Beni o kadar seviyordu, ben de Cemil Beye o kadar alışmıştım ki gelmesi her hangi bir sebeple biraz gecikse, gözlerim kapıda kalırdı.

Kuvâ-yı Milliye Gelecek...

Yine bir gün pansumana geldiği zaman bana şu sözleri söylemişti:

-Yakın bir zamanda Beykoz'a Kuvâ-yı Milliye gelecektir. Malumatın olsun.

-Beykoz İngiliz askerleriyle dolu. Buraya Kuvâ-yı Milliye efradı nasıl gelebilir, şayet gelirse muhakkak burada bir harp olur. Eğer böyle birşey varsa bana bir kaç gün evvel haber verin de ben buradan İstanbul tarafına gideyim. Biz bu kadar felaket geçirdik bir felaket daha görmeyelim. Eğer burada da bir harp olursa, yaralı olduğum için kaçamam. Bunun için bir an evvel buradan gidelim.

-Kuvâ-yı Milliyenin gelmesinden sana birşey olmaz, sen merak etme. Zannettiğin kadar korkulacak birşey yoktur.

Sabaha Karşı..

Cemil Beyin bu sözü söylediğinin üzerinden henüz on gün geçmemişti. Bir gece tahta kurularından sabaha kadar uyuyamamıştım.

Sabah ezanı okunmaya başladığı sırada idare lambasını söndürerek uyumaya karar vermiştim. Henüz uykuya dalıyordum ki birdenbire kulağıma silah sesleri gelmeye başladı. Silah sesleri yaylım ateş şeklinde mütemadiyen

devam ediyordu. Birdenbire başlayan bu silah sesi üzerine bütün ev halkı kalkmış, bütün komşular uyanmış birbirlerine "Bu nedir?" diye soruyorlardı. Ben derhal Cemil Beyin sözlerini hatırladım. Ev halkını teskin etmek istedim.

Kuvâ-yı Milliye Geldi…

"Korkmayınız, Kuvâ-yı Milliye gelmiştir" dedim. Fakat gördükleri felaketi henüz unutmamış ailem ve çocuklarım, bu sözlerimle sukunet bulamadılar küçükler ağlamaya başladı. Yarım saat sonra Kuvâ-yı Milliye efradı Beykoz'a hakim olmuş, sokaklarda gezmeye başlamıştı. İşittiğimize göre Kuvâ-yı Milliye efradı kırk kişiden ibaretti. Ve Beykoz Çayırından İngilizlerle yaptıkları müsameden sonra İngilizler Paşabahçe'ye kaçmışlardı. Bunu yoldan geçenler söylüyordu.

Aradan iki üç saat henüz geçmişti ki birdenbire müthiş bir yaylım ateşi daha başladı. Fakat bu defaki kurşun seslerine bomba patlamalarıda karışıyordu. Hepimiz şaşırmıştık.

Kurşun Yağmuru…

Bu kurşun ve bomba yağmuru, bulunduğumuz mahalleye tevcih edilmişti. Ailem ve baldızım beni koltuklarımdan tutarak alt kata merdiven başına indirdiler.

Bizim evin alt kısım duvarları eski zaman yapısı idi, taş ve tuğla ile dolma olarak yapılmıştı. Bu sebeple kurşun işlemeyeceğinden bütün ev halkı daracık merdiven başında toplanmış, mukadderatımızın neticesine intizar ediyorduk komşulardan birkaç erkek ve kadın bize gelmişlerdi.

-127-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

İngiliz ve Yunanlılar Beykoz'daki Müslüman Mahallesini Bombardıman Ediyorlardı...

Bunlardan bir kısmı sigaraya tövbe ediyor, bir kısmı da kelime-i şahadet getiriyordu. Bir aralık evin içi aydınlık içinde kaldı. Herkes "batıyoruz" diye bahçeye kaçmak istiyordu. Dışarıdaki tehlike daha büyük ve daha yakın olduğundan kimseye dışarıya çıkmamak için izin vermedim. Çocuklar ağlaşıyor, bağrışıyordu. Büyük oğlum: "Babacığım bırak beni, bahçeye kaçayım" diye ağlıyor ve elimden kurtulmaya çalışıyordu. Zavallı çocuk korkudan şaşırmış, bahçeye kaçmak istiyordu. Halbuki bahçe çok tehlikeli idi. Kurşun ve bomba yağmuru altında idi. Bu yağmur tam iki saat devam etti.

Başınıza Tencere Arayın!

Kurşun ve bomba yağmuru devam ederken kayınvalidem şaşırmış, matbahtan eline geçirdiği büyükçe bir tencereyi başına geçirmiş, "Çocuklar, siz de birer tencere giyin. Başınıza bomba gelmez" diyerek evin bodrumuna girmişti. Çocukları o halsiz kollarımla sımsıkı tutmuş, bırakmıyordum. Onlar ise elimden kurtulmak için çabalıyorlardı. Allah bana kuvvet verdiğinden çocukları bütün kuvvetimle zaptetmeye çalışıyordum.

İki saat devam eden bu kurşun yağmuru esnasında kimsenin ne olduğundan haberi yoktu. Herkes can kaygısına düşmüştü. Mahalle araları adeta bir muharebe meydanına dönmüştü. Başkalarının evini bilmiyordum fakat bizim evin altı on beş, yirmi insanla dolu idi. Bu kadar insan küçük bir merdiven başında adeta birbirine girmiş bir halde bulunuyorduk.

İngiliz ve Yunan Marifeti!

Sonradan öğrendik ki Kuvâ-yi Milliye çoktan dağlara doğru çekildiği halde İngiliz ve Yunan askerleri tarafından mahaza tethiş için yalnız İslam Mahallesi kurşun ve bomba ateşine tutulmuştu.

Bir aralık silah sesleri azalmaya başladı. Biraz sonrada büsbütün kesildi. Fakat kimsede yerinden kalkacak hal kalmamıştı. On beş dakika kadar bu suretle bekledikten sonra komşulardan birisi kapıdan seslendi:

-Yarım saat müsaade verildi. Herkes kaçabilecek diyordu. Ben bu sözü işitince:

-Aman, dedim birer kat çamaşır alın, hemen kaçalım.

Kaçacaktık!

Refikam çamaşır almak üzere yukarıya çıkmıştı. Fakat evin, bilhassa benim yattığım odanın vaziyetini görünce, birdenbire bir çığlık atarak aşağıya kaçmıştı. "Aman, diyordu, yukarıya bakın. Odaya bomba düşmüş, odanın her tarafını harap etmiş, aman gelin, bana yardım edin, korkuyorum".

Beni koltukla yukarıya çıkardılar. "Şimdi odanın harabisine bakmayın. Hemen birer kat çamaşır alın. Elbise, çarşaf giyecek vakit yok" dedim. Onlar da bulduklarını alelacele bir bohça yapmaya çalışıyorlardı. Şimdi anlamıştık ki aşağıda bulunduğumuz sırada evin içinde gördüğümüz alev, meğer odaya düşen bombanın patlamasından ileriye gelmiş!

Bombanın Tesirleri...

Bomba evin tavanını değilmiş, benim yattığım ceviz karyolayı delik deşik etmiş, karyola örtüsünü kalbura çevirmiş, karyola altında bulunan ve içinde çoraplarım olan potinleri de birçok yerlerinden deldikten sonra her delikten birer çorap parçası çıkarmıştır.

Beş dakika içinde bohçalar alıp kapıdan çıktık. Ben gecelik entarisiyle sokağa çıkmıştım. Elbise giyecek ve kaybedecek vakit yoktu.

İskelede Ana Baba Günü...

Yatağımdan kalkamayan ben, bir kolumda baldızım, diğer kolumda Binbaşı Asaf Bey olduğu halde Yalı Köyünden iskeleye kadar nasıl geldiğimi bilmiyorum. Bu hale ben de şaşmıştım. O sırada Allah bana kuvvet vermişti. Biraz sonra kendimi vapur iskelesinde gördüm.

İskelenin üzeri mahşer gibi idi. Kimisi çocuğunu kaybetmiş, kimi annesini arıyor, ana baba günü idi. Yollarda süngülü Yunan askerleri devriye geziyorlardı. Henüz vapur yoktu.

Beykoz'dan Kaçış...

İskelede oturacak yer yok, herkes kendi başının çaresini düşünüyordu. İslamlardan bir kısmı vapur iskelesinin direkleri arasına saklanmış, iki saat kurşun yağmurunda, ayakları suda o vaziyette kalmışlardı. İskeleye çıktıkları zaman paçalarından sular akanlara da tesadüf ediliyordu. Nihayet karşı taraftan bir vapur göründü.

Daha vapur iskeleye yanaşmadan kendilerini vapura atanlar olmuştu. Refikama çocukları vapura sokmasını ve ellerini bırakmamasını söyledim. Benim bir kolumda baldızım olduğu halde vapura girmeye çalışıyordum. Bu sırada herkes vapura hücum ediyordu. Ben bu akıntıya kapılmış bir halde vapura sürükleniyordum. "Aman yarama dokunmayın" diye yalvarıyorsam da bu sözümü dinliyecek kulak bulunmuyordu.

İstanbul'a Geliş...

Bin müşkülatla vapura girebildik. Kadın erkek bir salona girdik. Beni bir yerde oturttular. Bu halde köprüye geldik. Köprüye yanaştığımız zaman oradaki halk bizi hayret ve korku ile karşıladı. Beni böyle yaralı ve entari ile gören halktan bir kısmı merak ve endişe ile soruyordu. Benim Beykoz Muharebesinde vurulduğumu zanneden iki kişi koluma girmek suretiyle beni iskeleye çıkardılar. Köprübaşından geçen bir tramvay bizi bu vaziyette görünce durdu, bizi aldı, harp muhacirleri diye para bile almadan bizi Ortaköy'e kadar getirdi.

-128-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Cerrahpaşa Hastanesine Yatacaktım. Fukaradan Olduğuma Dair İlmühaber Yaptırıyordum...

Ortaköy'e gelince tramvaydan indik. Eskiden Ortaköy'de oturduğumuz zaman tanıdığımız fakir fakat misafirperver bir kadın vardı Esma Hanım. Bu kadının evine gitmeye karar verdik. Esma Hanımın evi dik bir yokuşta, Cavit Ağa Mahallesinde idi. Polis karakolundan alınan bir sedye ile Esma Hanımın evine gittik. Pansuman değiştirilmediği gibi bu kadar sarsıntıdan yaram fazla ızdırap vermeye başlamıştı, Çok eskiden tanıdığım Doktor Franci'yi çağırdık.

Doktor beni o vaziyette görünce müteessir oldu. Yarayı açtı, pansuman yaptı. Bir müddet yarayı gözden geçirdikten sonra "Yaranız ehemmiyetlidir ve derindir. Bu yara evde tedavi edilemez. Hastahaneye gitmelisiniz" dedi. Hastahaneye gitmek için para lazımdı.

Doktora Sordum:

-Hangi hastananeye gideyim? Şimdi memur olmadığım gibi Mütarekeden beri bir işle de meşgul değilim, hastahane ücret ister. Ben ise ücretli hastahaneye yatamamam.

-Cerrahpaşa Hastanesine gidiniz.

-Orası her hastayı kabul etmez ki...

-Mahalleden bir ilmühaber yaptıracak olursanız kabul eder.

Elim Bir Macera...

Esma Hanımın oğulları mahalleden, fukaradan ve muhtacînden olduğuma dair bir ilmühaber yaptırdılar. Bu ilmühaberle beni Cerrahpaşa Hastanesine yatırdılar.

Hükümetim tarafından bana tevdi edilen vazifeyi ifadan mütevellit bir hu-

sünnetten dolayı aldığım yaranın tedavisi için yine hükümet müessesesi olan hastahaneye, mahalleden ilmühaber almadan giremiyordum! Bu ne elim ve hazin bir macera idi?

Ah Of Sesleri...

Beni hastanede umûmî bir koğuşu yatırdılar. Ertesi gün herkesle beraber dört tekerlekli arabaya bindirilerek pansuman odasına götürüldüm. Beni orada bir masaya yatırdılar. İki hademe kollarımı sıkı sıkı tuttular. Operatör Muavini Süleyman Mehmet Bey on santim uzunluğunda olan yaranın altından bir daha yardı. Bu ameliyatı bana ruh koklatmadan yaptığı için fazla ızdırap vermişti.

İnsan yaralı olmasa bile pansuman odasına girince bir korku içerisinde kalıyor. Pansuman odasında "Ah, of, yandım" sesleri, yaralı hastaların maneviyatına tesir yapıyordu. Yaralı hastalar pansuman zamanı o kadar korku geçiriyorlardı ki sabah saat dokuz olunca hiç kimsede ses yoktu. Hastalardan bir kısmı sigara paketlerinin mukavva kutu kapaklarının bir tarafına (Geldi an pansumanım tıp tıp eder yüreğim) diğer tarafina da (Geçti an pansuman ferahlandı yüreğim) diye yazmışlardı. Sabah olunca hastaların karyolaları ayak ucuna bu levhaların bir tarafı çevriliyor. Pansuman gelince diğer tarafı çevriliyordu.

Berber Gelince...

Hastaneye ilk girdiğim gün umûmî koğuşa yatırıldığımı yazmıştım bu koğuşta yirmiden fazla hasta vardı. İkinci gün koğuşa hastanenin berberi geldi. Sıra ile hastaları traş etmeye başladı. Bir yatak üst tarafımda bir hasta vardı. Bunun başı kel idi. Sıra gelmiş, berberde traş etmeye başlamıştı. Yanımdaki hastaya sordum. "Burada traş olmak için mecburiyet var mı?" dedim. "Evet buraya gelen her hasta behemahal traş edilir, yaralı olmayanlar da hastanenin hamamında yıkanır, öyle yatırılır" dedi. Ben düşünmeye başladım. Berberde yalnız bir ustura, bir makas, bir tarak vardı. Bütün hastaları aynı ustura, makas ve tarakla traş ediyordu.

Bir yatak üst tarafımdaki kel hastayı da traş edince ben traş olmamaya ve mukavemet etmeye karar verdim. Sakallarımda uzamıştı. Nihayet sıra bana geldi, berber hazırlandı. "Ben traş olmayacağım" dedim. Berber ısrar etti. "Burada traş mecburidir" dedi. Ben mukavemet ettim. Berber takımlarını bıraktı, Hademe Çavuşu İbrahim'i çağırdı. Çavuş da ısrar etti. Fakat ben de traş olmamakta ısrar ettim.

Sertabip Geldi...

Biz bu münakaşada iken Sertabip Rüştü Bey geldi. Çavuş keyfiyeti Rüştü Beye söyledi. Rüştü Bey:

-Neden traş olmıyorsun? diye sordu.

-Beyefendi, Müslüman değil miyiz, ben hastahaneye gelirken bunu bir uğur sayarak yaramın iyi olması için sakal salıvermeye ahdetdim. Böyle dini bir şey için zat-ı alinizin de ısrar etmeyeceğinizi zannediyorum, cevabını verdim.

Rüştü Bey gülerek pekala, kalsın dedi. Bu suretle bu mecburiyeti de savuşturdum. Halbuki maksadım sakal salıvermek değildi. Kelin traş olduğu makine ve ustura ile traş olmamaktı.

Sayıklamalar...

Pansuman odasında üç masa vardı. Bunlardan birisi duvar kenarında idi. Ufak mikyasta ameliyat yapılacak hastalar bu masaya yatırılıyor, yalnız yarası değiştirilenler de ortadaki masalara yalıtırılıyordu. Bir defa kollarım tutularak bana duvar kenarındaki masada ameliyat yapıldığından, her gün hangi masaya yatırılacağıma dikkat ediyordum.

Hastaneye yattığımın beşinci günü idi. Beni yine duvar kenarındaki masaya yatırdılar. Ben bu masaya yatırıldığımı görünce yine ameliyat yapılacağını anladım. Süleyman Mehmet Beye:

-129-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Kurşunun Kırdığı Kemikte İltihap Görüldüğü İçin Beşinci Bir Ameliyat Daha Yapılacaktı...

"Rica ederim doktor, bana biraz eter verinizde öyle ameliyat yapınız" dedim. Doktor: " Geçen gün açtığımız yarayı eski yara ile birleştireceğiz. Mamafih eter veririz" dedi. Bana biraz eter koklatınca bayılmışım. Bu bayılma esnasında (Yarın Çanakkale Boğazını kapayacağım. İstanbul'daki İngiliz zırhlılarını batıracağım ve düşmanları İstanbul'dan kovacağım) diye sayıkladığımı sonradan doktorlar söylemişlerdi.

Ameliyat bittikten sonra gözlerimi açtığım zaman doktor: "Artık bitti. Bundan sonra iyi olacaksın" dedi. Bununla bana yapılan ameliyat dördüncü olmuştu. Doktorun bu sözü beni sevindirdi. Aradan bir hafta geçti. Bana her gün orta masada, Asistan Doktor Ferruh vücuduma pansuman yapıyorlardı.

Cevdet Beyin eli hafif olduğundan her zaman onu istediğim halde ekseriya Ferruh Beyin masasına yatırılıyordum. Ferruh Beyin yarayı acıtmaması için masasında yattığım müddetçe ona güldürücü hikayeler söylüyor ve onu oyalamaya çalışıyordum. Yaramı göremediğim için yaranın vaziyetini Ferruh Beyin yüzünden anlıyordum.

Bir Ameliyat Daha...

Dördüncü ameliyatın üzerinden bir hafta geçtikten sonra yine bir gün Ferruh Beyin masasında pansuman olurken, Ferruh Beyin kaşlarının çatılmış bir vaziyette olduğunu görünce: "Ne var?" diye sordum. "Hayır birşey yok" dedi ve Süleyman Mehmet Beyi çağırarak yarayı gösterdi. Süleyman Mehmet Bey de yarayı tetkik edince bana hitaben: "Oğlum kurşunun kırdığı kemikte iltihap var. Bunun için bir ameliyat daha yapmak icabediyor" deyince şaşırmış kalmıştım. Ben ise dördüncü ameliyatın son olduğu için sevinmiştim. Halbuki doktorlar iki gün sonra yeniden bir ameliyata daha lüzum gösteriyorlardı. Bu kadar ızdıraba nasıl tahammül edilebilirdi?

15 Günde Üçüncü Ameliyat...

Doktor Ferruh Bey yaramı sardı ve bana müşfik bir sesle: "Hayat ve sıhhatinin iadesi için bu ameliyata kati lüzum vardır. Merak etme, diğer ameliyatlar gibi bu da geçer ve sen de sıhhatini kazanmış olursun" dedi. Beni tekrar arabaya bindirdiler, yatağıma götürmek üzere pansuman odasından çıkınca hastanenin operatörü olan Kilisli Emin Beyin hastaneye girdiğini gördüm ve Emin Beye hitaben:

-Doktor Bey siz bu hastanenin operatörü olduğunuz halde bugüne kadar bir defa olsun yarama bakmadınız. Buraya geleli on beş gün olmadı. Bana iki defa ameliyat yapıldı. Şimdi yeniden bir ameliyat daha yapılmak lazım geldiğini söylüyorlar. Rica ederim yaramı bir kerede operatör sıfatıyla siz görünüz dedim. Emin Bey hademeye pansuman odasına sokmasını söyledi. İçeri girdik. Masaya yatırıldım. Emin Bey yarayı açıp muayene etti. Süleyman Mehmet ve Ferruh Beylerle birşeyler konuştuktan sonra bana dönerek: Evet kemikte iltihap var. Bunun için yeniden bir ameliyata lüzum vardır. İki gün sonra onuda yaparız sen de kurtulursun dedi ve beni koğuşa götürdüler.

Tekrar Masaya Yattım...

O gün refikam gelmişti. Vaziyeti anlattım. Aramızdaki müzakerelerden sonra yeniden ameliyat yaptırmaya karar vererek neticeyi Emin Beye söyledim. İki gün sonra beni hiç görmediğim bir ameliyat odasına götürdüler. O zaman anladım ki bu defaki ameliyat eskileri gibi olmayacak. Beni masaya yatırdılar, ellerimi ayaklarımı bağladılar. Doktor Ferruh Bey yüzüme bir maske geçirdi. Kloroform vermeye başladılar. Biraz sonra uyudum, aradan ne kadar geçtiğini bilmiyorum. Sonradan öğrendiğime göre ameliyatım üç saat devam etmiş. Ve kemiği çekiç ve keski ile kırdıklarını hademe çavuşu söylemişti.

Gözlerimi açtığım zaman kendimi küçük bir oda içinde buldum. Yanımda bir hastabakıcı kadın oturuyordu. Odada benden başka üç hasta vardı. Bu hastalar tanımadığım insanlardandı. Bu odalar meziy'ül hatır hastalar içinmiş. O gün ve geceyi klorformun tesiriyle dalgın bir halde geçirmişim sabah olunca yaramın fazla ızdırap vereceğini hissettim.

Yaramın böyle fazla ızdırap vermesinden, hademelerini görüp de pansuman odasına götürmesinler diye dizlerimi dikmiş arka üstü yatıyordum. Şunu da ilave edeyim ki vurulduğum gündenberi, hep arka üstü yatıyordum. Sağa sola dönmek imkanı yoktu.

Refikam Beni Yatağımda Göremeyince...

Bir gün evvel ameliyat olacağımdan malumatı olan refikam, o gün ameliyatın neticesini anlamak için hastahaneye gelmiş ve yatağımı bildiği için hiç kimseye sormadan koğuşa girmiş, koğuşa girince on beş gündenberi yatmakta olduğum yatakta başka bir hastanın yatmakta olduğunu görünce koğuşun kapısı yanındaki yatakta bulunan ve henüz o gün hastahaneye yatırılmış olan bir hastaya beni sorup bilmiyorum cevabını alınca ameliyat esnasında öldü zannıyla bir çığlık atarak olduğu yere düşüp bayılmış. Bittabi bizim bunlardan haberimiz yok, ben yattığım yerden acı bir ses işittim fakat bir hastanın yarası fazla ızdırap verdi zannetmiştim.

-130-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Yediğim Zeytinin Kabuğu ve Mercimeğin Bir Tanesi Yaramdaki Gazlı Bezin Üzerinde Bulunmuştu!

Dışarıda hademelerin koşuşmalarını gören bizim hastabakıcı kadın da dışarıya koştu. Doktorlar geldiler. Refikamı ayıltarak bulunduğum odaya bitap bir halde getirdiler. Beni yatakta ve gözlerim açık olarak görünce hıçkırarak ağlamaya başladı. Doktorlar kendisini teskin ettiler. Bir müddet sonra sukunet buldu. O gece karışık rüyalar gördüğünü ve hastahaneye heyecanla geldiğini ve yatakta da beni göremeyip koğuş kapısındaki bir hastadan bilmiyorum cevabını alınca ameliyat esnasında öldü benden saklıyorlar diye kendisini gaip ettiğini söyledi.

Bu İtina Neden?

Koğuşta yattığını zamanlar verilen yemekler yalnız bir kaptan ibaretti. Fakat odaya geldikten sonra her gün dört beş türlü yemekler verilmeye başladı her gün pirzola, yumurta, muhallebi, hoşaf pilav vesaire gibi yedi sekiz türlü gıda veriliyordu. Pansuman içinde artık beni araba ile götürmüyorlar, pansumanımı yatakta yapıyorlardı.

Bağırsağım Delinmişti!

Bana gösterilen bu itinayı anlayamıyor ve hayret ediyordum. Halbuki bunun sebebini ancak dört sene sonra yaram kapandıktan sonra anlamıştım. Bu itinanın sebebi, son ameliyat esnasında kazaen bağırsağımın delinmiş olmasından ileri gelmişti.

Bulunduğum odaya gelen birçok hastalar on beş yirmi günde iyi olup çıkıyorlar. Ben ise hâlâ yatıyordum. Beş defa ameliyat yapıldığı halde yarada kapanmak eseri görülmüyordu. Kurşunun girdiği yerin yarası Cerrahpaşaya yattığımın ikinci ayında kapanmış olduğu halde kurşunun çıkarıldığı yerin yarası elan kapanmıyordu.

Bir gün pansumana gelen Doktor Ferruh Bey yaramı açınca gazlı bezin üzerine dikkatli dikkatli bakmaya başladı. Ne yediğimi sordu. Bende hastahaneden verilen yemekleri yediğimi söyledim. "Zeytin tanesi yedin mi?" diye sordu. "Evet yedim" dedim. Ferruh Bey gazlı bezi alarak dışarı çıktı. Ben ne için sorduğunu bilmediğimden merak ediyordum.

Yediğim Zeytinin Kabuğu!

Beş dakika sonra, Operatör Emin, Muavini Süleyman Mehmet Beylerde geldiler. Niçin zeytin yediğimi sordular. Bende "Siz bana şunu yiyeceksin demediniz ki... Canım zeytin tanesi istedi yedim. Ne var, zeytin muzır bir şey midir?" dedim. "Hayır birşey yok" dediler, gittiler. Ferruh Beye her ne kadar sordumsa da birşey söylemedi ve yaramı sardıktan sonra o da gitti. Hastabakıcıya sordum. Gazlı bezin üzerinde zeytin kabuğu vardı deyince şaşırdım. Yediğim zeytin tanesinin kabuğu gazlı bezin üzerine nasıl çıkabilirdi?

Birkaç gün sonra yine gazlı bezin üzerinde bir mercimek tanesi bulundu. Bütün bunlar beni korkutuyordu. Günden güne iyi olacak yerde böyle ati hakkında endişe verici şeylerin zuhuru yaramın kolay kolay iyi olamayacağı hissini veriyordu.

Cerrahpaşa Hastahanesinde dört beş ay kadar yattım. Bu müddet zarfinda bilhassa Sertabip Rüştü Beyin hastalar üzerindeki şefkat ve merhametini şükranla zikretmek mecburiyetindeyim. Doktorlardan da çok lütuf görmüştüm. Bizim sakal adeta uzamıştı. Doktorlar hastabakıcılar ismimi sakallı koymuşlardı.

Sakallarımı Traş Ettim Ama...

Bir gün bulunduğum odaya mütekaidini askeriyeden bir zat gelmişti. Kendisini traş ettirmek için hariçten bir berber getirtmişti. Berberin dükkanı da hastaneye çok yakın imiş. Berberin intizamını, takımlarının temizliğini görünce benim sakallanın da iyice uzamış olduğundan sık sık hastaneye gelebilirse beni de traş etmesini söyledim. Muvafakat etti. Uzun zamandan beri uzayan sakallarım berberin makası ve usturası altında bir anda yok olmuştu.

Traştan sonra yanıma gelen bazı hastahane arkadaşlarıyla hademe çavuşu bile beni tanıyamamışlardı. Hele ertesi gün gelen refikam birdenbire yatakta beni sakalsız görünce "Aman dedi, seni birdenbire tanıyamadım. Beni korkuttun sakalların ne oldu?" diye sordu.

Her gün Sertabip Rüştü Bey birer defa hastaları dolaşır, hatırlarını sorardı. Traş olduğumun ertesi günü bizim odaya gelip de beni öyle sakalsız görünce hayretle yüzüme bakmaya başladı:

-Sakallar ne oldu? Sana uğur getirmedi mi?

-Beyefendi, hastahaneye ilk geldiğim gün hastahanenin berberi yanımda yatan bir kel adamı traş etmişti. Bir ustura ve bir makasla birçok hastaları traş ettiği için ben olmak istememiş, sakal bıraktığımı söylemiştim. Fennen de mufvafık olmayan bu traş olmamak işinden dolayı bunu bir kusur ve kabahat addetmeyeceğinizi ümit ederim deyince gülmeye başladı ve gitti.

Beni Vuran Kurşun!

Bu sıralarda idi ki bir gün hastahaneye Aksaray Polis Merkezinden bir memur geldi. Müdde-i Umûmîliğin yaramdan çıkarılan kurşunu istediğini söyledi. Vurulduğum zaman Alemdar Sıhhat Yurduna yatırılmıştım. Orada Operatör Orhan Abdi Bey tarafından çıkarılan kurşunu acı bir hatıra olmak üzere saklıyordum.

-131-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Kibar Bir Zat Hastahaneye Gelmişti. Bana Okumam İçin "Peyamı Sabah Gazetesi" Gönderiyordu!

Beni pusuya düşürerek vuranların daha o zaman İngilizler tarafından tahliye edildiğini işitmiştim. Caniler salıverildiği halde Müdde-i Umûmîliğin bu dava işini takip etmesini anlayamıyordum. İstanbul'da hükümet ve zabıta kuvvetlerinin İngilizler ve Müttefik düşman zabıtası eline geçmiş olduğu bir zamanda mahkemelere kadar gidip kendimi teşhir etmek herhalde benim için çok tehlikeli bir iş olmakla bu haber, ati için de fena idi.

Vermeyecektim Ama...

Bu düşünce ile kurşunu vermemek istemiş isem de muvaffak olamayarak polise teslime mecbur olmuştum. Müdde-i Umûmîliğin bu davayı takip etmesi, uykularımı kaçıracak kadar bana tesir etmişti. Çünkü nasıl olsa bir gün hastaneden çıkacaktım, o zaman mahkeme huzuruna çıkarılıp kendimi binlerce Ermeniye tanıttıracaktım. Böyle bir mahkemeye gelecek saminin hepsi de Ermenilerden mürekkep olacağı için bu defa beni tanımıyanlara da kendimi tanıtmış, binnetice komitacılare kendimi teşhir etmiş olacaktım.

Vazgeçiyorduk...

Mahkemeye gitmiş olsam ve mahkeme de bunları mahkum etse bile yine İngilizler bu iki caniyi salıvereceklerdi. Şu halde ben ne kazanmış olacaktım. Bir hiç değil mi? İşte bu mahzur ve tehlikeyi düşünerek refikamın hastaneye geldiği bir gün Müdde-i Umûmîliğe hitaben refikamla beraber müştereken "Hukuk-u şahsiyemizden feragat ettik" diye bir istida yazıp imzaladıktan sonra imzamın tastiki için istidayı Sertabip Rüştü Beye gönderdim.

Biraz sonra Rüştü Bey elinde istida ile yattığım odaya kadar gelerek bana şu sözleri söyledi:

-Bu istida senin mi?

-Evet benimdir.

-Bu istidayı ne için veriyorsun?

-Ben ve ailem hukuk-u şahsiyemizden vazgeçtiğimiz için veriyoruz.

-Bu nasıl iştir! Buna aklım ermedi. Bir insan kendisinin hayatına kasteden canileri nasıl affeder? Bunlar seni öldürmek için vurmuşlar. Bu kadar zamandır birçok ameliyatlara rağmen kapanmayan yaranın bunca ızdırabını çekdiğin halde, bu istidayı vermeniz bence deliliktir.

-Beyefendi, beni vuran Ermeniler daha ilk tevkif edildikleri zaman İngilizler tarafından tahliye edilmişlerdir. Siz de biliyorsunuz ki İstanbul İngilizlerin ve Müttefiklerinin ordu ve polislerinin elindedir. Bizim hükümetin ve polisimizin hiç bir kuvvet ve hükmü kalmamıştır. Beni idama mahkum eden ise komitadır. Komita bir şahs-ı manevi olduğuna göre, benim komitaya karşı hiçbir şey yapamayacağım tabiidir. Kaldı ki ileride hastaneden çıkınca bu mahkemeye gideceğim. Farzımuhal olarak mahkemede bu adamları mahkum edecek. İngilizlerin bu adamları tekrar salıvermeyecekleri ne malum!

-Mahkeme tarafından mahkum edilen insanlar nasıl tahliye edilebilir?

-İngilizler Taşnaksağan komitası erkanından beş sene kalebentliğe mahkum edilmiş olan Şavarş Misakyan'ı tahliye ettirdi. Bittabi bunları da tahliye edeceklerdir. Ben de beyhude yere mahkemede kendimi teşhir etmiş olacağım. Bu defa beni tanımayanlar da tanımış olacaklar ki bu da benim aleyhime netice vermiş olmaz mı?

Bu sözlerim üzerine Rüştü Bey biraz düşündü: "Hakkın var" diyerek istidayı tastik ederek bana gönderdi. Bende Müdde-i Umûmîliğe gönderdim.

Yeni Bir Misafir...

Bir gün bulunduğum odada, iki günden beri boş kalan bir yatağı hastabakıcı düzeltti. Hademe kibar ve zengin bir hastanın geleceğini söylüyorlardı. Yarım saat sonra gayet temiz ve şık yatak çarşafı, kenerları ipekli yastıklar ve temiz bir yorganla şık bir battaniye geldi. Yatak lüks birşey olmuştu. Yatak hazırlandıktan bir az sonra, isminin "İ..." olduğunu öğrendiğimiz şık ve genç birisi gelip yatağa girdi. Ben hatahanelerde çok yattığım için bu usulleri öğrenmiştim.

Hastanelerde usulden olduğu üzere hastalar arasında, geçmiş olsundan başlıyarak çok çabuk ahbaplık teessüs eder. Fakat yeni gelen "İ... Bey" pek

az konuşuyordu. Bize, yalnız geçmiş olsun demiş ve beraberinde getirdiği yevm-i gazeteleri okumaya başlamıştı. Gazeteleri bitirince kendisine "Geçmiş olsun beyefendi, buraya geldiğinize göre hasta olduğunuz anlaşılıyor. Rahatsızlığınız nedir?" dedim. "Emoraid" hastalığından ameliyat olmak üzere geldiğini söyledi.

Sen de Onlardan mısın?

Ertesi gün ahbaplık biraz daha ilerilemişti. Üçüncü gün "İ... Bey" bana okumak üzere hastabakıcı ile bir gazete göndermişti. Ben bu gazeteyi elime alınca bunun Peyamı Sabah Gazetesi olduğunu gördüm. Gazeteyi, hastabakıcı ile iade ettim ve şu sözleri söyledim:

-Beyefendi, gazete gönderdiğinizden dolayı teşekkür ederim. Fakat beni mazur görünüz. Ben bu gazeteyi okumam. Çünkü bu gazete benim düşmanım olan bir gazetedir.

-Bu nasıl söz! Bu Ali Kemal'in gazetesidir? Ali Kemal fena bir adam mıdır?

-Ali Kemal iyi adam mıdır? Fena adam mıdır? Onu benden sormayın. Ben bu gazeteyi okumam.

-132-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Hastaneden Çıkmıştım Cebimde On Para Yoktu.

Çoluk Çocuğum Yiyecek Bekliyordu...

-Bu gazete muhterem bir gazetedir. Yoksa sen de o Kuvâ-yi Milliye denilen bagilerden misin?

-Beyefendi, bir gazete için lüzumsuz münakaşaya giriyoruz. Evet, iftiharla söylüyorum ki ben de o muhterem insanlardanım.

-Memleketi mahvettiler. Şimdi bir de Kuvâ-yi Milliye diye bir şey çıkardılar. Pek yakında akıbetinizi sen de görürsün. Yalnız Ali Kemal gibi muhterem

bir insan hakkında sarfettiğiniz sözlere teessüf ederim.

Mat Olmuştu!

-Beyefendi, münakaşayı bu kadar uzatmayı arzu etmezdim. Fakat beni mecbur ettiniz. Ben burada üç aydan beri yatıyorum. Bundan evvel de üç ay kadar Sıhhat Yurdunda ve evimde bu yaradan yattım. Bu yara Ermeni komitacılarının attığı kurşunlardan hasıl olmuş bir yaradır. Bugüne kadar altı ameliyat geçirdim, bu kurşun yarasından ne kadar ızdırap çektiğimi ancak ben bilirim. Son ameliyatım üç saat devam etmiş ve kurşunun kırdığı kemik burada keski ve çekiç ile kırılmıştır. Altı aydanberi arka üstü yatıyor, elan bu kurşunun verdiği ızdırabı çekiyorum. Galiba siz hiç bir ameliyat geçirmediğiniz için acısını bilmiyorsunuz. Komitanın mürevviç-i efkarı olan gazetenin "Bir hain daha geberdi" diye yazdığını Ermeni gazetelerinde gördüm. Bunu yazmak belki de onların hakkı idi.

Buna birşey demeye hakkım olamaz. Fakat Türk namı altında bir komitacıdan ve bir Ermeniden daha ziyade Ermenileri ve komitacıları iltizam eden bir adamın gazetesini okumamak da benim hakkım değil midir? Vurulmaktaki kabahatim de nedir, biliyor musunuz? Hükümetimin bana tevdi etttiği vazifeyi gördüğümdür. Ben vatan ve vazife kurbanı olarak burada hastane köşesinde inlerken düşmanımın meddahlığını yapan bir gazeteyi elbette okuyamam ve okumam. Sözü bu kadar uzatmak istemezdim. Fakat sarfettiğiniz sözler beni çok müteessir ettiğinden bu izahatı vermeye mecbur oldum deyince "İ... Bey" cevap veremedi ve sözü kesti.

Bizim bu münakaşamız esnasında yatak arkadaşlarım olan diğer iki hasta benim bu sözlerimi hayret ve sukunetle dinliyorlardı. Ben sözümü bitirince "İ... Bey" dışarı çıktı, bir daha odaya gelmedi. Biraz sonra odaya gelen hademe çavuşu ve diğer hademe "İ..." yorgan, yastığı battaniye gibi eşyasını aldılar, başka bir odaya naklettiler.

Baston ile Dolaşıyordum!

Bir müddet daha yattıktan sonra yavaş yavaş yataktan kalktım. Baston ile koridorlarda dolaşmaya ve bahçeye çıkmaya başladım. Ve vurulduğum tarih 1 Mayıs 335 idi. Altı buçuk ay bu yaradan yattıktan sonra Teşrîn-i Evvelin onbeşinci günü haftada üç gün pansumana gelmek üzere hastahaneden çıkarıldım. Yaram kapanmamış fistül isterkora halinde kalmıştı.

Hastahaneden çıkmak için param yoktu, birkaç yere müracaat etmiş isem de bir netice çıkmamıştı. Namuskarane vazife görmenin bu neticelerini gördükçe müteessir oluyordum. Hastahaneye gelen refikam ile birlikte yavaş yavaş bastona dayanarak Aksaray'a geldik. Oradan tramvaya bindik, Çemberlitaş'ta tramvaydan inerek o sıralarda Çemberlitaş Hamamını tutan Hasan Beye gittim. Kendisinden aldığım beş lira ile Beykoz'a gittim. Çoktanberi babalarını görmemiş olan yavrularım boynuma sarılmışlar, bir daha bizi bırakma baba diye bana daha fazla sarılıyorlardı. Beykoz'dan haftada üç gün Cerrahpaşa Hastahanesine pansumana gidiyordum.

Cebimde On para Yoktu...

Beş lira kaç gün yeter, tabii bitmişti. Bir gün Cerrahpaşa'dan avdet ederken cebimde, beni ancak Beyazıt'a kadar götürecek tramvay parası kalmıştı. Bundan vapur parası bile yoktu. Gelirken düşünmeye başladım. Şimdi nereden para bulacağım. Evvel emirde beni Beykoz'a götürecek para lazım, ondan sonra da çoluk çocuğun yiyecekleri.

Yolda düşünürken hatırıma Sıhhat Yurdunda yatarken yatak arkadaşım olan çok zengin bir tüccarzade geldi. Bu zat benim nasıl vurulduğumu duyduğu zaman çok müteessir olmuş ve bana acıdığı için çabuk iyi olursan seni yanımıza katip alırız demişti. Bu zata da herni [fıtık] ameliyatı yapılmıştı. Hatırıma bu zat geldi. Bundan ödünç olarak bir miktar para isterim bununla bir müddet yaramın tedavisi için çalışırım düşüncesiyle bu zatın Çakmakçılar Yokuşundaki mağaza ve yazıhanelerine gittim. Kendisi yok. Pederi burada oturuyordu. Pederi de oğlu kadar beni tanırdı.

Ödünç Para İstemenin Güçlüğü...

Beni görünce hoş geldin, geçmiş olsun daha yaran iyi olamadı mı diye sordu ve bana bir sigara ve bir kahve ikram etti. Ben yaramın elan iyi olamadığını söyledim fakat bir türlü dilim varıp da para lakırtısını söyleyemedim.

-133-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Haydi Bilet Parası Buldum Diyelim Ya Akşama Çoluk Çocuk Ne Yiyeceklerdi...

Allah kimseyi düşürmesin, dünyada birisinden ödünç para istemek kadar güç bir iş olmadığını o gün anlamıştım. Vakit geçiyor, ben bir türlü para isteyemiyordum. Bir aralık yazıhaneye, Polis Müdüriyetinde bulunduğum zaman potin müteahhidi olan ve beni de çok iyi tanıyan "M..." isminde birisi geldi.

Yirmi Beş Lira Yerine...

Eyvah, dedim ben yalnız iken para isteyemedim. Şimdi nasıl isteyebilirim. Bu misafirin gitmesini beklemek lazım. Halbuki o zamana kadar da akşam olacak diye düşündüm, bir müddet daha oturduktan sonra yazıhaneden dışarı çıktım "M.... Beyi" dışarı çağırdım. Kendisine dedim ki: "H.... Beye" söyle vaziyetim çok fenadır. Bana ödünç olarak yirmi beş lira versin bir de senet yapalım. O şartla ki müddet tayin edemem ne zaman iyi olur, para kazanırsam o zaman veririm. Bu şartla istiyorum lütfen kendisine söyleyiniz zira ben söyleyecek vaziyette değilim dedim.

"M.... Bey" içeri girdi üç dakika sonra yanıma gelerek bana iki buçuk liralık bir kağıt getirdi bunu verdi dedi.

Çok Müteeesirdim...

Ben bu sözü ve iki buçuk liralık kağıdı görünce o kadar müteessir olmuştum ki yazıhanenin başıma yıkıldığını zannettim. İki buçuk liralık kağıt "M..." elinde kalmıştı. Kendisine: "Bu parayı sadaka değil ileride verilmek üzere ödünç para istemiştim. Mamafih ben başka yerden para bulurum" diyerek yazıhaneden çıktım.

O kadar müteessir olmuştum ki köprüye kadar nasıl geldiğime şaştım, ce-

bimde köprüye verecek para olmadığı halde köprüyü nasıl geçtiğimi bilmiyorum. On seneden beri köprü memurları beni göre göre memur olduğumu tanımış olacaklar ki bana para sormamışlardı.

Şimdi Beykoz'a nasıl gidecektim? Ne bilet var ne de bilet parası var! Haydi bilet parası buldum, diyelim, ya çoluk çocuğun iaşesi... Akşam için belki de evde yiyecek bir şey yoktu.

Bir Tesadüf...

Bir aile reisi için bunlar ne feci ne elim bir haldir! Bu düşünce ile köprü üstünde şaşırmış kalmıştım. O dakikada vurulduğum zaman ölseydim şimdi bu sıkıntıları çekmezdim diye düşünmüştüm. Ben böyle müteessir bir halde iken birden bire kolumdan birisi yakaladı, başımı çevirince Uncu Andonaki olduğunu gördüm.

Bu adama Polis Müdüriyetinde bulunduğum zaman ufak tefek iyiliklerim dokunmuştu. Fakat ne de olsa Mütareke esnasında Gayr-i Müslim birisine tesadüf etmek istemiyordum. Evvelce bana fevkalade hürmet edenlerden Mütareke de gördüğüm hakaretler, beni iğrendirmişti bunlardan pek çoğu da iyiliklerde de bulunduğum halde yine fırsat düştükçe tahkirden geri durmuyorlardı. İşte bu sebeple Andonaki'nin koluma girmesi bende iyi tesir yapmamıştı.

İlla Gel Diyordu...

Andonaki koluma girince "Geçmiş olsun, senin vurulduğunu işitmiştim. Hatta seni bana öldü demişlerdi. O kadar müteessir olmuştum ki tarif edemem. Mademki seni sağ olarak gördüm, çok şükür Allah'a. Çok bozulmuşsun" dedi. "Evet dedim, yedi aydır hastanede idim. Birkaç gün evvel çıktım".

Andonaki beni kolumdan tutmuş bırakmıyor, "Bizim yazıhaneye kadar gidelim, bir çay iç" diyordu. Ben ise Beykoz'a gideceğimden bahsle ayrılmak istiyordum. "Hayır olmaz, ben seni bu halde gördüm. Yazıhaneye kadar gideceğiz" dedi.

Israrın fayda vermeyeceğini gördüm ve beraberce yürüdük. Havyar Hanındaki yazıhanesine gittik. Bana bir çay ısmarladı, sigara verdi. Bir aralık yanımdan kalktı, dışarı çıktı, tekrar geldi.

Ben çayı bitirdikten sonra:

Hayır Otur!

Andonaki Efendi bana müsaade ediniz, vakit geç oluyor. Ben yürüyemiyorum. Ancak yarım saatte Beykoz İskelesine gidebilirim dedim.

-Çok rica ederim, bir çay daha iç. Şimdi ben seni vapura kadar götürürüm. Bana bir dakika müsaade et diyerek bir çay daha ısmarladıktan sonra Rumca olarak adamlarına "Bre bu adam nereye gitti çabuk bulun" diyordu. İkinci çay da geldi. Artık bunu istemeyerek içtim. Bu sırada yazıhaneye genç bir adam girdi. Andonaki bu gelene "Nerede idin? Seni arıyordum" diyerek içeriye girdi. Beş dakika sonra yanıma geldi ve "Haydi gidelim" diyerek koluma girdi. "Ben yalnız gidebilirim" diyor, fakat dinletemiyordum. Beraberce köprüyü geçtik. Vapur iskelesine doğru gidiyorduk.

İslekeleye Gelince...

İskeleye geldiğimiz zaman, bende para olmadığı için Andonaki'nin yanında mahcup olacağımı düşünerek kendisini savmak maksadıyla birçok ricalarda bulundum. Fakat beni dinlemiyor ve köprüye doğru götürüyordu. Nihayet bilet gişesinin önüne gelince kolumu bırakarak koşup gişeden bana birinci mevki bir bilet aldı ve tekrar koluma girdi. Beni vapura kadar götürdü, birinci mevkide kapının yanında bir kanapeye oturttu. Kendisi de yanıma oturdu.

-134-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Andonaki İçinde 25 Lira Bulunan Bir Zarfı Cebime Sokuvermişti. Gayr-i İhtiyari Ağladım!

Tam bu sırada vapur beş dakika düdüğünü çalınca Andonaki kalktı. "Bana müsaade et, vapur da kalkacak, yazıhaneyi öğrendin, İstanbul'a indiğin zaman bize uğra, gelmezsen hatırım kalır" diyerek paltomun iç cebine bir zarf sokup

hemen vapurdan çıktı. Bir iki dakika sonrada vapur kalktı.

Oturduğum yerin karşısında ihtiyar, sakallı bir zat oturuyordu. Vapur kalktıkdan sonra Andonaki'nin cebime soktuğu zarfı çıkardım, açdım. İçinde tamam yirmi beş lira vardı. Zarfı tekrar cebime koydum. Fakat gözlerimden de iki damla yaş yuvarlandı.

Allahın İhsanı...

Beni böyle kolunda getiren ve biraz sonra giderken cebime bir zarf bırakan Andonaki ile bizi tetkik etmiş olan bu ihtiyar, gözümden gayr-i ihtiyari akan bu iki damla yaşı da görünce, yerinden kalkıp yanıma geldi.

-Affedersin oğlum, senin halin beni çok müteessir etti, merakımı mucip oldu. Sende birşey var. Allah aşkına benden gizleme! dedi. Ben de nasıl vurulduğumu ve başımdan geçen felaketleri bertafsil anlattım. O gün bir Müslüman tüccara gidip de yirmi beş lira ödünç istediğim halde bana iki buçuk liralık bir kağıt gönderdiğini ve parayı iade ettikten sonra Andonaki tesadüf ettiğimi anlatınca zavallı ihtiyarın da gözleri sulandı. "İşte oğlum, bu Cenab-ı Hakkın sana ihsanıdır" dedi. Sen bir Müslümandan yirmi beş lira istedin, o sana iki buçuk lira verdi, sen almadın, müteessir oldun. Senin karşına bu Rum'u çıkardı. Onun eliyle sana istediğin yirmi beş lirayı verdi. Bunlar hep Allah'ın büyüklüğüne delalet eder. Eski atalar sözü vardır: "Kul sıkılmayınca Hızır yetişmez derler" dedi.

Ben bugün bir kere daha Allah'ın büyüklüğüne inanmıştım. Geç vakit eve gittim. O gece çoluk çocuk da beni sabırsızlıkla bekliyordu.

Beykoz'da Vaziyet...

Evde yiyecek namına bir şey yoktu. O gün Allah'ın ihsan ettiği bu lütuftan dolayı çocuklarıma bir ziyafet çektim.

Beykoz Yunan askerleriyle dolmuş. Her gün birçok fenalıklara maruz kalan Müslüman ahali büyük bir sıkıntı içinde kalmıştı. Hatta parasız sigara vermeyen Türkleri paralayan Yunan askeri cezasız kalıyordu.

Beykoz Türk zabıtasının hiçbir nüfuz ve tesiri kalmamıştı. Gün geçmiyordu ki bir Yunan askeri tarafından bir Türk yaralanmamış olsun.

İşte bu feci günlerde idi ki bir gece sabaha kadar uyuyamamıştım düşünüyordum: "Beykoz'da hükümet var, nüfuzu yok, iki Ermeni komitacısı bir

gece gelse, tamamıyla öldüremedikleri beni öldürmüş olsa, bunları tutacak kuvvet yoktu. Bittabi böyle bir harekete İngiliz ve Yunan askerlerinin seyirci kalacaklarına da hiç şüphe yoktu". O gece aynı düşünce ve korku ile refikam da uyuyamadığını bana söylemişti.

Eyüp'e Taşınacaktık...

Refikam ile konuşuyorduk: "Buna karşı ne yapabiliriz? Paramız yok ki başka bir semte gidelim" dedim. Refikam cevap verdi:

"Bizim eşyamız pek çok, bunlar bize fazladır. Hayatta insan her zaman eşya tedarik edebilir. Bu eşyadan kendimize hakiki ihtiyaç kadar alıkoyarak fazlasını satalım. Bize yatak çamaşır, kap kaçak gibi şeyler ayıralım. Üst tarafını satıp Eyüp tarafına gidelim. Orada akrabalarımız var, bize bir oda verseler çok bile gelir" dedi.

Ben derhal muvafakat ettim. Hemen o sabah bütün fazla eşyamı Yalı Köye kahveler önüne çıkarttım. Tanıdıklardan bir kısmı "İki gün daha sabredin. Cuma günü herkes köyde bulunur daha fiyatlı satılır" diyorlardı. Fakat ben "Bana hayat lazım eşya değil" diyerek yedi sekiz yüz liralık eşyayı derhal haraç mezat yüz liraya sattım. Vakit geçirmeden küçük bir motor tutup kalan eşyayı koydum. Eyüp'te Bahariye'de ailemin akrabasından birinin evine naklettik. Bize iki liraya bir odalarını verdiler, oraya yerleştik.

İktisat Yapıyorduk...

Refikamla kararlaştırdığımız gibi artık bu son parayı mümkün olduğu kadar idare ile kullanmaya karar verdik. Akşamları yalnız bir türlü yemekle iktifa ediyorduk. Buradan Cerrahpaşa Hastahanesine pansumana daha serbest ve rahat olarak gidebiliyordum. Bu yol Beykoz kadar uzak olmadığı gibi nisbeten de tehlikesizdi veyahut öyle zannetmiştik.

Meçhulün Tehdidi!

Bir gün pansumandan avdet ediyor, köprüden Haliç İskelesine doğru yürüyordum. Birdenbire yanımda şık bir matmazel peyda oldu. Ben biraz yan tarafa çekilmek istedim, o yanıma sokuluyordu. Yanıma iyice sokulduktan sonra şu sözleri söyledi:

-Siz Kısm-ı Siyasi Ermeni Masası Şefi değil misiniz?

-Ne istiyorsunuz?

-Müstantike verdiğiniz ifadeyi değiştirmeyecek olursanız bu defa hayatınız gidecektir.

Meçhul matmazel bu tehdidi savurduktan sonra süratle uzaklaştı. Ben bu sözü işitince Ermeni komitacılarının, beni elan öldürmekten ve benimle uğraşmaktan vazgeçmediklerine kanaat getirerek cidden korkmaya ve düşünmeye başladım.

Yine Korku Başladı!

Bu korku ile eve geldim. Vaziyeti refikama anlattım. O da düşünmeye başladı. "Bunlar seni yaşatmıyacaklar. Bundan sonra pansumana gitmek de tehlikelidir. Bunların seni hastahaneden çıktıktan sonra da takibe başladıkları anlaşılıyor" dedi.

-135-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Ekrem Necip Bey Burada mı? Diye Sordum. Meğer Ekrem Bey Başkası, Necip Bey Başkası İmiş!

Pansumana gitmemek, yarayı olduğu gibi bırakmak, hayatım için tehlikeli idi. Yarayı nerede pansuman yaptıracaktım! En mühim mesele bu idi. Hastane ile görüşerek haftada bir defa pansumana gitmeyi kararlaştırdık.

Bir Tesadüf...

Bir gün hastaneden avdetimde postane önüne geldiğim zaman, vaktiyle maiyetimde bulunmuş Tevfik isminde birine tesadüf ettim. Beni görünce: "Geçmiş olsun vurulduğunu duyduk. Seni öldü diye işittim. Çok şükür hayatta olduğunu gördüm, çok sevindim. Ben polisten çıktım. Şurada Orozdibağın karşısındaki Vakıf Hanında yazıhanem var, oraya kadar gidelim, biraz görüşelim. Hem siz de biraz istirahat etmiş olursunuz" diyerek beni yazıhaneye götürdü, asansörle üst kattaki odasına çıktık. Bir kahve ısmarladıktan sonra şu

suretle söze başladı:

-Burada her ne kadar ticaret namı altında bulunuyorsam da esas işimiz M. M. Grubunun işleriyle meşgul olmaktır, işe bir ticaret namı verilmezse şu zamanda çalışmak olmuyor

-M. M. Grubunun hangi işleriyle meşgulsün?

M. M. Grubunun Faaliyeti...

Bu sualime Tevfik Bey şu cevabı verdi:

-Buradan Anadolu'ya gidecek arkadaşları gönderiyoruz. Bazen cephane ve silah gönderiyoruz. Bu sözleri pek serbest olarak her yerde söyleme.

-Ben sizi tanıdığım ve hürmetim olduğundan size söyledim. Bankasına böyle şeyler söylenir mi?

-Aman, benim burada vaziyetim çok fenalaşmıştır. Yedi aydır hastanelerde yatıyordum. Yakında çıktım. Fakat yaram henüz iyi olmadı. Birkaç gün evvel yeniden bir tehdide maruz kaldım. Bu defa beni öldürecekleri muhakkaktır. Beni Anadolu'ya göndermenin çaresi varsa biran evvel göndermenizi rica ediyorum.

-Ondan kolay birşey yoktur. Daha birkaç gün evvel Kısm-ı Siyasi'de Katip Kemal'i Anadolu'ya gönderdik. İstersen yarın seni gönderelim.

-İyi ama benim gidecek param yok.

-Bizim Kemal'e iki yüz lira verdik gönderdik sonrada yüz lira kadar bir para temin edebilirim. Pangaltı'da Sakallı Hüsnü Bey vardır. Eski İttihat ve Terakki Katibi Mesulüdür. Hüsnü Bey seni tanır. Sana ondan ve onun vasıtasıyla yüz lira yol harçlığı temin ederim. Yarın bana gel. Parayı alırsın dedi.

Yüz Lira Alacaksın!

Bu suretle işi kararlaştırdıktan sonra büyük bir sevinçle eve geldim. Meseleyi refikama açtığım zaman o da çok memnun oldu. Bana çamaşır hazırlamaya başladı. Ertesi gün akşamüzeri Tevfik Efendiye gittim. Bana kapalı bir zarf verdi:

-Bunu Hüsnü Bey verdi ve sana çok selam söyledi. Onlara da senin öldüğünü işittiklerinden, hayatta olduğunu söylediğim zaman çok memnun oldu. Bu zarfı postahame karşısında Ekrem Necip Ecza Deposuna götüreceksin,

Ekrem Necip Beye vereceksin. Oradan tana yüz lira verilecektir. O para ile Anadolu'ya geçersin deyince zarfı alarak büyük bir sevinçle Ekrem Necip Ecza Deposuna gittim.

Ekrem ve Necip...

Ben o zamana kadar Ekrem Necip Beyin bir şahıs olduğunu zannediyordum. Depodan içeri girince, İçeride bulunan bir gence: "Ekrem Necip Bey burada mı?" diye sordum. Tezgahta bulunan genç bana: " Ekrem Bey yoktur, Necip Bey yukarıdadır deyince bir dakika için şaşırdım. Demekki Ekrem Bey başka Necip Bey başka imiş. Şimdi ne yapacaktım? Geri dönmek olamazdı. Zarfı bir daha okudum, zarfın üzerinde "Ekrem Necip Beyefendiye" diye yazılı idi. Mektuptan bir şey anlamadım!

Ne olursa olsun diyerek yukarıya çıktım. Bir yazıhane başında oturmakta olan Necip Beyi gördüm. Necip Beyi Bebek'te oturduğum zamanlardan tanırdım. Kendisi postahane karşısında oturuyordu. Bunlar mademki iki ortaktır, mektubu Necip Beye verebilirim düşüncesiyle kendisine zarfı uzattım.

Necip Bey zarfı açtı, okudu, bir kere bana baktı. Ben uzaktan, mektubun içinden çıkan kağıdın üzerinde, birbirini tutmuş iki el görebildim. Necip Bey bana hitaben: "Ben bu mektuptan bir şey anlamadım, esasen bu mektup bana değil, Ekrem beye ait olcak, kendisi burada değildir. Biraz sonra gelir" diyerek mektubu masanın gözüne koydu.

Ekrem Beyin ne zaman geleceği malum olmadığından biraz daha bekleyecek olursam karanlık basacak, eve geç kalacaktım. Belki de bir düşmana tesadüf ederim korkusuyla Necip Beye hitaben:

-Beyefendi, Ekrem Bey belki de geç gelir, benim yerim uzaktır, geç kalırım. Yarın gelsem olmaz mı? dedim.

-Hay hay, yarın gelirsin, kendisini görürsün, cevabını verdi.

Bende oradan çıkıp eve geldim. "Ki artık mektubu verdim, yarın Ekrem Bey gelir, paraları alarak yola çıkmaktan başka bir işim kalmaz" düşünce ve sevinçle o geceyi geçirdim. Sabah olunca tekrar bana çamaşır hazırlamalarını ve fakat yaralı olduğum için yalnız iki kattan başka birşey koymamasını refikama söyledim. Hemen sabah olunca İstanbul'a geldim. Doğru Ekrem Necip Ecza Deposuna girdim.

-136-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Tevfik'in Bir Merakı, Zarfı Açıp Mektubu Okumuş Olması, İşimi Bozmuştu!

Ekrem Beyin yukarıda olduğunu işitince sevinerek yukarıya çıktım. Ekrem ve Necip Beylerin ikisi de oturuyorlardı. Necip Bey beni görünce Ekrem Beye hitaben: "O mektubu getiren efendi budur" deyince Ekrem Bey ayağa kalkarak Necip Beyden aldığı mektup elinde olduğu halde hiddetle bana şu suali sordu:

-Bu mektupa sana kim verdi?

Ben böyle kağıtlardan anlamam!

Böyle bir suale maruz kalacağımı zan ve ve tahmin etmediğim için birdenbire şaşaladım. Fakat bu suali cevapsız bırakmak da muvafık olamayacağını düşünerek şu cevabı verdim:

Pangaltı'da Hüsnü Bey verdi.

-Bu Hüsnü Bey kimdir? Ben böyle bir Hüsnü Bey tanımıyorum.

-Eski İttihat ve Terakki Pangaltı Katibi Mesulü Sakallı Hüsnü Bey.

-Ben böyle bir Hüsnü Bey tanımadığım gibi böyle kağıtlardan da anlamam. Burası bir ticarethanedir. Biz ticaret işlerinden başka bir işten anlamayız.

-Beyefendi, müsaade ediniz, size hakikati izah edeyim. Ben bu mektubu bizzat Hüsnü Beyden almadım. Şuradaki Vakıf Hanında Tevfik Efendi isminde birisi vardır. Ben yaralı olduğum için Hüsnü Beye kadar gidemediğimden Tevfik Efendi bu mektubu Hüsnü Beyden alarak bana getirdi, bende size getirdim. Sizi meraktan kurtarmak için müsaade ederseniz Tevfik Efendiyi buraya çağıralım

-Lüzumu yok, ben ne Hüsnü Beyi ne de Tevfik Beyi tanımadığım için buraya gelmesine hacet yok.

-O halde mektubu bana iade ediniz.

-Mektup mademki bana yazılmıştır, bende kalır size veremem.

-Şu halde affedersiniz, sizi beyhuda rahatsız etmiş oldum.

Sükut-ı Hayal!

Diyerek yazıhaneden çıktım.

Ben Ekrem Necip Ticarethanesine ne kadar büyük ümitlerle girmiştim şimdi ne elim bir vaziyette çıkıyodrum.

Depodan çıkınca doğru Tevfik Efendinin yazıhasına gittim. Tevfik beni görünce:

-Ne haber, işin oldu değil mi? Paraları aldın mı? diye sordu.

Kendimi bir sandalyeye atarak:

-Birader, tanımadığın ve seni tanımayan bir yere beni neden götürüp de haysiyetimi kırdırıyorsun? dedim.

-Hayrola, ne oldu, para vermediler mi?

-Para almak değil, bilakis çok acı laflar işittim.

Eyvah İşi Ben Bozdum...

Diyerek vakayı olduğu gibi anlattım.

Tevfik Efendi biraz düşündükten sonra:

-Eyvah, bu işi bilmeyerek bozmuşum, kabahat hep benimdir! Ekrem ve Necip Beyler bunda haklıdırlar. Hüsnü Bey bana kapalı bir zarf vermişti. Fakat sana olan hürmetim hasebiyle, acaba içinde kaç lira yazılmış diye merak ettim, zarfı açtım. Zarfın üzerini iyice okumadığım halde hemen sobanın içine attım.

Ben de senin gibi Ekrem Necip Beyi bir şahıs olarak tanırdım. Bu sebeple zarfa böyle yazdım. Bir kerre zarfın yazısı başka olduğu gibi Ekrem Beyi tanıyan bir adamın yazacağı zarfın üzeri de "Ekrem Necip Beye" diye yazılmayacağı tabii olduğundan, Ekrem ve Necip Beyler bunun kendilerine belki de İngilizler tarafından yapılmış bir entrika olduğu zannına düşmüş ve senden şüphelenmiş olacaklar.

Bunda da tamamıyla haklıdırlar. Şimdiye kadar pekçoklarına maddi yardımlarda bulunan bu müessese, bundan sonra başkasına yardımda edemez.

Bütün bunlara benim düşüncesizliğim sebep oldu. Beni affet bende fena bir niyetle yapmamıştım. Netice böyle çıktı dedi.

Paramız Bitiyordu...

Tevfik Efendi tamir-i kabil olamayacak bir hata yapmıştı. Bu hatayı tamir edeceğim, sana yarın öbür gün behemahal yüz lira bulacağım diyordu. Fakat Tevfik Efendiden bana bir faide gelemeyeceğini anladığımdan başımın çaresine bakmak üzere yazıhanesinden çıktım ve bir daha da uğramadım. Anadolu'ya gitmeye kati karar vermiştim. Fakat nasıl? Her şeyden evvel para lazımdı. Beykoz'da sattığımız eşyadan hasıl olan paranın bir kısmını eşya nakli için vermiştim. Üst tarafımda idare ile sarfediyorduk. Lakin ne de olsa bir ev için para su gibi akan bir maddedir. Eyüp'e taşınalı bir buçuk ay geçmişti. Arkası gelmeyen bir paranın nihayet bir gün biteceği tabii idi.

Hafız Kemal Bey...

Paramız bitmek üzere olduğu halde bir türlü bir çaresini bulup da Anadolu'ya geçememekliğim beni çok meyus ediyordu.

Bir gün köprüden eve dönerken Haliç vapurunda çok eskiden tanıdığım bir arkadaşa rastgeldim. Şuradan buradan konuşurken bana Eyüp'te Hafız Kemal Beyi tavsiye etti. Teşkilat-ı Mahsusa ile münasebeti vardır. Her halde sana bu hususta yardım edeceğini ümit ederim dedi. Eyüp'e taşındığımdan beri kimse ile görüşmemiştim. Hafız Kemal Beyi cami yanındaki kahveden sordum. Bostan İskelesindeki kahvede olduğunu söylediler. Orada kendisini buldum. Biraz hususi görüşmek istediğimi söyleyince bir kenara çekildik.

-137-
MÜTAREKEDE ERMENİ KOMİTACILARININ İSTANBUL'DAKİ TAŞKINLIKLARI

Dördüncü Şube Müdür Muavini Beni Görünce: Vay, Dedi. Nereden Çıktın, Sen Ölmemiş miydin?

"Kendimi takdim ettim, evvelce memur olduğumu, sonradan nasıl vurulduğumu, yedi ay kadar hastahanelerde yattığımı ve yaram kapandığı halde hastahaneden çıktığımı, komitacıların yeni tehditlerini bütün tafsilatıyla anlattım ve beni Anadolu'ya göndermek üzere İstanbul'da mevcut teşkilattan bir yardım bulabilir miyiz?" diye sordum.

Parola İle Cevap...

Hafız Kemal Bey bütün bu söylediklerimi büyük bir alaka ile dinledi. Sözümü bitirince ismimi ve eski memuriyetimi yazdıktan sonra "Sizi üç gün sonra akşamüzeri yine burada beklerim. İyi bir haberle geleceğimi ümit ederim" dedi. Ayrıldık.

Üçgün sonra aynı kahve de buluştuk. Bana bir kağıt uzattı ve şu sözleri ilave etti: "Ben sizin için Eski Teşkilat-ı Mahsusa Şefi Kaymakam Hüsamettin Beye bir kağıt yazmıştım. Kendisinden aldığım cevap, elimizdeki kağıtda yazılıdır, okuyunuz". Kağıdı okumaya başladım. Kağıtda şu yazılar vardı: Evinizi kira ile tutmak istiyen zat çok muhteremdir. Kirasını muntazaman verebilir. Evinizi vermekte tereddüt etmeyiniz.

Para Kimindi?

Hafız Kemal Bey beni tanımadığı için sözlerimin doğru olup olmadığını, benim bir İngiliz hafiyesi olmam ihtimaline binaen, beni tahkik etmiş, Hüsamettin Beye sormuş, Hüsamettin Bey de kendisine parola ile cevap vermişti. Kemal Bey bana: "Müsterih olun. Artık bizim nazarımızda şayan-ı hürmet bir adam olduğunuz anlaşıldı. Size her suretle yardıma çalışırız" dedi.

Fakat çok namuskar ve çok vatanperver olan Hafız Kemal Bey de o kadar çalıştığı halde beni Anadolu'ya gönderecek parayı bulmakta müşkülat çekti.

Altıncı gün geldi. Bu günlerde Anadolu'ya cephane sevkiyatı için külliyetli para sarfına mecbur kalındı. Bu sebeple ancak yirmi beş lira kadar bir para alabildim" dedi. Ben ise bu parayı teşkilattan değil, kendisinin verdiğine kani olmuştum. Bu kanaatlerdir ki Hafız Kemal Beye "Bu parayı sizin kendiliğinizden verdiğinizi zannediyorum. Eğer böyle ise bunu kabulde mazurum" dedim.

Hafız Kemal Bey:

-Hayır azizim, bu zamanda yirmi lira gibi bir parayı biz nerede buluruz? cevabını verdi.

Nereden Çıktın?

Bu paranın beni Anadolu'ya götüremeyeceği şüphesizdi. Evdeki eşyadan daha bir mikdar satarak bunu kırk liraya iblağ ettim. Bu paradan on lirasını yanıma aldım, otuz lirasını aileme bıraktım. Seyahat varakası çıkarmak üzere Polis Dördüncü Şube Müdüriyetine gittim. Dördüncü Şube Müdür Muavini Şükrü Beyin odasına girdim. Şükrü Bey beni görünce hayretle yüzüme baktı. Bir kere "A.." dedi. Şaşkın ve dalgın bir halde bakmaya başladı ve şu sözleri söyledi:

-Aman birader, sen nereden çıktın! Biz seni ölmüş biliyorduk. Pek çok acımıştık. Daha dün yanıma gelen eski arkadaşlardan birisiyle seni konuştuk. "Rahmetli çok iyi bir memur ve sadık bir arkadaştı fakat o da komitanın kurbanı oldu" dedik. Sen nereden çıktın?

-Nereden çıkacağım, mezardan geliyorum! Birkaç defa öldüm, dirildim.

-Aman otur bakalım da anlat, vurulduğumdan beri nerede idin?

-Vurulduğundan beri hastahanelerde sürünüyordum.

-O kadar bozulmuşsun ki seni ancak gözlerinden tanıyabildim. Hayrola, buraya nasıl geldin?

-Vaziyetim elan fenadır. Beni ölümden, sizin vereceğinizi seyahat varakası kurtaracaktır. Aman bana İnebolu için bir seyahat varakası yazdır. Zira arkamda komitacılar dolaşıyor. Bir an evvel buradan kaçayım.

Bilet Peşinde!

Şükrü Bey derhal bir memur çağırdı:

-Bey tüccardır, Anadolu'ya İnebolu'ya gidecektir. Bir seyahat varakası yaz getir, diyerek ismimi yaşımı bir kağıda yazdı ve memura verdi. Beş dakika sonra bizim seyahat varakası elimize verildi. Şükrü Beye veda ederek Dördüncü Şubeden çıktım. Elimde mevcut on liradan bir miktar sargı bezi, pamuk, alkol aldım. Vapur için bilet almak üzere eskiden tanıdığım Seyrüsefain Acentesi Esat Beye müracaat ettim.

Vaziyetimi ve yaralı olduğumu söyledikten sonra meccanen bir mevki bileti vermesini rica ettim.

"Meccanen mevki değil, ancak güverte bileti verebiliriz fakat bunun için de mahalleden, fukaradan ve muhtacînden bulunduğunuza dair bir ilmühaber getirmeniz lazımdır" dedi.

-Aman Esat Bey, halimi görüyorsunuz, siz beni cok iyi tanırsınız, ben Ermeni komitacılarının suikastine maruz kalmış bir memurum. Yedi aydan beri hastahanelerde yatıyorum. Rica ederim, beni Eyüp'e kadar gönderir misiniz? Mevkiden vaz geçtim. Meccanen güverte bileti olsun veriniz, dediysem de "Usul böyledir olamaz" cevabı katisini alınca odayı terk etmek mecburiyetinde kaldım. Tekrar Eyüp'e gittim, Hafız Kemal Beyi buldum. O muhterem zat bana derhal mahalleden bir ilmühaber yaptırdı. Bu ilmühaberi Esat Beye götürdüm. Meccanen bir güverte bileti verdi.

İstanbul'a Veda...

Ertesi gün vapur olduğundan eve avdet ettim. Yalnız iki kat çamaşır, bir battaniye aldım. Daha fazla eşyayı taşıyacak kudretim yoktu.

-138-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Vapura Bindikten Sonra Şansım Bana Yardım Etmeye Başlamış, Maneviyatım Artmıştı...

İlaçlarımla çamaşırlarım ve battaniyem bir bohçaya konuldu. Ertesi sabah aileme ve çocuklarıma veda ederek bir buçuk seneden beri felaket ve elem içinde çırpınan refikamın ve sevgili yavrularımın göz yaşları arasında evden çıktım.

Köprüye geldim. O gün İnebolu'ya hareket edecek olan vapurun Seyrüsefain İdaresinin meşhur Bahr-i Cedit Vapuru olduğunu ve açıkta demirli bulunduğunu öğrendim. Karaköy'e kadar geldim. O gün Kânûn-ı Evvelin on ikinci günü idi. Deniz kenarında bir sandal bulmak ve onunla vapura gitmek üzere bir müddet rıhtım üzerinde sandal bekliyordum.

Hayal Sükutları...

Polis mesleğine girdikten sonra bütün amirlerim "Koş, çalış, istikbalin parlaktır" demişlerdi. Bende çalıştım fakat sonum hüsranla neticelendi. Amirlerimin söyledikleri istikbal bu muydu? Zehri-hayal, zehri batıl?

Memleket ve vazife kurbanı olarak aldığım yara için fakir ve muhtacînden diye bir ilmühaber olmadıkça hükümet müessesesi olan bir hastaneye yatamadığım gibi hayatımı kurtarmak ve Anadolu'ya kaçmak için yine böyle bir ilmühaber olmadıkça güverte biletine bile mazhar olamıyordum ne acı bir sükut-ı hayal?

Böyle kış mevsiminde, benim gibi yaralı bir adamın güverte bileti ile ve saatte dört milden fazla yapmayan Bahr-ı Cedit vapuruyla Karadeniz seyahatine çıkması da bir nevi ölüme doğru gitmek idi. Üzerime örtmek için yalnız bir battaniyem vardı. Bununla güvertede kalmak, biran evvel ölüme kavuşmak demekti.

Vapurda...

Sandal beklerken bunları düşünüyor ve gözlerimin önüne, geride parasız ve kimsesiz olarak göz yaşları içinde braktığım ailem ve iki çocuğum geliyordu. O kadar müteessirdim ki gayr-i ihtiyari ağzımdan şu sözler döküldü:

-Ey Ulu Tanrım, ailemi ve çocuklarımı ve kendimi sana emanet ediyorum ve sana sığınıyorum!

O sırada yanıma gelen bir sandala bindim. Bir parça da ekmek peynir aldım. Sandalcı beni vapura götürdü.

Bir Tesadüf...

Bohçamı vapura çıkaracak kadar kuvvetim olmadığından, sandalcıya beş kuruş vererek eşyamı yukarıya çıkarttım. Vapurun güvertesine çıktım. Vapur kalabalık, bir taraftan da eşya alıyordu. Duracak bir yer yoktu. Bohçamı alarak bir kenara çekildim, kendi kendime düşünmeye başladım. Hava soğuk, kendime barınacak kuytu, muhafazalı bir yer bulmak lazım. Bulunduğum yerde bir saat duracak olursam, hava çok soğuk olduğundan mutlak hastalanacağım.

Bir taraftan yolcu kalabalığı, diğer taraftan vincin eşya alması, beni olduğum yerde kalmaya mahkum etmişti. Ben böyle düşünürken birdenbire yanımdan, eski polis arkadaşlarımdan Kemal isminde birisi geçti. Ben bunu görünce "Kemal" diye seslendim. Kemal de beni görünce "Vay azizim sen misin?" diye boynuma sarıldı. Kemal nereye gidiyorsun? Sen de yolcu musun? deyince, hayır, ben bu vapurun ambar memuruyum cevabını verdi. "O kadar sevindim ki: Aman Kemal, dedim, ben yaralıyım. Beni senin vapurdaki odana götür zira ayakta duracak halim yok".

"Öyle ise gel seni bir yere götüreyim" diyerek beni biraz ileride loş bir kamaraya soktu.

Ben kamaradan içeri girince birdenbire birisi boynuma sarıldı:

-Vay ağacığım, sen nerelerdesin? diyerek beni öpmeye başladı. Bir de ne göreyim! Bir vakitler Kısm-ı Adlide beraber çalıştığımız İkinci Komiser Kani değil mi?

-Hayrola Kani, sen de İnebolu'ya mı gidiyorsun? diye sordum.

-Ben bu vapurun katibiyim Sen İnebolu'ya mı gideceksin?

-Evet. İnebolu'ya gitmek için buraya geldim.

-Öyle ise benim misafirimsin ağacığım (Bu kelime, ağabey demektir) diyerek bir daha bana sarıldı.

-Aman Kani, ben yaralıyım. Yaramı acıtırsın! deyince beni bıraktı. Nerede ve nasıl vurulduğumu sordu, ben de anlattım ve "Artık İnebolu'ya kadar benim yaramı sen pansuman yaparsın" deyince, "O, sen onun için merak etme" dedi ve vapurun doktorunu çağırttı.

Doktora Takdim...

Hasan Bey isminde ve pek nazik olan vapurun doktoruna beni prezante etti: "Bu benim ağabeyimdir, yaralıdır, yarasını pansuman yapıver" dedi.

Ben bohcamdaki ilaçlarımı çıkarmasını katipten rica ederken Doktor Hasan Bey "Bizim vapurun her şeyi tamamdır. Senin ilaçların dursun" diyerek kamarotla getirtdiği ilaçlarla yaramı pansuman yaptı. Ben de rahatladım. Çünkü dört günden beri pansumana gidememiştim. Pansumandan sonra Kani Bey birinci mevki kamarotunu çağırdı. "Bu zat benim ağabeyimdir. Birinci mevkide bir kamara açacaksın. Akşam sabah yemeklerini ve herşeyini temin edeceksin" dedi.

O zaman, henüz rıhtımda iken ettiğim dua derhal kabul edildiği için ve istediğimden daha mükemmel rahatımın temin edildiğinden dolayı Cenab-ı Hakka şükür ettim. Bu yolculuk esnasında Doktor Hasan Bey her gün muntazaman pansumanımı yaptı. Kendisinin bu iyiliklerine karşı minnettarım.

Boğazdan Çıkınca...

Esat Beyin benden esirgediği kamarayı Cenab-ı Hak bana hem birinci mevki, hem de yemekli ve pansumanlı olarak ihsan etmişti. Vapur akşamüzeri hareket etti. Vapurumuz Boğaz haricine çıkınca, vapurda saklanmış olan Eski İstanbul Hapishane Müdürü İbrahim Bey de yukarıya çıktı, kamaraya geldi, görüştük. Vurulduğumu işittiğini, kendisi de uzun müddet saklandığını ve çok zahmetler çektiğini söyledi. " Hamdolsun şimdi ikimiz de kurtulduk" dedi.

O gece Kani Beyin birinci mevki yolcularına yaptığı komedilerle çok güzel vakit geçirdik.

-139-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Vapur Ereğli Limanında Durunca Eski Memurlardan Bir Arkadaşla Karşılaştık...

Bu asır-ı dide vapur Anadolu harekatına çok büyük yardımlarda bulunmuştur.

Hele muhterem kaptanı Hikmet Bey merhum, pek çok kıymetli zevatı vapuruyla Anadolu'ya getirmişti. Hikmek Kaptanla İkinci Kaptanın ve Katip Kani Beylerin bu hizmetleri cidden şayan-ı şükran ve takdirdir.

Ereğli'de...

Vapurumuz sabah olunca rotası haricinde Ereğli Limanına girdi. Sebebini sorduğumuz zaman, vapurun baş tarafında hafif bir arıza oldu onun tamiri için Ereğli Limanına girmek lazım dediler. Biraz sonra vapurumuz Ereğli Limanına demirledi. Vapurun demirlemesini mütaakip polis sandalı geldi. Sandaldan, üzerinde komiser muavini elbisesi bulunan ve Kısm-ı Siyaside maiyetimde çalşmış memurlardan Resneli Besim* çıktı.

Besim Şaşırmıştı!

Besim beni görünce şaşaladı, bir müddet hayret ve şaşkınlıkla yüzüme baktı. Birden koştu ellerime sarıldı. "Aman beyim, biz seni ölmüş diye işitmiştik. O kadar müteesir olmuştuk ki her zaman senden açıldıkça seni rahmetle yadediyorduk. Hele şükür sağ olduğunu gördüm, dünyalar benim oldu. Buraya mı geldiniz?" dedi.

-Hayır, İnebolu'ya gidiyorum. Oradan da Ankara'ya gideceğim, cevabını verdim.

İbrahim Bey de yanımıza geldi. Vapurda evvelce Kısm-ı Siyaside çalışmış Arap Enver Efendi de varmış. Ereğli Limanında, kendisinin vapurda olduğunu görebildik.

* Bay Besim Galata'da Arapyan Hanı odabaşısı iken üç, dört ay evvel ölmüştür.

Besim "Hemen şimdi gelirim" diyerek tekrar sandala bindi, Ereğli'ye avdet etti. Aradan yirmi dakika geçmişti ki Besim, elinde beş altı tane Ereğli'nin pek meşhur tereyağlı ve kıymalı pideleri olduğu halde vapura geldi, pideleri bize mahsus olmak üzere yaptırdığını söyleyerek ikram etti.

Bizim de karnımız acıkmış olduğundan pideleri büyük bir iştiha ile yedik. Böyle lezzetli pide başka yerde görmemiştim. "Burada dışarı çıkmak yasaktır. Fakat siz bizim hürmet ettiğimiz arkadaşlarımız olduğunuzdan arzu ederseniz dışarı çıkalım, vapur limanda üç dört saat kadar kalacaktır. Bizim kaymakam eski merkez memurlarından Abdurrahman Naci Beydir, komiserimiz de sizin iyi tanıdığınız Serezli Niyazi'dir.

Onlar da sizi görmek istiyorlar, deyince bizde hazırlanarak polis sandalına binip Ereğli'ye çıktık. Arap Enver Efendi de bizimle beraber gelmek istemişti, onu da beraber aldık.

Doğru hükümete gittik. Kaymakam Abdurrahman Naci Bey Komiser Niyazi Beyin odasında oturuyordu yanlarında birde yüzbaşı vardı. Bu zatın da ismi Şükrü Bey olup o zaman Anadolu'nun her tarafında ve bilhassa iskelelerinde teşkilatı bulunan A.P. [Askeri Polis Teşkilatı] Müdürü olduğunu Bay Abdurrahman Naci söyledi.

Yeni Bir Vazife:

Halhatır sorulduktan sonra söz, benim vurulmam meselesine intikal etti ben bu meseleyi anlattıktan sonra Bay Abdurrahman Naci A. P. Müdürü ile bir kenarda hususi bir surette görüşmeye başladılar.

Biraz sonra Bay Naci şunları söyledi:

-Arkadaşlar biz Bay Şükrü ile görüştük. Bizim yaralı arkadaşımızı böyle kış kıyamette Ankara'ya göndermek doğru bir iş olmayacak. İş İnebolu'ya gitmekle bitmeyecek oradan Ankara'ya kadar da araba ile altı gün yolculuk var.

Bu haliyle bu yolculuğa tahammül edemeyeceği gibi yollarda yarasını pansuman ettirecek doktor da bulamayacak, bundan başka birde yolda edilecek masraf ve araba parası var. İnebolu'dan Ankara'ya bir yaylı araba yetmiş seksen liraya gidiyor. Hele böyle kış zamanı daha fazla para isteyeceklerine hiç şüphe yok. Bunun için kendisini burada Bay Şükrü'nün yanında alıkoymak ve burada A. P. Teşkilatında Heyet-i Tahkikiye Reisi yapmaya karar verdik siz ne dersiniz?

Bay Naci'nin bu sözü üzerine başta Bay İbrahim olmak üzere hep birden, bu fikriniz çok muvafık ve şayan-ı şükrandır dediler. Ben itiraz etmek ve An-

kara'ya gitmek istediğimi söylemek istiyordum Bay Şükrü atıldı:

-Senin çok fedakar bir arkadaş olduğunu Bay kaymakam ve bay komiser söylediler. Bize de sizin gibi mert, vatanperver bir arkadaş lazımdır. A.P. Teşkilatımızda beraberce çalışacağız, sana maaş olarak çok birşey veremeyeceğiz fakat senin buradaki iaşeni temin edecek kadar birşey vereceğiz kırk beş lira yetmez mi? dedi.

Ailemi de Getirebilirdim...

Ben, gerçi baş memurdum. Bana teklif edilen para bir polis memuru maaşı kadar bir şeydi, Lakin ben Anadolu'ya para için gelmemiştim. Düşündüm, bu para, beni burada idare edebilirdi. Ailem, İstanbul'da yalnız kalmıştı. Ereğli yakın olduğundan onlarıda buraya getirebilirdim. Bu düşünce ile bana teklif edilen vazifeyi kabul ettim.

-140-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Ben Ereğli'de Çalışmaya Başladıktan Sonra Kastamonu ve Bolu'dan da Çağırılmıştın...

Biz böyle görüşürken vapur düdüğünü çalmaya başladı. Halbuki benim çamaşırlarımla battaniyem, ilaçlarım vapurda idi. Hem bunları almak, hem de vapurdaki arkadaşlara veda etmek üzere arkadaşlarla beraber ben de kalktım. Fakat Bay Naci, biz onları buraya getirtiriz dedi. Bay İbrahim de Bay Besim ile göndereceğini ve vaziyeti vapurdaki arkadaşlara söyleyeceğini vaadederek beni vapura gitmeye bırakmadılar. Bay Enver'e de A.P. Teşkilatında bir vazife verdiler.

İşe Başlamıştım...

Biraz sonra Bay Besim benim çamaşırlarımı ve arkadaşların selamlarını getirdi. Vapur İnebolu'ya hareket etmişti. Artık A. P. Dairesinde bir odada

yerleşmiştim. Bay Besim bana evinden bir yatak, bir portatif karyola, yastık yorgan getirdi, istirahatim temin edilmişti. Vazifeye başladığımızın ilk günü memuriyetimin tastiki için merbut bulunduğumuz Kastamonu A.P. Riyasetine bir tahrirat yazdık. Birkaç gün sonra Bay Şükrü ile görüşüyorduk: "Kastamonu'da A.P. Reisi kimdir?" diye sordum. Topçu Binbaşılarından Bay Osman Behçet olduğunu söyleyince, bende Şükrü Beye kendisini tanıdığımı söyledim.

Bay Osman Behçet Akbaba'da bulunduğum sırada köy korucusu ile dağ yollarından Alibahadır Köyüne kaçırdığımız ve orada vaziyetinin birdenbire fenalaşması üzerine tekrar korucuyu göndererek evvelce gösterdiğim ve oradan başına sarı bir kalpak giydirerek Beykoz yoluna kadar getirerek Beykoz'da Asaf Beyin evine gitmesi için teşyi ettiğim Bay Osman Behçet'ti. Bunları kendisine söyledim.

Kastamonu'dan İsteniliyordum…

Bay Şükrü, Bay Osman Behçet'e beni tanıttırmak üzere ikinci bir tahrirat yazdı.

Bir kaç gün sonra Bay Osman Behçet'ten gelen bir telgrafta, benim riyaset maiyetine tayinim ve orada çalışmaklığım tensip edildiğinden ilk vasıta ve vapurla Kastamonu'ya izamım emrediliyordu.

Ben ise Ereğli'ye gelip işe başladıktan sonra bütün işleri görmeye başladığımdan, Bay Şükrü'nün vazifesi kolaylaşmıştı ve benden de pek memnun olduğundan beni bırakmak istemiyordu.

-Ben senin gibi bir arkadaşı ele geçirdikten sonra kolay kolay bırakmam dedi ve o gün telgrafla yol masrafı için tahsisat olmadığından bahisle gelen telgrafa tahriratla cevap verdi. Bu suretle işi uzatmak isteyordu. Bu tahriratın gönderildiğinden beş gün sonra riyasetten gelen ikinci bir telgrafta her ne suretle olursa olsun behemmehal Kastamonu'ya izamım ve mevcut tahsisattan bir mikdar verilmesi bildiriliyordu. Bay Şükrü'de beni Kastamonu'ya göndermemek için her emirde birer bahane icat ediyordu.

Bu suretle vakit geçiyordu. Ben de artık Ereğli'de kalacağıma kanaat getirerek ailemin Ereğli'ye gelmesi için kendilerine bir mektup yazdım. Bay Besim'in tanıdığı ve sık sık Ereğli'den İstanbul'a koyun götüren Arnavut tüccardan Bay Aloş isminde birisine, evin adresini vererek, ailemi getirmek üzere gönderdik.

Bolu'dan Çağırılmıştım...

Bu sıralarda o zaman Bolu Mutasarrıfı bulunan Bay Halil'den* bir mektup aldım. Bay Halil bir müddet Polis Kısm-ı Siyasi Müdür Muavini olarak bulunmuştu, beni oradan çok iyi tanırdı.

Bu mektupta, Bolu Merkez Memurunun Mudurnu Kaymakam Vekaletine tayin edildiğinden asalet emrinin beklendiği, bu emir gelince beni Bolu Merkez Memurluğuna inha edeceği yazılıyordu.

İnebolu'dan gelen zabit mütekaidi bir tacirle de gönderdiği bir haberde, kendisinden bir telgraf almadan bir yere gitmemekliğim bildirilmişti. Ben ise A. P. Teşkilatındaki vazifeme devam ediyor, Bay Osman Behçet ve Bay Şükrü arasındaki muhaberenin neticesi ne olacağını bekliyordum. Akşamları çarşıda yemeği yiyiyor ve hükümet önündeki kahvelerde biraz oturduktan sonra Buzhanedeki dairemize gidiyor, yatağıma yatıyordum. Pansumanı ekseriya Bay Besim yapıyordu. Besim benim doktorum olmuştu.

Kör Gibi Yürüyordum...

Bir akşam kahveden kalktım, yatmak üzere daireme gidiyordum. O geceki karanlık, her gecekinden biraz daha fazla idi. Hem ay karanlığı, hem de hava çok kapalı olduğu gibi sokaklarda fener de yoktu. Yollar gayr-ı muntazam olduğundan karanlıkta bastonuma dayanarak önümü bile göremeyecek derecede adeta bir kör gibi yürüyordum. Kaldırım taşlarının intizamsız olmasından sarsıldıkdıkça yaram acıyor, rahatsız oluyordum.

* Şimdi Zonguldak Mebusudur. [Halil Türkmen]

-141-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Ereğli'de Yine İşsiz, Güçsüz ve Parasız Kalmıştım. Vaktimi Kahvehanelerde Geçiriyordum...

Karantina İdarehanesinin yanında ve sol tarafta düz taşlardan yapılmış bir yaya yolu vardı. Düz olan yaya kaldırımından yürümek üzere kenara çıktım. Bir arşın genişliğinde olan bu taşların üzerinden yürürken göz gözü görmüyecek kadar karanlık olduğundan birdenbire ayağımın boşluğa gelmesiyle bir metre derinliğinde olan sahil kenarına düştüm. Bu sükut neticesinde yaramdan sıcak birşeyin akmaya başladığını hissettim. Güç halle geriye düştüm, tekrar yola çıkarak daireye gittim. Sargı bezinin altından sular akmakta olduğunu görünce hemen hükümet doktoru getirmek üzere bir memur gönderdim.

Yine Hastaneye!

Kaymakam Bay Ali Naci beni hükümet doktoruna tavsiye etmiş olduğundan doktor beni tanıyordu. Biraz sonra doktor geldi. Yarayı açtı. Muayene ettikten sonra derhal hastaneya naklimi bildirdi. O gece beni hastaneye kaldırdılar. Doktorlar muayene neticesinde yaradan sulu bir halde mevadd-ı gaita [dışkı] gelmekte olduğundan, en aşağı on beş gün kadar hastanede kalmam mecburiyetini söylediler.

Açıkta Kalmıştım...

Bu nasıl yara idi ki bir türlü hastahanelerden kurtulamıyordum. Yaram kapanmıyordu! Felakete bakın ki ailemin gelmesi için İstanbul'a adamda göndermiştim. Bu müddet zarfında ailem gelip de benim hastanede yattığımı öğrenecek olursa, böyle yabancı bir memlekette ne kadar müteessir olacak! Ben ise kendilerine Ereğli'de bir vazife aldığımı ve küçük birde ev tuttuğumu yazmıştım.

Ben bu düşünce ile teessür içinde iken hastaneye yattığımın üçüncü günü Kastamonu A. P. Riyasetinden gelen bir emirde, riyaset makamından istizan

etmeden hilaf-ı emir olarak memur tayin edildiğim için memuriyetimin kabul ve tasdik edilmediğinin bildirildiği ve bu işe kendisininde müteessir olduğu, Bay Şükrü tarafından bir pusula ile bana tebliğ edilmişti.

Bir aydan fazla çalıştığım bu vazifeden de maaş alamadan açıkta kalışım, aynı zamanda hastahanede yatmakla beraber bir taraftan da İstanbul'dan ailemin gelmesi yaklaştığı şu sırada vazifemin kabul ve tasdik edilmemesi ve açıkta kalmam kötü bir vaziyetti. Yabancı bir memlekete gelecek olan ailemi nasıl idare edebilecektim! Yaramın vaziyeti dolayısıyla hastahaneden de çıkamayacaktım.

Ailem Gelmişti...

Ne olursa olsun diyerek sekizinci gün hastahaneden çıktım. Hemen o gün Bolu Mutasarrıfı Bay Halil'e bir mektupla son vaziyetibildirdim. Bir kaç gün sonra aldığım cevapta yerimden daha intizar etmekliğim bildiriliyordu.

Hastahaneden çıktığım gün, Ereğli'ye gelen bir vapurla ailem de gelmişti. Vapur limana gelince usulen polis sandalı ile vapura giden Komiser Bay Besim, ailemi vapurda görünce bir sandal ile eşyalarıyla beraber kendilerini vapurdan alarak iskeleye getirmişti.

Bunlarla iskelede karşılaştım, ailem beni görünce ağlamaya başladı. Sebebi ise Bay Besim'in, beni sordukları zaman ailem hakikati saklamayarak Ereğli Hastanesinde bulunduğumu söylemesiymiş.

Bay Besim benim vaziyetimi yakından bildiği için ailemi evine götürdü. Bizi üç gece misafir etti. Dördüncü gün Buzhanede iki odalı bir ev tutarak oraya taşındık.

Bende artık işsizdim. Buradaki mali vaziyetim İstanbul'dakinden daha fena bir halde bulunuyordu.

Ancak Bay Besim'in kıymetdar yardımlarına mazhar oluyordum. Bay Besim'in yardımları tam zamanında yetişiyordu. Bende para yoktu. Vazifemden de çıktığım için ne ile geçinecektim? Bay Besim'in maddi yardımları olmasaydı, yabancı bir memlekette çok fena vazivete düşecektim.

Kahvehanelerde Oturuyordum!

Artık sabahları, Ereğli'nin halkı ile gelen yolcuların toplandıkları hükümet önündeki kahvehanelere gidiyor, akşamları eve geliyordum.

İstanbul'dan Sağır Bay Murat namında bir yüzbaşı sivil olarak sık sık Ereğli'ye geliyor, her defasında silah ve cephane getiriyordu. Yine bir gün İstanbul'dan, Selimiye'deki telsiz telgraf zabitlerini küçük bir motorla Ereğli'ye getirmişti. Üç günden beri bütün kaptanları Karadeniz'de korkudan titreten Ayandon Fırtınası, şiddetle devam ediyordu.

Motorla gelen zabit ve ailesi ile askerler bin müşkülatla motordan dışarıya çıkarılabilmişlerdi. Yine bugünlerde idi ki bir kaç fedakar vatanperver tarafından Alemdar Vapuru İstanbul'dan kaçırılarak Ereğli'ye getirilmişti.

Alemdar da Gelmişti…

Alemdar'ı getirenler Ereğli'de büyük bir hararetle karşılandılar. Vapur Ereğli'den kömürünü aldıktan sonra yine İsmail Kaptanın idaresinde Çarkçıbaşısı Beykozlu Yüzbaşı Adil ve Ereğli'den tayin edilen Bahriye Mülazım-ı Evvel Bay Mehmet ile ertesi sabah Trabzon'a müteveccihen yola çıkarıldı.

-142-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Alemdar Vapuru Gayr-i Tabii Bir Surette Seyrediyor

İçinde Boğuşmalar Oluyordu...

Biz o gün kahvede hep "Alemdar Vapurunun" İstanbul'dan kaçırılışı hikayesini konuşurken "Alemdar'ın" Ereğli'den hareketi üzerine henüz altı saat kadar geçmişti ki Bababurnu istikametinden bir vapur göründü biz bu vapuru kahveden seyrediyorduk. Kahveden bir kısım halk "Bu vapur Alemdar'a benziyor" diyordu. Vapurun gayr-i tabii bir halde seyrettiği görülüyordu. Vapurun başı kah Ereğli'ye doğru dönüyor kah Romanya cihetine dönüyor, kah

İstanbul'a çevriliyordu. Liman Reisi Bay Nazmi dürbün ile bakınca, vapurun "Alemdar" olduğunu ve vapurda bir takım boğuşmalar gördüğünü söyledi.

Bu sırada vapurun arkasında Fransızların beyaz bir motoru da göründü. Bu hadise: "Alemdar Vapurunun Trabzon'a giderken İstanbul'dan verilen bir telgraf üzerine Zonguldak'ta bulunan Fransızlar tarafından çevrilip İstanbul'a gönderilmekte olduğunu bize tahmin ettirmişti".

Bu sıralarda Kandıra taraflarında bulunan İpsiz Recep'e muavenet etmek üzere Trabzon'dan gelmiş olan çetecilerden üç yüz kadarı Ereğli'de bulunuyorlardı. Yine bugünlerde idi Kaymakam Bay Abdurrahman Naci Mudurnu Kaymakamlığına tayin edilmiş, Ereğli'ye de yeni bir kaymakam gelmişti.

Alemdar'a Yardım...

Yüzbaşı Bay Murat bu vaziyeti görmüş ve hiç bir taraftan Alemdar'a muavenet de yapılamadığını anlayınca hemen İpsiz Recep'e gidecek olan çetecileri toplamıştı. Aynı zamanda "Ereğli halkından eli silah tutanlar da arkamdan gelsin" diyerek Bababurnuna doğru koşmaya başlamıştı. Ereğli halkından da iki yüz kadar halk silahlarını alarak Yüzbaşı Sağır Murat'a iltihak etmişlerdi. "Alemdar" ile Fransız motoru arasında silah teati ediliyordu.

Fransız motorunda nordangil atan bir silah vardı. Fakat motor bunu bir defa attı, bir daha atmak kısmet olmadı. Sonradan anlaşıldığına göre bir sakatlık ariz olduğundan silahı atamaz olmuştu.

Mücadele Şiddetliydi...

"Alemdar Vapurunun" şiddetli bir mücadelede bulunduğu anlaşılıyordu. Vapurun başı Ereğli'ye doğru döndükçe biraz sonra Romanya tarafına çevriliyordu.

"Alemdar" mücadele ede ede Ereğli'ye yaklaşıyordu. Bu sırada Bababurnundaki siperlere girmiş olan Bay Murat ve arkadaşları birdenbire bir yaylım ateşi açmışlar ve derhal kesmişlerdi. Bundan maksadın, "Alemdar" vapurundakilere, vaziyetin Ereğli'de bulunanlar tarafından takip edildiğini ve kendilerine yardım için tertibat alındığını bildirmek ve kuvve-i maneviyelerini takviye etmek olduğu anlaşılıyordu. Karadan atılan silah seslerinden sonra "Alemdar" Ereğli Limanına doğru son süratle gelmeye başlamıştı, Fransız mototoru da onu takiben limana giriyordu.

Motorun Hali...

Biz kahvede, derin bir heyecan içinde bu vakayı seyrediyorduk. "Alemdar" limana tamamen girmiş olduğu gibi baştan kara edecek derecede süratle geliyor, motorda beraber sokuluyordu. Fransız motoru silah menziline girdiği halde henüz bizim pusuda yatan beşyüz silahlıdan bir mukabele görmüyordu. Biz buna hayret ediyorduk. Limanda da birçok Laz takaları ve yelken gemileri vardı.

Pusudakilerin silah atmaları bir yalan imiş, Harb-i Umûmîde Ruslar tarafından Ereğli Limanında birçok vapur batırıldığından, liman vapur leşleriyle dolu imiş, "Alemdar" süvarisi yolu bildiği için bu leşler arasından kolayca geçebilmişti.

Motor Laz takalarını ve yelken gemilerini de geçdikten sonra tamamıyla ateş menziline girmiş ve leşleri de geride bırakmıştı. Bu sırada birdenbire karadan müthiş bir yaylım ateş başladı. Limanda demirli motor ve takalardan da silah ve el bombaları atılmaya başlamıştı. "Alemdar'ı" takip esnasında nordangili tamir etmiş olacaklar ki motordan da yalnız bir tek silah atabildiler. Bu nordangil hastahaneye düşmüş ve hiç hasar yapamamıştı. Motor, karadan ve Türk kayıklarından atılan kurşun ve bombalara tutulunca şaşırmışdı.

Altı Fransız Esir...

Motor, gemi leşleri arasında manevra yapamadığından tornistanla çıkmaya ve kaçmaya çalışıyordu. Bu esnada motorun kaptanı, dümencisi ve bir de nefer ölmüştü. Bunları sonradan öğrendik. Motor artık kaçmıştı, fakat bu takip ona ve Fransızlara pahalıya mal olmuştu.

Bundan sonra "Alemdar" Kavakdibi denilen yerde baştan kara etmişti. Vapurdan, kahraman kaptanı İsmail ve Çarkçıbaşısı Adil ile fedakar ateşçi ve gemicileri, "Alemdar Vapurunu" İstanbul'a götürüp teslim etmek üzere Zonguldak'ta Fransızlar tarafından vapura konulan "Yüzbaşı Tilli" [Tilly] ismindeki zabitle beş Fransız askerini de dışarıya çıkarmışlardı. Bu esirlerin karaya çıkarılmalarını müteakip "Yüzbaşı Tilli" bir ata bindirilerek beş Fransız askeriyle beraber hükümet tarafından derhal dahile sevkedilmişlerdi.

-143-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Alemdar'ın Tayfası Kendilerini İstanbul'a Götürmek İsteyen Fransızlarla Nasıl Boğuşmuştu?

İsmail Kaptanla Çarkçıbaşı Bay Adil'in elleri, yüzleri tırmık içinde, Adil'in elbiseleri de parça parça idi. Bu kahramanlar kahvehaneye geldiler, kendilerine çaylar ikram edildi. Bütün halk kahvelerin önüne toplanmış, bu kahramanları görmek istiyorlardı. Ben kendisiyle Beykoz'dan tanıştığım için Adil yanıma geldi.

Hadise Nasıl Olmuştu?

Sabırsızlıkla öğrenmek istediğimiz bu vakanın nasıl cereyan ettiğini Bay Adil'den sorduk. Bay Adil tevazu göstererek "Canım, işi bu kadar izam etmeyiniz, bu iş her zaman deniz hayatında vukubulan işlerdendir" diyordu. Fakat bütün halkın rica ve ısrarı üzerine bu hadiseyi Bay Adil şu suretle anlatmaya başladı:

-"Vapuru İstanbul'dan nasıl getirdiğimizi biliyorsunuz. Ereğli Liman Riyasetinden aldığımız emir üzerine vapuru Trabzon'a götürüyorduk. Zonguldak açıklarına geldiğimiz esnada, önümüze bir Fransız torpidosu çıktı, bize dur işareti verdi, yolumuzu kestik, torpido yanımıza yaklaşınca "Bizi takip ediniz" dedi. Bir harp gemisine bizim için itaatten başka bir çare yoktu. Torpidoyu takiben Zonguldak Limanına girdik.

Vapura birtakım Fransız zabitleri girdi ve içlerinden isminin "Tilli" olduğu vapura girdikten sonra öğrendiğimiz bir yüzbaşı ile beş tane de silahlı Fransız askeri kalarak diğerleri çıktı. Fransızlar vapura ayrıca kaptan, çarkcı, mürettebat gibi kimse getirmemişler. Bu vazifeleri yine bize bırakmışlardı. Bize verilen emirde şu idi. "İstanbul'a gideceğiz. Vapuru hareket ettirin".

İdamımız Hazırlanıyordu...

Biz vapuru İstanbul'dan kaçırmıştık. Şimdi tekrar vapurla İstanbul'a gitmek, idamımızı elimizle hazırlamak demekti. Önümüzde kuvvet vardı. Bu kuvvete karşı gelmek budalalık olurdu. İşi zorlukla değil, mantıkla halletmek lazımdı.

Fransızlar bizi yoldan çevirip de Zonguldak'a getirmekte iken İsmail Kaptan, ben ve Bay Mehmet, işin fenalığını, vehametini anlamıştık. İsmail Kaptanla Bay Mehmet bana sordular: "Ne yapacağız? Bunlar bizi herhalde İstanbul'a gönderecekler, vapuru elimizden alacaklar" demişlerdi. Ben ise "Hele bakalım, bir kere Zonguldak'a gidelim, vaziyeti öğrenelim ona göre birşey düşünürüz. Şimdi henüz bunların kararını bilmediğimizden ben de birşey diyemem" demiştim.

İman Kuvveti...

Fransızların Vapura yalnız bir zabit, beş askerden başka kimse bırakmadıklarından dolayı çok memnun olmuştuk. Bunlar nihayet beş kişiden ibaret ama, silahları da varmış, varsın olsun. Bizim de ellerimiz ve kollarımızın kuvvetiyle imanımız var. Böyle altı kişi ile İstanbul'a gitmek, hem esir vaziyette gitmek, Türklük ve Türk gemiciliği tarihine leke sürmek demekti. Aynı zamanda İstanbul'da idam cezası göreceğimiz muhakkaktı.

Plan...

İsmail Kaptanla Bay Mehmet ve dümenciye dedi ki: "Fransızlara karşı daima güler yüz göstereceksiniz. İstanbul'a gitmek istemediğimizi kendilerine katiyen hissettirmeyelim".

Bundan sonra "Tilli'yi" alt kat kamaraya davet ettik Bay Mehmet biraz Fransızca bildiğinden kaptana şampanya ikram etmek üzere kamaraya gelmesini rica etti.

"Tilli" memnuniyetle kamaraya geldi. İstanbul'dan kaçırdığımız sırada vapurda birçok şampanya, şarap ve konyak vardı. Biz bu şişelerden bir tanesini açıp "Tilli'ye" ikram ettik. Bay Mehmet'in tercümanlığı ile dördümüz kamarada görüşüyorduk.

Ben serdümene, Ereğli'ye yaklaşdığımız sırada bir gemici ile bana haber göndermesini tembih etmişdim.

Bir Sual...

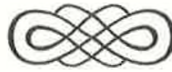
Ben ara sıra çıkıyor, Fransız askerlerinin vaziyetlerini tetkik ediyor, tekrar muharebe eyliyordum. "Tilli" şampanyayı yuvarladıkça neşeleniyordu bir aralık "Vapuru İstanbul'dan siz mi getirdiniz?" diye sordu.

Bay Mehmet cevap verdi: "Hayır, vapuru getirenler Ereğli'de kaldı. Bizi Ereğli Hükümeti vapura koydu" bunun üzerine "Tilli'nin" bize karşı itimatı biraz daha kuvvetlendi. Biz kamarada "Tilli'ye" şampanya ikram ederken, vapurun Ereğli'ye yaklaşmakta olduğu haberi geldi.

Tatbikat...

Biz evvelden kararlaştırmıştık Ereğli'ye yaklaştığımız sırada "Tilli'yi" kamarada hapsedecek, ağzına bir bez tıkayacak, ellerini ayaklarını bağlayacaktık. Biz "Tilli'yi" bağlamakla meşgul iken İsmail Kaptan da güvertedeki Fransız askerlerini yukarıda meşgul etmek ve kamaradan uzaklaştırmak ile uğraşacaktı.

Ben, evvelden, gemi tayfalarına da tembih etmiştim. "Benden işaret almadıkça hiç bir şey yapmayacaksınız. Benim güverteye çıktığımı gördüğünüz zaman hepiniz hissettirmeden Fransız askerlerine saldıracak ve silahlarını ellerinden alacaksınız" demiştim.

-144-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Fransız Askerleri Öldürülmekten Korkmuşlardı.

İkisi Müslüman Olduklarını İspata Çalışıyorlardı...

Ereğli'ye yaklaştığımız haberi gelince, İsmail Kaptana işaret verdim. Ve kendisi yukarıya çıktı. Tam zamanı gelmişti. "Tilli'nin" önüne koyduğumuz peçeteyi kapınca birden ağzını tıkadım. Hemen ellerini ve ayaklarını bağladım. Bu iş o kadar ani olmuştu ki Bay Mehmet bile yardım edecek vakit bulamamıştı.

Bay Adil Hakkında Malumat:

Burada Bay Adil hakkında bir kaç söz söylemek isterim: Bay Adil bugün tüccar vapurlarında çarkçılık yapmaktadır. Kendisini tanıyanlar da bilirler ki Bay Adil iri vücutlu, gözünü budaktan sakınmaz, atılgan bir adamdır. Boğa gibi vücuduyla "Tilli" gibi zayıf bir adamın üzerine atılınca gık dedirtmeden bağlayacağı şüphesizdi.

Güvertede Bir Hücum:

"Tilli'yi" bağladıktan sonra ve ağzındaki tıkacı da sağlamlaştırdıktan sonra misafirleri kamarada istirahate bırakıp kapısını kilitledikten sonra yukarıya çıktık.

Fransız askerleri vapurun güvertesinde silahları omuzunda geziniyorlardı. Beş askerden üçü vapurun kıç tarafına doğru, iki de bana doğru geliyorlardı. İsmail Kaptan, dümenci ve Bay Mehmet benim hareketime dikkat ediyorlardı. İki asker tam yanıma geldikleri zaman birden üzerlerine hücum ettim. Artık bu iki asker benim kısmetime düşmüştü".

Bir elimle birinin silahını aldım. İkincisinin silahına elim yetişmediğinden onunda gırtlağına sarıldım. İkinci asker ses çıkaracak vaziyette değildi. Canının acısından silahını bana doğru uzattı. Onun da silahını elinden alınca gırtlağını bıraktım. «Ene Müslim" yani "Ben de Müslümanım" demek istiyordu. Diğer arkadaşlar da aniden diğer üç askerin ellerinden silahlarını almışlardı. Silahların alınmasını müteakip beşinin de elleri bağlandı.

Korkuyorlardı:

Askerler öldüreceklerini zannediyor, içlerinden "Ene Müslim" diyerek kelime-i şehadet getiriyorlardı. Bu beş askeri de kamarada istirahat etmekte olanı "Tilli'nin" yanına getirdik. "Tilli" bunların da ellerinin bağlandıklarını görünce hayretle yüzümüze bakmaya başlamıştı. Bu sırada Ereğli önüne gelmiştik. Biz dümeni Ereğli'ye doğru kırdığımız sırada arkamızda Fransız motorbotlarından birisinin süratle gelmekte olduğunu gördük. Fransızlar bu motorbotu, vapur Ereğli'yi geçinceye kadar Türkler tarafından alınmasına teşebbüs edilmemesi için nezaret etmek üzere ve sonradan göndermişlerdi.

Cevabı Alamayınca...

Vapurun Ereğli'ye doğru dümeni çevirdiğini gören motorbot süvarisi, "Tilli'ye" ve Fransız askerlerine hitaben seslendi, buna cevap alamayınca herhalde vapurda bir hadise zuhur ettiğini anlayarak motorbotdaki askerlere verdiği emirle bize doğru ateş ettirmeye başladı.

Biz bu hücumu görünce Fransız askerlerinden aldığımız silahlarla bunlara mukabeleye başladık. İşte bu mücadele sırasında idi ki vapurumuz kah İstanbul'a, kah Ereğli'ye, kah açık denizlere doğru dönüyordu. Fransızlar tarafından atılan silahlardan serdümen yaralanmıştı. Bunun üzerine dümene İsmail Kaptan geçti. Fakat dümeni yerde yatarak idare ediyordu.

Üst tarafını siz de gördünüz. Vapuru Fransızlar almaya keşfederler diye Kavakdibi'nde baştan kara etmek suretiyle "Alemdar'ı" ikinci defa kurtardık.

"Alemdar" hadisesinin üzerinden iki gün geçmişti. Akşamüzeri İstanbul terafından büyük bir Fransız zırhlısı ile üç torpido gelerek Ereğli Limanına demirledi. Limanda iki saat kadar kaldıktan sonra zırhlı ile iki torpito Zonguldak'a doğru hareket ettiler. Ereğli Limanında yalnız bir torpito kalmıştı.

Fransızlar Esirleri İstiyordu...

Ereğli Hükümeti ve cihet-i askeriye telgraf başında Ankara ve Kastamonu ile muhabere ediyorlardı. Fransızlar bilakayduşart esirlerin teslimini talep ediyordu.

İstiklaline, her hangi bir hükümet tarafından olursa olsun müdahale ettirmeyecek kadar azimkar olan ve müstakil yaşamaya azmetmiş olan hükümetimiz de, Türk sularında, Türk Sancağı ile hareket eden bir vapurumuzu bilasebep zaptetmek suretiyle hadiseye sebebiyet verdiklerinden haksız bulunduklarını, evvela Türk Limanları arasında işleyen ve Türk Sancağını taşıyan vapurlara ilişik etmeyeceklerine dair teminat vermeleri lazım geldiğini, aksi takdirde Ereğli'de de bir cephe açmaktan çekinmediğini pek kuvvetli bir lisanla Fransızlara bildirmişti. Hatta hükümet her ihtimale karşı evrak ve defterleri dahile sevk etmeye hazırlanmıştı.

Bolu'ya Gidecektim...

Ben Ereğli'de işsiz bir halde ne bekleyecektim! Bolu'ya gitmeye karar vermiştim. Çünkü Ereğli'deki vazifeme nihayet verildikten sonra Bolu'daki A. P.

Teşkilatından Bay Şükrü vasıtasıyla bana mühim bir vazife teklif edilmiş ise de o zaman kabul etmek istememiştim. Fakat son zamanlardaki vaziyetim, beni bu vazifeyi kabule mecbur etmiş, bu sebeple eşyalarımı bile bağlamış, Akçeşehir'e gidecek vasıta beklemeye karar vermiştim.

Ertesi gün akşamüzeri memlekette bir fevkaladelik görünüyordu. Bolu'ya gitmek üzere eşyalarımız bağlı olduğundan o gece, evvelce Bebek'te oturduğum sırada evinde saklandığım Yüzbaşı Hikmet Kaptanın validesinin hükümet civarındaki evine misafir gelmişti. O gece defterler ve evraklar arabalara yükletiliyordu.

Sabah olunca kahveye çıktım. Bir motorun Akçaşehir'e hareket etmek üzere olduğunu söylediler, iskeleye gittim. Ailem ve eşyalarımla Akçaşehir'e gideceğimizi kaptana söyledim. Kaptan eşya alamayacağını söyledi, yalnız insan olursa alırım ve çabuk gelebilirseniz yetişirsiniz dedi.

Motora Yetişebildim…

Ereğli'de bir muharebe korkusuyla bazı aileler Akçaşehir'e gitmek üzere bir motor tutmuşlardı. Ben esasen Bolu'ya gitmeye hazırlanmıştım fakat birdenbire nezaket kesbeden bu vaziyet karşısında eşyayı bırakarak yalnız ailemi ve çocuklarımı Akçaşehir'e götürmeye karar verdim. Yaralı olduğumdan memleket müdafaasına yarayacak bir halim olmadığı gibi ailemde benim yüzümden bu kadar felaketlere maruz kalmıştı. Burada da yeni bir felaketle karşılaşmamaları için onları, harp olması ihtimali olan buradan kaçırmak lazım geliyordu.

Derhal misafir olduğumuz eve gittim. Ailemi çocuklarımı alarak iskeleye geldiğim zaman motor çıpasını almış, hareket ediyordu. Motorun içinde Mudurnu'ya tayin edilen Eski Kaymakam Bay Abdurrahman Naci de vardı. Yeni memuriyetine giden Bay Naci bizi görünce kaptana iskeleye yanaşmasını söyledi. Bizi de motora aldılar heman motor hareket etti. Motorda Komiser Bay Besim'in de ailesi vardı:

-145-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Vapurun İstim Borusu Patlamıştı. Yüzlerce Amele de Benzin Tenekeleri Yanında Sigara İçiyordu...

O gün akşama doğru Akçaşehir'e gittik. Bay Besim'in ailesinin tanıdığı bir eve misafir olduk. Akçaşehir'e çıktığımızdan bir gün sonra Ereğli'de Bay Besim'den aldığım bir telgrafta İnebolu'ya tayin edildiğim bildiriliyordu.

Ereğli'ye Dönüyordum...

Bu telgrafı alınca Ereğli'ye avdete hazırlandık. Ereğli'deki vaziyet de düzeltilmiş, Türk bayrağını taşıyan hiç bir vapura ilişilmeyeceğine dair Fransızlardan teminat alınmış, bu sebeple esirlerin de verilmesine karar verilmiş ve "Alemdar" hadisesi kapanmıştı.

Tekrar aynı motorla Ereğli'ye avdet ettik. Ereğli'ye geldiğimiz zaman Zonguldak'a hareket etmek üzere Seyrüsefainin Nimet adında bir vapuru limanda demirli idi. Motordan çıkınca bir sandalla vapura gittik. Bay Besim bizim evde bağlı bulunan eşyayı bir sandalla vapura getirdi. Emniyeti Umûmîye Müdüriyetince İnebolu'ya tayinim hakkındaki telgrafın bir suretini verdi, veda ederek gitti. Bay Besim'in Ereğli'de bulunduğum müddet zarfında bize karşı gösterdiği insaniyet şayan-ı şükrandır.

Ertesi sabah Zonguldak'a geldik. Karaya çıkınca aileyi ve çocukları bir Rum evine yerleştirdim. Zonguldakta merkez memuru, bizim Kısmı Siyasideki arkadaşlardan Bay Kemal idi. Ereğli'den İnebolu'ya doğru vapur yoktu. İnebolu'ya gitmek için behemahal Zonguldak'a gitmek lazımdı. Mevsim Şubatın iptidası olup soğuk bütün şiddetiyle devam ediyordu.

İnebolu'ya Doğru...

Vapurun gelmesine bir hafta olduğunu öğrendik. Gündüzleri Bay Kamil'in odasında vakit geçiriyordum. Ankara Emniyeti Umûmîye Müdüriyetinden

Ereğli Kaymakamlığına gelerek komiserliğe havale edilen telgrafın bana Bay Besim vasıtasıyla tebliğ edilen suretinde münhal merkez memurluğu olmadığından hakkı terfi-i baki kalmak ve ilk münhalde merkez memurluğuna tayin edilmek üzere İnebolu Emniyet Müfettişliği kadrosuna serkomiser olarak tayin edildiğim bildiriliyordu. Zonguldak'tan, İnebolu Emniyet Müfettişi Bay Ragıp'a ev tedarik etmesini telgrafla rica etmiştim. Zonguldak'a geldiğimizin onuncu günü, İnebolu'ya gitmek üzere limana Sadıkzadelerin Yeni Dünya Vapuru geldi. Hemen vapura bindik. Gece vapur hareket etti.

Benzin ve Sigara!

O sıralarda bir vapur yanmış birçok yolcu da ölmüştü. Bunu haber alan refikam o gece uyuyamamıştı. Bir aralık vapurumuz Amasra önlerine geldiği sırada durmuştu. Sebebini sorduğumda istim borusunun patladığı cevabını alınca korktum. Böyle fırtınalı havada, deniz ortasında istim borusunun patlaması ne büyük felaket idi!

Kamaradan dışarı çıktım. Vapurun güvertesi gaz ve benzin tenekeleriyle dolu idi. Bu gaz ve benzin tenekelerinin yanlarında da Zonguldak'tan memleketlerine gitmek üzere vapura binmiş olan yüz kadar kömür amelesi vardı. Birçokları sigara içiyorlardı, Ben bu hali görünce titredim. Nasıl titremem ki bu adamlar cahil düşüncesiz amele idi. Yanlarındaki benzin tenekelerinin ateş alacağından haberleri olmayan zavallı adamlardı.

Maazallah böyle bir hal karşısında vapurun içinde yanarak ölmek muhakkaktı. Bu felaket hiç birisine de benzemezdi.. Çünkü deniz ortasında fırtınalı bir havada hiçbir taraftan muavenet ve kurtuluş ümidi yoktu.

Ameleye Nasihat!

Bunu düşünmek bile insanı çileden çıkarmaya kafi idi. Kamarada bizimle beraber İnebolu'ya giden ve her defasında İnebolu'ya birçok mekanizma ve silah alat ve edevatı ve evrak götürmek suretiyle hayatını tehlikeye sokan Gemlik kazasının Umur Bey Köyünden Mustafa Efendiyi de keyfiyetten haberdar ettim. Beraber kamaradan çıkıp kömür amelesine nasihat vermeye başladık.

"Arkadaşlar! hepiniz senelerce kömür madenlerinde, yer altlarında çalıştınız. Şimdi memleketlerinize, çoluk çocuğunuzun yanına gideceksiniz. Fakat bulunduğunuz tehlikeyi bilmiyorsunuz. Yanlarınızdaki tenekelerde benzin

doludur. Siz de burada sigara içiyorsunuz. Bu benzin denilen şey, sigara ateşinden ve hele kibritten derhal parlar. Allah göstermesin, böyle birşey olursa hepimiz çayır çayır yanarız. Aman arkadaşlar, sakın burada sigara içmeyin" diye hepsini dolaştık ve sözlerimizin tesirini de gördük. Biz kamaraya geldikten sonra bozulan boru tamir edilmiş vapur da hareket etmişti.

İnebolu'da...

Bin korku ile ertesi sabah İnebolu'ya geldik. O sıralarda İnebolu Karadeniz'in en mühim iskelelerinden biri idi. Ankara'ya gidip gelenler hep İnebolu'dan gidip geliyorlardı. İnebolu aynı zamanda çok açık bir yer olduğundan dalgasız günü olmazdı. O gün de dalgalar büyüktü. Çok zahmetle iskeleye çıkabildik. Ragıp Beyin bana tutmuş olduğu Karaca'daki eve taşındık ve ertesi günden itibaren vazifeye başladım.

Yeni Vazifem...

Bay Ragıp'la İstanbul'da tanışıyorduk. Benim İnebolu'ya tayinime çok memnun olmuş ve vapurla gelen yolcuların seyahat varakalarının tetkiki ve denize ait bütün işleri bana bırakmıştı. İnebolu Limanına gelen bütün vapurların yolcularını ben çıkarıyor ve çıkması icabetmeyenler tekrar İstanbul'a iade ediliyordu.

İngiliz Casusu...

Bir gün Ankara'dan aldığımız bir şifrede, uzunca boylu, kır bıyık ve saçlı, kırk beş elli yaşlarında bir şahsın Batum'dan İtalya Vapuruyla İstanbul'a geçmekte olduğu ve bunun İngiliz hafiyelerinden bulunduğu, Anadolu sahillerimizin tarassutuna memur edildiği anlaşıldığından bir suret-i münasebede vapurdan alınması ve bu işe fevkalade ehemmiyet verilmesi bildiriliyordu.

Bu emri aldığımızdan üç gün sonra Emniyeti Umûmîye Müdürü Bay Esat da İstanbul'dan gelecek olan ailesini beklemek üzere Ankara'dan İnebolu'ya gelmişti. Bay Esat'ın İnebolu'ya geldiğinden iki gün sonra limana büyük bir İtalyan vapuru geldi. Bu vapur İnebolu Limanına ilk defa gelmiş bulunuyordu.

Vapurun demirlemesini müteakip alelhusul vapura gittim. İçerisinde iki yüz kadar yolcu vardı. Bu yolcuların içinde verilen eşkale benzeyen birçok insan vardı.

Gelen şifre de çok karışık ve nam-ı müstear olduğu bildirilen bir de isim vardı. Bu kadar yolcunun içinde bu adamı bulmak için aklıma bir şeytanlık geldi. Esasen kaptan da limanımıza ilk defa geldiği için dışarı çıkmak arzusunu izhar edince kendisine müsaade ettim. Dışarı çıkarken beni de beraber almak istemiş ise de vapurun içindeki yolcuların seyahat varakalarını tetkik edeceğimi ve bana muavenet edilmesi için ikinci kaptana emir vermesini rica ettim, derhal ikinci kaptana bana muavenet edilmesi emrini verip dışarıya çıktı.

Ortada Yoktu...

Ben ise beraberime aldığım resmi memurlardan birisini vapurun orta yerine bıraktım. Vapur epeyce büyük olmakla beraber baş tarafla kıç taraf arasında iki kapı vardı. Kapının birisini kapattım. Bütün yolcuların kıç tarafta toplanmasını kaptana söyledim. Hemen gemicilerine verdiği bir emir üzerine bütün yolcular kıç tarafa geçti.

Ben bir masa getirterek orta yerdeki kapının önüne koydurdum ve masa başına geçtim. Vapurdaki bütün yolcuların seyahat varakalarıyla beraber kaydettirdikten sonra baş tarafa geçmelerini polislere söyledim. Yolcular birer birer geliyor ve seyahat varakalarını kaydettirdikten sonra baş tarafa geçiyorlardı. Bütün bu geçen yolcular içindeki kıranta [saçları ağarmaya başlamış orta yaşlı erkek] adamlardan ekserisi Anadolulu olup böyle casusluk yapacak mahiyette insanlar değildi. Bütün yolcular geçti, aradığımız adam yoktu.

-146-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

İngilizler, Karadeniz İskelelerinde Takayyüdün Derecesini Anlamak İçin Adam Göndermişlerdi...

Yolcuların hepsi geçtikten sonra orta kapıda bir polis memuru bırakarak vapurun arka tarafını aramak üzere gittim ve ben arka tarafı arayıncaya kadar kimseyi bırakmamasını memura tembih ettim. Arka tarafa gidince kıç ambarın içinde kır saçlı birisinin çay pişirmekte olduğunu görünce bu adamın diğer yolcular gibi seyahat varakasını kaydettirmek üzere getirmemesi nazar-ı dikkatimi celbetti. Kendisini yukarıya davet ettim.

Biraz sonra bir hasta vaziyeti alarak ağır ağır merdivenlerden yukarıya çıktı.

Bu kır saçlı şahısla karşılaşınca bunun evvelce İstanbul zabıtasında bulunan ve Yıldız Vakası faillerinden olan Karabet olduğunu gördüm. Bittabi o da beni tanımıştı. Ambar kapaklarının üzerine oturduk. Seyahat varakasını istedim.

Seyahat varakası olmadığını ve kendisinin hasta olduğundan yukarıya çıkamadığını söyledi. Ben sordum:

-Nasılsın? Böyle nereden geliyorsun? İhtiyarlamışsın saçların bembeyaz olmuş.

-Ne yapalım çoluk çocuk geçindirmek için çalışıyorum. Batum'a ticaret için gitmiştim. Kar edecek yerde zarar ettim. Artık bir daha oraya da gitmeyeceğim. Sen burada mısın?

-Evet buradayım.

-Burada tanıdıklardan daha kimler var?

-Kel Osman ve daha pek çok arkadaşlar var.

Kel Osmanı söylemekten maksadım Karabet'i dışarı çıkarmak maksadıyla idi. Halbuki Kel Osman İnebolu'da değil, Ankara Polis Müdürü idi. Ve Osman Beyi çok severdi.

-Benim vapurda işim bitti. İstersen dışarı çıkalım Osman Beyle, arkadaşlarla görüşmüş olursun, sana İnebolu'nun meşhur olan Yarbaşı Kahvesinde güzel bir de çay içireyim. Vapur burada akşama kadar kalacak, biraz hava almış olursun.

-Ben hastayım dışarı çıkacak halde değilim. Osman Beye ve arkadaşlara benden selam söyle.

-Sen bilirsin, Osman Bey senin buraya kadar geldiğini işitirse sana gücenecektir. Mamafih mademki hastasın fazla ısrar etmem.

-Başka limanlarda buradaki gibi seyahat varakası yoklaması yapılmıyordu. Burada usul başka mı?

-Siz Samsun'dan ne vakit hareket ettiniz?

-Dün hareket ettik. Ne Samsun'da ne de diğer iskelelerde polis, seyahat varakası yoklaması yapmadı.

-Samsun'a bugün gitmiş olsaydınız orada da böyle polisin yoklama yaptığını görecektiniz. Çünkü bu emir bize de bugün geldi. Bizde bugüne kadar vapura geliyor, yalnız çıkacak yolcuların evrakını tetkik ediyorduk. Bugünden sonra bütün Anadolu limanlarında bu muamele yapılacaktır.

-Galiba burası Anadolu'nun en mühim iskelesi olacak? Ankara'ya gidenler hep buradan gidiyor değil mi?

-Evet bu iskeleden gidiyorlar.

-Sen eski bir zabıta memurusun. Kısm-ı Siyaside de bulundun! İşi düşünerek seni buraya tayin etmişler.

İngilizler Tam Adamını Bulmuşlardı...

Demiş fakat aradığımız adamın bu olduğunu benimle eskiden tanışmış olmasından benden fazla malumat alamayacağını bildiği için sözü burada kesmişti. Karabet'in Türk zabıtasında bulunduğunu haber alan İngilizler tam adamını bulmuşlardı. Karabet Türk zabıtasında bulunanların ekserisini tanıdığı için İngilizler Karadeniz'in iskelelerindeki takayyüdün ne derecede olduğunu anlamak ve hangi iskelelerde kimlerin bulunduklarını öğrenmek maksadıyla Karabet'i muhtelif vapurlarla Anadolu'nun en son limanlarına kadar gönderdikleri anlaşılmıştı.

Bunu da hafiyelerimiz vasıtasıyla İstanbul'daki Türk zabıtasından itimatımız olanlarla tahkik ettirerek öğrenmiştik. Karabet'in dışarıya çıkmak istemediğini gördükten sonra:

-Vapurda işim bitti. Dışarıya gidiyorum. Birşeye ihtiyacın varsa söyle biraz sonra tekrar vapura geleceğim.

-Hayır birşeye ihtiyacım yoktur. Osman Beye ve beni bilen arkadaşlara selam götür dedi. Ben sandala binerek dışarıya çıktım. Vaziyeti Emniyeti Umûmîye Müdürü Esat Beye söyledim.

-Arzu ederseniz Karabet'i vapurdan alalım. Vapurun kaptanı çok iyi bir adam.

-Hayır olmaz. İtalyanlarla şu sıralarda aramız çok iyidir. Bu yüzden birşey çıkarmayalım. Eğer kendi arzusuyla çıkarsa o zaman tevkif ederiz. Ecnebi bir vapurdan zorla adam almak doğru olmaz.

-Karabet'i zorla çıkaracak değiliz. Buranın kayıkçıları pek cesur adamlardır. Karabet vapurun kenarında dururken benim intihap edeceğim iki kayıkçı onu hemen denize atarlar, orada birer kayık bulundururuz, kayığa alarak dışarı çıkarırız, o zaman kimse birşey diyemez dedim.

Karabet Çok Burnazdı...

Esat Bey buna da muvafakat etmeyince ben de bir ihtimale karşı tekrar vapura gittim. Karabet güvertede duruyordu. Ben de yanına gittim. Beraberce vapurun kıç üstüne geldik. Karabet o kadar kurnazca hareket ediyordu ki ellerini her ihtimale karşı vapurun kenarındaki uzun demirlere geçirmiş o vaziyette benimle konuşuyordu.

Osman Beye selamını söylediğimi, neden çıkmadı dediğini Karabet'e bildirdim. Eğer arzu ederse yine vakit müsait olduğundan kendisini götüreceğimi teklif etmiş isem de muvafakat göstermedi. Bir iki saat sonra da vapurla İstanbul'a gitti.

İnebolu kayıkçılarının cesaret ve fedakarlıklarını burada söylemeden geçersem, pek büyük haksızlık etmiş olurum.

Karadeniz sahillerimizde İnebolu kayıkçıları kadar denizci, cesur ve fedakar insanlar görmedim. İstiklal Harbi esnasında İnebolu kayıkçılarının yapmış oldukları fedakarlık birçok büyük adamlarımızca malum olduğu gibi Ankara Hükümetimizce de bu fedakarlıkları takdir edilmiştir.

İnebolu Sahilinde Dalgalar...

İnebolu her tarafı açık bir sahil olduğundan bazen o kadar büyük dalgalar olur ki denizde vapurlar bile barınamazken bu fedakar ve cesur kayıkçılar İnebolu'ya gelen vapurlardan, hayatlarını bile istihkar ederek gelen cephane ve silahları dağlar gibi dalgalar arasında sahile çıkarırlardı.

Ömer Faruk Gelmişti...

Yine bir gün Loyd Triyestino Vapurlarından biri gelmişti. Vapura gittiğimde vapurun içinde sakıt Halife Abdülmecit'in oğlu Ömer Faruk'un bulunduğunu vapurdan söylediler. Ben bunu işitince yolcu çıkarmayarak kayıkçılara da ben gelmeden kimseyi çıkarmamalarını tembih ederek dışarıya avdet ettim. Keyfiyeti derhal Ankara'ya bildirdik. Bize Ankara'dan telgraf başında beklememizi emretmişlerdi. Biz telgraf emrini beklerken Ömer Faruk'un dışarı çıkmış olduğunu gördük. Biraz sonra gelen telgrafta hemen İstanbul'a iadesi bildiriliyordu. Fakat telgraf gelinceye kadar vapur da Samsun'a hareket etmişti. Ömer Faruk ertesi gün gelen İtalya bandıralı Isparta Vapuruyla İstanbul'a iade edildi.

Cide'ye Hareket...

Bir gün İnebolu'ya Cide'den bir telgraf geldi. Bu telgrafta Cide önlerinde sisten büyük bir İtalyan vapurunun kayalara oturduğundan muavenet talebinde bulunduklar, bildiriliyordu. İnebolu Hükümeti tarafından İtalya Vapurları Acentesi Mantavani'ye haber verildi. Acente limanda bulunan İtalyan bandıralı küçün bir vapuru derhal hareket ettirdi. Bu vapurla hükümet tarafından liman reisi ile benim de beraber gitmekliğim emredildi.

Vapura birkaç mavna bağlanarak derin bir sis içinde Cide'ye doğru hareket ettik. Sis o kadar kesif idi ki sahile çok yakın geçtiğimiz halde sahili görmek kabil olamıyordu. Bindiğimiz vapur mütemadiyen düdük çalıyordu. Nihayet düdüğümüzü işiten vapur da düdük çalmaya başladı. Güç hal ile vapurun yanına yaklaştık.

Bu vapurlar yalnız Batum, İstanbul Trieste'ye işleyen direkt vapurlarından ve İtalyan bandıralı "Jozef Kralı" isminde çok muazzam ve lüks bir vapur idi. Jozef Kralı Vapurunda Batum'dan aldığı Beyaz Ruslar olup gece vapurun büyük salonunda şampanya içerek dans etmişler, bu sırada vapuru genç bir kaptana bıraktıklarından vapur karaya oturmuş.

İtalya vapurunun kaptanı İnebolu acentası Mantavani'yi başında şapka ile görünce vapurunun merdivenine geldi. Mantavani'nin hararetle ellerini sıktı, bizim başımızdaki kalpaklara dikkatle bakıyordu. Mantavani bizi kaptana prezante etti.

O zaman kaptanın şu sözlerini Mantavani bize şu suretle tercüme etti. Vapurun kaptanı ilk defa olarak Anadolu Limanlarına gelmiş bulunuyor.

Ötedenberi işittiği Kuvâ-yi Milliye namı altındaki adamları birer barbar, çeteci, ellerine geçirdikleri adamları derhal öldüren adamlar diye duyduğu için vapurlarının Ankara Hükümetinin limanlarından birine düştüğünden dolayı evvela bir hayli korku geçirmişler. Bu korku saikasıyladır ki vapurdaki telsizle istimdat etmişler. Korkularından bir sandal indirip sahile çıkamamışlar. Bir müddet sonra sahilden vapura bir kayık gelmekte olduğunu ve içindekilerin de başları kalpaklı olduklarını görünce iskeleyi bile yukarı aldırdığını fakat gelen kayığın kendilerine bir fenalık yapmadığını ve birşeyler söyledikten sonra gittiklerini ve sonradan bizim geldiğimizi görünce telgrafla bizi vakadan haberdar ettiklerini öğrendiğini büyük bir memnuniyetle söyleyerek yeniden ellerimizi sıkarak bizi lüks bir salona götürdü, derhal bize çay, pasta ikram etti. Mantavani kaptanın bizim için söylediklerini tercüme ediyordu:

-147-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Yusuf Kemal Bey Rusya'dan Gelmişti. Fakat O Kadar Azgın, O Kadar Tehlikeli İdi ki...

Biz Anadolu'da ki Kuvâ-yi Milliyenin bu kadar centilmen adamlar olduklarını bilmiyorduk. İlk defaki şüphelerimiz bizi şimdi mahcup ediyor. Kuvâ-yi Milliyenin bu kadar yüksek ruhlu insanlara malik olduğunu gördükten sonra bu hükümetin behemahal muzaffer olacağına hiç şüphem kalmadı demişti.

Biz kendisine Mantavani vasıtasıyla Ankara Hükümetinin limanlarına iltica eden kazazedelere insaniyet düşünceleriyle muavenetten başka birşey yapılmadığını bildirdik. Bittabi o geceyi de vapurda geçirdik. Getirdiğimiz

vapur başambardaki eşyaları mavnalar vasıtasıyla boşaltmaya başladı

Kaptan bize o gece mükellef bir ziyafet çekti. Oturduğumuz salon o kadar mükellefti ki ömrümde bu kadar lüks vapur görmemiştim. Vapurda lüks kamaralar vardı. Kaptan bize vapuru gezdirdi. Hayret içinde kaldık. Liman Reisi ile beni lüks kamaralardan birinde yatırdı. Benim pansuman zamanım geldiğinden bu işin nasıl yapılacağını düşünürken Mantavani'ye bu ciheti sormuştum.

Vapurdaki İltifat...

Mantavani, kaptanla görüştükten sonra beni derhal vapurun arka tarafına götürdü. Vapurun arkasında on yataklı bir hastahane olduğunu, doktoru ve hasta bakıcısı da bulunduğunu hayretle gördüm. Doktor beni temiz bir masaya yatırdı. Yaramı açtı. Derin bir muayeneden sonra Mantavani'nin tercümanlığı ile yaranın çok vahim olduğunu ve bu kurşundan nasıl kurtulduğuma hayret ettiğini söyledi. Yaramı güzelce temizledi ve pansuman yaparak tekrar bağladı.

Vapurun lüks kamarasında o gece çok güzel bir uyku çektik. Sabah olunca salona indik kaptan bize havyar, tereyağ, çay ikram etti. Ertesi gün İstanbul'dan vapuru kurtarmak için tahlisiye gemileri geldi. O zamana kadar da bizim vapura baş ambardan pek çok eşyayı tüccariye çıkarılmıştı. Vapurun yarası yalnız baş taraf ambarında idi. Ambar yarıya kadar su ile dolmuştu.

Tahlisiyeler geldikten sonra bizde kaptana veda ederek geldiğimiz vapurla İnebolu'ya avdet ettik ve vapurun geçirdiği kaza hakkında yaptığımız zabıt varakasını hükümete verdik.

Bay Yusuf Kemal Gelmişti:

Yine bir gün Ankara'dan gelen bir telgrafta Hariciye Vekili Bay Yusuf Kemal'in Rusya'dan geleceği bildirilmişti. Bir sabah uykudan kalktığımız zaman denizin pek azgın olduğunu ve dalgaların dağlar gibi geldiğini gördük. Böyle havalarda limana vapur gelemeyeceği için o gün evden geç çıkmaya karar vermiştim. Biraz sonra cenup tarafından bir duman ve pek az sonra da Yugoslav bandıralı bir vapur göründü. Nihayet limana gelerek sık sık düdük çalmaya başladı. Bu vapurla Bay Yusuf Kemal gelmişti. Şimdi vapura nasıl gidilecekti?

Deniz Çok Dalgalıydı:

İskeleye kadar geldiğimiz zaman acente vapura gitmeye cesaret edemedi, geri döndü ben ise vazifedar olduğumdan geri dönemezdim. En kuvvetli kayıklardan beş çifte bir kayık hazırlandı. Karantina memuru da cesaret edemedi.

Kayığın içine en cesur kayıkçılardan on kürekçi kondu. Küçük minderin iskelesinden kayığa bineceğim zaman gelen bir dalga beni tamamıyla sırılsıklam etmişti. İkinci dalga gelmeden kayığa girdim, açıldık. Vapura yaklaştığımız zaman dalgalar kayığı birden vapurun güvertesi hizasına kadar çıkarıyor sonra yine geminin altına iniyorduk. Kayıkçılar bana "kayık yukarı çıkınca hemen demirlere sarıl" diye bağırdılar. Bende korku ile kayık yukarı çıkınca birden vapurun demirlerine sarılarak içeriye girdim, ikinci defasında kayıkçılardan dört kişi daha böylece vapura atladı.

Bu Ne Müşkülattı!

Bay Yusuf Kemal'i alarak vapurun kenarına geldik. Kayık bir dalga ile vapurun güvertesi hizasına gelince Bay Yusuf Kemal birden kendisini kayığa attı ve aniden açıldılar ben seslendim. "Seni de biraz sonra alacağız" diyerek gittiler. Vapurdaki yolcuların hiç birisi ayakta değildi hepsini deniz tutmuş, güvertede yatıyorlardı. Dalgadan ben de müteessir olmuştum. Fakat kayığı beklemek lazımdı. Biraz sonra kayık geldi. Bu defa da Bay Yusuf Kemal'in evrak sandığını alarak gittiler. Ben yine vapurda kaldım.

Fakat dalgalardan o kadar müteessirdim ki ben de olduğum yere yatmaya mecbur olmuştum. Üçüncü defa gelen kayıkçılar beni kucaklayarak kayığa atladılar vapur da hareket etti. İskeleye çıktık, iskeleye çıktığım zaman beni görenler benzimde hiç kan kalmamış olduğunu söylüyorlardı.

Samsun'a Tayinim:

İnebolu'da bulunan Emniyeti Umûmîye Müdürü Bay Esad, Ankara'ya gitmişti. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Emniyeti Umûmîye Müdürlüğünden İnebolu Emniyet Müfettişliğine gelen bir telgrafta, Samsun Merkez Memurluğuna tayin edildiğim ve ilk vapurla hareket etmekliğim bildiriliyordu.

Şurasını da söyleyeyim ki ailemin Ereğli'ye geldiği günden itibaren pansumanım ailem tarafından yapılıyordu. Refikam artık benim doktorum olmuştu. İnebolu'ya gelen operatörler vapurda evvela benimle karşılaştıklarından dışa-

n çıktıklarında yaramı kendilerine göstermekte idim. Doktor Operatör Ömer Lütfü ve Murat Beyler bu meyanda yaramı görmüş fakat İnebolu'da vesait olmadığından tedavimin ya İstanbul'da veyahut da Ankara'da yapılması kanaatinde olduklarını söylemişlerdi.

Ah Bu Yaram...

Şimdi "Tarı" namını almış olan vapurculuk şirketinin vapuru o sıralarda "Tavla" namı altında ve Fransız bandırası ile İnebolu'ya gelmişti alelusul gittiğim de her nasılsa yanımdan geçen birisi kazaen yarama dokunmuş, bundan çok müteessir olmuştum. Kamarada oturan kaptan bana ne olduğunu sormuştu. Kamarada benimle bulunan ve o sıralarda İnebolu'da ticaret ve müteahhitlik yapan Ulvi Saffet Bey, kaptana yaralı olduğumdan bahsedince, kaptanın yanında oturan vapurun doktoru, yarayı görmek arzusunu izhar etti.

-148-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Yunanlıların Kılkış Zırhlısı Gelmiş. İnebolu'yu Bombardımana Başlamıştı...

Beni orada bir masaya yatırdı yaramı açtı bir takım ilaçlar getirterek pansuman yaptıktan sonra yaranın vehametinden bahsetti ve şu sözleri ilave etti: "Bu yaraya yapılacak ameliyat çok mühimdir. Biz şimdi Batum'a gidiyoruz. Avdette yine buraya uğrayarak İstanbul tarikiyle Marsilya'ya gideceğiz. Eğer arzu ederseniz avdette sizi vapura alalım. Marsilya'ya götürüp bütün masrafı kumpanyamız tarafından verilmek üzere ameliyatlarını yapalım ve tekrar sizi buraya getirelim" dedi.

Vapurun hareketinden sonra keyfiyeti Emniyeti Umûmîye Müdüriyetine yazdık, Emniyeti Umûmîye Müdüriyeti Marsilya'da Ermeni komitacılarının mevcutiyeti hasebiyle oraya azimetimin muvafık olamayacağı cevabını verdi.

Ailem Korkmuştu...

Samsun Merkez Memurluğuna tayinim emri geldikten sonra İnebolu Emniyet Müfettişliği kadrosundan alakamı kestim. Eşyamızı bağladık. Vapurun gelmesine intizar ettik. Ertesi gün Loyd Triyestino Kumpanyasının güzel bir vapuru geldi. Biz de eşyamızı bir kayığa koyarak vapura göndermekte iken dalgaların büyüklüğünden korkan ailem "Bu havada nasıl gidebiliriz? Bir gün sonra gidelim de rahat olsun" dedi.

Her ne kadar bu vapurun büyük ve her türlü istirahatimizi temin edeceğini söyledimse de kendindilerini ikna edemedim. Eşyayı tekrar eve getirdik. Bir gün sonra gelecek vapura intizara karar verdik. O geceyi evde geçirdik. Ertesi sabah gelecek vapurları gözetlemek üzere Yarbaşı kahvelerinde ufuklara bakmaya başladık. Aradan bir saat geçmişti ki İstanbul tarafından siyah bir duman görünmeye başladı.

Bir Zırhlı Geliyordu...

Bizi Samsun'a götürecek vapur geliyor ümidiyle sevinmiştim. İnebolu'ya gelen vapurların acenteleri vapurlara hep buradan dürbünle baktıklarından, yine birçok dürbünlüler İstanbul tarafına çevrildi. Elinde dürbün vapura bakanlar hayret içinde "Bu vapur yolcu vapuruna benzemiyor" demeye başlamışlardı. Biraz sonra kahvehanenin önü insanla dolmuş ve gelen vapurun bir yolcu vapuru değil, bir düşman zırhlısı olduğu anlaşılmıştı. Gelen vapur biraz daha yaklaşınca bunun Yunan bandıralı Kılkış Zıhlısı olduğu anlaşıldı.

Zırhlı yavaş yavaş sokuldu, sokuldu iyice limana girdikten sonra durdu. Bir kayık indirdi. Kayık yavaş yavaş iskeleye doğru gelmeye başladı. Sandalın içinde birkaç Yunan zabiti vardı.

Bombardıman Edeceklerdi!

Sandalın iskeleye doğru gelmekte olduğunu gören kaymakam ve cihet-i askeriyeden Binbaşı Bay Nidai* Liman Reisi Bay Neyyir de iskeleye gittiler. Yunan zırhlısından gelen sandaldaki zabitler, İnebolu'da külliyetli silah ve cephane olduğu cihetle bunları teslim etmemizi ve İnebolu'da taharrîyat yapacaklarını, silahlarla cephaneleri teslim etmediğimiz ve şehirde taharrîyat yapmalarına müsaade etmediğimiz takdirde şehri bombardıman edeceklerini beyan ettiler. Kavi, imanlı hükümetimiz erkanından aldıkları red cevabı üzeri-

---

* Bay Nidai General olduktan sonra Diyarbakır'da vefat etmiştir.

ne sandalla döndüler ve avdet ederken üç saat müsaade verdiklerini, talepleri kabul edilmediği takdirde üç saat sonra şehri bombardıman edeceklerini de ilave eylediler.

Oturduğumuz ev deniz kenarında olduğundan, refika ve çocukları şehrin üst tarafında ve daha yukarlarda bulunan Emniyet Müfettişi Bay Ragıp'ın evine gönderdim. Şehir halkı bombardıman sahası haricine çıkmak üzere İkiçay'a doğru gidiyorlardı.

Bu suretle iki saat geçti. Şimdiye kadar birçok felaketler görmüş ve geçirmiş olan aileme korkulacak birşey olmadığını söylemek ve kuvve-i maneviyelerini kuvvetlendirmek üzere Bay Ragıp'ın evine gittim.

Herkes Kaçıyordu...

Kapıyı çaldım. Uzun müddet beklediğim halde içeriden bir cevap alamadım. Merak içinde muttasıl kapıyı çalıyordum. Ben kapıyı çalarken bir sürü kadın, çocuk, çocuklar ellerinde bohçaları ve yiyecekleri olduğu halde İkiçay'a doğru gidiyorlardı. Ben ise merak ve endişe ile kapıyı çalmaya devam ediyordum. Bu sırada komşulardan, elinde bohçasıyla kapıdan çıkan bir kadın bana hitaben: "Orada kimse kalmadı. Evdekiler çoktan ileri doğru gittiler" deyince ailemi bulmak üzere ileriye doğru yürüdüm.

Yollar insanlarla dolu idi. Herkes bombardımandan korunacak bir yer bulmak üzere ileri gidiyorlardı. Bütün giden kafileler içinde ailemi ve çocuklarımı bulmak kabil olmadı.

Bombardıman Başlamıştı...

İkiçay'a kadar gittim, orada yol ikiye ayrılıyor. Birisi Kastamonu yolu, diğeri de dere içine ve köylere giden yol idi. Acaba hangi tarafa gitmişlerdi diye düşünürken birden bir bombardıman başladı.

Halkın ekseriyeti dere yolunu takip ettiklerinden, herhalde bu yola gitmiş olmalarına ihtimal vererek, ileri doğru yürüdüm. Derenin nihayetinde refikamı, iki çocuğum ile gördüm. Her ne kadar kendilerine korkulacak birşey olmadığını ve bu bombardımanın kuru bir tehditten başka birşey olmadığını söyledimse de Beykoz'da Yunanlıların zulmünü görmüş olan olan ailemi ikna edemedim.

Ben kendilerini daha ileri gitmekten men için uğraşırken bombardıman yine başlamıştı. Nihayet ileride bir köye kadar gittik. Orada bir parça yoğurt ve kiraz alarak çocukları doyurdum. Sabahtan beri birşey yemediklerinden hepsi acıkmıştı. Bu sırada yeniden bombardıman başladı. Fakat dört, beş top atıldıktan sonra yine kesildi. Bir saatten fazla sükut devam etti.

Köyde Geceledi...

Bulunduğumuz yerden deniz görünmediği için artık Yunan zırhlısı gitmiştir ümidiyle çoluk çocuğu alarak Kaldırkoz Köyüne geldim. Köyün yanındaki ağaçlık çok kalabalık idi. Buradan deniz görünüyordu. "Kılkış Zırhlısı'da" İnebolu önünde duruyordu.

Bu sırada tekrar bombardıman başladı. Burası denize karşı iyi bir hedef teşkil ettiğinden, oradaki halk daha ilerideki köylere doğru yürümeye başladı. Ben esasen yaralı olduğumdan bu kadar yol yaramı bir hayli sarsmıştı. Köylerde pansuman yapmak da imkansızdı. Ben ise biran evvel şehre dönmek ve yaramı değiştirmek arzusunda idim. Fakat ailem gelmiyor ve çok korkuyordu. Nihayet o geceyi bir köyde geçirmeye karar verdik. Birkaç tanıdık aileleriyle o geceyi köyde geçirdikten sonra sabah İnebolu'ya avdet ettik.

Artık "Kılkış Zırhlısı" gitmişti. Yaptığı bombardımandan hükümet binasının bir iki duvarı yıkılmış, rusumat binasında biraz tahribat olmuş, çarşıya da bir iki mermi düşerek bir iki dükkanı tahrip etmişti.

Cephane Gelmişti...

Refikam bir gün evvel Samsun'a giden Loyd Triyestino Vapuruna binmediğine bin kere pişman olmuştu. O gün Samsun'a gitmek üzere intizar ederken limana dört direkli büyük bir İngiliz motoru geldi. Bu motorun İnebolu'ya çıkarılmak üzere top mermisi ile dolu olduğu anlaşıldı.

-149-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Yunan Donanması Samsun'a da Dadanmıştı.

Bir Ermeninin Casusluk Yaptığı İhbar Olunuyordu...

Motorun geldiği zaman deniz o kadar müthiş dalgalı idi ki böyle havada kayık indirmek çok müşküldü. Fakat hükümetin ve cihet-i askeriyenin emir ve teşvikiyle, kahraman İnebolu kayıkçıları gayrete geldi. Bir gün evvel düşman donanmasının yaptığı bombardıman ve tahribat, kayıkçılara ve halka bir taziyane-i teşvik ve gayret mahiyetine geçmişti. Koca Karadeniz'in aman dinlemez dalgalarına karşı koyarak indirdikleri kayıklarla dokuz bin mermiyi altı saatte motordan boşaltmışlardı. Motordan karaya çıkarılan mermi sandıkları, kadın, erkek çoluk ve çocuğun gayretiyle pek az bir zaman içinde İkiçay'a götürülmüş, oradan da arabalarla Ankara'ya sevkedilmişti. Bunun saiki halkın vatanperverliğinden ziyade Yunanlılara karşı olan intikam hırsı olmuştu.

Samsun'a Hareket...

Akşama doğru hava biraz sakinlemiş, dalgalar nispeten kırılmış bir hale gelmişti. Akşamüzeri limana Sadıkzadelerin İtalya bandıralı ve tuz yüklü Maryani'ya Vapuru geldi. Artık kaybedecek vaktimiz yoktu. Hemen eşyamızı vapura koyarak biz de bindik. Vapur da Samsun'a hareket etti.

Vapur hem çok yüklü hem de yolsuz olduğundan saatte ancak dört mil yapabiliyordu. Hareketimizden pek az sonra hava tekrar şiddetlendi, dalgalar büyümeye başlamıştı. Bu vaziyet karşısında kamarada durmak kabil olamıyordu. Hepimizi deniz tutmaya başladı. Kamarada kıç üstündeki güverteye çıkmaya mecbur olduk. Dalgaların çırpıntısı üzerlerimizi ıslatıyordu.

Bir gün Loyd Triyestino Vapuruna binmiş olsaydık hem bombardımanı görmeyecek hem de bu kadar rahatsız olmıyacaktık. O geceyi uykusuz, dalgaların serpintileriyle geçirdik. Nihayet sabaha karşı deniz sukunet bulmuştu öğleye doğru Samsun'a gelmiştik.

Karadeniz'in Paris'i!

Biz İnebolu'da iken Samsun için "Karadeniz'in Paris'idir" diyorlardı. Samsun'a yaklaştığımız zaman Samsun'un adeta, Erenköy cihetlerindeki gibi muazzam ve beyaz boyalı köşklerini görünce bu sözü ben de tasdik etmiştim. Anadolu'da böyle muazzam bir şehrimizin bulunması, beni memnun etmiş ve göğsümü kabartmıştı.

İnebolu'dan hareketimden evvel ailemle ve ilk vapurla geleceğim için münasip bir ev tutmalarını telgrafla serkomisere bildirmiştim. Vapura gelen polislerle ailemi ve eşyalarımı eve gönderdikten sonra doğru hükümete gittim. Mutasarrıf Bay Sezai ile İstanbul'da polisten tanışırdık.

İşe Başlamıştım...

Bay Sezai* ile görüştükten sonra polis dairesine geldim, vazifeye başladım. Hükümet dairesinin avlusu ve hükümet önleri o kadar kalabalıktı ki geçilecek yer yoktu. Bu kalabalığın ne için toplandığını sorduğum zaman, kalabalığın, hükümetçe görülen lüzum üzerine Merzifon'a gönderilen Rumlardan mürekkep olduğunu öğrendim. İşi olmayanların dağıtılmasını polislere söyledim. Yerime oturdum. Akşama kadar işlerle meşgul olduktan sonra akşamüzeri eve gittim.

Hayret!

Eve geldiğim zaman hayretler içinde kaldım. Bana buldukları ev o kadar muazzam idi ki on odası vardı, her odasının mobilyası mevcuttu ve bunların sahibi tarafından Marsilya'dan getirtilmiş olduğunu söylüyorlardı. Bu ev, Rum milyonerlerinden İhtiyaroğlu Simonaki'ye aitti.

Samsun'da gördüğüm en güzel ve muhteşem evlerin Rumlara ait olduğunu öğrendiğim zaman inkisar-ı hayale uğramıştım. Rumlara ait evler hem çok muazzam hem de en iyi ve havadar yerlerde idi. İslam Mahalleleri ise çukur ve basık yerlerde bulunuyordu. Beş on ev hariç olmak üzere pek çoğu gayr-ı sıhhi ve havasızdı. Ermeni Mahallesi de nisbeten iyi bir yerde idi. Hele Samsun'un sayfiyesi olan Kadıköy denilen yer cidden çok güzel idi.

* Bay Sezai şimdi İzmir İnhisarlar Başmüdürüdür.

Samsun'da Vaziyet...

Samsun'a geldiğimizden birkaç gün sonra Yunan donanması Samsun'a da musallat olmuştu. Hemen her Cuma geliyor,fakat birşey yapmadan avdet ediyordu. Biz ise düşman donanmasının geldiği zamanlar şehirde derhal tertibat ve düşmanın muhtemel tecavüzüne karşı mukabil tedbirler alıyorduk. Bir gün Ankara'dan aldığımız şifreli bir telgrafta, Samsun'da Arslanyan isminde bir Ermeninin İngilizlerle muhabere etmekte olduğu ve muhaberenin eşyayı tüccariye arasına evrak konulmak suretiyle temin edilmekte olduğu bildirilmekte, tarassut ve takip edilerek bunun derdesti emredilmekte idi.

Samsun polis memurları Samsun halkınca tanınmış olacaklarından, İnebolu'dan beraber getirdiğim yeğenim Polis Bay Naci'yi Arslanyan'ın tarassut ve takibine memur etmiştim. Arslanyan namına gelecek eşyayı tüccariye açıldığı zaman bana da malumat verilmesini gümrük müdüründen rica etmiştim. Arslanyan namına gelen eşyayı tüccariye birkaç defa sıkı bir araştırmadan geçirilmiş ise de böyle bir muhabere evrakına tesadüf edilememişti.

Arslanyan'ın Eşyası...

Bir gün Bay Naci telefonla bana şunları söyledi:

-Arsanyana ait sandık İstanbul'a gidecek vapura verilmek üzere Un İskelesine getirildi, ne yapalım?

-O sandığı hemen İskele Karakoluna gönderin Arslanyan'ı beraber alınız. Ben şimdi geliyorum diyerek bir arabaya atladım. Un İskelesi yalnız un sevkine mahsus olduğu için Arslanyan'ın bu sandığı un iskelesinden göndermesi büsbütün şüphemi davet etmişti. İskeleye geldiğim zaman Arslanyan ile göndereceği sandık polis mevkine getirilmişti. Sandık dört köşe olup etrafı ziftli muşamba ile kapanmıştı. Polislere sandığı açmalarını söyledim. Sandık açıldı. İçinden dört teneke tereyağı ile dört teneke peynir çıkmıştı. Yağları ve peynirleri getirttiğimiz diğer tenekelere boşalttık ve peynirleri de kestirdim. Hiç birşeyler çıkmadı.

Sandıklar ve peynirle yağlar boşaltılırken Arslanyan'ın çehresini tetkik ediyordum. Vaziyetinde hiçbir tebeddül görünmüyordu. Müsterih bir vaziyette yaptıklarımıza bakıyordu. Tenekelerden birşey çıkmadığını görünce düşünmeye başladım. Herhalde bu sandıkta birşeyler olacaktı. Çünkü içinde şüpheli birşey olmasa bunun doğrudan doğruya iskeleden gönderilmesi icap ederdi.

Neden Muşambalı İdi?

Şüphemi davet eden bir şey de sandığın etrafında ziftli muşamba bulunması idi. İçinde lehimli yağ ve peynir tenekeleri bulunan bir sandığa muşamba sarmaya ne lüzum vardı? Ben bu düşüncede iken odadan memurlar çıkmış, yalnız Arslanyan kalmıştı.

Birden başımı kaldırdım ve şu sözleri söyledim:

-Ben bu sandığı en ufak parçası sigara küçüklüğünde olmak üzere parçalıyacağım. Bana hakikati söyle, beni uğraştırma, yoksa şimdi emreder, sandığı parçalatırım.

Aynı zamanda gözlerimi Arslanyan'a diktim. Ben bu sözü söyler söylemez herifin rengi kireç gibi olmuştu. Azmimden dönmeyeceğimi anlayınca şu suretle söze başladı:

-Memur Bey, anlıyorum ki siz bu sandıkta evrak arıyorsunuz. Bunda evrak gibi hiç birşey yoktur. Siz de çoluk çocuk sahibisiniz. Bana fenalık yapmakla birşey kazanmış olmıyacaksınız. Dünyada herkes menfaatini düşünür. Cesaretimi affediniz, size bir teklifte bulunacağım. Bunu kabul ederseniz siz kazanmış olursunuz, ben de büyük bir tehlikeden kurtulurum. Bu sandıkta evrak namına birşey yoktur, Bunda ikibin sarı altın vardır. Sizi temin ederim ki içinde başka hiç birşey bulamayacaksınız.

Sandığa tenekeleri koydurunuz. Bizim yazıhaneye kadar gidelim. Size iki bin sarı altın vereyim. Bu sandığın geçmesine müsaade edin deyince sert sert yüzüne bakarak: "Ben elli iki bin lirayı reddetmiş bir memurum. Türk memuru para mukabilinde vatanına hıyanet etmez" dedim. Arslanyan değil iki bin belki daha fazla da verebilirdi. Çünkü sandıktan çıkacak iki bin lirayı kaybetmekle iş bitmeyecek, İstiklal Mahkemesine de gönderilecekti. Bu korku ile dir ki bana iki bin lira vermeyi teklif etmişti.

İki Bin Sarı Altın...

Hemen zili çaldım. Polis içeri girdi. "Keseri getirin, şu sandığı kırın" dedim. Aynı zamanda Samsun A.P. Müdürü ve Samsun Merkez Kumandan Muavini Topçu Yüzbaşısı Bay Şevki'ye de telefon ederek iskeleye gelmesini söyledim. Polisler sandığı kırmaya başladılar. Biraz sonra altınlar arzı endam etti. Meğer Arslanyan evvelce de pek çok defalar bu suretle İstanbul'a altın kaçırmış. Altınlar sandığa o kadar mahirane yerleştirilmişti ki herhangi bir memur bu sandıkta para olduğuna hiçbir zaman ihtimal veremezdi.

-150-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Artık Polis Mesleğinden Çekiliyordum. Bana Erzurum'a Doğru Yol Görünmüştü...

Kendisine telefon ettiğim Bay Şevki de gelmişti. Bay Şevki'yi davet etmekten maksadım şu idi: O sıralarda kaçak altın tutan memurlara İstiklal Mahkemelerimiz yüzde on beş nisbetinde altın ikramiye veriyorlardı. Ben, Bay Şevki'nin de bundan istifade etmesini istiyordum. Sandıktan çıkan altınları saydık. Tam ikibin Türk altını idi. O sırada bir Türk altını on adet evrak-ı nakdiye ediyordu.

Altınlar Torbada...

Sandıktan çıkarılan altınlar masanın üzerini doldurmuştu. Vakanın sureti cereyanını bir zabıt varakasıyla tespit ettik. Asıl mesele bu paranın hükümete kadar götürülmesi keyfiyeti idi. Bu paradan araba ücreti verilemezdi.

Altınları bir torbaya doldurarak yanıma bir de polis memuru alıp iskeleye getirilen polis sandalına atladım, hükümet önündeki iskeleye getirip maliye veznesine teslim ettim.

Bugünlerde Yunan donanması her Cuma Samsun'a geliyor, bir iki saat kaldıktan sonra tekrar gidiyordu. Bir gün Trabzon cihetinden tam Samsun önlerine gelmiş olan Kalkavanzadelerin Kırım Vapuru, gözlerimizin önünde Yunan donanması tarafından çevrilerek gö-türülmüştü.

İşte bugünlerde ailem İstanbul'a gitmek ve bir ay kalmak arzusunu izhar ettiğinden çocuklarla beraber onları İstanbul'a göndermiştim.

Polisten Çekiliyorum...

Aradan on gün geçmişti ki Ankara'dan gelen bir emirle Samsun Merkez Memurluğu Polis Müdürlüğüne tahvil edilmişti, ben de İstanbul'daki kıdemim nazar-ı itibara alınmayarak Anadolu'daki merkez memurluğum yeni ol-

duğundan tekrar serkomiserliğe indirilmiştim. Yerime de müdür olarak Bay Tevfik Hadi [Baysal] tayin edilmişti.

On gün sonra Bay Tevfik Hadi Samsun'a geldi. Artık benim tekrar komiser olarak berad-ı ifayı vazife etmekliğim imkansızdı. Bay Tevfik Hadi gelip işe başladıktan sonra benim çekilmem zaruri idi.

O sırada Anadolu Reji Müdürü Umûmîsi olup Samsun'da bulunan Bay Mithat* Erzurum'da yeni reji teşkilatı yapıyordu. Eski Bursa Polis Müdürü Bay Nuri'yi Erzurum Reji Müdürlüğüne tayin etmişti.

Bay Nuri istifa edeceğimi haber alınca beni Bay Mithat'ın yanına götürdü. Erzurum için ambar müdürlüğünü kabul edip etmeyeceğim soruldu. Hemen kabul ettim.

Erzurum'a Doğru...

Tayin emrimi aldıktan sonra polisten istifa ederek Erzurum için yol hazırlığına başladım. Ailem İstanbul'da olduğundan polis olan yeğenim Naci'ye istifasını verdirerek, ailemi alarak Trabzon'a getirmesi için kendisini ilk vapurla İstanbul'a gönderdim.

Bütün eşyayı da iskeleye indirdim. Bay Nuri'nin hazırlanmasına ve vapura intizar ediyordum.

Erzurum Tütün İnhisarı Müdürlüğüne tayin edilen Bay Nuri de eşyasını toplamıştı. Limana gelen Loyd Triyestino Vapurlarından birine binerek Trabzon'a gittik. Derhal Trabzon Baş Müdürlüğüne gittim.

Acemiliğe Karşı...

O zamana kadar ne müdür ne de ben inhisar işlerinde bulunmadığımız için acemi idik. Polisten gelme iki acemi inhisarcının yeniden bir idare tesis etmesi için az çok muamele de bilmesi icap ederdi. Yeni teşkil edeceğimiz idarede en ziyade iş bana düşüyordu.

Çünkü ambar müdürü idim, gelecek tütünleri ben teslim alacağım gibi satışta bana aitti. Bütün bunların hesaplarını benim yapmaklığım lazım geldiğinden, buna müteallik muamelatı öğrenmek üzere evvela Baş Müdür Bay Necip'i gördüm. Kendimi takdim ettim. Henüz acemi olduğumdan biraz muamele öğretmeleri hususunda icap edenlere emir buyurmasını rica ettim.

* Şimdi Maraş Saylavıdır [Milletvekili]. [Mithat Alan veya Alam. Kaynaklarda iki farklı soyismi tespit edilmiştir.]

Bay Necip Dördüncü Şube Müdürünü davet etti. İcap eden defter ve muameleleri göstermesini söyledi. O da bana bütün muameleleri gösterdi. Müdür söyledikçe ben defterime not ediyordum.

Müdür Bay Nuri, biran evvel Erzuruma giderek Samsun'dan gelecek tütünleri koyacak ve idarehane ittihazına elverişli bir bina tedarik etmek üzere otomobil ile hareket etti.

Büyük Bir Araba...

Ben Trabzon'da, İstanbul'dan gelecek olan ailemi beklemek üzere kalmıştım. Bay Nuri'nin hareketinden dört gün sonra ailem de Trabzon'a geldi. Ertesi gün, Erzurum'da pahalı satılan şeker, pirinç, gaz, sabun gibi şeylerden hayli miktarda aldık. Trabzon ile Erzurum arasında işleyen ve furgon tabir edilen dört atlı bir araba kiraladık. Benim ve Bay Nuri'nin ev eşyamız ile yeğenim Naci de dahil olduğu halde beş nüfus olarak biz de arabaya binecektik. Fazla olarak, Erzurum Polis Müdürlüğüne tayin edilen Bay Kerim'in eşyası da bizim arabaya konacaktı.

Otelin önüne, içerisi eşyayı tüccariye ile dolu ve adeta bir vagon kadar büyük dört atlı bir araba gelmişti. Araba büyük ama içerisi de dolu idi. Ben bunu görünce arabacımıza hitaben:

-Haydar Ağa, sen arabayı doldurmuşsun. Bizim eşyayı ve bizi nereye alacaksın? Araba bu kadar eşya ile gidemez dedim.

-Sen merak etme, hele kahveye git, bir sıcak çay iç. Eşya yüklensin. O zaman nasıl gideceğimizi görürsün, cevabını verdi.

Haydar tatlı sözlü, güler yüzlü bir adamdı. Fazla söz söylemek olmazdı. Kahveye girdim bir saat sonra Haydar geldi. "Haydi hareket ediyoruz. Gideceğimiz yol uzaktır. Herşey hazır, sizi bekliyoruz" dedi. Hakikatan araba yüklenmiş, bizim için de geniş yer bırakılmıştır.

-151-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Arabamız Zigana Dağına Tırmanıyordu. Manzara Cidden Muhteşem Fakat Yol Tehlikeli İdi...

Arabamız Trabzon'dan çıkarken Erzurum'a gitmek üzere yola çıkmış olan bir furgon arabasına daha tesadüf ettik. Bu araba da birçok eşayayı tüccariye ve yolcu olarak da Erzurumlu Bay Nafiz ve Bay Necip'in kardeş çocukları ile Yüzbaşı Açıkgöz Bay Osman vardı. Bay Osman'la İnebolu ve Samsun'da tanışıyorduk.

Yollarda..

Böyle uzun bir yola yalnız gidilemiyeceğinden arabaların iki olması hoşumuza gitmişti. Bay Osman da hoş sohbet bir arkadaştı. O gün akşama kadar yol aldıktan sonra akşam Maçka'ya geldik. O geceyi orada oldukça iyi bir han odasında geçirdik.

Ertesi gün şafakla beraber yola çıktık. O gün de bir hayli yol aldıktan sonra akşamüzeri Hamsi Köyüne geldik. Hamsi Köyü Zigana Dağının eteklerinde oldukça güzel bir yer olup bilhassa suyu pek güzel ve o kadar soğuk idi ki Ağustos sonlarında olduğumuz halde bir bardak suyu içmek kabil değildi. İnsanın dişlerini donduracak derecede soğuktu. O geceyi de Hamsi Köyünün uzaktan görünüş itibariyle çok güzel olan otelinde geçirecek idik. Otel yeni yapılmış, ahşap ve oldukça büyük bir bina idi.

İki oda intihap ettik. Otelin yatakları, karyolaları bina ile mütenasip olamayacak derecede berbattı. Biraz sonra abdest bozmak ihtiyacını tuttuğum zaman o muazzam binada 100 numarayı aradığım halde bulamıyordum. Şehir çocuğu olduğum için 100 numarayı bulamadım diye otelciye sormak ayıp geliyordu.

Bu Nasıl Şeydi?

O kadar aramıştım ki artık yorulmuş ayıp olsa da otelciye sormaya karar vermiştim. Aşağı indim.

-Ayıp sayma, otelinizde yarım saattir 100 numarayı bulamadım. Şunu gösterir misiniz dedim.

Aldığım cevap şu idi:

-Bayım, otelde 100 numara yoktur.

-Ne diyorsun, bu kadar mükemmel bir binada 100 numara yok mudur?

-Evet, yapılmamış.

-O halde siz su dökmek için nereye gidersiniz?

-Kırlara gideriz.

-Ya çoluk çocuğunuz, aileniz?

-Onlar da kıra gider.

Bu cevapları duyunca kendimi hayretten alamadım. O geceyi orada geçirdik, ertesi sabah, yolumuzun en mühim kısmını bugün keseceğimiz için arabacı bizi geceden kaldırdı. "Bugün Zigana Dağına çıkacağız. Yolumuz güçtür. Bu sebeple sizi erken kaldırdım" dedi.

Zigana Tepelerinde...

Biz hemen acele çaylarımızı pişirip kahvaltı ettikten sonra arabaya bindik Zigana Dağı o kadar sık ormanlıktı o kadar kalın ağaçlarla başlayor ve yükseliyordu ki, cidden çok şairane bir yerdi. Biz birçok virajları geçiyorduk. kah çıkıyor kah iniyorduk. Virajlar göz karartacak kadar korkunç idi. Refikam büyük oğlunu alarak yürüyordu.

Ben ise yaralı olduğumdan yürümeye kudretim yoktu, arabadan inmemiştim. Fakat korkunç virajlardan geçerken arabanın önünde ve kara tarafına oturmuş bir halde idim. Aşağısı o kadar derin idi ki dereler içinde gezinen öküz ve inekler bir kuş kadar küçük görünüyorlardı. Okuyucularımızdan Zigana'yı görmüş olanlar, bu dağın ne kadar yüksek ve virajlarının ne kadar korkunç olduğunu bilirler. Şayet araba kazaen devrilirse kendimi kara tarafına atarak kurtulacaktım.

O geceyi de Zigana Köyünde geçirdik. Ertesi gün yine Zigana'ya bir müd-

det daha çıktıktan sonra bu defa inmeye başlamıştık. Öğleden sonra Ardasa'ya geldiğimiz zaman orada güzel bir yoğurt yemeği yedik.

Gümüşhane'de...

Akşama da Gümüşhane'ye geldik. İki taraflı meşhur elma ağaçları bu güzel memlekete başka bir letafet veriyordu.

Gümüşhane'de yatacak otel ve han bulamamıştık. Bu vaziyet karşısında arabanın içinde bir fener yakarak, arabanın önüne de bir perde gererek, o geceyi de arabada geçirdik.

Nihayet Erzurum...

Beşinci günün akşamını da, altıncı geceyi Bayburt'ta, yedinci geceyi Kop Köyünde, sekizinci geceyi Aşkale'de geçirdikten sonra dokuzuncu gün akşamı Erzurum'un kaplıcalarıyla meşhur olan Ilıca Köyüne geldik. Buraya kadar gelmiş iken kaplıcalarında birer banyo da yaptıktan sonra onuncu gün akşamüzeri Erzurum'a gelebildik.

Bizden evvel Erzuruma gitmiş olan Bay Nuri tarafından Cennetzadelerin Erzincan kapısındaki konakları idarehane olarak tutulmuş, benim için de Kitapçızadalerin konağı kiralanmıştı. Eşyamızı yerleştirdik ertesi gün işe başladık. Dört beş gün sonra yirmi katır yükü tütün ve sigara geldi. Bunların nakliye ücretlerini verecek para yoktu. Orada bir tüccardan alınarak katırcıların parası verildi. Tütün ve sigara satışa başladı.

Mamuretülaziz'den bir muhasebeci geleceği bize yazıldığı halde Bay Cemal ismindeki muhasebeci ancak yirmi gün sonra geldi. Ben o zamana kadar bir hayli satış yapmıştım. Muhasebeci geldikten sonra hesapları tetkik edince çok usulünde hareket ettiğimi gördü ve acemi olduğum halde bu kadar muntazam satış yapmamı takdir etti.

Yaram Fenalaşıyordu...

Erzurum çok soğuk ve kış şiddetli bir yer olduğundan, soğuklar yaram üzerinde tesir yapmaya başlamıştı.Vaziyetim gittikçe fenalaşı yordu. Erzurum Askeri Hastanesine müracaatla muayene oldum. Erzurum Askeri Heyet-i Sıhhiyesi ameliyata lüzumu kati göstermiş fakat bu ameliyatın ancak Ankara ve İstanbul'da yapılabileceğine dair bir de rapor vermişti.

Bu sıralarda Ankara Emniyeti Umûmîye Müdürü Bay Esat [Paşa], Kars Mutasarrıflığına tayin edilmişti, Erzurum tarikiyle Kars'a geçiyordu. Erzurum'da idaremize uğramıştı. Görüştüğümüzde bana hitaben: "Ben Kars'a gidiyorum. Reji senin mesleğin değildir. Sen Ermeni mesaili ile İstanbul'da çok uğraştığın ve bu işin mütehassısı olduğun için Ermenistan hududu olan Kars'ta yeni bir Kısm-ı Siyasi Teşkilatı yaparak seni de oraya aldıracağım" dediyse de yaramın vaziyeti dolayısıyla gidemeyeceğimi söylemiştim. Bay Esat'ın yerine Ankara Emniyeti Umûmîye Müdürlüğüne Malta'dan gelen Bay Murat tayin edilmişti. 337 senesi Şubatının on ikinci günü Erzurum Polis Müdürü Bay Kerim beni telefonla polis müdüriyetine davet etti.

-152-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Tekrar Polis Mesleğine Girmiştim ve Ölüm Tehlikesi İçinde Kars'a Doğru Gidiyorduk...

Yanına gittiğim zaman elime bir telgraf uzattı. Telgrafı okudum, Dahiliye Vekaletinin emriyle Kars Emniyet Müfettişliğine tayin edildiğimden heman hareket etmekliğim ve neticenin bildirilmesi emrediliyordu.

Tekrar Polis Mesleğine!

Bu vaziyet karşısında ne yapacağımı düşünmeye başladım. Bay Kerim de Kars'ın çok iyi bir yer olduğunu ve tekrar eski mesleğime girmekliğimin daha muvafık olacağını söyledi. Bunun üzerine bu yeni vazifeyi kabule mecbur oldum.

İdareye gelerek telgrafla istifamı Samsun İnhisarlar Umûm Müdürlüğüne yazdım. Ertesi gün gelen cevapta istifamın kabul edildiği bildiriliyordu.

Bunun üzerine anbar muamelatıyla tütün ve sigaraları Muhasebeci Bay Cemal'e devredip icabeden mazbataları aldıktan sonra Şubatın on sekizinci günü kiraladığım bir Rus Malakan* kızağına eşyamı doldurdum. Üzerine de kendimiz binerek Erzurum'dan hareket ettik.

* [Rus Çarı II. Aleksandr, 1878 Berlin Antlaşmasıyla Kars ve Ardahan'ın nüfus yapısını değiştirmek için tarım ve hayvancılıkla uğraşan, Molokanları bölgeye yerleştirmiştir. Bölgedeki yerliler, onlara Malakan ismini vermiştir. İnanç bakımından Rus Ortodokslarından ayrılırlar. Zaten Malakan ismi, Rusçada süt anlamına gelen "moloko" kelimesinden gelmektedir.]

Kars'a Doğru...

Erzurum'dan geldikten sonra yeğenim Naci'yi de Kars Polis Müdürlüğü kadrosuna polis yazdırmıştım. Kars'a tayinim üzerine yolda bize rehberlik ve yardım etmesi için Naci'yi Erzurum'a getirmiştim.

Erzurum'dan Hasankale'ye kadar güneşli ve nisbeten iyi bir hava ile gittik. Kızak yolculuğu, bir tehlike olmadıkça cidden arzu edilecek birşey. O gece Hasankale'de bir han odası kiralıyarak yattık. Sabah kalkınca her tarafın müthiş bir kar fırtınası ve tipi içinde göz gözü görmeyecek bir halde olduğunu gördüm ve bizim kızakçı Malakana sordum: "Bugün burada misafiriz değil mi?" Hayır, gideceğiz. Kars'a gitmek üzere daha sekiz kızakçı var, onlarla görüştüm, şimdi yola çıkacaklarını söylediler. Hemen eşyayı yükletelim, yola çıkalım, vakit kaybetmek olmaz dedi.

Tipide Yolculuk...

Bir sıcak çay içtik ve o müthiş tipi içinde yola çıktık. Sonradan öğrendik ki sekiz kızakçı cesaret edemeyerek Hasankale'de kalmışlar. Rüzgara karşı yol alıyorduk. Malakan çizmelerini giymiş, koyun derisi kürküne sarılmış, kızağının önünde oturuyordu. Biz de iki yorgan, iki battaniye altında, çocuklar aramızda, başımızı yorgandan dışarıya çıkarmıyacak vaziyette idik.

Ölüm Tehlikesi...

Bu halde üç saat kadar gittik fakat hayvanlar artık yürüyemiyecek bir hale gelmişti. Atların saçlarından aşağı buzlar sarkıyordu. Hayvanlar durunca Malakan indi. "Bayım buradan ileri gidemeyeceğiz. Hayvanlar kesildi" deyince korkmaya başladık.

Allah'ın kırında, nerede olduğumuzu bilemediğimiz meçhul yerde, iki adım önünü göremeyecek derecede tipili bir havada yolda kalmak, donarak ölmek demekti!

Ben o zamana kadar çoçuklar uyuyarak donmasınlar diye mütemadiyen masal söylüyordum. Ben masal söyledikçe her ikisi de "Baba üşüyoruz, uykumuz var" diyorlar, ben de onları uyutmamak içi türlü şaklabanlıklar yapmaya mecbur oluyordum. Şimdi ise olduğumuz yerde kalmıştık. Artık ölüm, önünden kaçılamayacak kadar bize yaklaşmış bulunuyordu.

Böyle berbat, tipili havada bizi çıkardığından dolayı Malakana fena halde

hiddetlenmiştim. Fakat bu hiddet-i izhar etmek neye yarardı! Buna tatlılıkla bir çare bulmak gerekti.

Can Kurtaran...

İsmi Vasil olan Malakana "Aman Vasil, şu hayvanları biraz sıkıştır da hiç olmazsa geri dönelim" dedim.

Vasil "Geri dönmek bütün bütün mümkünsüz. Yalnız şuralarda bir köy olacak. Eğer o köye yakın gelmiş isek kurtulduk demektir" dedi. Vasil bu sözleri söylerken hava biraz aralandı, hakikaten yakınımızda bir köy göründü.

Vasil "Müjde bayım, kurtulduk. Burası Köprü Köyüdür. Hayvanvanlar köye yakın geldiğimizi anladıklarından durmuşlar" diyerek atları eline alıp tarla içine doğru saptı. Senelerden beri bu yoldan gide gele her tarafı öğrenmiş olan atlar, sıcak bir ahır bulacaklarını anlayınca kızağı tarla içinde süratle çekiyorlardı. Bu sırada tekrar hava bastırmış ise de bizde köyün içine girmiş bulunuyorduk.

Soğuktan bitkin bir hale gelmiştik. Köye girince ilk tesadüf ettiğimiz binanın önünde durduk. Kızaktan inerek hemen hayvanın ahırına girdik. Böyle soğuk havalarda en sıcak yerlerin hayvan ahırları olduğunu Erzurum'da iken öğrenmiştim. Kış uzun süren ve şiddetli olan yerlerdeki köylerin hemen ekserisinin ahırın yanındaki odalarda yatmakta olduklarını gezdiğimiz köylerde öğrenmiş ve görmüştük.

Köprü Köyüne bir gün evvel, Şark Cephesinden Garp Cephesine geçmek üzere birçok asker gelmişti. Girdiğimiz ahırda da birçok asker bulunuyordu. Burada yatacak yer olmadığından yanıma aldığım bir askerle Fırka Kumandanının misafir bulunduğu eve gittim. Memuriyetimi ve ailem ile kızakla Kars'a gitmek üzere yola çıktığımızdan fırtına ve tipiye tutulduğumuz için bu köye iltica ettiğimizi söyleyince Kumandan Bey hemen köyün muhtarını çağırdı ve bizi bir eve misafir etmelerini söyledi.

Ahırda İstirahat:

Muhtar bizi köyün imamının evine misafir etti. Ev deyince okuyucularımızın hatırına kâşane gelmesin. Biz imamın hayvan ahırına girmiştik. Ahırın bir tarafında odaya benzer bir yer ayrılmış, bir de saçtan soba kurulmuştu. Fakat odun olmadığından soba yanmıyordu. Bereket versin ki hayvanların ve ahırın sıcaklığı bizi üşümekten kurtarmıştı.

Erzurumda bulunduğumuz sırada kış için aldığımız kömürden bir çuvalı yol için ayırmıştık, kömür deyince hatıra İstanbul'un meşe kömürü gelmiş ha?

-153-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLUYU GEÇTİKTEN SONRA...

Karlar Üzerinde Kızakla Seyahat Ediyorduk, Kızak Devriliyor Karlara Saplanıyordu. Kurtların Hücumu Tehlikesi de Ayrı Bir Iztırap İdi...

Erzurumdaki kömürler çam kömürü olup bir kere yaktınız mı, mangalı odaya alıncaya kadar derhal yine kömür olur. Bunu kırmızı ateş halinde tutabilmek için elinizde bir mukavva ile mütemadiyen yellemek lazımdır. İmamın evine gidince bizim çuvaldan çıkardığımız kömürden sobayı doldurduk. Hemen çayı kaynattık. Çay bizi ısıttı, canımız yerine geldi.

Mütemadiyen Çay...

Erzurum ve civarında bir bardak çayla iktifa edilmez. Dört, beş bardak içmekledir ki insan ısınabilir. Buranın ahalisi dört, beş bardak çay içerler. Hele Kars tarafındaki insanlar sekiz, on bardak içmeyince çay içtik demezler.

Malakanlara gelince, bunlardan üç Malakanın sekiz semaver çay içtiğine de şahit olduk. Bu civar köylerdeki han odalarında gelen yolculara semaverle çay satılır imiş. Malakanlar bir köye gittiklerinde beş, altı semaver pazarlık ederek alırlar ve öyle çay içerlermiş. Bunu da Erzurum-Kars yolculuğu esnasında öğrendik. Biz bir bardak çayı içinciye kadar bizim Malakan Vasil dört bardak çayı bitiriyordu!

Cemre Düşmüştü...

O geceyi Köprü Köyünde geçirdik. Meğer o gece birinci cemrenin düştüğü geceymiş. Sabah uyandığımız zaman hava açılmıştı. Hemen eşyamızı kızağa koyduk. yola çıktık. O günkü yolumuzun biraz uzunca olduğunu Vasil söylemişti. Uğradığımız köylerde yalnız hayvanları dinlendirdikten ve yemle-

rini yedirdikten sonra hemen yola çıkmak suretiyle durmadan yol alıyorduk.

Gideceğimiz köyün uzak olması hasebiyle kestirmelerden çıkıyorduk. Bir yerde önümüze bir yokuş geldi. Köyden bir çift öküz alarak hayvanların önüne bağlamak suretiyle yokuşu çıktık. Ben yaralı olduğum için benden başkası hep yürüyorlardı. Vakit akşam oluyordu, Halbuki menzilimiz bir hayli uzak idi.

Yokuş başında öküzleri bıraktık, kızağa bindik, biraz ilerlemiştik, yol ortasında kurtlar tarafından parçalanmış bir koyunun parçalarını gördük. Yolun etrafındaki karlar kızıl kana boyanmıştı. Eyvah dedik havada karardı, mevsim ise tam kurtların sürülerle gezdikleri en azgın zamanlardı. Ya şimdi önümüze bir sürü kurt çıkarsa. Gerçi biz Malakan da dahil olduğu halde dört kişi idik, dördümüzde de birer rovelver vardı fakat kurşunlarımız azdı. Bende yirmi beş kurşun Malakanda on dört diğerlerinde de yirmişer kurşun vardı.

Ya önümüze çıkacak kurtlar fazla olursa ve birdenbire atlara hücum ederlerse biz çoluk çocuk kurtlara yem olacaktık.

Bu korku ile Malakan'a sordum:

-Daha gideceğimiz köye ne kadar var?

-Köy daha çok uzaktadır. İki saatte süratli gitmek şartıyla yetişebiliriz cevabını verdi. Ve hayvanları süratle sürüyordu. Artık iniş aşağı iniyorduk. Yollarda bir hayli virajlar vardı. Yolun alt tarafı ise derin bir dere idi.

Malakan da kurtların korkusundan olacak kızağı bütün süratiyle sürüyordu. Tepeden o kadar süratle indiğimiz halde ancak iki buçuk saatte Zivin Köyüne gelebildik.

Bu yolculuğumuz da ay karanlığına tesadüf etmişti. Köye gelinceye kadar hepimiz canavar korkusundan konuşmuyor, tabancalar ellerimizde heyecan içinde kalmıştık.

Köyde...

Vasil bizi bir köy ahırına götürdü. Ahıra girdikten sonra üşüdüğümüzü anlamıştık. Yolda canavar korkusu bize üşüdüğümüzü hissettirmemişti. Girdiğimiz ahırda fazla hayvan olduğundan oldukça sıcaktı. Fazladan bir de sobası vardı. Zivin Köyü ormana yakın olduğundan odun boldu. Ahır sahibi bize sobayı yaktı, çaylarımızı kaynattık, biraz da kuru yemeklerimizden yedikten sonra rahat bir uykuya daldık.

Sabah olunca yine erken kızağa binerek yola çıktık, havadan yıldız şeklinde kırağının yağdığını görüyorduk. Bir iki saat kadar yol aldıktan sonra, eski Rus hududu elan Kara Organ Köyüne geldik. Bu köyden itibaren büyük bir çam ormanlığı başlıyordu. Bu çam ormanlığı Sarıkamış'a kadar imtidat ediyordu.

Evvelce burada hiçbir ağaç mevcut değil iken Doksan Üç Muharebesinden sonra Rusların bu ormanlığı yetiştirmiş olduğunu öğrenmiştik. O gün de yolumuz uzun olduğundan süratle yol alıyorduk. Akşam yaklaşmaya başladığı bir sırada önümüze yine bir yokuş çıkmış ise de bu yokuş dünkü kadar dik olmadığından yavaş yavaş çıkabiliyorduk.

Tam yokuşun ortasına geldiğimizde yukarıdan aşağıya doğru bir kızak geliyordu. Bizim yanımıza gelince, ya çabuk yokuşu çıkın ve yahut bir kenarda bekleyin askeri cephane ve nakliye arabaları geliyor. İleride sıkışırsınız deyince aman Vasil, dedim, biraz çabuk çıkalım dün akşamki gibi bir korku geçirmiyelim zira burası ormanlıktır dedim.

Vasil de vaziyeti anladığından hayvanları kırbaçlamaya başladı. Biraz sonra tepenin üstüne çıktık. Tam tepede bir jandarma karakolu vardı.

Karakolun önüne geldiğimiz zaman bir jandarma çıktı, yanımıza geldi. Nereye gideceğimizi sorunca Sarıkamış'a gideceğinizi söyledik. Jandarma bize yol kapalıdır. Top ve cephane arabaları yolu kapamıştır. Bir top arabası kara saplandığından yoldan geçmenize ihtimal yoktur. Şurada şose yolu var, fakat işlek değildir. Oradan gitmeniz lazım geliyor dedi. Vasil bir kere yola baktı, yolda kızak izleri vardı. Yol işlek olmadığından yavaş gitmek mecburiyeti olduğu gibi işlek olan ve askeri arabaların kapadığı yol kestirme idi. Şoseden gittiğimiz takdirde çok dolaşacaktık fakat bundan başka da çare olmadığından şose yolunu takibe başladık.

Atlar dizlerine kadar karlara batıyor, bu sebeple kızağımız da bittabi yavaş yürüyordu. Bir müddet sık çam ormanlığı içinde yavaş yavaş yol aldıktan sonra önümüzde altı tane tek öküzlü kızağın gitmekte olduğunu gördük. Önümüzde altı kızağın mevcutiyeti bize biraz cesaret getirmişti. Çünkü bulunduğumuz yer sık ve büyük bir çam ormanlığı idi.

Her ne kadar kızaklar bize cesaret vermiş ise de öküz kızakları olduğundan pek yavaş gidiyorlar. Üzerinde yürüdüğümüz yol şose ve her tarafı dümdüz bir kar tabakası ile örtülü olduğundan bir çukura düşmek tehlikesi karşısında önümüzdeki kızakları takip etmek ve onların yollarından gitmek mecburiyetinde idik.

Fakat böyle gidecek olursak Sarıkamış'a ancak gece yarısı varabilecektik. Buna bir çare bulmak ve kızakların önüne geçmek lazım geliyordu. Vaziyeti gören kızakcı kızaktan atlıyarak öküz kızakcılarının yanına gitti, biraz onlarla konuştukdan sonra kızağın birisinden yere, kar üstüne bir çuval attı.

-154-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

"Sarıkamış'ta Yatacak Bir Yer Bulamıyorduk. Nihayet Bizi Mükellef Bir Salona Götürdüler...

Bizim kızak çuvalın yanına gelince dev gibi Malakan çuvalı kucağına alarak bizim kızağa koydu. "Ne oldu Vasil o çuvalı neye aldın" dedim. "Ne yapalım önümüzde kalan en son öküz kızağının yükü çok fazla hayvan da çekemiyor bunun için biraz yürüsün diye aldım" dedi. Biraz daha yol aldık, önümüzdeki öküz kızağı büsbütün durdu.

Kara Saplanmıştık...

Kızakçı siyah sakallı bir Müslümandı. Bize dönerek "Siz şuradan geçebilirsiniz burada çukur filan yoktur. Ben buralarını iyi bilirim" deyince Vasil de hayvanları sakallının tarif ettiği yerden geçmek üzere sürdü. Hayvanlar dört beş adım atar atmaz bizim kızak hayvanlarla beraber boğazına kadar kara saplanmaz mı?

Eyvah dedim, işte şimdi olanlar oldu bize, akşam da yaklaşmış biz burada derin bir orman içinde hele bu soğukta ne yaparız? Fakat bizim Malakan böyle çok tecrübeler görmüş, geçirmiş bir adam olduğundan "Bayım merak etmeyin, korkacak birşey yok" diyerek Burhanettin ve Naci'nin de yardımı ile kızağı on dakikada karların üzerine şoseye indirdi. Vasil gayet uzun boylu, iri vücutlu, kuvvetli ve dinç bir adamdı.

Bize yol gösteren ve "Ben buralarını çok iyi bilirim, şuradan geçin" diyen sakallıda karşımızda durmuş bize bakıyordu.

Sakallının bizi karın içine saplandıktan sonra bize bakışı ve yardım bile etmek istememesi, bana bizimle istihza ediyor hissini vermiş ve çok fena tesir etmişti. Bizi bu hale düşürdüğünden dolayı heriften intikam almak üzere sakallıyı dövmek üzere üzerine atıldığım zaman birdenbire ben de boğazıma kadar kara saplandım.

Kara saplandığımı gören yeğenim Naci beni kurtarmak için gelince o da boğazına kadar kara saplandı.

Benim düştüğüm yer atların önü idi. Bir taraftan da atlar çabalayordu. Hatta beni çiğnemeleri tehlikesi de vardı. Vasil hemen bize bir ip uzattı. Bu ipe tutunarak kendimizi kurtardık. Fakat bu zamana kadar sakallı çoktan kaçmıştı. Vasil atların iplerini kesti, atları kurtardı. Sonra şoseye çıkan atlara uzun bir iple bağlayarak kızağı da şoseye çıkardı.

Hemen süratle kızağı yükledik, üzerine bindik fakat bu zamana kadar akşam olmuş, biz de ayazda donmuştuk. Kızağa binince yorgan altına sokulduk. Çocukların soğuktan çeneleri birbirine vuruyordu renkleri mosmor olmuştu. Vasil atları hızlı sürmeye başladı. On dakika sonra işlek yola çıktık. Bu yolda kızak yıldırım süratiyle gidiyordu.

Bir Daha Yuvarlandık!

Yarım saat kadar gittikten sonra birdenbire kızak yan tarafa devriliverdi. Hepimiz karların üzerine yuvarlandık. Karanlık iyiden iyiye basmıştı. Biz yuvarlanmanın sebebini anlayamadık. Kızakcı bize izah etti. Daha evvel geçen askerler kar üzerinde ateş yakmışlar. Karla örtülü yolun büyük bir kısmı erimiş, kızak da bu çukura tesadüf ettiğinden devrilmiş.

Bereket versin eşyadan pek az birşey yalnız yatak kısmı devrilmiş olduğundan, Vasil, Naci ve Burhan hemen kızağı düzeltip yatakları da üzerine koyduktan sonra tekrar hareket ettik. Sarıkamış'ta yer bulamıyorduk

Nihayet Sarıkamış'ın ışıkları göründü. Sıcak bir yere kavuşmak ümidiyle sevindik. İlk bana uğrayan Vasil neşesiz döndü. Sorduk, "Bu han askerlerle dolu, yatacak hiç bir yer yok" deyince "Şimdi ne olacak?" dedim. Vasil'i "Merak etmeyin, burası büyük yerdir, burada han çoktur" dedi ve bizi birçok hanlara götürdüğü halde hiç bir yerde barınacak yer bulamadık.

Bir taraftan çocuklar "Baba üşüdük" diye titreşirlerken biz Sarıkamış gibi bir yerde bir oda bulamıyorduk!

Artık bir kahveye girip bir köşeye perde germek suretiyle sığınmağa da

razı olduğumuz halde ona da muvaffak olamıyorduk. O kadar üşümüştüm ki dişlerim birbirine çarpıyor. Söz söyleyemiyordum. Kocaman bir şehrin ortasında, gece vakti sıfırın altında otuz beş dereceyi bulan donuk bir memlekette çoluk çocuk sokak ortasında kalmıştık. Ne feci vaziyet değil mi?

Bir taraftan Vasil, diğer taraftan Burhan ve Naci yer aramaya gitmişlerdi.

Nihayet Bir Salon...

Biz böyle titrerken Naci ve Burhanettin yanlarında bir polis memuru ile birlikte yanımıza geldiler, hemen bizim kızağı alarak misafirhane denilen ve camı çerçevesi olmayan, içerisi boş ve salonları insan pisliği içinde bir yere götürdüler. Bizi, içinde kurulmuş bir sobası olan fakat iki penceresinin camı ve çerçevesi olmayan bir odaya soktular. Eşyamızı odaya getirip sandık, minder, yastık gibi eşyayı pencerelere koyarak kapattılar. Bir taraftan da tedarik ettikleri odun ve tahta parçalarıyla sobayı yaktık. Mangalımıza da kömür koyup hemen çay kaynattık.

Bir çay, bir daha, yavaş yavaş ısınmaya başladık. Camı, çerçevesi olmayan ve salonları insan pisliği ile dolu olan bu metruk misafirhane, bize İstanbul'un en lüks otellerinden daha ziyade kıymetli gelmişti. Eğer bunu da bulmasa idik, koca bir şehir içinde donup kalacaktık.

-155-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Küçük Odada Yatan Naci'nin Soğuktan Bıyıkları, Kirpikleri Buz Tutmuştu!

Türkçede bir darb-ı mesel vardır:

"Koyunun bulunmadığı yerde keçiye Abdurrahman Çelebi derlermiş" işte bizim için de bu misafirhane her türlü konforu havi bir otel kadar makbule geçmişti. Sarıkamış'ta da böyle bir gece geçirdikten sonra sabah erken tekrar yola çıktık.

Selim Köyünde…

"Aman Vasil dedim, bu akşam nerede kalacaksak güneş batmadan, karanlık basmadan gidelim. İki akşamdır çektiğimiz yeter. Merak etmeyin bayım, bundan sonra yolumuz düz ve arızasızdır. Gideceğimiz yer Selim Köy namında bir Malakan Köyüdür. Burada çok rahat edeceksiniz" dedi ise de artık ben böyle sözlere itimat edemiyordum. O gün rahat bir yolculukla hakikaten akşam olmadan Selim Köyüne geldik.

Selim Köy cidden çok güzel bir yer imiş, köyün içinden bir şose geçiyordu, bu şosenin her iki tarafında çok güzel ve şık evler yapılmıştı. Evler hemen hemen bir birine benziyordu adeta bir kuş kafesi gibi güzel, boyalı, şirin binalardı. Vasil bizi hana indirdi. Buraları kendi memleketi ve insanları, hemşehrileri olduğundan, bize iyi bakmalarını ve bizi üşütmemelerini hancıya tavsiye etmişti

Hakikaten o geceyi sıcak bir odada çok rahat geçirdik. Hancı bizim her türlü istirahatimizi temin ettikten başka handa ayrıca bir bakkaliye dükkanı da oluğundan bize yumurta ve sıcak çorba getirmişti. O geceye kadar sıcak bir yemek yemediğimiz için bu çorba bize iksir gibi tesir etmişti.

Oğlumu Unutmuştuk…

Ertesi akşamı Kars'ta geçireceğimiz için Vasil'e erken yola çıkmamızı tavsiye etmiştim. Vasil daha karanlıkta kızağı hazırlamış, bizim eşyayı yüklemişti. Bizde hemen yataklarımızdan kalkarak kızağa bindik. On beş adım kadar yürüdükten sonra aramızda bir noksanlık hissettik. Küçük oğlum yoktu! "Aman Vasil dur, bizim küçük yok" diyerek Naci, Burhan ben kızaktan atladık, otele koştuk. Bizim küçük henüz odada yatağında yatıyordu.

Naci çocuğu hemen kucağına alarak kızağa getirdi. Yola düzüldük. O gün hava tamamıyla açıktı. Gökte bir tek bulut yoktu. Fakat soğuk da dehşetli idi. İki yorgan iki battaniye altında olduğumuz halde soğuktan titriyorduk.

Donacaktık!

Bir aralık yorganı da başımıza çektik fakat yine ısınamıyorduk. "Aman Vasil, dedim, bu yakınlarda bir köy varsa bizi o köye götür. Zira donacağız".

Vasil bize cevap vermek istiyordu. Lakin o da çok üşümüştü, onun dudakları da birbirine yaklaşamıyor ve titriyordu. Biraz daha tahammül ederek gittikten

sonra önümüze çıkan "Velâdı Kars Köyüne" saptık. Vasil bizi akrabalarından birinin evine götürdü. Eğer karşımıza daha yarım saat kadar bu köy çıkmamış olsaydı, muhakkak hepimiz donmuştuk. Orada bize derhal çay pişirdiler. Artık biz de havanın soğukluğundan Malakanlar'a dönmüştük. Biz de altı, yedi bardak çay içmeye alışmıştık.

Nihayet Kars...

Velâdı Kars'ta iki saat kaldık. Tamamıyla ısındıktan sonra yola çıktık. Akşama iki saat kalarak Kars'a girdik. Vasil bizi iyi ve rahat bir otele indirdi.

Otele indikten ve bir iki çayla ısındıktan sonra Polis Müdüriyetine gittim. Polis Müdürü Bay Nurettin evine gitmişti. Telefonla görüştük. Biraz sonra müdüriyete geldi. Henüz geldiğimizi ve otele yerleştiğimizi söyledim. Yerli polislerden birisini çağırdı, bana bir ev bulmasını tembih etti.

Ben otele avdet ettim. Ertesi sabah Polis Müdürü Bay Nurettin ile beraber Mutasarrıf Bay Esat'a gittik. Bay Esat benim geldiğime çok memnun olmuştu. Vazifem hakkında uzun uzadıya görüştük. Polis Müdüriyetinde bana bir oda tahsisini ve maiyetime de lazım gelen memurları ayırmasını söyledi. Oradan müdüriyete geldik.

Ev Buhranı...

Bir taraftan odanın hazırlanması ile meşgul olurken diğer taraftan da ev aramakla meşguldük. O sıralarda Kars'ta ev bulmak müşkül idi. İki geceyi de otelde geçirdikten sonra ev aramaya memur edilen polis memuru gelerek Polis Müdüriyetine yakın çay kenarında iki odalı bir ev bulunduğunu söyleyince, artık ne olursa olsun diyerek otele bir hayli para vermektense bu eve nakil münasip gördüm ve hemen taşındık. Ev tamamıyla çayın üstünde denilecek kadar çaya bitişik idi.

Evin büyük odasında çocuklarla biz yatıyorduk. Küçük odasını da yeğenim Naci'ye ayırmıştık. Büyük odaya kocaman bir saç soba kurduk. Kars'ta odun olarak yalnız Sarıkamış'tan getirilen uzun çam direkleri bulunduğu için Kars'ta oturanlar bu kalın çam direklerini yakarlar.

Her Taraf Buz...

İşte bu çam odunları ile sobayı dolduruyorduk. Sobanın her tarafı ateş gibi kızardığı halde pencerenin önünde oturanlar yine ısınamıyordu.

-156-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

İki Ay Mezuniyet Alabilmiştim. Şimdi Mesele Kars'tan Ankara'ya Gidebilmekti...

İlk yattığımız gecenin ertesi sabahı Naci yatağından kalktığı zaman bıyıkları, kirpikleri buz tutmuş olduğu halde odadan içeri gelmişti. Oturduğumuz evin altı tamamıyla buzla dolu idi. Evin önünden geçen çay buz tutmuştu, üstünden arabalar geçmekte idi. Kars'ta içtiğimiz su da nehir suyu idi.

Zabitan kale içinde bulunan iyi sudan getirtir, içerlerdi. Fakat orası da hayli uzakta idi ve bundan halk ile memurlar layıkıyla istifade edemezlerdi. Yiyecek bahsine geline, bu pek elim idi. Burada sebze namına hiç birşey yoktu. Yiyecek şeyler et ile pirinç, nohut, fasulye gibi kuru şeylere inhisar ediyordu. Erzurum da hemen hemen böyle idi.

Küfe ile Ispanak...

Erzurum'da iken de sebze bulmak kabil olamıyordu. Bir gün çarşıda küfe ile ıspanak satan birisine rast gelmiştim. Okkasının kaç kuruş olduğunu sorduğum zaman burada ıspanak okka ile değil, küfe ile satılır cevabını aldım. "Ben bir küfeyi ne yapayım?" deyince: "Kurutursun, kışın yersin" demişti. Yine bir gün Erzurum'da bir dükkanda bir demet pırasa görmüştüm. O sırada hükümete gittiğim için avdette alırım ümidiyle akşamüzeri dükkana uğradığımda pırasadan eser görmemiştim. Meğer o pırasa dört günlük bir yerden gelmiş imiş.

Kars'ta yiyecek hususunda böyle idi. Kars'ın soğuğu Erzurum'a nisbetle iki derece daha fazla idi. Soğuklar burada da yarama tesir yapmış, beni çok rahatsız etmeye başlamıştı. Her ne kadar her gün refikam pansumanımı yapıyorsa da nihayet onun yaptığı pansuman yarayı alkol ile silmek, gazlı bezi üzerine koyarak sargı bezi ile sarmaktan ibaretti.

Kars'a geldiğimden bir buçuk ay sonra yara beni çok rahatsız etmeye başlayınca askeri hastahaneye gitmek mecburiyetinde kaldım. Erzurum Askeri Hastahanesi Heyet-i Sıhhiyesinin raporu üzerimde idi. Doktorlar yaramı mu-

ayene edip Erzurum Askeri Sıhhiye Heyetinin de raporunu görünce röntgen bulunan Ankara'da ameliyatıma kati lüzum gösterdiler. Gösterdiler ama Kars gibi bir yerden Ankara'ya ne ile ve nasıl gidilebilirdim? Bu hususu ve her iki sıhhiye heyetinin raporlarını Nurettin Beye gösterdim, kendisiyle dertleşmeye başladık. Nureddin Bey şunları söyledi:

-Azizim, Kars'tan kurtulmamız ya azil veyahut istifa suretiyle olabilir. Bu kadar uzak bir yerden harcırah vermek suretiyle bizi Ankara'ya veyahut civarına nakledeceklerini hiç hatırına getirme.

-O halde biz burada kalmaya mahkum muyuz?

-Tabii, başka türlü imkan yok ki?

-Evet ama bu yara benim hayatımı tehdit ediyor. Bu vaziyette burada kalmam benim için tehlikelidir.

-Haklısın, fakat ilk hatayı buraya gelmekle işlemiş oldun.

Becayiş İhtimali...

Nurettin'in bu sözleri beni epeyce düşündürmüştü. O gün geçti. Ertesi gün Zonguldak'tan Emniyet Müfettişi Bay Zeki'ye şu yolda bir telgraf çektim: "Becayişe talip isen bildir" telgrafı yirmi kelime cevaplı olarak göndermiştim. Üç gün sonra Mutasarrıf Bay Esat beni telgrafla istedi. Yanına gittiğim zaman elime bir telgraf verdi. Telgrafı okudum. Bu Zonguldak'tan Emniyet Müfettişi Zeki'den Bay Esat'a çekilmiş bir telgraftı ve telgrafta becayişimiz hakkındaki mütalaası soruluyordu. Bay Esat bana sordu:

-Siz Zekiye telgraf çektiniz mi?

-Evet becayiş için çektim.

-Ne için buradan gitmek istiyorsun?

Her iki sıhhiye heyetinin verdikleri raporları gösterek şu cevabı verdim:

-Yaram hayatımı tehdit ediyor, Zonguldak'a gidecek olursam Ankara yakın olacağından ameliyatımı yaptırırım.

-Evet bu hususta hakkın ama sen buradan kurtulacaksın, biz burada kalacağız. Mademki buraya geldin, buradan hep beraber gideriz. Başka türlü imkan yok, dedi.

Biraz daha konuştuktan sonra müdiriyete avdet ettim.

Mezuniyet Peşinde...

Doktorların raporu, yaramın vaziyeti beni çok düşündürmeye başlamıştı. Ankara Hükümetinin en son hududu olan burada benim gibi yaralı bir memurun Ankara'ya kadar gitmesi için birçok paraya ihtiyaç vardı. Bu parayı ise hükümet veremezdi. Zira ben Kars'a geleli henüz iki ay olmuştu.

Bunun çaresini düşünürken birdenbire aklıma bir şey geldi. Hemen Ankara Emniyeti Umûmîye Müdüriyetine şu yolda bir telgraf yazdım:

"Erzurum, Kars Heyet-i Sıhhiyeleri röntgen bulunan Ankara'da ameliyatıma lüzumu kati gösteriyor. Üç ay mezuniyet itası" bu telgrafı çektikten iki gün sonra Dahiliye Vekaletinden mutasarrıflığa gelen bir telgrafta bana, Ankara'da ameliyatımı yaptırmak üzere üç ay mezuniyet verildiği bildirilmişti. Mutasarrıf Bay Esat bana mezuniyet emrini verirken: "Eee, sen buradan kurtuldun. Fakat ben de Erzurum Reji Müdürlüğüne tayin edildim" dedi.

-157-

BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Kars'tan "Batum Tarikiyle Yola Çıktık. Ermenistan'da Öyle Bir Açlık Vardı ki...

Mezuniyeti almıştım. Fakat şimdi en mühim mesele Ankara'ya gidebilmekti. Yalnız olsam ve yaralı bulunmamış olsam, nasıl olsa gidebilirdim. Hem yaralı, hem de çoluk çocukla Ankara'ya gidebilmek için birçok paraya ihtiyaç vardı. Kars Polis Müdürlüğü kadrosunda polis olan yeğenim Naci için de iki ay mezuniyet aldık.

Sabun ve Soğan...

Erzurum Rejisine tayin edildiğim zaman Trabzon'dan bir çuval sabun almıştım. Bu sabunun yarısından fazlası duruyordu. Erzurum'a geldikten sonra da kışlık ihtiyacımız için bir kağnı arabası soğan almıştım. Bu soğanların dörtte üçü duruyordu. O sırada Kars'ta soğanın okkası tam seksen kuruştu.

Soğan bu kadar pahalı olduğu halde dükkanlarda mevcutu yoktu.

Evdeki sabun ve soğanları bakkallara sattım. Mezuniyet maaşlarımızı da tanıdık bir tüccara kırdırmak suretiyle aldığım para dört yüz lirayı geçmişti. Bu para bizi Ankara'ya götürebilirdi. Mevsim Nisan ayı olduğu halde Kars kar altında idi. Böyle her tarafın karla kapalı olduğu bir zamanda nasıl gidebilecektik? Trabzon'dan atlı araba ile Erzurum'a on günde, Erzurum'dan da kızakla altı günde Kars'a gelebilmiştik. Şimdi tekrar bu uzun yolları çiğneyecektik. Kars'tan Erzurum yoluyla Trabzon'a kadar olan bu uzun yolculuk bize iki yüz liradan fazla bir paraya mal olacaktı.

O sırada Kars Maarif Müdürü Bay Muzaffer ile Polis Müdürü Bay Nureddin de ailelerini İstanbul'a göndermek istiyorlardı. Ben de ailemi, bu aileleri birlikte İstanbul'a gönderip ameliyatım bittikten sonra yeni tayin edileceğim yere getirtmiye karar vermiştim.

Öküz Arabasıyla mı?

Bize refakat edeceklerle beraber on kişi oluyorduk ki tam bir arabalık insandık. Kars'ta iyi bir çift kuvvetli öküz yüz liraya satılıyordu.

Üzeri gölgelikle örtülü bir araba da kırk beş, elli liraya idi. Yüz elli lirayı verip bir çift öküzle bir araba alarak, Trabzon'a kadar gittikten sonra yarısına bile satmış olsak yine karlı çıkacaktık. Fakat öküz arabası ile Trabzon'a kadar olan bu uzun yolu belki de iki ayda bile alamayacaktık. O hale bunun kar neresinde idi? Bu tarzda seyahati bize bazı arkadaşlar tavsiye etmişlerse de böyle kış gününde öküz arabasıyla hiç tanımadığız yollarda ve köylerden geçmek kâr-ı âkil değildi.

Batum Tarikiyle...

Biz ne suretle ve ne tarikle gideceğimizi düşünürken Polis Müdürü Bay Nurettin iki gün sonra karadan Batum'a bir cephane treninin hareket edeceğini söyledi. Bu yol ile gitmeyi tercih ettik. Hemen eşyalarımızı topladık. O gün Polis Müdürlüğünden seyahat varakalarımızı da aldık. Ermenistan, Tiflis ve Batum tarikiyle Ankara'ya gideceğimiz için Ermeni, Gürcü ve Rus Şehbenderliklerinden de vize yaptırarak trenin hareketine intizara karar verdik.

İki gün sonra tren hazırlandı. Biz, polis müdürünün ailesi, Erkan-ı Harp Binbaşısı Bay Mustafa ve Artvin'e muallim tayin edilen Bay Fethi ve ailesi olmak üzere bir kaç aile bu trenle Batum'a gidiyorduk.

Kırk Kişilik Vagonlarda...

Trene on sekiz vagon bağlanmıştı. Bunlardan on altısı cephane yüklü idi. Tam vagonların ortasına da iki vagon konmuştu. Bu vagonlardan birisine Erkan-ı Harp Binbaşısı Bay Mustafa ve ailesi efradı, diğerine de biz, polis müdürü ailesi ve Fethi Bey ile ailesi binmiştik. Vagon deyince muhterem okuyucularım İstanbul'daki vagonlardan zannetmesinler. Bunlar kırk kişilik yük vagonlarından idi. Mamafih bu uzun yolculukta bize böyle yük vagonu verilmesi daha ziyade memnuniyetimizi mucip olmuştu. Çünkü altı gün süren bu yolculukta adeta evimizde imişiz gibi çok rahat etmiştik.

Trene binmeden bir gün evvel dört okka etten köfte yaptırtmış ve yolculuk esnasında aç kalmamak için börek vesaire gibi yemekler hazırlattık. Üçyüz otuz yedi senesi Nisanının on birinci günü akşamüzeri Kars'tan hareket etmiştik.

Ermenistan'da...

Türk Ermeni hududu olan Arpa Çayına geldiğimiz zaman tren durdu. Ermeni Hükümetinin memurları vagona girdiler. Seyahat varakalarımızı uzun uzun tetkik ettiler ve topladılar. Üzerilerimizi aradılar. Bereket versin ki yeğenim Naci ile ben tabancalarımızı yatak denkleri arasına saklamış olduğumuzdan bulamadılar. Eşyamızı ve sepetlerimizi karıştırdılar, eşyayı karıştırırken refikamın yol için yapmış olduğu köfteleri, börekleri görünce aç kurt gibi saldırdılar. "Oh ne güzel, ne güzel" diye bir taraftan atıştırıyorlardı. Meğer buralarda yiyecek o kadar kıtmış ki... Açlık Ermenistan halkını istila etmiş bir vaziyette imiş. Bunu da ertesi gün Gümrü'ye gittiğimiz zaman öğrenmiştik.

Bizim Yemekler Gidiyordu...

Memurlar bir taraftan köfteleri, börekleri atıştırıyor, "ne güzel, ne güzel" diyor, diğer taraftan da ceplerini doldurmaya çalışıyorlardı. Biz ise uzun müddetten beri bitmiyen bu kontrolün biran evvel bitmesi ve çekilip gitmeleri için ses çıkarmıyorduk. Lakin biraz daha ses çıkarmayacak olursam daha hudutta aç kalacaktık.

Aç olan memurların bu vaziyeti canımı sıktığından derhal sepeti ellerinden alarak "eh artık yetişir, burada bu kadar insan var. Bunlar yolda hep bunları yiyecekler, karnınız, cepleriniz doldu. Daha ne alacaksınız" deyince "teşekkür, teşekkür" diyerek vagondan çıktılar. Pasaportlarımızı verin dediksek de:

"Onları Gümrü'de alacaksınız" diyerek gittiler. Onlar gidince tren de hareket etti.

Bu Ne Açlık...

Biraz sonra Gümrü'ye geldik.Vagonun kapıları kapalı sabaha kadar uyuduk. Sabah olunca kapıyı açtığımız zaman vagonun önünde süngülü, soluk benizli bir askerin durduğunu gördük. Asker o kadar bitkin bir halde idi ki evveli biz bunu hasta zannettik. Bizi görünce "bir parça ekmek!" diye Türkçe yalvarmaya başladı. Biz buna hasta zannıyla acıyarak bir parça ekmekle köfte verdik. Zavallı asker ekmeğe aç bir kurt gibi sarılmıştı.

Bunu gören iki asker daha geldi. Bunların da benizleri soluk ve birer iskelet halinde idiler. Bunlara da birer parça ekmek vererek başımızdan savdıktan sonra daha iki tane gelmez mi?

Zaten bir akşam evvel trene gelen memurlar yiyeceğimizden bir çoğunu almışlardı. Böyle her gelene ekmek ve köfte verecek olursak yolda biz aç kalacaktık. Meğer bu askerler cephane yüklü olan vagonların muhafazası için konulmuşlar imiş! Kars'tan Tiflis'e kadar bize muavenet için polis müdürü bir komiser muavini de terfik etmiş, o da bizimle beraber idi. Sabah olunca trenden indik. İstasyon memuruna pasaportlarımızı nereden alacağımızı sorduğumuz zaman "Şehbenderhaneden alacaksınız" cevabı verildi.

Açların Yeni Hücumları...

Tren cephane yükü ile Batum'a gideceği için uzun müddet bizi bekleyemeyeceği tabii idi. Bunun için yeğenim Naci ile bize terfik edilen komiser muavinini pasaportlarımızı almak üzre Şehbenderhaneye göndermeye karar verdik. Kömürümüz bitmek üzere olduğundan yeğenim Naci'ye biraz kömür almasını söyledim. Biz tekrar vagona girdik. Bu sırada vagonun kapısı açık olduğunu gören askerlerden birkaçı daha geldi, yine ekmek istemeye başladılar.

Bunlara da birer parça ekmek verdik. Bunu görünce beş asker daha geldi. Bunlar Türkçe olarak, aç olduklarından bahisle ekmek istiyorlardı. Biz ise kaç gün yolculuk edeceğimizi bilmediğimiz ve nüfusumuz kalabalık olduğundan, yiyeceğimizi idare ile kullanmaya mecbur idik. Bu sebeple vagon kapılarını kapadık. Biraz sonra yeğenim Naci küçük bir küfe ile aldığı kömürleri getirdi.

Milyarder Olmuştum!

Kömür almak için Naci'ye bir Türk evrak-ı nakdiyesi vermiştim. Gümrü'de bizim bir tek kağıt paramız tam otuz milyon Ermeni Rublesi ediyordu. Gümrü'de kaldığımız bir kaç saat içinde milyoner değil, milyarder olmuştum. Hayatımda zengin olmadım demeye hakkım yoktur. Çünkü muvakkat bir zaman için milyarder olmak da bir mesele değil midir?

Naci kömürü getirince komiser muavini ile ikisini pasaportlarımızı almak üzere Gümrü'deki Şehbenderhanemize gönderdik. Aradan uzun zaman geçdiği halde seyahat varakalarımızın gelmemesi bizi endişeye düşürüyordu. Naci ve muavin biraz sonra geldiler.

-158-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Milyonerliğimden İstifade Etmeliydim! Hakikaten Milyonlarım Sayesinde Treni Hareket Ettirmiyordum...

Ermeni Hükümeti benim, Erkan-ı Harp Binbaşısı Bay Mustafa'nın ve Muallim Bay Fethi'nin pasaportlarını alıkoymuş, diğer bir iki yolcunun pasaportlarını iade etmişti.

Pasaportları Neden Vermiyorlardı?

Ben Ermenistan Hükümeti içinde serbest gezmekten korkuyordum. İstanbul'da iken Ermeni komitaları tarafından idama mahkum edildiğim için, İstanbul'dan gelmiş bir komitacıya tesadüf ederim düşüncesiyle şehre gidemiyordum. Erkan-ı Harp Bay Mustafa ve Muallim Fethi de aynı düşünce ile vagondan ayrılamıyorlardı.

Naci ve muavinin getirdiği pasaportlar içinde bizimkilerin bulunmaması, bizi düşündürmeye başladı. Ben Ermeni Hükümeti tarafından tanındığım için pasaportumun verilmediğine hükmettim. Bay Mustafa da: "Ben Ermeni harekatına iştirak ettiğim için pasaportum verilmemiştir" diyordu. Muallim Bay

Fethi de: "Ben Bakü Kongresine iştirak ettim. O sebeple benim de pasaportum verilmedi" hükmünü vermişti. Şimdi ne yapacaktık? Tren bizi beklemezdi. Böyle hiç tanımadığımız ecnebi ve bahusus benim için çok tehlikeli olan bir memlekette kalmak ne kadar feci idi.

Teşebbüslerimiz...

Naci ile komiser muavinini tekrar bizim Şehbenderhaneye gönderdik ve üçümüzün imzasıyla bir de mektup yazdık. Diğer taraftan da istasyonda bulunan bir telefonla Şehbender ile konuşmasını ve pasaportlarımızın derhal ve süratle alınıp gönderilmesi için Ermeni Hükümeti nezdinde teşebbüste bulunması hususunu rica etmesini Bay Fethi'ye söyledik. Bay Mustafa ve ben tanınmamız ihtimaline karşı istasyona girmekten çekiniyorduk.

Biraz sonra Bay Fethi geldi, Şehbenderimizin pasaportlar için bütün kuvvetiyle uğraştığını fakat Ermeni Hükümeti bizim pasaportları vermemek için ısrar ettiğini, Şehbenderimizin ise pasaportlar verilmediği takdirde memleketi terkedeceğini bile söylediği halde Ermeni Hükümetinin ısrar etmekte olduğunu bildirdi.

Güzel Bir Türkçe...

Bay Fethi'nin bu sözü üzerine Bay Mustafa ile vagonlarımızdan dışarıya çıktık. Ben tabancamı cebime soktum. İstasyona gittik. Artık ne olursa olacaktı. Her şeyi göze almıştım. Zira bizim pasaportların verilmemesi binnetice felaketimiz olacaktı. Refikam ve çocuklar ağlaşmaya başlamışlardı. Tam bu sırada Şef İstasyon yanımıza gelip: "Trenin vakti geldi. Katarı hareket ettirmek mecburiyetindeyim. Vagonlarınıza giriniz" sözlerini fasih bir Türkçe ile söylemez mi?

Ermenistan'da Kalacaktık...

Yabancı bir memlekette yabancı bir memura karşı ne diyebilirdik? Şef İstasyonun bu sözü üzerine Bay Mustafa ile görüştük. Bizim için yapacak başka bir iş kalmamıştı. Trenden eşyamızı ve çoluk çocuklarımızı indirip başımıza gelecek felakete intizar etmek ve her ihtimale karşı birbirimizden ayrılmamaya karar verdik. Vagonun yanına gittik: "Hazır olun, eşyayalarla beraber buraya inmekten başka çaremiz yok" dedik. Bu söz üzerine vagonlardaki çoluk çocuk yeniden ağlaşmaya ve haykırmaya başladı.

Kendi kendime söyleniyordum: "Ne talihsiz insanlar imişiz ki Mütarekede İstanbul'da bu kadar felaket geçirdikten sonra Anadolu'ya geçtiğimiz gündenberi de yeniden bir çon felaketlerle karşılaşıyorduk. Bu ne bitmez tükenmez felaketti Ya Rabbi! Artık bu kadarı da fazla değil miydi?" Halbuki daha bizi birçok korku ve felaketlerin beklediğinden haberimiz yoktu.

Şeytani Bir Fikir...

Ben böyle düşünürken hatırıma şeytani bir fikir geldi. Ermenistan'da para yoktu. Ben ise muvakkat da olsa bu memlekette milyarderdim.

Benim bu milyarlarım ne iş görmezdi ki! Şef İstasyon bir taraftan trenin kalkması için hazırlıklar yapıyordu. Hemen yanına gittim, kendisine bir sigara verdim ve dedim ki: "Treni onbeş dakika tehir ederseniz size yüz elli milyon vereceğim". Şef İstasyon gülmeye başladı ve "Görüyorum ki siz iyi insanlarsınız. Sizin iyi hatırınız için treni on beş dakika bekleteceğim" dedi. "Bizim iyi hatırımız?" Evet, bizim iyi hatırımız milyonlar idi! Ah, şu para ne işler görmez ki. Altın anahtar her kapıyı açar diyen beyhude söylememişler.

Hemen Bay Mustafa'ya gittim, "Ben treni onbeş dakika tehir ettirdim. Siz de telefonla Şehbenderhaneyi bulun. Pasaportların biran evvel gönderilmesini söyleyin" dedim. Bay Mustafa da telefona gitti, Şehbenderle görüşüp pasaportların alınması için uğraşıyormuş dedi.

Milyonerliğimin Mükafatı!

Bu ne kadar münesebetsizlikti! Muntazam vizelerle alınmış bir pasaportun hamili yolundan nasıl alıkonabilirdi? Bu hal dünyanın hiçbir tarafında görülmüş değildi. Bizim milyonların aldığı müsaadenin on dakikası geçmişti. Hâlâ pasaportlardan eser yoktu.

Nihayet Şef İstasyonun bahşettiği on beş dakika da tamam olmuştu. Ben ise saat elimde, gözüm yollarda, bu vaziyette bekliyordum. Saatin bittiğini söylemek üzere Şef İstasyonun bana doğru gelmekte olduğunu görüyordum. Yanıma sokulan Şef İstasyon "Treni daha fazla durdurmak benim mesuliyetimi mucip olacaktır. Artık kaldıracağım deyince ben de "Daha on beş dakika için yüz elli milyon vereceğim" dedim. İstasyon Şefi: "Sende bu milyonlar, bende de bu para hırsı varken katar iki saat daha burada kalabilir" der gibi yüzüme bakarak şu sözleri söyledi:

-Bu işten mesul olacağım fakat sizin güzel hatırınızı da kırmak istemiyorum.

-Ben de sizin çok iyi bir adam olduğunuzu anladım. Çok iyi Türkçe konuşuyorsunuz. Siz nerelisiniz?

-Ben Türkiyeli'yim. Kayseri'de doğdum. İstanbul'da büyüdüm.

-İsminizi öğrenebilir miyim?

-İsmim Hamparsum'dur.

-Sizinle görüştüğüme çok memnun oldum. Sizin bu iyiliklerinizi unutmayacağım.

-159-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Vagonun Kapısını Açınca Ne Göreyim? Her Taraf Yemyeşil Değil mi? Kıştan Bahara Geçivermiştik...

Ben bu gibi sözlerle İstasyon Şefini oyalamaya çalışıyordun. Bu yeni müsaadenin üzerinden iki dakika geçmemişti ki şehirden doğru süratle bir araba gelmeye başladı. İçersinden Naci'nin ellerini makam-ı tebşirde sallamakta olduğunu gördüm. Yeni müsaadeden dört dakika geçmişti ki bizim pasaportlar da kaplan ağzından alınmış bir av gibi geldi.

Şef İstasyona yalnız yüz elli milyon vermiştim. İkinci yüz elli milyonu hak edememişti. Biz hemen pasaportlarımızı alınca büyük bir sevinçle vagonlarımıza girdik. Treni bizim kağıt para ile beş lira vererek durdurmuştuk. Ermenistan'da o sıralarda o kadar kıtlık, o kadar açlık hüküm sürüyormuş ki yolda elinde bir okka ekmek ile gezmek çok büyük bir tehlike teşkil ediyormuş. Ekmeği gören aç insanlar, hemen hücum ediyormuş.

Endişemiz Yersizmiş...

Sonradan gördük ve anladık ki Ermenistan'da, Gümrü'de pasaport için çektiğimiz korku ve geçirdiğimiz heyecan pek beyhude imiş. Çünkü bize Batum'a kadar, Ermenistan'dan başka hiçbir yerde, pasaport sormamışlardı. Fa-

kat Ermenistan hududundaki bu pasaport yoklaması ilerisi için bizde haklı bir endişe uyandırmıştı.

Vagonumuz Rahattı...

Tren hareket ettikten sonra herkesin neşesi az çok yerine gelmişti. Şehre giden yeğenim Naci bir şişe de konyak getirmişti. Bizim neşemiz! yerine getirmek için aldığı bu şişeyi açtık, içmeye başladık. Refikam bizim vagonu adeta bir ev haline koymuştu. Vagonun içine halıları, bir tarafına da bir yatak sermişti. Mangalı yakmış, çay kaynatıyordu. Diğer tarafta da yemek masasını kurmuştu. Vagonun bir köşesini de, bir perde germek suretiyle, yüz numara yapmıştı.

Rus hatları geniş olduğundan, vagonlarda bizim Anadolu hattında işleyen yük ve hayvan vagonlarından çok büyüktü. Vagonun bir köşesinde Polis Müdürü Bay Nurettin'in ailesine bir yatak tahsis etmiştik. Çünkü bu bayan dünyaya yeni bir çocuk getirmişti. Çocuğu henüz bir aylık kadar bir şeydi. Vagonun bir tarafında da Muallim Bay Fethi ile karısı Bayan Muallim Nadide karyolalarını kurmuşlardı. Bütün bunlar birer perde ile ayrılmıştı.

Ermenistan'dan sonraki seyahatimiz daha iyi bir surette geçmeye başlamıştı. O gece geçirdiğimiz telaş ve heyecandan hasıl olan yorgunlukla hepimiz derin bir uykuya dalmıştık. Gümrü'den bizim trene Bedros isminde bir de gardıfren [trenlerde katarın el frenini kullanan görevli] vermişlerdi. Buna da bizim vagonun bir köşesinde yer vermiştik. Çünkü başka yatacak yer yoktu.

Herkes Uyurken...

Gümrü'den hareket ettiğimizin ertesi sabahı uyandığım zaman bizim vagon halkı, daha doğrusu köşk sakinleri derin bir uykuda bulunuyorlardı.

Trende duruyordu. Yavaşçacık vagonun kapısını açtım. Birde ne göreyim! Her taraf zümrüt gibi yeşil, bütün ağaçlar yeşermiş. Usul usul vagondan indim, birçok yeşillik kokardım. Bizim köşkün sakinlerine bir sürpriz yapmak istedim.

Kars'tan çıkdığımızdanberi her yer karla örtülü idi. Böyle bir gecede kıştan ilkbahara çıkmak, hiçbir yerde görülmüş şey değildi. Bütün bu topladığım yeşillikleri herkesin yatakları başlarına ve vagon kapılarına astım. Mangalı yakıp çayı kaynattıktan sonra sabahları herkesi uyandırmak için hazırladığım çanı çalmaya başladım.

Herkeste Hayret...

Çan sesini işiden uyandı. Bir kısmı çan seslerine hayret ederken baş uçlarında gördükleri yeşillikler büsbütün hayretlerini mucip oldu. Yeşil yaprakları gören, bunları nerede bulduğu mu soruyordu. Birden vagon kapılarını açınca etrafta görülen yeşil ormanlar yatakta kimseyi bırakmadı. Yataktan kalkan ağaçlara sarılmış, kimisi çiçek toplayor, kimisi yeşil ağaç dalları kesiyordu. Bir gecede müthiş bir kıştan sevimli bir bahara kavuşmanın sevinci bizim köşk halkını ormanlara sevketmişti. Bunlar adeta yeşil bir çayıra sarılmış bir kuzu sürüsü halini almışlardı.

Yeşilliden İstifade...

Tren o gece bir inişten çok süratle inmiş ve birçok tehlike geçirmişti. Bu sebeple vagon tekerleklerinde bazı yerlerin bağlanması icabettiğinden bu istasyonda üç, dört saat kadar kalacağımızı Bedros söyleyince, biz de bu güzel yeşil istasyondan istifade etmeye karar verdik. O sabah çaylarınızı yeşil ormanlara karşı büyük bir zevk ve neşe ile içtik. Talihimiz bize her felaketten sonra bir saadet bahşediyordu. Buna da şükretmeli idik.

Üç saat sonra trenimiz hareket etti. Geçtiğimiz yerleri hep yeşil ormanlar teşkil ediyordu. Vagonun her iki taraf kapılarını açtık. Bütün köşk halkı vagon kapıları önünü doldurmuştu. Köşk malum ya bizim vagonun ismi idi. Bu yeşillikten azami istifade ediyorduk.

Tiflis'te...

Akşama doğru Tiflis görünmeye başladı. Tiflis cidden çok güzel bir şehir olup uzaktan görünüşü de pek muhteşemdi. Tiflis'e yaklaştığımız zaman gayet büyük bir nehrin üzerinden geçerken köşkümüz halkı epeyce heyecan geçirmişti. Nehir, dağlardan eriyip inen kar sularıyla dolmuş, bulanık bir hal almıştı, suları birbirini kovalıyarak akıyordu.

Nihayet Tiflis'e gelmiştik. Yollarda ve bilhassa Ermenistan'da verdiğimiz köfte vesair erzakımız hemen bitmek üzere idi. Naci'yi yiyecek almak üzere çarşıya göndermiştim. Tiflis'te de Ermenilerin fazla mikdarda bulunması benim için tehlike teşkil ettiğinden dışarı çıkamıyordum.

Bir Akraba...

Biraz sonra vagona avdet eden Naci beraberinde bir genç de getirdi ve bana sordu: "Arkadaşımı tanıdın mı? Bak sana kimi getirdim!" dedi.

Gelen genci tanıyamamıştım. Meğer halazadem Feridun* imiş. Ben kendisini on seneden ziyade görmediğim için büyümüş olduğundan tanıyamamıştım. Feridun dayanamadı, dayıcığım, beni tanımadın mı diye elimi öpünce o zaman tanıdım. Kendisi Moskova Sefarethanesi kuryesi imiş, biraz görüştükten sonra pasaportlarımızı Tiflis'te vize yaptırmadan Batum'dan gidemeyeceğimizi söyleyince, bu defa yeniden pasaportlarımızı Naci'ye verdik. Feridun ile Tiflis Sefarethanesine gittiler.

Yine Pasaport!

Bir saat sonra Naci ile Feridun geldiler. Polis Müdürü Bay Nurettin'in ailesinin pasaportunun noksan olmasından vizesini yaptıramadıklarını söylediler. Noksan olan şey de Bay Nurettin'in henüz bir aylık çocuğunun ismi yazılı olduğu halde fotoğrafının pasaporta konulmaması imiş. Gece vakti fotoğraf çektirmek kabil olamayacağından, yarın Tiflis'te bulacakları bir aylık bir çocuğun fotoğrafını çektirerek pasaporta yapıştırmak suretiyle meseleyi halledeceklerini Feridun söylemişti.

Halbuki trenimiz sabaha karşı Tiflis'ten hareket edecekti. Naci sonra Batum'a yalnız olarak nasıl gelebilirdi? Feridun'a bu ciheti de anlattımsa da Feridun: "Zararı yok, benim burada tanıdıklarım çoktur, ben yarın vize muamelelerini yaptırır ve Naci'yi de ekspresle Batum'a belki de sizden evvel gönderirim" deyince bizde muvafakat ettik. Pasaportlarımızla beraber Naci'yi Tiflis'te bıraktık.

Milyonlarca Ceza...

Sonradan anladık ve gördük ki bütün bu yollarda, gerek Ermenistan'da gerek Tiflis'te pasaport için çektiğimiz sıkıntı ve üzüntüler pek beyhude imiş. Batum'dan hareketimizde bile pasaporta ihtiyacımız olmamıştı. Zavallı yeğenim Naci, bu pasaport muamelesi yüzünden pek çok sıkıntı ve zahmetler çekerek Tiflis'ten Batum'a ancak yirmi günde gelebilmiş ve acemiliği yüzünden birçok istasyonlarda milyonlarca ruble ceza vermişti.

* Şimdi Cidde Konsolosudur.

Tekerlekler Yanıyordu!

Gece yarısından sonra trenimiz hareket etti. Ertesi gün öğleye yakın istasyon olmayan bir yerde tren durdu. Gardıfrenler telaş içinde şuraya buraya koşuşuyorlardı. Sebebini bilmediğimiz halde bizide bir telaş ve korku istila etti. Bütün tren adamları ellerinde yağdanlıklar tekerlekleri yağlıyorlardı. Bir aralık yanımızdan geçen Bedros'a ne olduğunu sorunca, Bedros'tan tüyler ürpertici bir cevap aldık. Vagonların tekerlekleri yağsızlıktan ateş almış.

"Aman Ya Rabbi!" Bu ne müthiş bir haberdi! Bu sözü işiten vagonumuz halkı birden telaş ve heyecan ile trenden kendilerini yere atmaya başladılar. Zira bulunduğumuz vagonun önünde sekiz, arkasında da sekiz vagon kamilen cephane ile dolu idi. Tekerlekler ateş alıp da Allah göstermesin bir defa vagona sirayet ederse, bir anda hepimizin mahvolduğumuz gündü.

-160-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Batum'a Gelmiştik. Burada Vagon İçinde Pasaportlarımızın Gelmesini Bekliyorduk...

Kadın ve çocukların bu telafi haklı olmakla beraber vagondan inmekle, bu tehlikeden kurtulunmuş olmuyordu. Bilakis daha fena bir vaziyete düşmüş oluyorduk. Çoluk çocuk ölüyoruz diye ağlaşıyor, kimisi de kelime-i şahadet getiriyordu. Bu tehlike şimdiye kadar geçirdiğimiz felaketlerden daha büyük ve daha korkunç idi. Güç hal ile kadınları ikna ederek vagona soktum, vaziyeti görmek ve anlamak üzere gardıfrenlerin yanına gittim. Bir taraftan tenekelerle tekerleklere su döküyorlar diğer taraftan tekerleklerin yağ depolarına yağ akıtıyorlardı.

Kendilerine ne olduğunu sorduğum da "Tehlikeyi atlattık, müsterih olunuz: Yarım saate kadar hareket ediyoruz" cevabını aldım ve vagona döndüm. Trenin hareketine kadar kadınları güç hal ile teskin edebildim.

Büyük Bir Tünel...

Yirmi dakika sonra tren hareket etti. Vagon halkımızın telaş ve heyecanı henüz geçmemiş, sinirleri yatışmamış iken trenimiz gayet büyük bir tünele girdi. Bu tünel o kadar büyüktü ki trenimiz, yirmi dakikadan fazla zamanda tünelden çıkabilmişti. O geceyi de bir istasyonda geçirdikten sonra ertesi gün akşama doğru Batum'a gelebildik.

Batum'da...

Trenimiz evvela Batum İstasyonuna geldi. Yükünün cephane olmasından vagonlar şehir içinde bırakılmayarak limana, menderek içersine getirildi, orada bırakıldı Rus Sovyet Hükümeti tarafından vagonların muhafazasına yalınz bir asker konuldu. Esasen her taraf kapalı ve hariçten liman dahiline girmek memnu olduğundan, vagonların yanına ve limana kimse giremezdi.

Eşyalarımız bulunduğumuz vagonda olduğundan otele gitmek imkanı yoktu. Biz de kimse vagonlardan çıkın demiyordu. Bundan daha iyi ve daha rahat bir yer nerede bulabilirdik. Her türlü istirahatimizi temin eden parasız bir otel. Şehir dahilindeki otellere gitmiş olsak bile parasından sarf-ı nazar bu rahatı bulmak imkanı yoktu. Bizim vagonla Erkan-ı Harp Binbaşısı Bay Mustafa'nın vagonunu cephane vagonlarından ayırarak onlardan onbeş yirmi metre kadar uzakta bırakmışlardı. Bu bizim için de iyi ve rahat idi.

Vagonumuzun yanında Batum'un en güzel suyunun borusu geçiyor ve o sudan kullanıyorduk. Liman kapısında nöbet bekleyen Rus askerleriyle de ahbap olmuştuk. Bu askerler de bizim vagonlarda yattığımızı bildikleri ve öğrendikleri için şehire gidip gelmek üzere kapıdan çıkmamıza müsaade ediyorlardı.

Yiyeceğimiz Bilmişti...

Tiflis'ten aldığımız yiyecekler de bitmişti. Batum'a gelinceye kadar mevcut erzakımızı idare ile sarf ettiğimiz için ertesi gün şehre gidip gayet beyaz ve nefis ekmeklerinden ve çoktan beri hasretini çektiğimiz balıktan ve Erzurum'dan beri yüzünü görmediğimiz yeşil salata, taze soğan da alarak vagona geldik. Bizim köşk halkı büyük bir iştiha ile o gece yemek yedi.

Şehre indiğim zaman Batum'da İstanbul'dan gelmiş birçok Ermeni komitalarına tesadüf etmiştim. O zaman Batum Şehbenderimiz Bay İbrahim Tali*

* Şimdi Trakya Umûm Müfettişidir. [İbrahim Tali Öngören]

idi. Şehbenderhaneye gittim. Bay İbrahim Tali'i gördüm. Kars'tan geldiğimizi, Ankara'ya gideceğimizi, liman dahilinde cephane vagonları yanındaki vagonlarımızda yattığımızı, pasaportlarımız, vize için Tiflis'te kaldığından, pasaportların vüruduna kadar Batum'da kalmak mecburiyetinde olduğumuzu ve İstanbul'da Ermeni komitaları tarafından vurulduğum için Butum'da da yeni bir suikaste maruz kalmamak için ne yapmak lazım geldiğini sorduğumda, Bay İbrahim Tali, bu hususu temin etmek kabil değildir.

Ancak böyle bir hale maruz kalmamanız için ailenizle beraber size Şehbenderhanede iki oda tahsis edeyim, gidinceye kadar burada kalınız diye bana çok lütufkarlıkta bulunmuştu.

Bay İbrahim Tali'in Şehbenderhanede yatmamız teklifini vagona gidince aileme söyledim. Köşkün halkı biz buraya kadar beraber geldik, birbirimizden ayrılmayız diye bana hücum ettiler. En ziyade ısrar eden Bay Muallim Fethi'nin refikası Bayan Nadide olmuştu.

Köşk halkının ısrarı üzerine biz de yine köşkte (vagonda) yatmaya karar verdik. Ertesi gün keyfiyeti Bay İbrahim Tali'e söyledim ve Tiflis'ten gelecek yeğenimin bizi aramak üzere geldiğinde vagona göndermelerini katiplerden Bay Siret'e de rica etmiştim. Hemen her gün şehre iniyor, erzak ve yiyecek alarak vagona getiriyordum, refikam da yemeklerimizi pişiriyordu.

Bu suretle Batum'da onbeş gün kaldık. Ne Tiflis'te bıraktığımız Naci'den de pasaportlarımızdan bir haber alamamıştık. Şehbenderhaneden aldığımız malumata göre Batum'dan posta vapuruyla hareket etmek için behemahal seyahat varakalarına ihtiyaç olduğu gibi bunlara da Rus Hükümetinden azimet müsaadesi almak mecburiyeti de vardı.

Binaenaleyh burada Naci'nin ve pasaportlarımızın gelmesine intizare karar verdik. Yerimiz çok rahat, tenha, herhangi bir düşmanın limandan içeri girmesine de katiyen ihtimal yoktu.

On Altıncı Gün...

On altıncı gün, burada beklemekten bıkmış, vaziyetimizin ne olacağını düşündüğümüz sıralarda limana ve vagonlarımızın bulunduğu rıhtıma bayrağımızı taşıyan Şahin Vapurunun yanaştığını büyük bir sevinçle gördük. Vapur

rıhtıma yanaşır yanaşmaz Bay Mustafa ile vapura girdik.

Vapurun Süvarisi Binbaşı Bay Refik, Siper Zabiti de Yüzbaşı Bay Ruhi Kaptan idi. Her ikisi ile uzun uzadıya görüştük. Bay Refik ve Bay Ruhi vapurun, bizim Kars'tan geçirdiğimiz cephaneleri almak üzere geldiğini ve cephaneleri alır almaz hemen Trabzon'a harekat edeceklerini söylediler. Bizim de Ankara'ya gitmek üzere burada beklediğimizi ve vagonlarda çoluk çocuğumuzla eşyalarımızın da bulunduğunu söyleyince Bay Refik ve Bay Ruhi, biz cephaneyi gece yükleyeceğiz siz de gece kimse görmeden vapura girersiniz sizi de Trabzon'a kadar götürürüz.

Yalnız hareket esnasında Rus Sovyet memurları vapura gelir, sizi vapurda saklarız, onların geldikleri zaman ses çıkarmazsınız bu suretle sizi de Trabzon'a götürürüz cevabını verdiler.

Elde pasaportlarımız olmadığından bundan başka Batum'dan ayrılmak imkanımızda kalmamıştı. Böyle pasaportsuz gidebilecek bir vasıta bulduğumuzu görünce Naci'yi pasaportlarımızın vizesi için Tiflis'te bıraktığımıza çok esef etmiştik.

Nihayet cephaneler Şahin Vapuruna yüklenmeye başlamıştı. Bir aralık Ruhi Bey vagona gelerek tam vapura getirilecek zamanın geldiğini söyledi ve vapurun tayfaları ile de eşyalarımızı vapura koydurmak lütfunda bulundu. Biz de alt kamaraya indirdi.

Sovyet memurlarının vapura geldikleri zaman size haber vereceğim o zaman katiyen ses çıkarmamaya gayret ediniz, eğer sizin vapurda bulunduğunuzu hissedecek olurlarsa hepinizi dışarı çıkarırlar ve ağır ceza da alırlar dedi.

Polis Müdürü Bay Nureddinin ve Erkan-ı Harp Binbaşısı Bay Mustafa'nın da henüz memede çocukları vardı. Büyüklere söz anlatmak kabil idi fakat küçüklere bu tehlikeyi nasıl anlatabilecektik. Bay Mustafa'ya ve Nureddin'in refikasına Rus memurları vapura geldikleri zaman küçüklere mütemadiyen meme vermelerini tembih etmiştim.

Muallim Bay Fethi ve refikası Bayan Muallim Nadide bizim vapura gireceğimiz akşam bize veda ederek otomobil ile tayin edildikleri Artivin'e gitmek üzere şehirde bir otele gittiler. Biz vapurun dar kamarasında vapurun hareketini bekliyor ve çok sıkılıyorduk.

Memurlar Geliyor...

Bu sırada Bay İbrahim Tali, Trabzon'a çıkarılmak üzere Harb-i Umûmîde Ruslara esir düşerek bir iki gün evvel Batum'a getirilmiş olan Türklerden yüz

kadar Müslümanı vapura getirmişti. Bunların vapura konulmasından yarım saat sonra Seyir Zabiti Ruhi Bey kamaraya kadar gelerek memurlar geliyorlar, sakın gürültü etmeyin diyerek tekrar yukarı çıktı.

-161-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Vapurumuz Cephane Doluydu. Yunan Donanmasına Rastgelmekten Korkarak, Karanlıklar İçinde İlerliyorduk...

Bir saatten beri küçüklere meme verilmediğinden karınları acıkmış olan iki yavrunun ağzına verilen memeler ve bu suretle küçüklerin karın doyurmak meşguliyeti onlara ağlayacak ve ses çıkaracak vakit ve fırsat vermemişti.

Biraz sonra vapurun hareket etmekte olduğunu makinelerinin işlemesinden anlamıştık fakat bize Ruhi Kaptandan bir işaret verilmediğinden bulunduğumuz kamara hapsinden kurtulamamıştık.

Vapurumuz Bir Cephanelikti...

Vapur Batum Limanından çıktıktan sonra Bay Ruhi bize yukardan seslendi "Artık serbestsiniz çıkabilirsiniz" deyince hepimiz üst kat güverteye çıktık. Vapur bütün fenerlerini söndürmüş bir halde gidiyordu. Seyir Zabiti Bay Ruhi Kaptan bize hitaben "Vapurumuza cephane yüklemiştir. Halbuki Yunan donanması Karadeniz'de sık sık geziyor. Bunun için vapurun bütün fenerlerini söndürdük, sizler de güvertede katiyen sigara içmeyiniz ve kibrit gibi ışık verecek şeyler yakmayınız. Bütün mürettebat ve esirlere de tembihat yapılmıştır" dedi. Biz de böyle bir tehlike karşısında sigara içmekten vazgeçmiştik.

Ya Kayaya Çarparsak...

Vapurumuz sahile pek yakın seyrediyordu. Vapurun Seyir Zabiti Bay Ruhi'ye sordum: "Vapurumuz sahile pek yakın gidiyor. Buralarda sakın bir taş falan olup da vapur çarpmasın" dedim. "Buraları çok derindir. Buralarda taş

vesaire yoktur. Elimizde harita var. Biz bu haritaya göre gidiyoruz. Sonra denizin sahili dağlık yerleri gayet derindir. Deniz seviyesinde olan yerler sığlıktır, bizim gece yolculuğu yaptığımızın sebebi Yunan donanmasına görünmeden Trabzon'a varmaktır. Görüyorsunuz ki burada dağlar pek yüksektir.

Dağların karanlığı denize vuruyor. Düşman bizi, böyle sahilden ve karanlık içinden yürüdüğümüz için göremez. Biz de düşman gemilerine görünmeden Trabzon'a gideriz" dedi.

Hava gayet güzel bir İlkbahar havası idi. Bizim yolcuları güverteye çıkardık. Kıç kamarasının kapısı yanında onlara birer yatak serdik. Yolcularımız burada istirahat ediyorlardı. Bir müddet sonra vapurumuz Ordu'ya geldi. Zaten bizim geleceğimizden evvelce haberdar olan Liman Reisi bir sandal ile vapura geldi. Süvari Bay Refik ve Seyir Zabiti Bay Ruhi ile görüşmeye başladı. Bende yanlarına sokuldum, konuştuklarını dinliyordum.

Vapurun Süvarisi, Liman Reisine Yunan donanması hakkında soruyordu. Liman Reisi de Yunan donanmasından iki torpidonun Sinop'un yirmi mil kadar açıklarından Şarka doğru seyrettiklerine dair bir telgraf aldığını süvariye söylüyordu. Süvari bu malumatı aldıktan sonra Liman Reisiyle vedalaştı. Reis, vapurdan ayrıldı. Biz de derhal hareket ettik. Süvari, kumanda mahalline çıkmıştı. Ben de arkasından yanına çıktım. Aramızda şu muhavere geçti:

-Bay Refik, şayet Yunan donanması bize tesadüf ederse ne yaparsın?

-Derhal vapuru batırırım.

-Vapur da yüzden fazla esir var, yirmi nüfus da biz varız. Kaptan, çarkçı ve taife de yirmiden fazla halbuki vapurun tek bir sandalı var. Vapuru batırdığınız takdirde bu kadar insan ne olacak bay kaptan?

-Yüzme bilen kurtulur, diğerleri de boğulur. Eğer düşman gemisine tesadüf edip de ben vapuru batırmazsam, düşman gemisi de bizim vapuru müsadere ederse, kanun beni idam eder. Bu vaziyet karşısında bilatereddüt hemen vapuru batırmaktan başka bir şey yapmam dedi.

Korkunç Endişelerim...

Gerçi kaptanın mütalaası çok yerinde ve doğru idi. Lakin biz çoluk çocuk bu kadar tehlike ve felaketler geçirdikten sonra tam vatanımıza kavuşacağımız sırada göz göre göre feci bir ölüm tehlikesine maruz kalmanız ne kadar acı ve tüyler ürpertici bir şeydi! Bereket versin ki bizim çoluk çocuğun böyle bir tehlikeden haberleri yoktu. Onlar bu yolculuğu alelade bir vapur yolculuğu

zannettiklerinden yataklarında rahat yatıyorlardı. Benim, bu fena ve korkunç haberi aldıktan sonra gözüme uyku mu girerdi. Yanımda ailem, çocuklarım olmasa, hayatım için zerre kadar endişe etmezdim. Ne çare ki henüz bahar hayatına bile yetişmemiş iki yavrumla ailem vardı.

Bir aralık bizim yolcuların yanlarına gittim. Refikam bana neden yatmadığımı sordu. Ben de "deniz yolculuğuna çok ihtiyacım vardı. Hava da çok güzel, kaptan köşkünde görüşüyoruz, siz rahat rahat uykunuza bakınız. Ben bir iki saat sonra gelirim" diyerek yanlarından ayrıldım.

Eğer Ordu Liman Reisinin kaptana söylediğini ve süvarinin de bana söylediklerini işitmiş olsalardı, onların da gözlerine uyku girmezdi. Tekrar kaptan köşküne gittim. Vapurumuz her limana uğruyordu, Liman Reislerinden Yunan donanması hakkında hep aynı malumatı alıyorduk.

"Şahin Vapuru" da çoktanberi havuz görmediğinden altı midiye bağlamış, dört beş milden fazla gidemiyordu.

Benim gözüme uyku girmiyor, kaptan köşkünde oturuyordum, mütemadiyen denize bakıyorduk. Uykusuzluğun tesiri midir, yoksa çoluk çocuğun düşüncesi midir, denize baktıkça her tarafta gözüme fenere benzer ışıklar görünüyordu. Bin heyecan içinde geceyi geçirdik, yavaş yavaş şafak sökmeye başlıyordu. Uzaktan Trabzon görünmüştü.

Nihayet Trabzon..

Ben hemen sevinçle çocukların yanına gittim. Hepsi de hiçbir şeyden haberdar değil mışıl mışıl uyuyorlardı onları uyandırdım. Refikam yüzüme bakıyordu. Sordu: "Daha sen yatmadın mı?" Hayır, dedim, yatmadım. Artık Trabzon'a yaklaşıyoruz, siz de kalkın, yavaş yavaş toplanın dedim. Eşyamızı topladık, denkleri bağladık, vapurumuz da limana girmişti.

Trabzon'a çıkınca doğru otele gittik. Otele gittikten sonra akşamki Yunan Vapuru tehlikesini refikama söyleyince, kendisini vapurda zannederek bir ürperme geçirmişti. Nasıl geçirmesin ki vurulduğum günden beri gerek İstanbul'da gerek Anadolu'da görmediği, geçirmediği felaketler kalmamıştı. Bunun için refikamın bu heyecanımda sayın okuyucularım mazur görürler sanırım.

-162-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Ankara'dan Yine İnebolu'ya Tayin Edilmiştim.

Yaram Vahimleşiyor ve Beni Çok Üzüyordu...

Otele yerleştikten sonra çocuklarımı alarak çarşıyı gezdirmek üzere çıktım. Zavallı yavrularım uzun zamandan beri gerek Erzurum'da gerek Kars'ta yeşillik, sebze namına bir şey görmediklerinden Trabzon çarşılarında pırasaları görünce: "Aman baba şundan bize al da yiyelim" diye yalvarmaya başladılar. Dükkanda marul da vardı. On beş marul alarak otele geldik. Zavallılar çoktanberi hasretini çektikleri marulları görence birden kapıştılar. Odanın içinde bir haşırtı başladı. Hem yiyor hem de gülüyorlardı. Beş dakika içinde marullardan eser kalmamıştı.

İnebolu'ya Doğru...

Batum!dan hareketimiz esnasında Tiflis'te bıraktığım yeğenim Naci'nin gelmediğine çok canım sıkılmıştı. Batum'da Şehbenderhane memurlarına ve diğer tüccardan tanıdığım bazılarına yeğenim Naci'yi Trabzon'da bekleyeceğimizi söyleyerek mektup da bırakmıştım. Trabzon'a geldikten bir gün sonra Sadıkzadelerin İstanbul'a hareket edecek olan Vesta Vapuruna çoluk çocuğu bindirdim, onları yolcu ettim. Vapurun hareketinden sonra bir hafta kadar daha Naci'yi beklediğim halde elan Naci'den bir haber almak kabil olamamıştı. Trabzon'da daha fazla kalamayacağım için Trabzon tüccarından Dervişzade Bay Ruhi'ye, Naci'ye verilmek üzere bir mikdar para bıraktıktan sonra iskeleye gittim. Naci Batum'dan gelince evvela iskeleye çıkacağı için iskele komiserine sıkı sıkı tembih ettikden sonra ayrıca, unutursa diye iskele polislerine de tembih ettim.

Naci Trabzon'a gelince, Dervişzade Bay Ruhi'nin mağazasına giderek kendisine bıraktığım parayı almasını söylemeyi unutmamalarını rica ettim. Bundan sonra, İnebolu tarikiyle Ankara'ya gitmek üzere Trabzon'dan benim halaskarım olan Bahr-i Cedit Vapuruna bindim. Süvarisi Hikmet Kaptan* beni görünce boynuma sarıldı. Katip Kani de ellerime sarıldı, öpüştük. Hikmet

Kaptanla, Kani, İnebolu'da bulunduğum zamanlar sık sık gelirlerdi. Orada pek samimi birbirimize bağlanmıştık. Bu sebeple benim vapurlarına geldiğimi görünce çok sevindiler. İnebolu'ya kadar çok tatlı bir seyahat yaptık.

Deniz Dehşetti...

Vapurumuz İnebolu'ya dehşetli bir havada gelmişti. Dalgalar o kadar büyüktü ki vapur bir müddet demir atmaya bile cesaret edemedi.

Hikmet kaptana ne yapacağını sordum: "Bu havada buraya ne mal çıkarabiliriz ne de mal alabiliriz. Zonguldak'a gitmek mecburiyetinde kalacağız" deyince "Aman kaptan, beni buraya bırak. Ondan sonra Zonguldak'a git" dedim. Bu sırada bir kayık geldi. İçinde acente ile karantine memuru vardı. Zaten her ikisini de evvelden tanıdığım için acentenin sandalıyla dışarıya çıktım.

Vapurda ve sandalda dalgalardan o kadar sersemlemiştim ki dışarı çıkınca hemen otele gidip istirahat ettim. O geceyi İnebolu'da geçirdikten sonra ertesi gün, birkaç arkadaşla kiraladığımız bir yaylı arabayla (İnebolu'da çift atlı arabalara yaylı denilir) Ankara'ya hareket ettik.

Anadolu'nun İsviçresi...

O gece Ecevit'te kaldık. İstiklal Harbi esnasında İnebolu tarikiyle Ankara'ya gidenler burada gecelemeden ileriye gidemezler. Ecevit'in meşhur İsmail Ağasının otelinde kalmadan ve onun tavuğunu ve tavuk suyuna pişirdiği nefis çorbayı yemeden buradan geçemezlerdi. Ecevit Anadolu'nun cidden İsviçre'sidir. Her tarafını kaplamış olan çam ağaçları ve sularının tatlılığı ve soğukluğu ile hakikaten emsali nadir bulunan yerlerdendir.

Biz de her yolcu gibi o gece İsmail Ağanın otelinde kaldık, tavuğunu ve çorbasını yedik. İsmail Ağa bize gramofon bile çaldı. Misafirlerine karşı pek mültefit idi. Ertesi geceyi Kastamonu'da geçirerek altı günde Ankara'ya gittik.

* Birkaç sene evvel vefat etmiştir.

Yeni Memuriyetlerim...

Ankara'ya gidince doğru Emniyeti Umûmîye Müdüriyetine gidip Bay Murat'ı gördüm. Bay Murat birkaç gün istirahattan sonra kendisini görmemi söyledi.

Şengül Hamamı yanlarında bir evde bir oda tuttum, İstanbul'dan tanıdığım bir doktorla görüştüm. Bana yapılacak ameliyat çok mühim olduğundan, bu ameliyatın ya Operatör Orhan Abdi veyahut Operatör M. Kemal Beyler tarafından yapılabileceğini söyledi. Kemal Bey de orada olmadığından ameliyat yaptıramadım. Birkaç gün sonra Bay Murat'ı gördüm.

Seni şimdilik Ankara Emniyet Müfettişi tayin ettik. Bir müddet sonra açılacak iyi bir yere tayin ederiz dedi.

Bir ay kadar Ankara'da ifayı vazife ettim. Bu sırada İnebolu Emniyet Müfettişi Bay Ragıp'ın Samsun Polis Müdürlüğüne tayini üzerine ben de Bay Ragıp'tan inhilal eden İnebolu Emniyet Müfettişliğine tayin edilmiştim. Yeni memuriyetimi Bay Murat bana tebliğ edince iki gün sonra tekrar İnebolu'ya hareket ettim. Hareketimden evvel İstanbul'da bulunan aileme ilk vapurla İnebolu'ya gelmelerini telgrafla bildirdim. Altı gün sonra İnebolu'ya geldim. Kaymakam Bay İsmail Hakkı'yı* gördüm. Kendisile evvelden de tanıştığımız için benim İnebolu'ya tayinime memnun oldu.

İnebolu'da işe başladım ve birkaç gün sonra da ailem geldi. Aradan on beş gün geçmişti. Bir gün kaymakamlıktan bana tebliğ edilen Dahiliye Vekaletinin bir emrinde, Anadolu'da teşkil edilmiş olan Emniyet Müfettişlikleri lağvedilmiş olduğundan bu meyanda benim de açıkta kaldığım bildiriliyordu.

Bu vaziyet karşısında derhal Ankara Emniyeti Umûmîye Müdürlüğüne telgrafla müracaat ettim. Aldığım cevabi telgrafla vaziyetim nazar-ı itibara alındığından birkaç gün intizar etmekliğim bildirilmiştir. Bir hafta sonra kaymakamlığa gelen bir emirde, İnebolu'da bir serkomiserlik ihdas edilerek bu serkomiserliğe benim tayin edildiğim yazılıyordu.

Deniz Komiserliğim...

Memuriyet hayatımda üçüncü defa olarak bütçe icabı serkomiserliğe iniyordum. Bu defa vazifem hem deniz yolcuları hem de kara inzibatı idi.

İnebolu kadrosunda Bay Zühtü isminde bir komiser daha vardı. Kara işlerini Bay Zühtü'ye bıraktım. Ben daha fazla deniz inzibatı ve denizden gele-

* Bay İsmail Hakkı şimdi Eskişehir Valisidir.

cek yolcularla meşgul oluyordum: İnebolu Kaymakamı Bay İsmail Hakkı çok nazik, mültefit ve çalışkan bir zat idi. İnebolu'da bulunduğumuz müddet zarfında vazifem itibariyle çok yardım ve muavenetlerini gördüm. İnebolu'daki geçirdiğim memuriyet hayatım bende çok iyi hatıralar bırakmıştır.

Yine Yaram!

Ben her gün gelen vapurların yolcularıyla meşgul oluyordum. Yaram ise elan eski şeklini muhafaza ediyordu. Bir gece uykum arasında yaram beni pek çok rahatsız etmeye başlamıştı. Bir müddet bu rahatsızlığa tahammül ettimse de ızdırap uykuma mani olacak derecede idi. Bana o zamana kadar hastabakıcılığı yapan refikamı uyandırdım.

Aman, dedim, yaram bu gece beni çok rahatsız ediyor. Bir defa pansuman yap, belki bu acı kesilir. Yara mütemadiyen kaşınıyor, kaşınıyordu. Refikam kalktı, yaramı pansuman yaptı. Belki rahat eder ve uyku uyurum diyordum. Lakin pansumandan beş dakika sonra yine aynı kaşıntı ve ızdırap devam etmeye başladı.

-163-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Yaramın İçinden Kocaman Bir Solucan Çıkınca Bir Kere Daha Ameliyat Olmak Kararını Verdim…

İyi pansuman yapılmadı zannıyla bir daha pansuman yaptırdım. Yara, bilmem neden elim ve daha fazla olarak ızdırap vermeye devam ediyordu. O gece sabaha kadar birçok defa pansuman yapıldığı halde yaradaki acı durmadı ve beni de sabaha kadar uyutmadı.

Sabah olunca yataktan kalktım, odada oturuyordum, kahvaltı etmek üzere iken yaramın tekrar fazla kaşıntı yapması üzerine refikama seslendim: "Gel şu yarayı bir kere de gündüz gözüyle gör. Bunda bir fevkaladelik var, şuna iyi bak" dedim ve sargı bezini kaldırdım. Yara kalça kemiğimde olduğundan kendim göremiyordum. Sargı bezini kaldırınca yaramı gören refikam birdenbire "Ay!" diye bir çığlık koparak odadan dışarı kaçtı.

Yaramdan Çıkan Solucan!

Refikamın bu vaziyeti, böyle telaşla kaçması beni korkutmuştu. Birden ben de yarama bakayım dedim. Yarama doğru başımı eğince birde ne göreyim! Yaramın içinden beş, altı santim kadar uzunluğunda bir solucan uzanmış, kımıldanıyordu. Birden solucanı tutup çektim, odanın ortasına fırlattım. Yaramdan bu solucanın çıkması beni pek ziyade korkutmuştu. Demek ki bağırsaktaki delik, bir solucanın çıkacağı kadar büyük idi. Bu ise hayatımı tehdit edecek mühim bir vaka değil miydi?

Ertesi günü vakayı bir mektupla Kaymakam Bay İsmail Hakkı'ya bildirdim, İnebolu'daki doktorları alarak eve geldiler. Doktorlar yaranın vaziyetiyle solucanı görünce endişeye düştüler. Bu sırada İnebolu'da hasta bulunan Esbak Harbiye Nezareti Müşteşarı General Mahmut Kamil'i muayene ve tedavi için Samsun'dan bazı askeri doktorlar gelmişlerdi. Bu doktorlardan Binbaşı Bay Halit'le Samsun'da bulunduğum zamandan tanıştığım için Bay Halit'le beraber diğer doktorlar da eve davet ettik. Yarayı gördüler aralarında bir müddet konuştuktan sonra Kaymakam Bay İsmail Hakkı'ya gizlice: "Bu hastayı süratle Ankara'ya göndermek lazımdır. Vaziyet naziktir, burada fazla durması tehlikelidir" diye söylemişler.

Ankara'ya Gitmeliydim...

Bana da: "Yara fistül halindedir. Solucanın büyüklüğüne bakılırsa çıkarken yaranın ağzını tahriş etmiş ve büyütmüştür. Bunun için sizin Ankara'ya giderek derhal ameliyat yaptırmanız lazımdır. Aksi takdirde vahamet vardır" dediler. Kaymakam Bay İsmail Hakkı: "Ben şimdi gider, Ankara'ya gidecek bir araba temin ederim" diyerek çıkarken doktorlardan Binbaşı Bay Halit de Bay İsmail Hakkı'ya hitaben: "Araba ile gitmesi doğru olmaz. Araba Ankara'ya ancak altı günde gidebilir, Halbuki hastanın acele gitmesi lazımdır. Bu sebeple otomobil ile gitmesi icabeder" dediler. Doktorlar da Bay İsmail Hakkı ile birlikte çıktılar.

Bunlar gittikten sonra yaramın vehametinden ben de korkmaya başladım. Bastonuma dayanarak yavaş yavaş evden çıktım.

Liman dairesi önüne geldiğim zaman orada Bay Kaymakamın Çorum Mebusu Bay Ferit, Van Mebusu Bay Haydar'la görüşmekte olduğunu gördüm. Yanlarına gidince: "Biz de seni görüşüyorduk. Seni Ankara'ya göndermenin çaresini düşünüyorduk. Gel bakalım" dediler. Ben de yanlarına oturdum.

Bay Ferit: "Bugün gelecek ilk otomobil veya kamyon ile seni Ankara'ya göndereceğiz, biz böyle kararlaştırdık" dediler. O gün bekledik. Otomobil gelmedi. O geceyi rahat geçirdim. Doktorlar fazla sarsılmamamı ve yarayı incitmemeyi tavsiye etmişlerdi.

Büyük Zaferimiz...

Ertesi gün otomobil beklerken birden çok sevinçli bir haber geldi. Muzafferiyetin başladığı ve Yunan Cephesinin yarıldığı haber-i beşareti bildiriliyordu. Herkes sevinç ve neşe içinde çalkanıyordu. Biz İnebolu'da bu sevinçli haberlerin neşesiyle bayram yaparken bir tebliği resmi daha geldi. Düşmanın silah atmadan kaçtığı ve muzaffer ordumuzun düşmanı durup dinlenmeden takip etmekte olduğu bildiriliyordu.

Bu sevinçli haberler bana yaramı unutturmuştu. Polis dairesine gelen Bay İsmail Hakkı, Bay Ferit, Bay Haydar bu sırada Ankara'ya gitmek doğru olamayacağını söylediler. Çünkü Ankara'daki hastahaneler böyle harp zamanında yaralı askerlerle dolar, bu sebeple sana ameliyat yapılamaz" dediler. Ben de yine Ankara'ya gitmekten sarf-ı nazar ettim. "Zararı yok, dedim vatan kurtulsun da benim yaram iyi olmasın".

Zafer Bayramları...

O gece İnebolu cidden emsalsiz bir muzafferiyet bayramı yaptı. Ertesi gün muzafferiyet haberleri birbirini takip ediyordu. Muzaffer ordumuzun, büyük bir panik halinde kaçan düşmanı yıldırım süratiyle takip ettiğini ve birçok şehirlerimizin istirdat edildiğini tebliği resmiler halka bildiriyor, halkta uzun zamandan beri muhtaç olduğu sevinçli bayramlarını bir gün evvelkinden daha mutantan yapıyordu. Bu muzafferiyette İnebolu halkının yaptığı şenlikler emsaline pek az tesadüf edilen şenliklerden idi. Her taraf hatta çarşılar bile defne dallarıyle süslenmiş, sevimli bayraklarımızla donanmış, fenerlerle tezyin edilmişti.

Liman Reisi Bay Neyyir'in yaptırdığı büyük bir sal üzerine on araba kadar defne dalı konulmuş bu sal denizin tam ortasına götürülerek gece üzerine dökülen bir kaç teneke gazın tutuşturulmuş ve denizde fener alayı yapılmıştı.

Yunanlılar İzmir'e Dökülünce..

Yunanlıların İzmir'de denize döküldüklerinden birkaç gün sonra idi. Bir gün İstanbul'dan İnebolu'ya gelen bir vapura, yolcularını çıkarmak üzere gitmiştim.

Vapura girince yolculardan orta boylu, beyaz çehreli, siyah saç ve bıyıklı bir şahıs herkesten evvel yanıma gelerek dışarı çıkmak istediğini, Ankara'ya gideceğini, kendisinin Rus ve Rus tebası olduğunu söyledi. Fakat bu adam nazar-ı dikkatimi celbetti.

Şüpheli Bir Adam...

Bu adamda Rus'a benzer bir hal yoktu. Ruslar ekseriyetle sarışın, mavi gözlü olurlardı. Bu adamın renginin beyaz, saçlarının siyah olması şüphemi tezyit etti. Şüphelendiğimi hissettirmemek için kendisinden seyahat varakasını istedim. Seyahat varakasını tetkik edince Borishan Tomanyans ismini gördüm ve bu adamdan büsbütün şüphelendim.

Bu adam bana, üzerine Bolşevik damgası basılmış küçük bir bez parçası göstererek: "Ben Bolşeviğim. Ankara'ya gideceğim. Beni çabuk çıkarın" diyordu. Bu bezi de göstermesi beni büsbütün şüphelendirdi. Ani olarak bir plan düşündüm. Yolculara bir şey hissettirmemem için hemen bir sandalye getirterek oraya oturdum.

Birinci olarak Borishan Tomanyans'ın seyahat varakasını aldım. Elimi cebime soktum. Birden "Eyvah dedim, defterimi dairede unutmuşum, defter olmadıkça hiçbir yolcu çıkamaz. Ben şimdi gider, defterimi alır gelirim. Sizde ondan sonra çıkarsınız" böyle söyleyerek hemen sandala binip dışarıya çıktım. Sandalcılar, benim tarafımdan bir vesika verilmedikçe hiçbir yolcunun çıkamayacağını bildikleri için yolcuların yalnız eşyalarını kayıklarına almışlar, benim gelmeme intizaren yolcu almamışlardı.

-164-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Yakaladığımız Borishan Tomanyans'ın Korkunç Bir Komitacı Olduğu Anlaşılıyordu...

Dışarı çıkınca hemen Kaymakam Bay İsmail Hakkı'yı gördüm. Kendisine vapurda pek mühim bir adam olduğunu, bu adamın vapurdan çıkınca hemen polis dairesinde taht-ı nezarete aldırılarak yanına iki polis konulmasını ve ben yolcuları çıkarıncaya kadar polis dairesinden ayrılmıyarak geldiğimde eşyalarını ve üzerini beraberce aramamızı rica ettim.

Polislere icabeden talimatı verdim. Yolcu salonunun önüne gelecek sandaldan çıkacak adamı hemen komiserlik dairesine götürecekler, iç odada hiç kimse ile ihtilatına meydan vermeden iki polisin nezareti altında bulunduracaklardı.

Tekrar vapura gitmek üzere sandala bindim. Sandalcıya "göstereceğim yolcuyu sen alacak ve doğru salon önüne getireceksin" dedim. İnebolu'ya ilk geldiğimiz zaman Belediye Reisi Karagüllezade Hüseyin Beyle Kabaalizade Mekmet Efendi ve daha bazı zevatın ve bilhassa Kayıkçılar Kahyası İlyas Kaptanın muavenet ve yardımları ile Moloz denilen yerin altında bir de yolcu salonu yaptırmıştık. Yolcu kayıkları İnebolu'daki küçük mendireğin içine girerler, yolcuları oraya çıkarırlardı.

Boris Karaya Çıkınca..

Vapura gidince yine birinci olarak yanıma gelen "Borishan Tomanyans'a bir vesika vererek dışarı çıkmasına müsaade ettim. Tavsiye ettiğim kayıkçı da kendisini alarak gitti. Ben diğer yolcuları çıkardıktan sonra hemen daireye gittim. Kaymakam Bay İsmail Hakkı dairede oturuyordu, içerideki odaya girdik. Beraberce Boris'in üzerini, çantalarını aramaya başladık.

Çantalarından bir takım şayan-ı dikkat mektuplar çıktı. Bunlardan başka Avrupa'nın muhtelif şehirlerinde ikamet ettiğine dair bir takım vesaik ve üzerinde hiç bir yazı bulunmayan ve arkaları kırmızı mumla mühürlenmiş iki de mektup çıkmıştı.

Derhal Bay Kaymakamla birlikte tahkikat ve isticvaba başladık. Kendisine sorduğumuz suallere kesik kesik ve kaçamaklı cevaplar vermek suretiyle tahkikatı geçiştirmek emelinde olduğu anlaşılıyordu. O, mütemadiyen kendisinin Rus tebasından olduğu ve İstanbul'dan hayatını güçlükle kurtardığı, acele Ankara'ya gitmek istediği iddiasında bulunuyordu.

Boris namı taşıyan bu adamın ifadeleri son derece şayan-ı ehemmiyet olduğundan, kendisine sorduğumuz suallerle cevaplarını burada bildirmeyi mufvafık gördüm.

Kendisine şu sualleri sormuştuk:

-Hüviyetinizi söyleyiniz? Nerede doğdunuz? Babanızın ananızın adları nedir? Nerelerde tahsil ettiniz? Şimdiye kadar nerelerde ne gibi işlerde bulundunuz?

-Beni burada niçin alıkoyuyor ve bana bir takım şeyler neden soruyorsunuz? Beni bırakınız ben Ankara'ya Rus Sefarethanesine acele gitmek mecburiyetindeyim. Eğer beni bırakmaz da ben de Ankara'ya geç kalırsam, siz mesul olursunuz. Ben Bolşeviğim. Benim Ankara'da çok mühim işim vardır.

-Ankara'da Rus Sefarethanesinde o kadar acele olan işiniz nedir?

-Bavulumun içinde bulduğunuz arkası mühürlü iki mektubu Rus Sefiri Aralof'a götüreceğim. Bu mektupları bana İstanbul'dan verdiler.

-Bavulunuzun içinden çıkan bu yeni mektubun üzerinde hiç bir iz yoktur. Yalnız arkaları kırmızı mum ile kapatılmıştır. Fakat mumların üstünde de hiç bir mühür yoktur. Bu mektuplar nereye ve kime aittir?

-Bu mektuplar gayet acele olarak Moskova'ya gidecektir. Fakat ben bunları Aralof'a vereceğim. Aralof Moskova'ya gönderecektir. Bu mektupların açılması Aralof için de memnudur. Bunları açmaya Aralof'unda selahiyeti yoktur.

-Mademki bu iki mektup acele Moskova'ya gidecektir. Ve bunları açmaya Rus Sefiri Aralof'un da selahiyeti olmadığını söylüyorsun. O halde bu mektuplar İstanbul'dan doğruca Batum veyahut Odessa tarikiyle Moskova'ya gönderilmiyor da neden Ankara'ya, oradan da Moskova'ya gönderiliyor? Mademki iş bu kadar aceledir, bu kadar vakit kaybetmenin sebebi nedir?

-.....

-Neden cevap vermiyorsunuz?

Yine cevap yok ve fakat Borishan Tomanyans namını taşıyan şahsın rengi sararmakta devam ediyor.

Esrarengiz Mektuplar…

Bay İsmail Hakkı ile mektupları açıyoruz. Mektupların birisinde hiç bir şahsa hitap etmeyen iki satır kadar Fransızca bir yazı hemen hemen şundan ibaret: "L... G... Efendiye itimat ederek icap eden muaveneti esirgemeyin. Yardım edin. Sermayesi büyüktür".

Diğeri de: "M... S..." bildiğiniz gibidir. Ondan da büyük menfaat bekliyoruz. Ticareti yüksektir" diye kısa yazılardan ibaretti.

-Aralof'a gideceğini, Aralof'un açmaya mezun olmadığını ve Moskova'ya götürüleceğini ehemmiyetle söylediğiniz ve sizi Ankara'ya gitmeye bıraktığımız takdirde bizi mesul edecek olan mektuplar bunlar mı idi? Bu "L.. G.. Efendiye" itimat ederek icabeden muaveneti esirgemeyin" demek nedir? "L... G..." kimdir, " M... S..." kimdir? Bu muavenet nedir? Kim kime muavenet edecektir? Bunları açık olarak söyle?

-Bu mektuplar Moskova'ya gidecekti. Ben "L... G..." ve "M...S…" nedir bilmiyorum. Mektupların içinde ne yazılı olduğunu da bilmiyordum. Ben bunları Ankara'ya götürmeye memur idim. Başka birşey bildiğim yok.

-Siz nerede doğdunuz? Babanızın, ananızın isimleri nedir?

-Ben Tiflis'te doğdum. Babamın adı Grigor, anamın adı Marya'dır.

-Tahsilinizi nerede yaptınız ve nerelerde ne işlerde bulundunuz?

-Tahsilimi Tiflis Rus Mekteplerinde yaptım. Oradan Paris'e gittim. Muharebeden evvel Odesse'ya geldim. Çünkü babam öldükten sonra validem Odessa'da oturuyordu.

-Paris'ten başka yerlere gitmediniz mi?

-Hayır gitmedim.

Bu Bir Komitacı İdi…

Bu sırada Tomanyans'ın bavulunun içinden çıkardığımız bir ikamet varakasında, Anvers'te oturduğuna dair bir kayıt olmakla beraber orada kendisini tanıyanlardan birisinin de "Kantaryan" olduğu yazılı idi. Aynı zamanda babasının ismi Grigor, validesinin ismi Mari Bercuhi olarak yazılı idi.

Grigor'un Ermenicesi Kirkor olup Bercuhi ismi de Ermeni kadın ismi olduğuna nazaran, Borishan Tomanyans ismini taşıyan şahsın tamamıyla bir Ermeni ve bir Ermeni komitacısı olduğu kanaati bizde hasıl olmuştu.

Keyfiyeti derhal şifre ile Dahiliye Vekaletine bildirdik. Bu Ermeni komitacısının Ankara'da büyük bir zata suikast yapmak maksadıyla Anadolu'ya geldiği anlaşılıyordu. Bunun üzerine tahkikatı derinleştirmiye ve kendisine şu sualleri sormaya başladık:

-Babanızın isminin Grigor olduğunu söylemiştiniz. Halbuki Kirkor olduğuna göre siz Rus değil bir Ermenisiniz. Babanızın adı da Kirkor'dur, değil mi?

-Hayır Ruslarda Grigor adı çoktur. Ben Rus'um, Ermeni değilim.

-Ermeni olmadığınızı söylüyorsunuz. Validenizin ismine ne diyeceksiniz? Paris'ten başka bir yere gitmediğinizi söylediğiniz halde Anvers'e de gitmişsiniz. Bu ikamet varaksı sizin değil mi?

-Evet benimdir. Fakat ben bu varakanın çantamda olduğunu bilmiyordum. İstanbul'da bunu zayi ettiğimi zannediyordum. Beni affediniz. Beni birdenbire tevkif ettiğinizden korktum, şaşırdım, Anvers'e gittiğimi söylememişim. Evet, ben Anvers'e de gittim.

-165-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Rus Olduğunu İddia Eden Adamın Merkezi Hariçte Bulunan Bir Suikast Komitasına Mensup Olduğu Anlaşılmıştı...

-Mademki bu ikamet tezkeresi senindir. Bu tezkerede validenizin adı Mari Bercuhi olarak yazılıdır. Siz evvelce validenizin ismi Marya olduğunu söylemiştiniz. Grigor nasıl Kirkor ise Marya'da Mari'dir. Buna ne diyeceksiniz?

-Bana biraz müsaade ediniz, aklım başımda değil, size layıkıyla cevap veremeyeceğim. Biraz istirahat edeyim. Yarın soracaklarınıza cevap veririm. Vapurda çok sallandım, uykusuz kaldım, çok rahatsızım.

-Biz de seninle beraber oturuıyoruz. Saat on iki olduğu halde biz de uykuya yatmadık. Evvela bize doğru cevaplar ver ki biz de seni istirahate bırakalım.

-Ben Rus'um. Babam Rus, validem Ermenidir. Evvelce söylediklerim

yalandır. Ben korkmuştum, öyle söyledim. Bu ikamet varakasının çantamda olduğunu zannetmiyordum. Vapura çok acele bindiğim için bu varakayı eşyalarım arasına koyduklarını görmemiştim. Size doğrusunu söylüyorum. Babam Rus, anam Ermenidir. Müsaade ediniz, İstanbul'a bir telgraf çekeyim. Beni buraya gönderenler şimdi benden bir telgraf bekliyorlar. Eğer bu telgrafı çekmezsem İngilizler İstanbul'daki bir Rus arkadaşımı idam edecekler.

İstanbul'da Larkin?

Bunun üzerine Tomanyans'a müsaade ettik. Fransızca bir telgraf yazdı. Telgraf şöyle yazılmıştı İstanbul Galata Larkin. İnebolu'da tevkif edildim. Kendisine dost görünmek için bu telgrafı kendim götürdüm. Tabii çekmek maksadıyla değil, bir müddet sonra kendisine telgrafın çekildiğini söyledim ve kestirdiğim bir makbuzu da ikna etmek için eline verdim.

İstanbul'daki Larkin'in kim olduğu sualimize cevaben bir Rus olduğunu söylüyordu. Bunun da yalan olduğu ve maksadının İnebolu'da tekvkif edildiğini bildirmek olduğu anlaşılıyordu. Vakit gece yarısını geşmişti. Biz hâlâ tahkikat ve isticvabata devam ediyorduk. Saat iki olmuştu.

Dahiliye Vekaletine çektiğimiz şifreli telgrafa cevap geldi. Şifreyi hallettik: "Tahkikata ehemmiyetle devam ediniz, neticeden de peyderpey malumat veriniz" deniliyordu. Artık vakit geç olduğundan tahkikata ertesi gün devam etmek üzere biz de evlerimize gittik. Tomanyans'ın yanına da iki polis nöbetçi bıraktık.

Bu Adam Rus Değildi…

Ertesi sabah tekrar komiserlik dairesine geldik. Bay kaymakam sordu:

-Bunun şüpheli olduğunu ve muzır bir adam olduğunu nasıl anladın?

-Vapura gittiğim zaman evvela bana Rus olduğunu ve acele Ankara'ya Rus Sefarethanesine gideceğini söylemişti. Evvela şahsına baktım. Bu adamda bir kere Rus tipi yoktu. Ruslar sarışın mavi gözlü olmakla beraber simaları da başkadır. Halbuki bu adam gayet siyah saç ve bıyıklı, siyah gözlü gayet beyaz çehrelidir. Rus olmasına ihtimal yoktur. Her nasılsa Rusça öğrenmiş bir Ermenidir. Bu cihet evvela nazar-ı dikkatimi celbetti. Asıl şüphemi davet eden şey bana vapurda üzerinde Bolşevik damgası bulunan küçük bir bez göstermesidir.

Malum ya komitacılar arasında yekdiğerini tanımaları için böyle bez hüviyet varakası usulü vardır. Bu hüviyet varakaları kağıt üzerinde olamaz, çünkü bu bezler icabında elbisenin yakasına dikilir, bez olduğu için kağıt gibi hışırtı yapmaz.

Bu kabil vesaikin bez olması sebebi bunun içindir. Boris namını taşıyan bu adam bunu nasılsa bulmuş veyahut bunun eline verilmiş bu da aklınca bizi kandırırım zannıyla bu bezi bana göstermek istedi. Bu bezi de görünce şüphem büsbütün arttı, ondan sonra size gelerek tevkifi için tertibat aldık.

-Burada Rusya'dan gelmiş Sabri Ayvazof vardır bu da uzun müddet Rusya'da Bolşevik hayatına karışmıştır. Bolşevikler çok iyi tanır, bir kere onunla görüştürelim belki bize bu adam için bir fikir verebilir ve bizi tenvir eder.

-Çok mufvafık, görüştürelim diyerek bir memurla Sabri Ayvazof'u komiserlik dairesine celbettik. Evvela kendisiyle görüştük. İçerdeki şahısla görüştükten sonra bize kanaatini söylemesini rica ettik.

Boris'i çağırdık, Sabri Bey Rusça görüşmeye başladı. Yarım saat kadar görüştükten sonra bize verdiği bir işaret üzerine mevkufu diğer odaya gönderdik. Sabri Bey bunun katiyen Bolşevik olmadığı gibi Rus da olmadığını ve Kafkasya'da doğduğu ve tahsilini Rusya'da yaptığı hakkındaki beyanatı yalandır. Rusya'da biraz bulunmuş öğrendiği Rusça'da tam bir Rusça değildir. Bu başka bir millettir, dedi. Bundan sonra yeniden tahkikata devam ettik. Fakat bay kaymakamın işi olduğundan biraz sonra isticvaba gece başlamak üzere bıraktık.

Akşam hükümet tatilinden sonra tekrar isticvaba başladık. Evvela kendisine şu suali sordum:

-İkamet varakanızda Anvers'te bulunduğunuz sıralarda sizi tanıyanların ismi sırasında Kantaryan isminde birisi vardır. Bu Kantaryan kimdir, ismini söylemelisiniz?

-Kantaryan'dır efendim, bu bir isimdir.

-Hayır Kantaryan lakabıdır. Bunun ismi de olacaktır.

-Ben kendisini Kantaryan diye tanırdım, ismini bilmiyordum.

-Siz söylemek istemiyorsunuz, ben Kantaryan'ın ismini size söyleyeyim. Bu adamın ismi Armenak Kantaryan değil midir?

-Her halde siz Ermeni olacaksınız ki bu adamı tanıyorsunuz, evet Armenak Kantaryan'dır.

-Dün İstanbul'da Larkin isminde birisine telgraf çektiniz bu Larkin kimdir? Ne millettir?

-Larkin bir Rus'tur. Beni Ankara'ya gönderen bir adamdır.

Halbuki öğrendiğimize göre Larkin bir şahıs değil Avrupa'da teşekkül etmiş bir suikast cemiyetinin ismi olup kendi aralarında bir parola imiş.

Her akşam tahkikat neticesini şifre ile Dahiliye Vekaletine bildirmek için tahkikat ve isticvap on beş gün devam etti. Tahkikat ve isticvap neticesinde bu adamın Ermeni olduğu ve Avrupa'da müteşekkil suikast komitasina mensup olduğu kendi itirafiyla da sabit olmuş ve Anvers'te Van Mebusu olup Avrupa'ya firar etmiş olan Papazyanla görüştüğünü de itiraf etmişti.

Bu adam Anadolu Hükümet ve zabıtasını son muzafferiyet-i azime dolayısıyla ve büyük zaferin verdiği neşe ile sahil ve dahil inzibatını terk ettiğimizi zannederek tam zamanıdır, fırsattır diyerek Ankara'ya bir suikast yapmak maksadıyla gitmek istediği anlaşılmıştı.

Netice şifre ile Dahiliye Vekaletine bildirince gelen cevabi şifrede merkumun kuvvetli bir jandarma muhafazasında Bolu Mutasarrıflığına sevki emredilmişti. Ertesi gün elleri kelepçelenmiş olarak dört jandarma muhafazasında karadan Bolu'ya sevkedildi.

Kocaeli Polis Mürlüğüne Tayinim

Suikastçının Bolu'ya sevkinden birkaç gün Sonra Emniyeti Umûmîye Müdürlüğünden gelen bir telgrafta: Kocaeli Polis Müdürlüğüne tayin edildiğim bildiriliyordu. Bu telgraf üzerine eşyalarımızı toplayarak yol hazırlığına başladık. İki gün sonra da limana gelen bir vapura binerek İstanbul yoluyla yeni memuriyetime gitmek üzere İnebolu'dan hareket ettik. İstanbul'a gelince eşyaları Galata'da bir emanetçiye bırakarak ailemi Beykoz'a gönderdim. Kendim de ilk iş olmak üzere Polis Müdüriyeti Umûmîyesi Dördüncü Şubesine gittim.

İnebolu'da tevkif ettiğim Ermeni suikastçi komitasının Dördüncü Şubeden seyahat varakası alırken ne gibi vesaik ibraz ettiğini görmek ve bu işi buradan da tahkik ederek esas hüviyetini tamamıyla anlamak istiyordum. Bu sebeple Dördüncü Şube Müdür Muavini Şükrü Beye gittim. Borishan Tomanyans namına Rus tebası sıfatıyla seyahat varakası alan şahsın ne gibi bir vesaik ibraz etmek suretiyle bu varakayı aldığını öğrenmek istediğimi söyledim.

-166-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Ali Kemal İstanbul'dan İzmit'e Getirilmiş ve Halk Tarafından Linç Edilmişti...

Bay Şükrü bir komiser çağırdı. Bir ay zarfında Borishan Tomanyans namında bir seyahat varakası alan şahsın kaydının bulunmasını emretti. Fakat komiser seyahat varakasının numarası malum olmadıkça bulunmak imkanı olmadığını, zira günde yüzlerce seyahat varakası verilmekte olduğundan haftalarca aramak lazım geldiğini söyledi. Bu müşkülat karşısında şimdilik numarayı alıncaya kadar sabretmeye karar verdim. Esasen iki gün sonra İzmit'e hareket edeceğim için mahalli memuriyetime gittikten sonra Bolu Mutasarrıfına bir mektup yazarak seyahat varakasının numarasını öğrenip Bay Şükrü'ye bir mektupla bildirecek ve bu suretle tahkikatı ikmal etmiş olacaktım.

İki gün sonra İzmit'e hareket ettim ve işe başladım. Bolu Mutasarrıfı Bay Fahri ile polisten tanıştığım için kendisine yazdığım hususi bir mektupta bu tahkikatı kendim yaptığım için bu adamın esas hüviyetinin meydana çıkarılması için tahkikat evrakına bağlı seyahat varakasının numarasını bildirmesini rica ettim. Bir kaç gün sonra numara geldi.

Ali Kemal'in İzmit'e Getirilmesi ve Linç Edilmesi...

Bir gün Polis Müdüriyetinde meşgul bulunduğum sırada İskele Komiser Muavini telaş içinde geldi. Şu sözleri söyledi:

-Şimdi Karamürsel'den içinde bir zabit, bir merkez memuru, bir serkomiser bulunan bir motor geldi. Bunlar İstanbul'dan Ali Kemal'i kaçırıp buraya getirmişler, malumat vermeye geldim.

-Ne için buraya getirmediniz? Ali Kemal şimdi nerede?

-Merkez Kumandanlığına götürdüler. Şimdi oradadır. Merkez Kumandanı bir müfreze askerle geldi ve bize müdahale ettirmeden aldı götürdü.

Ben bu sözü işitince hemen muavin ile birlikte Merkez Kumandanlığı-

na gitmek üzere müdiriyetten çıktım. Merkez Kumandanlığına girince Ali Kemal'in Merkez Kumandanı tarafından Ordu Kumandanı Nurettin Paşaya götürüldüğünü öğrendim. Merkez Kumandanlığındaki zabit beylere, Ali Kemal'i getiren merkez memuru ile serkomiseri sordum. Merkez memuru ve serkomiserin, Ali Kemal'i Merkez Kumandanlığına teslim ettikten sonra çarşıya doğru gittiklerini söyleyince Polis Müdüriyetine avdet ettim. Telefonla keyfiyeti Mutasarrıf Sadettin Beye bildirdim. Telefonla bana şu suali sordu:

-Neden Ali Kemal'i Polis Müdiriyetine almadınız?

-Motor gelmezden evvel Merkez Kumandanı iskeleye bir müfreze askerle gitmiş Ali Kemal'i, ayağı karaya basınca askerlerin arasına alarak doğru Merkez Kumandanlığına götürmüş. Bu hali gören İskele Komiser Muavini bana gelerek işi anlattı ben de derhal Merkez Kumandanlığına gitmiş isem de Ali Kemal orada bekletilmeden Ordu Kumandanı Nurettin Paşaya götürüldüğünü öğrenince avdete mecbur oldum. Ali Kemal'i getiren merkez memuru ile serkomiseri aratıyorum, bize ne için getirmediklerini kendilerinden soracağım.

-Merkez Kumandanı, Ali Kemal'in geleceğini haber alıyor da Polis Müdürü neden haber alamıyor?

-Merkez Kumandanı haber alıyor çünkü, Ali Kemal'i getirenlerden birisi de zabit imiş, Karamürsel'den Merkez Kumanlığına telgrafla bildirmiş. Polise mensup merkez memuru ile serkomiser Polis Müdürlüğüne telgraf çekmeye lüzum görmediklerinden bittabi müdüriyetin de malumatı olamazdı. Cevabını verdim. Henüz telefon muhaveresini bitirmiştik. Ali Kemal'i getiren merkez memuru ve serkomiser geldiler.

-Ali Kemal'i siz mi getirdiniz?

-Evet İstanbul'da tevkif ederek motorla buraya getirdik.

-Siz her ikiniz de eski birer polis mensubusunuz. Burada da bir Polis Müdüriyeti mevcuttur. Asker olmayan bir adamı neden Polis Müdüriyetine değil de cihet-i askeriyeye teslim ettiniz?

-Motorumuz İzmit İskelesine yanaşınca iskelede Merkez Kumandanı ile birçok asker vardı. Motorda da bizimle beraber bir zabit vardı. Hemen Merkez Kumandanı Ali Kemal'i alınca doğru kumandanlığa, oradan da Ordu Kumandanı Nureddin Paşaya götürdü. Biz müdahale edemedik.

-Motorda refakatinizdeki zabit Merkez Kumandanlığına telgrafla malumat vermiş, siz de bize bir telgrafla bildirse idiniz daha iyi olurdu.

-Zabitin telgraf çekmesi üzerine biz ikinci bir telgraf çekmeye lüzum görmedik dediler ve bir az sonra müdüriyetten çıktılar. Aradan yirmi dakika kadar geçmişti ki sokakta bir kalabalık Ali Kemal'i ayaklarından bir ipe bağlamışlar sokaklarda sürüklüyorlardı. Ordu Kumandanlığından çıkarılan Ali Kemal, Saraykapısında ahali tarafından linç edilmişti.

Bu vaziyeti görünce Merkez Kumandanlığına gittim. Kumandan Beyle görüştükten sonra Ali Kemal'i defnettirmek üzere teşebbüste bulunarak defnetirdik.

Komitacının Pasaport Numarası...

Bu vakadan sonra Bolu Mutasarrıfı Bay Fahreddin gelen suikastçı komitacının seyahat varakasının numarasını hususi bir mektupla Dördüncü Şube Müdürü Bay Şükrü'ye bildirdim.

Bu sırada faaliyetimin biraz fazla olmasından yaram tekrar fenalaşmaya ve bana ziyade ızdırap vermeye başlamıştı. Doktorlara burada da yaramı gösterdim. Birkaç gün kadar evde oturmaklığımı tavsiye etmeleri üzerine bir hafta kadar evde kaldım. Her gün doktor gelip evde yaramı pansuman yapıyordu.

İstanbul'a Gidiş...

Bir hafta sonra müdüriyete indim. O gün İstanbul'a giden trenden çıkan Dahiliye Vekaleti Müsteşarı Bay Ahmet Münür, Mutasarrıf Bay Sadullah ile birlikte müdüriyete geldiler.

Bay Ahmet Münir ile İnebolu'ya geldiği zaman ve Erzurum Valiliğinde bulunduğu sıralardan tanışıyorduk. Bana karşı büyük bir muhabbet ve teveccüh göstermiş, yaramla da alakadar olmuştu. Mutasarrıfımızla beraber müdüriyete gelince evvela yaramın nasıl olduğunu sordu. Bay Saadettin de yaramın bugünlerde fazla ızdırap verdiğinden bir haftadanberi evde yattığımı söyleyince, Bay Ahmet Münir şu sözleri söyledi:

-Ben bu trenle İstanbul'a gidiyorum. Haydi seni de götüreyim. İstanbul'da ameliyat yaptırayım.

-Bir müddet sonra ameliyat yaptıracağım. Henüz vazifeme geleli bir buçuk ay oldu. Burasını, vazifemi nasıl bırakayım.

Bay Sadettin'e hitaben:

-Polis Müdürüne izin veriyorsunuz değil mi? deyince Bay Sadettin de

hay hay bir an evvel ameliyatını yaptırması hayatı için elzemdir, bu yara her zaman için hayatını tehdit edecektir.

-İşte mutasarrıfın da izin veriyor, kalk bu trenle gidelim. Eğer gelmezsen seni korkaklıkla itham edeceğiz deyince ben de:

-Şimdiye kadar altı yedi ameliyat geçirdim, yaram iyi olmadı. Bana da yeis geldi. Bu sebeple gitmek istemiyorum dedim. Bay Sadettin hemen eline bir kağıt alarak Liva Polis Müdürümüz Bay Ali Rıza'ya ameliyatını yaptırmak üzere bir ay mezuniyet verilmiştir diye bir mezuniyet kağıdı yazdı ve imzaladı. Artık İstanbul'a gitmekten başka çare kalmadığını görünce eve gönderdiğim bir hademe ile çamaşır getirttim ve o günkü trenle Bay Ahmet Münir'le İstanbul'a geldim. O gece Kadıköy'de akrabalarım nezdinde misafir kaldım.

Ertesi gün suikastçı Ermeninin tahkikatı için Polis Dördüncü Şube Müdürlüğüne gittim, Müdür Muavini Bay Şükrü'yü gördüm. Bay Şükrü beni görünce: "Ben de sana bugün mektup yazacak ve seyahat varakası alan şahıs hakkında mufassal malumat verecektim" dedi.

Ve masasının gözündeki evrakı çıkardı. Bunlar dedi, iki arkadaş birisi Borishan Tomanyans diğeri İstefan Leviç namına Rusya'da yeni gelmiş iki pasaport ibraz etmek suretiyle seyahat varakası almışlar. Bunlardan Borishan Tomanyans İnebolu'ya, İstefan Leviçte Antalya'ya gitmek üzere seyahat varakası verilmiştir deyince bu mesele nazarımda fevkalade ehemmiyet kesbetmişti.

-167-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Ermeni Komitacısının Resimlerini Çoğaltarak Ankara'ya Gönderdik...

Bu hususta hasıl ettiğim kanaat şu olmuştu. Bu iki şahıs Ermeni komitacısı ve suikastçı olup bunlar İstanbul'da ya İngilizler veyahut Ermeni komitaları tarafından, birisi Karadeniz sahillerinden İnebolu'dan, diğeri de Akdeniz sahillerinden Antalya'dan Ankara'ya sevkolunmak istenmişti. Ben bu düşüncede iken Bay Şükrü'nün odasından içeriye Dahiliye Vekaleti Müsteşarı Bay

Ahmet Münür arkasında Dördüncü Şube Müdürü Bay Sadettin girdiler.

Bay Ahmet Münir beni görünce Bay Sadettin'e göstererek, İzmit Polis Müdürümüz deyince Sadettin, biz kendisini tanırız dedi. Ben hemen Borishan Tomanyans ve Leviç meselelerini söyledim. Boris'in tahkikatını benim yaptığımı bildiği için Dördüncü Şubede yaptığım tetkikatın neticesinde bunların iki kişi olduklarını ve birisinin tevkif edilmekle beraber diğerinin Antalya veyahut Mersin yolu ile Anadolu'ya girmek ihtimaline karşı Dördüncü Şubede mevcut fotoğraflarını teksir ettirilerek hemen Akdeniz Limanları zabıtalarıyla Anadolu'daki polis teşkilatına gönderilmelerini söyledim. Bay Ahmet Münir bu fikrimi muvafık bularak hemen fotoğrafların çoğaltılarak kendisine verilmesini Dördüncü Şube Müdüriyetine emretti.

Bir saat içinde çoğaltılan fotoğrafları Bay Ahmet Münir derhal Ankara Emniyeti Umûmîye Müdüriyetine gönderdi. Bana da bir kart vererek İstanbul Sıhhat İşleri Müdürü Doktor Bay Kemal Muhtar'a götürmemi söyledi. Bu kart ile Bay Kemal Muhtar beni fakülteye yatırarak ameliyat yaptıracaktı. Tekrar hastahaneye yattım. Bay Ahmet Münir on gün kadar İstanbul'da tetkikat yapmak için geldiğini söyleyerek "Vakit bulursam hastahanede seni de ziyaret ederim" dedi.

Ben yanıma komitacıların ikişer fotoğrafını aldım. Sıhhat İşleri Müdürü Bay Doktor Kemal Muhtar'a gittim. Bay Kemal Muhtar beni çok iyi kabul etti. Telefonla Haydarpaşa'da Tıp Fakültesine Fakülte Reisi kardeşi Doktor Bay Akil Muhtar'a benim hariciyede Operatör Doktor Orhan Abdi Beyin seriyatına [poliklinik] yatırılarak ameliyatımın yapılmasını söyledi. Ayrıca bana da bir kart verdi.

Bu kartla fakültede Bay Doktor Profesör Akil Muhtar'a müracaat ettim. Daha o gün benim için ikinci hariciye seririyatında bir oda ayrılmıştı, hariciyeye gittim, yatağıma yattım. Fakat bulunduğum odada benden başka kimse olmadığından bu odada canım sıkıldı. Zira ameliyat olduktan sonra konuşacak kimse bulamayacaktım. Orhan Beyin Muavini Dr. Operatör Ali Rıza Faik Beyin yatağımın koğuşa kaldırılmasını rica ettim. Bu ricam derhal kabul edildi. Koğuşa geldim. Orada eskiden tanıdıklarımdan Beşiktaşlı mücahit ve bazı tanıdıklarım olduğundan sıkılmayacaktım. Ertesi gün Operatör Orhan Abdi Bey geldi. Evvela benim yatağıma geldi. Yaramı açtı. Bir müddet sonra dört sene evvel Sıhhat Yurdunda geldiğim zaman kurşunu çıkardığını hatırladı. Ve ertesi gün ameliyat yapmak için bana müshil vermelerini söyledi.

Ertesi sabah 1 Kânun-u Evvel 338 günü Operatör Orhan Abdi Bey gel-

di. Beni bir arabaya koyarak ameliyat odasına götürdüler. Ameliyattan sonra yatağıma getirildikten sonra ne kadar zaman geçtiğini bilmiyorum gözümü açtığım zaman yanımda arkadaşlarımı gördüm. Fakat aldığım klorformun tesiriyle baygın bir halde olduğumu gören arkadaşlarım ertesi gün gelmek üzere gitmişlerdi.

Ertesi sabah Dördüncü Şube Müdür Muavini Bay Şükrü ve daha birçok arkadaşlar geldiler. Ertesi gün de Polis Müdüri Umûmîsi Bay Sadi ile Birinci Şube Müdürü Bay Nevzat [Tandoğan] geldiler. Bir müddet görüştükten sonra bir an evvel yaramın kapanması arzusunu izhar ettikten sonra gittiler.

İnsanlarda garip bir halet-i ruhiye vardır. İnsan hastahane hayatını hiç arar mı? Meğer bu da aranırmış, hariciye seririyatında yatan hastaların vücutça bir rahatsızlığı olmadığı için onlara her türlü yemekler verildiği için yaralarının acısından başka bir dertleri olamaz. Pansuman yapıldıktan sonra yaralı hastalar nisbetoe rahatlaşırlar.

Yara Kapanmamıştı...

Bizde akşamları, kış gecelerini çok güzel geçirdik. Diğer koğuşlardan da bazı tanıdık hastalar bizim koğuşa gelirler, gece yarılarına kadar hikaye, roman okumakla vaktimizi geçirirdik. Orhan Beyin yaptığı bu ameliyat, yedinci ameliyatım olmuştu.

Teessüfle söylemek isterim ki bu ameliyatla da yine yaram kapanmamıştı. Orhan Abdi Bey yaptığı bu ameliyatta delik olan bağırsağımı dikmek ve bağlamak mecburiyetinde olduğu için kalça kemiğimi biraz da kırmış ve yarayı biraz daha büyütmüştü. Çünkü kemik kırılmamış olursa bağırsağı dikmek için el sokulamayacağından kemiği kırmak mecburiyetinde kaldığını duymuştum.

Ameliyatımdan sonra barsaklardaki dikişin tutması için lâvdanım vermişlerdi. Bundan sonra verdikleri müshil de tamamıyla denecek derecede yaradan gelmişti. Bu vaziyet beni çok müteessir etti.

Hastahanede Boris'i Takip...

Fakültede yapılan ameliyattam henüz bir hafta on gün geçmişti. Hatırıma İnebolu'daki suikastçi Borishan Tomanyans geldi. Bunu behemahal öğrenmek ve hakiki hüviyetini meydana çıkartmak istiyordum. Yatakta yaralı olarak yatmasa idim, benim için bunu öğrenmek kolaydı.

Mamafih bunu yatağımda da takip edebilirdim. O sıralarda Haydarpaşa İstasyonunda serkomiser olarak Bay Adnan bulunuyor ve sık sık ziyaretime geliyordu. Bay Adnan evvelce Kısm-ı Siyasi İstihbarat memurluğunda bulunmuş ve Mütarekede Ermeni komitaları tarafından evinde öldürülmüş olan Artin Mıgırdıçyan'ın büyük oğlu Aleksan'ı buldurup bana göndermesi için eski Kısm-ı Siyasi Başkatibi Serezli Bay Ahmet'e bir mektupla bildirmesini rica ettim.

İki gün sonra Aleksan hastaneye geldi. Kendisine yanımda bulundurduğum iki fotoğrafı gösterdim. Aleksan bu fotoğraflardan Borishan Tomanyans nam-ı müstearını taşıyan adamın fotoğrafisini görüne dikkatle bakmaya başladı: "Ben bu fotoğrafı tanımak istiyorum, fakat birdenbire kestiremeyeceğim. Bunları götüreceğim, tanıdığım birkaç kişiye de göstereyim. Size bunun hakiki hüviyetini iki gün sonra getiririm, deyince ben de fotoğrafların ikisini de Aleksan'a verdim. Ben esasen bunlardan ikişer tane aldığım için yanımda daha birer tanesi kalmıştı.

İki gün sonra geleceğini söyleyen Aleksan ertesi sabah erken hastahaneye geldi. Boris namını taşıyan fotoğraf sahibinin isminin Leon Garipyan olup Taşnak komitası erkanından olduğunu; diğerini tanıyamadıklarını, bu adamın herhalde yabancı bir şahıs olduğunu söylemişti. O zaman intikal ettim ki İnebolu'ya geldiği zaman çantasında çıkan mühürlü mektuplardan birisinde "L... G..." yardım ediniz yazılması da isminin Leon Garipyan olduğuna delalet ediyordu.

Biz Harb-i Umûmî esnasında Taşnaksağanların ele başılarından olan bu komitacıyı da İstanbul'da çok aramış isek de bunun Bulgaristan yoluyla Avrupa'ya kaçtığını sonradan öğrenmiştik. Demek oluyor ki Leon Garipyan Anadolu'ya, Rus tabiyeti altında ve Borishan Tomanyans nam-ı müstearıyle girmek istiyordu. Ve artık bunun Ankara'ya ne maksatla gitmek istediği tamamıyla anlaşılmış bulunuyordu. İnebolu'da iken İstanbul'a telgraf çekmek arzusunda bulunması ve bunu ısrarla söylemesi ve hatta telgraf çekmediği takdirde İngilizler tarafından diğer arkadaşının idam edileceğini söylemesi bir maksada müstenit olduğunu şimdi anlamıştım. Bu maksat da şöyle olacaktı. Bunlardan Boris evvela İnebolu'ya hareket edecek oradan vereceği telgraf üzerine İstefan Leviç namını taşıyan da Akdeniz'den Antalya yoluyla Ankara'ya gidecekti. Boris'ten telgraf alamadıkları için belki de İstefan'ı yola çıkarmamışlardı

-168-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...
Bana İkinci ve Bir Üçüncü Ameliyat Yapıldı. Vazifem de İstanbul'a Nakledildi Fakat...

Ben Aleksan'dan bu malumatı alınca derhal bir mektupla Bolu Mutasarrıflığında bulunan Borishan Tomanyans'ın hakiki hüviyetini Emniyeti Umûmîye Müdüriyetine bildirdim. Ve bu adamın Leon Garipyan namındaki Taşnaksağan erkanından olduğunu yazdım, diğer taraftan Aleksan'ı İstanbul'daki Ermeni komitacıları hakkında malumat toplaması için çalıştırmaya başladım. Hatta bir müddet bu çalışması için Bay Nevzat kendisine bir miktar parada vermişti. Babasını Ermeni komitaları öldürdüğü için Aleksan'dan başka bu işlerde çalıştırılacak ve sözlerine itimat edilecek kimse yoktu. Bir taraftan bu işleri takip ediyordum, diğer taraftan da yaramın kapanmaması beni korkutuyordu.

İkinci Bir Ameliyat...

Yaramın neden kapanmadığını ve bağırsaktaki dikişin neden tutmadığını doktorlara sordum. Bağırsağın yumuşak bir madde olduğundan birinci defada tutmadığını, ikinci bir ameliyatta behemmehal tutacağını söylemişlerdi. Ameliyatımdan sonra beni ziyaret için gelenler çoğalmaya başlamıştı.

Birinci ameliyattan iki ay sonra Kânûn-u Sânînin sonlarına doğru yeniden bir ameliyat daha yapılmaya karar verildi. Bugünlerde idi Polis Müdüriyeti Umûmîyesi Birinci Şube Müdürü Bay Nevzat [Tandoğan] hastahaneye gelmişti. Yaranın kapanmadığına müteessir olduğunu söyledi. Bay Nevzat'ın bana karşı gösterdiği bu alaka beni çok memnun ve mütehassıs etmişti. Bir kaç gün sonra yeniden bir ameliyat yapılacağını söyledim, Ameliyat gününü tahkik ettirdi ve o gün ameliyatımda bulunmak üzere geleceğini söyleyerek gitti.

Birkaç gün sonra ameliyat için yine hazırlandık. Araba ile ameliyat odasına giderken Bay Nevzat'ın geldiğini gördüm. Beni içeriye götürdüler. Orhan Abdi Beyin, bana kloroform verilirken: "Bu polisler her yere giriyorlar. Ame-

liyat odasına bile geldiler" dediğini işittim. Bundan sonrasını bilmiyorum. Yatağımda gözlerimi açtığım zaman yatağımın yanında Bay Nevzat'ı gördüm. Bana doğru eğilerek: "Ben yine gelirim, geçmiş olsun" diyerek gitti.

Birkaç gün sonra Bay Nevzat Polis Müdürü Sadi Beyle beraber gene geldiler. Bay Nevzat, biran evvel iyi olmaya çalış, seni İstanbul kadrosuna naklettireceğiz. Seni kendime muavin olarak alıyorum dedi ve birkaç gün sonra da Şubat içerisinde benim İzmit Polis Müdürlüğünden İstanbul Polis Müdüriyeti Umûmîyesi Birinci Şube Müdür Muavinliğine naklim icra ettirilmişti. Aşağılarda görüleceği üzere İstanbul'a bu naklim keyfiyeti binnetice benim için mucip-i felaket olmuştu.

Bu defaki ameliyatla da maalesef yaram yine kapanmamıştı. Sekizinci ameliyatla da kapanmayan yaram maneviyatıma da tesir yapmıştı. Bu teessürümü Operatör Orhan Abdi Beye, Muavini Ali Rıza Faik Beye söylemişti. Bir gün Orhan Bey yanıma geldiğinde: Müteessir olmayan hayatta insan her şeyleri görür. Bu vaziyetten, yaranın kapanmamasından asıl biz müteessir olmalıyız. Mamafih bu yara kapanacaktır demişti.

Nisanın dördüncü günü yine bir ameliyat için hazırlık başlamıştı. O gün Orhan Beyin Muavini Doktor Ali Rıza Faik Beye dedim ki ben bu ameliyatlardan artık zahmet çekiyorum yara yine kapanmıyor eğer böyle devam edecekse bari bırakın ben de zahmet çekmeyim. Ali Rıza Bey yaramın behemahal kapanacağını söyledi. Ertesi sabah dokuzuncu ameliyatım yapılacaktı.

Doktor Ali Rıza Faik gelince, aman dedim bana kloroformu yaatağımda veriniz ameliyat odası artık beni rahatsız etmeye başladı. Bu kadar can acısına insan tahammül edemez dedim. Bu teklifi kabul etti. Bana daha yatağımda iken klorform vermeye başladılar. Bu kadar ameliyat geçirdiğim için artık bana klorform kokusu da fena gelmeye başlamıştı.

Dokuzuncu Ameliyat!

Yarı baygın bir halde ameliyat odasına götürdüler. Orada Orhan Beyin şu sözlerini işitiyordum. Bir hastayı bayıltamadınız, dökün kloroformu diye sert sert söyleniyordu. Bu defaki ameliyatımda Orhan Beyin şu sözleri söylediğini kayınbiraderim Doktor Ekrem Galip sonradan bana söylemişti:

-Eğer bu defa da bağladığım bağırsak tutmayacak veya kapanmıyacak olursa bir daha bu hastaya ben el sürmem.

Çok şükür ki bu defaki bağlama tutmuş ve benim de hayatım bu suret-

le kurtulmuştu. Binaenaleyh hayatımı Doktor Operatör Orhan Abdi Beye ve Muavini Doktor Ali Rıza Faik Beye medyunum.

Son yapılan dokuzuncu ameliyatım biraz fazlaca devam etmiş kemik biraz daha kırılmış olduğundan bu defa biraz fazla rahatsızlanmıştım. Haberim olmadan Birinci Şube Müdürü Bay Nevzat tarafından İstanbul Polis Müdüriyeti Umûmîyesi Birinci Şube Müdür Muavinliğine nakli memuriyet ettikten sonra İstanbul'da beni tanıyan Ermeniler hastahaneye, beni ziyarete gelmeye başladılar.

Ziyaretime gelen Ermeniler o kadar çoğalmaya başlamıştı ki, doktorlar beni yine koğuştan hususi bir odaya kaldırmak mecburiyetinde kaldılar. Zira hastahanenin hasta ziyaret günleri Cuma ve Salı olduğundan bugünlerin haricinde hasta ziyaretçileri bırakılmıyordu. Fakat bana gelenleri doktorlar bırakıyorlardı. Benim ziyaretçilerimin hem de pek çok bırakılması diğer hastaları müteessir edeceğinden doktorların bu teklifini bende kabul ederek odaya gitmiştim.

Yukarıda söylemiştim. Yine söylerim ki insanlarda çok garip bir halet-i ruhiye vardır. İkbal devresinde herkes etrafına toplanır, o zat da bu toplantıyı kendi şahsına hürmet ediliyor telâkki eder, belki de bundan bir haz ve gurur hisseder, insanların tekemmül etmesi için birçok tecrübe geçirmesi lazım. Halbuki çok tecrübe görenlerde bunu anlayamıyorlar zannediyorum. Başkalarını bilmem fakat ben bunu nefsimde tecrübe ettiğim için az çok, insanları anladığıma kaniyim.

İşte bunun bir misalini burada gösteriyorum. Yine hastahanede son dokuzuncu ameliyatımı müteakip ikinci hariciyede hususi bir odada yatıyordum. Bir gün ziyaretime Ermenilerden tahminen on kişi kadar gelmişler, hatta sandalye yetişmediğinden bir kısmı ayakta kalmışlardı.

Bir Ermeni komitası kurşunundan dört sene bu kadar ızdırap çeken bana, bunlar şu temennide bulunuyorlardı:

-Aman beyim, senin hayatın bizim için çok kıymetdardır. Hepimiz can, yürekten bir an evvel iyileşmeni arzu ediyoruz.

Bu söylenen sözler huluskarlıktan başka bir şey değildi. Bu sözlere tahammül edemiyerek gayr-i ihtiyari ağzımdan şu sözler döküldü:

-Beni bu kadar çok mu seversiniz?

Hepsi birden:

-Tabii beyim, seni çok severiz ve sevdiğimiz içindir ki buraya kadar geldik.

-Beni çoktan beri tanırsınız değil mi?

-Evet sekiz on seneden beri tanırız. Az çok hepimiz senden iyilik görmüş insanlarız. Bunu nasıl unuturuz.

-Beni çok sevdiğinizi iddia eden sizler. Mütarekede benim vurulduğum zaman nerede idiniz? Haydi diyelim ki vurulduğumu duymadınız. O zaman "Azadamart Gazetesinin" benim için bir hain köpek daha geberdi! diye yazdığını da mı okumadınız?

İçlerinden bir ikisi mahcup bir halde:

-Hakikaten okumadık, duymadık. Biz öyle gazeteleri elimize bile almayız.

-Ben vurulduktan sonra yirmi gün Alemdar Sıhhat Yurdunda, bir buçuk ay kadar Beykoz'da evimde, yedi ay Cerrahpaşa Hastahanesinde yattım, içinizden hanginiz o zaman çok sevdiğinizi iddia ettiğiniz beni, hatırlayıp da hastahaneye gelmiştiniz?

-Sizin hangi hastahanede yattığınızı bilmiyorduk.

-169-
BİNBİR FELAKETTEN KURTULUP ANADOLU'YA GEÇTİKTEN SONRA...

Kadıköy'de Bir Ev Butup Yerleştim. Dört Seneden Beri Delik Olan Bağırsağım Kapanmıştı...

-O halde o zaman sizin için meçhul kalan bu Ali Rıza'nın şimdi nasıl olup da burada hastahanede yattığını öğrendiğiniz şayan-ı hayrettir dedim. Bu sözlerin üzerine içlerinden bazıları evet kabahatimiz çoktur, affedin! diyerek sükut ettiler. Bunların bu suretle mahcup olduklarını görünce ticaretlerinden ve işlerinden söz açarak bu bahsi kapadım. Bir az sonra da hep birden çıkıp gittiler.

İstanbul'a nakilden sonra İstanbul'a nakli memuriyet edildikten sonra Kadıköy'de bir ev tuttum. İzmit'te bulunan ailemi de getirttim İzmit'le alakam

kesildi. Hastanede yattığım müddet zarfında müteveffa Artin'in oğlu Aleksan sık sık yanıma geliyor ve İstanbul'da İngilizler tarafından himaye edilen Ermeni komitacıları hakkında bana malumat getiriyor, ben de bu malumatı Birinci Şube Müdürü Bay Nevzat'a bildiriyordum. Bay Nevzat Birinci Şube Komiserlerinden iki komiseri bana gönderiyor, ben de kendilerine hastaneden icabeden talimatı veriyordum.

Bir müddet sonra Aleksan'ı Bay Nevzat'a gönderdim. Artık orada vazife görüyor, istihbaratını doğrudan doğruya Bay Nevzat'a veriyordu. Tıp fakültesinde altı buçuk ay kadar yattıktan sonra dört seneden beri delik olan ve sık sık oradan mevadd-ı gaita bile gelen bağırsak, son ameliyatla kapanmış ise de yara henüz kapanmamıştı. Bu yaranın da pansumanla ve bir müddet sonra kapanabileceği Doktor Operatör Bay Orhan Abdi tarafından beyan edilmesi üzerine ben de hastahanede yatmaktan usandığım için Haziranın ilk haftasında hastahaneden çıkıp Hasköy'deki evime gittim.

Ben, Tıp Fakültesi Hastahanesine 338 senesi Teşrin-i Sanisinin sonlarında girmiş 339 senesi Haziranının hemen iptidalarında hastahaneden çıkmıştım. İzmit Polis Müdürlüğü ile Birinci Şube Müdür Muavinliği aynı sınıf ve aynı maaş olmasından, Ermeni işlerine vukufum olması hasebiyle Bay Nevzat'ın gösterdiği arzum ve lüzum üzerine haberim bile olmadan bu nakil keyfiyeti yapılmış, bunu da bana, ancak bu muamelenin ikmalinden sonra Bay Nevzat söylemişti.

Hastahanede yatağından kalkamayacak derecede yaralı olarak yatan bir memurun işe başlamasına maddeten imkan olamayacağını yazmaya lüzum görmüyorum. Şubat 339 sonlarında yapılan bu nakil keyfiyeti üzerine maaşımı alabilmekliğim için İstanbul'a nakli memuriyet ettirildiğim gün bir taraftan İstanbul'da işe başlattırılmış, aynı günde de bana iki ay da mezuniyet verilmiş ve bu da künyeme geçirilmişti. Tıp Fakültesinde birinci ameliyatım 1 Kânûn-ı Evvel 338 de yapılmış son ameliyatım da Şubatın yirmi ikisinde yapılmış olduğuna göre dünyanın hiçbir tarafında, bahusus bu kadar ağır bir yaraya yapılan ameliyatı müteakip hemen üç dört gün sonra yatağından kalkıp işe başlıyacak bir insan tasavvur edilemez değil mi?

Belki de bu yazıları yazmakla okuyucularımı fazla işgal etmiş oluyorum. Fakat aşağıda okuyucularımı bilasebep memuriyetimden azlim bahsinde bu yazıların çok kıymet ve ehemmiyeti olacağından hakkımda tam bir kanaat hasıl etmeleri için buraya yazmak mecburiyetinde kaldım. Hastaneden çıktıktan sonra bir hafta kadar evde kaldım. Bu müddet zarfında Bay Nevzat iki defa evime kadar geldi.

Hatırımı sordu. Yaram, hayatım hususunda Bay Nevzat'ın gösterdiği alakadan dolayı burada kendisine alenen teşekkürü bir vazife-i vicdaniye addederim.

Maalesef kendisine çalışmak kısmet olmadı. Ben henüz daireye gidip vazifeye başlamadan Bay Nevzat istifa ederek çekilmişti. Bay Nevzat'tan sonra Bay Kerim Birinci Şube Müdürü olmuştu.

Artık yavaş yavaş bastonla gezebiliyordum. Akşamları bazen Orhan Beyin Muavini Operatör Doktor Rıza Beyin Yoğurtçu Parkı karşısındaki evine gidiyor, orada pansuman yaptırıyordum. Bazen de Yoğurtçu Caddesinde Baytar Kaymakamlığından mütekait Bay Hamdi'nin evinde pansuman yaptırıyordum.

Bay Hamdi'ye de ikinci seririyatında Orhan Abdi Bey ameliyat yapmış ve bir böbreğini çıkarmış olduğundan onun da yarası henüz kapanmamış, Bay Ali Rıza Faik'in evi de oraya yakın olmasından akşamları saat üç buçukta Bay Hamdi'nin evine gelen Doktor Ali Rıza Faik ikimizi de pansuman yaptıyordu.

Haziranın onuncu veyahut on birinci günü Polis Müdüriyetine gittim. O sıralarda Polis Müdür Vekili bulunan Muavin Bay Vehbi ile görüştüm. Yaram henüz kapanmadığından akşamları saat üçte pansumana gidebilmek şartıyla işe başlayacağımı söyledim. Bay Vehbi de muvafık gördü o gün işe başladım.

Vazifeye Başladığım İlk Gün...

İlk vazifeye başladığım gün masamın üzerine büyük bir deste halinde bir takım evrak getirildi. Bu evrakı getiren başkatibe, Şube Müdürüne neden götürmediklerini sorduğum zaman memur, Şube Müdürünün gelmediğini ve bugün gelemeyeceğine dair haber göndermiş olduğunu söyleyince ben de evrakları birer birer havale etmeye başladım.

Evrak o kadar çok idi ki yalnız havalesi yarım saatten fazla sürmüştü. Muharebe zamanlarında her memleketin kendisine göre ahval-i hususiyesi vardır. Mesela Anadolu'da harp dolayısıyla muhit yeni yeni vazifeler ve işler icat etmişti. Bunun gibi İstanbul'un da Mütareke zamanında vukubulan bazı taşkınlıklar ve firar hadiseleri olmuştu.

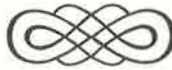

Bir Ermenin İstidası...

Masamın üzerine getirilen evrak kümesinin ortasından bir istida çıktı. Bu istida Avrupa'dan İstanbul'a avdet eden bir Ermeninin İstanbul'a çıkarılması talebini havi idi. İstida sahibi de Sebuhyan isminde birisi idi. Ben İstanbul Ermeni komitalarının hemen hemen mühim bir kısmını tanıdığım için Sebuhyan isiminde bir isim bilmiyordum. Mamafih benim bilmemekliğim bu adamın komitacı olmamasını icap ettirmezdi. Nitekim sonradanda komitacı olmadığı tahakkuk etmişti.

Bu istida çıkınca Şube Müdürü dairede bulunmadığından Ermeni Masası Şefi Bay Şevki'yi çağırttım. Bu kabil istidalar için ne yolda muamele yapıldığını sordum. Şevki de cevaben, komitacı olanlarla Mütareke esnasında İstanbul'da mezalim yapanlar ve taşkınlık edenlerin İstanbul'a avdetlerine müsaade edilmediğini, Mütareke esnasında Türk pasaportu ile gidenlerin vapurdan çıkmasına ve İstanbul'a avdetlerine müsaade edildiği Dahiliye Vekaletinin emri iktizasındandır dedi.

Bu evrakı da diğer evrak gibi tahkikat ve tetkikat icrası için ait olduğu kısım başmemurluğuna havale ettim. Bir müddet sonra bu istida Ermeni Masası Başmemurluğunun: Müstedinin komitacılıkla münasebet ve alakası olmadığı gibi Mütareke esnasında mezalim ve taşkınlık yapanlardan da bulunmadığı ve hüsn-ü hal erbabından olup Türk pasaportuyla İstanbul'dan gittiği bittahkik anlaşılmış.

-170-
İSTANBUL'A NAKLEDİLDİKTEN SONRA, EN BÜYÜK MÜKAFAT: AZİL!

Sebuhyan'ın İstidasını Usulen Havale Etmiştim.

Meğer Bu Meselede 10 Bin Lira Dönüyormuş!

Olduğundan İstanbul'a çıkmasında bir mahzur olmadığı derkenarıyla müdüriyete iade edilmişti. Ait olduğu kısımdan ve mesul bulunduğu masa amirliğinden bu derkenarla gelen istidaya ben de müstedinin iddiası vechiyle, hakikaten Hükümet-i Milliyenin İstanbul'da teessüsünden evvel Türk pasa-

portuyla gitmiş ise çıkabilir. Deniz Merkez Memurluğuna derkenarıyla istidayı Deniz Merkez Memurluğuna havale etmiştim ve bu mesele benim için alelade bir muameleden başka birşey değildi.

Mütareke esnasında Türk pasaportuyla Avrupa'ya gidenlerin İstanbul'a avdetlerine Dahiliye Vekaletince müsaade edilmişti. Mütarekede Türk pasaportu alanlar pek az olduğundan bu kabil Türk pasaportuyla gidenler avdet edebilirdi. Çünkü ekseriyet o zamanlar hep ecnebi pasaportuyla gitmişlerdi.

Sebuhyan Müdüriyete Getirildi...

Ertesi gün nöbetçi polisi geldi. Mevcutlu olduğundan bahisle bana bir evrak getirdi. Poliste mevcutlu olan evrak hiç bekletilmeden derhal muamelesi yapılır. Bu sebeple evraka baktım. Bir gün evvel Deniz Merkezine havale ettiğim Sebuhyan'ın istidası idi. Deniz Merkezi istidanın altına: Telakki edilen emir üzerine merkum vapurdan çıkarılarak mevcuten Birinci Şube Müdürlüğüne izam edilmiştir yazısıyla Sebuhyan müdüriyete gönderiyordu.

O sırada Deniz Merkez Memuru Bay Sadullah idi. Bu cihet nazar-ı dikkatimi celbetmişti. Çünkü benim yazdığım derkenar çok sarih idi. Deniz tarikiyle Avrupa'ya giden yolcuların pasaport kayıtları Deniz Merkezinde mevcut olacağından yazdığım derkenara göre Sebuhyan'ın da kaydı tetkit edilecek eğer Türk pasaportuyla gitmiş ise serbest bırakılacak, Türk pasaportuyla değil de ecnebi pasaportuyla gitmiş ise vapurdan çıkarılmayacak geldiği yere gönderilecekti.

Ben henüz vazifeye yeni başladığımdan acaba bilmediğim bir sebepten mi müdüriyete gönderiliyordu. Bu işi halledemediğim için zili çaldım, polis gelince Birinci Şube Müdürünün gelip gelmediğini sordum. Nöbetçi polis, henüz geldiğini söyledi. Evrakı aldım, Şube Müdürü Bay Kerim'e gideceğim sırada Dördüncü Şube Müdürü Bay Şükrü odamdan içeri girdi. Eskiden beri Dördüncü Şube Müdür Muavinliğinde şimdi de müdüriyetinde bulunan Bay Şükrü pasaport işleriyle meşgul olduğundan kendisine sordum:

-Bay Şükrü bu kabil Ermenilere ne yolda muamele ediyorsunuz?

-Bunu burada halledemem. İstidayı bize gönderiniz, tetkik edelim, ondan sonra cevap verebilirim deyince "Biraz oturunuz Şube Müdürüne şu evrakı göstereyim, şimdi gelirim" demiş isem de kendisi de Müdür Vekili Bay Vehbi'yi göreceğinden bahisle Vehbi'nin yanına gitti. Ben istidayı alarak Şube Müdürüne gittim. Bir gün evvel bana getirilen bu istidaya kısım memurlu-

ğundan yazılan derkenarla tarafımdan Deniz Merkez Memurluğuna yazılan derkenarı ve adamın mevcuten gönderilmesinin nazar-ı dikkatimi celbettiğini ve dün kendisinin burada bulunmadığından bu suretle muamele yaptığımı söyledim. Bay Kerim istidayı alıp gözden geçirince:

"Bu adam firaridir. Evvelce de bir defa gelmiş şehre çıkarılmamış. Senin bundan malumatın yoktur. Bu meselede on bin lira dönüyor" deyince "Öyle ise adam buradadır, hemen vapura gönderelim" dedim.

Sebuhyan da hemen bir memurla vapura iade edilerek geldiği yere gönderildi. O zaman intikal ettim ki Ermeni Masası Başmemuru benim vazifeye ilk başladığım bir sırada beni müşkül bir mevkiye sokuyordu. Gafil bulunmadım. Bunları Kerim'e söylediğim zaman Bay Kerim bu işi ben evvelden de biliyordum. Hakikaten senin ilk vazifeye başladığından ve benim dün gelmediğimden istifadeye kalkılmış, sen merak etme ben bu işi tahkik edeceğim dedi. Biraz daha oturduktan sonra odama avdet ettim. Ertesi gün geldiğimde masamın yine birçok evrakla dolu olduğunu gördüm. Bu evrakları karıştırır ve havale ederken ve evrakı tetkik ederken gayr-i ihtiyari eyvah diye yüksek sesle bağırmışım. Bu sırada Polis Müdür Vekili Bay Vehbi de odama giriyormuş. Benim böyle yüksek sesle eyvah diye bağırdığımı işitince:

En Müthiş Komitacı Salınıvermişti!

-Ne oldu Ali Rıza diye yüzüme baktı.

-Ne olacak, beyim bu kadar zamandan beri hatta hastanede bile yaralı yatağımdan takip ettiğim ve Borishan Tomanyans nam-ı müstearını taşıyan meşhur Taşnaksağan komitacı Leon Garipyan'ı polis kendi eliyle hudut haricine çıkarmış, iki gün evvel vapura bindirerek Avrupa'ya göndermişi.

-Bu adam komitacı mıydı?

-Hem de en müthiş komitacılardan idi. Muzaffariyeti müteakip İnebolu'da bulunduğum sırada Rus tebası sıfatıyla ve Borishan Tomanyans nam-ı müstearıyla Ankara'ya gitmek üzere İnebolu'ya geldiği zaman bunun halinden şüphelenmiştim. Kendisini tevkif ederek İnebolu Kaymakamı ile birlikte on beş yirmi gün kadar isticvap ettik. Tahkikatını bizzat ben yaptım ve şifre ile Dahiliye Vekaletine de muntazaman tahkikat neticesini bildiriyorduk. Tahkikatımız neticesinde Ermeni olduğu anlaşılmış ve hakiki hüviyeti o zaman meçhul kalmıştı.

-171-
İSTANBUL'A NAKLEDİLDİKTEN SONRA EN BÜYÜK MÜKAFAT: AZİL!

Memuriyet Hayatımda Namusumu 52 Bin Liraya Kadar Tecrübe Etmiştim...

İzmit Polis Müdürlüğüne tayinimden sonra gerek İstanbul'da ve gerekse hastahaneye yattıktan sonra bu işi hastahanede yatağımda bile tahkik etmekten geri kalmamış ve neticede bunun hakiki hüviyetini meydana çıkardıktan sonra Bolu Mutasarrıflığının nazar-ı dikkatinin celbedilmesi için keyfiyeti Emniyeti Umûmîye Müdürlüğüne de yazmıştım.

Halbuki işte şu evrakla bu adamın iki gün evvel polis tarafından bir vapura bindirilerek hudut haricine çıkarıldığını görünce kendimi hayretten alamadım. Bu kadar emeklerim de beyhude gitmiş olduğunu gördüm, müteessir oldum.

-Bizim müdüriyetin bundan malumatı olmadığı anlaşılıyor.

-Hayır Ermeni Masası Şefi Baş Memur Şevki bana hastahaneye geldiği zaman Boris'in fotoğrafını kendisine de vermiş ve tahkikat yapmasını söylemiştim. Ayrıca Dördüncü Şube Müdüriyeti tarafından evvelce teksir edilen bu fotoğraflardan Birinci Şubeye Ermeni Masasına da verildiğini Başmemur Şevki de bana söylemişti. Binaenaleyh Şevki'nin bundan malumatı olması lazım gelirken nasıl oldu da buna mani olamadı diyerek Şevki'yi çağırdık. Kendisine sorduğumuz da evet siz bana hastahanede bu adam hakkında tahkikat yapılmasını söylemiştiniz. Fakat ben bu kadar meşguliyet arasında bunu unutmuşum. Cevabını verince artık iş işten geçtiği için beyhude teessüfe de mana yoktu.

Komitacı Ucuz Kurtulmuştu...

Bunun esas evrakını getirttim, tetkik ettim. Bolu Mutasarrıflığı, suikastçi Boris'i İzmit Divan-ı Harbe sevketmiş fakat orası her nedense bunun hudut haricine çıkarılmasına karar verilmişti.

Samsun Merkez Memurluğunda bulunduğum sıralarda Amasya'da Merkez Ordusu Kumandanı bulunan ve fevkalade mutaassıp olduğunu bildiğimiz

Nureddin Paşa Divan-ı Harbinin, Ankara'ya suikast maksadıyla gitmek istediği tahkikat neticesinde ve kendi itirafıyla sabit olan bir Ermeni komitacısına Türkiye hududu haricine çıkarılmak kararı vermesi herhalde bir maksada müstenitti.

Mamafih bu adam da bu badireden hayatını pek ucuz kurtarmış bulunuyordu.

İşte yukarıda tafsilatını verdiğim Sebuhyan meselesindeki alakam yalnız bundan ibaretti. Birinci Şube Müdür Muavinliğinde bir buçuk ay kadar vazife gördükten sonra, dört sene taşıdığım bu yaranın vücudumda yapmış olduğu tahribat neticesi olarak hastalandım. Tıp Fakültesi Dahiliye Profesörü Doktor Akil Muhtar Beyin [Özden] yaptığı muayenede üç ay Maltepe'de tebdil-i hava etmekliğim tavsiye edilmişti. Aldığım rapor üzerine üç ay mezuniyet verildi. Hastalığım temadi ettiğinden bu müddet uzatıldı.

Bir müddet sonra Ermeni firarileri meselesi ortaya çıktı. Sayın okuyucularım da hatırlarlar ki o zaman gazeteler bu Ermeni firarileri meselelerinden uzun uzadıya bahsettiler. Evvela bu mesele Büyük Millet Meclisinde birçok münakaşaları mucip olduktan sonra gazetelere intikal etti. Bu meseleden polis erkanından birçokları azledildi. Bu meyanda benim de azlim Maltepe'de bana tebliğ edildi.

Bu azil keyfiyeti beni çok müteessir etmişti. Bu firariler meselesinde benim ne gibi bir alakam olabileceğini düşünüyor, bir türlü akıl erdiremiyordum, bu işte hiç bir alakamı göremiyordum.

Bunun üzerine Polis Müdüriyetine gittim. Esbab-ı azlimi sordum: Azlimin, Sebuhyan meselesinden olduğunu ve Sebuhyan'ın istidasına yazdığım derkenarden azledilmiş olduğumu hayretle öğrendim.

Halbuki yazdığım derkenarda yanlış bir muamele yapılmamış, bilakis Dahiliye Vekaletinin emrine uygun olarak Türk pasaportuyla gitmiş ise çıkabilir, demiştim. Bu sebepten azlim haksız idi. Demek ki ben de rüşvet aldığım veyahut almak istediğime hükmedilerek azledilmiş bulunuyordum.

Evvelki tefrikalarda karilerimin okudukları vechiyle benim gibi namusunu herşeyden yüksek tutan ve Harb-i Umûmî esnasında paranın pek mebzul ve mesuliyetin mevcut olmadığı bir zamanda Ankaralı Kamburyanların elli iki bin lira gibi canlı şahitlerinden bir kısmı henüz berhayat ve dosyaları bugün Polis Müdüriyetinde mevcut muazzam bir rüşvet teklifini kemal-i nefretle reddeden, Sergisof'un bin adet sarı altınını da keza reddeden ve yine Samsun'da Arslanyan isminde bir Ermeninin o zamanki kağıt para ile yirmi bin lira tu-

tarı olan iki bin sarı altın rüşvet tekliflerini kabul etmeyerek Samsun maliye memurluğuna teslim eden ve bahusus Ermeni kurşunundan aldığı yarayı dört sene taşıyan ve dokuz ameliyatın binlerce ızdırabını çekmiş ve henüz yarası kapanmadığı ve acılarını hissettiği bir zamanda bu acıları unutması ihtimali olmayan bir memurun yeni vazifesine ilk başladığı bir günde her hangi bir Ermeninin İstanbul'a çıkarılması için yardım ve fedakarlık yapıp yapmayacağını hatıratımı okuyanların takdirlerine terk ediyorum.

-172-
İSTANBUL'A NAKLEDİLDİKTEN SONRA EN BÜYÜK MÜKAFAT: AZİL!

Memuriyet Hayatımda Namusumu 52 Bin Liraya Kadar Tecrübe Etmiştim. Son Sözler...

Abdülhamit Devrinde Adliye Nazırlığı etmiş Hasan Fehmi Paşa: Ben namusumu otuz bin liraya kadar tecrübe ettim demişti. Ben de hayat-ı memuriyetimde namusumu elli iki bin liraya kadar tecrübe ettim. Sebuhyan'ın bundan fazla bir para vermesi lazım gelirdi ki kendimce sarsılmaz bildiğim imanımı tahrik edebilmiş olsun.

Bir müddet sonra bu işin tahkiki için İstanbul'a gelen müfettişler beni de davet ettiler. Bana da Sebuhyan meselesi soruldu. Sorulan sualler arasında en mühim olanı İstanbul'da hangi tarihte işe başladığım keyfiyeti idi.

Benim İstanbul Polis Müdüriyeti Umûmîyesinde ilk defa vazifeye başladığım tarih Haziran 339 olduğuna göre bu tarihi söylemiştim ve hakikat de bundan ibaret idi.

Fakat Müfettiş Nedim Nazmi Bey benim Haziranda değil Şubatta işe başladığımı söylüyor ve bunda da ısrar ediyordu. Halbuki ben Şubatta İstanbul'a nakl-i memuriyet ettirildiğim gün hastahanede henüz ameliyat olmuş, yaram açık ve yataktan kalkamayacak bir vaziyette bulunuyordum.

Her ne kadar bu cihetleri söylemiş isem de Müfettiş Nedim Nazmi Bey iddiasında ısrar ediyor, müdüriyetten aldığım sicil kaydında sen Şubatta işe başlamışsın, binaenaleyh İstanbul'daki Ermeni meseleleri hakkında daha o

zamandan malumatın olması icabeder, demek istiyordu.

Nedim Nazmi Beyin bu suali ve ısrarı üzerine anladım ki ben hastahanede yatarken İzmit Polis Müdürlüğünden Birinci Şube Müdür Muavinliğine nakl-i memuriyet edilip, maaş alabilmekliğim için de İstanbul'da aynı günde işe başlamış gösterilerek o gün mezuniyet verilmiş. Esasen hastahanede iken de Birinci Şube Müdürü Bay Nevzat bana bu ciheti söylemişti.

Demek oluyordu ki Müfettiş Nedim Nazmi Bey beni Şubatta işe başlamış zannediyordu. Müfettişin bu kanaatini tashih etmesi için Bay Nedim Nazmi'ye şu sözleri söyledim:

-İzmit Polis Müdürü iken ameliyat olmak üzere 338 senesi Teşrîn-i Sânî nihayetinde mezunen İstanbul'a geldim. Tıp Fakültesinde ikinci hariciye seririyatına yattım, birinci ameliyatım 1 Kânûn-ı Evvel 338 de yapıldı. İkinci ameliyatım 16 Kânûn-u Sânî 339 da yapıldı. Üçüncü ve son ameliyatım da 21 Şubat 339 da yapıldı. Sizin işe başlamış dediğiniz bu tarihlerde ben yatağımdan yere inecek bir vaziyette bile değildim. Nasıl olur da vazifeye başlayabilirim. Altı ay bilafasıla hastanede yattım. Ancak Haziranın ilk haftası sonlarında İstanbul'da vazifeme başladım.

-Hayır sen Şubat içinde vazifeye başlamışsın, bende kaydı vardır!

-Tıp Fakültesi buradadır. Orada resmi kayıt tutuluyor. Oradan resmen sorunuz. Eğer Şubatta hastaneden çıkmışsam bütün bu cürümleri kabul edeceğim. Beyhude zahmet çekip de başka mesul aramayınız. Aynı zamanda Şubatta veyahut Mart ve Nisanda işe başlamışsam herhalde muamele yaptığım evrak üzerinde benim de yazımın bulunması lazım gelecektir. Eğer böyle evrak mevcutsa yine söylüyorum ki bütün bu cürümlerin faili olarak beni tanıyınız, başka mesul aramayınız. Yatağından kalkamıyacak derecede yaralı olan bir memur nasıl işe başlayabilir? Ben hastahanede yatarken Polis Müdüriyeti Umûmîyesi haberim bile olmadan beni Birinci Şube Müdür Muavinliğine naklettirmiş. Maahaza maaşımı alabilmekliğim için de beni işe başlamış göstererek aynı günde bana mezuniyet vermiştir dedim.

Müfettiş Nedim Nazmi Bey bana daha bir takım evrak ve yazılar da gösterdi ki bunlarda benim yazım olmadığı gibi malumatım da yoktu. Çünkü bütün bu gösterdiği evrak ve yazılar benim işe başladığım tarihten evvellere ait idi.

Müfettiş Nedim Nazmi Bey ve arkadaşlarınca da bu meselelerde benim kabahatim olmadığı anlaşılmıştı. Bu işlerde alakadar olarak azledilenlerin kısm-ı azamı Eskişehir'de mahkemeye celbedildiler. Benim bu meselelerde methalim ve alakam olmadığı anlaşılarak bir müddet sonra men-i muhakememe karar

verildi. Biraz sonra da cevazi istihdam [yeniden vazifeye dönme] kararı aldım.

Fakat ne men-i muhakeme ve ne de cevazi istihdam kararları bu azil keyfiyetinden mütevellit teessürlerimi izale edememişti. Bir insan herkesten ziyade kendisini tanır. Bu kadar namuskarane çalıştıktan ve bu uğurda hayatımı bile kaybetmeme ramak kalan suikastlerden sonra mükafat olarak azil ile karşılaşmam inkisar-ı hayalimi mucip olmuş ve binnetice meslek uğrunda beslediğim emelleri kırmıştı.

[Birkaç gün sonra Maltepe'deki evime gelen rahmetli Tekirdağ Mebusu Faik Öztrak ile yine Maltepe'deki evime yakın yerde oturan Afyon Mebusu Ali Çetinkaya, ziyaretleri vesilesiyle benim için İzmir Polis Müdürlüğüne tayin kararı aldıklarını, bu husus hakkında benim muvafakatimi istediklerini söylediler. Bu teklife ilk tepki rahmetli eşimden geldi. O kendine has nezaketiyle:

-"Beyefendiler, biz dört buçuk sene iki çocukla birlikte İstanbul'dan Kars'a kadar sürüp giden ve içinde binbir acı ve ızdırap dolu günlerimizi hep bu vatan için dedik ve verdik. Çok şükür vatan kurtuldu artık. Eşim bunca yıl hizmetini kendi kanı ve canı ile ödedi. Ama şimdi iki paralık bir Ermeni firarisinin rüşvet hikayesinde bizi töhmet altında, süresi ne kadar kısa da olsa, bu davranış zannederim atılan düşman Ermeni kurşunundan daha ağır geldi bizlere. Eşimin kendi kanı ile ödediği bu vatana ait faturadaki hissesi ailemizin en büyük iftiharı olacaktır. Onun için artık değil İzmir Polis Müdürlüğüne, en üstün rütbeye dahi gerek yok. Teşekkür ederiz" dedi.

Böylece çok sevdiğim ve yürekten bağlı olduğum polis mesleğinden ayrıldım. Bu satırlarımı yazarken Kurtuluş Savaşının ufak parçasını anlatmaya çalıştım. Bu gerçek olayların içinde gördüklerimi, bildiklerimi ve yapabildiklerimi bütün çıplaklığı ile ortaya koymuş bulunuyorum. Böylece, belki ileriki yıllarda Türkiye'nin Milli Mücadele yıllarına ait tarihi geniş manasıyla hazırlanırken benim de bu olaylar nedeniyle bazı mütevazı katkılarım olacağını düşündüm. Artık seksene varmak üzereyim. Kısa bir süre sonra Tanrıma kavuşmaya hazırlanmaktayım. Bu zaman içinde derlediğim bu satırlarımı bir dünya nimeti bırakamadığım evlatlarıma sunuyor ve hatırası herşeyden aziz olan ve hatırasına daima saygılı olduğum en az bir Mehmetçik kadar yurtsever, inançlı hayat arkadaşım" P...'yi[Pakize]" burada bir kere daha rahmetle anmak isterim.

Ne gariptir ki bu satırlarımı bitirirken içimde ukde olan bir noktayı da belirtmeden geçemeyeceğim. Bunca yıl Kurtuluş Savaşında kan ve can vermiş, yirmi bir defa ameliyat bıçağına yatmış bir kimse olarak bana bir İstiklal

Madalyası bile vermek kimsenin aklına gelmemiştir. Ama ben asıl madalyamı karnımda onca bıçak yarasıyla tanınmaz hale gelen yaramın izlerini en büyük ve aziz bir madalya olarak taşımaktayım. Daha acısı geçmişte Ermeniler tarafından öldürülen hizmet erbabına kalan Ermeni emvalinden ev verilmekteydi. Bunu haber alınca ben de buna kendimi haklı bularak başvurdum ve Ermeni emvalinden bana da bir ev verilmesini istedim. Başvuruma gelen cevap da acıydı: "Ermeni emvalinden verilen evler, ölenlerin ailelerine verilmektedir. Kalanlara değil" deniliyordu.

Halbuki benim çektiklerimin ölenlerden daha beter olduğu bir gerçekti ama yeterli değildi. Bereket evlatlarıma, ölünceye kadar bir ev sahibi olamadım ama evlatlarım yetişerek bana gerçekten çok rahat bir ihtiyarlık günleri geçirtmiş oldular. Tanrı onlardan razı olsun.

Son sözüm bu memleketin genç evlatlarına olacaktır:

"Sevgili genç evlatlarımız, bu vatanın Atatürk'ün eliyle kurtuluşunda ödenen fatura çok pahalıya mal olmuştur. Bu vatanı sevmek, bu vatanı her zaman korumak sizin göreviniz olmalıdır. Vatanı ve milleti sevmek gerçek bir fazilettir."]

Hatıratıma Nihayet Verirken Şurasını Tekrar Edeyim ki:

Ankaralı Kamburyanlar bana ilk defa elli iki bin lira gibi muazzam bir parayı teklif ettikleri zaman odamda hiç kimse yoktu. Ve sayın müdürüm Bay Reşat Damcı da bana o kadar itimat etmiştik! Birisi kendisine gidip de Ali Rıza filan adamdan şu kadar para almış deseler katiyen inanmazdı. Ve bu adamlar bu kadar büyük bir parayı bana seve seve ve korka korka teklif ettikleri zaman ben de bir insan olduğumdan, bu kadar çok bir para karşısında benim de imanım gevşeyebilirdi.

Fakat gevşemedi, sarsılmadı. Evet insan hayatta yüz binlerce, milyonlarca lira kazanabilir, nitekim bunun dünyada binlerce emsali de vardır. Para kazanılan bir maddedir. Fakat namus bir defa elden gidince bir daha kazanılmaz. İşte ben de bu kanaat ve düşüncede bir insan olduğum için evlatlarıma da para ve mal yerine düyada en büyük servet tanıdığım namusumu miras bırakıyorum.

SON

EKLER ve FOTOĞRAFLAR

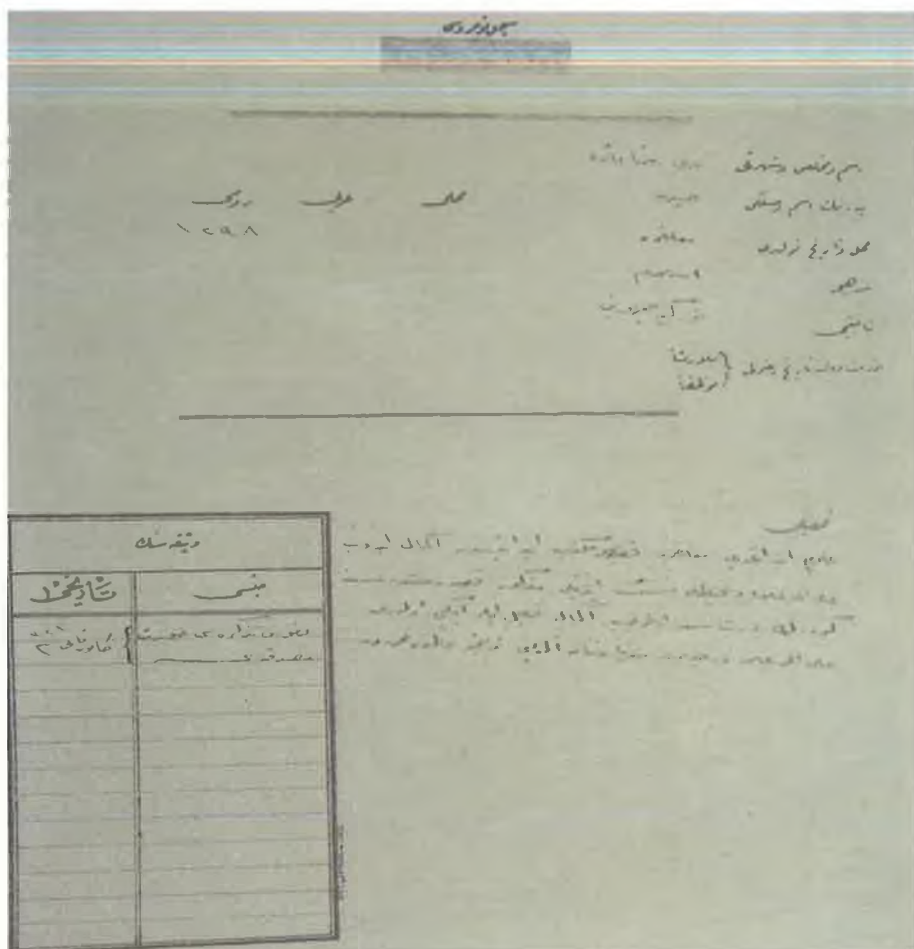

Dosya
6011

73

Birinci şube müdür mua
avini Ali Rıza Bey

Ek 1: *Ali Rıza ÖGE'nin C-6011 Numaralı Sicil Dosyasının Kapağı*

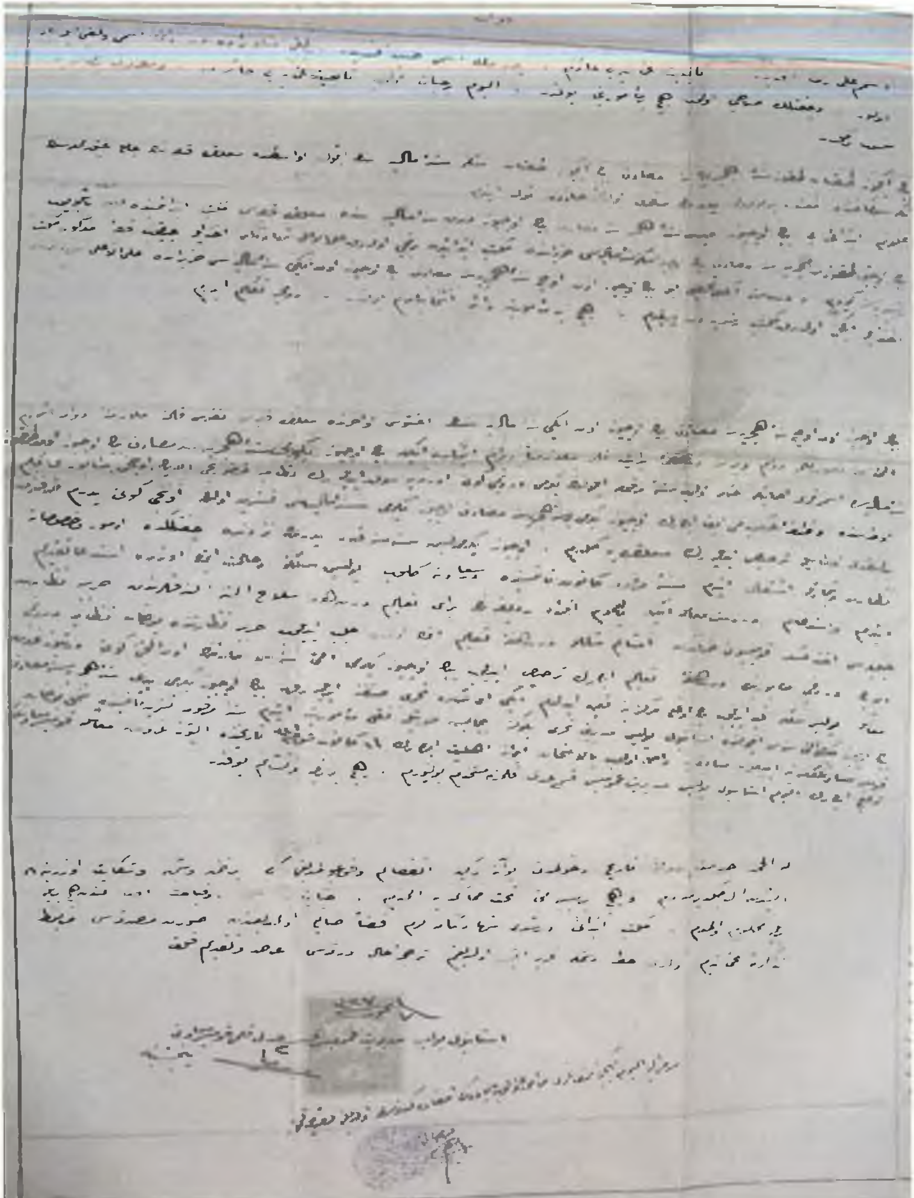

***Ek 2:** Ali Rıza ÖGE'nin Kimlik Kilgilerinin Yer Aldığı Eski Harflerle Basılı Sicil Dosyasının İlk Sayfası*

Ek 3: *Ali Rıza ÖGE'nin 20 Temmuz 1911 Tarihli Eski Harflerle Basılı Nüfus Tezkeresi*

1 — SİCİL NO.	:	6011
2 — ADI VE LAKABI	:	ALİ RIZA
3 — BABA ADI	:	HÜSEYİN
4 — ANA ADI	:	EMİNE
5 — DOĞUM YERİ VE YILI	:	MALKARA (EDİRNE) 1298
6 — NÜFUSA KAYITLI OLDUĞU YER	:	İSTANBUL
7 — RÜTBESİ	:	2. ŞUBE MÜDÜR MUAVİNİ
8 — MESLEĞE GİRİŞ TARİHİ	:	1326
9 — AYRILIŞ TARİHİ	:	1340
10 — EN SON ÇALIŞTIĞI KADRO	:	İSTANBUL

Ek 4: *Ali Rıza ÖGE'nin C-6011 Numaralı Sicil Dosyasından*

Ek 5: *Ali Rıza ÖGE'nin 20 Temmuz 1911 Tarihinde İlk Defa Memuriyete Başlarken Verdiği Tercüme-i Hal Varakası*

Ek 6: *Ali Rıza Öge'nin Eski Harflerle Basılı Sicil Dosyasında Yer Alan Hizmet Cetvelinin İlk Sayfası*

Ek 7: *Ali Rıza ÖGE'nin Eski Harflerle Basılı Sicil Dosyasında Yer Alan Hizmet Cetvelinin İkinci Sayfası*

Ek 8: Ali Rıza Öge'nin Eski Harflerle Basılı Sicil Dosyasında Yer Alan Hizmet Cetvelinin Üçüncü Sayfası

[illegible] Rıza bini Hüseyin — 16 Mart 326

Bulunduğu memuriyetler	Maaş	Ab	İla	Fiili hizmet Sene	Ay	Gün	Açık müddeti Sene	Ay	Gün
İstanbul Polis memuru	400	16 Mart 326	16 K.Ev.326		9	1			
" Komiser muavini	600	17 K.Ev. 326	22 Şubat 329	3	2	6			
" sınıf 2 Tahrri memuru	800	23 Şubat 329	19 Nisan 330		1	27			
" " 1 " "	1000	20 Nisan 330	13 Temuz 331	1	2	24			
" Ser Komiserliği	1000	14 Temuz 331	6. Mart 333	1	8	17			
" Sınıf 1 Merkez memuru	1750	1 Nisan 333	19 Nisan 334	1		18			
İstifa etmiştir.		16 Nisan 334	22 K.S. 337				2	9	11
İnebolu Serkomiserliği	1750	23 K.S. 337	6. Mayıs 337		4	8			
Samsun Merkez Memurluğu	2000	1 Haziran 337	4 Temuz 337		1	4			
Samsun Serkomiserliği	1750	5 temuz 337	19 Ağu. 337		1	16			
İstifa etmiştir.		20 Ağu.337	2 Şubat 338					5	10
Kars Emniyet Müfettişliği	2500	10 Şubat 338	6.Mayıs 338		2	21			
İnebolu " " "	2500	1 Haziran 338	30 Haziran 338			[illegible]			
" [illegible]	1700	12 Haziran 338	[illegible]		[illegible]	[illegible]			
[illegible] Polis Komiserliği	2500	26 T.S. 338	23 Şubat 339		2	[illegible]			
İstanbul Ş.I. [illegible]	2500	24 Şubat 339	3.[illegible] 340	1	3	73 ·	3		3
				11	1	18			

1683 sayılı kanunun 42_ci maddesinin üçüncü fıkrasına göre malûl olduğu Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletinin 2/4/936 gün ve 2104 sayılı kararından anlaşılmıştır. Olveçhile tekaüdünün icrası /5/936 da Vekâletin tasdikine iktiran etmiştir.

17/8/341 de men'i muhakeme ile karar verilmiştir.

21/10/341 de tevcihi intibakına karar verilmiştir.

Ek 9: Ali Rıza ÖGE'nin Hizmet Cetveli

Ek 10: Ali Rıza ÖGE'nin Sicil Dosyasıda Yer Alan Tercüme-i Hal Varakasının Birinci Sayfası

Ek 11: *Ali Rıza Öge'nin Sicil Dosyasında Yer Alan Tercüme-i Hal Varakasının İkinci Sayfası*

Ek 12: *Ali Rıza ÖGE'nin Sicil Dosyasında Yer Alan Tercüme-i Hal Varakasının Üçüncü Sayfası*

Zaman gazetesinde Zabıta hayatında (Neler gördüm neler geçirdim) başlığı altında tefrika yazan eski İstanbul Polis Müdüriyeti Birinci Şube Müdür Muavini Ali Rızanın tercümei hal hulâsası :

Birinci Şube Müdür Muavini Ali Rıza bey bini Hüseyin efendi Malkara 288, duhulü 16/Mart/326

16 Mart 326 tarihinde 400 kuruş maaşlı - 1187 Nolu Polis memurluğuna tayin edilmiş ve 1/Eylül/326 tarihinde 905 Noya nakledilmiştir.

23/Kânunuevvel/326 tarihinde 800 kuruş - maaşla 151 Nolu komiser muavinliğine terfi etmiştir.

17/Mart/328 tarihinde Selânik Vilâyetine nakledilmiştir.

20/Mayıs/328 tarihinde Selânik'ten avdetle yine aynı numaraya tayin edilmiştir.

23/Nisan/329 tarihinde 800 kuruş maaşla Beyoğlu ikinci sınıf taharri komiserliğine terfi ve 1/Kânunuevvel/330 tarihinde İstanbul'a becayiş etmiştir.

Divanı harbi örfice gıyaben idama mahkûm ve hali firarda olan Çerkes Mehmet'in derdesti husussundaki mesbuk hizmetine mebni bir maaş nisbetinde

Ek 13: *Ali Rıza ÖGE'nin Emniyet İşleri Umûm Müdürlüğünden İstanbul Emniyeti Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğüne Gönderilen Tercüme-i Hal Varakasının Birinci Sayfası*

-2-

mükafatı nakdiye ile taltif olunmuştur .

Ehliyet ve liyakatına mebni 15/Nisan/331 tarihinden itibaren 1000 kuruş maaşla birinci sınıf tahrîri memurluğuna terfi etmiştir .

13/Temmuz/331 tarihinde II Nolı serkomiserliğe tahvil edilmiştir .

1/Nisan/333 tarihinde 1250 kuruş maaşla birinci sınıf kısmı siyasî memurluğuna terfian tayin edilmiştir .

İstifasına mebni 16/Mayıs/334 tarihinden itibaren alakası kat'edilmiştir .

Cevazı istihdamıyla iadei memuriyetine 31/12/336 tarihinde hey'eti intihabiyece karar verilmiştir .

29/1/337 tarihinde hakkı terfii baki kalmak üzere İstanbul Emniyet Müfettişliği serkomiserliğine tayin olunmuştur .

1/6/337 tarihinde Samsun merkez memurluğuna tayin edilmiş ve 5/7/337 tarihinde merkez memurluğunun lağvına mebni tekrar serkomiserliğe nakl olunmuştur .

20/8/337 tarihinde istifaen infikâk etmiştir .

10/2/338 tarihinde Kars Emniyet müfettişliğine tayin ve 1/6/338 tarihinde İnebolu Emniyet müfettişliğine tahvil edilmiştir.

13/6/338 tarihinde müfettişliğin lağvı üzerine İnebolu serkomiserliğine tayin edilmiş ve

Ek 14: *Ali Rıza ÖGE'nin Emniyet İşleri Umûm Müdürlüğünden İstanbul Emniyeti Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğüne Gönderilen Tercüme-i Hal Varakasının İkinci Sayfası*

\- 3 -

26/11/338 tarihinde Kocaeli Polis müdürü olan mumaileyhin 2800 kuruş maaşla Birinci şube Müdür muavinliğine tayini Dahiliye Vekâleti Celilesince tensip kılınmış ve 24/2/339 tarihinde vazifeye mübaşeret etmiştir.

Karnik Sahakyan meselesinde alâkadar olduğu anlaşıldığından asli Dahiliye Vekâleti celilesinin 24/7/340 tarih ve 24677/1672/16097 Nolu emirleri iktizasından olmakla 30/7/340 tarihinden itibaren alâkası kat'edilmiştir.

Muzafferiyeti milliyenin tahakkuk ve inkişafı üzerine İstanbul'dan pasaportsuz veyahut ecnebi pasaportiyle memleket haricine firar eden İstanbul tüccarlarından ve Türkiye tebaasından Bonos Değirmenciyan ile Sebuhyan'ın keyfiyeti davet ve İstanbula kabuliyle [illegible] ve saireden men'i muhakemesine 17/5/341 tarihinde büyük millet meclisi memurin ve muhakemat tetkik hey'eti encümenince karar verilmiştir.

Emniyeti Umumiye hey'eti intihabiyesince 22/10/341 tarihinde [illegible] ittihazına karar verilmiştir.

Diş tabibi [illegible] Grünberg efendinin [illegible] devrinde işgal kuvvetleri [illegible] ile [illegible] bir surette temin ederek hükûmeti milliye aleyhinde casusluk yaptığına bilâ selâhiyet [illegible] olduğu hakkında mumaileyh tarafından tahkikat icrası meselesinden men'i muhakemesine 26/11/327 -

***Ek 15:** Ali Rıza Öge'nin Emniyet İşleri Umûm Müdürlüğünden İstanbul Emniyeti Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğüne Gönderilen Tercüme-i Hal Varakasının Üçüncü Sayfası*

\-4-

tarihinde Şurayı Devletce verilen karar 8/2/328 tarihinde Şurayı devlet hey'eti umumiyesince tastik olunmuştur.

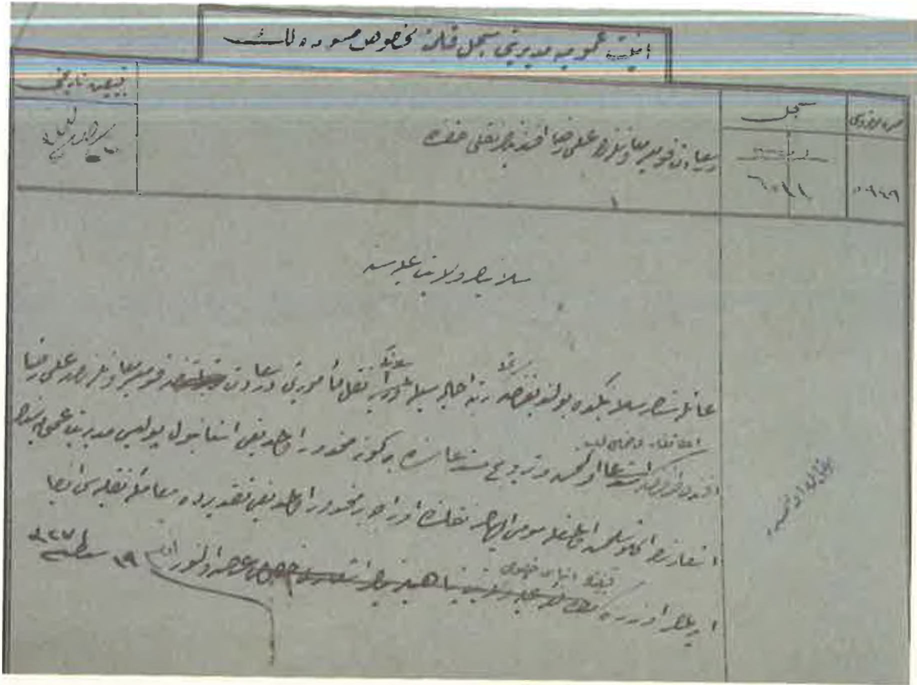
***Ek 16:** Ali Rıza ÖGE'nin Emniyet İşleri Umûm Müdürlüğünden İstanbul Emniyeti Müdürlüğü 3. Şube Müdürlüğüne Gönderilen Tercüme-i Hal Varakasının Dördüncü Sayfası*

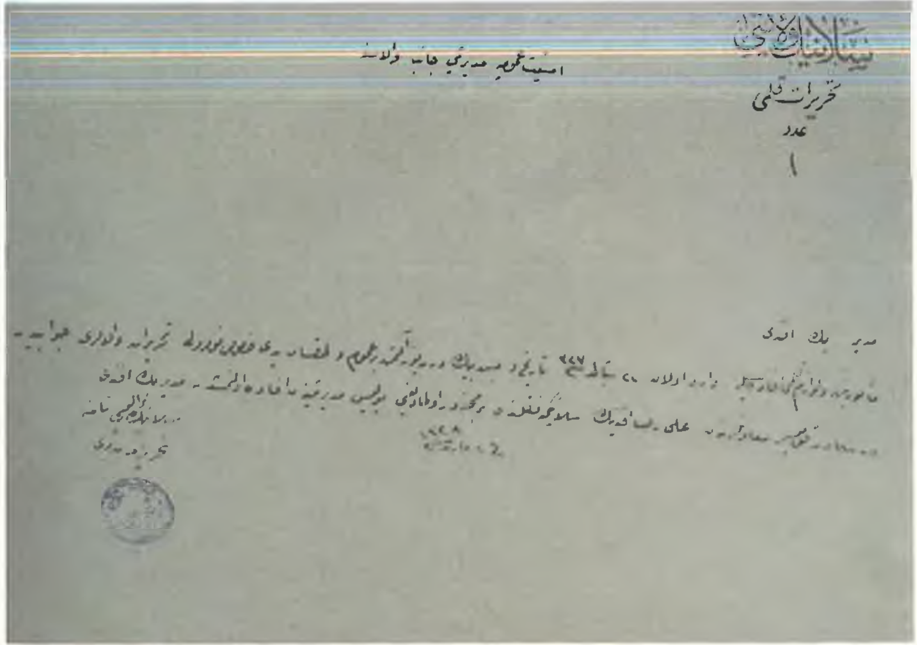
Ek 17: *Ali Rıza ÖGE'nin Selanik'e Tayin Talebine Dair İstanbu Polis Müdüriyetinden Emniyet Umûmîye Müdüriyetine Gönderilen 26 Ocak 1912 Tarihli Ait Vesika*

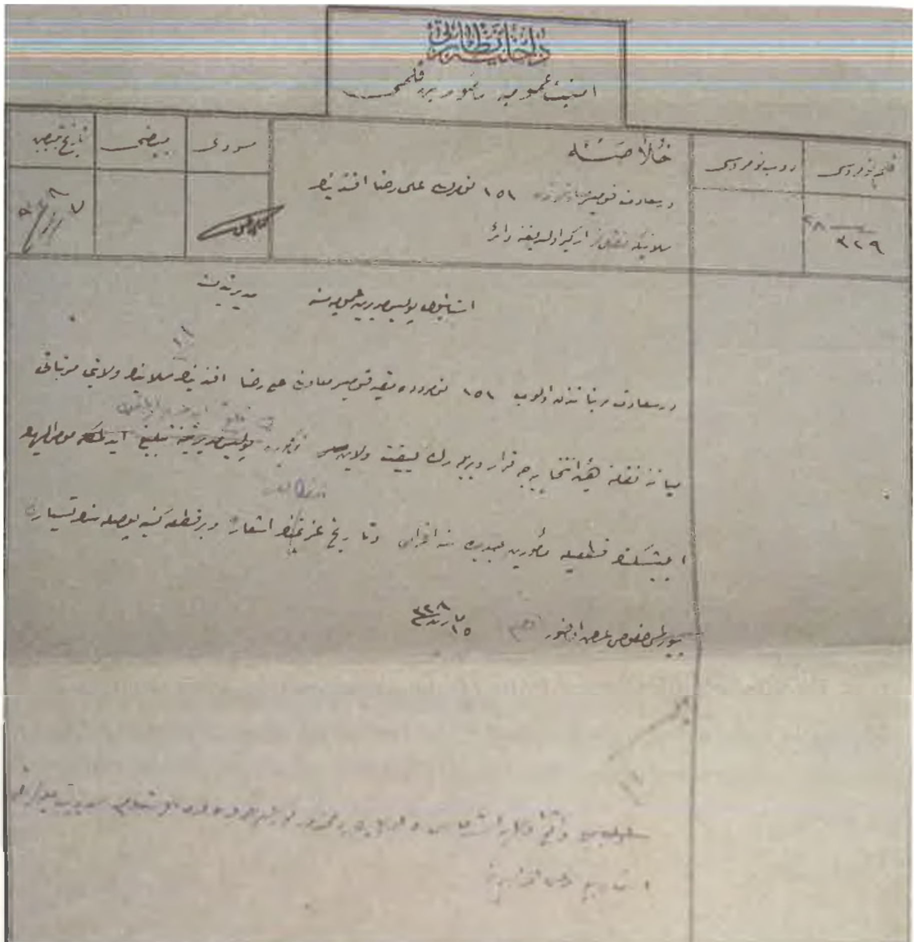
Ek 18: *Ali Rıza ÖGE'nin Selanik'ten İstanbul'a Tayin Talebine Havi 26 Şubat 1912 Tarihinde İstanbul Polis Müdürlüğünden Emniyet-i Umûmîye Müdürlüğüne Gönderilen Vesika*

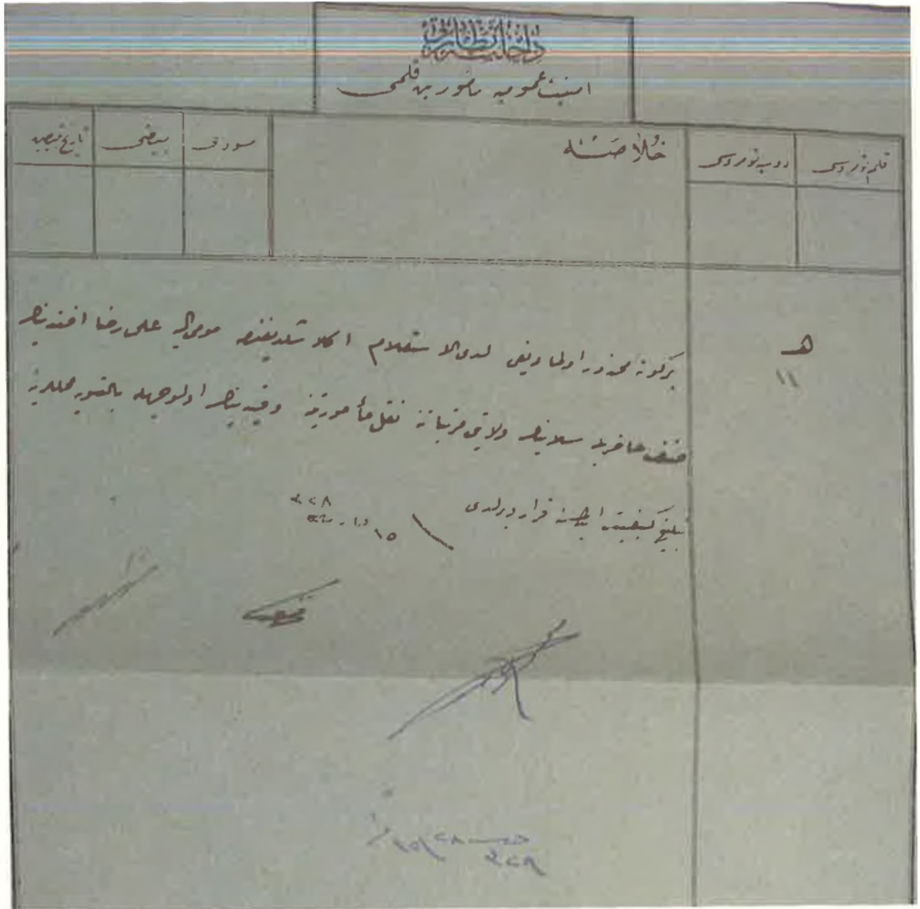
Ek 19: *Ailesinin Selanik'te Bulunmaması Gerekçesiyle Ali Rıza ÖGE'nin Selanik'ten İstanbul'a Tayin Talebine Havi 3 Mart 1912 Tarihli Emniyet-i Umûmîye Müdürlüğünden Selanik Vilayetine Gönderilen Vesikanın Müsveddesi*

Ek 20: *Selanik Vilayeti Polis Müdüriyetinden Emniyet Umûmîye Müdüriyetine Gönderilen 14 Mart 1912 Tarihli Ali Rıza ÖGE'ye Ait Vesika*

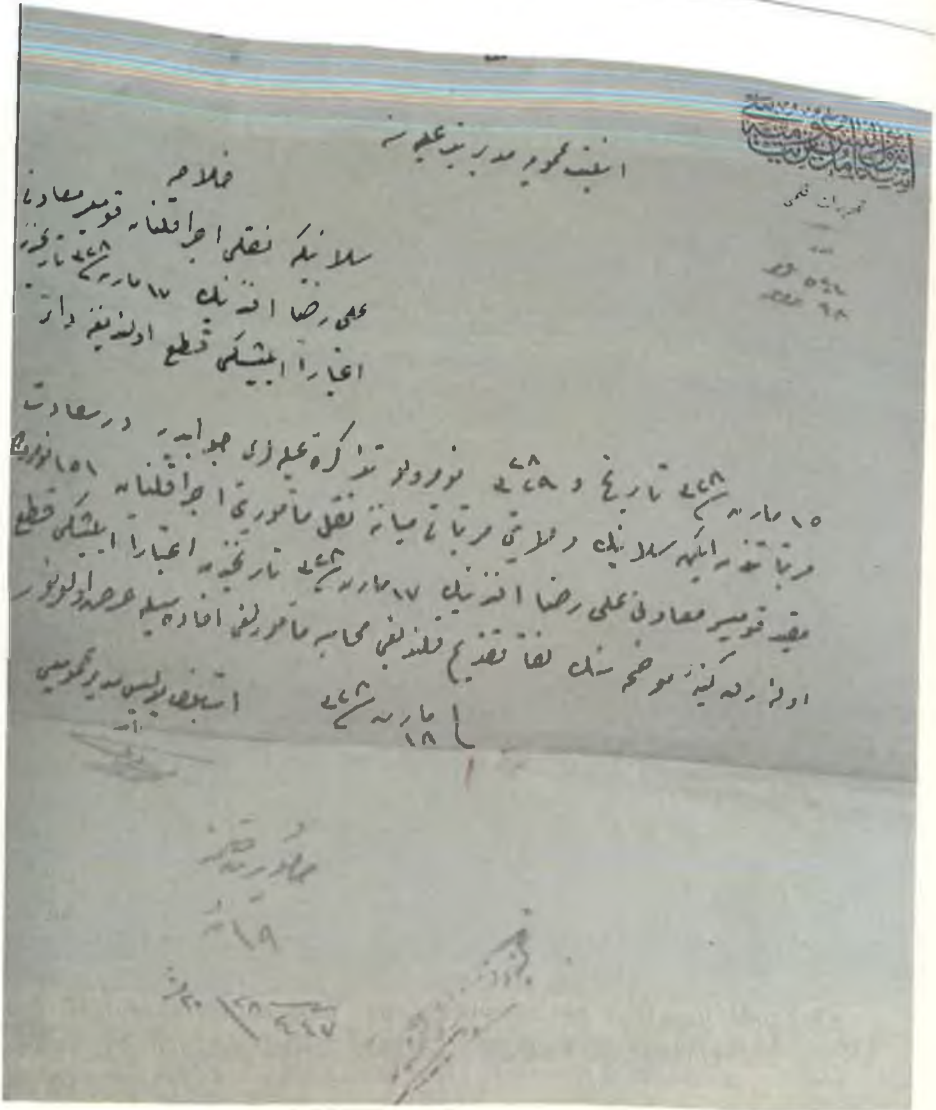
Ek 21: *Emniyet-i Umûmîye Memurîyn Kaleminden Yazılan 28 Mart 1912 Tarihli Ali Rıza ÖGE'ye Ait Vesikanın Müsveddesi*

داخلیه نظارتی
امنیت عمومیه مدیریتی قلمی

تاریخ تبییض	تبییضی	صدوری	خلاصه	دوائره ورودی	قلمه ورودی

Ek 22: *Ali Rıza ÖGE'nin Selanik'te Görev Yapmasında bir Mahzur Olmadığına Dair 28 Mart 1912 Tarihli Vesika*

Ek 23: Ali Rıza ÖGE'nin Selanik'ten İstanbul'a Tayin Edilmesi Arzusuna Havi 31 Mart 1912 Tarihinde İstanbul Polis Müdürlüğünden Emniyet-i Umûmîye Müdürlüğüne Gönderilen Vesika

Ek 24: *Selanik Vilayeti Polis Müdüriyetinden Emniyet Umûmîye Müdüriyetine Gönderilen 4 Mayıs 1912 Tarihli Ali Rıza ÖGE'ye Ait Vesika*

خلاصه

٩

امنیت عمومیه مدیریتنه

استانبول پولیس مدیریت عمومیه سی
تحریرات قلمی
عدد
عمومی ٢٢٥١
خصوصی ٢٠٢

استانبول پولیس قومیسر معاونلرندن ایکن ١٥ مارت ٣٢٨ تاریخ و ٩٢٩ نومرولو تذکره عالیلری
موجبنجه سلانیکده کوتو ماموریت اجرا قلنمق ویوکره مأذوناً بورایه کلمسی اولان علی رضا افندینك
وقوعبولان استدعاسی اوزرینه محل بولنان ١٥١ نومرولو نقلی تنسیب ایدیلرك بوکوندن
اعتباراً اجرای مباشرت ایتدیرلمش اولمغله سلانیکه علاقه سی قطعنه عائد معامله نك
ایفا بیورلمسی عرض اولنور ١٠ مایس ٣٢٨

استانبول پولیس مدیر عمومیسی

Ek 25: *İstanbul Polis Müdürlüğünden Emniyet-i Umûmîye Müdüriyetine Gönderilen Ali Rıza ÖGE'nin Göreve Başladığına Dair 23 Mayıs 1912 Tarihli Vesika*

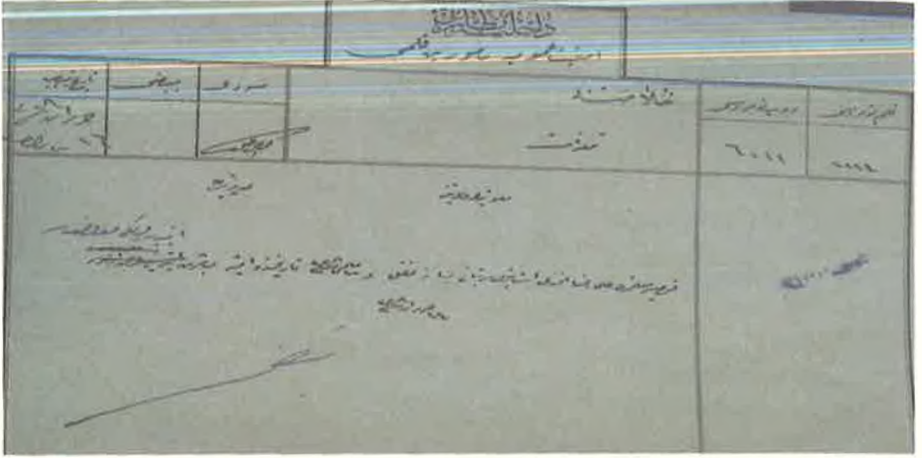
TÉLÉGRAMME تلغرافنامه

دولت عليه عثمانيه تلغراف اداره سی

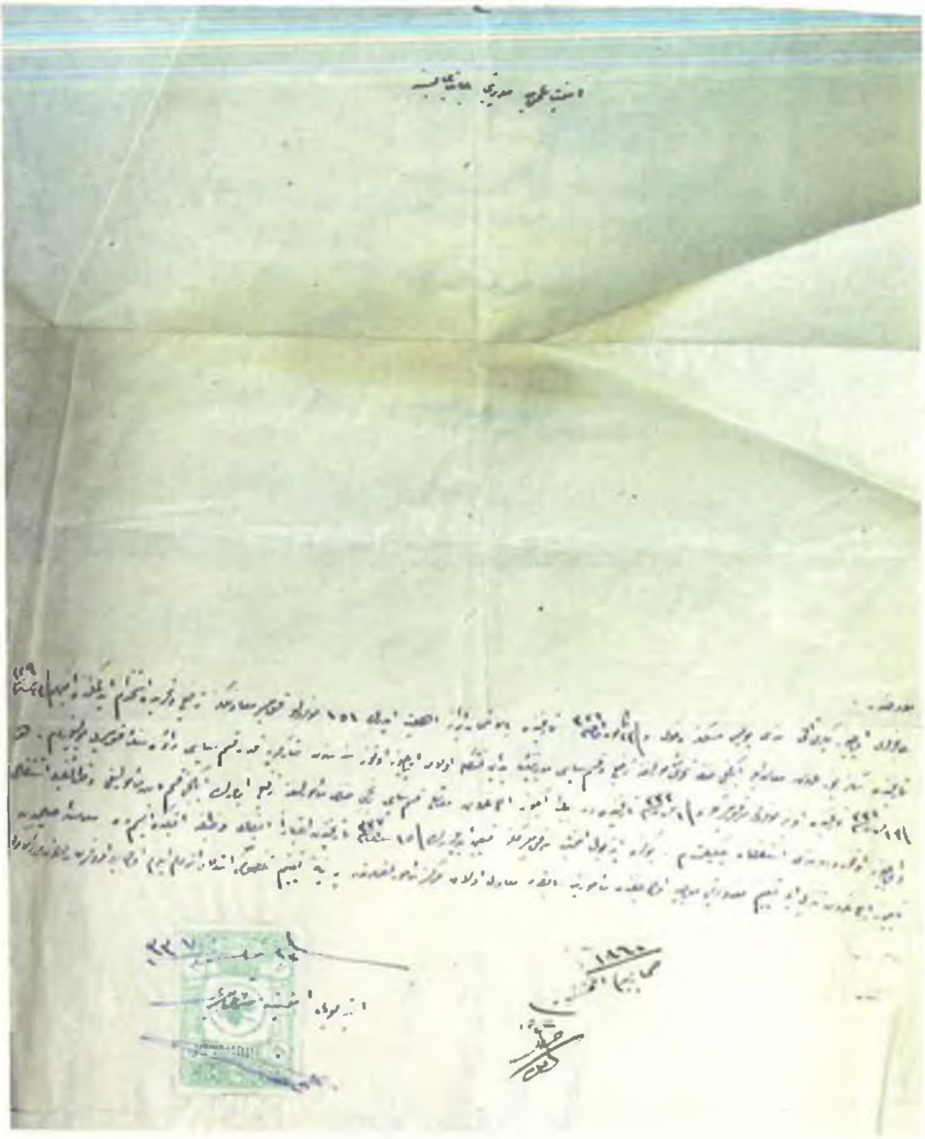
ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

Ek 26: *Ali Rıza ÖGE'nin Selanik'ten İstanbul'a Tayin Olunduğuna Dair 13 Haziran 1912 Tarihli Selanik Vilayetinden Emniyet-i Umûmîye Müdürlüğüne Gönderilen Vesika*

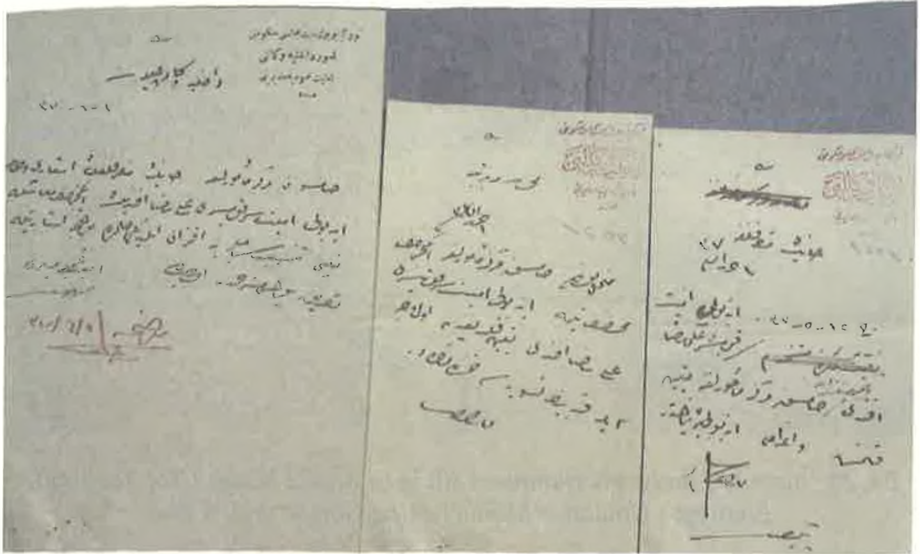
Ek 27: *Ali Rıza ÖGE'nin Selanik'ten İstanbul'a Naklolunduğuna Dair 27 Haziran 1912 Tarihli Emniyet-i Umûmîye Müdürlüğünden Selanik Vilayetine Gönderilen Vesika*

Ek 28: *İnebolu Emniyet Serkomiseri Ali Rıza'nın 22 Nisan 1921 Tarihinde Emniyet-i Umûmîye Müdüriyetine Gönderdiği Vesika*

Ek 29: *Ali Rıza Öge'nin Samsun Merkez Memurluğuna Atama Yazısına Dair Farklı Birimlere Gönderilen 1 Haziran 1921 Tarihli Vesikalar*

Ek 30: *Ali Rıza ÖGE'nin İnebolu Serkomiserliğinden Samsun Merkez Memurluğu Tayin Edildiğine Dair Emniyet-i Umûmîye Müdürlüğünden Dahiliye Vekaleti ve Muhasebe Müdürlüğüne Gönderilen Mayıs 1921 Tarihli Vesikalar*

Emniyeti umumiye müdüriyeti celilesine

[illegible]

EMNİYETİ UMUM
Varide Kaydı
Tarihi 1-3-31
Numarası 1341

istanbul polis müdüriyeti birinci şube
müdür muavini

Adres : Karaköy tütün inhisarı dördüncü
şube müdürü ali rıza

EMNİYETİ UMUMİYE
Varide Kaydı
Tarihi
Numarası

6011

Ek 31: *Ali Rıza ÖGE'nin Durumunu ve Taleplerine İhtiva Eden 26 Şubat 1931 Tarihinde Emniyet-i Umûmîye Müdüriyetine Verdiği Dilekçesi*

49

Emniyeti Umumiye Umum Müdürlüğü 3 Şubesi

Hulâsa	Şubenin Kayıt No.	Yazan	Beyaz eden	Yazıldığı tarih	Beyaz tarihi	Evrakın No.	Dosya No.
İstanbul polis birinci şube müdürü iken ali rıza bey hizmetlerine dair 6011	1343	Nedim	N.	3/3/1931	4.3.31		1097

Bursa polis m.

Bursa tütün inhisarı dördüncü şube müdürü ali rıza bey tarafından gönderilen arzuhalde polisde bulunduğu hizmetlerinden dolayı beraeti zimmet mazbatası talep etmekte ve de bu mazbataların itası mahallerine ait olduğundan telep ettiği takdirde sicil cüzdanı gönderilmek üzere 68 kuruşluk pul göndermesinin tefhimi m. of.

Refik

Ek 32: *4 Mart 1931 Tarihinde Emniyet İşleri Umûm Müdürlüğü 3.Şubesinden Bursa Emniyet Müdürlüğüne Gönderilen Ali Rıza ÖGE'ye Ait Vesika*

12

İstanbul emniyet müdürlüğüne

Orta Köyde enver Paşa yalısında oturan eski Birinci şube müthiş memurini Ali Rıza 335 Senesi mayısında Beykoz Civarında ermeni komiteleri tarafından ağır Surette yaralandığını ve buna müsteniden Malulen tekaüde Sevkini istemektedir. Mumaileyhin usulen bir heyeti Sıhhiye tarafından Muayenesinin icrasile Alınacak Raporların iki Nusha olarak gönderilmesi ve yaralanma hadisesi hakkında da Müdüriyetinizde mevcut kayıt varsa Suretlerinin Çıkarılması Temini olunur.

Ek 33: *Ali Rıza ÖGE'nin Malulen Emekli Edilebilmesi İçin Sağlık Raporu Alınması İcap Ettiğine Dair İstanbul Emniyet Müdürlüğüne El Yazısıyla Kaleme Alınmış Bir Vesika*

Emniyeti umumiye müdiri-
yetinden gönderilen sicil cüz-
danımı bursa polis müdiriye-
tinden tesellüm ettim.

9/4/931

Bursa tütün inhisarı
dördüncü şube müdürü

A. Rıza

Ek 34: *Ali Rıza ÖGE'nin Kendi El Yazısı ve İmzasıyla Sicil Cüzdanını Bursa Polis Müdürlüğüne Teslim Ettiğine Dair 9 Nisan 1931 Tarihli Dilekçesi*

25-2-35

Eski Müdür Muavini
Ali Rıza B.

3.

1/1823

İstanbul Emniyet Müdürlüğüne

Orta Köyde Enver Paşa yalısında oturan eski Birinci Şube Müdür Muavini Ali Rıza B. 328 senesi Mayısında Beykoz Civarında ermeni komiteleri tarafından ağır surette yaralandığını ve buna müsteniden malûlen tekaüde sevkini istemektedir.

Mumaileyhin usulen bir Hey'eti Sıhhiye tarafından muayenesinin icrasile alınacak raporların iki nüsha olarak gönderilmesi ve yaralanma hadisesi hakkında Müdiriyetinizde mevcut kayıt varsa suretlerinin çıkarılması temenni olunur.

Em.İş.U.Müdürü

6011

Ek 35: *2 Şubat 1935 Tarihinde Emniyet İşleri Umûm Müdürlüğünden İstanbul Emniyet Müdürlüğüne Gönderilen Ali Rıza ÖGE'ye Ait Vesika*

16 T.C.
İSTANBUL VİLAYETİ
Emniyet Müdürlüğü
Şube:
Hususî.....
Umumî.. 6292

7/4/935

Eki: 4

7824

Emniyet İşleri Genel Müdürlüğüne

Özü: sabık birinci şube Müdür muavini Ali Rıza hakkında.

25/2/935 günlemeçli ve 1823 sayılı biti karşılığıdır:

Kadromuz sabık birinci şube Müdür muavinlerinden Ali Rızanın hastalığını gösterir heyeti sıhhiye tarafından verilen iki kıt'a raporla nüfus tezkeresi örneği ve Ermeni komiteleri tarafından yaralandığına dair tahkikat müzekkeresi sunulur.

Emniyet Müdürü

F. Vural

6011

Emniyet 4721

10-4-935

Ek 36: Ali Rıza ÖGE'nin Sıhhat Raporu ile Nüfus Teskere Hakkında 7 Nisan 1935 Tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğünden Emniyet İşleri Genel Müdürlüğüne Gönderilen Vesika

Türkiye Büyük Millet meclisi Başkanlığına

Dileğimdir,

Mütareke sırasında 335 yılında Istanbu da Ödevden doğan bir kin
öç alma ile, Ermeni Komitecileri tarafından vuruldum. Aldığım bu yara
rt yılda 9 ameliyatla ancak kapanu bildi. bu ağır yaranın vu udumdayap
ğı yıkıntı sonucunda malûlen tekaütlüğümü istemiştim.

Muameleli evrakım üzerine 1683 sayılı tekaüt kanununun 42.nci
ddesinin C.Fıkrası gereğince tekaütlüğüm, Sıhhat ve İçtimaî Muavenet
— Bakanlığınca karar altına alınarak evraklarım Divanı Muhasebata gönd
lmiş ise de divanın 5/6/935 gün ve 2215 sayılı sorgusunda; beni malûl b
n esbabın I /Mayıs/335 yılında olması ve bu tarihte istifaen açıkta bu-
nduğum 195 sayılı tefsir kararındaki, vazife esnasında tabiri ile telif
ilemediği Beşiktaş Kaymakamlığı, vasıtasile Istanbul İlbaylığının 13/7,
3 gün ve 12544/17026 sayılı yazısı ile bana bildirildi.

Evvelce iç bakanlığa sunduğum dilekçeme bağlı, Danıştay başkanı i
nkara ve manisa ilbaylarının birleşik imzalı belgelerinde de aldığım ya
man ödevden doğma bir öç alma ile olduğu yazılıdır.

Istanbul Polis kısmı siyasisi Ermeni masası Şefi bulunduğum sen
erde yalnız ödev uğrunda memleket için ermeni komitecilerinin hakkımda
sleşiklleri kin ve öç alma yüzünden aldığım ağır yara hiç bir yerden ya
ım görmeyerek çoluk çoçuğumun ultındaki yatakları satarak mütarekeden
ir sene hastahanelerde yatmakla tedaviye çalıştığım halde yaram yine k
nmadı. 336 da anadoluya geçerek üç sene istiklâl mücadelesinde yaralı
larak çalıştım. Anadoluya geçmekle üçüncü bir yağmurdan canımı kurtarab
dim. dört sene taşıdığım bu yara bir sürü göynü ve acı devresinden sonr
yaşımla beraber, vücudumu saran malûliyetimi sonuçlamış ve bu malûliyet
hayatımı hergün hırpalamaktadır.

İstifamın sebeplerine gelince; O zaman hükûmet yok, memleket iti
devletlerile yine içimizde yaşayan bir takım rus ve Ermeni terrorist
tarafından idare ediliyor. Ve İngilizlerin şımarttığı Ermeni Komitecile
bir tek sözü, memur da olsa, derhal arabyan hanına götürülmesine ve or
öldürülmesine kâfi geliyordu. O zamanlar ödevimde kalmış olsaydım, şu
halin olmamış benim için besbelli idi.

1— Ermeni Komitecilerinin Ön vermesile İngilizler tarafından ar
yan hanı, zındanını götürülüp orada öldürülmek.

2— Istanbul zabıtasının hiç sözü geçmediği, yalnız bir gölgeden
bulunduğu o sırada ermeni komiteleri tarafından sokak ortasında öldü
(Nitekim bir çok tehdit haberlerinden ve mektuplarından sonra uzun
saklandığım halde yine aynı komitenin kurşunu ile vurulmaktan yakamı
ikinci çıkkan açık bir örneğidir)
...... şunu da bildirmek isterim ki, em

Ek 37: Ali Rıza ÖGE'nin Durumunu ve Taleplerine İhtiva Eden 11 Kasım 1936 Tarihinde TBMM Başkanlığına Verdiği Dilekçenin İlk Sayfası

...mayak aramyan)ı, Gedikpaşada kapısı önünde, (Artin Mıgırdıçyan)ı Be-
...ktaşta evinin içinde, (Viledimir)i, dolapderede kapısının eşiğinde, (vahe-
...san)ı, takaimde kalabalık caddede öldürdüler. Bunlara komiteciler tara-
...fından gönderilen tehdit mektupları da zabıtaya verildiği ve öldürenlerde
belli olduğu halde hiçbirisi tutulmadı. Bunlardan bir kısmı bu gün İstan-
bulda iş görüyor. Ve para kazanıyor. Bu dört memurdan sonra sıra bana gel-
di. Ve beni de vurdular. Yine mütareke yıllarında, Dolapdere merkez memu-
ru bulunan, ekrem şimdi İstanbul Polis mektebi Dahiliye Müdürü Nurettin,
komiser muavini Fehmi, sekiz Polis ile beraber Ermeni Komitecilerinin ön
vermesile yakalanarak, Firansızların Kumkapıdaki hapishanelerinde sebepsiz
kırkbeşgün yatırılmışlardır.

Vurulduktan bir sene sonra anadoluya kaçtığım sıralarda büyük savaş
da yolcu baş Komiseri olup bir müddet ankarapalas otelini idare etmiş olan
Ali Riza isim benzerliğinden ben zannile ermeni komitecilerin ön vermeleri
ile iki defa arabyan hanına götürülüp ben olmadığım anlaşıldıktan sonra bı-
rakılmıştır. Yine 332 yılında eski Osmanlı hükûmeti memlekette nüfuzunu geçi-
rirken komite büyüklerinden birini yakalamak için Pangaltıda bir gazinoya
gittiğimde aynı komiteden olduğu anlaşılan gazinocu Zakar Şilin iryan
tara-fından ötedenberi bana karşı beslediği öç alma duygusu ile içmek üze-
re getirilen guruba katılan bir madde ile zehirlenerek dört ay kan tükür-
mek suretile yatakta kaldım. Bu vak'a o zaman kısmı siyasi müdürü olup
şimdi Danıştay başkanı bay reşat tamcı o zaman Polis müdürü umumi muavini
Şimdi Manisa İlbayı Bay Murat Germence de bilinmektedir.

Bu zehirlenmede o zaman polis baş hekimi olup şimdi tıbbı adli
morg kurulunda bulunan bay halis nuri tarafından tedavi edilmiştim. Yukarda
yazdığım sebebler dolayısile memuriyette nasıl bulunabilirdim. memuriyette
kalsaydım yaşamaklığıma imkân kalmazdı.

Şunu da söylemek isterimki, Talât paşa, Cemal Azmi, Bahaddin
Şakir, gibi Almanyada ermeni komiteleri tarafından vuruldular da vuruldukları
ları sıralarda Memuriyette bulunmayorlardı. Böyle olduğu halde ailelerine
Yirmişerbin liralık birer ev verildi.

Buda bir nevi hak gözetmek olduğuna göre yukarda bildirdiğim
sebeplerden dolayı memuriyette bulunmadığımdan ve fakat vazife uğrunda
kazandığım öç almadan ötürü vurularak malûl kaldığımdan gösterdiğim sebeplerim kabul edilerek Sıhhat ve İçtimai Muavenet başkanlığınca karar al-
tına alınan şekilde tekaütlüğümün yapılmasının nazarı teemmüle alınarak
muktezasının ifasına müsaadelerinizderin saygılarımla dilerim.

adres: Bursa inhisarlar başmüdüriyeti
sicil amiri
Ali rıza Öge

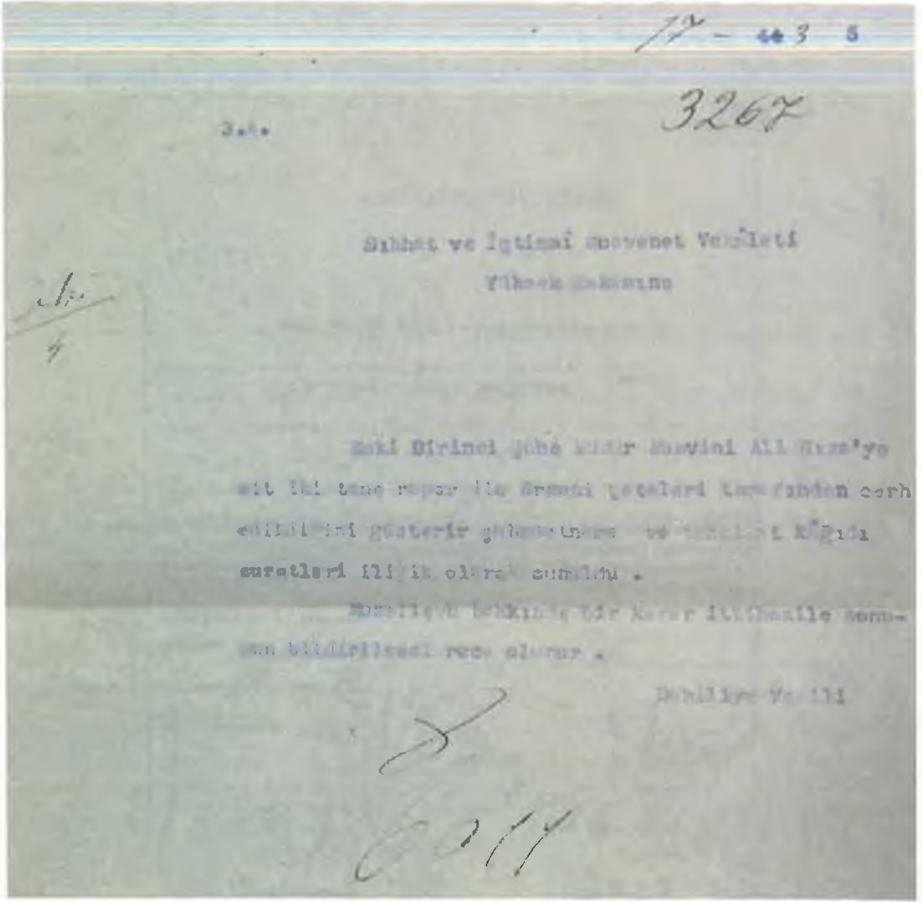
11/11/936
imzası

B.M.M. Evrak
kalemi
12/12/936
2258

T.B.M.M.
Arzuhal encümeni
2144

Aslı gibidir. 14/6/938

Ek 38: *Ali Rıza ÖGE'nin Durumunu ve Taleplerine İhtiva Eden 11 Kasım 1936 Tarihinde TBMM Başkanlığına Verdiği Dilekçenin İkinci Sayfası*

12 – 443 5

3267

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti
Yüksek Makamına

Eski Birinci Şube Müdür Muavini Ali Rıza'ya ait iki tane rapor ile Ermeni çeteleri tarafından cerh edildiğini gösterir [illegible] ve [illegible] kâğıdı suretleri ilişik olarak sunuldu.

Muameleye hakkında bir karar ittihazıyla sonucun bildirilmesi rica olunur.

Dahiliye Vekili

Ek 39: *Ali Rıza ÖGE'nin Ermeniler Tarafından Yaranlandığına Dair Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletine Gönderilen Vesika*

T. B. M. M.
Arzuhal encümeni
No. 2144
2288

21

4 / 5 / 1938

7-1

Dahiliye Vekâletine

Arzuhal sahibinin ismi : Ali Rıza Öge

Dileği : Malûlen Tekaütlüğü H.

Yüksek Reislikten encümene havale buyurulmuş ve yukarıda sahibinin ismile dileği yazılmış olan arzuhal iliştik olarak gönderilmiştir.
Münderecatına göre keyfiyetin tedkikile neticesinin ve mütaleanızın bildirilmesini dilerim.

Arzuhal encümeni reisi N.M.M.
İstanbul mebusu
Ziya Karamursal

5848

41690
V.I.U.M.
007760 -5. V 33

5 I
Tetkik
4-5-938

İşbu tezkere makbuzatının verilecek cevabla birlikte iadesi lâzımdır.

Ek 40: *Ali Rıza ÖGE'nin Durumunun İncelenmesine Dair TBMM Arzuhal Encümeninin Dahiliye Vekaletine Gönderdiği 4 Mayıs 1938 Tarihli Vesika*

32

T. C.
İSTANBUL VİLÂYETİ
EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ
Ş. 3
Sayı 11966
1320/

2/6/1938

H : Ali Rıza'nın istidâsı-
~~nın Em. U. Müdürlüğünü~~ ala
~~kadar ettiğine~~ dair.

Dahiliye Vekâletine

İlişik
4

10-5-938 gün ve Vilâyetler İdaresi Umum Müdürlüğü Ş.I. tahsis 5848/5 sayılı yazıya karşılıktır:
Tahakkuk eden maluliyetinin nazarı dikkate alınmadığından bahsile müracaatta bulunan Vilâyetimiz Emniyet Kadrosu Birinci Şube eski müdür muavinlerinden olup halen Bursa İnhisarlar Baş Müdürlüğü sicil amiri olan Ali Rıza Öğen'in iliştirilerek takdim kılınan istidasının Emniyet Umum Müdürlüğünün 26-6-935 gün ve Ş.3.A.5422 sayılı yazısile alakadar bulunduğu dosyasının tetkikinden anlaşılmıştır. Arzederim.

İstanbul Valisi.N.

7279
52493

V. I. U. M.
009371 - 4. VI. 38

Ş I
6-6-938

Ek 41: *Ali Rıza ÖGE'nin Dilekçesinin Dikkate Alınmadığına Dair 2 Haziran 1938 Tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğünden Dahiliye Vekaletine Gönderilen Vesika*

33

T. C.
EMNİYET U. MÜDÜRLÜĞÜ

Müdürlüğü

Umumî numarası III	Müstenit olduğu evrakın numarası	Şubesinin kayıt numarası	Mübeyyiz	Müsevvit	Büro âmiri	Müdür	Grup	H:
Hususî numarası				C. ...			Karton	
Eki: I								
Dilekçe tarihi ...	30983						Dosya	6...

Ali Rıza Öge'ye ait dilekçenin ilgili olarak gönderildiği:
Büyük Millet Meclisi Arzuhal Encümeni Yüksek Reisliğine

20. VI. 1938

4/5/938 gün ve 2144/3250 sayılı yazıya karşılıktır.

Ali Rıza Öge; İstanbul Emniyet Müdürlüğü birinci Şube Müdür Muavinliğinden açıkça iken malûlen tekaüde sevkini isteyen ve mahallinden gelen raporları bu hususta karar ittihazına salâhiyettar olan Sıhhat ve içtimaî Muavenet Vekâletine gönderilmiştir. Raporlar üzerinde yapılan tetkikat sonunda mumaileyhin malûliyeti; 1683 sayılı Kanunun 42.nci maddesinin (E) fıkrasına temas ettirilmiş ve Vekâletimizce de o suretle muamele yapılarak tekemmül ettirilen evrakı teaçül için Divanı Muhasebata sevkedilmiştir.

Divanı Muhasebatın 5/6/935 gün ve 2215 sayılı istizahında Ali Rıza Öge'nin; meslekten ayrıldıktan sonra malûl kaldığı ve bu vaziyetinin yüksek Meclisce muttehaz 195 sayılı tefsire uymadığı bildirilmiştir.

Keyfiyet istihkak sahibine tebliğ edilmiş ve rızası ile tekaüt kanununun 43.ncü maddesi mucibince tekaüde sevkin istediğinden 11 sene 1 ay 12 günden ibaret fiilî hizmetine karşılık olmak üzere 825 lira tazminat tahakkuk ve tediye edilmiştir.

Arzuhal sahibinin Ermeniler tarafından yaralandığı hakkındaki şehadetnamesi ve raporları ve 43.ncü madde mucibince tekaütlük talebini havi belgesi Divanı Muhasebatın 16/5/935 gün ve 35719 sayılı teaçül dosyasındadır.

Mumaileyh; Malûldür. Ve bu malûliyeti vazifede bulunduğu zamanın bir sonucu olmağla beraber vazife esnasında hadis olmaması; istifaen meslekten ayrıldıktan sonra vukubulması; 195 sayılı tefsirdeki vaziyete intibak etmesine imkân bırakmamıştır.

Adı geçenin; bu yolda Yüksek Meclise evvelce vaki müracaatına 5/6/936 gün ve 6524 sayılı yazımızla cevap verdiğini saygılarımla arzeder; gönderilen dilekçeyi ilgili olarak sunarım.

Vekili

Ek 42: *Ali Rıza ÖGE ile İlgili 20 Haziran 1938 Tarihinde Emniyet Umûm Müdürlüğünden TBMM Arzuhal Encümenine Gönderilen Vesika*

Fotoğraf 1: *Bektaşi Babası Kıyafetiyle Ali Rıza ÖGE, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı*

Fotoğraf 2: *Ali Rize ÖGE'nin Dört Beş Ay Kadar Devam Ettiği Harabati Baba Tekkesi, Kalkandelen/Makedonya, Mehmet Akif Köseoğlu Koleksiyonundan*

Fotoğraf 3: *Ali Rıza ÖGE'nin Bursa Emir Sultan Cami Haziresindeki Kabri, Mehmet Akif Köseoğlu Koleksiyonundan*

Fotoğraf 4: *Ali Rıza ÖGE'nin Bursa Emir Sultan Cami Haziresindeki Kabri, Kaan Erdoğan Koleksiyonundan*

KİŞİ VE YER ADLARI DİZİNİ*

* Dizindeki şahıslardan soyisimlerini tespit edebildiklerimiz köşeli parantez içerisinde belirtilmiştir

A

B

C

Ç

D

E

H

I

İ

O

Ö

P

R

S

Ş

Z

"En kötü ve değersiz hatırat yazılmamış olanıdır. Kaleme alınan her hatırat, zamanın elinden kurtarılmış beşeri bir bilgidir. Nitekim hatıraların doğumu sonraki bir zaman diliminde gerçekleşir. Hiç şüphe yok ki bu beşeri bilgi, devletin resmi vesikalarına karşı en manalı sestir. Ayrıca tarihi gerçeğin ayrılmaz ve parçalanamaz birer mozaiği olan hatıralar, resmi vesikalar ile başka kaynaklardaki bilgilerin teyidi ve teftişidir. Elbette zamanın ruhunu doğru okuyabilmek ve yerinde tespitler yapabilmek için o döneme ait tüm hatıraların gözden geçirilmesi en doğru yoldur. Dolayısıyla tarihi gerçekleri daha geniş bir zeminde arama ve zahmetli araştırmalar yapma zorunluluğunu tarihçilerin omuzlarına yüklemektedir".

Kadimi mahlasıyla duygularını şiirlere döken aynı zamanda bir Bektaşi Babası da olan Ali Rıza Öge, II. Meşrutiyet'te *Beyoğlu Polis Müdüriyetinde* vazifeye başlamıştır. Çalışkanlığı ve zekasıyla diğer meslektaşlarının arasından sıyrılmış ve Talat Paşanın muhafızlığına kadar yükselmiştir. Lakin siyasi iklimin elverişsizliğinden ötürü hatıralarında ne Talat Paşadan ne de İttihat ve Terakki Cemiyetinden pek bahsedememiştir. Bu konuda sessiz kalmayı tercih etmiştir. Talat Paşanın muhafazasından sonra Ali Rıza Öge, farklı görevlerde değişik kılıklarda taharrî (istihbarat) memurluğu yapmıştır. Akabinde başkentte siyasi işlere bakan 1. Şubede Ermeni Masasından sorumlu serkomiserken birçok komitacı Ermeni'nin takibinde ve yakalanmasında faal bir rol almıştır. Bu rol onu komitacı Ermenilerin hedefi haline getirmiş ve suikasta uğramıştır. İşgal yıllarında görevinden uzaklaştırılınca ekonomik durumu büsbütün bozulmuştur.

Ali Rıza Öge'nin hatıralarında: İttihat ve Terakki Cemiyeti ve meşhur İttihatçılar, Abdülaziz Çaviş'in Mısır Hükümetine teslim edilmesi, Ermeni komitacıları ve meselesi, polis kültürü, istihbarat, başkentte gündelik yaşam, İstanbul toponomisi, Mahmut Şevket Paşanın katillerinin yakalanması, Milli Mücadele yıllarında başkentten Ankara'ya insan ve silah sevkiyatı, gizli teşkilatlar, Ali Kemal'in Kocaeli'nde linç edilmesi gibi konularda değerli bilgiler bulunmaktadır. Dolayısıyla hatıra, genelde Yakın Dönem Osmanlı ve Erken Dönem Cumhuriyet ile özelde Türk Polis ve istihbarat tarihleriyle ilgili önemli bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz.

Ali BİRİNCİ-Yücel YİĞİT

Ali Rıza ÖGE

İSTİHBARATÇI BİR BEKTAŞİNİN HATIRALARI

ISBN 978-605-4619-78-8
9 786054 619788

